7701

ఆనందాశ్రమగ్రంథరత్నమాల.

శ్రీ

పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్రవిద్వానితామసహిత్య
సహజపాండిత్య
బమ్మెరపోతనామాత్యప్రణీత

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థస్కంధములు.

[illegible] తంజనగరము – తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారిచే
వ్రాయబడిన
పాఠాంతరములతో
[illegible] – రామానుజయ్యగారిచే
పరిష్కరింపబడిన

—····—

మద్రాసు
ఆనందముద్రణాలయమునందు
ముద్రితము.
[illegible] వేంకటకృష్ణమ సెట్టి [illegible]
ప్రకటింపబడుచున్నది.
ఈ క్రొత్త కూర్పు
ఎ. కణ్ణన్ శెట్టి అణ్డ్ కంపెనీవారిచే
ప్రకటితము.
286, చైనాబజారు రోడ్డు.

1925.

విజ్ఞప్తి.

పాఠకమహాశయులారా!

"ఆనందాశ్రమగ్రంథరత్నమాలా" నాయకమణియును సకలాంధ్రజనాదరణీయగ్రంథరత్నము నగుశ్రీభాగవతమహాగ్రంథము నింతకాలమునకు శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని కృపాకటాక్షవీక్షణముచే యథాశక్తిని నుడుతభక్తిని బ్రచురింపం బూని, కీర్తిశేషు లైన తంజనగరము - తేవప్పెరుమాళ్లయ్యగారిచే మున్ను సమకూర్పంబడినపాఠాంతరములతో వారిమతము ననుసరించి, కవిప్రయోగములకు భిన్నము లగునూతనకల్పనలు చేర్పకుండునియమముతో ముద్రణస్ఖాలిత్యములు భ్రమప్రమాదజనితదోషములు మున్నగుదోసఁగులు పొసఁగ నీక వీ లైనంతజాగరూకతతో ముద్రింపించునుద్దేశము గలవార మై శ్రీమాన్ బుక్కపట్టణము రామానుజయ్యగారిచేఁ బరిష్కరింపించినారము. అయినను "ప్రమాదో ధీమతా మపి" యన్నట్లు ధీమంతులకు సైతము ప్రమాదములు గలుగునప్పు డల్పజ్ఞుల మగుమాబోంట్లకుఁ జెప్పవలయునె? కావున మాస్వల్పబుద్ధికి గోచరింపక దొరలిన నెరసు లనేకము లిం దుండనగును. అట్టినెరసులను గరుణతో విద్వజ్జను లీక్రింది చిరునామ గలమాకు లేఖాముఖంబునఁ దెలుపుడు సేసినచో, వారియాజ్ఞను గృతజ్ఞతాభివందనములతో శిరసున వహించి, పునర్ముద్రణమునం దారీతిని దిద్దుకొన సంసిద్ధుల మై యున్నారము. కనుక వినయపూర్వక మగుమాప్రార్థనమును సాదరంబునఁ జిత్తగించి గుణదోషవిచక్షణు లగుపండితు లొసంగుసలహాలకుఁ గౌతుకముతో నిరీక్షించు

విధేయులు

ఎ. కణ్ణాన్ సెట్టి అండు కంపెని,

మద్రాస్.

శ్రీరామచన్ద్రపరబ్రహ్మణే నమః.

శోధక విజ్ఞప్తి.

శ్లో. పురాణ మిత్యేవ న సాధు సర్వం । న చాపి కావ్యం నవ మిత్యవద్యమ్ ।
సన్తః పరీక్ష్యాన్యతరద్భజన్తే మూఢః పరప్రత్యయనేయబుద్ధిః ॥

అభిరూపశేఖరులారా!

ఇక్కాలమునఁ బెనుఁగు గ్రంథములను సంస్కృతములనుగాని ప్రాఁత ప్రతులతోను బోల్చి యథాశక్తి నిర్దుష్టముగా సవరించి మేము ముద్రించుటం గాంచి కొందఱు చూచి 'కూర్చిరి మార్చిరి' చాలఁజాల వ్రాసిరని యని చేయు నాక్షేపములు నాక్రోశములును గర్హితాశీలము లగుచున్నవి. వీనిం గూర్చి సంవాదమొనర్చుట కిప్పుడు మిక్కిలి యవసరమై యున్నది.

మన దేశమునం జదువరుల పాలిటి భాగ్యదేవత యగు ముద్రణాధ్యక్షు లేర్పడిన పిదప నాంధ్రభాషయందు గొప్పగ్రంథము లగు భారతమును భాగవతమును ముద్రితము లయినవి. ఆ గ్రంథములకుం గల వ్రాఁతప్రతు లొక్కొక్కటి యొక్కొక్కని ప్రాయికముగా ప్రచురణకర్త లొక్కొక్క ప్రతిని గాని నాలుగైదు ప్రతులను గాని చూచియుం [illegible] గాని యుండి సంస్కృతమునకుఁ దెలుఁగునకుఁ గల కూర్పులను పరివర్తనములను నొక్కొక్కరొకట్లు ప్రకటించుటయుం గలిగెను. కాని వాని నిండఁ దప్పులు ఘోరము లగు పాఠకులకు నిత్యము పాఠనకష్టములుగా నుండును. ఆ గ్రంథముల యచ్చుప్రతులం దా మాకూర్పులోనివాని కన్నిటికిని శోధనమును ముద్రణమును సమానము లగుటచే నాయున్నంటను శాస్త్ర మొక్క దిగానుండె. అక్షరములు మఱింత విడిగా ముద్రింపఁబడిన ముద్రలు గలుగుచున్నవి. కనుక యవి యభిజ్ఞులకే కాక యర్థము పూర్తియని బాలురకును స్త్రీలకును నిత్యము సొంపై సుఖముగాఁ బఠింపఁదగి యుండును. అచ్చుప్రతులకు ముందఱఁ బచ్చి వెన్నయు నోచ్చా? అట్టులు గట్టఁబడి చేపట్టినకు దిట్టముగా నుండునచ్చుప్రతులవల నెక్కడ! కట్టలవలెం గట్టువడి దారముల నులిగొను వ్రాఁతప్రతులన నెక్కడ! ప్రాఁతతాళపత్రముల సిలుగులకంటె నచ్చుతేటలసేఁతలు మిక్కిలి గాకున్నే! ఇవి సరస్వతి నోఁచిన నోముల పంటలు. వీనికి ముందవి పెంటలు గావో!!

ఇట్లచ్చుప్రతులు చదువరులకనువిందులుగా నెచ్చుచు రాఁగా వ్రాఁతప్రతులు పురుగుల పెనువిందులై పుచ్చుచుఁ బంచత నొందసాగినవి. ఔను! మంట మగ్గి మన్నై, నీటనునోఁగి నజ్జై, నిప్పునఁ గ్రాఁగి నీఱై, గాలిం గలసి దుమ్మై, బయలం బడి

వమ్మెగ్గ, యిట్లు పంచభూతములం గలసియుఁ గలయుచును నున్నవి. ఇంతవఱకవి
యంతరింపఁ దొడఁగి దాదాపు రెండుతరము లగుచున్నవి. మనముత్తాతలకాలమువ
ఱకే వానిమురువులును బరువులును. మనతాతలషష్టిపూర్తి కచ్చుప్రతులు పొత్త
ముము త్తైదువపేరంటమునకై యెత్తినబిత్తరపురూపులవలె మనోనయనోత్సవములై
మొలకెత్తసాగినవి. అంగలిపాఠములే మనతండ్రులకు వెన్నతోఁ గూర్చి పెట్టినవి.
మనకు నవిగూడ నుగ్గుఁబాలతో నూటిపోసినవి. వేయేల? అచ్చుప్రతులపాఠములే
యెల్లయెడల నల్లుకొని యిప్పుడన్నిపట్టుల నిల్లు గట్టుకొని యున్నవి.

ముద్రాక్షరములు సకలు గూర్చినప్రామాణికము త్రాములే. అచ్చుప్రతులు చూచు
టకును బట్టుటకును జదువుటకును మెచ్చులు గులుకునే. అందలిపాఠములు మనతాతల
తండ్రులవాక్కులం బడి పవిత్రములై మనహృదయసీమలం బ్రతిష్ఠింపఁబడి యున్నవే!
అయిన నేమి? వానియందుఁ దప్పు లుండవా? కూర్పులును మార్పులును గలుగనేర
వా? ఇది కొంత విచారింతము.

భారతాదులను రచించినకవులు గడచి యిప్పటి కయిదాఱువందలసంవత్సర
ముల కెక్కువగా నైనది. ఇంతదీర్ఘకాలములో దేశమునఁ బెక్కు రాజ్యవిభ్రమ
ణములును నూతనరాజ్యజననములును, నపూర్వమతభాషాసంపర్కములును గలు
గుటంజేసి జనవ్యవహారములలో మునుపటివి గొన్ని నశించుటయు మఱికొన్ని క్రొ
త్తగాఁ దలసూపుటయు సహజము. ఈవ్యవహారములమార్పులపాటు ననుసరించియే
భాషయందును దద్వాచకము లయినపదములును నానిప్రయోగవిశేషములును గొ
న్ని మాసిపోయి యిప్పటినాటికవిలోఁ గానిపింపకున్నవి. ఆపదాదులచొప్పు నక్కాల
పుగ్రంథములను బెక్కింటిని గొనియే నిరూపింపఁదగి యున్నది. ఈవిశేషము పెక్కు
భాషలయందుఁ గానిపించుచున్నదని భాషాచరిత్రములే యుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇట్లా
పదాదులు జనవ్యవహారములం గానిపింపని యిక్కాలమున నచ్చుప్రతుల శోధించి
ముద్రింపఁ బూనినపండితులు వానిలో నప్పటికాలపుగ్రంథప్రయోగములనుబట్టి
తమకు నిర్ణయింపఁగూడినవి తప్ప దక్కినవానిని నట్లే సందిగ్ధములుగా నుంచుటకుఁ
జాలుపడ నోపకయుఁ, దాము ప్రకటించుప్రతు లొకటి రెండు గాక కూర్పునకు
వందలకొలఁది నుంటంజేసి యాపెక్కింటను నట్టిదుస్సాధములు వ్యాపించి యుం
డుటకు మనసు రాకయుఁ, గూర్పను మార్పను జాలినపాండిత్యమును గవిత్వమును
గలవారు గాన యారెంటిని గొని యాపదాదులు పాఠకసామాన్యమునకు సుబోధ
ములుగా నుండునట్లు సవరించుటకు బలవంతముగాఁ దమంతఁ బ్రేరితు లగుచున్నారు.
వ్రాఁతప్రతులలో నొకటిని జూచి మఱొకటిగాఁ బూర్వమునుండి వ్రాయంబడుచు వ
చ్చినవగుటచేతను, మిక్కిలిపురాతనములైనవియుఁ బెక్కు మిగిలియుండుటచేతను
నట్టివానిలోఁ బెక్కింట నాపదాదులు తప్పక వచ్చియుండవచ్చును. వానివ్రాయన
కాండ్రలోఁ బెక్కండ్రు గూర్పను మార్పను జాలినంతవ్యుత్పన్నులు గాకుండుటచే
నట్టివారిప్రతులం దేనియు నవి మాఱుపడక యుండవచ్చును. ఒక్కొకవ్రాయనకాని

ప్రతులో కొన్నిటఁ గాని వందలకొలఁదిఁ గావు గావున నాతెలియనిపదాదుల సవరించితినో తీఱవలయు ననుస్వాతంత్ర్యప్రేరణము నాని కంతబలవంతముగా నుండెడు. ఈ కారణములంబట్టి యచ్చుప్రతులకన్న నాకుప్రతులే పాఠసౌష్ఠవమునకై మఱింతి యాశ్రయణీయములుగా నుండును. పెక్కురిత్తవానములకన్న రెండొక్క యుదాహరణములే మిన్న.

భారతమున యతిభక్ష్యసమయవివరణమున 'విఘసమేన్యస్తమునలే వ్యఙ్జనే భుక్తవజ్జనే' శాంతి. అని యున్నది. ఇందులకు 'డింపకములకు పంటకములకును, భోజనములకుఁ బెట్టియునిస్సాకుఁ గడపి' ౫ ఆ. ౩౧౩ అని వ్రాఁతప్రతులం దున్నది. ముసలశబ్దమునకుఁ బర్యాయముగాఁ దెనుఁగున 'డింపకి' యున్నది. అయినను 'డింపకము రోఁచు' అనిగాని 'డింపకము' అని వాడుకలో లేదు. మఱి ప్రయోగమందు 'డింపునమే కుభృత్పరివృఢంబుల' నని కాశీఖండమునఁ గలదుగాని యది ముద్రణసమయమున శోధకులకుఁ దెలియకగాని మఱవఁబడికాని యుండవచ్చును. సర్వజ్ఞత్వ మెవరిసొమ్ము? అర్థము పొసఁగియుఁ బ్రకరణమునకుఁ బొందుపడియు నుండుటకన్నఁ దేటగా నుండుటే మఱింతి ప్రావశ్యకము కాఁబోలు. కాన తెలియకున్న 'డింపకములు' తేటగా నున్న 'డాంబికము'లయ్యె. కనుక 'డాంబికములకు వంటలకుఁ గొరకె' అని పాఠము పుట్టినది. ఇవి తేటగా నుండుట యట్లుండె మనతాతగారినోటఁ బడియు వచ్చినదిగాన తప్పయిన నొప్పె! దీనిని మరల దిద్దుటయె తప్పు!! అచ్చుప్రతులయోగడవమాయిగ !!!

ఆరణ్యపర్వమున 'ఉల్లకాంచనరథముపై నున్నవాఁడు' షష్ఠ. ౧౫౩. అని వ్రాఁతప్రతుల నున్నది. 'ఉల్ల' యని యిప్పుడు వ్యవహారమున లేదు. ప్రయోగము 'మూఁడు, యోజనము లిచ్చటికి దాని కుల్ల పెరువు, పట్టి వే చని మాద్రిత్యోశభర్తఁ గనుము అని శాంతిపర్వమునఁ గలదు. ముద్రణసమయమున నిది శోధకులకు గోచరము గాదయ్యె. కాన 'అల్లకాంచనరథముపై నలరువాఁడు' అని 'ఉల్ల' తేటతెల్లయగు 'అల్ల' యైనది. దీనిని మరల దిద్దవచ్చునా? పండితులు దిద్దరఁట. పండితులకైనను జిరోత్పన్నపదము లెల్లు దెలియును? దిద్దితిరములును రెండై సవఁట! అప్పుడు దిద్దినది పండితనమే యైనది; ఇప్పుడు దిద్దుటయో దుండగమే చూడీ!

'మఱ' యనియుఁ గలదు. 'మఱ' యనఁగా మఱపు. ఇది వెఱవంటిది. 'మది మఱగొన్నయట్టియెడ మానినికిం దనుఁ దాన కాచికో, లాఁదవిన' భార. ఉద్యోగ. ఈ 'మఱ' తెలియక 'మదిమది నున్నయట్టియెడ' నని మార్పఁబడినది. మఱియు, భాగవతమున వామనఘట్టమున 'తెఱవా విప్రులు పూర్ణులే......నీరంబునుం బోయుదే, మఱ లేకర్థుల దాసులర్ సుజనులర్ సమన్నింపుదే పైదలీ' అష్ట. 466, ఇట 'మఱ' నెఱుంగక 'పోయుదే, మఱకే యర్థుల' నని 'ఏమఱక' గా మార్చి శోధకు లేమఱిరి.

'మందట' యనఁగాఁ దిగవు. జగన్మోహిన్యవతారఘట్టమున 'మనకు వేల్పులకును సమందట లేకుండఁ, బంచిపెట్టెద నని సపడఁతి పూని' భాగ. అష్ట. 321. అని

యున్నది. ఈ 'మండట' తెలియక యూరాటము పెట్టినందున 'మూఱాటము'గా మాఱినది. 'మనముల సమ్మతించితమ మండట నాసభవారు తీర్చి' నారాయణకృత పంచతంత్రము ౧ ఆ. ఇట 'మండట' కు 'సమీప'మని శబ్దరత్నాకరమం దర్థమున్నది. విను కుంభాండ యనేక కాలము...నాదగు భుజంబుల్ మండటం బొందినన్' హరివంశము. ఉత్త. ౭ ఆ. ఇట 'మండట' యచ్చుప్రతుల 'ముచ్చట' యైనది. తెలియని మండట కన్నఁ దేట యగుముచ్చట మేలు గదా!

'దుడుకడుచు' అనఁగా మగ్న మగుట. కృష్ణబలరామబాలక్రీడ వర్ణనమున 'అప్పంకముల దుడుకడువఁ జొత్తురు' దశ. పూ. 289 అనియు, బ్రహ్మ గోగోపుల సంతర్హితులం జేసినఘట్టమున 'దుడుకని మహిమాబ్ధి నజుండు దుడుకడిచె' స్వపా దశ. పూర్వ. 547 యనియు నున్నది. ఇది తెలియక 'దుడుకడరఁ జొత్తు' రని మార్పఁబడినది. మరల 'దుడుకడువ' నని దిద్దుట దుడుకగునా?

భాగవతము 'తీర్థీకుర్వన్తి తీర్థాని' ౧. స్క. ౧౩. అధ్యా. అని యున్నందులకు వ్రాఁతప్రతుల 'దీర్థసంఘంబులఁ దీర్థమింతురు' ప్రథ. 301 అనియున్నది. 'తీర్థమింతురు' అని యిప్పుడు వాడుట లేదు. 'ఉత్తరమింతురు' ఇత్యాదినవ్యప్రయోగములు శోధకుల కుపస్థితములు గావు. కనుక 'తీర్థసంఘంబుల ధిక్కరింతురు' అని సవరింపఁబడినది. మఱి తాతగారి బొక్కినోటఁ జొచ్చియు నచ్చివచ్చినది గాన యది విడువరాదు. అట్టిదానిని దిద్దితిమా యంతకన్నఁ బాతకము లేదు. ముద్రణమహిమ! ముద్రణదేవతాకటాక్షమునకుఁ బాత్రములైనతప్పులుగూడ దిద్దరానంతపవిత్రములై యొప్పులు గులుకునా?

ఇట్టివి పెక్కులు చూపవచ్చును. వ్రాఁతప్రతులందు ముద్రితపుస్తకమునఁ దప్పులు గలుగునే యందు రేమో. ఔను! వానియందు శకటరేఫ మనియు లఘురేఫ మనియు భేద ముండదు. 'వాండు కాండు' అని యన్నియుఁ బూర్ణబిందువులే కాని యర్ధబిందువు చూపట్టదు. 'మంచ్చము రింగ్గము' అని యనవసరములగు ద్విత్వములును, 'శాయు' 'యెవ్వఁడు' అని యక్షరవ్యత్యయములును, 'కోరికె' 'నాలికె' అని యసమంజసరూపములును, బట్టినచోటఁ బెక్కులు గనుపట్టును. అయినను 'డాంబికములు' 'ధిక్కరింతురు' అనునచ్చుప్రతులసవరణలం బట్టి 'డంబకములు' 'తీర్థమింతురు' అని నిర్ణయించుకష్టమునకంటె 'వాండు' 'శాయు' అను వ్రాఁతప్రతులవ్రాఁతలను బట్టి 'వాఁడు' 'చేయు' అని దిద్దుకొనుసౌకర్యమే పాటియతిశయమో యభిజ్ఞులకుఁ దేట గాకపోవదు.

మఱియు శోధనమునకు నైపుణ్యమును గావలయు. పాండిత్యమున్నచోట నెల్ల నైపుణియు నియమితముగా నుండదు. మఱియుఁ బండితులు తమతమదర్శనములచొప్పునఁ బాఠముల దిద్దుటయుఁ గలదు. స్వాదర్శనాభినివేశపారవశ్యమనివార్యమగుట సహజమే కదా. ఈ రెండు కారణములను బట్టియు నచ్చుప్రతులఁ దప్పులు గలుగుట గలదు. ఈనిర్ణయము లెంతవఱకు సాధువులో పరిష్కృతగ్రంథమునఁ బరామర్శింతము.

శ్రీకైవల్యపదంబుఁ జేరుటకు నై చింతించెదన్ లోకర
క్షైకారంభకు భక్తపాలనకళాసంరంభకున్ ౧ స్కం. ౧.

ఇట క్రిందిగీఱలు గలవానిం జూడుఁడు. ఆరంభముననే హంసపాదము! మొట్టమొదటిపద్యముననే యతి తప్పినది. ఈతప్పు గ్రంథమున మఱెచ్చటనే నుండునేని వ్రాయసము గుఱునాథునిదయినో లేక కంపాసిటరు రామస్వామిమీఁదనో మోపవచ్చును. ఇట్లును గాదే! శోధకులకు దోషము వచ్చు నని మహాకవికి యతి తెలియ దందువా! మొన్నటి తాతగారి కాగ్రహము వచ్చినను, నంత కంటె మునుపటిపోతనగారి నిగ్రహము దగును. కాన 'రక్షాకారంభకు భక్తపాలనకళాసంరంభకున్' అని దిద్దుకుండరాదు.

'ఏతద్రూపం భగవతో హ్యరూపస్య చిదాత్మనః
మాయాగుణైర్విరచితం మహదాదిభి రాత్మని
యథానభసి మేఘౌఘో రేణుర్వా పార్థివోఽనిలే
ఏవం ద్రష్టరి దృశ్యత్వ మారోపిత మబుద్ధిభిః. ౧-స్కం. 3-అధ్యా.

శ్రీధరవ్యాఖ్యా. అరూపస్య- చిదేకరసస్య, ఆత్మనో-జీవస్య, ఏతత్ -స్థూలం, రూపం-శరీరం, భగవతో మాయాగుణైః, తస్యాః, గుణైః - మహదాదిభిస్తైః, విరచితం - కృతం, ఆత్మని-ఆత్మస్థానే, శరీరం కృత మిత్యర్థః। కథ మిత్యపేక్షాయాం ఆరోపమాత్రేణేతి తదధ్యాస ఇతిదృష్టాంత మాహ। యథావాయ్వాశ్రితో మేఘౌఘో, నభసి-ఆకాశే, అబుద్ధిభి-అజ్ఞైః, ఆరోపితః, యథావా పార్థివో రేణుః - తద్గతధూసరత్వాదిః, అనిలే, ఏవం, ద్రష్టరి - ఆత్మని, దృశ్యత్వం - దృశ్యత్వాదిధర్మకం శరీర మారోపిత మిత్యర్థః.

ఇందుల కచ్చుప్రతిపాఠము:- వినుం డరూపుం డయినజీవుండు చిదాత్మకుండై పరఁగు-జీవునికిఁ బరమేశ్వరుని మాయాగుణంబు లైన మహదాదిరూపములచేత నాత్మాధారస్థానముగా విరచితం బైన స్థూల శరీరంబు గగనంబునందుఁ బవనాశ్రిత మేఘసమూహంబును గాలియందుఁ బార్థివధూళిధూసరత్వంబును నేకరీతి నట్లు ద్రష్ట యగు నాత్మయందు దృశ్యత్వము బుద్ధిమంతులు గానివారిచేత నారోపింపంబడు.

'ఆత్మని' అనుటకు 'ఆత్మస్థానే' యని యర్థము. ఇట 'ఆత్మాధారస్థానముగా' ననుట యెట్లు? 'స్థూలశరీరంబు' అనుటకుఁ గ్రియ యెద్ది? ఆరోపింపఁబడినది స్థూల శరీరమా? దృశ్యత్వమా? అన్వయ మేర్పడఁ గానరాదు. అంతగా మూలాను గుణ్యమును లేదు.

వ్రాతప్రతులపాఠము—వినుం డరూపుండై యేకరసుండై యాత్మ యనం బరఁగుజీవునికిఁ బరమే...రూపంబులచేత నాత్మస్థానంబునందు విరచితం బైనస్థూలశరీరంబు...దృశ్యత్వమై...నారోపింపంబడు. ౧ స్కం. 67.

ఇట 'స్థూలశరీరము దృశ్యత్వమై యారోపింపంబడు' నని యన్వయము. ఇది చాల మూలానుగుణముగాఁ దెనిఁగింపఁబడినది. ఇట్లు మూలానుగుణ్యమును సన్వయమును గలయీపోతనపాఠమును గయికొనవచ్చునా? లేక యన్వయము చెడినను మూలానుగుణ్యము కొఱవడినను మనతాతగారియచ్చుప్రతిపాఠమే వలయునా?

'యత్రేమే సదసద్రూపే ప్రతిషిద్ధే స్వసంవిదా
అవిద్యయాత్మని కృతే ఇతి తద్బ్రహ్మదర్శనమ్॥
యద్యేషోపరతా దేవీ మాయా వైశారదీ మతిః
సంపన్న ఏవేతివిదుః మహిమ్ని స్వే మహీయతే॥' ౧-స్కం, 3-అ.

శ్రీధరవ్యాఖ్యా॥ యత్ర-యదా, సదసతీ - కార్యకారణరూపే- స్థూలసూక్ష్మరూపే, స్వసంవిదా - స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానేన; ప్రతిషిద్ధే, భవతః. జ్ఞానేనప్రతిషేధార్హత్వే తమేవహేతు మహ- అవిద్యయా, ఆత్మని' కృతే -కల్పితే ఇతిహేతోః, తద్బ్రహ్మ-తదాజీవో బ్రహ్మైవభవతీత్యర్థః, కథం భూతం? దర్శనం - జ్ఞానైకస్వరూపమ్॥ వైశారదీ - విశారదః సర్వజ్ఞః ఈశః - తదీయా, దేవీ-సంసారచక్రేణక్రీడన్తీ, ఏషా మాయా, మతిః-విద్యా... యాంభావః—యావదవిద్యాత్మనా ఆవరణవిక్షేపాక్యాభ్యాం శాపనష్ఠ్నసరమతే - యదాతు సైవవిద్యారూపేణపరిణతా...స్వయమేవోపరమేదితి.

తా-ప్ర—ఎప్పుడీస్థూలసూక్ష్మరూపంబులు రెండును స్వరూప సమ్యగ్జ్ఞానంబున నిషేధింపంబడునని తెలియు-నవిద్యంజేసి యాత్మకుఁ గల్పింపంబడెననియెడి హేతువువలన నప్పుడు జీవుండు బ్రహ్మదర్శనమను జ్ఞానంబున కధికారియగు - నట్టిబ్రహ్మజ్ఞానమతి - విశారదయ్యు యీశ్వరునిపై క్రీడించు-నట్టిమతిప్రకాశంబున నవిద్య యనంబడుచున్నమాయ యుపరతయై. ౧ స్కం. 67.

ఇట 'యదా-తదా' యనునన్వయము లేదు. 'ఎప్పుడుస్థూలసూక్ష్మరూపములు స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానమున నిషేధింపఁబడునో యప్పుడు జీవుఁడు బ్రహ్మమగు' ననియర్థము. నిషేధింపఁబడు నని తెలియు టేమి? ఆరూపములు 'ఆత్మని కృతే' ఆత్మయందుఁ గల్పితములని యుండఁగా 'ఆత్మకుఁ గల్పితము' లెట్లు? తద్బ్రహ్మ—తదాజీవః బ్రహ్మైవభవతి' అని యుండఁగా 'బ్రహ్మదర్శనం బనుజ్ఞానమున కధికారియగు'నఁట! బ్రహ్మదర్శనజ్ఞానమేమి? ఇటదానికిఁ బ్రసక్తి యెట్లు? 'అట్టిబ్రహ్మజ్ఞానమతి—విశారదయై యీశ్వరునిపై క్రీడించు' దీని కర్థ మేమి? బ్రహ్మజ్ఞానమతి క్రీడించుచున్న దని యన్వయమా? మతి యనఁగా విద్య యని వ్యాఖ్య; విద్యారూపమున మాయ పరిణతి యగుట చెప్పఁబడినది. ఆమతి యిట బ్రహ్మజ్ఞానమతి యయ్యెనా? లేక అతివిశారదయై యని పదచ్ఛేదమా? 'అట్టిమతిప్రకాశంబున నవిద్య యనంబడుచున్నమాయ'. ఇటఁ గూడ 'మతి' వచ్చిన దేల? మూలమునందలి 'మతి' కర్థము తెలియనందున నది యిన్నిగతులు పడినది. పోనిందు. ఈమతిప్రకాశ మేమి? మూలమున నిందులకు గమకము గానరాదు. 'వైశారదీ' అనుటకు 'విశారదః సర్వజ్ఞః ఈశః తదీయావైశారదీ' అని వ్యాఖ్య. దీనికా 'విశారదయై యీశ్వరునిపై' యని తెనుఁగు?

ఇదీవలియచ్చుప్రతిపాఠము—ఎప్పుడు స్థూల...నిషేధింపఁబడు ననియును నవిద్యంజేసి యాత్మకుఁ గల్పింపఁబడు ననియును దెలియు నప్పుడు జీవుండు బ్రహ్మదర్శనంబుల కధికారి యగు దర్శనం బన జ్ఞానైకస్వరూపంబతివిశారదయైయీశ్వరునిపై క్రీడించుచునవిద్యయనంబడుచున్నమాయయుపరతయై.

ఇందు 'ఎప్పుడు-అప్పుడు' అనునన్వయము గలిగెను. 'మతి' కిందు గతులు లేవు. బ్రహ్మదర్శనజ్ఞానమును గానరాదు. 'అవిద్యంజేసియాత్మకుఁ గల్పింపంబడెననెడి హేతువు' అను హేతువుమాత్రము పోయినది. మతికొన్ని సవరణలును గలిగినవి కాని తక్కిన దోషము లన్నియుఁ గలవు. వ్రాఁతప్రతులపాఠము చూడుఁడు—.

ఎప్పు డీస్థూలసూక్ష్మరూపములు రెండును స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానంబునంజేసి ప్రతిషిద్ధంబు లగు నవిద్యంజేసి యాత్మను గల్పింపంబడ్డ వనెడిహేతువువలన నప్పు డాజీవుండు బ్రహ్మదర్శనం బగు దర్శనం బనజ్ఞానంబునంజేసి యేకస్వరూపంబు పొందునో దైనయీశ్వరునివై క్రీడించుచు నవిద్యయనం బడుచున్నమాయ యుపరతయై. ౧ స్కం. 67

మూలమున కిట్లు మిక్కిలియనుగుణ మైనయీపాఠ మచ్చుప్రతులం బడి తారుమారైనది; తప్పులకుప్ప యైనది. మరల దిద్దవచ్చునా? ముద్రణదేవతాకటాక్షపాత్రమై యది పవిత్రీకృతమై యున్నదే! ఆదేవతకును మతేతాతకును గోపము వచ్చినను నచ్చుఁగాక. మహాకవి కపయశము దగదు. కానదిద్దఁబడినది.

ఒకవచనమున నిన్నిదోషములు! మీఁదఁ బెక్కువచనములం దిట్లెన్నిదోషములు దిద్దంబడియున్నవో మఱిపద్యములం దెన్నిసవరణలు సేయంబడినవో యభిజ్ఞులై మూలమును వ్రాఁతప్రతులను నారయుప్రయాసమునకు వెనుదీయనిభాషాభిమానులకుఁ దెలియకపోదు. ఇంతే కాక వచనములం దెన్నికూర్పులు చేర్పంబడినవియు నెన్నిమార్పులు సేయంబడినవియు నెన్నిమతములు త్రిప్పంబడినవియు నారూపుటలం గలకుండలీకరణామలచేతను గ్రంథిపాఠాంతరములచేతను దేటతెల్లము గాఁగలదు గావున నిట విస్తరించి తెలుప నవసరము లేదు. అన్నియు నిటసంకలితముగా రూపింపఁబూనినచో నీవిజ్ఞప్తి వేయుముఖములుగ హెచ్చును. వేయుమాట లేల? ఒకభాగవతమునంతి గ్రంథమే కావచ్చును. కావున మూలముతోను వ్రాఁతప్రతులతోను బోల్చిచూచుట కవకాశము మిక్కిలియు నలయును గావునఁ జదువరులు చూడకయే పోవుదురని తలంచి యొక్కొక్కస్కంధమునందు నొకటి రెండు దోషములను విస్తరభీతిచేఁ జిన్నవైనవానినిగా స్థాలీపులాకన్యాయమున నిందుచూపుట సరసము.

'లోకమంగళదసుశ్లోకరూపంబున' ద్వితీ-261

ఇందులకు 'భగవతాచతుశ్శ్లోక్యా సంక్షేపేణప్రోక్తమ్' అని మూలము. కావున 'లోకమంగళచతుశ్శ్లోకిమూలంబున' అని వ్రాఁతప్రతులపాఠము.

విదురమైత్రేయసంవాదమున

క. అగుణున కవికారునకుఁ, జగదవనోద్భవవినాశసత్కర్మములుం
దగులీల లయిననాతఁడు, సగుణుండై యుండు టెట్లు సౌజన్యనిధీ.
సీ. అనిన నర్భకుగతి ననఘుఁడు మైత్రేయ,మునిఁ జూచి విదురుఁ డిట్లనియె. తృతీ-232-233

ఇట విదురుఁ డర్భకునిగతి మైత్రేయు నడుగలేదు. నిర్గుణుఁడును నిర్వికారుఁడు నగు నీశ్వరునికి లీల లెట్లు? అనిప్రశ్నము. 'అర్భకవల్లీలాపియుజ్యతే' అనువ్యాఖ్యాపంక్తిచూపున 'అర్భకునివలె' ననియుత్తరము కాన 'అన నర్భకునిగతి ననవుడు మైత్రేయుని యుండవలయును.

ఉ. మతి యపు డమ్మహాత్ముఁ డసమానబలుండు మహోగ్రబాణముల్
గఱికరిఁ దాఁక నేసి భుజగర్వ మెలర్ప విరోధమర్మముల్. చతు-336

ఇట 'గఱికరి' తప్పు; 'గఱి గఱి' యని యొప్పు.

'యస్యామేవకథాయాం ఆత్మానమవిరతంవివిధవృజినసంసారపరితాపోపతప్యమానమనుసవనంస్నాపయన్త స్తయైవనిర్వృత్యా పరయాహ్యపవర్గమార్గ మాత్యంతికం పరమపురుషార్థమపి స్వయమాసాదితం నో ఏవాద్రియన్తే' పంచ-సప్తమాధ్యాయః.

ఇందుల కచ్చుప్రతి— పెద్దలు భాగవతులగుటంజేసి సంప్రాప్తసర్వపురుషార్థులగుచు వివిధ వృజినహేతుకం బగుసంసారతాపంబును బాసి యవిరతంబుఁ దద్భక్తియోగామృతస్నానంబునంజేసి పరమపురుషార్థం బైనమోక్షంబును గోరరు. పంచ-౧ ఆ. 88.

మూలమున భక్తిభాగ్యాతిశయమున మోక్షము తనంతట లభించినను బెద్ద లాదరింపరని యుండఁగా మోక్షంబు నొందుదురఁట! ప్రాంతప్రతులందు.

'హరికథామృతపానంబున నిర్వృతులై పరమపురుషార్థం బైనమోక్షంబు నపేక్షింపరు'

అని యున్నది. దీని నేల మార్చిరో తెలియరాదు. మోక్షసాధనములలో భక్త్యుత్కర్షము శోధకులమతము గాదో!

కాశ్యపపత్నీవర్ణనమున.

సీ. కామితప్రదుఁ డైనకశ్యపుకాఁగిట, ముప్పటఁ దీప్తి గేముద్దరాండ్రు
గఖిలలోకములకు నవలనై జగమెల్లఁ, బూజింప నుందు రేపువ్వుఁబోండ్లు   షష్ఠ. 255

ఇట కాశ్యపపత్నులు లోకముల కవలన్నె యుండు టేమి? 'యతస్సూత మిదం జగత్' అను మూలముచొప్పున 'లోకమున కవ్వలై' అని యుండవలయును. అందే గీతమున

'వారికలగంపకడుపుల నేపుపరుల, నరిదిబిడ్డలఁ బడసినబిరుదసతుల
నామములు సన్నుయాంబులు'   షష్ఠ. 255

అని యున్నది. ఇట మీఁదఁ గాశ్యపపత్నులనామములు చెప్పంబడుచున్నవి గాన యాపత్నులనే 'బిరుదసతుల' యని యిట కవి పేర్కొన్నాఁడు. అనగా 'కలగంప కడుపుల నేరుపరులను – అరిదిబిడ్డలను – బడసిన బిరుదుసతుల నామములు' అని యన్వయము. 'వారి' యనునది పూర్వ సీసపాదములందు 'ఏవింతరాండ్రు' ఇత్యాదుల చేఁ బ్రతిపాదిత లయినయాపత్నులనే పరామర్శించుచున్నది. కాన దీని కన్వయ మెట్లు? ఏకవాక్యముననే 'వారి' 'బిరుదుసతులు' అనురెంటిలో నేదేనొకటి యుండవలయును గాని రెండు నుండిన నన్వయము గలుగదు. రెండును భిన్నవాక్యములలోని వేని 'వారి' అనువాక్యమునకు సమాపక మేది? కనుక నిది తప్పు. 'వారి కలగంపకడుపుల నేఱుపరుప, నరిది; బిడ్డలఁ బడసినబిరుదసతుల' అని దిద్దుకొనవలయును. యతిభంగ మన్నచో నీకవి (సింగన) యుభయరేఫమైత్రిని బాటించినవాఁ డని తెలియునది.

దేవేంద్రునిసభాస్థితివర్ణనమున.

'నిండుపున్నమనాఁడు గండరించినచంద్ర, మండలశ్రీలతో మాఱుమలయ
భద్రవిద్యోతాతపత్రంబు గ్రాలుచు, మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపఁ
గలితదివ్యాంగనాకరతలచాతుర్య, చామీకరశ్రేణి జాడపఱుప'   షష్ఠ. 260

ఇట 'ఆతపత్రము గ్రాలుచు మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపు' టేమి? 'దివ్యాం

గనాకరతలచాతుర్యచామీకరశ్రేణి జాడపఱచుట' యను నర్థము గలదా? 'మండలశ్రీతోడ మాఱుమలయు భద్రవిద్యోతాతపత్రంబు గ్రాలంగ' ననియును 'మిన్నేటితరఁగల మెలుపుగోలుపఁ గలితదివ్యాంగనాకరతలచ్చాతుర్యచామరశ్రేణుల జాడపడఁగ' ననియు దిద్దునది. 'చామరవ్యజనాదిభిః' అని మూలము. పూర్ణచంద్రమండలశ్రీతోడ నాతపత్రమునకును, మిన్నేటితరఁగలతోడఁ జామరశ్రేణులకును సామ్యము; కాని యాతపత్రము మిన్నేటితరఁగల మేలుకోలుప లేదు. మిన్నేటితరఁగల మేలుకొలుపుటకుఁ జామీకరశ్రేణులు జాడపఱుప లేదు. చామరములు చామీకరములై యనర్థము పుట్టించినవి!

శ్లో॥ భూతాని తైస్తైర్నిజయోనికర్మభి ర్భవన్తి కాలే న భవన్తి సర్వశః
న తత్ర హాత్రా ప్రకృతావపి స్థిత స్తస్యా గుణై రన్యతమో నిబధ్యతే॥ సప్తమ. ౨. అ.

అ-ప్ర. క. కలుగును మఱి లేకుండును, గలభూతము లెల్లఁ గాలకర్మవశము లై
నిలువఁడు ప్రకృతిం దద్గుణ, కలితుఁడు గాఁ డాత్మమయుఁ డగమ్యుఁడు నలఁపన్.

మూలమున 'ప్రకృతావపస్థితః' అన్నందులకు 'నిలువఁడు ప్రకృతి'నని యనుగున్నది. 'నిలువఁబడుఁ బ్రకృతిఁ దద్గుణ' అని దిద్దునది. 'క్రోడసద్గ్రంథంబుల్' క్రోడమునకు సద్గ్రంథము లేమి? సద్గంధము లని యుండవలయు. సప్తమ. 168

మత్స్యావతారవర్ణనమున.
'గఱులు సారించు మీనలు గడలుకొలుపు
నొడలు జళిపించుఁ గన్నులబొమల నార్చు. అష్టమ. 724.

అని యున్నది. మత్స్యము మీసలు గడలుకొలుపుటయు కనుబొమల నార్చుటయు వింతలోనివింత! మత్స్య మప్రాకృత మన్నను, దాని కీయపూర్వవ్యాపారములనవసరములు గావున వర్ణింప నావశ్యకములు గావు, 'మీసలఁ గడలు నివురు' ననియుఁ 'గన్నులపొలప మార్చు' ననియు దిద్దునది.

'నయుత్ప్రసాదాయుతభాగలేశమ్' అష్టమ. ౨౪ అ
ఇందులకు 'నీప్రసన్నతఁ, బదివేలవపాలిలేశభావము' అష్టమ. 781.

అని యచ్చుప్రతి. ఇట ప్రసన్నతలోనిపదివేలవపాలు'ఇలేశభావము' గాదు. 'ప్రసన్నతపదివేలవపాలి 'లేశ' భాగము' అని దిద్దునది.

కుమారవనమును జొచ్చినసుద్యుమ్నుఁడు శివునిశాపమున స్త్రీ కాఁగా వసిష్ఠప్రార్థనమున నద్దేవుఁడు

'స్వాంచ వాచ మృతాంకుర్వ న్నిదమాహ విశాంపతే
మాసం పుమాన్ సభవితా మాసం స్త్రీ తపసా తవ' నవ. ౧ అ.

అని యొకమాసము పురుషుఁడుగాను నొకమాసము స్త్రీగాను నుండ ననుగ్రహించినాఁడు. ఇందుల కచ్చుప్రతిని

'తన మున్నాడినమాటయున్ నిజముగాఁ దన్మౌనికిం బ్రీతిగా
మనుజేంద్రుండు నెలన్ నెలం బురుషుఁడై మాసాంతరం బైనఁ గా
మిని యై' నవ. 30.

అని యున్నది. ఇట నెలన్ నెలం బురుషుఁడగు నేనిఁ గామిని యగుటకు మాసాంతర మెక్కడిది? ఇది మూలానుగుణమును గాదే! 'మనుజుండున్ నెల వో నెలం బురుషుఁడై' అని యుండవలయును. ఇట మనుజుఁడనఁగా మనుష్యుఁడని యర్థము కాదు. మనువుపుత్త్రుఁడైన సుద్యుమ్నుఁడని యర్థము. మనుష్యుఁడని యర్థముసేసి యిట్లనర్థముసేసిరి కాఁబోలు. మందుకంటె రోగమే మంచి దయ్యె.

'భువి దూలన్ భువిఁ దూలు నబ్ధి సార నబ్ధిం జొచ్చు' నవ. 107

ఇట యతి తప్పు. 'అబ్ధుల్ సొచ్చు' నని యుండవలయును.

'ప, ర్యాప్తస్వేదజలాంగి వారిసముదాయాలంకృతన్ భార్గవిన్' నవ. 558

నూతినుండి 'పర్యాప్తస్వేదజలాంగి' యై లేచిన దేవయాని, 'వారిసముదాయాలంకృత' యెనదా? ఇం దేమి సారస్యము గులికెడినో? 'ఆళిసముదాయస్వర్గవిన్ భార్గవిన్' అని యుండవలయును. ఇందలి యర్థము సనుసారసవిభవమును జూడుఁడు. తాతగారున్నచోఁ జెప్పను.

శకటాసురభంజనము

'కదాచి దుత్థానికకౌతుకాప్లవే జన్మర్క్షయోగే సమవేతయోషితామ్' దశ. ౭ ౬.
వ్యాఖ్యా॥ ఉత్థానం—'శిశోరంగపరివర్తనం, తత్రకరణీయే, కౌతుకాప్లవే-ఉత్సవాభిషేకే'

అని యున్నది. ఇందులకు

'బాలకుఁ డొదికిలఁబడ నేర్చె నని జన్మ,నక్షత్రమం దొకనాఁడు నందు
పొలఁతి వేడుకతోడఁ బొరుగు వ్రేతలఁ జేరి' దశ. పూ. 248

అని యున్నది. మూలమందలి 'కౌతుకాప్లవము'నకు నిట దెనుఁగు లేదు. కాన 'పొలఁతి వేడుకబోర్కఁ బోయ వ్రేతలఁ జేరి' యని యుండవలయును. 'బోర్క' అని ప్రత్యేకపదముగా నిఘంటువులందు లేదు. కాన 'బోర్క' 'పొరుగు' అయినది.

'పట్టి యలరుఁబోఁడి పట్టి యీతం డని
గట్టితలఁపుతోడఁ గట్టెఁ గాక
పట్టికడుపు పెక్కుబ్రహ్మాండములు పట్టు
టెఱిఁగెనేనిఁ దల్లి యేల కట్టు. దశ. పూ. 388

ఇట 'యలరుఁబోఁడి' యని యుండఁగా మరల 'తల్లి' యని చెప్పవలసినయావశ్యకత లేదు. అది యందమును గాదు. 'పట్టి యెల్లబోఁటిపట్టి యీతం డని' యని పాఠము. 'ఎల్లబోఁటి గోపాలురమంద గాదు.' దశ. పూ. 1142 అని యీస్కంధమునందే ప్రయోగాంతరము గలదు, గాన యిది యబ్బురము గాదు.

'వ్రేలం ద్రొక్కనిపాదరేణువులు పై కేష్టించినం జాలదే' దశ. పూ. 574

పాదరేణువులు వ్రేలం ద్రొక్కని వెట్లు? మూలమున 'యద్గోకులేఽపి కత మాంఘ్రిరజోఽభిషేకమ్' దశ. ౧౪అ. అనియున్నది. 'వ్రేలం ద్రొక్కనిపాదరేణువు'లని యర్థము. గోపపర్యాయమగు 'వ్రేలు' అంగుళిపర్యాయమైన 'వ్రేలు' అయ్యె. వ్రేలు మాఱఁగా 'ఒక్కని'యు 'ద్రొక్కని'యయ్యె.

'కూడి గ్రహంబులు దిరుగఁగ, మేడలతుదినెలవులంగు' దశ. పూ. 1600.

'తుదినిలువులందు' అని యుండవలయు. నిలువనఁగా నంతస్తు. 'పొలుచుచతుర్దశ-భువనముల్ దనకీర్తి,యాడెడినిలువుల-మేడగాఁగ' నిర్వచనోత్తర రామాయణము. 'నాటకసాలమేడపైనిలువున' మనుచరిత్రము.

ఇట్లు పెక్కులు చూపవచ్చును. మూలమును జూచి, పోతనకవితావైలక్షణ్యమును బరిశీలించి, తక్కినకవులరచనావిశేషముల విమర్శించి, పెక్కువ్రాఁతప్రతుల శోధించి, నాకావించినసవరణలును, బూరించినగ్రంథపాతములును, విడఁదీసినకూర్పులును, దేటపఱిచిన మార్పులును సమంజసములో కావో యనువిషయమును గుణదోషగ్రహణపారీణు లగుసహృదయశిరోమణులే ప్రమాణము. తప్పో యొప్పో తమమనస్సుల నాటియున్నతాతలనాఁటిపాఠములను దీయలేకయుఁ, గావునసేతి మంతటఁ దెలిసికొనఁ బూనకయుఁ 'బండితుల శోధనములు' 'తాతగారిపాఠము' లని యీపూరిపుడకలనే పాశుపతాస్త్రములుగాఁ గొని తమపట్టును నిలుపుకొనఁజూచువారి కీవిజ్ఞప్తి నవగాహించుట గజస్నానమువంటిదే యగును. వీరి కాపండితులే వ్యాసులు; ఆతాతయే పోతయ. గ్రంథమునుగూర్చి యీవిజ్ఞప్తియందుఁగల విషయములను నక్కుం గలవిషయములను దమంతటఁ దెలిసికొనఁ జాలుకోవిదులయ్యు నసూయవలన నంగీకరింపనిచలపాదులను దెలుప బ్రహ్మదేవునివశమును గాదనుట విదితమేకదా! అట్టివారి కావ్యాసులే వచ్చి యిందలికూర్పులు మార్పులు తనమతము గాదని వాదించినను బోతనయే తనకవనము కాదని యొట్టుపెట్టినను మెచ్చుగలుగ దన్న నిఁక నీవిజ్ఞప్తి వారిమది కెక్కునా? మొట్టమొదట దిద్దినవారు మనీషులే. 'ప్రమాదో ధీమతా మపి' యన్నట్లు మనీషులకును బ్రమాదములు గలుగక పోవు. మఱియుఁ బుస్తకములఁ దొలుదొలుత వ్రాఁతనుండి యచ్చునకుఁ దెచ్చునపుడు చిక్కులుపెక్కులుగలుగును; చిరోత్సన్నములైనపదాదులును జిక్కులఁబెట్టును. కావునదప్పులు గలుగుటఁ ద్రోసిపుచ్చ నలవిగాదు. పిదప భాషావిషయమునఁ బరిశ్రమ మెక్కుడగుచు రాఁగా, దాసంజేసి నూతనవిషయములు దేలుచునుండఁగా మునుపటిపండితులశోధనమునకుఁ జిక్కనివియు వారిమదికిఁ దెలియనివియు నగు దోషములుపెక్కులు చూపట్టి భాషావృద్ధికోలఁదిని పైపయి సవరింపఁబడుచుండును. ఇది సత్యమగుట పెక్కుభాషాచరిత్రముల సిద్ధము. ఇది తెలియక నాగరికత వర్ధిల్లి భాషాభివృద్ధి గావించుచున్నయిక్కాలమున 'శాస్త్ర మపౌరుష మాద్య' మ్మనుము

క్కను గొని పూర్వికము లెల్లఁ బ్రమాణములే యని సాధించుగ్రుడ్డిఛాందస మంద ము గాదు. పక్షపాతదూరు లగుసత్యాన్వేషణపరులసందేహనివృత్తికి సాధనములు కలవుగావు. ప్రాచ్యలిఖితగ్రంథభండారమున వ్రాఁతప్రతులు వలయునన్ని యున్నవి. వలయునేనిఁ బ్రతులు నాయొద్దనుగలవు; చూచుకొనవచ్చును. అట్లుగాక యసూయా ళువులై దురభిమానమున 'చెడినది మాఱినది' యని కట్టుఁగతలు ఘంటాపథముగాఁ జాటినను, వాడవాడల ఢంకాకొట్టినను, దిక్కుదిక్కుల శాసనములు చెక్కించినను సత్యము సత్యమై నిలుచునుగాని యసత్యముగాదు. 'సత్యమేవ జయతి' యనునానుడి తప్పదుగదా. సత్యవ్యాపనకాంక్షు లగుపండితులు సగుదుగారుగదా. భాషాభిమాన మాననీయులకును సత్యము ప్రియము గాకపోదే. కాన విచారము లేదు. భాగవత విషయమున వ్యాసులను మించినపండితుఁడు మాకు లేఁడు, పోతనను మించిన తాతగారును గలుగరు. మాకేకాదు; మీకును గలుగరు; మఱెవ్వరికిని గలుగరు. కాన యీయిద్దఱిని మున్నిడుకొని యీతన్ముద్రణశోధనము గావించితిని. తప్పులను దప్పులుగాఁ జూపుదు రేని బాలురయినను వంద్యులే. ఒప్పులను దప్పులుగాఁ బ్రాజ్ఞు లు చూపి రేనియు బాలుఁడుగూడ నభినందింపఁడుగదా. కాన గుణదోషము లరసి దోషముల నెల్లరును దెలుపఁ బ్రార్థితులు.

ఇట్లు

త. వేవప్పెరుమాళ్లయ్య.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః.

పోతనాదికవికవిత్వాదివిమర్శనము.

శ్రీమదాశ్రితజనరక్షాపరాయణుం డగునారాయణునియంశంబున నవతరించినవ్యాసుండు, వివిధతత్త్వార్థప్రతిపాదకంబు లగుసంవాదంబులును, బహుధర్మావబోధకంబు లగుపుణ్యరాజచరిత్రంబులును, భక్తిరసోద్దీపకంబు లగుభగవజ్జన్మకర్మాద్యభివర్ణనంబులుం గలిగి సకలకలికల్మషాపహంబుగా నుండునట్లు మహాభాగవతపురాణంబును రచియించుటం జేసి పఠనశ్రవణాదిపరాయణు లైన యాస్తికశిరోమణులకెల్ల నది యైహికాముష్మికశ్రేయఃప్రదంబు సత్యంతోపాదేయంబు నై యొప్పుచుండు. అయిన నది గీర్వాణభాషం బ్రణీతం బై, యందును దద్భాషాప్రవీణులకు మాత్రంబె సుగమం బై యుండుటం జూచి యందలిమహార్థంబులు ముముక్షువులకెల్ల సుబోధములుగాను రమణీయములుగాను గావింప దొరఁకొని శ్రీరామానుగ్రహసమాసాదితసరసకవితాసామ్రాజ్యధురంధరుం డగుబమ్మెర పోతనామాత్యుండు మృదుమధురాతిసుందరపదసందర్భసౌభాగ్యంబు గీలింప నవరసభావబంధురంబుగా నమ్మహాగ్రంథంబు నాంధ్రీకరించి యనపాయం బగుయశఃకాయంబు నొంది కృతార్థుం డయ్యె.

భాషాంతరీకరణము.

మధురసఝరీమాధురీధురీణనిరుపమాననిరర్గళకవిత్వధారావిరాజితుం డగు పోతనామాత్యుం డిమ్మహాపురాణంబునందలిపండ్రెండుస్కంధముల సహృదయహృదయంగమం బగురచనాసరణి పురణింపఁ బూర్ణముగాఁ దెనిఁగించి కీర్తిశేషుం డై నపిదపఁ గొన్నికారణంబులచే నందలిభాగంబులు కొన్ని యుత్సన్నంబులు కాఁగా వానిని నారయాదులు పూరించి రని పండితపరంపరాముఖంబున నెల్లరకుం దెల్లంబై యున్నదికదా. ఇది యిట్లుండఁ గవులకు నొకగ్రంథమును సరిగా భాషాంతరీకరించుటకన్న నొకదానిని సొంతముగా రచించుట మఱింత సుకరము. ఏలనఁగా సొంతకృతియందుఁ దమకవితాపటిమకును బాండిత్యపరిమితికిని ననురూపము లగువర్ణనంబులును విషయములు నలవరించుకొని దానిని రచింపవచ్చును. భాషాంతరీకరణమందో యట్లు సేయ నలవి కాదు. ఇఁక బహువిధవర్ణనాసందర్భసమలంకృతం బై, నానాతత్త్వవిషయభూయిష్ఠం బై, విపులప్రబంధబంధురం బై కవితాప్రౌఢి నొప్పారునిమ్మహాపురాణంబు నన్యూనంబుగా భాషాంతరీకరించుట సుక

రంబని చెప్ప నొప్పునే? అది రసోచితచిత్రవిచిత్రరచనాచమత్కృతియు, నమేయవర్ణనాచాతురియుఁ, దత్త్వార్థపరిజ్ఞానంబును, నిరుపమప్రతిభావిస్మృమరదుర్వారకవిత్వధారాప్రవాహంబును గలమహాకవికిం గాక యందఱ కలవి గాదు. అట్టికవియే పోతన యని యాతనికవిత్వమే చాటుచున్నది. తక్కినసింగనాదులకవనంబులు పోతనదానిం బోలె నంతరసవంతములును రచనావైచిత్రి గలవియుఁగావు. వేదాంతవిషయవైదుష్యంబునఁ గాని, తత్త్వార్థనిరూపణనైపుణ్యంబునఁ గాని వారు పోతనకంటెఁ దద్దయుఁ దక్కువ యని చెప్ప నొప్పును. మొత్తమునకు సింగనకవనంబు మాధుర్యమునను, గంగనది మృదుత్వమునను, బోతనకవితారీతిం గొంత పోలియుండును.

పోతనకవితావిలాసవైచిత్ర్యంబులు పీఠికాంతరమున విపులముగాఁ దెలుపఁ బడి యుండుటవలన, వానిని సాకల్యంబున నిట వివరింపఁ బని లేదుగాని, యిప్పురాణంబును దెనిఁగించినవారింగూర్చి వేఱువేఱ మఱికొన్నివిశేషంబులుమాత్ర మిందుఁ బొందుపఱుచు చున్నాఁడను.

పోతన.

పోతన రచించినభాగములెల్ల నద్వైతపరములుగానే యున్నవి. ఇతం డిప్పురాణమునంతయు, ముఖ్యముగాఁ దత్త్వఘట్టములను, శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యానము ననుసరించియే తెనిఁగించి యున్నాఁడు. మూలార్థము కొంచెము గూఢముగా నుండు నేని దానిని వివరించువ్యాఖ్యానపదములను గొన్నింటిని గూడ గద్యపద్యములందు నీటుగా గీటుకొల్పి దానిని డీకవలెఁ దేటపఱచుచున్నాఁడు. ఎట్లన

దశమస్కంధము-షోడశాధ్యాయము.

కాళియపత్నీస్తుతిఘట్టము.

నమోఽనంతాయ సూక్ష్మాయ కూటస్థాయ విపశ్చితే।
నానావాదానురోధాయ వాచ్యవాచకశక్తయే॥
నమః ప్రమాణమూలాయ కవయే శాస్త్రయోనయే। ౪౩

శ్రీధరవ్యాఖ్యానము.

౪౩॥నమఇతి॥అనంతాయ, అహంకారాపరిచ్ఛేదాత్;అతః,సూక్ష్మాయ, అదృశ్యత్వాత్; అతఏవ, కూటస్థాయ, ఉపాధికృతవికారాభావాత్: అతఏవ విపశ్చితే-సర్వజ్ఞాయ; ॥నానేతి॥ నానావాదానురోధాయ-అస్తి,నాస్తి, సర్వజ్ఞః, కించిజ్జ్ఞః, బద్ధః, ముక్తః, ఏకః అనేకః, ఇత్యాదీన్ నానావాదాన్, అనురుణద్ధి- మాయయానువర్తతే, యస్తస్మై; వాచ్యవాచకశక్తయే-అభిధానాభిధేయశక్తిభేదాదపి, నానాత్వే ప్రతీయమానాయ ॥౪౪॥ నమఇతి॥ ప్రమాణమూలాయ - చక్షురాదీనాం చక్షురాదిరూపాయ; అతఏవ, కవయే - స్వయం తన్నిరపేక్షజ్ఞానాయ; కుతః, శాస్త్రయోనయే-వేదాత్మకనిశ్వాసాయ.

ఆంధ్రీకరణము.

మూఁడహంకృతులచే ముసుఁగువడక.

తే. నెఱి ననంతుఁడవై దర్శనీయరుచివి, గాక సూక్ష్ముఁడవై నిర్వికారమహిమఁ
దనరి కూటస్థుఁ డన సమస్తంబు నెఱుఁగు, నీకుమ్రొక్కెద మాలింపు నిర్మలాత్మ.

వ. మఱియుఁ గలండు, లేఁడు, సర్వంబు నెఱుంగు, నించుక యెఱుంగు, బద్ధుండు, ముక్తుం, డొకం, డనేకుండు నను నివి మొదలుగాఁగలవాదంబులు మాయవలన ననురోధింపుదువు కావున నానావాదానురోధకుండ వయ్యు, నభిధానాభిధేయ శక్తిభేదంబువలన బహుభావప్రతీతుండ వయ్యును, జక్షురాదిరూపంబులవలనఁ బ్రమాణమూలకుండ వయ్యు, నిరపేక్షజ్ఞానంబుకలిమిఁ గవి వయ్యు, వేదమయ నిశ్వాసత్వంబువలన శాస్త్రయోని వయ్యు.

*ఇటఁ గ్రిందిగీఁజలు గలవి యెల్లఁ గవి కేవలవ్యాఖ్యానమునుండి మాత్రము గైకొని తెనిఁగించిన వగుటచే నతం డావ్యాఖ్యానమునే యనుసరించి రచించినాఁ డనుట తేటతెల్లగఁ దెలియ నగును. మఱియుఁ గేవలకావ్యసరణిక సరసములుగాఁ దోఁపనితత్త్వవిషయములను గూడ నతిపేశలకవనంబున హవణించి మనోహరములనుగాఁ దోఁపించుటయం దీకవిశిఖామణి మిక్కిలి నిపుణుఁడు.

సప్తమస్కంధము – పంచమాధ్యాయము.

శ్లో. మతి ర్న కృష్ణే పరత స్స్వతో వా మిథోభిపద్యేత గృహవ్రతానాం
అదాంతగోభి ర్విశతాం తమిస్రం పునఃపున శ్చర్వితచర్వణానామ్ ॥

తెనుఁగు.

ఉ. అచ్చపుఁజీఁకటిం బడి గృహవ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచుం మఱలఁ జర్వితచర్వణులైనవారికిం
జెచ్చెరఁ బుట్టునే పరులు సెప్పిననైన నిజేచ్ఛనైన నే
మిచ్చిననైనఁ గానలకు నేఁగిననైన హరిప్రబోధముల్.

మూలము.

శ్లో. న తే విదు స్స్వార్థగతిం హి విష్ణుం దురాశయా యే బహిరర్థమానినః
అంధా యథాంధై రుపనీయమానా వాచీశతంత్ర్యా మురుదామ్ని బద్ధాః.

శ్లో. నైషాం మతి స్తావదురుక్రమాంఘ్రిం స్పృశ త్యనర్థాపగమో యదర్థః
మహీయసాం పాదరజోభిషేకం నిష్కించనానాం న వృణీత యావత్.

*క్రిందిగీఁజలు మూలమునుండికాని వ్యాఖ్యానమునుండికాని కైకొని తెనిఁగించినవానిని జూపుచున్నవి. ఇట్లే తక్కినయెడల నెఱుంగునది.

తెనుఁగు

ఉ. కానని వాని నూఁతగొని కానని వాఁడు విశిష్టవస్తువుల్
గానని భంగిఁ గర్మములు గైకొని కొందఱు కర్మబద్ధులై
కానరు విష్ణుఁ గొందఱటఁ గందు రకించనవైష్ణవాంఘ్రిసం
స్థానరజో౽భిషిక్తు లగు సంహృతకర్ములు దానవేశ్వరా.

ఇట్లింతగా హృదయరంజకములుగా నిరూపింపఁబడనితత్త్వార్థముల నతిశ్రావ్య మగుమృదుమధురశైలిం గూర్చి మనోహరము లగునట్లుచెప్పినాఁడు. మఱియు మీఁదిపద్యంబులనడకసొబగును గడుంగడు ముద్దులు గులుకునందలిపదములపొందికయు, వానిభావంబుఁ జక్కఁగా నెఱుంగ లేనిపామరునిమనంబుఁగూడ నాఁచికొని యానందరససమగ్నంబుఁ గావింపక మానదు.

ఈయొకటిరెండుదృష్టాంతములవలనఁ బోతనభాషాంతరీకరణరీతి చక్కఁగాఁ దెలియవచ్చును. తాను జేయుతెనుంగు మూలావిరుద్ధముగా నుండుటయ కాక కావ్యఘటితి కనురూపముగాను నలవడుటకై కొన్నియెడల నంతగా నర్థపోషకములు కానికతిపయవిశేషణంబుల మానియు, మూలాతిక్రమణ మయ్యు రసోత్పత్తికిని దాత్పర్యోత్కర్షమునకును నుపకారము లగుసరసపదములఁ గొన్నింటి సొంతముగాఁ గూర్చియు, నేదేనొకదానికి మాఱుగాఁ దత్సమానార్థపర్యవసాయి యగువేఱొకదాని నుంచియుఁ దెనిఁగించియున్నాఁడు. ఒకానొకచో నావశ్యకము లగువానియందు సైత మేదైన నొకటి నన్వయాదిసౌలభ్యంబుపొంటె విడిచిపెట్టుటయుం గలదు. అయినను మొత్తమునకు మూలార్థము సుంతైనఁ గొఱవడక కడురమణీయముగానే ప్రతిపాదితమైయుండును. వీనికెల్ల నుదాహరణంబు లింతవఱకు నే వ్రాసియుండుగద్యపద్యములఁ దెలియఁగూడును గాన విస్తరభీతి నిట వేఱువేఱ వ్రాయలేదు. అర్థరచన కొంతికటువుగానుండునేని తద్వాచకము లగుపదముల నట్లే తెనిఁగింపక దానితాత్పర్యమును మాత్రము తేటగాఁ గూర్చుటను బెక్కుచోట్లఁ గానవచ్చును. మీఁద 'వాచీశతంత్ర్యా మురుదామ్నిబద్ధాః' అనుటకు శ్రీధరులు 'ఈశస్య' వాచితంత్ర్యాం వేదలక్షణాయాం రజ్జ్వాం, ఉరుదామ్ని-ఉరూణి దామాని బ్రాహ్మణాదీని యస్యాం తస్యాం బద్ధాః' అని టీకవ్రాసి 'కామ్యైః కర్మభి ర్బద్ధా ఇత్యర్థః' అని యాశయమును దెలిపియున్నారు. పోతనయు నిట నీషత్పరుషార్థక మగుమూలపదపరికరమును మాని తదాశయమునే 'కర్మబద్ధులై' యని కోమలముగాఁ గూర్చియున్నాఁడు. మఱియు రసోద్దీపకములు కాని రిత్తకథాంశములనుగూడ రచనాచమత్కృతి నతిరమణీయములుగాఁ జేయుటయందుఁ బోతన యసమానుఁడు. ఎట్లన:

సప్తమస్కంధము - పంచమాధ్యాయము.

శ్లో. ఏకదా సురరాట్పుత్త్రి మంక మారోప్య పాండవ!
పప్రచ్ఛ కథ్యతాం వత్స! మన్యతే సాధు య ద్భవాన్.

తెనుఁగు.

శా. అంతం గొన్నిదినంబు లేఁగిన సురేంద్రారాతి శంకాన్విత
స్వాంతుండై నిజనందనుం గురువు లేఁ జూడం బఠింపించిరో
భ్రాంతుం డేమి పఠించెనో పిలిచి సంభాషించి విద్యాపరి
శ్రాంతిం జూచెదఁ గాక నేఁ డని మహాసౌధాంతరాసీనుఁడై.

ఉ. మోదముతోడ దైత్యకులముఖ్యుఁడు రమ్మని చీరఁ బంచెఁ బ్ర
హ్లాదకుమారకున్ భవమహార్ణవతారకుఁ గామరోషలో
భాదివిరోధివర్గపరిహారకుఁ గేశవచింతనామృతా
స్వాదకఠోరకుం గలుషజాలమహోగ్రవనీకుఠారకున్.

వ. ఇట్లు చారులచేత నాహూయమానుండై ప్రహ్లాదుండు జనకు డాసిన.

శా. ఉత్సాహప్రభుమంత్రశక్తియుతమై యుద్యోగసారూఢమై
విద్వాంసున్నుఁడ వైతివే చదివితే వేదంబులున్ శాస్త్రముల్
వత్సా యిమ్మని చేరఁ జీరి కొడుకున్ వాత్సల్యసంపూర్ణుఁడై
యుత్సంగాగ్రముఁ జేర్చి దానవవిభుం డుత్కంఠ దీపింపఁగన్.

క. అనుదినసంతోషణములు. జనితశ్రమతాపదుఃఖసంశోషణముల్
తనయులసంభాషణములు, జనకులకుం గర్ణయుగళసద్భూషణముల్.

వ. అని మఱియుఁ బుత్రా నీ యెయ్యది భద్రంబై యున్నది చెప్పుమనినఁ గన్నతం
డ్రికిఁ బ్రియనందనుం డిట్లనియె.

అష్టమస్కంధము—తృతీయాధ్యాయము.

గజేంద్రమోక్షణఘట్టము.

శ్లో. తం తద్వదార్త ముపలభ్య జగన్నివాసః స్తోత్రం నిశమ్య దివిజైః సహ సంస్తువద్భిః
ఛందోమయేన గరుడేన సముహ్యమానశ్చక్రాయుధోభ్యగమదాశు యతో గజేంద్రః
32. సోంతస్సరస్యురుబలేన గృహీత ఆర్తో దృష్ట్వా గరుత్మతి హరిం ఖ ఉపాత్తచక్రం
ఉత్క్షిప్య సాంబుజకరం గిర మాహకృచ్ఛ్రా న్నారాయణాఖిలగురో భగవ న్నమస్తే
33. తం వీక్ష్య పీడిత మజః సహసావతీర్య సగ్రాహ మాశు సరసః కృపయోజ్జహార
గ్రాహాద్విపాటితముఖా దరిణా గజేంద్రం సంపశ్యతాం హరి రమూముచ దుస్రియా
ణామ్.

ఈమూఁడుశ్లోకములకు,

మ. అలవైకుంఠపురంబులో నగరిలో నామూలసౌధంబుదా
పల మందారవనాంతరామృతసరఃప్రాంతేందుకాంతోపలో
త్పలపర్యంకరమావినోది యగునాపన్నప్రసన్నుండు వి
హ్వలనాగేంద్రము పాహి పాహి యనుకుయ్యాలించి సంరంభియై

అనునీపద్యము మొదలుకొని

శా. పూరించెన్ హరి పాంచజన్యము కృపాంభోరాశి సౌజన్యమున్
భూరిధ్వానచలాచలీకృతమహాభూతప్రచైతన్యమున్
సారోదారశితప్రభాచకితపర్జన్యాదిరాజన్యమున్
దూరీభూతవిపన్నదైన్యమును నిర్ధూతద్విషత్సైన్యమున్.

అనుపద్యమువఱకుఁ గలయిరువదిపద్యగద్యములను రచించినాఁడు. ఇట్లు మూలంబునందలియొకటిరెండుశ్లోకంబులకు మాఱుగా ననన్యశానర్గళకవిత్వధారాప్రవాహంబు పొంగి పొరలఁ బెక్కుపద్యంబు లతిహృద్యంబులుగాను నత్యంతరసోల్లాస భాసురంబులుగాను రచించుటం బెక్కుచోట్లఁ గానవచ్చును.

నవమస్కంధము నవమాధ్యాయము.

శ్లో. 26. వ్యవాయకాలే దదృశే వనౌకోదంపతీ ద్విజౌ
క్షుధార్తో జగృహే విప్రం తత్పత్న్యాహ కృతార్థవత్
27. న భవాన్ రాక్షస స్సాక్షా దిక్ష్వాకూణాం మహారథః
మదయంత్యాః పతి ర్వీర నాధర్మం కర్తు మర్హసి
ఏష హి బ్రాహ్మణో విద్వాన్ తపశ్శీలగుణాన్వితః.
31. సోయం బ్రహ్మర్షి వర్యస్తే రాజర్షిప్రవరాద్విభోః
కథ మర్హతి ధర్మజ్ఞ! వధం పితు రివాత్మజః
32. తస్య సాధో రపాపస్య భ్రూణస్య బ్రహ్మవాదినః
కథం వధం యథా బభ్రో ర్మన్యతే సన్మతో భవాన్.
33 యద్యయం క్రియతే భక్ష స్తర్హి మాం ఖాద పూర్వతః
న జీవిష్యే వినా యేన క్షణంచ మృతకం యథా.
34. ఏవం కరుణభాషిణ్యా విలపంత్యా అనాథవత్
వ్యాఘ్రః పశు మివాఖాద త్సౌదాస శ్శాపమోహితః.

తెనుఁగు.

క. ఆఁకట మలమల మాఁడుచు, వీఁక నతం డడవి నున్నవిప్రమిథునముం
దాఁకి తటాలున విప్రునిఁ, గూఁకటిచేఁ బట్టి మ్రింగఁ గొనిపోవుతఱిన్.
వ. అంత నాబ్రాహ్మణునిభార్య పతికి నడ్డంబు వచ్చి వేఁడుచు నారాచరక్కసున కిట్లనియె.
మ. రవివంశాగ్రణి వై సమస్తధరణీరాజ్యానుసంధాయి వై
భువనస్తుత్యుఁడ వై పరార్థరతి వై పుణ్యానుకూలుండ వై
వివరం బేమియు లేక నాపెనిమిటిన్ విప్రుం దపశ్శీలు స
త్ప్రవరున్ బ్రహ్మవిదున్ జగన్నుతగుణున్ భక్షింపఁగాఁ బాడియే.
శా. తండ్రీ మీకు దినేశవంశజులకున్ దైవం బగున్ బ్రాహ్మణుం
డం డ్రామాటలు లేవె భూమిసురగోహత్యాభిలాషంబుఁ గై

కొండ్రే మీయటువంటిసాధువులు రక్షోభావ మి క్ష్మల మీ
తండ్రిం దాతలఁ బూర్వులం దలఁపవే ? ధర్మంబునం బోఁగ దే.
శా.అన్నా చెల్లెల నయ్యెడన్ విడువు నీ ? కన్నంబు వెట్టింతు నా
హృన్నాథున్ ద్విజు గంగికుక్షి నకటా ? హింసింప నేలయ్యా నీ
వెన్నం డింతులతోడఁ బుట్టవె నిజం ? బి ట్టైన మున్నుట్టనా
పన్నన్ నన్ను శిరంబుఁ ద్రుంచి మతి మత్ప్రాణేశు భక్షింపవే.
క. అని కరుణ పుట్ట నాడుచు, వనితామణి పలవరింప ? వసుధాదేవుం
దినియె నతఁడు పులి పశువుం, దినుక్రియ శాపంబుకతన ? ధీరహితుం డై.

ఇట నిరుపమకవిత్వాతిశయప్రయుక్తనిరంకుశస్వాతంత్ర్యమున మూలము సంకలిపదపద్ధతి సరిగా ననుసరింపక సందర్భసముచితరసావేశపారవశ్యమున నీపద్యం బుల మూలంబుకంటె నత్యంతరసోద్దీపకములనుగా రచించినాఁడు.

పదలాలిత్యమును, ప్రసాదవైభవమును, సులలితసరళధారయుఁ బోతనకవి తాకమనీయతకు ముఖ్యహేతువులు. అతనికవిత్వధార యన్నిట నతిశయించినది. అది యెందును గుంటులేక కఠినపదంబుల గడుసు గాక యతిప్రాసములందు మెలిగొ నక యొకమహానదినిర్మలప్రవాహంబువలె నిగనిగలాడుచు నిరర్గళముగాఁ బ్రవహిం చు చుండును. మఱియు శృంగారరసంబు నితరరసంబులతోఁ బరస్పరనిరపేక్షముగాఁ గూర్చి కాని లేక వాని కంగముగాఁ జేసి కాని యభివర్ణించుట యీకవికి నిష్టముగాఁ గొన్నిచోటులఁ గానిపించుచున్నది. ఇతనివర్ణనావిషయములందు నితరరసపరిపుష్ట ములుగా నుండునవి గూడ నితనికవితామతల్లిం దనంతటఁ జిప్పిలుచుండుశృంగార రసపూరంబున నిసుమంతయైనఁ దోఁగియుండక మానవు. సమవిభక్తావయవములు శరీరసౌందర్యమున కెట్లొకహేతువో యట్లే పోతనపద్యంబులందలిపదసమాసా దులు తులఁదూఁచి తీరిచినట్లు రసవైభవానురూపంబుగ సువిభక్తము లై వాని రామణీయకంబునకు మూలముగా నుండును. ఎట్లన:—

దశమస్కంధము-పూర్వభాగము.

మ. జవసత్త్వంబులు మేలె సాము గలదే ? సత్రాణమే మేను భూ
ప్రవరుం బోసన మి మ్మనంగ వలెనే?పాళీ లభీష్టంబు లే
పవివో కాక కృతాంతదండకమవో ? ఘాలాక్షునేత్రాగ్నివో
నవనీతంబులముద్ద గాదు మెసఁగన్ ? నాముష్టి గోపార్భకా.
మ. ఘనుఁ డాభూసురుఁ డేఁగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁ డై చిక్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగాఁ దలఁచెనో ? విచ్చేసెనో యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో తలఁపఁడో ? యార్యామహాదేవియున్
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగదో ? నాభాగ్య మె ట్లున్నదో.

ఇతనికవనంబునఁ బద్యాంతము లతిరమణీయములు. పద్యాది నంకురించినరసం

బును బయింబయు నతిచతురముగాఁ బుష్టి నొందించుచుఁ దుదిని వ్యస్తపదములవిన్యాసవైఖరిచేఁగాని సుధాఝరివలె నురవడించునొకనిడుదసమాసంపుధాటిచేఁగాని దానిని బెల్లుగా వెల్లిగొలుపును.

క. కలఁ డందురు దీనులయెడఁ, గల డందురు పరమయోగిగణములపాలం
గలఁ డందు రన్నిదిశలను, గలఁడు గలం డనెడివాఁడు గలఁడో లేఁడో. అష్ట.

మ. మలఁగున్ మెల్లనిగాలికిం బయిరటస్సృత్తద్విరేఫాలికిం
దలఁగుం గోయిలమ్రోఁతకై యలఁగు నుద్యత్కీరసంభాషలం
గలఁగున్ వెన్నెలవేడిమిన్ సలఁగు మాకందాంకురచ్ఛాయకుం
దొలఁగుం గొమ్మ మనోభవానలశిఖోద్దూయమానాంగి యై. దశ. పూ.

ఈకవిసంస్కృతపదరచన లించుమించుగా నన్నయకవనంబునందుంబోలె లలితములుగా నుండును. అయిన నర్థసారస్యమునను బదవాక్యసౌష్ఠవమునను నితని కవనంబు తిక్కనదానియంతప్రౌఢము గాదు గాని, రసోచితరచనావైచిత్ర్యం బిది యతని కవితకు వెనుదీసినది కాదు. ఎక్కువయని చెప్పుటయు సాహసము కాదు. తిక్కన కర్థసారస్యమునందుఁ గన్ను. పోతనకు రససౌభాగ్యమునందు దృష్టి. ఈ సేతువుం బట్టిగా పోతన కొన్నియెడలఁ బదాడంబర మని కాని వ్యర్థపూరణ మని కాని పాటింపక రసైకానురూపముగాఁ బద్యముల రచించి యున్నాఁడు.

మ. వరగోవిందకథాసుధారసమహావర్షోరుధారాపరం
పరలం గాక బుధేంద్రచంద్ర! యితరోపాయానురక్తిం బ్రవి
స్తరదుర్దాంతదురంతదుస్సహజనుస్సంభావితానేకదు
స్తరగంభీరకఠోరకల్మషకనద్దావానలం బాఱునే. ప్రథ.

ఈకవి నాచనసోముని యుత్తరహరివంశమును జూచియే దీనిని రచించియుండ వచ్చును. దీనికి నిదర్శనముగా మూలమునలేక యాయుత్తరహరివంశమునందు మాత్రము గలకథాంశములును సంకలిపద్యాదుల వంటివి గొన్నియు నిందుఁ గానఁబడుచున్నవి. ఉదాహరణము నొక్కటిఁ బ్రదర్శించెద.

ఉత్తరహరివంశము.

మ. అరిఁ జూచున్ హరిఁ జూచు సూచకములై యందంద మందారకే
సరమాలామకరందబిందుసలిలస్యందంబు లందంబులై
తొరఁగం బయ్యెదకొం గొకింత దొలఁగం దోడ్తో శరాసారమున్
సరహాసామృతసారముం గురియుచుం దన్వంగి కేళీగతిన్.

దశమస్కంధము.

మ. పరుఁ జూచున్ వసుఁ జూచు నొంప నలరింపన్ రోషరాగోదయా
విరతభ్రూకుటిమందహాసములతో వీరంబు శృంగారమున్
జరగం గన్నులఁ గెంపు సొంపుఁ బరఁగం జండాస్త్రసందోహమున్

సరసాలోకసమూహమ్ముఁ నెఱపుచుం ద్రిజంద్రాస్య సేలాగణిన్.

పోతనకవితావిషయ మింతటితో నిలిపి యీపురాణంబును దెనిఁగించిన తక్కినకవులంగూర్చి కొంత వ్రాయుట యావశ్యకము. పోతనకంటె వా రేవిధమునను దక్కువవా రగుదు రని ముందే చెప్పియున్నాఁడను. పోతనకవనంబునం గానిపించుపదలాలిత్యమును, భావప్రసన్నతయు, శబ్దాలంకారవైచిత్రియు, వివిధవర్ణనానల్పకల్పనాచమత్కృతియు, నత్యంతరసస్ఫూర్తియు, సందర్భోచితసుకుమారసరసపదపద్యాభినివేశచాతురీగరిమయు, విలాసోల్లసితవిశృంఖలధారావిహారంబును దక్కిననారికి లేవు. వారిలో

సింగన

కవనంబున మృదుమధురగుంభితములును మానసోద్దీపకము లగువర్ణనములును గొన్ని యక్కడక్కడఁ గానంబడుచున్నవి. ఈతనిశైలిం జూడఁగాఁ బోతనకవితారీతిం గూడినంతవఱకు ననుకరించి యీతనభాగమును రచింపఁ జూచినాఁ డని తోఁచుచున్నది. పోతనశైలిని సూచించుకొన్నిపద్యముల నుదాహరించుట మంచిది.

క. మోదంబై పరిభాషిత, ఖేదంబై శాబరీర్ధ్వకలికించితగో
త్స్వాదంబై బహుసౌఖ్య, ప్రాదంబై గోప్యవింధ్యక్షపాదంబునకున్. షష్ఠ.

క. పుణ్యాంబై మునివల్లభ, గణ్యాంబై కుసుమఫలనికాయోత్థితసం
స్తన్యాయము లున్నమిశాఖ్యారణ్యంబు నుతింపఁ దగు నరణ్యంబులలోన్. ప్రథమ.

క. పుట్టితివి వజ్రతనువునఁ జే, పట్టితివి పురాణపురుషుభజనము పాముల్
మెట్టితివి దిక్కులం దుది, ముట్టితివి మహాప్రబోధమున మునినాథా. షష్ఠ.

క. విడిచితి భవబంధంబుల, నడఁచితి మాయావిమోహమైనతమంబుల్
నొడిచితి నరివర్గంబులఁ, గడచితి నాజన్మదుఃఖకర్ణార్ణవమున్. పరీక్ష.

వ. కుంతంబుల గ్రుచ్చుచుఁ, గుఠారంబుల వ్రచ్చుచు, ముసలంబుల మోఁదుచు,
ముద్గరంబుల బాఁదుచుఁ, జక్రంబులం ద్రుంచుచు, నబళంబుల నొంచుచు. షష్ఠ.

వ. గదల వ్రేయుచుఁ, గాండంబు లేయుచు, ముద్గరంబుల నొత్తుచు, ముసలంబుల
మొత్తుచుఁ, గరవాలంబులఁ ద్రెంచుచుఁ, జక్రంబులఁ ద్రుంచుచు. దశ. పూ.

ఇట్లీయిద్దఱకవనంబుల నందందఁ గొన్నిపోలికలు కానంబడుచున్నవి గాని పోతనధార యత్యంతనిసర్గోల్లసితం బగునిరుపమప్రతిభాతిశయంబువలన నశ్రమంబునం దొరంగి రసావేశతరంగిత మై తుఱంగలించుటం జేసి యతనిరచనలు సింగనవానికంటె నతిమధురము లై, ప్రకృతిమనోహరము లై, నిబిడరసపరిప్లుతము లై కానిపించుచున్నవి. ఇది యిట్లుండ నితఁడు షష్ఠస్కంధము నద్వైతపరముగానే తెనిఁగించినాఁడు. దీనికి నిదర్శనముల నాస్కంధమునుండి కొన్నింటి వ్రాసెద.

షష్ఠస్కంధము.

సీ. అఖిలభూతముల దేహాంతస్థ మగునాత్మ, యీశుఁ డచ్యుతుఁ డని యెఱుఁగవలయు.

వ. దేవా! రజ్జువునందు సర్పభ్రాంతి గలుగునట్లు ద్రవ్యాంతరంబుచేతఁ బ్రహ్మం బయిన నీయందుఁ బ్రపంచభ్రాంతి గలిగెడిని.

వ. కావున గుణంబులును గుణియును, భోక్తయును భోగ్యంబును...హర్తయు హన్యంబును, నుత్పత్తిస్థితిలయైకకర్తవై సర్వోత్కృష్టుండ వైనయప్పరమేశ్వరుండె కాని యన్యంబు లేదు.

ఇట్లు జీవపరతాదాత్మ్యంబును జగన్మిథ్యాత్వంబును బ్రతిపాదితంబు లగుటంజేసి యీస్కంధ మద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగింపఁబడె ననుట తెల్లమగుచున్నది. మఱియు నిందు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమునందలిపదార్థాదు లాయాతత్త్వఘట్టములందుఁ గానఁబడుచున్నవి.

షష్ఠస్కంధము—చతుర్థాధ్యాయము.

29. శ్లో. యదోపరామో మనసో నామరూపరూపస్య దృష్టస్మృతిసంప్రమోషాత్
యఈయతే కేవలయా స్వసంస్థయా హంసాయ తస్మై శుచిసద్మనే నమః.

వ్యాఖ్యానము.

యదేతి॥ యదా, మనస ఉపరామః—సమాధిః...తదా, నామరూపే రూప్యేతే యేన తత్తథా, తస్య ఉపరమే హేతుః; దృష్టం—దర్శనం, స్మృతిశ్చ, తయోః సంప్రమోషాత్—నాశాత్, తదా, యః కేవలేన—స్వరూపజ్ఞానేన ప్రతీయతే, తస్మై హంసాయ, శుద్ధాయ; శుచి—శుద్ధం మనః, సద్మ—ప్రతీతిస్థానం, యస్యేతి తస్మై నమః.

తెనుఁగు.

మఱియు ననేకవిధనామరూపనిరూప్యం బగుమనంబునకు దృష్టస్మృతుల నాశంబువలనం గలిగెడునుపరామం బగుసమాధియందుఁ గేవలస్వరూపజ్ఞానంబునఁ దోఁచు నిర్మలప్రతీతిస్థానం బైనహంసస్వరూపికి నమస్కరింతు.

ఇట్లావ్యాఖ్యానమునందలిపదార్థాదులు గలిగియు నద్వైతపర మయ్యునుంటంజేసి యీస్కంధమును బహుతరముగా నావ్యాఖానము ననుసరించియే సింగన తెనిఁగించి యుండు నని తోఁచెడిని. అయినను బోతనవలె వ్యాఖ్యానమును గొని మూలము నన్యూనముగాను ననతివిపులముగా విశదీకరించువైదుష్యముగాని ప్రావీణ్యముగాని యీకవియందుఁ గానము. మఱియు నావ్యాఖ్యానముఁ జక్కఁగాఁ బాటించి మూలమును దానికి మిక్కిలి సరిగాఁ దెనింగించినవాఁడును గాఁడని మీఁదియుదాహరణముచేతనే తెలియవచ్చును. కొన్ని యెడలఁ దెనిఁగింపు మూలమునకుఁ జాల భిన్నముగాను నుండును. మూలమునఁ దత్త్వఘట్టములలోని సమాసములఁ బోతనవలెఁ దేటపఱుప లేక యట్లే యుంచి రచించుట యటుండఁగా వానిలోఁ గొన్నింటియర్థములు నిందు సరిగాఁ గానిపించుటయులేదు. కొన్ని యెడల నద్వైతప్రక్రియనుమాత్రము దప్పక తనకుఁ దోఁచినరీతిని మూలమునకుఁ జాల విరుద్ధముగాను దెనిఁగించి యున్నాఁడు. కేవలకవిత్వమునుబట్టి చూడ

నితఁడు సింగనదాగయలకంటె నెక్కుడై పోతనవలె స్వకపోలకల్పితము లగువర్ణనములను గూడఁ జేర్చి మధురముగాను మనోహరముగాను దన స్కంధమును దెనిఁగించినాఁ డని చెప్ప నొప్పును. ఇతనికవనమున లక్షణదోషములు కొన్ని గానిపించుచున్నవి.

కొనికి కాదేశము.	దుష్టసంధులు.
పెట్టుక. పట్టుక.	ఓ రేడ్వరుఁ డని.
ఉకారాంతశబ్దమునకు కుషష్ఠి పరమగు	గ్రిక్కిటి సీజగంబునను.
నపుడు నగామము రామి.	మహి మెట్టెదియో.
పాటుకు.	అడఁకు వేమియు.
దుష్టరూపములు.	ధాతంతె నానిని.
చేతును.	నేర్పిరింతింతెనాఁ పిని రానివాఁడు.

మఱియు సమాసదోషములు మొదలగునవి కొన్ని గానిపించుచున్నవి కాని విస్తరభీతి నిట వ్రాయక పంచమస్కంధమును దెనిఁగించిన [illegible]

గంగన్న

ను గూర్చి కొంత వ్రాయుట యుక్తము. ఇతనికవన మంతిరసవంతము కాదు. దానిని సింగనకవనముకంటెఁ దక్కువ యని చెప్పవచ్చును. రసోత్పత్తికొఱకుఁ జేసినరచన లంతగా శ్రమంపడక కుదిరినవిగాఁ గోఁపమిచేఁ బోతనవానివలె నవి స్వాభావసుభగములుగాఁ గానిపింపవు. అయినను మొత్తమునకు నితనికవిత్వము కొంత లలితముగాను సింగనదానికంటె సుకుమారముగాను నుండును. ఇతని తెనిఁగింపును సింగనదానివలె మూలమునకు మిక్కిలిసరిగా నుండదు. వర్ణనాసందర్భములయందు నిది మూలముకంటెఁ జాలసువ్యాసముగాను గొన్నియెడల భిన్నముగాను నుండును.

పంచమస్కంధము-ద్వితీయాధ్యాయము.

కటాక్షవర్ణనము.

శ్లో. బాణా వివా భగవతి శ్శతపత్రపత్రా కాంతా సపుంఖరుచిరా వతితిగ్మదంతౌ
కస్మై యుయుంక్షసివనే విహరన్నవిస్మః క్షేమాయనోజడధియాంతవ విక్రమోస్తు.

తెనుఁగు

క. పోలు పగుచున్న విలాసం,బు లనంగజబాణములను ? బోలెదునీచం
చలసత్కటాక్షవీక్షణ,ముల నెవ్వని నింతి చిత్తమునఁ గలఁచెదవే.

అంగపరిమళలోభానుగతభ్రమరవర్ణనము.

శ్లో. శిష్యా ఇమేభగవతః పరితః పఠంతి గాయంతి సామ సరహస్య మజస్రమీశ!
యుష్మచ్ఛిఖా విలులితాస్సుమనోభివృష్టీః సర్వేభజంత్యృషిగణాఇవ వేదశాఖాః.

తెనుఁగు.

చ. చెదరఁగ వేదముల్ చదువుశిష్యులప్పైఁ దగఁ బుష్పవృష్టి స
మ్మదమున నంతలోఁ గురియుమాడ్కిని మన్మథసామగానముల్
చదివెడుశిష్యులో యనఁగ షట్పదపంక్తులు మ్రోయఁగా వడిం
బడపడి మీఁద రాలుఁ గచభారమునందులజాజుక్రొవ్విరుల్.

వీనిలో మొదటిపద్యమున మూలమునందలివిశేషణాదులు పెక్కు లేవు. రెండవదానియందు మూలార్థరీతి గానిపింపదు. ఇట్లీతనికవిత్వ మంతగా సరసమును మధురమును గాకపోయినను, మార్దవమూలమునఁ గొంత లాలిత్యమును గాంచుచున్నది. మఱియుఁ బోతనాదులకవనంబులందుంబోలె నింపు స్వకపోలకల్పితము లగువర్ణనము లెందును గానరావుగాని సరసవస్తుత్యాగములు పెక్కు కానఁబడుచున్నవి.

౧౬. ఇతి తేషాం వృషలానాం రజస్తమః ప్రకృతీనాం ధనమదరజఉత్సిక్తమనసాం...కర్మాతిదారుణం యద్బ్రహ్మభూతస్య సాక్షాద్బ్రహ్మర్షిసుతస్య నిర్వైరస్య సర్వభూతసుహృదః సూనాయా మప్యనుజ్ఞాతాయా మనభిమత మాలంభ సం తదుపలభ్య బ్రహ్మతేజసాతి దుర్విషహేణ దందహ్యమానేన వపుషా సహసోచ్చచాల సైవ దేవీ భద్రకాళీ. ౧౭. భృశమమర్షరోషావేశరభసవిలసితభ్రుకుటివిటపకుటిలదంష్ట్రారుణేక్షణాటోపాతిభయానకవదనా హంతుకామేవేదం మహాట్టహాస మతిసంరంభేణ విముంచంతీ, తతఉత్పత్య పాపీయసా మతిదృప్తానాం తేనైవాసినా వివృక్ణశీర్ష్ణాం గళాత్ ప్రస్రవంత మసృగాసవ మత్యుష్ణం సహగణేన నిపీయాతిపానమదవిహ్వలోచ్చైస్తరాం స్వపార్షదైస్సహ జగౌ ననర్త విజహార చ శిరః కందుకలీలయా. పంచ. నవమాధ్యాయము.

తెనుఁగు.

సీ. సర్వభూతములకు సఖుఁడును బ్రహ్మభూతాత్ముఁడు నిర్వైరుఁ డయిన బ్రహ్మ
సుతుని తేజం బంతెఁ జూడ దుస్సహమైన, భయ మంది వడఁకుచు భద్రకాళి
క్రోధంబు ముమ్మడిగొనగ హుంకారంబు సలుపుచు నట్టహాసంబు సేసి
తే. విప్రవరునట్లుహింసించువృషలపతిని, భృత్యవర్గంబుతోఁ దలఁ బృథ్విఁగూల్చి
యపుడు వృషలాధిపునిశిర మంది లీలఁ, బాడి యాడుచు నందంద క్రీడసలిపె.

ఇది యితని తెనిఁగింపునకు మంచినిదర్శనము. ఇందు రసపూర్తి మూలంబు కంటె మిక్కిలి తక్కువ. మూలార్థమెల్ల ననతిన్యూనముగా సంగ్రహించి నిపుణముగా నొక్కసీసంబున నిమిడ్చి యతిమృదువుగా రచించినరీతి నిచటఁగానవచ్చును. పోతనయేని నిట్టివర్ణనాప్రసంగము పొసంగెనా రసపారవశ్యంబునఁ జిత్రవిచిత్రరచనానల్పకల్పనాచమత్కారం బేపార స్వానవద్యహృద్యకవిత్వవిద్యావిలాస

విశేషంబులెల్లఁ జూపి రసంబులు చిప్పిలం జేయకుండునే! ఇట్లే తత్త్వఘట్టములందు మూలమునకును దెనుఁగునకును బెక్కుచోట్ల భేద మగపడినను జాలవఱకు మూలము ననుసరించియే తాత్పర్యరూపముగాఁ దెనుఁగు సేసియున్నాఁడు. కొన్నిచోట్ల శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యానమందలి యర్థాదులు గానిపించుటచే దానిని బూర్ణముగా ననుసరింపకపోయినను సహాయముగా నుంచుకొని సంగ్రహముగాఁ దెనిఁగించి యుండు నని తోఁచెడిని.

పంచమస్కంధము – ఏకాదశాధ్యాయము.

శ్లో. యావన్మనో రజసా పూరుషస్య సత్త్వేన వా తమసా వానురుద్ధం
చేతోభి రాకూతిభి రాతనోతి నిరంకుశం కుశలం చేతరం వా।
స వాసనాత్మా విషయోపరక్తో గుణప్రవాహో వికృతః షోడశాత్మా

వ్యా. పురుషస్య, కుశలం–ధర్మం, ఇతర–మధర్మం వా, ఆతనోతి, కైః, చేతోభిః–జ్ఞానేంద్రియైః, ఆకూతిభిః–కర్మేంద్రియైశ్చ। నను కథం ధర్మాధర్మవాసనాయుక్తం తద్దేవానేకదేహాదిష్వైచిత్ర్యం కరోతీత్యాహ॥ సవాసేతి – అస్మిన్నపాత్యర్థః, వాసనాయుక్తం ఆత్మోపాధిత్వా దాత్మా.

తెనుఁగు.

పురుషుని చిత్తంబు గుణములఁ బొందు నంత

తే. కాల మెంతయు మఱియంతకాలమందు, నరయ విజ్ఞానకర్మేంద్రియములచేత
మరగి ధర్మంబు మఱియధర్మంబు నట్లు, తగిలి పుట్టించుచుండు నత్యంతమహిమ.

వ. మఱియు ధర్మాధర్మవాసనాయుక్తంబు...చిత్తంబు

ఈకవియుఁ బంచమస్కంధము నద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించె ననుటకు దాని యందలి నిదర్శనములం గొన్నింటిఁ దెలిపెద:

ఆ. పరఁగఁ బెద్దలీ ప్రపంచ మంతయుఁ దథ్య, మనరు ౧–ఆ. 151

వ. మనోవృత్తుల నతిక్రమించినయప్పుడు పరంజ్యోతి యైన నారాయణస్వరూపంబు
గా నెఱుంగుము...ఈశ్వరుండు సర్వభూతాంతర్యామి యగుచు జీవాత్మ
స్వరూపంబున నుండు. ౧–ఆ. 153

వ. బ్రహ్మం బొక్కటియ సత్యంబు జగత్తసత్యంబు. ౧–ఆ. 159

ఇట్లద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించుటయు నితండు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమును గొంతవఱకు ననుసరించి యుండు ననుటకుఁ గొంతయాధారముగా నున్నది. ఇతని కవనంబునను గొన్నిలక్షణదోషంబులు చూపట్టుచున్నవి.

కొనికి కాదేశము.

ప్రథమాశ్వాసము.

తెలుముక. 128

ఆశ్రయించుక. 147

ద్వితీయాశ్వాసము

జుట్టుక. 120

నాటుక. 145

ఉకారాంతశబ్దమునకు కుషష్ఠిని

నగాగమము రామి.

ఆశ్రమముకు. 21

సుతుకు. 56

మఱియు దుష్టము లగుసఖండయతులును మఱికొన్నిదోషములును గానిపించుచున్నవి. మొత్తమునకు నితనికవిత్వము మిక్కిలి మృదువుగా నుండు ననుటకు రెండుదాహరణము లిచ్చి యితనివిషయ మింతటితో విరమించెద.

ఉ. అక్కట! తల్లిఁ బాసి హరిణార్భక మాప్తులు లేమిఁజేసి యే
దిక్కును లేక యున్న నిటఁ దెచ్చితి నాయెడ నీమృగార్భకం
బెక్కుడుప్రేమఁజేసి చరియించుచు నున్నది నాదుసన్నిధిన్
మక్కువఁజేసి దీనిఁ గడుఁదమన్ననలం దగఁ బ్రోతు నెంతయున్.

ఉ. రాజులు మే లనంగ సురరాజసమానుఁడ నై తనూజులన్
రాజులఁ జేసి తాపసులు రాజఋషీంద్రుఁ డటంచుఁ బల్కఁగాఁ
దేజము నొంది యాహరిణదేహమునందలి ప్రీతిఁజేసి నా
యోజ సెడంగ నేఁ జెడితి యోగిజనంబులలోన బేల నై.

ఇఁక నాంధ్రప్రతులందును నచ్చుప్రతులగద్యలందును నేకాదశద్వాదశస్కంధములను రచించినవాఁడుగాఁ దెలియుచున్న వెలిగందల

నారయ

నుగూర్చి కొంత వ్రాయవలసియున్నది. ఈరెండుస్కంధముల తెనిఁగింపు మొత్తమునకు మూలమునకుఁ జాలవఱకు సరిగా నుండదు. తత్త్వఘట్టములందుఁగాని కథాంశములందుఁగాని యిది మూలమునకంటెను బెక్కుచోట్లఁ జాల న్యూనముగాను గొన్నియెడల మిగులవిశుద్ధముగాను నుండు నని తొలుతనే చెప్పియున్నాఁడను. స్థాలీపులాకన్యాయంబున రెండుదాహరణంబు లిచ్చెద.

శ్లో. ఇంద్రియార్థభ్రమో జాగ్రత్స్వప్నోఽన్తఃకరణభ్రమః
సుప్తం తద్వాసనాబీజం తుర్యా మూర్తి స్తదన్వితః॥ ఏకాదశ.

వ. ఇంద్రియార్థభ్రమణంబు సేసెడుదుర్మతులకు సుషుప్త్యాద్యవస్థలు వరుసన కలుగుటంజేసి పరమేశ్వరునిం బొందరామి యనునాలుగవయవస్థయుఁ గలుగు.

శ్లో. తంచోపనీయ సదసి పరిమ్లానముఖశ్రియః
రాజ్ఞ ఆవేదయాంచక్రు స్సర్వయాదవసన్నిధౌ॥
తం చూర్ణయిత్వా ముసలం యదురాజ స్సఆహుకః

సముద్రసలిలే ప్రాస్య లోహం చాస్యావశేషితం
కశ్చిన్మత్స్యోఽగ్రసీల్లోహమ్। ఏకాదశ.

వ. ...దానిం గొనిచని దేవకీనందనుసన్నిధానంబునం బెట్టి యెఱింగించిన నతం(డాత్మకల్పితమాయారూపం బగుట యెఱింగియు నెఱుంగని తెఱంగున) వారలం జూచి యిట్లనియె...(సముద్రతీరంబున నొక్క మహాపర్వతం బున్నది. అందు నుండు నత్యచ్ఛ(?)యువిశాలవిభీషణం బగుపాషాణంబున మీభుజాబలంబుచేత నీముసలంబుఁ దివిచి) దీనిచూర్ణంబు సింధుకబంధంబులం గలపి రండు పొం డని జగద్విభుం డైనకృష్ణుం డానతిచ్చిన వారు నట్ల చేసి తత్కాలితం బైన లోహఖండంబును సరకు గొనక సాగరంబునఁ బడవైచిన నొక్క ఝషంబు గ్రసించిన.

ఇట మూలమున 'రాజ్ఞే' 'యదురాజస్యాహుకః' ఇత్యాదు లుగ్రసేనుని నిర్దేశించుచుండఁగా నతనికి మాఱుగా 'దేవకీనందనుండు' 'జగద్విభుం డైనకృష్ణుండు' అని తెనుఁగున నున్నది. మఱియుఁ దెనుఁగునఁ గుండలీకరణములలోని ముసలమాయారూపత్వపర్వతపాషాణాదు లెవ్వియు మూలమునఁ గానరావు. ఇంతే కాక యందలికుండలితవాక్యము రెండవదానికి వ్రాతప్రతులందు 'సముద్రతీరంబున నొక్కమహోపలం బున్నది. ఇమ్ముసలంబు మీభుజాబలంబున దానిమీఁదం దివిసి' అని పాఠాంతరము చూపట్టుచున్నది. మూలమునకును, వ్రాతప్రతులకును, నచ్చుప్రతులకును గానిపించుపరస్పరభేదముల కిది యొకనిదర్శనము. ఇట్టిభేదములు కథాంశములను తత్త్వఘట్టములను గాసిఁబఱచుటకుఁ జెఱి యొకయుదాహరణముఁ జూపెద.

మూలము.

శ్లో॥ తక్షకః ప్రహితో విప్రాః! క్రుద్ధేన ద్విజసూనునా।
హంతుకామో నృపం గచ్ఛ న్దదర్శ పథి కాశ్యపమ్।
తం తర్పయిత్వా ద్రవిణై ర్నివర్త్య విషహారిణమ్॥
ద్విజరూపప్రతిచ్ఛన్నః కామరూ ప్యదశ న్నృపమ్॥
బ్రహ్మభూతస్య రాజర్షే ర్దేహోఽహి గరళాగ్నినా।
బభూవ భస్మసా త్సద్యః పశ్యతాం సర్వదేహినామ్॥
హాహాకారో మహా నాసీ ద్భువి ఖే దిక్షు సర్వతః।
విస్మితా హ్యభవ న్సర్వే దేవాసురనరాదయః॥
జనమేజయః స్వపితరం శ్రుత్వా తక్షకభక్షితమ్।

వ్రాతప్రతుల తెనుఁగు.

వ. తక్షకప్రేరితుం డైనయుర్వీసుపర్వుండు సనుదెంచి రాజసన్నిధి నున్నవారిచేతికి నొక్కఫలం బిచ్చిన వారు రాజున కిచ్చిన నతం డది యాస్వాదింప నందుఁ గ్రిమిరూపంబున వెడలి మహాభయంకరరూపంబునఁ గాకోదరం బై కఱచినఁ బరీక్షిత్తు పంచత్వంబు నొందుట విని తనయుం డైనజనమేజయుండు,

అచ్చుప్రతుల తెనుఁగు.

వ. ఇటుఁ గ్రుద్ధుం డైన బ్రాహ్మణోత్తమునిచేఁ బ్రేరితుం డైన తక్షకుండు ద్విజ రూపంబుఁ దాల్చి పరీక్షిద్వధార్థంబుగా నేతెంచుచుండి మార్గమధ్యంబునఁ గాశ్యపుం డను సర్వవిషహరణసమర్థుం డగు నొక్క విప్రునిం గని యతని నపరిమిత ధనప్రదానంబునఁ దృప్తుం గావించి పరీక్షిన్నికటంబునకు రాకుండునట్లొనర్చి యంతటఁ బరీక్షిన్మహారాజుచెంతి నున్న నారిచేతి కొక్క ఫలం బిచ్చి చనిన నా రాఫలంబు రాజున కిచ్చిన నతిం డాఫలంబు నాస్వాదించినం గ్రిమిరూపంబున నందుండి వెడలి మహాభయంకరరూపంబునఁ గాకోదరం బై రాజుం గఱచిన నతండు నాక్షణంబ విషాగ్నిచే భస్మీభూతుం డయ్యె. అట్టియవసరంబున భూమ్యంతరిక్షంబుల నుండు నిఖిలప్రాణు లాశ్చర్యకరం బగుతన్మరణంబుఁ గని హాహారవంబులు సేసిరి అంత నీయర్థంబు తెలిసి తనయుం డైన జనమేజయుండు విని.

ఇట వ్రాఁతప్రతులపాఠము మూలముకంటె మిక్కిలి న్యూనముగాను విపర్యస్తముగాను నుండుటం జూచి యచ్చుప్రతులందలిపాఠము మూలానుసారముగా రచింపఁబడెను గాఁబోలు. వ్రాఁతప్రతులవిపర్యస్తపాఠమునుబట్టి పర్యాలోచింపఁగా మూలమునఁ గల 'తక్షకః ప్రహితో విప్రైః' అనుపాఠమునకు మారుగా 'తక్షక ప్రహితో విప్రః' అను తప్పుపాఠము నెట్లో కొని కవి తెనిఁగించియుండు నని తోఁచెడిని. తెనుఁగుపాఠముల రెంటను గల 'ఒక్క ఫలం బిచ్చుటయు' తక్షకుండు 'క్రిమిరూపంబున నందుండి వెడలి' వచ్చుటయు మూలమునఁ గానరావు.

ద్వాదశస్కంధము - చతుర్థాధ్యాయము.

శ్లో. బుద్ధే ర్జాగరణం స్వప్నం సుషుప్తి రితి చోచ్యతే
మాయామాత్ర మిదం రాజ న్నానాత్వం ప్రత్యగాత్మని
యథా జలధరా వ్యోమ్ని భవంతి న భవంతి చ
బ్రహ్మణీదం తథా విశ్వ మవయ వ్యుదయాప్యయాత్
అన్యోన్యాపాశ్రయాత్సర్వ మాద్యంతవ దవస్తు చ
నానాత్వం ఛిద్రయోర్యద్వ జ్జ్యోతిషో ర్వాతయో రపి
యథా హిరణ్యం బహుధా సమీయతే నృభిః క్రియాభి ర్వ్యవహారవర్త్మసు
ఏవం వచోభి ర్భగవా నధోక్షజో వ్యాఖ్యాయతే లౌకికవైదికై ర్జనైః.

వ్రాఁతప్రతుల తెనుఁగు.

వ. స్వప్నజాగరణసుషుప్త్యవస్థాభేదం బాత్మమయం బై బుద్ధియుక్తం బై నమాయాయై యోగంబునం బరిణమించు. ప్రాణిజాతంబున కీశ్వరునందు లయోదయంబు లగు. ఈజగం బన్యోన్యాపాశ్రయం బై యాద్యంతవస్తు వై వర్తించు) ఒక్క తేజంబు బహురంధ్రంబులఁ గానంబడు తెఱంగున నొక్క (పరమాత్మను) బెక్కువిధం

బుఁబుగా భావింతురు. హాటకంబు పెక్కురూపంబు లయ్యు నేకం బైన తెఱంగునఁ బరమాత్మ నొక్కటిగా భావించి.

అచ్చుప్రతుల యనుఁగు.

వ. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలు (బుద్ధిధర్మంబు లగు. ప్రత్యగాత్మయందు నానా ప్రకారంబులం దోఁచు నీప్రశ్న్యప్రపంచం బంతయు మిథ్య యని తెలియుము). ఒక్క తేజంబు బహుళగంధంబులం గానంబడువడువున నొక్కటియాత్మయె పెక్కు విధంబులఁ దోఁచుచుండు. హాటకంబు పెక్కు రూపంబులు గల దైన నేకం బైన తెఱంగునఁ బరమాత్మ (వివిధచేతనాచేతనశరీరంబులయందుఁ) బెక్కు విధంబులం గనంబడిన నేకంబుగా భావింపవలయును.

ఇట మూలమునం దెడ నెడ నుండుశ్లోకములు కొన్ని చెనిఁగింపఁబడినవి కావు. ఆశ్లోకము లుండుచోటులనే చుక్కలతోఁ జూపి తెనిఁగింపఁబడినవానిని మాత్రము వ్రాసినాఁడను. తెనిఁగింపఁబడినవో యేదర్శనమునుబట్టి చూచినను మూలమునకు వలయునంతసరిగా లేవు. ఈయోపము లుండెఁగాఁ దెనుఁగుసారము లు రెంటను గుండలితము లగుబంతు లొండొంటియందు లేవు. మఱియు నచ్చుప్రతులందలి తెనిఁ గింపు నవ్యక్తముగా నద్వైతపరముగా నున్నది. వ్రాతప్రతుల తెనిఁగిం పట్లు గాని యింపదు.

ఇట్లు మీఁది రెండుదాహరణములవలన మూలాంశములు మూఁటికిని గలభేద ములు విశదముగాఁ దెలియవచ్చును. మఱియు నద్యుద్యయడల నధ్యాయము లొకటి రెండుగాఁ దెనిఁగింపఁబడకున్నవి. ఏకాదశస్కంధమునఁ ద్రయోదశాధ్యాయమున శ్రీవిష్ణుండు హంసరూపు డై చేసినతత్త్వోపదేశము.

'వస్తునో య దనానాత్వ మాత్మనః ప్రశ్న ఈశ్వరః'

అనుశ్లోకము మొదలుగాఁ బదిరెండుశ్లోకములఁ జెప్పఁబడియున్నది. వాని కెల్లఁ*దెనుఁగు దాఱుబంతులే యున్నవి. అవియును మూలమునకు సరిగావు. అందు

మనసా వచసా దృష్ట్యా దృశ్యతే న్యైరపీంద్రియైః ।
అహమేవ న మత్తోఽన్య దితి బుధ్యధ్వ మంజసా॥ 24

అనునీశ్లోకము 'పంచేంద్రియంబులకు దృష్టం బైనపదార్థం బనిత్యంబు. అది నిత్యవృష్టిని బ్రహ్మం బని తెలియవలయు' అని తెనిఁగింపఁబడియున్నది. కవి పదునా లుగవయధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినభక్తిపారమ్యధ్యానయోగములను బదిబంతులలో నఱగొఱగాఁ దెనిఁగించి, షోడశమునందలివిభూతులను జెప్పి యవ్వలిమూఁడధ్యాయ ములవిషయములను మూఁడుబంతులతో సూచించి పండ్రెండవయధ్యాయమునకు మఱలి, యందుఁ గల

---

*చూడు-భాగ-ఏకా-వచన. 104.

శ్లో॥ తస్మాత్త్వ ముద్ధవోత్సృజ్య చోదనాం ప్రతిచోదనామ్ ।
ప్రవృత్తించ నివృత్తించ శ్రోతవ్యం శ్రుత మేవ చ॥ 14
మా మేక మేవ శరణ మాత్మానం సర్వదేహినామ్।
యాహి సర్వాత్మభావేన మయా స్యా హ్యకుతోభయః॥ 15

ఈశ్లోకములకే *'సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ' ఇత్యాదులు నాలుగుబంతులు చెప్పి పిదపఁ బందొమ్మిదవయధ్యాయమునందలి శిష్టాంశమును గొంతయు నిరువదినాలుగవదానియందలిసాంఖ్యవిధియు సప్తవింశమునందలియర్చనాప్రకారంబు గొంతను దెనిఁగించి యిరువదితొమ్మిదవదానియందుఁ గల

'గచ్ఛోద్ధవ ! మయాదిష్టో బదర్యాఖ్యం మమాశ్రమమ్' ।

ఇత్యాదులను, నవ్వలిరెండధ్యాయంబులఁ గలయాదవక్షయబలరామకృష్ణనిర్యాణంబులను దెనిఁగించి యున్నాఁడు. ఈస్కంధమునఁ గలభిక్షుగీతాదులు తెనుఁగున లేవు. మఱియు †'నారాయణవిగ్రహంబు జలధిప్రాంతంబున జగన్నాథస్వరూపం బై యుండె' ననుట మూలమునం గానరాదు. మొత్తమునకు నీస్కంధమునకుఁ దెనుఁగు మూలమున నాలుగింట నొక పాలుండును. ద్వాదశస్కంధమును దెనిఁగించుటయం దధ్యాయములుగా వదలిపెట్టుట లేదు గాని యది పెక్కుచోట్ల మూలముకంటె మిక్కిలి న్యూనముగాను గొన్నియెడలఁ గడుభిన్నముగాను గానిపించుచున్నది.

వ్రాతప్రతులందు లేనివియు మూలానుసారము లైనవియు నగు నధికపాఠాదు లచ్చుప్రతులందుఁ గానంబడుటకుఁ బండితులు మూలముగా నుండఁబోలు నని చెప్పినాఁడనుగదా. ఆవిషయ మట్లుండ మఱియొకవిచిత్రమును జూపట్టుచున్నది. ఈరెండుస్కంధముల తెనిఁగింపు వ్రాతప్రతులం దద్వైతపరముగాఁ దోఁపదు. అచ్చుప్రతులందో యది స్పష్టముగా నద్వైతపరముగాఁ గానిపించుచున్నది. వ్రాతప్రతులపాఠమునుబట్టి చూడ నది యద్వైతపర మనుటకంటె విశిష్టాద్వైతపర మనుటకుఁ గొన్నియాధారము లందే కానఁబడుచున్నవి.

‡'సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ యనునుపనిషత్తుల్యం బగు గీతావచనప్రకారంబున' అని యీశ్లోకమునకు విశిష్టాద్వైతులవలెఁ గవి మిక్కిలి ప్రాధాన్యముకలిమిని జూపియున్నాఁడు.

మఱియు 'జీవాత్మభేదంబు § మొదలైనవి యెఱిఁగించి విజ్ఞానవంతుంగాఁ జేసి మన్నించితి' అని యిట జీవాత్మభేదంబుఁ బ్రతిపాదించియున్నాఁడు.

¶ 'దేవతాంతరమంత్రాంతరసాధనాంతరంబులు వర్జించి యుండె నేని వైకుంఠంబున వసియించు' ఇది వీరవైష్ణవత్వసూచకము.

ఈ వాక్యములు వ్రాతప్రతులందును నచ్చుప్రతులందును గానిపించుచున్న

*చూడు-ఏకాదశ-వచన.106. †ఏకా.వచన. 121. ‡ఏకా.వ.106. §ద్వా. వ.2.¶ద్వా. వ.39.

వి. ఇవి నిస్సందేహముగా విశిష్టాద్వైతపరములు. అచ్చుప్రతులందుఁ గంఠోక్తిగా నద్వైతమును బ్రతిపాదించువాక్యములు మూఁటిని వ్రాసెద.

'ప్రత్యగాత్మయందు నానాప్రకారంబులం దోఁచు నీదృశ్యప్రపంచం బంతయు మిథ్య యని తెలియుము.'

'ఇట్లాత్మస్వరూపునిగా హరిని నిరంతరంబు భావించుచుండుట విశేషంబు.'

'బ్రహ్మాత్మైక్యానుసంధానంబు.'

ఇందు మొదటిదియు మూఁడవదియు వ్రాఁతప్రతులందు లేవు. రెండవదానికి మూలము 'ఏవ మాత్మాన మాత్మస్థ మాత్మనై వాత్మనా ప్రభో.' దీనికి వ్రాఁతప్రతులందెల్ల *'ఇట్లాత్మనాత్మస్థునిఁగాఁ జేసి హరినిజాకారంబు మనంబునం దలంచుచుండుము' అని తెనుఁగు గానఁబడుచున్నది కాని యచ్చుప్రతులపాఠము గానఁబడదు. కాఁబట్టి యీవాక్యము లంతగా నవలంబనీయములు కావు. ఉభయవిధప్రతులందుఁ గానిపించుపాఠములంబట్టి కడపటిరెండుస్కంధముల తెనిఁగింపు విశిష్టాద్వైతపర మనుటయే సమంజసముగాఁ దోఁచుచున్నది. ఈ విషయము నిట్లుండ నిచ్చి మఱియొకదానిం గూర్చి కొంత చర్చించుట యావశ్యకము.

ద్వితీయతృతీయచతుర్థస్కంధములందును, బంచమషష్ఠములందును, దశమోత్తరభాగంబునందు, నేకాదశద్వాదశములను బోతనకవితారీతి గానిపింపమిచే నవి యుత్సన్నములై నారయాదులచేఁ బూరింపఁబడిన వని పండితులు వ్రాసియున్నారు గదా! అందుఁ బంచమషష్ఠములు కేవలరామాంకితములు గాక యచ్యుతనందగోపకుమారాంకితము లగునాద్యంతపద్యగద్యములంబట్టి యవి పూర్ణముగా గంగనసింగనలచే రచింపఁబడిన వని నిస్సందేహముగాఁ దెలియుచున్నది. ఏకాదశద్వాదశములు రామాంకితము లయ్యుఁ గవిత్వశైలినిబట్టియు భాషాంతరీకరణవైఖరినిబట్టియుఁ బోతనగంగనసింగనల కితరుఁడైనయొకనిచే ననఁగా బండితలిఖితపీఠికానుసారముగా నారయచేఁ బూర్ణముగా రచింపఁబడిన వని తెలియుచున్నది. తక్కినద్వితీయాదులు మూఁటను, దశమోత్తరభాగమునను గలగద్యములనుబట్టియు, రామాంకితము లగునాద్యంతపద్యములనుబట్టియు, నానియందు నయ్యైయెడలఁ బోతనపదశయ్యాదులు గానిపించుటంబట్టియు, నవి తొలుతఁ బోతనచే రచితము లని తెల్లమగుచున్నది. మఱియు శ్రీధరవ్యాఖ్యానమండలియవతారికలను విశేషాంశములను గూడఁ జేర్చి తత్త్వఘట్టములను దెనిఁగించుట పోతనదప్పఁ దక్కినవా రెవరియందును గానఁబడదు. అట్టితెనిఁగింపును ద్వితీయాదులు మూఁట వరుసగాఁ జూపెద.

ద్వితీయస్కంధము - పంచమాధ్యాయము.

శ్లో. ద్రవ్యం కర్మ చ కాల శ్చ స్వభావో జీవ ఏవ చ।
వాసుదేవా త్పరో బ్రహ్మ న్నత్వాన్యోర్థోసి తత్త్వతః॥

* ద్వా. వ. 26.

వ్యా॥ ద్రవ్యం-మహాభూతాని. ఉపాదానరూపాణి; కర్మ-జన్మనిమిత్తం; కాలః-తత్ క్షోభకః; స్వభావః-తత్పరిణామహేతుః; జీవో-భోక్తా-వాసుదేవాత్పర అన్యోర్థోనాస్తి.

తెనుఁగు॥ మఱియు దేహంబునకు ద్రవ్యంబు లైనమహాభూతంబులును, జన్మనిమిత్తంబు లైన కర్మంబులును, గర్మక్షోభకం బైనకాలంబును, గాలపరిణామహేతు వైనస్వభావంబును, భోక్త యైన జీవుండును వాసుదేవుండ కా నెఱుంగుము. వాసుదేవవ్యతిరిక్తంబు లేదు.

తృతీయస్కంధము-నవమాధ్యాయము.

శ్లో. శశ్వత్స్వరూపమహసైవ నిషిద్ధభేదమోహాయ బోధధిషణాయ నమః పరస్మై
విశ్వోద్భవస్థితిలయేషు నిమిత్తలీలారాసాయ తే నమ ఇదం చకృమేశ్వరాయ॥

వ్యా॥ స్వరూపమహసైవ - స్వరూపచైతన్యేనైవ, బోధః (విజ్ఞానమ్) ఏవధిషణం-ఆశ్రయం-యస్య...విశ్వస్య ఉద్భవాదిషు నిమిత్తం-మాయా; తస్యాః లీలా-విలాసః, తయాసహ, రాసః-క్రీడా.

తే. తవిలి శశ్వత్స్వరూపమై తేజరిల్లి, మహిమచేత సమస్తసమస్తభేద
మోహుఁడవు సకలవిజ్ఞానమునకునాశ్రయుండవగునీకు మ్రొక్కెదనోరమేశ.

క. జననస్థితివిలయంబుల, కనయంబును హేతుభూతమగుమాయాలీ
లను జెంది నటనసలిపెదు, ననఘాంత్మక నీ కొనర్తు నభివందనముల్.

చతుర్థస్కంధము-ఏకాదశత్రింశాధ్యాయము.

శ్లో. అర్థే హ్యవిద్యమానేపి సంసృతిర్న నివర్తతే
మనసా లింగరూపేణ స్వప్నే విచరతో యథా.

ననుతర్హి అజ్ఞానవిలసితత్వేన సంసృతిహేతోర్దేహాదే రప్యసత్యత్వాత్కథంతస్థితన్నివర్తనప్రయాసేన తత్రాహ॥ అర్థేహీతి॥ లింగరూపేణ-ఉపాధిభూతేన.

తెనుఁగు.

సీ. నరనాథ ! వినుము స్వప్నంబుచందంబున, నజ్ఞాతవిలసితం బగుటఁజేసి
తివిరి మిథ్యాభూతదేహాదికమునకు, నరయ నివర్తనాయాస మేటి
కని యంటివేనియు నర్థంబు లేకున్న, సర్థి సోపాధికం బైన మనము

ఇట్టితెనిఁగింపునుబట్టియు నీమూఁడును బోతన మొదట రచించినవే యగునని యేర్పడుచున్నది. దశమోత్తరభాగమునఁ దత్త్వఘట్టముల నిట్టితెనిఁగింపు కానరాకున్నను, గథాసందర్భములు పెక్కింట నాతనిశైలి నిర్వివాదముగాఁ దెలియుచున్నదిగాన నదియు మొదటఁ బోతన రచించినదే యగునని చెప్పవచ్చును. అయిన నీనాలుగింటఁ బెక్కుచోట్లఁ బోతనపదశయ్యాదులు నతని తెనిఁగింపురీతియును గానరాకున్నవి. రెం డుదాహరణముల మాత్రముఁ జూపెద.

సీ. మందారమకరందమాధుర్యమునఁ దేలు,మధుపంబు వోవునే మదనములకు
నిర్మలమందాకినీవీచికలఁ దూఁగు,రాయంచ సనునె తరంగిణులకు
లలితరసాలపల్లవఖాది యై చొక్కు,కోయిల సేరునే కుటజములకుఁ
బూర్ణేందుచంద్రికాస్ఫురితచకోరకం, బరుగునే సాంద్రనీహారములకు
గీ. నంబుజోదరదివ్యపాదారవింద,చింతనామృతపానవిశేషమత్త
చిత్త మేరీతి నితరంబుఁ జేర నేర్చు, వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల. సప్త.

సీ. నీరదాగమమేఘనిర్యత్పయఃపాన,చాతకం బేఁగునే చౌటిపడెకుఁ
బరిపక్వమాకందఫలరసంబులు గ్రోలు,కీరంబు చనునె దుత్తూరములకు
ఘనరవాకర్ణనోత్కలికమయూరంబు, గోరునే కఠినఝిల్లీరవంబుఁ
గరికుంభపిశితసద్గ్రాసమోదితసింహ, మరుగునే శునకమాంసాభిలాషఁ
తే. బ్రవిమలాకార భవదీయపాదపద్మ, యుగసమాశ్రయనైపుణ్యోద్యోగచిత్త
మన్యుఁ జేరునె తన కుపాస్యంబు గాఁగ, భక్తమందార దుర్భవభయవిదూర.

మ. హరినామాంకితసత్కథామృతరసవ్యాలోలుఁడై నట్టిస
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁ డసత్కథాలవణవారిపూరంబుఁ దాఁ గ్రోలునే
వరమందారమరందపానకుతుకస్వాంతద్విరేఫంబు స
త్వర మై పోవునె చేఁదువేములకుఁ దుర్గంధానుమోదాత్మ మై. తృతీ.

శా. శోధింపంబడె సర్వశాస్త్రములు రక్షోనాథ వేదాటికిఁ
గాథల్ మాధవశేముషీతరణిసాంగత్యంబునం గాక దు
ర్మేధం దాఁటఁగఁ గూడునే సుతవధూమీనోగ్రవాంఛామద
క్రోధోల్లోలవిశాలసంసృతిమహాఘోరామితాంభోనిధిన్. సప్త.

మ. ధరణీశోత్తమ నీవు కేవలసముద్యద్భక్తి ధీయుక్తిమై
వరగోవిందపదారవిందయుగభాస్వన్నావ సంధించి దు
స్తరభూరివ్యసనాకరోల్లసితమద్ధ్వాంతోగ్రగంభీరసం
సరణాంభోధిఁ దరింపవయ్య పరమోత్సాహంబు దీపింపఁగన్. చతు.

ఇట నిర్వివాదముగాఁ బోతనకవిరచితము లనఁదగు సప్తమస్కంధపద్యము లందుఁ గానిపించు కవనప్రౌఢిమయు, భావసుభగత్వమును, రసౌత్కట్యమును, శయ్యాచారుత్వమును దక్కినపద్యములందుఁ గాన రావు. మఱియును బూర్ణముగాఁ బోతనచే రచితము లనఁబడుస్కంధములందు మఱి, నెఱి, వఱలు, మఱచు, ఎఱుఁగు, పఱచు మొదలగు శబ్దములలోని ఱకార మారకారముతో మాత్రమె యతిప్రాసమైత్రి పొందియుండఁగా నీద్వితీయాదులు నాలుగింట నవి లఘురేఫముతోఁ గూడ నట్టిమైత్రి పొందియున్నవి. అయినను

ఉ. పాఱెఁడు లేచి దిక్కులకు శాహులవు లొడ్డెఁడు బంధురాజిలో...
జీరఁడు. స ప.

క. పోరుదురు గికురు వొడుచుచుఁ, దూఱుదురు. దశ. పూ

చ. విరవిర లేనియట్టిబలుశీవీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి. దశ. పూ.

చ. మఱియొకనాఁటిరాత్రి బలశీమాధవు లుజ్జ్వలవస్త్రమాలికా
ధరులును. దశ. పూ.

ఇప్పద్యంబుల నుభయరేఫమైత్రి కానిపించుచున్నది. చీఱుశబ్ద ముభయ రేఫ ముగా నున్న దని కూచిమంచి-తిమ్మకవి సర్వలక్షణసారసంగ్రహమునం జెప్పినాఁడు గాని యది శకటరేఫమగుట కీపోతనపద్యమునే యుదాహరించినాఁడు. పోతన దీని నుభయరేఫముగాఁ దలఁచెనేమో. పోఱుశబ్దప్రయోగము ప్రమాదజనితమై యుండవచ్చును. 'విరవిర' లఘురేఫముగానే

చ. ఖురముల నేలఁ ద్రవ్వుచు నశిరుంఠత వాలసమీరణంబులన్
విరవిరఁబోయి. దశ. పూ.

అనునీపద్యమునఁ గానిపించుచున్నది కాని మీఁద నింకలిరేఫమును అకారమునకు మిత్రముగాఁ బ్రయోగించుటకు హేతువు గానరాకున్నది. పోఱుశబ్దమున లెనే యిదియుఁ బ్రమాదవశముననో లేక యుభయ రేఫమని తలంచియో కవి ప్రయోగించి యుండును. ఎట్టిధీమంతులకును బ్రమాదము కలుగక పోవదుగదా. 'మఱి' శబ్దము దశమపూర్వభాగాంతమున నుంటం జేసి యుత్తరభాగపూరకుం డగునితరకవిచే నుంపఁబడి యుండు నని తోఁచెడిని. ఈరెండుమూఁడుచోట్లం దప్పఁ బోతనయే పూర్ణముగా రచించినతక్కినస్కంధములం దెల్ల నియతముగా రేఫద్వయమునకు మైత్రి లేమిచే నీరెండుమూఁడువిరుద్ధప్రయోగములు ప్రమాదవశమునఁ గాని మతభేదమునఁ గాని వేఱుకారణముచేఁ గాని కలిగియుండు నని తలఁపవలయునే కాని వీనిని గొని పోతన యుభయరేఫమైత్రి పాటించినవాఁ డనుట యెంతమాత్రము యుక్తము కాదు.

ఇట్లు ద్వితీయాదులు నాలుగింటఁ బెక్కుచోట్లఁ బోతనపదశయ్యాదులు లేమిచేతను, బోతన పాటింపనియుభయరేఫమైత్రి వీనియందుఁ గానిపించుటచేతను, నివి యితరకవిపూరితము లయ్యు నుండవలయు నని తోఁచెడిని. అయినను బోతనపదశయ్యాదులు నతని తెనిఁగించురీతియు నందంద కానిపించుటం బట్టియు నాద్యంతపద్యగద్యములంబట్టియు నీనాలుగును మొదటఁ బోతనచే రచితము లైనవే యగు నని యూహింపవలసియున్న దని నిరూపించియున్నాఁడను. కాఁబట్టి యివి మొదటఁ బోతనచే రచితములై, యెడనెడ నుత్సన్నములు కాఁగా నితరకవులచేఁ బూరితము లయ్యె నని యేర్పడుచున్నది. ఇతరకవులు వీనిని బూర్ణముగా రచించిరేని నట్లు రచించిన యితరస్కంధంబులందుంబోలె నిందును దమపేరే యుంచుకొని యుందురుగదా. ఇది యిట్లుండ వీనిని బోతనకు వెనుకఁ బూరించినవా రెవరు? నారయాదులు ముగ్గు

రా? లేక యంతదొక్కరా? మఱి వేఱొక్కరా? పండితులు నారయాదు లని మొత్తముగాఁ జెప్పియున్నారు. వ్రాఁతప్రతులందుఁ జూడఁగాఁ గొన్నిట దశమోత్తర భాగమునఁ గృష్ణవిరహోక్తిఘట్టమున 'కాఁటుక నెఱయంగ' అనుసీసపద్యమునాలవపాదము మొదలుకొని శిష్టభాగమును, ద్వితీయస్కంధమున బ్రహ్మ నారదునకుఁ దత్త్వోపదేశము సేయుఘట్టమున 'బహుయజ్ఞవాట' అనుపద్యము మొదలుకొని శిష్టభాగమును అనఁగాఁ జతుర్థస్కంధాంతమువఱకును, నారయకవిత్వ మని వ్రాయఁబడియున్నది. ఈవ్రాఁతవలన నవియెల్ల నారయచేఁ బూర్ణముగా రచింపఁబడిన వని తలంపక పూర్వోక్తహేతువులంబట్టి యయ్యైయెడలఁ బూరితము లని మాత్రము తెలియవలయును. ఈస్వల్పాధారముతప్ప వేఱొక్కటి కానరాదు. ఇదియును సరియైనదో కాదో నిశ్చయింపరాకున్నది. అయినను గొంతయైన నిజము లేక యిట్లు వ్రాఁతప్రతులందు వ్రాయఁబడుటకు వీ లుండదు. మఱియు నీవిషయమున ఛందోవ్యాకరణసంబంధులగు గ్రంథస్థనిదర్శనము లేవైనఁ గలవా యని శోధింపఁగా నాకుం గానఁబడినవానిని గొన్నింటి నిట వ్రాసెద.

దశమస్కంధోత్తరభాగంబునఁ బై ఘట్టముల తెనిఁగింపు చాలవఱకు విశిష్టాద్వైతపరముగా నున్నది.

'దేవా! భవదీయసంకల్పాధీనంబులై నశరీరంబులం బ్రవేశించి యున్నజీవసమూహంబు నీకు శేషభూతం బని తెలిసి కృతార్థు లగుదురు'

'వెండియుఁ గొందఱు సచరాచరవస్తుజాతంబులకు నంతర్యామివై సర్వంబు నీవ యగుటం దెలియలేక యనిత్యం బని విపరీతబుద్ధిం దెలియుదురు కాని కొందఱు జగద్భరితుండవు గాన జగద్రూపకుండవై ననిన్నుఁ గటకమకుటకర్ణికాదివివిధభూషణాభేదంబులం గనకంబు నిజస్వరూపంబు విడువక వర్తించుచందంబున జగద్వికారానుగతుండ వయ్యును నిఖిలహేయప్రత్యనీకకల్యాణగుణాత్మకుండవై యుందు వని యాత్మవిదులైనవారు తెలియుదురు.' 1220

'అట్టిజీవులు దేవతిర్యఙ్మనుష్యస్థావరాదిశరీరంబులు సొచ్చి యణురూపులై యుందురు. అందును నీ వుందువు తదంతరాత్మ వగుచు.' 1223

'సకలచేతనాచేతనాంతర్యామి యైనసర్వేశ్వరుండు సర్వశబ్దవాచ్యుండు' 1203

'సకలబ్రహ్మాండనాయకుండవైననీయందు శ్రుతులు ముఖ్యవృత్తిం బ్రవర్తించు 1230

'మాయాత్మవిశిష్టుండ వగుచుఁ గార్యకారణాత్మకుండవై. 1204

ఇట జీవబహుత్వాణురూపత్వశేషత్వములు, ఈశ్వరునిజగద్రూపత్వము, చిదచిద్విశిష్టత్వము, శేషిత్వము, శరీరభూతచిదచిదాత్మకత్వము, సర్వశబ్దవాచ్యత్వము, ఈశ్వరునియందు శ్రుతులముఖ్యవృత్తిత్వము మొదలగు విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములు కానిపించుచున్నవి.

ఇఁక నీయుత్తరభాగంబునం గలలక్షణదోషంబులను బ్రయోగ విశేషంబులను గొన్నింటి వ్రాసెద.

(1) సంధిదోషములు. పద్యగద్యసంఖ్య

కోసిచ్చె 724
నిఖిలావనీశ్వ రైన 1017
నిర్వాణమూ ర్తైన 1049
పిశాచప తోట 1255
ఒదిఁ గుండి 1237
ఎఱిఁ గెఱిఁగి 931

(2) విశేషణదోషములు.

పుత్త్రిందు జాత మైన 1282

(3) ఉకారాంతమునకు నగాగమము లేకయే కుషష్ఠి.

ఎఱుకకు. 723

(4) అవధిశబ్దము అద్యర్థకము.

జాగుఁడు జన్మావధియును. 791
జన్మత్రియావధి 799

(5) పూర్ణ్ ధాతూక్త ప్రత్యయాంతము పునీతము

పునీతములు 1121
పునీతములు 1221

(6) ఋకారమునకు ఉకారతన్మిత్రములతో యతిమైత్రి.

చెలు। వాలయఁగఁ బాటించి యుద్ధకృవునకు. 665
కా। వునఁ దగ నజ్జనుండు పవకృనోద్భవుఁడు. 715
మ, హూగ్రుఁ డై పట్టి తెచ్చె సాకల్వాండు. 900
ఒనరింప మీఱి నకృప్పటయు. 1154

మఱియు నీభాగంబునందలి యాంధ్రీకరణము పెక్కుచోట్ల న్యూనముగాను భిన్నముగాను నున్నది. ఇఁకఁ దృతీయాదులు మూఁటను విశిష్టాద్వైత ప్రతిపాదకపద్య గద్యములును మీఁదఁ జూపఁబడినదోషాదులును వ్రాసెద.

విశిష్టాద్వైతపరపద్యగద్యములు.

ద్వితీయస్కంధము.

సీ. జీవుండు భగవత్కృపావశంబునఁ జేసి
....................భగవచ్ఛరీర
తే. భూతుఁడై పారతంత్ర్యత్వబుద్ధినొప్పి
దివ్యమాల్యానులేపన భవ్యగంధ
కలితమంగళదివ్య విగ్రహవిశిష్టుఁ
డగుచు హరిరూపమొందుటే యనఘ
ముక్తి. 269

తృతీయస్కంధము.

హేయగుణరహితుఁ డనఁగల,నాయందుల
భక్తి. 957

గురుతరానేకకల్యాణగుణవిశిష్టుఁడు. 963
మత్స్యమానాకారతం బొందు 958

సీ॥ ...సకలకర్మత్యాగసరణి నొప్పి ఆత్మ
తత్త్వజ్ఞానమున మించి ....
తే॥ మహిత ఫలసంగరహితధర్మమునఁ ద
నరు, నట్టిపురుషుండు దలపోయ నఖి
లహేయ,గుణములను బాసి కల్యాణ
గుణవిశిష్టుఁ, డైనహరి నొందుఁ బర
మాత్ము ననఘుఁ డగుచు. 1026

మఱియు లీలావిభూతినిత్యవిభూతులును, లక్ష్మీనిత్యానపాయినిత్వమును భగ

వత్సమాకార ప్రాప్తిరూపము క్తియు, ఈశ్వరునియఖిల హేయప్రత్యనీక కల్యాణగుణవి శిష్టత్వమును, జీవునిపారతంత్ర్య భగవచ్ఛరీర భూతిత్వములును, ఆత్మయాథాత్మ్యజ్ఞాన పూర్వక ఫలాభిసంధిరహితకర్మానుష్ఠానమును నీమూఁట నందందు ప్రతిపాదితము లై యున్నవి.

లక్షణదోషాదులు.

(1) సంధిదోషములు.

తృతీయస్కంధము.

కూడుచుండె	106
కది సిట్లనియెన్	648
తలఁచిటు	649
ఎఱిఁగేము	785

(2) విశేషణదోషములు.

తృ.

అంతర్థానుఁ డయ్యె	89

చ.

అంతర్థానుఁ డయ్యె	735

(3) సగాగమమురాని

ద్వి.

వ్రాతముకు	85, 203
మనువుకు	144

చ.

వసముకు	359
రాజుకు	442

(4) అవధిశబ్దము అదన్యర్థకము.

క. తనజన్మావధి నిజనం। గనులను... తృతీయ 16

(5) పూర్ణోక్తప్రత్యయాంతము పునీతము

స్క.

కోరి పునీతులఁ జేయు	557
సర్వాఃపునీతాత్ము లై	562
పునీతాకృతిన్	575

చతుర్థ.

ఒప్పఁ బునీతముసేయ	931

(6) వుకారమునకు ఉకారతన్మిత్రములతో యతిమైత్రి.

ద్వితీయ

ఒప్పఁగఁదగు సప్తతంతుకవులు.	98

తృతీయ

కావున నీవేళన త్రుంపు సజ్జన హితోద్యోగానురక్తుండ వై	672
ఒదవఁగఁ గానవచ్చుగురుకవుల్	257

చతుర్థ.

ఒదవఁగ నిట్లనిరి మానసకవులు	99
పొడవును బంచసప్తతికయోజనము	136
కావున నిలఁ బుణ్యతీర్థముల కొప్ప	931

మఱియుఁ దత్త్వఘట్టములందు నీమూఁటను మూలమునందలిశ్లోకములు పెక్కు తెనిఁగింపఁబడకున్నవి. ఇట్లు దశమోత్తరభాగమునఁ గలఛందోవ్యాకరణ దోషములును, విశిష్టాద్వైతపరము లగుగద్యపద్యములును, ససమగ్రమును గొన్ని యెడల భిన్నము నగునాంధ్రీకరణమును, ద్వితీయాదులు మూఁటను గానిపించుట యు కాక కవిత్వశైలియు నించుమించుగా నొక్కతీరున నుండుటంజేసియు ద్వితీయాదులు మూఁడును దశమోత్తరభాగమును బూరించినవారిచేతనే పూరితము

లై యుండునని తోఁచెడిని. వ్రాఁతప్రతులందు దశమోత్తరమును బూరించినవాఁడే ద్వితీయాదులను సైతము పూరించినట్లు వ్రాయఁబడియుండుటయు నీనిర్ణయమునకుఁ గొంతదార్ఢ్యము నిచ్చుచున్నది. మఱియు గంగనసింగనలు వేఱువేఱుస్కంధములను బూర్ణముగా రచించుటకు నెత్తుకొని యుండుటవలనను వారికవనంబుల నీద్వితీయాదులు మూఁటను దశమోత్తరభాగమునను గలదోషములలోఁ బెక్కు గానిపింపమింజేసియు వానినాలుగింటిపూరణంబును సంబంధపడియుండరనుట నిజమునకు మిక్కిలి దూరము కానేరదు. కాఁబట్టి ద్వితీయాదులు నాలుగింటిని బూరించినవాఁ డొక్కండై యుండవచ్చు నని చెప్పంబోలును.

ఇది యిట్టుండఁ గడపటిరెండుస్కంధములకడకు మఱలి వత్తము. వీని తెనిఁగింపద్వైతపర మనుటకు నంతగా నుపపత్తిలేమియు విశిష్టాద్వైతపర మనుటకుఁ గలనిదర్శనములును ముందు తెలిపియున్నాఁడను. వీనియందును నాంధ్రీకరణ మతిన్యూనముగాను బెక్కుచోట్ల మూలమునకు భిన్నముగాను నుండుటను దెలిపితిని. నగాగమము రామి, క్రొనికి కాదేశము మొదలగుకొన్నిలక్షణదోషంబులును వీనియందుఁ గానిపించుచున్నవి. ఈహేతువులంబట్టి యీరెంటికిని ద్వితీయాదులు నాలుగింటికిని సామ్య మేర్పడుచున్నది. స్పష్టము లగుసఖండయతు లీమూఁటింట సందడించి యతివిరళముగాఁ బొడసూపుటయుఁ గలదు. కడపటిరెండును దఱుచుగాఁ బద్యాత్మకములు కావునం జేసి వానికిని నక్కినాలుగింటికిని ఛందోవ్యాకరణకవిత్వాదివిషయిక మగుసామ్యమును స్థిరీకరించుటకు నయితి కాదు గాని తక్కినపోలికలంబట్టియు వ్రాఁతప్రతులసాక్ష్యముంబట్టియు, నేకాదశద్వాదశములను బూర్ణముగా రచించినవాఁడే, అనఁగా నారయసూరే, ద్వితీయాదుల మూఁటిని దశమోత్తరభాగమును నందందఁ బూరించియుండు ననుట యుపపన్నముగాఁ గానిపించుచున్నది.

ద్వితీయాదులు మూఁటను బోతనపదశయ్యాదులు లేనిచోట్ల సైతము తత్త్వఘట్టముల తెనిఁగింపునం దద్వైతపర మగుశ్రీధరవ్యాఖ్యానంబునందలిపదార్థాదులు కొన్ని యందంద కానిపించుచున్నవి. అయిన నది పోతన తెనిఁగింపువలె మూలమునకు మిక్కిలి సరిగాను బూర్ణముగాను లేకయు, గంగనసింగనలకవనంబుల లేనిదోషంబులు కలిగియు, నుంటంజేసి దానిని రచించినవా రాముగ్గురిలో నెవ్వరును గారు కాని, నారయసూరే యాస్కంధంబులలో నుత్పన్నంబులు గాక చిక్కినపోతనభాగంబు లద్వైతపరములుగా నుండుటం జూచి నడుమనడుమ విశిష్టాద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించుట పూర్వోత్తరవ్యాఘాతమునకుఁ బ్రసక్తి కలిగించు నని తలంచి శ్రీధరవ్యాఖ్యానానుసారముగా శక్తికొలఁదిని దెనిఁగించి యుండు ననియు, నైనను విశిష్టాద్వైతమువలనిపక్షపాతమున నందందఁ దద్దర్శనానుసారముగాఁ గొంత దెనిఁగించియుండు ననియుఁ దోఁచెడిని. దశమోత్తర

భాగమునఁ దత్త్వఘట్టముల నెల్ల నాతం డొక్కఁగుండె తెనిఁగించినట్లు తోఁచుచున్నది గాన నందుఁ బూర్వోత్తరవ్యాఘాతము ప్రసక్తింప దని తలఁచి దాని నెల్లఁ దఱుచుగా విశిష్టాద్వైతపరముగాఁ దెనిఁగించి యుండు నని యూహింపవచ్చును. అయిన నిది యూహాపోహమే కాక సిద్ధాంతము గాదు గాని శైలి మొదలైనవానిం బట్టి యీస్కంధములకుఁ గలసామ్యమే యిట్టియూహల కెడ మిచ్చియైన నవి యేక కవిపూరితములే యని సాధింపఁ జేయుచున్నది.

నారయ యెంతలాక్షణికుఁడో 'మదిలోఁ గృష్ణుఁ డెఱోఁగ' ద్వితీ. 180 'తన మాయొక్కనిశంబు గోపకులు' ద్వితీ. 182 'వాకృవ్వఁగ' తృతీ. 324 సను వీనిం జూచినఁ దెలియును. ఇట్టివి పెక్కు లాయాపుటలక్రిందఁ జూడవచ్చును. వీని నెల్లఁ బండితులు సాంతకవనమున సవరించి కప్పుపుచ్చిరి. 'బంగారుకొండ మూఁపర మనునోర గంట' తృతీ. 415. ఇట 'మూఁపురము'నకు 'మూఁపర' మని ప్రయోగించినాఁడు. 'రజత'మునకు 'రజిత' మని యున్నది. ఇట్లే పెక్కింటికి గ్రామ్యరూపములును గానంబడుచున్నవి. నారయశైలి కొంత పదసమాసప్రాచుర్యమును శబ్దపూరణములును గలదై నిరాఘాట మగుధాటితోఁ గూడియుండును. ఒక్కయుదాహరణము:

మ. ఘనసాహస్రకిరీటరత్నవిలసత్కాంతిప్రశుద్ధచ్ఛటా
జనితోదగ్రరుచిప్రకాశితఫణాసాహస్రుఁ డోదేవత
వనరక్షాచణరూపకృత్యము లొగిన్ వాంఛం బ్రశంసించి నా
రనురాగస్ఫురితోక్తు లొప్ప నదుగన్ హర్షించి యాదేవుఁడున్. తృతీయ.

మూలమునందలికఠినపదరచనల నట్లే తెనుఁగున నుంచుటయు నీకవియందుఁ గానఁబడుచున్నది. 'పృథుకృభోగ్రిపవేపథుః' అనుదానిని 'పృథుకృభోగ్రిపవేపథుండై' యని తెనిఁగించి యున్నాఁడు. 'వాచీశతంత్ర్యామురుదామ్ని బద్ధాః' అనుదానిని 'కర్మబద్ధులై' అని తెనిఁగించినపోతనరచనాసౌకుమార్యముం గనుఁడు.

ఇట్లు నేను బరిశోధింపఁగా నాకుఁ గానంబడినవిషయముల నెత్తి వ్రాసినాఁడను. నాయభిప్రాయములకుఁ గలహేతువుల నెల్లఁ దెలిపి యున్నాఁడను. అయినను సిద్ధాంతముసేయుటకు నాధారము లింకను గావలసియున్నవి. చరిత్రాద్యాధారములు లేక కేవలగ్రంథస్థనిదర్శనములంబట్టి చేసిననిర్ణయములందుఁ బొరపాటు లుండక పోవు. ఆంధ్రభాషాభిమానమాననీయు లగుపండితులు సత్యకాంక్షతో నట్టియాధారముల నాకుఁ దెలిపి యేతచ్చర్చావిషయమును మఱింతనిర్వివాదముగా నిర్ణయించుటకు సాయపడుదురు గాక యని కోరుచున్నాఁడను.

తం. తేవప్పెరుమాళ్లయ్య.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీమత్పరమయోగలబ్ధసిద్ధు లగుయోగీంద్రుల కేనియు దురూహ మైనయీ ప్రపంచమున నిత్యంబు జననమరణాదిక్లేశసాగరంబునఁ దొప్పఁదోఁగుచు దరిఁ జేర వెరవు గానక దురపిల్లుచుఁ బెల్లలయుజనులఁ దెసం గరుణార్ద్రచిత్తుఁడై నారాయణాంశసంజనితుం డయి చతుర్వేదవిభాగ మొనరించి వేదవ్యాసుండు నాఁ బేరెన్నికగన్నకృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుండు గీర్వాణభాషం దొల్లి యెల్లధర్మముల నొప్పారిన పురాణజాతమును మహాభారతేతిహాసంబును సర్వభూతహితంబు గోరి రచియించి యుండె. అవి రచియించియుఁ "దనహృదయంబు సంతసింపకున్న సరస్వతీతటంబున నొంటి నుండి హేతువు వితర్కించుచుఁ దనలో"

"ఆత్మ సంతస మంద దాత్మలో నీకుండు సంతసింపక యున్నజాడ దోఁచె
హరికి యోగివరుల కభిలషితం బైన
భాగవతవిధంబుఁ బలుకనైతి
మోస మయ్యెఁ దెలివి మొనయదు మఱచితి
ననుచు వగచు చున్నయవసరమున"

నారదుఁ డరుదెంచి విష్ణుకథలఁ బొలుపారెడుభాగవతపురాణమును రచియింపు మని బోధించిన నమ్మెయి నమ్మహామునీంద్రుం డతిప్రౌఢం బగుకవితారీతి మెఱయ శ్రీవిష్ణుదేవునిలీలల విలసిల్లునీభాగవతంబును రచియించి కృతార్థుం డయ్యె. అప్పురాణజాతంబులలోఁ బ్రకల్పితంబు లగుగుణనామరూపాదుల ననుసరించి కేవలైకుం డగుసర్వేశ్వరుండు కొన్నిచోటుల శివుం డనియుఁ గొన్నియెక్కల విష్ణుం డనియుఁ గొన్నితావుల బ్రహ్మ యనియు నింకం బలుచందంబుల నభివర్ణితుండై యున్నవాఁడు. ఇక్కరణిం బెక్కుతెఱంగులఁ బరమేశ్వరు నభివర్ణించుట యద్దేవదేవునిలీలామహిమంబు లెల్లజనులకుఁ దేటపఱుపఁగాని మానవు లొండొరులతో నితండు మాదైవ మతండు మీదైవము మాదైవం బెక్కువ మీదైవంబు తక్కువ యని వాదులాడుకొనుచు నొకళ్లొకళ్లయెడ బద్ధమత్సరులై పరస్పరనిందలు మాత్రమ కాక స్వత్వపరత్వభ్రాంతిని దైవదూషణంబుఁ జేయుచుండఁ గోరి కాదు. ఆయామూర్తులవిశేషంబులు వర్ణింపఁబడుచో నిర్వచనసౌలభ్యంబు నవలంబించి యాయామూర్తులు పృథగ్దేవతలుగఁ జెప్పఁబడియున్నవారుగాని యప్పగిదిని నిక్కముగఁ బరస్పరభిన్నులుగఁ బరిగణితులు గారు. వేదములయందును నీరీతినె సర్వకారణం బగుపరబ్రహ్మ మనేకభంగుల నెన్నఁబడియున్నది. ఇందులకుఁ బ్రమాణములు:—

"ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకం రూపం బహుధా యః కరోతి
త మాత్మస్థం యేనుపశ్యంతి ధీరా స్తేషాం సుఖం శాశ్వత న్నేతరేషాం"
"ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా
కర్మాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ"
"ఏకో నారాయణో నద్వితీయో స్తి కశ్చిత్"
"ఏక ఏవ శివో నిత్య స్తతో న్యత్సకలం మృషా"
"బహునాత్ర కిముక్తేన సర్వం బ్రహ్మమయం జగత్
అనేకధా దధీన స్తు క్రీడతే పరమేశ్వరః"

ఇట్టివిగాఁ బ్రమాణంబు లనంతంబు లామ్నాయంబులను బురాణేతిహాస స్మృతులనుం గానంబడియెడి. పురాణంబులలోఁ గొన్నింట శివోత్కర్షంబును గొన్నింట విష్ణుప్రాశస్త్యంబును మఱికొన్నింట నితరదేవతాప్రాముఖ్యంబును నుగ్గడింపఁబడి యున్నవి. ఆయామూర్తివిశేషంబు లుగ్గడించుచో జనులకు భక్త్యతిశయంబు పనుపడుటకును జిత్తైకాగ్ర్యం బలవడుటకును దత్తద్దేవతాప్రాశస్త్యంబును నితరదేవతలఁ గ్రిందుపఱుచుటయుం జెప్పఁబడియున్నవి కాని యంతమాత్రమున యవ్వానియందు భేదబుద్ధి పాటించుట పోలదు. అట్లు విష్ణూత్కర్షంబు ప్రతిపాదింపఁబడినపురాణములలో నగ్రగణ్యము శ్రీమహాభాగవతము. ఇందుఁ గేవలహరిలీలలు మాత్రము కాక విగళితవేద్యాంతర మగుపరతత్త్వస్వరూపము నిరూపింపఁబడి యున్నది. అయినను నిది గీర్వాణభాషయం దతిప్రౌఢశైలిని వ్రాయఁబడియున్నందునఁ బ్రాకృతజనుల కంతయు దురవగాహంబై యుండును.

బమ్మెరపోతనామాత్యుఁడు.

ఇప్పురాణరత్నంబు నాంధ్రదేశీయులకుఁ దేటతెల్లగఁ జూపుఁ గోరి బమ్మెరపోతనామాత్యుండు దీనిని గద్యపద్యాత్మకంబుగ నాంధ్రీకరించి శాశ్వతం బగుయశస్సంపద లనుభవించుచున్నవాఁడు. ఇక్క విశిష్టమతివృత్తాంతంబును గవితాశైలి తెఱంగును గొండొక వివరించెదము.

బమ్మెరపోతనామాత్యుండు కడపమండలములో నున్న*యేకశిలానగర మను నామాంతరము గలయొంటిమిట్టయం దుండినవాఁడు. అమాత్యశబ్దమువలన నీతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁ డని యూహింపవలయు. ఇతఁడు కౌండిన్యసగోత్రుఁడు ఆపస్తంబసూత్రుఁడు. కేసనమంత్రికిని లక్కమాంబకును బుత్త్రుఁడు. మల్లనకవివరునిజనకుఁడు. ఇతఁడు జీవించియుండినకాలమును నిర్ణయించుటకుఁ గొన్నియాధారములు గానంబడియెడి. "బమ్మెరపోతనామాత్యుని జన్మకర్మప్రభావాదులఁ దెలిపెడువచన

---

*ప్రతాపరుద్రదేవునిరాజ్యమునఁ బ్రధానపట్టణ మగునోరుగల్లునకును నేకశిలానగర మని నామాంతరమున్నట్లు ప్రతాపరుద్రీయమువలనను శతనిశాసనములవలనను దెలియవచ్చుచున్నది. కావున బమ్మెరపోతన యందుండినవాఁడా యని యొకసందియము వొడమెడి. అది నిక్కమయేని నితఁ డొంటిమిట్టయం దుండె ననుసర్వజనులవ్యవహారమునకు హేతువుండదు గావున నిట్లే యిక్కడ వ్రాయఁబడియె.

రూపం బగు ప్రాచీనపండితజనలిఖితగ్రంథంబు'' వలన శాలివాహనశకము ౧౩౦౦-వ సంవత్సరమున నిక్కవికుంజకుండు జననమొందిన ట్లాంధ్రభాగవతము నింతకుమునుపు ముద్రించినవారు తత్పీఠికయందు వ్రాసియున్నారు. బమ్మెరపోతన భోగినీదండకమును రచియించి వేంకటగిరిసంస్థానాధీశ్వరుండును బండితజనాగ్రగణ్యుండు నగుసర్వజ్ఞ సింగమహీపాలునకుఁ గృతియిచ్చిన ట్లీక్రిందిపద్యమువలనఁ దెలియుచున్నది:—

“పండితకీర్తనీయుఁ డగుబమ్మెరపోతన యాసుధాంశుమా
ర్తండకులాచలాంబునిధితారకమై విలసిల్ల భోగినీ
దండకమున్ రచించె బహుదానవిహర్తకు రావుసింగభూ
మండలభర్తకు న్విమతమానవనాథమదాపహర్తకున్.”

ఇట్లు కృతియిచ్చుటవలన వీరిరువురు సమకాలికు లనుట స్పష్టము. సర్వజ్ఞసింగభూపతి హూణశకము “౧౪౨౨-వ సంవత్సరము మొదలుకొని ౧౪౪౭-వ సంవత్సరమువఱకును విజయనగరాధీశ్వరుండుగా నున్న ప్రౌఢదేవరాయనితోఁ సమకాలికుఁ”* డని తెలియుచున్నది. కావున బమ్మెరపోతరా జిప్పటికించుమించుగ నన్నూటనేఁబది సంవత్సరములకుఁ బూర్వ ముండినట్లు నిశ్చయింపవలసియున్నది.

ఇతఁడు పుట్టిననాఁటంగోలె నాంధ్రకవులలో నెవ్వరు ననుభవింపనిమహాదారిద్ర్యము ననుభవించుచుండెను. నన్నయభట్టు తెనుఁగువిద్యానంతరమును రాజమహేంద్రవరాధీశుం డగురాజనరేంద్రుని గొనఁగి యతనియాస్థానపండితుండై లేమిడి నెఱుంగక కాలము గడపెను. తిక్కనసోమయాజి నెల్లూరుప్రభు వగుమనుమసిద్ధిరాజు నాశ్రయించి యతనిచే నపరిమితధనంబులు ననేకాగ్రహారంబులుం గొని యజ్ఞము సేసి ధనవంతుఁడై యుండెను. ఎఱ్ఱాప్రగ్గడ యనవేమారెడ్డియాస్థానకవీశ్వరుఁడై యుండి లెస్సగా బ్రదికెను. భాస్కరుఁడు సాహిణిమారననలన ధనము గ్రహించి జీవించెను. పోతనబావమఱఁది యగు శ్రీనాథుఁడు రెడ్లకుఁ గృతుల నొసంగి యెట్టిసంపద లనుభవించె ననుట తెల్లము. ఈవలఁ గృష్ణదేవరాయనియాస్థానంబున నష్టదిగ్గజము లని పేర్కొనంబడినయల్లసానిపెద్దనాదు లెట్టిమహోన్నతదశయం దుండి రనుట లోకవిదితము. తక్కుంగలయాంధ్రకవు లందఱు నెవరినే నొక్కభూపతి నాశ్రయించి ధనికులైయే మనిరి కాని బమ్మెరపోతనమాత్రము నిష్పచ్చరంబునఁ దొప్పదోఁగుచుండినను నరపతులను వినుతింప నిచ్చగింపక కేవలకృషిమాత్రజీవనోపాయుండై తనకాలము నంతయుఁ గడఁద్రోసెను. తననరస్తుతివైముఖ్యంబునుగూర్చి బమ్మెరపోతనయే భాగవతప్రథమస్కంధమున నిట్లని చెప్పికొనియున్నాఁడు:—

“ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్ని పుచ్చుకొని సొక్కి శరీరముఁ బాసి కాలుచే
సమ్మెటవాటులం బడక సమ్మతి శ్రీహరి కిచ్చి చెప్పె నీ
బమ్మెరపోతరా జొకఁడు భాగవతంబు జగద్ధితంబుగన్”

* బ్ర. శ్రీ. వీరేశలింగముపంతులవారి ఆంధ్రకవులచరిత్రము రెండవకూర్పు పుట ౨౮

ఇతఁడు చిన్నటినాఁటఁ బసుల మేపుటకు తనయూరగు నొంటిమిట్టచేరువ నున్నయొకనగరంబున సంచరించుచుండ నతనిపురాకృతసుకృతపరిపాకంబునం జిదానందయోగీంద్రుం డనుఋషిచంద్రుండు దయాసాంద్రుండై యతనికట్టెదుటఁ బొడసూపి యతనిభక్తికి మెచ్చి యతనికి నిఖిలసంసృతిదురితతారకం బగుతారకమంత్రం బుపదేశించి చనియె. అంతఁ బోతనకుఁ గ్రమంబుగ సమ్మంత్రరాజమననంబున శ్రీరామానుగ్రహంబువలన ననర్గళం బగుసహృదయహృదయంగమకవితాశక్తి పొడమఁ దనకు నాప్తులగుబుధబంధుజనులయభ్యర్థనంబున శ్రీభాగవతంబు నాంధ్రీకరింప సమకట్టె. ఇట్లు తలంపుకొని యరవిందనయనచరణారవిందంబులు డెందంబునం దిరంబుగ నెలకొలిపి యొకసోమోపరాగపుణ్యకాలంబున గంగానదికిం జని క్రుంకు లిడి బ్రాఁగన్నువెట్టి హరిచరణంబులు ధ్యానించుచున్నఁడు శ్రీరామమూర్తి యతనికిఁ బ్రత్యక్షంబై నీవు "మన్నామాంకితంబుగా శ్రీమహాభాగవతంబుఁ దెలుంగు సేయుము నీకు భవబంధంబులు దెగు" నని యానతిచ్చి తిరోహితుం డయ్యె. అంతఁ బోతన పరమానందభరితుండై మగిడి తనయూరికిఁ జనుదెంచి శ్రీభాగవతమును సరసవచనరచనావైదగ్ధ్యము మెఱయ నాంధ్రీకరించి కరంబుఁ దిరం బగుయశంబు సంపాదించె.

ఇతండు భాగవతమును శ్రీరామభద్రునానతిమెయిఁ దదంకితముగ నాశ్వాసాద్యంతపద్యంబులలో శ్రీరామచంద్రుని వినుతించి యున్నవాఁడుగాని కథాప్రారంభసమయమున "నాచిత్తమున శ్రీరామచంద్రునిసన్నిధానంబు గల్పించికొని" యని నుడివి "హరికి నందగోకుల........" మొదలగునాలుగుషష్ఠ్యంతపద్యములచేఁ గృష్ణునిమూర్తిం గీర్తించి యతనికి సమర్పితముగా భాగవతంబు నాంధ్రంబున రచియించెద నని వ్రాసియున్నాఁడు. కేవలమూర్తిభేదమువూత్ర మగుటంజేసి యట్లు ధ్యానించి యుండనోపు. ఇతఁడు "పరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర" యని గద్యము వ్రాసినయునికి చూడ నితఁడు శివభక్తుఁ డనియుం దెలియుచున్నది. ఇతఁడు కేవలశైవగ్రంథ మగు "వీరభద్రవిజయము"ను రచియించియున్నట్లు తెలియవచ్చెడి. సర్వోపనిషదర్థవిదుం డగునిమ్మహాత్మునికి శివవిష్ణుభేదబుద్ధి యుంతేని యుండనోపునా?

ఇమ్మహాకవిభక్తిగౌరవమును బ్రభావవిశేషమును దెలుపుకొన్నికథలు పురాతనవిద్వజ్జనపారంపర్యమున మనము వినుచున్నాము. ఇక్కాలపువారు కొందఱవి కేవలకల్పితకథ లనియు నిక్కములు గానోప వనియుఁ బరిహసింతురు. మఱియుఁ గొందఱు వానిని బ్రవృత్తములుగానే భావించి వీనిఁ గొనియాడుదురు. అవి విశ్వాసార్హము లైనను గాకున్నను సకలపండితపామరజనరంజకములుగా నుండుటకు సందియము లేదు గావున వానిలోఁ గొన్నింటి నిట వివరించుచున్నాము:—

(౧) పోతన తృతీయస్కంధమున వరాహావతారఘట్టమును రచియించుచుండఁగ నొకనాఁడు భాగవతమునకుఁ దన్నుఁ గృతిపతిఁగాఁ జేయనొల్లనికతమున నతని బట్టి కట్టి తెమ్మని కర్ణాటాధీశ్వరుఁ డంపినభటులు వచ్చి యతనిని బాధింపఁదొడఁగిరనియు

నవు డమ్మహాభాగవతుఁడు హరిచరణధ్యానముచేయుచుఁ జలింపకున్న విష్ణువు శ్వేతవరాహరూపంబున నచ్చోటఁ దోఁతెంచి వారిం దఱిమిపాఱఁదోలెననియు వినవచ్చెడి.

(2) పోతన యష్టమస్కంధమున గజేంద్రమోక్షణకథను వ్రాయుచు "నల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో" నని వ్రాసి యావలఁదోఁపక లేచి యెటకేనియుం బోయె ననియు నతఁ డింట లేనప్పుడు శ్రీకృష్ణస్వామి పోతనరూపమునఁ దనయగారము సొత్తెంచి తనయ గారవ మొప్పఁ బిలిచి పాత్రము దెమ్మని యం దాపద్యములో "నామూల సౌధంబుదాపల" నని వ్రాసి మగిడి యరుగెంతు నని చెప్పి చనియె ననియుఁ బదంపడి పోతరాజు సనుదెంచి యనుఁగుఁగూఁతుచే గ్రంథముఁ దెప్పించి యందు వ్రాసియున్న పైభాగంబుఁ గని యిది యెవ్వరు వ్రాసి రని కూఁతు నడుగఁ దనయయు నాచిన్నది నీ వింతకు మున్నె వచ్చి వ్రాసి చని యిప్పు డిమ్మెయి నడుగుట యేలొకో యని చెప్పఁగా విని యోహో భగవంతుఁ డగు శ్రీహరి యవ్యాజకటాక్షంబున నిట్లు చేసియుండవలయు నని నిశ్చయించి విష్ణుమూర్తిని సందర్శింపఁ గలిగినతనయభాగ్యంబుఁ బొగడి తన యభాగ్యంబుఁ దెగడి సంతాపముఁ బొంది మిగిలిభాగము వ్రాయ దొరఁకొనె ననియుఁ జెప్పుదురు.

(3) పోతన దశమస్కంధమున రుక్మిణీకల్యాణము వ్రాయునెడ "దేవకీసుతు కోర్కితీవెలు వీడంగ" ననుపద్యమున రుక్మిణియౌవనావిర్భావవర్ణనము సేయుచు "హరికిఁ బ్రేమబంధ మధికంబుగాఁ గేశబంధ మధిక మగుచు జాలఁ గమరె" నని వ్రాయఁగా నంతలోన నతనికూఁతురు కుంపటిలోఁ బడి కమరె ననియుఁ "బద్మనయనువలనఁ బ్రమదంబు నిండార" నని వెంబడినె వ్రాయ నామె యయ్యాపద దొలఁగి సుఖించె ననియు మఱియొకకథఁ జెప్పుదురు.

(4) ఈకవీశ్వరునికి సకలవిద్యాసనాథుఁ డగు శ్రీనాథుఁడు బావమఱఁది యని యందురు. వీరిరువురు సమకాలికు లగుట కెంతమాత్రము సందియము లేదు. ఎట్లనగా భోగినీదండకమువలన బమ్మెరపోతరాజు వేంకటగిరిరాజయినసర్వజ్ఞసింగమహీపాలునికాలమువాఁ డనుట తెల్లము. శ్రీనాథుఁడు నాభూనాథునికాలమున నుండె ననుటకు నొకనిదర్శనము గలదు. శ్రీనాథుఁ డాంధ్రదేశమునం గలసకలధరణీపతుల సభలకును బోయి తనకవిత్వాతిశయమును బ్రకటించి యందఱిచే మన్ననలును బిరుదులును ధనములును బడసి వేంకటగిరికిఁ జనుదెంచి సమస్తవిద్యలయందును నిరుపమ వైదుష్యంబు గలిగి సర్వజ్ఞుం డని పేర్కొనఁబడినరావుసింగభూపతిని సందర్శింపఁ గడఁగి యతనిసభ కేఁగుటకుము న్నతఁడు తన్నే మేమి యడుగునో యెక్కడఁ దప్పులు పట్టునో యని తలఁకి

సీ. "దీనారటంకాలఁ దీర్థ మాడించితి దక్షిణాధీశుముత్యాలశాలఁ
బలుకుఁదోడై తాంధ్రభాషామహాకావ్య నైషధగ్రంథసందర్భమునకుఁ
బగులఁగొట్టించి తుద్భటవివాదప్రౌఢి గౌడడిండిమభట్టుకంచుఢక్కఁ
జంద్రశేఖరక్రియాశక్తి రాయలయొద్దఁ బాదుకొల్పితి సార్వభౌమబిరుద

మెటులు మెప్పించెదో నన్ను నింకమీఁద
రావు సింగమహీపాలు ఘనవిశాలు
నిండుకొలువున నెలకొని యుండి నీవు
సరససద్గుణనికురుంబ శారదాంబ”

యని చెప్పి చింతామణిమంత్రరాజమునఁ దనకుఁ బ్రసన్నురా లైన సరస్వతీదేవిని సంస్తుతించి యమ్మేదినీనాయకు పేరోలగమునకుఁ జనియెనఁట.

శ్రీనాథుఁడు తనబావ సుతసతీయుతుఁడై మహాదారిద్ర్యము ననుభవించుటం గని యుత్తలంపడుచు త్తంబుతో నతని నెట్టు లైన నొప్పించి భాగవతమును గర్ణాటాధీశ్వరునకంకితము సేయించి ధనవంతుఁ గావింప నెంచి దారిద్ర్యదుఃఖ మతనికిఁ బెక్కుమడుంగు లెక్కుడుగాఁ దోఁపఁ గోరి యొక్కనాఁడు చతురంతయానాధిరూఢుఁడై పెక్కండ్రు పరిజనులు పరివేష్టించిరాఁ బయనమై యొంటిమిట్టచేరువఁ జనుదెంచుచుండి పోతన తనపొలములోఁ గూర్చుండి తనయుండగు మల్లనచే దున్నించుచుండఁ గని తనమహత్త్వమును దెలుపఁగోరి శ్రీనాథుఁడు పల్లకి మోయువాండ్రలో ముందటిరెంటను మోయువారిని బల్లకిని విడిచిపొండని యానతిచ్చె ననియుఁ బల్లకి యెప్పటియట్ల నడచుచుండె ననియు మల్లనయీచిత్రమును దండ్రికిఁ జూపె ననియు నాఁగటికాఁడికిఁ గట్టినయొకయెద్దును విడువు మని యాజ్ఞాపింపఁగా మడక యథాప్రకారము సాగుచుండె ననియు శ్రీనాథుఁడు పల్లకియావలిప్రక్క మోయువారినిం గూడ వదలుండనఁగాఁ బల్లకి మోఁతగాండ్రు లేకయే నడచుచుండఁ గని పోతనయుఁ గాఁడియందలి రెండవయెద్దును విడిపించి దుక్కి సాగించె ననియు నంతట శ్రీనాథుఁడు పల్లకి డిగి బావ చెంతకేతెంచి హాలికులగుమీకుఁ గుశలమా యని యుల్లసమాడె ననియు దానికి

* ఉ. “బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమలకావ్యకన్యకం
గూళల కిచ్చి యప్పడుపుఁగూడు భుజించుటకంటె సత్కవుల్
హాలికు లైన నేమి గహనాంతరసీమలఁ గందమూలకౌ
ద్దాలికు లైన నేమి నిజదారసుతోదరపోషణార్థమై”

యని కినిసి పోతన పాడిచి చెప్పె ననియు నంత శ్రీనాథుఁ డతనిం గవుంగిట గ్రుచ్చి బావా వేడుకకై మేల మాడిన నలుగనగునా యని యతని ననునయించి

క. “కమ్మనిగ్రంథం బొక్కటి
యిమ్ముగ నేనృపతి కైనఁ గృతి యిచ్చినచోఁ
గొమ్మని యియ్యగ వెయ్యా
ర్లిమ్మహి దున్నంగ నేల యిట్టిమహాత్ముల్”

అని నరస్తవనం బగుకవనంబు సేయ నియ్యకొలుపుచు నందఱుం గలసి యింటి కేఁగె ననియు నింట వంటపదార్థము లేమియు లేమిని మల్లన నెటకేనియు నప్పుగొని తేరఁ

---

* ఉ॥ “బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమలకావ్యకన్యకం
గూళల కిచ్చి యప్పడుపుఁగూడు భుజించుటకన్న మేలుగా
హాలికు లైన నేమి మఱియంతకు నన్యగలేక యున్నఁ గౌ
ద్దాలికు లైన నేమి నిజదారసుతాదికపోషణార్థమై” అని పాఠాంతరము.

బంచి యతండు విఫలమనోరథుండై మగిడి చనుదెంచుచుఁ బోతన యిందఱికిని నేఁ డెప్పగిది నోగిరం బిడువాఁడ నని కొండొకవడి యలందురి యెట్టకేలకు దిట్టతనంబు దెచ్చికొని మఱందిని దక్కుంగలవారిని జలకమాడి రాఁ బనిచి సరస్వతీదేవిని బరమ భక్తియుక్తుండై ధ్యానింప నద్దేవి యతనికిఁ బొడసూపి బానసము శుద్ధిచేయించి యచట నొకతెర కట్టింప నాజ్ఞాపించి యతం డట్లు కావింపఁ నేఁ జూచికొనియెద నీ వింక వగవ వలదని యూఱడించె ననియు నంత శ్రీనాథుఁడు కృతావగాహుం డై తనవారి నెల్లఁ దోడ్కొని గీముసకు మఱలి వచ్చి యచ్చట సువారపుంబను లేవియు జరుగకుండుట కబ్బురపడి భుజియింప నందఱు ఉవగుసలుదీరి కూర్చుండ భగినిం బిలిచి యక్కా యింకఁ దడయనేల వడ్డింపు మనవుడు నాసాధ్వి తెరమాటుననుండి భారతీదేవి పంచభక్ష్య పరమాన్నములతోఁ జతుర్విధాహారములు నించినపాత్రంబు లందియ్యఁ దెచ్చి తెచ్చి యందఱికిని వలయునంత వడ్డించి శ్రీనాథాదుల నాశ్చర్యరససాగరతరంగపరంపరాప్లావితచిత్తులఁ గావించెననియు భోజనోత్తరంబునఁ దాంబూలచర్వణములు సలుపుతఱి శ్రీనాథుఁడు తనబావ దెస నుపలక్షించి కవిశ్రేష్ఠుండవగుని కట్టిమహాదారిద్ర్య మనుభవింప నేల? నీవురచించుభాగవతమును నేరాజునకయిన సంకితముసేసి వలయునంతధనము సంపాదించి సుఖవృత్తి నుండుమా. పారలౌకికసుఖంబుమీఁదియాశచే నైహలౌకిక సౌఖ్యంబును నిరాకరించి యిడుమలఁబడి బడలనేల యని బోధించి యతని డెందముఁ గరఁగింప నంతలో వాణి యతనియెదుట నిలిచి వలవల నేడువఁగాఁ బోతన

ఉ. కాటుకకంటినీరు చనుకట్టుపయిం బడ నేల యేడ్చెదో
కైటభదైత్యమర్దనునిగాఁదిలికోడల యోమదంబ యో
హాటకగర్భురాణి నిను నాఁకటికిం గొనిపోయి యల్లక
ర్ణాటకిరాటకీచకుల కమ్మఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్మ భారతీ''

యనుపద్యముఁ జెప్పి సరస్వతి ననునయించె ననియు నంతట శ్రీనాథుఁడు పోతనభాగవతముం దెప్పించి దాని నక్కడక్కడఁ బరిశీలించుచు సప్తమస్కంధంబున గజేంద్ర మోక్షణకథాప్రసంగంబున నేనుంగును మొసలివాతివలన విడిపింపఁ గరుణ వొడమి విష్ణువు వైకుంఠము నిర్గమించుచో

మ. ''సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం జేదోయి సంధింపఁ డే
పరివారంబును జీరఁ డభ్రగపతిం బన్నింపఁ డాకర్ణికాం
తరధమ్మిల్లము చక్కనొత్తఁడు వివాదప్రోద్ధతశ్రీకుచో
పరిచేలాంచల మైన వీడఁడు గజప్రాణావనోత్సాహి యై''

యని యోసన్నాహమును లేక దిగ్గన లేచి పఱతెంచె ననియుండఁ గని బావా భక్తుని శత్రువును జంపఁబోయినవిష్ణువు పరికరములు లేక వేడుక చూడఁ బోయెనా? కాకున్న నేమి సేయఁ బోయె నిట్లు చెప్పుట పోల దని యాక్షేపించె ననియు దానికిఁ బోతన యపు డేమియు నుత్తరం బియ్యక యిన్నకుండి మఱునాఁడు శ్రీనాథుఁడు మస్తకమున నూనియ నిడి రాచుకొనుచుండుసమయమున నతనికుమారు నెక్కడనో దాఁచి

వచ్చి పోతన పెరటినూతిలో నొక పెనుఱాతిం బడవైచి యల్లన వచ్చి మఱందిం గని నీకొడుకు బావిలోఁ బడియె ననుటయు శ్రీనాథుండు గుండె జల్లుమన దిగ్గన లేచి విరియఁబోసికొనిన వెండ్రుకలతోఁ గాఱుచున్న నూనియతో విగళితం బగునల్పపరిధానంబుతో నవ్వాపిచెంతకుఁ బరుగెత్తి తొంగితొంగి యందుఁ జూచుచు నాక్రందనము సేయుచుండఁ బోతన వెనువెంటం బఱతెంచి శ్రీనాథా యిది యేమియవసరము? నిచ్చెనయెక్కడ? త్రాళ్లెక్కడ? బావిలోదిగుటకు భటులెక్కడ? ఈయొడలినూనియఁ గడిగికొని జలకమాడి కేశజాలము ముడిచి యూరికి బైటఁబోయి యున్నపరివారము నెల్లఁ బిలుచుకొని వలసినయుపకరణావళి యెల్ల సంతరించుకొనికదా రావలయు. అట్లు గాక యిక్కరణి వేడుకఁ జూడవచ్చితివా? కాకున్న నీవు నందుఁ బడ వచ్చితివా యని పరిహాసముచేసి నీవు పుత్త్రవాత్సల్యమున నేరీతి నాతురముతోఁ బరికరములు లేకయే పరువిడివచ్చితివో యాచాయ్పన నే పరమేశ్వరుఁడును నవభక్తులయెడం గలవాత్సల్యాతిరేకంబున భక్తునిమొఱ వినినాఁకగానే తటాలున లేచి యుపకరణావళిం గడవక పరువిడి యాహరించె నని సమాధానము చెప్పె ననియు నీకథ లిట్టి వానిను బహుపండితపామరజనపరంపరాముఖములుగ వినుచున్నాము.

పై వివరించినకథలు నిజములో కేవలకల్పితములో మిశ్రములో నిశ్చయింపఁ జాలము. వీనిం జదువువారు తమతమయుక్తికొలఁదిని భక్తికొలఁదిని నూహించుకొనవచ్చును.

పోతరాజు భాగవతము సమగ్రముగాఁ దెనిఁగించి నిరంతరహరిహరపదధ్యానైకతానమానసుండై విశాలయశోలతల కాలవాలంబై నెగడి శాశ్వతం బగుతన పేరుం దనగ్రంథముతో నీలోకమున నిలిపి నశ్వరం బగుకాయంబు వాఱఁగి పరమపదమున కరిగె.

గ్రంథపాతవివేచనము.

ఇమ్మహాకవి భాగవతమును దెనిఁగించి దానిని లోకమునఁ బ్రకటింపక తాళపత్త్రసంపుటమున లిఖించి పదిలముగా దేవతార్చనపేటికయం దుంచి పూజించుచు వచ్చి నిర్యాణకాలంబునఁ దనకుమారుఁ డగుమల్లనం బిలిచి మందసము నతనికిఁ జూపి యందున్నధనమును జతనమునఁ గాపాడు మని యాజ్ఞాపించి పంచత్వముఁ బొందె ననియుఁ దదనంతరము మల్లన దానిని విప్పి పరిశోధింపఁగా నం దనేకభాగములు శాణనామకక్రిమికులదష్టంబై నష్టంబై యుండినందునఁ బోతరాజశిష్యుం డగువెలిగందలనారయకవి కొంతభాగమును నేర్చూరిసింగన కొంతభాగమును గంగరాజు మఱి కొంతభాగమును మఱలఁ దెనిఁగించి రనియుఁ గొందఱు చెప్పుచున్నారు. మఱికొందఱు సర్వజ్ఞభూపతి బమ్మెరపోతనం బిలిపించి భాగవతమునకుఁ దన్నుఁ గృతిపతిగా నొనర్పు మని వేఁడి యతఁ డియ్యకొనమికిఁ గోపించి యన్నరపాలుఁడు భూమిలో నొక పెనుఁబల్లము త్రవ్వించియం దా గ్రంథమును బూడ్పించెననియు నంతఁ గొంత కాలమునకు దాతేని

పత్త్రికలలో శ్రీరామమూర్తి సాక్షాత్కరించి యాసద్గ్రంథమును బైటఁ దీయించి జగంబునఁ బ్రకటింప మగనిఁ బ్రోత్సాహపఱుపు మని యానతిచ్చి యంతర్ధానము నొందె ననియు నాయమ వేఁడికోలు నంగీకరించి సింగనృపాలుఁడు పుస్తకమును బైటఁ దీయింప నం దక్కడక్కడఁ దాటాకులఁ బలుదెఱఁగులపురుగులు తిని పెక్కుచోట్లు శిథిలములై యుండెననియు నంతటఁ బోతనశిష్యవర్గములోనివా రగు వెలిగందలనారాయణాదులు నష్టభాగములను బూరించి రనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఈహేతువునే కూచిమంచితిమ్మకవి "సర్వలక్షణసారసంగ్రహము"నందు

సీ. "ఘనుఁడు పోతనమంత్రియును భాగవతము రచించి చక్రికి సమర్పించు నెడల
సర్వజ్ఞ సింగమక్ష్మావరుం డది తన కీ మ్మని వేఁడఁగా నీయకున్న
నలిగి యాపుస్తకం బవనిఁ బాఁతించినఁ జివికి యం దొకకొంత శిథిల మయ్యెఁ
గ్రమ్మఱ నది వెలిగందల నారప్పరాజును మఱి బొప్పరాజు గంగ
రాజు మొదలగు కవివరుల్ తేజ మెసఁగఁ
జెప్పి రాగ్రంథములయందె తప్పు లాదవెఁ
గాని పోతకవీంద్రునికవితయందు
లక్షణం బెందుఁ దప్పునా దక్షహరణ"

యని చెప్పియున్నాఁడు.

వీనిలో నేకారణము నిజ మయినను బోతరాజకృతభాగవతమున నక్కడక్కడఁ గొన్నిభాగము లుత్సన్నము లగుటయు వానిని నారయాదులు పూరించుటయు స్పష్టము. కాని యేయేభాగములు పోతనవిరచితములో యేయేభాగము లితరకవులు చెప్పిరో వాని నిర్దేశించుటకుఁ దగినయాధారము లంతగాఁ గానము. ద్వితీయస్కంధములో బ్రహ్మ నారదునకుఁ దత్త్వోపదేశంబు సేయుఘట్టమునఁ "బశుయజ్ఞవాటయూపస్తంభపాత్రమృద్ఘటశరావవసంతకాలములను" ననుసీసపద్యము మొదలుకొని "వెలిగందలనారయ చెప్పినకవిత్వ" మని పూర్వముద్రితభాగవతమునందు ముద్రింపఁబడియున్నది. ద్వితీయస్కంధమున గద్యముం జూడఁగాఁ బోతనామాత్యరచితంబని యేయున్నది. తృతీయచతుర్థస్కంధములును "బోతనామాత్యప్రణీతం"బని యేయున్నది. పంచమస్కంధాంతగద్యమున గంగనార్యప్రణీతంబనియు, షష్ఠంబున నేర్చూరిసింగనార్యవిరచిత మనియు నున్నవి. ఈసింగన, "యేర్చూరిశాసనుం" డగు నెట్టాప్రెగ్గడకు మనుమఁ డని యాస్కంధంబునఁ దొలుతఁ జెప్పికొనియున్నాఁడు. సప్తమాష్టమనవమస్కంధములును దశమస్కంధపూర్వభాగమును బోతనామాత్యప్రణీతము లని యున్నది. దశమస్కంధోత్తరభాగమున శ్రీకృష్ణుఁడు కేళీగృహమునందు రుక్మిణీదేవితో విరసోక్తు లాడుట యనుఘట్టమునఁ "గాటుక నెఱయంగఁ గన్నీరు వఱదలై" యనుసీసపద్యము మొదలు వెలిగందల నారాయణకవివిరచిత మని ప్రాచీనపండితజనలిఖితపుస్తకములందుఁ జెప్పఁబడియున్నదని పూర్వముద్రితగ్రంథపీఠికయందు వ్రాయఁబడియున్నది. ఏకాదశద్వాదశస్కంధములగద్యములలో నారాయణాఖ్యప్రణీత మని యున్నది.

ఇవి మాత్రమే కాక పోతనామాత్యవిరచితము లని గద్యము లున్నస్కంధములలో నేయేచోటుల నేయేపద్యముల నేయేకవు లెంతెంతభాగము వ్రాసిరో యెఱుంగరాదు. శైలిభేదములవలనఁ గొంతకొంత యూహింపవచ్చుఁ గాని యిద మిత్థ మని నిర్ణయముసేయ సాధ్యము గాదు.

శైలి లోనగువానింగూర్చి యిఁకఁ బ్రశంసింతము.

ఈమహాకవీశ్వరునికవిత్వ మతిసుకుమారసరసవచనరచనాధౌరేయమై నాతికఠినమై శబ్దార్థాలంకారశోభమానమై కోవిదపామరజనహృదయంగమమై వీనులవిందై చదువువారి కమందానందంబు గలిగించును. చదువుచుండఁగానే యర్థమును గోచరం బగుటచేఁ బోతనరచన కేవలద్రాక్షాపాకము. తెలుఁగుగాఁ గోమలసురుచిరపదసముదయసంకలిత మగుట నీగ్రంథమునఁ గైశికీవృత్తియే ప్రధానము. ఓజఃప్రసాదమాధుర్యాదికావ్యగుణంబులు పోతనకవనంబున మెండుగాఁ గానఁబడుచుండును. రసానుగుణంబుగ శైలి నుచితరీతుల మార్చి రసపోషణంబు సేయుటయందుఁ బోతన యెంతయు సమర్థుఁడు. శృంగారరసపోషితభక్తిరసము పోతనకవనమున విలసిల్లినట్లు నితరాంధ్రగ్రంథములయం దెక్కడను గానము. కేవలశృంగారరసమును భక్తిరసమును నెందఱో కవులు వర్ణించియున్నారుగాని భక్తిరసమునకు సకలజనరంజనంబుపొంటె శృంగారరసంబు నంగంబుగ నంగీకరించి యెల్లరయుల్లంబుల హరిభక్తి నివ్వటిల్లి పల్లవింప నిట్లు చిత్రముగా వర్ణించినకవు లెవ్వరును లేరు. సగుణవర్ణనావైదగ్ధ్యంబునఁ బోతనతోఁ దులఁదూఁగువారు లేరు. ఇతనికిఁ గలహరిభక్తి యంతయునచ్చుపడ శ్రీవిష్ణుదేవునిలీలామాహాత్మ్యంబులు పరిపరివిధములఁ దనయావచ్ఛక్తిని వినియోగించి మనోహరలీలల వర్ణించియున్నవాఁడు గావున నెట్టివారికేని భాగవతమును జదువ దేహము పులకాంకిత మగును. సప్తమస్కంధమునఁ బ్రహ్లాదచరిత్ర ప్రస్తావమున హరిభక్తి వర్ణింపఁబడియున్నరీతి యెంతయు నవాఙ్మానసగోచరము. అది చదువఁజదువ మనంబు భగవంతునిపాదారవిందయుగళంబున లయించుటయె కాక పోతనామాత్యునివర్ణనాచాతుర్యంబును నీశ్వరభక్తియు నింత యొప్పునే యని డెందమున నిబ్బరంపుటబ్బురంబును గదిరెడి.

కేవలశృంగారరసమున కష్టమస్కంధంబున మోహిన్యవతారవర్ణనంబును దశమస్కంధమున గోపికాకృష్ణవిలాసములును వీరరౌద్రరసములకు సప్తమస్కంధమున శ్రీనృసింహావతారఘట్టంబును నుదాహరణంబులు. ఇట్లక్కడక్కడ నాయా రసముల కుదాహరణము లూహించుకొనునది. మహాకావ్యలక్షణము లగు

క. “పురసింధునగర్త్వినశశి
సరసీవనమధురతిప్రసంగవిరహముల్
పరిణయతనయోదయనయ
విరచనయాత్రాజిమాత్యవిభువర్ణనముల్”

అనువీనిలోఁ బెక్కులక్షణములు భాగవతమున నక్కడక్కడ మనోజ్ఞముగా వర్ణింపఁబడి యున్నవి.

అనేకవిధము లగుశబ్దాలంకారములలో నంత్యప్రాసనియమంబును నీకవి విచ్చలవిడి ప్రయోగించియున్నాఁడు. ఈశబ్దాలంకారము పోతనకవిత్వమునందు వెలయుమనోజ్ఞభంగి నితరకవులరచనల నెక్కడనుం గానరాదు. ఇందుల కుదాహరణములు సూచించెదము.

క. "కనియె న్నారదుఁ డంతన్
వినయైకవిలాసు, నిగమవిభజనవిద్యా
జనితోల్లాసున్, భవదుః
ఖనిరాసుఁ, గురుమనోవికాసున్ వ్యాసున్."

ప్రథమస్కంధము.

మ. "కనియెం గృష్ణుఁడు సాధునీరము, మహాగంభీరముం, బద్మకో
కనదాస్వాదువినోదమోదమదభృంగద్వంద్వఝంకారమున్,
ఘనకల్లోలలతావితానవిహరత్కాదంబకోలాహల
స్వనవిస్ఫారము, మందవాయుజకణాసారంబుఁ గాసారమున్.

దశమస్కంధము.

ఇక్కడ సమాసాంత్యవర్ణము లెల్ల నొక్కటియగుట నంత్యప్రాసనియమంబు నాఁబడు. ఇట్టియంత్యనియమచిత్రములు గలపద్యంబులు పోతనకవిత్వములో లెక్కకు మిగిలినవై యున్నవి. ఇవి ప్రయోగించునపుడు తఱుచుగాఁ గ్రియాపదమును బద్యముతొలుత నుంచి వెంబడి నాక్రియతో నన్వయించువిశేష్యపదమునకనేకవిశేషణములు చెప్పి యావిశేష్యముతోఁ బద్యమును ముగించుచున్నాఁడు గావున నివి యెంతయు హృద్యములుగా నుండును. "కనియె" ననిపద్యారంభమునఁ గ్రియయుండెనేని నంత్యనియమ మవశ్య మందున్నదనియే యూహింపవచ్చు. ఈయలంకారవిశేషము పోతనకవిత్వములోఁ బ్రతిఘట్టమునఁ గానఁబడుచున్నను శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుఁ డగుటంజేసి నవమస్కంధమున రామావతార కథాప్రసంగంబున ననేకపద్యముల నీశబ్దచిత్రములతో నతిమనోహరంబుగ విరచించియున్నవాఁడు. శ్రీరామదేవునికిఁ బరమభక్తుండుగావున రామాయణమునే తెనిఁగింపఁ దనకుఁ గోరికి యగ్గలంబనియు నైనను దద్గ్రంథ మంతకుఁబూర్వమే భాస్కరాదులచేఁ దెనిఁగింపబడియుండుటచే దానినే మగుడఁ దా రచియించుట చర్వితచర్వణం బనియుఁ "బదిరెను భాస్కరుఁడు లేదా రామాయణమును బండ్లకెక్కింపనా" యనియుఁ జెప్పి పోతన విషాదపడి యది మానుకొని భాగవతముఁ దెనిఁగింపఁ బూనె ననియుఁ బెద్దలు వ్యవహరింతురు. ఈశబ్దాలంకారఫక్కి నితఁడు భాస్కరరామాయణంబున సంగ్రహించియుండనోపుననితోఁచెడి.

ఉ. "పాటితపుష్టసత్త్వవనవాటక, నిర్ధబలావరుద్ధశృం
గాటక, గ్రంథిలభ్రుకుటిగాఢలలాటకఁ, గ్రూరతారకా
నాటక, నాంత్రకాంచిపరిణద్ధశవప్రపతత్కిరీటమిచ్ఛటా

కీటక, రక్తసిక్తపటుఖేటకఁ దాటకఁ గాంచి రయ్యెడన్''

భాస్కరరామాయణము-బాలకాండము.

మ. ''సవరక్షార్థము తండ్రి పంపఁ జని విశ్వామిత్రుఁడుం దోడ రా
నవలీలం దునుమాడె రాముఁ డదయుండై బాలుఁడై కుంతల
చ్ఛవిసంపజ్జితహాటకం, గపటభాషావిస్ఫురన్నాటకన్
జవభిన్నాగ్ర్యమఘోటకం, గగవిరాజత్ఖేటకం దాటకన్.''

భాగవతము-నవమస్కంధము.

ఉ. ''పుణ్యచరిత్రుఁ డత్రిమునిపుంగవు వీడ్కొని రాముఁ డంచితా
గణ్యగుణాఢ్యరాముఁ డుపకంఠమునం జని కాంచె దండకా
రణ్యము సిద్ధసంయమివిరాజితచారుతపోనుజాతస
త్పుణ్యము, నిర్మలాంబువనపుష్కరపూర్ణసరోవరేణ్యమున్''

భాస్కరరామాయణము - అరణ్యకాండము.

ఉ. ''పుణ్యుఁడు రామచంద్రుఁ డటఁ బోయి ముదమ్మునఁ గాంచె దండకా
రణ్యముఁ దాపసోత్తమశరణ్యము, నుద్ధతబర్హిబర్హలా
వణ్యము, గౌతమీవిమలవాఃకణపర్యటనప్రభూతసా
ద్గుణ్యము, నుల్లసత్తరునికుంజవరేణ్యము సత్యగణ్యమున్''

భాగవతము - నవమస్కంధము.

ఎఱ్ఱాప్రగ్గడయు నీయలంకారమును బ్రయోగించియున్నాఁడు.

క. ''ధీమంతు లంతఁ గాంచిరి
గోమంతము విపినకుసుమకుంచితశబరీ
సీమంతము నిర్ఝరకణ
హేమంతము గనకమయమహీమంతంబున్''

హరివంశము, ఉత్తరభాగము. ఆ. ౧

క. ''చారుశరీరద్యుతిజిత
శారదనీరదుఁడు ధవిశారదుఁడు భవో
త్తారదుఁ డాశ్రితవితతికి
నారదుఁడు తదీయగృహమునకు నేతెంచెన్''

ఆ. ౬.

ఇయ్యలంకారవిశేషమును బోతన నానావిధచిత్రగతుల వీనులవిందుగా రచియించియున్నవాఁడు.

క. ''భూషణములు సెవులకు నఘ
శోషణములు మృత్యుచిత్తభీషణములు హృ
త్తోషణములు కల్యాణవి
శేషణములు హరిగుణోపచితభాషణముల్''

క. ''పావనములు దురితలతా
లావనములు నిత్యమంగళప్రాభవసం
జీవనములు లక్ష్మీసం
భావనములు వాసుదేవపదసేవనముల్''

ప్రథమస్కంధము.

క. "మంతనములు సద్గతులకుఁ
బొంతనములు ఘనము లైనపుణ్యముల కిదా
నీంతనపూర్వమహాఘుని
కృంతనములు రామనామకృతచింతనముల్"

నవమస్కంధము.

క. "ధృతి చెడి లోఁబడె మల్లుం
డతులితభవజలధితరికి హతరిపుపురికిన్
హితకరికిన్ ధృతగిరికిం
దతహరిరవభరితశిఖరిదరికిన్ హరికిన్"

దశమస్కంధము.

క. "స్ఫురితవిబుధజనముఖములు
పరివిదళితదనుజనివహపతితనుముఖముల్
గురురుచిజితశిఖిశిఖములు
నరహరికరనఖము లమరు నతజనసుఖముల్"

గీర్వాణపదలక్షుభూయిష్ఠము - సప్తమస్కంధము.

క. "అడిగెద నని కడువడిఁ జను
నడిగినఁ దను మగుడ నుడువఁ డని నడ యుడుగున్
వెడవెడ సిడిముడిఁ దడఁబడ
నడుగిడు నడుగిడదు జడిమ నడు గిడు నెడలన్"

ఆంధ్రపదలక్షుభూయిష్ఠము. అష్టమస్కంధము.

ఇట్లు కర్ణామృతము లగుపద్యములు పెక్కుచోట్లఁ గానఁబడుచున్నవి. వెనుకటిమధ్యకాలపుఁ గవులందఱుఁ బోతరాజుమార్గము నూఁతగాఁ గొని తమ "పరిణయముల"తో శబ్దచిత్రంబులఁ బెల్లుగాఁ బ్రయోగించియున్నారు.

పోతన యీరీతిని శబ్దచిత్రములకు విశేషముగాఁ జొచ్చినను నర్థాలంకారముల నొప్పరికింపక ప్రసంగము పొసంగినపుడెల్ల ననేకవిధము లగునర్థాలంకారము లుదాహరించియున్నవాఁడు. వానిలో శ్లేషానుప్రాణితాభేదాధ్యవసాయంబు నితఁడు భట్టబాణుఁడు కాదంబరియందుఁబోలెఁ గడుదీర్ఘము లగువచనములయందుఁ బ్రయోగించియున్నాఁడు. కథారంభమునందే నైమిశారణ్యవర్ణనావచనము నవమస్కంధమున గంగానదీవర్ణనావచనము లోనగువానిఁ జూడ నియ్యలంకారమునందుఁ గవికిఁ గలప్రేమ తెల్ల మగు.

క. "కొందఱికిఁ దెనుఁగు గుణ మగుఁ
గొందఱికిని సంస్కృతంబు గుణ మగు రెండుం
గొందఱికి గుణము లగు నే
నందఱి మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యైయెడలన్"

అని పోతనయుపోద్ఘాతమునఁ జెప్పి తత్ప్రతిజ్ఞానుసారంబుగఁ గొన్నిచోటులఁ గేవలాంధ్రపదరచనలును గొన్నియెడల శుద్ధగీర్వాణరచనలుం గావించెఁ గాని లెస్సగాఁ బరిశీలించిన గ్రంథమునఁ దెనుఁగుకంటె సంస్కృతమే యెక్కుడయి గోచరించును. అష్టమస్కంధమున స్వర్గవర్ణనావచనపూర్వభాగంబును దశమస్కంధపూర్వభాగ

మునఁ గృష్ణావతార బాల్యక్రీడాదివర్ణనంబులును నాస్కంధంబుననే ఋతువర్ణనాదుల నొప్పారు పెక్కువచనములును నాంధ్రపదభూయిష్ఠము లై యుండును గాని గీర్వాణ రచనలే యీగ్రంథంబున బహుళము లై కన్పట్టుచున్నవి.

పోతన యాశ్వాసాంతగద్యమునందలి "సహజపాండిత్య" యను బిరుదుం జూడ నితండు గురువుల నాశ్రయించి విద్య నభ్యసింపక స్వయముగాఁ గష్టించి గ్రంథములు చదివి పాండిత్యము సంపాదించె నని యెన్నవలసియున్నది. సహజపాండిత్యుఁ డైనను బోతనకుఁ గలసహజం బగునుభయభాషాప్రావీణ్యంబును బదప్రయోగనైపుణ్యంబును నసాధారణము లై యుసఁగు. భాగవతమునఁ గానవచ్చునొకకొన్ని వ్యాకరణాదిస్ఖాలిత్యముల కిమ్మహాకవీశ్వరుఁడు గురుముఖమున విద్యాభ్యాసము సేయమిగో కారణ మని కొంద ఱందురుగాని యది యట్లనిగో నిర్ణయింపనవకాశము కానరాదు. పోతరాజుకవనంబున నిన్నిసులక్షణప్రయోగములును నిట్టిపాండితీమహిమయుఁ జూపట్టుచుండఁగా నొకటిరెండువ్యాకరణభ్రంశములును బొడసూపినయెడల వానికిఁ జిరకాలలేఖనపరంపరాజనితవ్యత్యాసములో, గ్రంథపాతంబున నితరకవిజనపూరణములో, మఱేవో కారణము లై యుండనోపు నని యూహింపవచ్చును. పోతనకుఁ గేవలగ్రంథవిలోడనజనితవైదుష్యముమాత్రమే కాక సర్వతోముఖం బగు లోకానుభవజ్ఞానంబును గలిమికిఁ దద్రచనయం దనేకభాగములు నిదర్శనము లై యున్నవి. దశమస్కంధపూర్వభాగమునందలి రాసక్రీడాభివర్ణనావచనముం జూడ నిక్కవిశ్రేష్ఠునకుఁ గలభరతశాస్త్రప్రౌఢిమయు, హావభావాద్యభినయవర్ణనాపాటవంబును, వెల్లడియగు. దశమస్కంధమునందే శ్రీకృష్ణునిశైశవక్రీడాప్రసంగంబున జలక్రీడాభివర్ణనంబునఁ జలిది గుడుచుకథయు, నాలమేపులీలయుఁ, గ్రేపుమొదవులవిలాసములును, గోదోహనప్రకారములును మఱియు ననేకవిషయములును హృదయానురంజకము లగుస్వభావోక్తులఁ బొలుపార వర్ణింపఁబడి యునికిఁ జూడఁ జూడ నితనిప్రపంచజ్ఞానము తెఱం గెఱుంగనగు.

పోతనశైలికిని నన్నయ తిక్కన యెఱ్ఱన లోనగువారిశైలికిని భేదములు గానవచ్చుచున్నవి. వారికవిత్వమున వ్యాకరణప్రయోగప్రౌఢిమయు, నన్వయకాఠిన్యంబును, నాంధ్రపదబాహుళ్యంబును మెండు. పోతనకవనంబున నన్వయసౌలభ్యంబును, బదసౌకుమార్యంబును, శబ్దార్థాలంకారాదిచిత్రంబులును మెండు. కవిత్రయము వారిపద్యములలోఁ దఱుచుగా యతిప్రాసములపట్టులఁ బృథక్పదములు లేక సంధిగతాక్షరములఁగాని పదమధ్యాక్షరములఁగాని ప్రాసవిశ్రమములు ఘటిల్లఁ బాదపాదమునకు నిలిపి చదువ నెంతయు ననువుగాక యతిప్రౌఢముగా నుండును. పోతనపద్యములలోఁ దఱుచుగాఁ బ్రతిపాదాంతమునను విశ్రమస్థానంబులను బదములు ముగింపఁబడి శయ్యాచిత్రముల నొప్పి పామరులకును జదువ సులభము లై సరళము లై శ్రావ్యము లై యుండును. ఈభేదములఁ దెలుపుటకై సమానవిషయవర్ణనలు గల

కొన్నిపద్యములు రెండుగ్రంథములనుండి యెత్తి క్రింద వ్రాయుచున్నాము.

మాలిని. "ఏచి తనర్చి తలిర్చినక్రొవ్వుల నిమ్మగుతావులఁజొంపములం
బూచినమంచియశోకములన్ సురపొన్నలఁ బొన్నలఁ గేదఁగులం
గాచి బెడంగుగఁ బండినయాసహకారములం గదళీతతులం
జూచుచు వీనుల కింపెసఁగన్ వినుచున్ శుకకోకిలసుస్వరముల్"

కవిరాజవిరాజితము. "చనిచని ముందట నాజ్యహవిర్ధృతసౌరభధూమలతాతతులం
బెనఁగినమ్రాఁకులకొమ్మలమీఁద నపేతలతాంతము లైనను బా
యనిమధుపప్రకరంబులఁ జూచి జనాధిపుఁ డంత నెఱింగఁ దపో
వన మిది యల్లదె దివ్యమునీంద్రనివాసము దా నగు నంచు నెదన్."

సీ. "శ్రవణసుఖంబుగా సామగానంబులు చదివెడుశుకములచదువు వగిలి
కదలక వినుచుండు కరులయుఁ గరికరశీతలచ్ఛాయఁ దచ్ఛీకరాంబు
కణములఁ బిల్లనిగా డస్సపడి వానిఁ జెందిసుఖం బున్నసింహములయు
భూసురప్రవరులు భూతబలుల్ దెచ్చి పెట్టు నీవారాన్నపిండతతులు
గడఁగి భక్షింప నొక్కటఁ గలసియాడు
చున్నయెలుకల పిల్లుల యొండు సహజ
వైరసత్త్వంబులయు సహవాస మపుడు
చూచి మునిశక్తి కెంతయుఁ జోద్య మంది."
భారతము ఆదిపర్వము ఆ-४-కణ్వమహాముస్యాశ్రమవర్ణనము.

భాగవతమున

ఉ. "అందుఁ దమాలసాలవకుళార్జుననింబకదంబపాటలీ
చందననారికేళఘనసారశిరీషలవంగలుంగమా
కందకుచందనక్రముకకాంచనబిల్వకపిత్థమల్లికా
కుందమధూకమంజుళనికుంజములం దనరారి యొండియున్."

క. "పరిపక్వఫలభరానత
తరుశాఖానికరనివసితస్ఫుటవిహగో
త్కరబహుకోలాహలరవ
భరితదిగంతములు గలిగి భవ్యం బగుచున్."

క. "అతినిశితచంచుదళన
క్షతనిర్గతపక్వఫలరసప్రాశనమో
దితరాజశుకవచోర్థ
శ్రుతిఘోషము చెలఁగు శ్రవణసుఖదం బగుచున్."

క. "లలితసహకారపల్లవ
కలితాస్వాదనకషాయకంఠవిరాజ
త్కలకంఠపంచమస్వర
కలనాదము లుల్లసిల్లఁ గడురమ్యము లై."

క. "అతులతమాలమహీజ
ప్రతతీక్షణజాతజలదపరిశంకాంగీ
కృతతాండవకేళనవిల
సితపింఛవిభాసిబాలశిఖిసేవ్యం బై.
తృతీయస్కంధము - కర్దమాశ్రమవర్ణనము.

క. "సుకుమారుఁ డతఁడు గోపా
లకవృత్తివహించి యడవులం గ్రుమ్మరుచు
న్నిక్కి నాక కాదు పగవా
రికి నైనఁ దలంపమన మెరియదే వగలన్."

భారతము-విరాటపర్వము.

క. వికచముఖుఁ డగుచు శాత్రవు
లకు హితు లగునట్టివారలం గని భూపా
లకుఁ డెద క త్తెరయును నా
లుక చెల్లము నై కలయఁ బలుకఁ గావలయున్."

శాంతిపర్వము.

ఈపద్యములలోఁ బై వ్రాసినభాగవతపద్యములను బోల్చినాడి ఛందో విషయిక మగుభేదము గోచరించును.

భాగవతమునఁ గొన్నిచోటుల రేఫఱకారములు ప్రాసవిశ్రమములయందు మైత్రిఁ జెందుచుంటం గని కాకునూరియప్పకవి తన యప్పకవీయములో

ఉ. "బమ్మెరపోతరాజకృతభాగవతంబు సలక్షణంబు గా
కిమ్మహి నేమిటం గొడవ యెంతయు నాగనిమాడ్కిఁ గాను రే
ఫమ్ములు ఱాలునుం గలిసి ప్రాసము లై నకతంబునం గదా
యిమ్ముల నాదిలాక్షణికు లెల్లగు మాని యుదాహరింపఁగన్."

అని వ్రాసి పోతనకవిత్వములో నుభయరేఫసాంకర్యదోషము గన్పట్టుచున్న దని చెప్పియున్నాఁడు. చక్కఁగ విచారింపఁగా నీసాంకర్యము భాగవతమునఁ గొన్నిచోటులఁగానఁబడుచున్నను నాదోషము పోతనదియా యితరకవులది యా యనివిచారింప వలసి యున్నది. ఆంధ్రకవులలో నొకపక్షమువా రీభేదమును బాటించినవారును నిం కొకపక్షమువారు దీనిని బాటింపనివారునున్న యున్నవారు. ఈమతద్వితయములో నేది ప్రశస్తమో యేది యవలంబనీయమో యేయేకవు లేయేపక్షమువారో వీనినెల్ల ను పోద్ఘాతవిస్తరభీతిచే నిటఁ జర్చింపఁబూనుకొనము. పోతనరచనయం దీమైత్రి యున్న దా యనుసంశయముమాత్ర మిచ్చట విచార్యము.

కూచిమంచితిమ్మకవి సర్వలక్షణసారసంగ్రహమునం దీవిషయమై కొండొక విచారించి పోతనరచనయం దీమైత్రి గానరామి కుదాహరణములువ్రాసి

ఆ-వె "కాకునూరియప్పకవి యహోబలపతి
ముద్దరాజురామముఖ్యు లెల్లఁ
బోతరాజుకబ్బమున ఱాలు రేఫలు
గడిసె నంచుఁ జెప్పి రది హుళిక్కి."

యనిసిద్ధాంతీకరించియున్నాఁడు. దీనిని స్థాపింపఁ బోతన వ్రాసిన భాగములు "ప్రథమ స్కంధము, ద్వితీయస్కంధమునఁగొంతయు,షష్ఠసప్తమాష్టమనవమంబులును,దశమ పూర్వభాగములోనికొంతయును నై" యున్న వని చెప్పి వానిలో నీదోషములేకుంట

కుదాహరణములు వ్రాసియున్నాఁడు. అయినను షష్ఠస్కంధము సింగనార్యప్రణీత మని యాస్కంధమునం దాద్యంతపద్యములవలనఁ దెలియవచ్చెడి. పయివాక్యము నందలి "షష్ఠ" యనుపదము ప్రక్షిప్తముగాఁ బడియున్నదేమో. ఉభయరేఫమైత్రి లేమికిఁ దిమ్మకవి వ్రాసిన యుదాహరణములలోఁ గొన్నిటిని వెండియుం గొన్నింటిని నిందు వ్రాయుచున్నాము.

ఉ. "మాఱువడంగ లేనియసమర్థుల సుప్తుల నస్త్రవిద్యలం
దేఱనిపిన్నపాపల వధించె నిషిద్ధపుఁగ్రూరకర్ముఁడై
పాఱఁడె వీఁడు పాతకుఁడు ప్రాణభయంబున వెచ్చనూర్చుచుం
బాఱెడి వీనిఁ గావుము కృపామతి నర్జున పాపవర్జనా."

చ. "వెఱచినవాని దైన్యమున వేఁగుఱునొందినవాని నిద్రమై
మఱచినవాని సౌఖ్యముగ మద్యముఁ ద్రావినవాని భగ్నుఁడై
పఱచినవాని సాధుజడభావమువానిని గావు మంచు వా
చఱచినవానిఁ గామినులఁ జంపుట ధర్మము గాదు ఫల్గునా."

ప్రథమస్కంధము.

ఉ. "ఱెక్కలు రావు పిల్లలకు ఱేపటినుండియు మేఁత గానమిం......"

సప్తమస్కంధము.

మ. "ఉఱుకుం గుంభియుగంబుపై హరిక్రియన్ హుమ్మంచుఁ బాదమ్ములం
దిఱుకుం గంఠము వెన్నుదన్ని నెగయున్ హేలాగతి న్వాలముం
జఱచు న్నగ్గగఁ దాఁకు ముంచు మునుఁగున్ శల్యంబులున్ దంతముల్
విఱుఁగన్ వ్రేయుచుఁ బొంచి పొంచి కరియున్ వేసండయూథోత్తమున్."

క. "ఎఱుఁగుదుఁ దెఱవా యుప్పను
మఱవను సకలంబు నన్ను మఱచినయెడలన్
మఱతు నని యెఱిఁగి మొఱఁగక
మఱవక మొఱయిడిరయేని మఱి యన్యములన్."

క. "ఒఱ పగునురమును బిఱుఁదును
నెఱిదోఁకయు ముఖము సిగియు నిర్మలఖురముల్
కుఱుచచెవులుఁ దెలిగన్నులుఁ
దఱుచగుకంఠంబుఁ జూడఁ దగు నాహరికిన్."

ఆ-వె. "చావు లేనిమందు చక్కన మన కబ్బె
ననుచుఁ గడవ యసురు లడఁచికొనిన
వెఱచి సురలు హరికి మొఱలు వెట్టిరి సుధా
పూర్ణఘటము పోయెఁ బోయె ననుచు."

ఆ-వె. వాలుఁగంటివాఁడివాలారుఁజూపుల
కూలి ధైర్య మెల్లఁ గోలుపోయి
తఱలి యెఱుక లేక మఱచె గుణంబుల
నాలి మఱచె నిజగణాలి మఱచె."

క. "వెఱచుచు వంగుచు వ్రాలుచు
నఱిముఱి గుబురులకుఁ జనుచు హరి హరి యనుచున్

మఱుఁగుచు నులుకుచు దిఱదిఱఁ
గుఱుమట్టపుఁబొట్టివడుగు కొంత నటించెన్."

మ. "నెఱి నెల్లప్పుడు నిల్చి ప్రాణిచయము న్నిర్మించి నిర్మించి వీఁ
పిఱియ న్నీల్గుచు నావులించుచు నజుం డీసృష్టియు న్మాని మే
నొఱఁగన్ ఱెప్పలు మూసి కేల్దలగడై యుండంగ నిద్రించుచుం
గుఱువెట్టం దొడఁగెం గలల్ గనుచు నుద్ఘోషించుచున్ భూవరా."

క. "పుఱుగులు వలుఁదమీసలుఁ
జెఱుదోఁకయుఁ బసిఁడియొడలు సిరి గలపాడలున్
నెఱమొగము నొక్కకొమ్మును
మెఱుచూపులు గలిగి విభుఁడు మీనం బయ్యెన్."

క. "పెఱవాఁడు గురుఁ డటంచును
గొఱ గానిపదంబు నూపఁ గుజనుండును నీ
నెఱత్రోవ నడవ నేర్చిన
నఱమఱ లేనట్టిపదము నందు దయాబ్ధీ."

మ. "ఉఱ కంభోనిధి గోసి వేదములకుయ్యాం దైన్యముం జూచి వే
గఱు లల్లార్చి ముఖంబు సాఁచి బలువీఁకం దోఁక సారించి మే
న్మెఱయం దోడలు దీటి మీస లదరన్ మీనాకృతి న్విష్ణుఁ డ
క్కఱటిం దాఁకి వధించె ముష్టిదళితగ్రావున్ హయగ్రీవునిన్."

అష్టమస్కంధము.

మ. "తెఱవా నీపలుకట్ల యౌరా వినుము లే దేవోత్తమాహ్వానముల్
మొఱఁగం బోలునె వేల్పులం బడయుటల్ మోఘంబులే నీకు ని
తఱిగర్భం బగుఁ బుత్త్రుఁడుం గలుగు నీతారుణ్యముం బూన్య మా
వెఱవం గార్యము లేదు సిగ్గు దగునే వ్రీడావినమ్రాననా."

నవమస్కంధము.

క. "మఱియును దనుజుఁడు రాముని
గఱవన్ గమకించి తెఱపి గానక యతనిం
జుఱచుఱఁ జూచుచు శౌర్యముఁ
బఱిపోవఁగ నంత నింతఁ బదములఁ దన్నెన్."

క. "కఱచి పిఱుతివక మఱియును
వెఱవక నిజవదనజనితవిషదహనశిఖల్
మెఱయఁ దననిడుదయొడలిని
నెఱి హరిఁ బెనఁగొనియె భుజగనివహాపతి వడిన్."

చ. "వెఱమఱ లేనిమేటి బలువీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి ఖగేంద్రుచందమునఁ జక్కనిదండలఁ బట్టికన్నులం
జొఱచొఱ దుర్విషానలము జొబ్బిలుచుండఁగ నొత్తి కేలతోఁ
జిఱజిఱఁ ద్రిప్పివైచెఁ బరిశోషితదర్పముఁ గ్రూరసర్పమున్."

క. "అఱువదినాలుగువిద్యలు
నఱువదినాలుగుదినంబులంతన వారల్
నెఱవాదు లైనకతమున
నెఱి నొక్కొకనాఁటివినికి నేర్చి రిలేశా.

చ. "ఎఱుఁగుదు మేము నిన్ను వనజేక్షణుమిత్రుఁడ వీవు శూరిమి
న్మెఱయుచుఁ దల్లిదండ్రులకు మే లెఱిఁగింపఁ బ్రియుండ వంపఁగా
వఱలెదు భక్తి వచ్చితివి వారల నైన మనంబులోపలన్
మఱవఁడు శౌరి మేలు మఱి మాన్యులు రాజున కవ్వ రిచ్చటన్."

మ. "కఱపించెన్ ఫణికోటిచే లతికలం గట్టించి గంగానది
న్నెఱిఁ ద్రోపించె విషాన్వితాన్న మొసఁగెన్ నిద్రారతిం జెంది యే
మఱియుండం బొడిపించె నాయుధములన్ మత్పుత్త్రులం దేమియున్
గొఱగాఁ డీధృతరాష్ట్రనామనుఁడు మహాక్రూరుండు కార్యంబునన్"

దశమస్కంధము.

ఇట్లు పై పద్యములు నింకననేకములును బోతనరచితభాగములలోఁ గేవల శకటరేఫప్రాసముల కుదాహరణములుగాఁ గానఁబడుచుండుటఁ జేసి రేఫఱకారభేదమును బోతన లెస్సగా నెఱిఁగిననాఁ డనియు నుభయరేఫములమైత్రి కూడ దనుటయే పోతనామాత్యునిమత మనియు నూహింపవలయు ననుట స్పష్టము.

వెలిగందలనారయాదులు రేఫఱకారములఁ గలిపినందుల కుదాహరణములు:—

చ. "హరిఁ బరమాత్ము నచ్యుతు ననంతునిఁ జిత్తములోఁ దలంచి సు
స్థిరత విశోకసౌఖ్యములఁ జెందినధన్యు లనన్యకృత్యముల్
మఱచియుఁ జేయ నొల్లరు తలంచిన నట్టిద యౌ సురేంద్రుఁడుం
బఱువడి నాయు ద్రవ్వెడునిపానఖనిత్రము మానుకై వడిన్."

ద్వితీయస్కంధము.

క. *"మఱియును బుధాశ్రమ వన
సరిదుపవననదపుళిందజనపదగిరిగ
హ్వర గోష్ఠ యజ్ఞశాలా
పుర దేవాయతన పుణ్యభూములయందున్."

మ. "తెఱఁగొప్పన్ జననీవియోగమునఁ గుంతీస్తన్యపానంబు సో
దరసంరక్షయుఁ గల్ల దేవవిభవక్ష్మాస్థాపృతంబున్ ఖగే
శ్వరుఁ డర్థిం గయికొన్నమాడ్కిఁ గురువంశశ్రేణి నిర్జించి త
ద్ధరణీరాజ్యముఁ గొన్నమాద్రికొడుకుల్ ధన్యాత్ములే యుద్ధవా."

క. "ధర ఘనకభోగ్యమును నిహ
పరదూరము నైనతను వుపాదేయముగా
నెఱి నమ్మి వస్త్రమాల్యా
భరణంబు లలంకరించు పామరజనులన్."

క. " పరఁగఁగ దర్పోద్ధతు లి
ద్దఱు కొడుకులు నీకుఁ బుట్టి ధరణికి ద్రేఁ నై
నిరతము బుధజనపీడా
పరు లై వర్తింతు రాత్మబలగర్వమునన్."

* "మఱి" యనుశబ్దములోని ఱకారము ప్రాసస్థానమందుండి రేఫముతోఁ బ్రాసమైత్రి నొందునట్టిపద్యములు తృతీయచతుర్థస్కంధముల ననేకము లున్నవి.

క. " వరుణునిబలములు దనుజే
శ్వరుతేజముఁ దేఱిచూడఁ జాలక శౌర్య
స్ఫురణము చెడి యొండేనియుఁ
బఱచెం దజ్జలధిమధ్యభాగమునందున్."

తృతీయస్కంధము.

క. " పరిపూర్ణం బగుభక్తిని
గర మనిశము సంశయాత్మకం బై చాలన్
వఱలినహృదయగ్రంథిని
నిరసించువిరక్తియుతమనీష జనించెన్."

చ. "హరిభజనీయమార్గనియతాత్మకు లై భవదీయమూర్తిపై
వఱలినభక్తి ముక్తు లగువారలసంగతి గల్గఁ జేయు స
త్పురుషసుసంగతిన్ వ్యసనదుర్భరసాగర మప్రయత్నతన్
సరసభవత్కథామృతరసంబున మత్తుఁడ నై తరించెదన్."

చ. " నిరతముఁ బావకీనభజనీయపదాబ్జసుగంధలబ్ధి నె
వ్వరిమది వొందఁగాఁ గలుగ వారలు తత్ప్రియమర్త్యదేహమున్
గరము తదీయదారసుతకామసుహృద్గృహబంధువర్గమున్
మఱతురు విశ్వతోముఖ రమాహృదయేశ ముకుంద మాధవా."

చతుర్థస్కంధము.

చ. " కరువలిఁ బాయు వస్త్రమును గట్ట నెఱుంగవు మాఁడ్కి దిక్కులం
బఱచుచుఁ జంచరీకములభాతిఁ జెలంగెడుఁ గంధరంబునం
బొరలెడుముక్తకేశభరముం దుఱుమంగ వలంప విప్పుడి
ట్లరుగఁగ రత్నకంకణవిహారము సల్పు సంభ్రమంబునన్."

క. " ధరణీసుకీర్తిసుఁడు తా
నరుగఁగ నమవారు చెప్పినవి యెల్లను నే
మఱ కంగుఁ బ్రీతిసేయక
నిరతము గృహకర్మ మట్లు నెఱపుచునుండెన్."

క. " ధరణీవల్లభ నిన్నును
నిరతంబును బుద్ధదేవునిం గొలిచినయా
తెఱఁగునఁ గొలిచెద మని భా
సురమతి బోధించి రపుడు సుమతిం బ్రీతిన్."

పంచమస్కంధము.

క. " అరుదుగ నరహరిభక్తిం
బొరయనియాపురుషుసుకృతపుంజంబులు వే
మఱు పుణ్యుఁ జేయ నేరవు
నరవరమధుఘటము పెక్కునదులం బోలెన్."

చ. " ఎఱుఁగమిఁ జేసినట్టిగురుహేళన మంత నెఱింగి యింద్రుఁ డ
చ్చెరువడి భీతి నొంది యతిచింతితుఁ డై తలపోసి పల్కె న
ప్పరమపవిత్రు లోకనుతభవ్యచరిత్రు విశేషపాదపం
కరుహముఁ బూజసేయక యకర్మముఁ జేసితి నల్పబుద్ధి నై."

షష్ఠస్కంధము.

క. "ఎఱుఁగమి నైనను భూసుర
వరులధనం బపహరింప వలవదు పతికిన్
మఱపున ననలము ముట్టిన
దరికొని వేఁగాల్పకున్నె తను వెరియంగన్."

క. "ఎఱిఁగెఱిఁగి బ్రహ్మహత్యా
దురితంబున నీమనంబు దూకొనెఁ బాపో
త్తరణప్రాయశ్చిత్తము
దొరఁకొని కావింపుమయ్య దుర్జనహరణా."

దశమస్కంధము-ఉత్తరభాగము.

ఇట్లు పెక్కుచోటుల నితరకవిరచితభాగములలో నుభయ రేఫమైత్రి గలపద్యములు గానవచ్చుచున్నవి. ఇదియునుం గాక యితరదోషములు గొన్ని వారికవిత్వములఁ గన్పట్టుచున్నవి.

క. "వినుము ఫలారంభుఁడు కృప
ముని నడిగినఁ దనయశంబునుం దనమానం
బును జెడుఁ గావునఁ దగ నీ
వెనయ వివాహేచ్ఛఁ దగులు టెఱిఁగే నిటకున్."

తృతీయస్కంధము.

క. అని యిట్టులు ప్రతికూలవ
చనములు దక్షుండు వలికి శపియింతును శ
ర్వాని నని జలములు గొని కర
మున నిలిపి ట్లనియె గోపమున ననఘాత్మా."

చతుర్థస్కంధము.

పై రెండుపద్యములలోఁ గ్యాగేత్తునకు సంధి. గ్రంథవిస్తరభీతిచే మఱియుఁ బ్రయోగంబులు వ్రాయక విరమించెదము. శైలింబట్టి చూడఁ దృతీయచతుర్థస్కంధములలోఁ జాలభాగములు పోతనార్యవిరచితములు గానోప వని యెన్నవలసియున్నది. ఆస్కంధములంతయు నుత్సన్నములై యుండెనేని వెలిగందలనారయాదులు వానిని బూరించి వానియంతిమగద్యములలోఁ బంచమషష్ఠైకాదశద్వాదశస్కంధాంతములందుఁబోలెఁ దమపేరులను జెప్పికొనిగో యుందురు. అట్లు చెప్పికొనకునికింజూడఁ దృతీయచతుర్థస్కంధములు పూర్ణముగా నశింపక చాలభాగము రూపుసెడఁగా నారయాదు లున్నవానినిలిపి లేనిచోటుల నూత్నరచనలు గావించి పూరించి రని తోఁచుచున్నది. దీనిని నిర్ణయముసేయుటకుఁ దగినయాధారము లేవియు మాకుఁ జిక్కనందున నీయంశము విచార్య మని యంతర్వాణిజనంబులతో విన్నవించుచు నీవిచికిత్స నింతటితో విరమించెదము.

పోతనభాషాంతరీకరణము ప్రాయికముగ మూలగ్రంథము ననుసరించియే యుండు. కొన్నిచోటుల మూలగ్రంథములోనిశ్లోకములయర్థము లెస్సగాఁ దెలియునట్లు వ్యాఖ్యానమురీతిని విపులముగా వ్రాసియుఁ గొన్నియెడలఁ దనహరిభక్తి తేటపడునట్లు వర్ణనలు మూలగ్రంథముననున్నవానికంటె నెక్కుడుగరచియించియుఁ గొన్ని

తావుల శ్రీవిష్ణుపురాణము లోనగు గ్రంథములనుండి క్రొత్తకథల నెత్తి కూర్చియు నిమ్మాడ్కిని బోతన తనపొత్తమును సంస్కృతమునకంటె నెక్కుడగునట్లు పెంచి వ్రాసెను. దశమస్కంధపూర్వభాగమునందలి నరకాసురునితోడి సత్యభామాయుద్ధము విష్ణుపురాణమునుండి చేకొనఁబడినది. ఇట్టు లున్నను మొత్తముమీఁద నాంధ్రభాగవతము సంస్కృతభాగవతము ననుసరించినదై యుండును. ఈకవీశ్వరుని భాషాంతరీకరణముం జూపుటకై కొన్నియుదాహరణములు వ్రాయుచున్నాము.

సంస్కృతభాగవతము-ప్రథమస్కంధము.

"ఆత్మారామాశ్చ మునయో నిర్గ్రంథా అప్యురుక్రమే
కుర్వంత్యహైతుకీం భక్తి మిత్థంభూతగుణో హరిః"

దీనికిఁ దెనుఁగు.

క. "ధీరులు నిరపేక్షులు నా
త్మారాములునైన మునులు హరిభజనము ని
ష్కారణము చేయుచుందురు
నారాయణుఁ డట్టివాఁడు సత్యచరిత్రా."

ఈపద్యము మూలశ్లోకమునకు సరిగా నున్నయది.

శ్లో. "నమః పరస్మై పురుషాయ భూయసే
సదుద్భవస్థాననిరోధలీలయా
గృహీతశక్తిత్రితయాయ దేహినా
మంతర్భవాయానుపలక్ష్యవర్త్మనే"

మ. "పరుఁడై యీశ్వరుఁడై మహామహిముఁడై ప్రాదుర్భవస్థానసం
హరణక్రీడనుఁడై త్రిశక్తియుతుఁడై యంతర్గతజ్యోతియై
పరమేష్ఠిప్రముఖామరాధిపులకుం బ్రాపింపరాకుండు దు
స్తరమార్గంబునఁ దేజరిల్లుహరికిం దత్త్వార్థినై మ్రొక్కెదన్."

ఇందు శ్లోకార్థము విపులముగాఁ దెనిఁగింపఁబడినది.

శ్లో. "యత్కీర్తనం యత్స్మరణం యదీక్షణం
యద్వందనం యచ్ఛ్రవణం యదర్హణం
లోకస్య సద్యో విధునోతి కల్మషం
తస్మై సుభద్రశ్రవసే నమో నమః"

ఉ. "ఏవిభువందనార్చనము లేవిభుచింతయు నామకీర్తనం
బేవిభులీల లద్భుతము లెవ్వనిసంశ్రవణంబు సేయ దో
షావళిఁ బాసి లోకము శుభాయతవృత్తిఁ జెలంగు నందు నే
నావిభు నాశ్రయించెద నఘౌఘనివృత్తికి భద్రకీర్తికిన్."

ఇం దొకటిరెండువిశేషము లెక్కుడుగాఁ జేర్పఁబడినవి.

భాగ. ద్వితీయస్కంధము.

శ్లో. "ఏక స్స్వయా యో జగతస్సిసృక్షయా
ద్వితీయ యాత్మ న్నధి యోగమాయయా
సృజ స్యదః పాసి పున ర్గ్రసిష్యసే
యథోర్ణ నాభి ర్భగవ న్స్వశక్తిభిః."

మ. "అనఘా, యొక్కఁడ వయ్యు నాత్మకృతమాయాజాతసత్త్వాదిశ
క్తినికాయస్థితి నీజగజ్జననవృద్ధిక్షోభహేతుప్రభా
వనిరూఢిం దగు దూర్ణ నాభిగతి విశ్వస్తుత్య సర్వేశ నీ
ఘనలీలామహిమార్ణవంబు గడవం గా వచ్చునే యేరికిన్."

తృతీయస్కంధము.

ఇందుఁ దురీయపాద మధికముగా నున్నను శ్లోకార్థము సుంతేనియుఁ గొఱంతవడనీక తెనిఁగింపఁబడియె.

శ్లో. "బిభర్షి కాయం పీవానం సోద్యమో భోగవా న్యథా
విత్తం చే హోద్యమవతాం భోగో విత్తవతాం మహ
భోగినాం ఖలు దేహోయం పీవా భవతి నాన్యథా.
న తే శయానస్య నిరుద్యమస్య
బ్రహ్మన్నుహార్థో యతఏవ భోగాః
అభోగినో యం తవ విప్రదేహః
పీవాయత స్తద్వద నః క్షమంచేత్
కవిః కల్యోనిపుణశ్చ్యిత్రప్రియకథ స్సమః
లోకస్య కుర్వతః కర్మ శేషే తద్వీక్షితాపివా."

సీ. భూమి నుద్యోగి వై భోగి వై యుండెడి నరుని కై వడి మునినాథ నీవు
ఘనశరీరముఁ దాల్చి కదలవు చిత్ర ముద్యమయు క్తునికిఁ గాని ధనము లేదు
ధనవంతునకుఁ గాని తగుభోగములు లేవు భోగికిఁ గాని సంపూర్ణ మైన
తనువు లే దుద్యోగధనభోగములు లేక నేల నూఁక పడి నిద్రవోవు
నీకు నెట్లు గలిగె నిరుపమదేహంబు
సముఁడ వార్యుఁడవు విశారదుఁడవు
బుద్ధినిధివి జనులఁ బొగడవు తెగడవు
నిద్ర ప్రతిదినంబు నిలుప నేల."

సప్తమస్కంధము.

పై శ్లోకములయర్థము సంగ్రహముగ నొకసీసపద్యమునందె వ్రాయఁబడియున్నది.

శ్లో. "యస్స్వాత్మనీదం నిజమాయ యార్పితం
క్వచి ద్విభాతం క్వచ త త్తిరోహితం
అవిద్ధదృ క్సాక్ష్యుభయం త దీక్షతే
స ఆత్మమూల్ లోవతు మాం పరాత్పరః."

క. "ఒకపరి జగములు వెలి నిడి
యొకపరి లోపలికిఁ గొనుచు నుభయము గనుచుం

సకలార్థసాక్షి యగున
య్యాకలంకుని నాత్మమూలు వర్ణింతు మదిన్.'

శ్లో. "దిదృక్షవో యస్య పదం హి మంగళం
విముక్తసంగా మునయస్సుసాధవః
చరం త్యలోకవ్రత మవ్రణం వనే
భూతాత్మభూతా స్సుహృదస్స మే గతిః."

తే. గీ. ముక్తసంగు లయినమునులు దిదృక్షులు
సర్వభూతహితులు సాధుచిత్తు
లసదృశవ్రతాఢ్యులై కొల్తు రెవ్వని
దివ్యపదము వాఁడు దిక్కు నాకు."

అష్టమస్కంధము.

శ్లో. "కస్యాశ్చిత్పూతనాయంత్యాః కృష్ణాయంత్యపిబత్స్తనం
తోకయిత్వా రుదం త్యన్యా పదాహం చ్ఛకటాయతీం
దైత్యాయిత్వా జహారాన్యామేకా కృష్ణార్భభావనాం
కృష్ణరామాయితే ద్వేతు గోపవత్సాయితాః పరాః
వత్సాయితాం గృహీత్వాన్యా భ్రామయిత్వా న్యపాతయత్
కృష్ణాయితా ఘ్నా నాన్యా తత్రైకాంతు బకాయితాం
ఆహూయ దూరగాయద్వత్కృష్ణస్త మనుకుర్వతీమ్."

సీ. "పూతన నైయు యొకర్తు పాలఁతి చరింపంగ శౌరి నైయు యొకకాంత చన్నుగుడుచు
బాలుఁడై యొకభామ పాలకు నేడ్చుచో బండి నే ననులేమఁ బాఱఁ దన్ను
సుడిగాలి నని యొకసుందరి గొనిపోవ హరి నని వర్తించునబ్జముఖియు
బకుఁడ నే నని యొక్కపడఁతి సంరంభింపఁ బద్మాక్షుఁ డనుకొమ్మ పరిభవించు

ఆ. వె. నెలమి రామకృష్ణు లింతు లిద్దఱు గాఁగ
గోపవత్సగణము గొంద ఱగుదు
రసురవైరి ననుచు నబల యొక్కతె పేరుఁ
బసుల మనెడుసతుల భరతముఖ్య."

శ్లో. "జయతి తేఽధికం జన్మనా వ్రజః
శ్రయత ఇందిరా శశ్వదత్ర హి
దయిత దృశ్యతాం దిక్షు తావకా
స్త్వయి ధృతాసవ స్త్వాం విచిన్వతే."

కం. "నీవు జనించినకతమున
గోవల్లభ లక్ష్మి మంద నొప్పె నధికమై
నీవెంటనె ప్రాణము లిడి
నీవా రరసెదరు చూపు నీరూపంబున్."

శ్లో. "శరదుదాశయే సాధుజాతస
త్సరసిజోదర శ్రీముషాదృశా
సురతనాథ తేఽశుల్కదాసికా
వరద నిఘ్నతో నేహ కిం వధః."

క. ''శారదకమలోదరరుచి
చోరక మగుమాఁపువలన సుందర మమ్ముం
గోరి వెల యానిదాసుల
ధీరత నొప్పించు టిది వధించుట గాదే.''

శ్లో. ''ప్రణతదేహినాం పాపకర్శనం
తృణచరానుగం శ్రీనికేతనం
ఫణిఫణార్పితం తేపదాంబుజం
కృణు కుచేషు నః కృంధి హృచ్ఛయమ్.''

ఉ. ''గోవులవెంటఁ ద్రిమ్మరుచుఁ గొల్చినవారలపాపసంఘముల్
ద్రోవఁగఁ జాలి శ్రీఁ దనరి దుష్టభుజంగఫణాలతాగ్రసం
భావిత మైననీచరణపద్మము చన్నులమీఁద మోపి త
ద్భావజపుష్పభల్లభవబాధ హరింపు వరింపు మాధవా.'

దశమస్కంధము.

పై శ్లోకము లన్నియు నర్థలోపము లేకుండునట్టులు లెస్సగాఁ దెనిఁగింపఁబడిన యునికిఁ జూడఁ గవికిఁ గలభాషాంతరీకరణచాతుర్యము తేటపడు. కేవలవర్ణనాప్రసంగములు పొసంగినచోటులఁ బోతన మూలమునకంటె నెక్కుడుగ వ్రాసినను దత్త్వవిషయనిరూపణము సేయునపుడెల్లఁ బ్రాయికముగా మూలగ్రంథశ్లోకార్థములం బట్టియే తెనిఁగించియున్నాఁడు.

ఇదానీంతనవిద్వజ్జనులు గొందఱు సంస్కృతగ్రంథములను దెనిఁగించు నెడల మూలగ్రంథములో నున్న విశేషణములనుగూడ విడువక తెనుఁగు సేయవలయు ననియు మూలగ్రంథములో లేనియెట్టివిశేషణము నేని నభిప్రాయము నేనిఁ దెనుఁగునఁ బొందింపఁదగదనియు భావించుచున్నారు. అట్లన్యూనానధికంబుగ గీర్వాణభాషలోనినాటకములను గావ్యములను దెనుఁగు సేసినచో లెస్సగా నుండును గాని పురాణేతిహాసంబుల నాచందంబున నాంధ్రీకరించినచో నాయాంధ్రగ్రంథములు పసచెడి చదువుట కెంతయు నేవగలిగించు. ''హనుమాన్ మారుతాత్మజః'' ''యుధిష్ఠిరో ధర్మపుత్రః'' ఇట్టివిశేషణములు తఱుచుగాఁ బ్రయోగింపఁబడియుండుటఁ జేసి వాని నెల్ల మాటిమాటికిఁ దెనుఁగునకుఁ దెచ్చినచో భాషాశైలియందమునకు లోపము వాటిలు నని తోఁచెడి. వెండియు నాంధ్రశైలి కనుగుణంబుగ నుచితభంగుల నక్కడక్కడఁ గొన్ని విశేషణములు నభిప్రాయములును రసవంతంబుగఁ బ్రయోగించుచుఁ గథాసందర్భమునుమాత్రము మానక తెనిఁగించుటయే శ్లాఘనీయభాషాంతరీకరణ మని తలంచెదము. భారతము నాంధ్రీకరించినకవిత్రయమువారును భాగవతమును దెనుఁగు సేసిన బమ్మెరపోతరాజును నీమతమునే యవలంబించినవారు.

వెలిగందల నారయాదుల కవనంబును గుఱించి విశేషముగా నిటఁ జర్చింప నవసరము లేదు. వారును బోతనామాత్యుని శైలినే యవలంబించి దాని తెఱంగుననే తమ రచనలనుం జేసియున్నారు. పోతన కవనమునందుఁ బోలె వారి కవనమునందును సంత్యనియమప్రాసాదిశబ్దాలంకారములును ఛేకయమకాదిచిత్రరచనలును సభేదాధ్యవసాయములును గానవచ్చుచున్నవి. అయినను వారి కవన మెల్లవిధములఁ బోతన కవనమునకంటెఁ దద్దయులోఁకువ యనుట కెంతమాత్రమును సందియము లేదు. వీరి కవనంబులలో సింగనార్యుని కవనము తక్కుంగల యిరువురి కవనములకంటెఁ బ్రౌఢమనియు, నారయ కవనము గంగరాజు దానికంటె సరసమనియుఁ దోఁచుచున్నయది. పోతన వ్రాసిన సంపూర్ణ భాగవత ముండినయెడల నెంత మనోహరముగా నుండును!

ఇందలి రుక్మిణీకల్యాణము, గజేంద్రమోక్షణము, ప్రహ్లాదచరిత్రము లోనగు కథలను బాలురకును బాలికలకును విశేషముగాఁ జెప్పింతురు. భారతముం బోలె భాగవతమును సకలపండితపామరజనంబుల మనంబుల కెక్కిన గ్రంథము. పల్లియలలోని జానపదులును జదువులయ్యుం గాని దీనిని వీథిపురాణముగాఁ జదివింతురు.

పోతనామాత్యుని శైలిని గూర్చి యెంతేని వ్రాయఁదగియున్నను బీఠికావిస్తరభయమున నింతకంటె నిట విపులముగాఁ జర్చింప సమయము కాదాయె. ఇమ్మహాకవి పదలాలిత్యమును, రచనాసౌకుమార్యమును, సరసపదప్రయోగవైచిత్ర్యంబును, నుభయభాషాప్రావీణ్యంబును, హరిలీలావర్ణనాపాటవంబును, వేదాంతార్థనిరూపణవైదగ్ధ్యంబును నితని రచనలఁ జదువఁ జదువ గోచరించును.

ఇతని పదము లతికోమలములు. అలంకారములు మనోజ్ఞములు. రచనలు సరసములు. పాకము మధురము. ఇతనియెడం జూపట్టు హరిభక్తి యగ్గలము. పాండిత్యము మిక్కుటము. లోకానుభవం బహీనము. వేదాంతార్థచింతనంబు మెండు. పురాణరత్నం బగు నిమ్మహాభాగవతము నాంధ్రీకరించి యితండు సాపాయంబగు కాయంబు దొఱంగియు జీవించియే యున్నవాఁడు. ఇతని భాగవతము నాంధ్రదేశీయు లెల్లరుఁ బెల్లుగాఁ జదివి భవరుగార్తులు నిర్లేపత్వమును భాషాజ్ఞానార్థులు భాషాజ్ఞానమును సుకవిపుంగవులానందమును భాగవతులు దృఢభక్తిని ముముక్షువులు మోక్షమును బొందుదురుగాక యని యనుగ్రహింప సర్వేశ్వరుం బ్రార్థించుచు నీయుపోద్ఘాతము నుపసంహరించెదము.

నాగపూడి కుప్పుసామయ్య, బి. ఏ.

ఆంధ్రభాగవతరచనాక్రమము.

పైఁ దెలిపిన పోతనామాత్యవిరచితం బగునీయాంధ్రభాగవతంబునం గలగ్రంథసంఖ్య సాకల్యంబుగా గణింప సరాసరి ముప్పదివే లగుచున్నది. ఈగ్రంథంబునకు మూలభూతం బగుసంస్కృతభాగవతంబునం గలగ్రంథసంఖ్య రమారమి యిరువదిరెండు వేలు. ఈమీఁదఁ జెప్పినక్రమమున మూలగ్రంథము నతిక్రమించెడి గ్రంథసంఖ్య గలదిగా నీగ్రంథము రచియింపఁబడుటకుఁ గారణం బెయ్యది యనిన, బ్రాహ్మాద్యష్టాదశపురాణంబులలో నుత్తమం బగునీపురాణం బత్యంతరహస్యార్థప్రతిపాదకంబును, బరమవేదాంతప్రతిపాద్యభగవద్గుణగణాపాదకంబును నైన యుత్తమగ్రంథం బగుటఁబట్టి యిట్టిగూఢం బైనగ్రంథార్థంబు దేటపఱుప వ్యాఖ్యానరూపముగా నభివర్ణించుట, భగవద్గుణవర్ణనాదిఘట్టంబులందు సంస్కృతభాగవతప్రతిపాదితక్రమమున నభివర్ణించి స్వకీయభగవద్భక్త్యతిశయమున స్వానవద్యకవిత్వవిద్యాచాతురీసంప్రాప్తనిరంకుశస్వాతంత్ర్యము సకలవిద్వజ్జనంబులకుం దెలుప భగవద్గుణాదులను విశేషముగా వర్ణించుట, *భాగవతగ్రంథప్రతిపాదితం బై కాక విశిష్టశిష్టజనాంగీకార్యంబు లగువిష్ణుపురాణహరివంశాదిగ్రంథప్రతిపాదితంబు లగుకథావిశేషంబులం గొన్నిటిం దెలుపుట, యనునీహేతుత్రయంబువలనను ఆంధ్రభాగవతంబునందు సరాసరి యష్టసహస్రగ్రంథసంఖ్య యధికం బై యున్నది. కాన సంరక్షితసకలార్థంబులు గలధనికునకు నధికారంబు చేకూఱుటచే నతనిసంపద యతిశ్లాఘ్యంబుగా నుండురీతి సంస్కృతభాగవతగ్రంథప్రతిపాదితార్థావిరుద్ధభగవద్గుణవర్ణనాదులు గల యీగ్రంథం బతిపూజ్యంబుగా సకలవిద్వజ్జనంబులచే నంగీకరింపంబడఁదగినదిగా నున్నయది. ఇదియునుం గాక భారతరామాయణవిష్ణుపురాణస్కాందాద్యుత్తమగ్రంథంబులఁ దెనుఁగున గద్యపద్యాత్మకంబులుగాఁ జేసిననన్నయభట్టారకాదులయినమహాకవు లాయాగ్రంథస్థితకథాంశానుక్రమణికమాత్రము వదలక తమకుఁ దోఁచినట్లు గ్రంథరచన గావించినందున సపాదలక్షగ్రంథపరిమితం బగుమహాభారతం బాంధ్రంబున సరాసరిపంచాశత్సహస్రసంఖ్యాకగ్రంథవిస్తృతం బై యున్నది. ఇదేతీరునఁ జతుర్వింశత్సహస్రగ్రంథపరిమితం బై షట్కాండములం గలశ్రీమద్రామాయణము తెనుంగునందు ముందు చెప్పినచొప్పున భాస్కరకవి పంచదశసహస్రగ్రంథవిస్తృతంబుగా నొనర్చె. ఇట్లు మూలగ్రంథార్థం బతిసంగ్రహంబు సేసి స్వేచ్ఛ ననుసరించి గ్రంథంబుల రచియించుటవలన వ్యాసవాల్మీక్యాదిమహర్షులయథోక్తార్థంబు సమగ్రంబుగాఁ దెలుపఁబడక కేవలకథాంశానుక్రమవర్ణనపరంబులుగా నుండుటవలన ఋషిప్రోక్తసంస్కృతగ్రంథంబులవలె సత్యాదరణీయములు గా నేరవు గావునఁ బూర్వోక్తక్రమంబున నీభాగవతము వ్యాసప్రోక్తభాగవతగ్రంథార్థమున నీషన్మాత్రంబయినం బొరపాటు లేకయుండుటయ కాక యాయాసందర్భములకుఁ దగి

* ఇందు సత్యభామయుద్ధాదికథాభాగములు మూలగ్రంథం బగుభాగవతమందుఁ దెలుపఁబడనివి.

నట్టిమహారిగుణవర్ణనాధిక్యములుం గలిగి యుండుటవలన సమగ్రభగవద్గుణప్రతిపాదక గ్రంథ మగుచున్నది. కాఁబట్టి భగవద్వ్యాసప్రణీతభాగవతమువలెఁ బోతనామాత్యవిరచితం బగునీయాంధ్రభాగవతమును బఠియించునట్టినిఖిలజనులకు నైహికాముష్మికఫలప్రదం బగు నని నిశ్చయింప నించుకయు సందియంబు పనిలేదు.

—శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణయవిచారఘట్టము.—

శ్రీమదాశ్రితజనాపన్నివారణైకపరాయణుం డనునాదినారాయణుండు భూభారావతరణార్థంబు బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదినిఖిలదేవగణంబులచే సంప్రార్థితుండై శ్రీకృష్ణావతారంబు నొంది యఖిలదుష్టజనసంహరణశిష్టజనపరిరక్షణాదికృత్యంబులు సలిపి యమానుషంబు లగువిచిత్రచరిత్రంబులచే నపరిమేయమహిమ నశేషభక్తజనాళికిం దెలిపి మరల బ్రహ్మాదిదేవగణప్రార్థితుండై స్వధామం బగువైకుంఠధామంబున కరిగె. అట్టియపరిమేయమాహాత్మ్యకృశానవద్యగుణగణప్రభావవినుతుం డగుభగవంతుని యవతారకాలనిర్ణయంబు సమ్యానానతిరిక్తం బగునట్లు సాకల్యంబుగాఁ దెలిపెడు భాగవతవిష్ణుపురాణహరివంశాదిగ్రంథంబులలోఁ గొన్నిటియందు శ్రీకృష్ణావతారఘట్టంబునఁ దజ్జననక్షత్రమును దదావిర్భావప్రతిపాదకనిశీథకాలవిశేషమునుమాత్రము దెలియుచున్నవి. మఱికొన్నిగ్రంథంబులయందు మాస-ఋతు-పక్ష-నక్షత్ర-ముహూర్తములుమాత్రము దెలుపఁబడియున్నవి గాని యట్టియభ్యుదయకాలంబు నిఖిలభక్తజను లత్యంతానందంబున నిదానించి తెలిసికొనుటకు నుపయుక్తం బగునట్లు యుగవర్షాదినిర్ణయం బాయవతారఘట్టంబునఁ గంఠోక్తిగా నెందుం దెలుపఁబడలేదు. అయినను దదితరఘట్టంబులయందు నాయుగవర్షాదినిర్ణయంబు విద్వజ్జనైకవేద్యం బగునట్లు వివిధవచనంబులచే సూచితంబై యున్నది. అట్టిసూచితార్థం బఖిలభక్తజనగ్రాహ్యంబు గానియెడల నాకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తి యే యుగంబున నేవర్షంబున నవతరించె ననియు,నట్టికాలంబు గణింప నిప్పటికి గతసంవత్సరము లెన్ని యయ్యె ననియు, నమ్మహాత్ముండు భూలోకంబున లీలామానుషవిగ్రహంబు దాల్చి యుండినవర్షంబు లెన్ని యనియుఁ, దెలియక భగవద్భక్తు లెల్లవారును సందిగ్ధమానసు లగుచున్నారు. కాఁబట్టి యట్టిసందేహనివృత్తి చేయుటచే నఖిలాస్మదీయజనుల నుల్లసింపఁ జేయందలంచి శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణయప్రతిపాదకగ్రంథంబులఁ దెలుపఁబడి యుండెడుప్రమాణవచనాభిప్రాయములఁ బట్టి సర్వగ్రంథసామరస్యంబు గలుగునట్లు విశదముగా నీదిగువఁ దెలుపుచున్నాము.

—శ్రీకృష్ణావతారకాలనిర్ణాయకప్రమాణవచనార్థవిచారము.—

శ్రీమద్భాగవతమునందు దశమంబునం గలతృతీయాధ్యాయమునందుఁ దెలుపఁబడి యుండెడు శ్రీకృష్ణమూర్త్యావిర్భావకాలప్రతిపాదకప్రమాణవచనములు.

శ్లో. అథసర్వగుణోపేతః కాలః పరమశోభనః
యర్హ్యేవాజనజన్మర్క్షం శాంతర్క్షగ్రహతారకమ్.

శ్లో. మందం మందం జలధరా జగర్జు రనుసాగరమ్
నిశీథే తమ ఉద్భూతే జాయమానే జనార్దనే.

ఈశ్లోకద్వయమునందు ప్రథమశ్లోకంబున "అజనజన్మర్క్షమ్" అనుటచేత రోహిణీనక్షత్ర మనియు, రెండవశ్లోకమున "నిశీథే తమఉద్భూతే" అనుటచేతఁ జీకటితోఁ జేరియుండెడు నిశీథకాల మనియుఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఈమీఁదఁ జెప్పిన రోహిణీనక్షత్రనిశీథకాలములు గాక తక్కిన యుగ వర్ష ఋతు మాస పక్ష తిథులు మొదలయినవి యేమియు నీభాగవతమున నందునారాయణావతారఘట్టంబునఁ దెలుపఁబడియుండలేదు.

హరివంశమునందు పూర్వభాగములోఁ గల ౫౨-వ యధ్యాయమునందలి ప్రమాణవచనములు.

యోగమాయాం ప్రతి విష్ణూక్తిః.

శ్లో. తతోఽహం సంభవిష్యామి దేవకీజఠరే శుభే
గర్భే త్వయా యశోదాయా గంతవ్య మవిలంబితమ్.

శ్లో. ప్రావృట్కాలే చ నభసి కృష్ణాష్టమ్యా మహం నిశి
ఉత్పత్స్యామి నవమ్యాంచ ప్రసూతిం త్వ మవాప్స్యసి.

ఈశ్లోకద్వయంబునందు "ప్రావృట్కాలే" అనుదానివలన వర్షర్తు వనియు "నభసి" అనుదానివలన శ్రావణమాస మనియు "కృష్ణాష్టమ్యాం నిశి" అనుటవలనఁ గృష్ణపక్షాష్టమినాఁటిరాత్రిపూఁట యనియుఁ దెలియఁబడుచున్నది. మఱియు "నవమ్యాంచ ప్రసూతిం త్వమవప్స్యసి" అనువాక్యార్థమును వక్ష్యమాణహరివంశగ్రంథోదాహృతప్రమాణవచనస్థమగు "యా మేవరజనీంకృష్ణోజజ్ఞే వృష్ణికులేప్రభుః। తా మేవ రజనీం కన్యాం యశోదా దే వ్యజాయత" అనువచనార్థంబును సమరసపెట్టి యాలోచింపఁగా నవమీవిద్ధగలయష్టమి శ్రీకృష్ణజననతిథియని తెలియఁబడుచున్నది.

తస్మిన్నే వాధ్యాయే—యోగనిద్రాంప్రతి శ్రీమన్నారాయణోక్తిః.

శ్లో. అర్ధరాత్రే కరిష్యామి గర్భమోక్షం యథాసుఖమ్
అష్టమస్యతు మాసస్య జాతా వావాం తత స్సమమ్.

శ్లో. అహం యశోదాం యాస్యామి త్వం దేవీం యాహి దేవకీమ్
ఆవయో ర్గర్భవ్యత్యాసే కంసో గచ్ఛతి మూఢతామ్.

—అధ్యాయే-౫౩.

శ్లో. యస్మిన్నహని దేవేశం గర్భే చాధత్త దేవకీ
యశోదాపి సమాధత్త గర్భం తదహ రేవహి.

శ్లో. విష్ణోశ్శరీరతాం నిద్రాం విష్ణోర్నిర్దేశకారిణీమ్
గర్భకాలే త్వసంపూర్ణే హ్యష్టమే మాసి తే స్త్రియౌ.

శ్లో. దేవకీచ యశోదాచ సుషువాతే సమం తదా
యా మేవ రజనీం కృష్ణో జజ్ఞే వృష్ణికులే ప్రభుః.
శ్లో. తా మే వరజనీం కన్యాం యశోదా దే వ్యజాయత
అష్టమ్యాం శ్రావణే మాసి కృష్ణపక్షే మహాతిథౌ.
శ్లో. రోహిణ్యా మర్ధరాత్రేచ సుధాంశౌ వుదయోన్ముఖే
దేవక్యజనయ ద్విష్ణుం యశోదా తాంతు కన్యకామ్.
శ్లో. ముహూర్తేభిజితి ప్రాప్తే హ్యర్ధరాత్రే సుఖావహే,
తస్మిన్నేవాధ్యాయే.—
శ్లో. వసుదేవ స్తతో గత్వా దేవకీగర్భవేశ్మ తత్
దదర్శ దేవదేవేశం రాత్రౌ జాత మధోక్షజమ్.
శ్లో. శయాన మాంబుజేపత్త్రే వటపత్త్రే యథాపురా
ప్రాచీనశిరసం దేవం పశ్చిమన్య స్తపాదకమ్.

ఈవచనార్థపర్యాలోచనఁ సాకల్యముగాఁ జేయుటవలనఁ భాగవత విష్ణుపురాణ ప్రతిపాదితమాస ఋతు పక్ష నక్షత్ర తిథి రాత్ర్యాదులు మాత్రమే కాక జననముహూర్తము అభిజి త్తనియు, దేవకీయశోదలగర్భంబులం దేకరాత్రియందే, శ్రీకృష్ణయోగమాయ లుద్భవించి రనియు, అట్టియుద్భవకాల మసంపూర్ణ మగునష్టమమాసముగా నుండెననియు, అట్లసంపూర్ణకాలంబున జనియించినందున నే శ్రీకృష్ణమూర్తి యతి నిజననోత్తరకాలంబున లోకులవాడుకప్రకారము పద్మపత్త్రముల నుంపఁబడియుండె ననియు, అత్తటి సూతికాగృహంబునఁ దేజరిల్లెడునా శ్రీకృష్ణుండు ప్రాగ్దిశ్నయమిత శిరస్కుండును, పశ్చిమదిగ్విన్య స్తపాదయుగళుండు నై యుండె ననియు నిట్టివిశేషార్థంబులు దెలియఁబడుచున్నవి.

శ్రీమద్భాగవతైకాదశస్కంధంబునం గలషష్ఠాధ్యాయమున నుండు
శ్రీకృష్ణమూర్తి జీవితకాలనిర్ణాయకప్రమాణవచనము.
శ్రీకృష్ణంప్రతి బ్రహ్మాదిదేవోక్తిః.

శ్లో. యదువంశేఽవతీర్ణస్య భవతః పురుషోత్తమ
శరచ్ఛతం వ్యతీయాయ పంచవింశాధికం విభో.

ఈవచనమునందుండు "భవతః, పంచవింశాధికం, శరచ్ఛతం, వ్యతీయాయ" అనుపదములచేత బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణుని వైకుంఠమునకు రమ్మని పిలువవచ్చిన కాలమునందు నమ్మహాపురుషునికి జననప్రభృతిగతసంవత్సరములు ౧౨౫ - అని తెలియఁబడుచున్నది. విష్ణుపురాణమునందు నిదే క్రమంబునఁ జెప్పఁబడియున్నది. అ దెట్లనిన—విష్ణుపురాణము, అంశము ౫-అధ్యాయము-౩౭—శ్రీకృష్ణంప్రతి ఇంద్రప్రేషితదేవదూతోక్తిః.

శ్లో. వస్వశ్విమరుదాదిత్యరుద్రసాధ్యాదిభి స్సహ
విజ్ఞాపయతి శక్ర స్త్వాం త దిదం శ్రూయతాం ప్రభో.

శ్లో.దుర్వృత్తా నిహతా దైత్యా భువోభారోవతారితః
త్వయా సనాథా స్త్రిదశా భవంతు త్రిదివే పునః.

శ్లో.పంచవింశత్యు త్తరకం శతంతు శరదాం గతమ్
ఇదానీం గమ్యతాం స్వర్గో భవతే యదిరోచతే.

ఈవచనములయందుఁ దెలుపఁబడిన"పంచవింశత్యు త్తరకం శతంతు శరదాం గతమ్" అనువాక్యముచేత ౧౨౫ సంవత్సరములు జరిగినవి యని తెలియఁబడుచున్నది. హరివంశాదిగ్రంథములయందు నిదేక్రమంబునఁ దెలుపఁబడియున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత నాగ్రంథస్థప్రమాణవచనంబుల నిచ్చటఁ బ్రకాశపఱుపలేదు.

శ్రీమద్భాగవతైకాదశస్కంధమునం గల సప్తమాధ్యాయములో నుండు
శ్రీకృష్ణమూర్తినిర్యాణకాలప్రతిపాదకప్రమాణవచనములు.

శ్లో.ఉత్తరార్ధమారభ్య॥ సముద్ర స్సప్తమేహ్న్యేతాం పురీ మాప్లావయిష్యతి.

శ్లో. యర్త్యేవాయం మయా త్యక్తో లోకోయం నష్టమంగళః.
భవిష్య త్యచిరా త్సాధో కలినాపి నిరాకృతః.

ఈప్రమాణవచనార్థపర్యాలోచనవలనం దెలియఁబడిన దేమనిన, బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణమూర్తిని వైకుంఠమునకు రమ్మని విన్నవించి వారివారిలోకములకుఁ బోయినతోడనే శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవునితో నీద్వారకాపట్టణము నేఁటి కేడవదివసమునందు సముద్రునిచే నావరింపఁబడును. నేను భూలోకమును వదలఁగానే కలి ప్రవేశించును. అట్టికాల మతిత్వరితముగానే సంభవించును. అని చెప్పినందున శ్రీకృష్ణనిర్యాణకాలము కలియుగప్రవేశదిన మనియు, అట్టికలియుగాదిదివసమునకు నవ్యవహిత పూర్వమాసంబుననే బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణాహ్వానము సేయ వచ్చి రనియు సూచనగాఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఈయర్థము విష్ణుపురాణమునందు స్పష్టముగాఁ దెలుపఁబడియున్నది. అ దెట్లు లనిన:—

విష్ణుపురాణము, అంశము– ౪, అధ్యాయ ౨౪.

శ్లో. యస్మిన్ కృష్ణోదివం యాత స్తస్మిన్నేవ తదాహని
ప్రతిపన్నం కలియుగం తస్య సంఖ్యాం నిబోధత.

ఈవచనార్థపర్యాలోచనమువలన శ్రీకృష్ణనిర్యాణదివసమునందే యీభూలోకమునందుఁ గలి ప్రవేశమాయెను, అని దృఢముగాఁ దెలియఁబడుచున్నది. కాన మీఁదఁ దెలుపఁబడినభాగవతవచనసూచితార్థమునకు సామరస్యము లెస్సగాఁ గలుగుచున్న దని తెలియఁదగ్గది. బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణాహ్వానమునందుఁ దెలియఁజేసిన–౧౨౫–సంవత్సరములు దైవసంవత్సరము లని చెప్పెడుదురాక్షేపపరిహారవిచారము.

విష్ణుపురాణము, అంశము-౫, అధ్యాయము-౨౩.

శ్రీకృష్ణంప్రతి ముచికుందోక్తిః.

శ్లో.ముచికుంద శ్చ తత్రాదా వృద్ధగార్గ్యవచః స్మరన్
సంస్మృత్య ప్రణిప త్యైనం పరం సర్వేశ్వరం హరిమ్.

శ్లో. ప్రాహ జాతో భవా న్విష్ణో రంశ స్త్వం పరమేశ్వర
పురా గర్గేణ కథిత మష్టావింశ త్తమే యుగే.

శ్లో.ద్వాపరాంతే హ రే ర్జన్మ యదువంశే భవిష్యతి.

ఈవచనార్థపర్యాలోచనవలన శ్రీకృష్ణావతారము జగత్సృష్టి మొదలుకొని జరగెడి యిరువదెనిమిదవమహాయుగమునందుఁ దటస్థించునట్టిద్వాపరయుగంబున సంతిమభాగములో యదువంశమునందు శ్రీకృష్ణమూర్తి యవతరింపఁబోవుచున్నాఁడని తొల్లి వృద్ధగార్గ్యులు చెప్పినట్లు ముచికుందమహారాజు శ్రీకృష్ణునితో విన్నపము చేసెనని తెలుపఁబడినందున ముందు నుదాహరించినప్రమాణవచనములలో శ్రీకృష్ణునితో బ్రహ్మాదిదేవతలు తెలిపినసంవత్సరపరిగణము, ఐహికవ్యవహారోపయుక్తాస్మత్ప్రభృతి నాదసంవత్సరములే కాని యాముష్మికలోకవ్యవహార్యమానాద్దివసంవత్సరంబులు కావు. కావున మీఁదఁ జెప్పినముచికుందోక్తిచొప్పున నిరువదెనిమిదవ మహాయుగంబునఁ దటస్థించిన ద్వాపరయుగం బీ కలియుగంబునకు నవ్యవహితపూర్వంబగుసద్వాపరయుగమే కాని వేఱొకద్వాపరయుగము కానేరదు.అ దెట్లనిన:—

సూర్యసిద్ధాంతము-అధ్యాయము-౧

శ్లో.ఆయుషోర్ధం గతం తస్య శేషా త్కల్పోఽయ మాదిమః
కల్పా దస్మాచ్చ మనవ ష డ్వ్యతీతా స్ససంధయః

శ్లో.అష్టావింశయుగా దస్మా ద్యాత మేతత్కృతం యుగమ్
అతఃకాలం ప్రసంఖ్యాయ సంఖ్యా మేకత్ర పిండయేత్.

ఈవచనములందుఁ దెలిపిన "అష్టావింశయుగా దస్మాత్" అనుదానివలననిది యిరువదెనిమిదవమహాయుగ * మని తెలియనాయెను. ఇచ్చట యుగశబ్దము వ్యాఖ్యాతృభిప్రాయానుసారముగా మహాయుగపర మని తెలియఁదగినది. అట్లు కానిపక్షమం దీవచనములోనే "యాత మేతత్కృతంయుగం" అనువచనమువలనఁ గృతయుగనకుంబు నష్టావింశమహాయుగాంతఃపాతిత్వము ఘటింపకపోవును. కాఁగా నదేక్రమంబునఁ గ్రిందట జరిగినకృతయుగము మొదలుకొని యిప్పుడు జరిగెడికలియుగపర్యంతము గలయుగచతుష్టయము నిరువదెనిమిదవమహాయుగంబునఁ జేరినవి గాన ముందు విష్ణుపురాణోదాహృత మగు "ద్వాపరాంతే హ రేర్జన్మయదువంశే భవిష్యతి

*కృతాదియుగచతుష్టయము-ఒకమహాయుగ మనఁబడుచున్నది గావున నొకమహాయుగమున కృతాదినాల్గుయుగములు తటస్థము లగుచున్నవి.

అనువచనమువలనఁ దెలిపినయుగ మీకలియుగావ్యవహితపూర్వయుగం బగు ద్వాపరయుగంబే యనుట సూర్యసిద్ధాంతాదినిఖలసిద్ధాంతగ్రంథప్రతిపాదితసిద్ధాంతములతో నత్యంతసామరస్యము నొందియున్నది గాన మీఁదఁ దెలిపినసంవత్సరనిర్ణయము దైవసంవత్సరపర మని కుశంకలు సేయుపురుషులపలుకుల కెంతమాత్రము నవకాశము గలుఁగనేరదు. అదియునుం గాక మీఁద నుదాహరించిన గర్గవాక్యానుస్మృతశ్రీకృష్ణజననకాలనిర్ణయవిషయము శ్రీమద్భాగవతమునందును సూచనగాఁ దెలుపఁబడియున్నది. అ దెట్టు లనిన:—

భాగవతము-దశమస్కంధము - అధ్యాయము - ౫౧.

శ్లో. ఇత్యుక్త స్తం ప్రణమ్యాహ ముచికుందో ముదాన్వితః
జ్ఞాత్వా నారాయణం దేవం గర్గవాక్య మనుస్మరన్.

ఇచట "గర్గవాక్యమనుస్మరన్" అనుటకు భాగవతవ్యాఖ్యానకర్తలును సర్వజ్ఞులు నగుశ్రీధరాచార్యులవారు "అష్టావింశతితమే మహాయుగే యదువంశే భగవానవతరిష్యతీతిగార్గ్యవాక్య మనుస్మర న్నిత్యర్థః" అని చెప్పియున్నారు. మఱియు నాంధ్రభాగవతకర్త యగు బమ్మెరపోతనయును దశమస్కంధపూర్వభాగములో ముచికుందపూర్వకథాభివర్ణనఘట్టమునందు సంతిమవచనాంతములో "హరికి ముచికుందుండు నమస్కరించి నారాయణదేవుం డగుట యెఱింగి యిరువదెనిమిదవమహాయుగంబునందు నారాయణుం డవతరించునని మున్ను గర్గుండు సెప్పుట తలంచి" అని వ్యాఖ్యాత్రభిప్రాయానుసారముగానే తెలిపియున్నాఁడు గాన నష్టావింశమహాయుగాంతఃపతితం బగుద్వాపరయుగం బీకలియుగావ్యవహితపూర్వవృత్తయుగమే యని దృఢముగా నఖిలజనులకుఁ దెలుపుటయం దత్యంతానందంబు నొందుచున్నాము. కాఁగా శ్రీమద్భాగవత, విష్ణుపురాణ, హరివంశాదిష్టజనాంగీకారంబు లగువిషయముల సాకల్యముగా సంప్రదాయార్థమునకుఁ బొరపాటు రానటులు పరిశీలించినయెడ నఖిలసందేహంబులకు సామరస్యం బతిశ్లాఘ్యతమంబుగాఁ గలుగుననుటయం దేమియు సందేహము లేదు గాన నిఖిలచరాచరపోషణైకాయత్తచిత్తుం డగుభగవంతునియవతారాదికృత్యములనుగుఱించి కుమతప్రవిష్టు లగుకుజనులు సేయుకుత్సితాక్షేపణము లన్నియు నసంప్రదాయాధీతాపరిపూర్ణగ్రంథార్థపరిజ్ఞానప్రయుక్తావివేకమూలకము లని దృఢముగా నమ్ముచున్నారము.

నిష్కృష్టాభిప్రాయవివేచనము:—మీఁదఁ దెలిపినక్రమంబున భాగవత, విష్ణుపురాణ, హరివంశాదిగ్రంథప్రతిపాదితప్రమాణవచనార్థపర్యాలోచనచేఁ గలిగెడు నిష్కృష్టాభిప్రాయం బఖిలజనులకుఁ గరతలామలకముగాఁ దెలియఁబడునట్లీ దిగువ వివరించుచున్నాము.

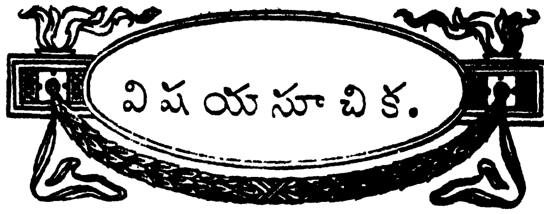
ద్వాపరయుగపరిమితసంవత్సరములు ౮౬౪౦౦౦ లలో ౮౬౩౮౭౪ సంవత్సరములు, ౪ నెలలు, ౨౧ దినములు. గతమయినకాలమునందలి శ్రీముఖసంవత్సర శ్రావణబహుళనవమీవిద్ధాష్టమియందు రాత్రి నిశీథకాలంబున వృషభలగ్నమునందు సంభవించిన సర్వోత్తమం బగునభిజున్ముహూర్తంబున శ్రీమదాదినారాయణపరబ్రహ్మమూర్తి లీలాగృహీతశరీరుం డయి దేవకీదేవిగర్భంబున సర్భకుం డయి యుదయించెను. అట్టియుదయకాలంబున బ్రాగ్దిక్శ్రియమితశిరస్కుండును, బశ్చిమదిగ్విన్యస్తపాదయుగళుండును, జతుర్బాహుండును, శంఖచక్రాద్యాయుధధరుండును, అధికతేజఃపుంజదీపితసూతికాగృహుండును నై పద్మపత్త్రంబుల శయనించి తేజరిల్లుచుండెను. అమ్మహాత్ముం డావిర్భావంబు నొందినమీదట దెలిసిన శ్రీముఖసంవత్సర శ్రావణబహుళాష్టమి మొదలుకొని లీలామానుషవిగ్రహంబుం దాల్చి భూలోకంబున నుండినసంవత్సరంబులు ౧౨౫ ను, నెలలు ౭ ను, దినములు ౮ యును గా నున్నవి. అప్పురుషోత్తముండు లీలామానుషవిగ్రహంబు నదలి మరల వైకుంఠంబు బ్రవేశించినకాలంబు కలియుగాదిమసంవత్సరం బగుప్రమాదిసంవత్సర చైత్రశుద్ధప్రతిపద్భృగువాసర మగుచున్నది. బార్హస్పత్యమానరీతిని శ్రీకృష్ణావతారసంవత్సరము పార్థివ. నిర్యాణసంవత్సరము ఖర. అట్టిజగదీశ్వరునినిర్యాణానంతరము గతసంవత్సరంబుల పరిమితి ౫౦౧౨ గానున్నవి. శ్రీకృష్ణమూర్త్యావిర్భావదినంబునందే నవమీఘటికలలో యశోదాదేవిగర్భంబున యోగమాయ జనించెను గాన యోగమాయ శ్రీకృష్ణానుజన్మ యని తెలియందగినది.

ఇదియునుం గాక నిఖిలాస్మదీయజనులకు నిత్యక్షేమము గలుగం జేసెడుసద్విద్యాభివృద్ధి నొందుటకు ముఖ్యసాధనంబులుగా నుండుసద్గ్రంథపరిష్కరణతత్ప్రకాశనాదిసత్క్రియలయందుం బ్రవర్తించి యుండెడునస్మత్సజాతీయు లగుజనులచే నత్యంతపరిశ్రమంబునం బరిష్కరింపంబడెడునస్మద్గ్రంథంబులం బఠించుటవలనం గలిగెడునానందంబు ననుభవించుసత్పురుషులు కృతజ్ఞులయి యీదేక్రమంబున నస్మదీయసద్గ్రంథంబు లభివృద్ధి నొందుట కత్యంతసహాయంబు చేయుటయందపరిమితాసక్తి నొందియుండవలయు నని నిఖిలసజ్జనసద్విద్యావైదుష్యాభివర్ధనైకపరాయణుం డగునారాయణుని నిరంతరంబు ప్రార్థించుచున్నారము.

పురాణం-హయగ్రీవశాస్త్రులు.

J

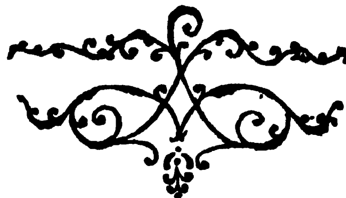

ప్రథమస్కంధము.

ద్వితీయస్కంధము.

తృతీయస్కంధము.

చతుర్థస్కంధము.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీ సరస్వతీ ప్రార్థన.

ఉ. క్షోణితలంబు నెన్నుదురు సోఁకఁగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయసుందరవేణికి రక్షితామర
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవచిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుకవారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్.

శా. తల్లీ నిన్నుఁ దలంచి పుస్తకము చేతం బూనితిన్ నీవు నా
యుల్లంబందు నెనిల్చి జృంభణముగా నుక్తుల్ సుశబ్దంబు శో
భిల్లం బల్కుము నాదువాక్కునను సంప్రీతిన్ జగన్మోహినీ
ఫుల్లాబ్జాక్షి సరస్వతీ భగవతీ పూర్ణేందుబింబాననా.

శ్రీమద్భాగవతగ్రంథప్రణేత యగు వ్యాసమహర్షి ప్రార్థన.

ఉ. ప్రాంశుపయోదనీలతను భాసితు నుజ్జ్వలదండధారుఁ బిం
గాంశుజటాచ్ఛటాభరితు నాగమపుంజపదార్థతత్త్వని
స్సంశయకారుఁ గృష్ణమృగచర్మకృతాంబరకృత్యు భారతీ
వంశవివర్ధనుం ద్రిదశవందితు సాత్యవతేయుఁ గొల్చెదన్.

శ్రీమద్భాగవతార్థోపదేష్ట యగు శుకమహర్షి ప్రార్థన.

మ. సముఁడై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁడై సన్న్యాసియై యొంటిఁ బో
వ మహాభీతి నోహో కుమార యనుచున్ వ్యాసుండు చీరంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు సక్కం జేసె మున్నట్టిభూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపోధన్యాగ్రణిన్ ధీమణిన్.

శ్రీమద్భాగవత ప్రార్థన.

ఆ. వేదకల్పవృక్షవిగళిత మయి శుక
ముఖసుధాద్రవమున మొనసి యున్న
భాగవతపురాణఫలరసాస్వాదన
పదవిఁ గనుఁడు రసికభావవిదులు.

మ. లలితస్కంధము కృష్ణమూలము శుకా♦లాపాభిరామంబు మం
జులతాశోభితమున్ సువర్ణసుమన♦స్సుజ్ఞేయమున్ సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు మహాఫలంబు విమల♦వ్యాసాలవాలంబునై
వెలయున్ భాగవతాఖ్యకల్పతరు వు♦ర్విన్ సద్ద్విజశ్రేయమై.

క. నిగమములు వేయి చదివిన
సుగమంబులు గావు ముక్తి♦సుభగత్వంబుల్
సుగమంబు భాగవత మను
నిగమంబుఁ బఠింప ముక్తి♦నివసనము బుధా.

ఆ. అతిరహస్య మైన♦హరిజన్మకథనంబు
మనుజుఁ డెవ్వఁడేని ♦ మాపు రేపు
చాల భక్తితోడఁ ♦ జదువుఁ దా సంసార
దుఃఖరాశిఁ బాసి ♦ తొలఁగి పోవు.

—✿శ్రీభాగవతగ్రంథప్రతిపాద్యశ్రీకృష్ణమూర్తిప్రార్థన✿—

మ. తరుణాబ్జారుణలోచనద్వయి కృపా♦ధారేయమై యొప్ప సా
గరకన్యాకుచకుంభపాళిఁ బులకల్ ♦ గన్పట్ట మౌనీంద్రహృ
త్సరసీజంబులు సంచలింప మురళీ♦సంజాతగీతామృత
స్ఫురణన్ రాల్గరఁగం జరించుహరికై ♦శోరంబు భావించెదన్.

చ. జలనిధికన్యకాఘనకు♦చస్థలిపచ్చలతాళి గోపికా
విలసితహారమధ్యమణి♦విశ్వజగద్వలయప్రకాశకో
జ్జ్వలమహనీయరత్న మని♦వారితకాళియభోగిభోగమం
డలగిరివజ్రమై వెలయు♦నందతనూజు భజింతు నామదిన్.

—✿గ్రంథనాయకుం డగుశ్రీరామమూర్తిప్రార్థన✿—

క. శ్రీకంఠచాపఖండన
పాకారిప్రముఖవినుత♦భండన విలస
త్కాకుత్స్థవంశమండన
రాకేందుయశోవిశాల ♦ రామనృపాలా.

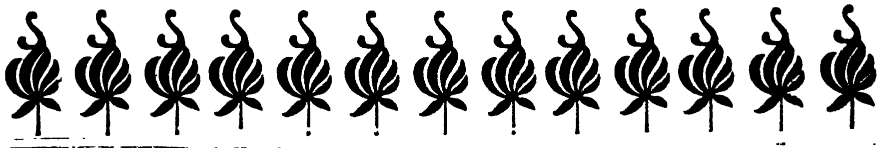

ఉ. మా[illegible] వామకుండలము • [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గన్పడం

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నిల్చి [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గొల్చెదన్.

శ్రీరస్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

ప్రథమస్కంధము.

శార్దూలము.

శ్రీకైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోకర
క్షైకారంభకు భక్తపాలనకళాసంరంభకున్ దానవో
ద్రేకస్తంభకుఁ [1]గేళిలోలవిలసద్దృగ్జాలసంభూతనా
నాకంజాతభవాండకుంభకు మహానందాంగనాడింభకున్. 1

ఇష్టదేవతాప్రార్థనము.

ఉ. వాలినభక్తి మ్రొక్కెద నవారితతాండవకేళికిన్ దయా
శాలికి శూలికిన్ శిఖరిజాముఖపద్మమయూఖమాలికిన్
బాలశశాంకమౌళికిఁ గపాలికి మన్మథగర్వపర్వతో
న్మూలికి నారదాదిమునిముఖ్యమనస్సరసీరుహాళికిన్. 2

ఉ. ఆతతసేవఁ జేసెద సమస్తచరాచరభూతసృష్టివి
జ్ఞాతకు భారతీహృదయసౌఖ్యవిధాతకు వేదరాశిని
ర్ణేతకు దేవతానికరనేతకుఁ గల్మషజేతకున్ నత
త్రాతకు ధాతకున్ నిఖిలతాపసలోకశుభప్రదాతకున్. 3

వ. అని నిఖిలభువనప్రధానదేవతాప్రార్థనంబు సేసి 4

---

1 కేళీలాలసలస.

ఉ. ఆదర మొప్ప మ్రొక్కిడుదు నద్రిసుతాహృదయానురాగసం
పాదికి దోషభేదికిఁ బ్రపన్నవినోదికి విఘ్నవల్లికా
చ్ఛేదికి మంజువాదికి నశేషజగజ్జననందవేదికిన్
మోదకఖాదికిన్ సమదమూషకసాదికి సుప్రసాదికిన్. 5

ఉ. క్షోణితలంబు[1]నన్ నుదురు సోఁకఁగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయసుందరవేణికి రక్షితామర
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవచిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుకవారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్. 6

శా. పుట్టం బుట్ట శరంబునన్ మొలవ నంభోయానపాత్రంబునన్
నెట్టం గల్గను గాలిఁ గొల్వను బురాణింపన్ దొరంకొంటి మీఁ
దెట్టే వెంట [2]రచింతుఁ దత్సరణి [3]నీ వీవమ్మ యోయమ్మ మేల్
పట్టై [4]మానకుమమ్మ నమ్మితిఁ జుమీ బ్రాహ్మీ దయాంభోనిధీ. 7

ఉ. *శారద నీరదేందు ఘనసార పటీర మరాళ మల్లికా
హార తుషార ఫేన రజతాచల కాశ ఫణీశ కుంద మం
దార సుధాపయోధి సితతామర సామరవాహినీ శుభా
కారత నొప్పు నిన్ను మదిఁ గానఁగ నెన్నఁడు గల్గు భారతీ! 8

ఉ. *అంబ నవాంబుజోజ్జ్వలకరాంబుజ శారదచంద్రచంద్రికా
డంబరచారుమూర్తి ప్రకటస్ఫుటభూషణరత్నదీపికా
చుంబితదిగ్విభాగ శ్రుతిసూక్తివివిక్తనిజప్రభావ భా
వాంబరవీథివిశ్రుతవిహారిణి నన్ గృపఁ జూడు భారతీ! 9

ఉ. అమ్మలఁ గన్నయమ్మ ముగురమ్మలమూలపుటమ్మ చాలఁ బె
ద్దమ్మ సురారులమ్మ కడుపాఱడిఁ బుచ్చినయమ్మ దన్ను లో
నమ్మినవేల్పు[5]టమ్మలమనమ్ముల నుండెడియమ్మ దుర్గ మా
యమ్మ కృపాబ్ధి యిచ్చుత మహత్త్వకవిత్వపటుత్వసంపదన్. 10

మ. హరికిం బట్టపుదేవి పున్నెములప్రోవర్థంపుఁబెన్నిక్క చం
దురుతోఁబుట్టువు భారతీగిరిసుతల్ తో నాడుపూఁబోఁడి దా
మరలం దుండెడిముద్దరాలు జగముల్ మన్నించునిల్లాలు భా
సురతన్ లేములు వాపుతల్లి సిరి యిచ్చున్ నిత్యకల్యాణముల్. 11

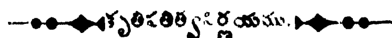
---

1 నెన్నుదురు. 2 'జరింతుఁ' అని యచ్చుప్రతి. 3 'నాకీవమ్మ' అని యచ్చుప్రతి. 4 'నాకగునమ్మ' అని యచ్చుప్రతి.

* ఈ రెండుపద్యములు వ్రాఁతప్రతులందుఁ గానంబడవు; ప్రక్షిప్తములుగాఁ దోఁచెడిని. రెండవది మహాభారతమునందలి యారణ్యపర్వములోని చతుర్థాశ్వాసంబున నత్రిగౌతమసంవాదఘట్టమున నున్నది.

5 టమ్మలమానమ్ముల.

వ. అని యిష్టదేవతలం జింతించి దినకరకుమారప్రముఖులం దలంచి ప్రథమకవితావిరచనవిద్యావిలాసాతిరేకి వాల్మీకికి నుతియించి హయగ్రీవవదనుజకరపరిమిళితనిగమనివహవిభాగనిర్ణయనిపుణతాసముల్లాసునకు వ్యాసునకు మ్రొక్కి శ్రీమహాభాగవతకథాసుధారసప్రయోగికి శుకయోగికి నమస్కరించి మృదుమధురవచనవర్గపల్లవితస్థాణునకు బాణునకుం బ్రణమిల్లి కతిపయశ్లోకసమ్మోదితసూరు మయూరు నభినందించి మహాకావ్యకరణకళావిలాసుం గాళిదాసుం గొనియాడి కవికమలరవిం భారవిం బొగడి విదళితాఘు మాఘు వినుతించి యాంధ్రకవితాగౌరవజనమనోహారి నన్నయసూరిం గైవారంబు సేసి హరిహరచరణారవిందవందనాభిలాషిం దిక్కమనీషిం భూషించి మఱియు నితరపూర్వకవిజనసంభావనంబు గావించి వర్తమానకవులకుం బ్రియంబు వలికి భావికవుల బహూకరించి యుభయకావ్యకరణదక్షుండనై. 12

కృతిపతినిర్ణయము.

ఉ. ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్ని పుచ్చుకొని చొక్కి శరీరము వాసి కాలుచే
సమ్మెట[1]వాటులం బడక సమ్మతితో హరి [2]కిచ్చి చెప్పె నీ
బమ్మెరపోతరా జొకఁడు భాగవతంబు జగద్ధితంబుగన్. 13

తే. [3]చేతులారంగ శివునిఁ బూజింపఁ డేని, నోరునొవ్వంగ హరికీర్తి నుడువఁ డేని
దయయు సత్యంబు లోనుగాఁ దలఁప డేనిఁ, గలుగ నేటికిఁ దల్లుల కడుపుఁ జేటు. 14

వ. అని మఱియు మదీయపూర్వజన్మసహస్రసంచితతపఃఫలంబున శ్రీమన్నారాయణకథాప్రపంచవిరచనాకుతూహలుండనై యొక్క రాకానిశాకాలంబున సోమోపరాగంబు రాకం గని సజ్జనానుమతంబున సభ్రంకషశుభ్రసముత్తుంగభంగ యగుగంగకుం జని క్రుంకు లిడి వెడలి మహనీయమంజులపులినతలమంటపమధ్యంబున మహేశ్వరధ్యానంబు సేసి కించిదున్మీలితలోచనుండనై యున్న యెడ. 15

సీ. మెఱుఁగు చెంగట నున్న మేఘంబు కైవడి, నువిద చెంగట నుండ నొప్పువాఁడు
చంద్రమండలసుధాసారంబు పోలిక, ముఖమునఁ జిఱునవ్వు మొలచువాఁడు
వల్లీయుతతమాలవసుమతీజము భంగి, బలువిల్లు మూఁపునఁ బరఁగువాఁడు
నీలనగాగ్రసన్నిహితభానునిభంగి, ఘనకిరీటము దలఁ గలుగువాఁడు

ఆ. పుండరీకయుగముఁ బోలుకన్నులవాఁడు, వెడఁదయురమువాఁడు విపులభద్ర
మూర్తివాఁడు రాజముఖ్యుఁ డొక్కరుఁడు నా, కన్నుఁగవకు నెదురఁ గానఁబడియె.

వ. ఏను నా రాజశేఖరుం దేఱి చూచి భాషింప యత్నంబు సేయునెడ నతండు దా రామభద్రుండ మన్నామాంకితంబుగా శ్రీమహాభాగవతంబుఁ దెనుఁగు సేయుము

1 వ్రేటులం. 2 కిచ్చఁ జెప్పె. 3 చేతు లలయఁగ.

ము నీకు భవబంధంబులు దెగు నని యానతిచ్చి తిరోహితుం డయిన సమున్మీలితనయనుండ నై వెఱఁగుపడి చిత్తంబున. 17

క. పలికెడిది భాగవత మఁట, పలికించువిభుండు రామభద్రుం డఁట నేఁ
బలికిన భవహర మగు నఁట, పలికెద వేఱొండుగాథ పలుకఁగ నేలా. 18

ఆ. భాగవతము దెలిసి పలుకుట చిత్రంబు, శూలి కైనఁ దమ్మిచూలి కైన
విబుధజనులవలన విన్నంత గన్నంత, దెలియ వచ్చినంత దేటపఱతు. 19

క. కొందఱకుఁ దెనుఁగు గుణమగుఁ, గొందఱకును సంస్కృతంబు గుణమగు రెండుం
గొందఱకు గుణములగు నే, నందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యైయెడలన్. 20

మ. ఒనరన్ నన్నయతిక్కనాదికవు లీయుర్విం బురాణావళుల్
తెనుఁగుం జేయుచు మత్పురాకృతశుభాధిక్యంబు దా నెట్టిదో
తెనుఁగుం జేయరు మున్ను భాగవతమున్ దీనిం దెనింగించి నా
జననంబున్ సఫలంబుఁ జేసెదఁ బునర్జన్మంబు లే కుండఁగన్. 21

మ. లలితస్కంధము కృష్ణమూలము శుకాలాపాభిరామంబు మం
జులతాశోభితమున్ సువర్ణసుమనస్సుజ్ఞేయమున్ సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు మహాఫలంబు విమలవ్యాసాలవాలంబు నై
వెలయున్ భాగవతాఖ్యకల్పతరు వుర్విన్ సద్ద్విజశ్రేయ మై. 22

వ. ఇట్లు భాసిల్లెడు శ్రీమహాభాగవతపురాణపారిజాతపాదపసమాశ్రయంబునను హరికరుణావిశేషంబునను గృతార్థత్వంబు సిద్ధించె నని బుద్ధి నెఱింగి లేచి మరలి కొన్ని దినంబులకు నేకశిలానగరంబునకుం జనుదెంచి యందు గురువృద్ధబుధబంధుజనానుజ్ఞాతుండ నై. 23

గ్రంథకర్తృవంశావతారము

సీ. కౌండిన్యగోత్ర సంకలితుఁ డాపస్తంబ, సూత్రుండు పుణ్యుండు సుభగుఁ డైన
భీమనమంత్రికిఁ బ్రియపుత్త్రుఁ డన్నయ, కలకంఠి తద్భార్య గౌరమాంబ
కమలాప్తువరమునఁ గనియె సోమనమంత్రి, వల్లభ మల్లమ వారితనయుఁ
డెల్లన యతనికి నిల్లాలు మాచమ, వారిపుత్త్రుఁడు వంశవర్ధనుండు

ఆ. లలితమూర్తి బహుకలానిధి కేసన, దానమాననీతిధనుఁడు ఘనుఁడు
దనకు లక్కమాంబ ధర్మగేహిని గాఁగ, మనియె శైవశాస్త్రమతముఁ గనియె.

క. నడవదు నిలయము వెలువడి, తడవదు పరపురుషుగుణముఁ దనపతినుడువుం
గడవదు వితరణకరుణలు, విడువదు లక్కాంబ విబుధవిసరము వొగడన్. 25

ఉ. మానిను లీడు గారు బహుమాననివారితదీనమానస
గ్లానికి దానధర్మమతిగౌరవమంజులతాగభీరతా

స్థానికి [1]ముద్దుసానికి సదాశివపాదయుగార్చనానుకం
పానయవాగ్భవానికిని బమ్మెరకేసయలక్కసానికిన్. 26

క. ఆమానినికిం బుట్టితి, మే మిగువుర మగ్రజాతుఁ డీశ్వరసేవా
కాముఁడు తిప్పన పోతన, నామవ్యక్తుండ సాధునయయుక్తుండన్. 27

వ. అయిన నేను నాచిత్తంబున శ్రీరామచంద్రునిసన్నిధానంబు గల్పించుకొని. 28

—●●◆ షష్ఠ్యంతములు. ◆●●—

ఉ. హారికి నందగోకులవిహారికిఁ జక్రసమీరదైత్యసం
హారికి భక్తదుఃఖపరిహారికి గోపనితంబినీమనో
హారికి దుష్టసంపదపహారికి ఘోషకుటీపయోఘృతా
హారికి బాలకగ్రహమహాసురదుర్వనితాప్రహారికిన్. 29

ఉ. శీలికి నీతిశాలికి వశీకృతశూలికి బాణహస్తని
ర్మూలికి ఘోరనీరదవిముక్తశిలాహతగోపగోపికా
పాలికి వర్ణధర్మపరిపాలికి నర్జునభూజయుగ్మసం
చాలికి మాలికిన్ విపులచక్రనిరుద్ధమరీచిమాలికిన్. 30

ఉ. కుంతకుఁ గాలియోరగవిశాలఫణావళినర్తనక్రియా
రంతకు నుల్లసన్మగధరాజచతుర్విధఘోరవాహినీ
హంతకు నింద్రనందననియంతకు సర్వచరాచరావళీ
మంతకు నిర్జితేంద్రియనమంచితభక్తజనానుగంతకున్. 31

ఉ. న్యాయికి భూసురేంద్రమృతనందనదాయికి రుక్మిణీమన
స్స్థాయికి భూతసమ్మదవిధాయికి సాధుజనానురాగసం
ధాయికిఁ బీతవస్త్రపరిధాయికిఁ బద్మభవాండభాండని
ర్మాయికి గోపికానివహమందిరయాయికి శేషశాయికిన్. 32

వ. సమర్పితంబుగా నే నాంధ్రంబున రచియింపం బూనిన శ్రీమహాభాగవతపురాణం
బునకుం గథాప్రారంభం బెట్టి దనిన. 33

—●●◆ శ్రీమహాభాగవతకథాప్రారంభము. ◆●●—

సీ. విశ్వజన్మస్థితివిలయంబు లెవ్వని, వలన నేర్పడు ననువర్తనమున
వ్యావర్తనమునఁ గార్యములం దభిజ్ఞుఁడై, తాన రాజగుచుండు జిత్తమునఁ జేసి
వేదంబు లజునకు విదితముల్ గావించె, నెవ్వఁడు బుధులు మోహింతు రెవ్వ
నికి నెండమావుల నీళ్లఁ గాచాదుల, నన్యోన్యబుద్ధి దా నడరునట్లు

ఆ. త్రిగుణసృష్టి యొందు దీపించి సత్యము, భంగిఁ దోఁచు స్వప్రభానిరస్త
కుహకుఁ డెవ్వఁ డతనిఁ గోరి చింతించెద, [2]ననఘు సత్యుఁ బరుని ననుదినంబు.

1 ముద్దసానికి. 2 నాద్యుఁ బరుని సత్యు.

వ. ఇట్లు సత్యం పరం ధీమహి యనుగాయత్రీప్రారంభంబున గాయత్రీనామబ్రహ్మ రూపం బై మత్స్యపురాణంబులోన గాయత్రి నధికరించి ధర్మవిస్తరంబును వృత్రాసురవధంబు నెందుఁ జెప్పంబడు నదియ భాగవతం బని పలుకుటం జేసి యీపురాణంబు శ్రీమహాభాగవతం బన నొప్పుచుండు. 35

సీ. శ్రీమంత మై మునిశ్రేష్ఠకృతం బైన, భాగవతంబు సద్భక్తితోడ
వినఁ గోరువారలవిమలచిత్తంబులఁ, జెచ్చెర నీశుండు చిక్కుఁ గాక
యితరశాస్త్రంబుల నీశుండు చిక్కునే, మంచివారలకు నిర్మత్సరులకుఁ
గపటనిర్ముక్తులై కాంక్ష సేయక యిందుఁ,దగిలి యుండుట మహాతత్త్వబుద్ధి

తే. పరఁగ నాధ్యాత్మికాదితాపత్రయంబు, నడఁచి పరమార్థభూతమై యధికసుఖద
మైనసత్యంబుఁ గాక యున్నయ్యునుండు,వస్తు వెఱుఁగంగఁ దగు భాగవతమునందు.

ఆ. వేదకల్పవృక్షవిగళితమై శుక, ముఖసుధాద్రవమున మొనసి యున్న
భాగవతపురాణఫలరసాస్వాదన, పదవిఁ గనుఁడు రసికభావవిదులు. 37

క. పుణ్యం బై మునివల్లభ, గణ్యం బై కుసుమఫలనికాయోత్థితసా
ద్గుణ్యంబు నైమిశాఖ్యా, రణ్యంబు నుతింపఁ దగు నరణ్యంబులలోన్. 38

వ. మఱియును! మధువైరిమందిరంబునుంబోలె మాధవమన్మథమహితం బై బ్రహ్మగేహంబునుంబోలె శారదాన్వితం బై నీలగళసభానికేతనంబునుంబోలె వహ్నివరుణసమీరణచంద్రరుద్రహైమవతీకుబేరవృషభగాలవశాండిల్యపాశుపతజటిపటలమండితం బై బలభేదిభవనంబునుంబోలె నైరావతామృతరంభాగణికాభిరామం బై సురాసురనిలయంబునుంబోలె సుపుత్త్రరాక్షసవంశసంకులం బై ధనదాగారంబునుంబోలె శంఖపద్మకుందముకుందసుందరం బై రఘురామయుద్ధంబునుంబోలె నిరంతరశరానలశిఖాబహుళం బై పరశురాముభండనంబునుంబోలె నర్జునోద్భేదం బై దానవసంగ్రామంబునుంబోలె నరిష్టజంభనికుంభశక్తియుక్తం బై కౌరవసంగరంబునుంబోలె ద్రోణార్జునకాంచనస్యందనకదంబసమేతం బై కర్ణకలహంబునుంబోలె మహోన్నతశల్యసహకారం బై సేతుబంధనంబునుంబోలె నలనీలపనసాదిప్రదీపితం బై భర్గుభజనంబునుంబోలె నానాశోకరేఖాఫలితం బై మరునికోదండంబునుంబోలెఁ బున్నాగశిలీముఖభూషితం బై నరసింహరూపంబునుంబోలెఁ గేసరకరజకాంతం బై నాట్యరంగంబునుంబోలె నటనటీసుమిరాన్వితం బై లజానిటలంబునుంబోలెఁ జందనకర్పూరతిలకాలంకృతం బై వర్షాగమంబునుంబోలె నింద్రబాణాసనమేఘకరకకమనీయం బై నిగమంబునుంబోలె గాయత్రీవిరాజితం బై మహాకావ్యంబునుంబోలె సరసమృదులతాకలితం బై వినతాలయంబునుంబోలె సుపర్ణరుచిరం బై యమరావతీపురంబునుంబోలె సుమనోలలితం బై కైటభోద్యోగంబునుంబోలె మధుమానితం బై పురుషోత్తమసేవనంబునుంబోలె

నమృతఫలదంబై [25] ధనంజయసమీరాకంబునుంబోలె నభ్రంకషపరాగంబై [26] వైకుం ఠపురంబునుంబోలె ఖడ్గపుండరీకవిలసితంబై [27] నందఘోషంబునుంబోలెఁ గృష్ణ సారసుందరంబై [28] లంకానగరంబునుంబోలె రామమహిషీవంచకసమేతంబై
29 సుగ్రీవసైన్యంబునుంబోలె గజగవయశరభశోభితంబై [30] నారాయణస్థానంబునుం బోలె నీలకంఠ హంస కౌశిక శుక భరద్వాజ తిత్తిరిభాసురంబై [31] మహాభారతంబు నుంబోలె నేకచక్ర బక కంక ధార్తరాష్ట్ర శకుని నకులసంచారసమ్మిళితంబై
32 సూర్యరథంబునుంబోలె నురుతరప్రవాహంబై [33] జలధికాలసంధ్యాముహూర్తం బునుంబోలె బహువితతజాతిసౌమనస్యంబై యొప్పు నైమిశారణ్యంబను శ్రీవిష్ణు క్షేత్రంబునందు శౌనకాదిమహామునులు స్వర్లోకగీయమానుం డగుహరిం జేరు కొఱకు సహస్రవర్షంబు లనుష్ఠానకాలంబుగాఁ గలసత్త్రసంజ్ఞకంబైన యాగం బు సేయుచుండి యొక్కనాఁడు వారలు రేపకడ నిత్యనైమిత్తికహోమంబు లాచరించి సత్కృతుండై సుఖాసీనుండై యున్నసూతుం జూచి. 39

క. ఆతాపసు లిట్లనిరి వి, నీతుఁడ విజ్ఞాన[1]ఫలిత నిగమపురాణ
వ్రాతుఁడ నుతహరిగణసం, ఘాతుఁడ సూతుఁడ నితాంత కరుణోపేతున్. 40

మ. సమతం దొల్లి పురాణపంక్తు లితిహాసశ్రేణులుం ధర్మశా
స్త్రములుం నీవు పఠించి చెప్పితివి వేదవ్యాసముఖ్యుల్ మునుల్
సుమతుల్ సూచిన వెన్ని యన్నియును దోఁచుం నీమదిం దత్ప్రసా
దమునం జేసి యెఱుంగ నేర్తువు సమస్తంబుం బుధేంద్రోత్తమా. 41

క. గురువులు ప్రియశిష్యులకుం, బరమరహస్యములు దెలియఁ బలుకుదు రచల
స్థిరకల్యాణం బెయ్యది, పురుషులకు నిశ్చయించి బోధింపు తగన్. 42

క. మన్నాఁడవు చిరకాలము, గన్నాఁడవు పెక్కులైన [2]గ్రంథార్థంబుల్
విన్నాఁడవు విన దగినవి, యున్నాఁడవు పెద్దలొద్ద నుత్తమగోష్ఠిన్. 43

చ. అలసులు మందబుద్ధిబలు లల్పతరాయువు లుగ్రరోగసం
కలితులు మందభాగ్యులు సుకర్మము లెవ్వియుఁ జేయఁ జాలరీ
కలియుగమందు మానవులు గావున నెయ్యది సర్వసౌఖ్యమై
యలవడు నేమిటం బొడము నాత్మకు శాంతి మునీంద్ర చెప్పవే. 44

సీ. ఎవ్వనియవతార మెల్లభూతములకు, సుఖమును వృద్ధియు సొరిదిఁ జేయుఁ
నెవ్వనిశుభనామ మేప్రొద్దు నుడువంగ, సంసారబంధంబు సమసి పోవు
నెవ్వనిచరితంబు హృదయంబుఁ జేర్పంగ, భయ మంది మృత్యువు పరువుఁ బెట్టు
నెవ్వనిపద నది నేపారుజలముల, సేవింప నైర్మల్యసిద్ధి గలుగుఁ

తే. దపసు లెవ్వనిపాదంబు దగిలి శాంతి, తెరువుఁ గాంచిరి వసుదేవ దేవకులకు
నెవ్వఁ డుదయించెఁ దత్కథ లెల్ల వినఁగ, నిచ్చపుట్టెడు నెఱిఁగింపు మిద్ధచరిత.

1 ఫణితనిఖిల – నిగమ - పురాణ. 2 పీఠ.

క. భూషణములు వాణికి నఘ, పేషణములు మృత్యుచిత్తభీషణములు హృ
త్తోషణములు కల్యాణవి, శేషణములు హరిగుణోపచితభాషణముల్. 46

క. కలిదోషనివారణ మై, యలఘుయశుల్ వొగడునట్టిహరికథనము ని
ర్మలగతిఁ గోరెడుపురుషుఁడు, వెలయఁగ నెవ్వాఁడు దగిలి వినఁడు మహాత్మా.

ఆ. అనఘ విను రసజ్ఞులై వినువారికి, మాటమాట కధికమధుర మైన
యట్టికృష్ణుకథన మాకర్ణనము సేయఁ, దలఁపు గలదు మాకుఁ దనివి లేదు. 48

మ. వరగోవిందకథాసుధారసమహా[1]వర్షోక్తిధారాపరం
పరలం గాక బుధేంద్రచంద్ర యితరోపాయానురక్తిం బ్రవి
స్తరదుర్దాంతదురంతదుస్సహజనుస్సంభావితానేకదు
స్తరగంభీరకఠోరకల్మషకనద్దావానలం బాఱునే. 49

సీ. హరినామకథనదావానలజ్వాలచేఁ, గాలవే ఘోరాఘకాననములు
వైకుంఠదర్శనవాయుసంఘంబుచేఁ, దొలఁగవే బహుదుఃఖతోయదములు
కమలనాభధ్యానకంఠీరవంబుచేఁ, గూలవే సంతాపకుంజరములు
నారాయణస్మరణప్రభాకరదీప్తిఁ, దీఱవే షడ్వర్గతిమిరతతులు

ఆ. నలిననయనభక్తినావచేఁ గాక సం, సారజలధి దాఁటి చనఁగ రాదు
వేయు నేల మాకు విష్ణుప్రభావంబు, దెలుపవయ్య సూత ధీసమేత. 50

వ. మఱియుఁ గపటమానవుండును గూఢుండు నై నమాధవుండు రామసహితుండై యతిమానుషంబు లైనపరాక్రమంబులు సేసెనఁట వాని వివరింపుము కలియుగంబు రాఁగల దని వైష్ణవక్షేత్రంబున దీర్ఘసత్త్రనిమిత్తంబున హరికథలు విన నెడ గలిగి నిలిచితిమి దైవయోగంబున. 51

క. జలరాశి దాఁటఁ గోరెడి, కలముజనుల్ కర్ణధారుఁ గాంచినభంగిం
గలిదోషహరణవాంఛా, కలితుల మగుమేము నిన్నుఁ గంటిమి సూతా. 52

క. చారుతరధర్మరాశికి, భారకుఁ డగుకృష్ణుఁ డాత్మపదమున కేఁగన్
భారకుఁడు లేక యెవ్వనిఁ, జేరెను ధర్మంబు బలుపు సెడి మునినాథా. 53

సూతుండు నారాయణకథాప్రశంస సేయుట.

వ. అని యిట్లు మహనీయగుణగరిష్ఠు లయినశౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠు లడిగిన రోమహర్షణపుత్రుం డయి యుగ్రశ్రవసుం డను పేర నొప్పి నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీసమేతుం డైనసూతుండు. 54

మ. సమఁ డై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁ డై సన్న్యాసి యై యొంటి పో
వ మహాభీతి నొహోకుమార యనుచున్ వ్యాసుండు సీరంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు సక్కంజేసె మున్నట్టిభూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపోధన్యాగ్రణిన్ ధీమణిన్. 55

1. వర్షోరుధారా.

సీ. కార్యవర్గంబును గారణసంఘంబు, నధికరించి చరించు నాత్మతత్త్వ
మధ్యాత్మ మనఁబడు నట్టియధ్యాత్మముఁ, దెలియఁ జేయఁగఁ జాలు దీపమగుచు
సకలవేదములకు సారాంశ మై యేక, మై యసాధారణ మగుప్రభావ
రాజకం బైనపురాణమర్మంబును, గాఢసంసారాంధకారపటలి
తే. దాఁటఁ గోరెడివారికి దయ దలిర్ప, నేతపోనిధి వివరించె నేర్పడంగ
నట్టిశుకనామధేయు మహాత్మగేయు, విమలవిజ్ఞానరమణీయు వేడ్కఁ గొలుతు.
క. నారాయణునకు నరునకు, భారతికిని మ్రొక్కి వ్యాసుపదములకు నమ
స్కారము సేసి వచింతు ను, దారగ్రంథంబు దళితతనుబంధంబున్. 67

వ. అని యిట్లు దేవతాగురునమస్కారంబు సేసి యిట్లనియె మునీంద్రులారా నన్ను మీరలు నిఖిలలోకమంగళం బయినప్రయోజనం బడిగితి రేమిటం గృష్ణసంప్రశ్నంబు సేయంబడు నెవ్విధంబున నాత్మప్రసన్నం బగు నిర్విఘ్నయు నిర్హేతుకయు నైనహరిభక్తి యేరూపంబునం గలుగు నది పురుషులకుఁ బరమార్థంబగు వాసుదేవునియందుఁ బ్రయోగింపంబడినభక్తియోగంబు వైరాగ్యవిజ్ఞానంబులం బుట్టించు నారాయణకథలవలన నెయ్యేధర్మంబులు దగులువడ వవి నిరర్థకంబు లపవర్గపర్యంతం బయినయీపరమధర్మంబునకు దృష్టశ్రుతప్రపంచార్థంబు ఫలంబుగాదు ధర్మంబునం దవ్యభిచారి యైనయర్థంబునకుఁ గామంబు ఫలంబు గాదు విషయభోగం బైనకామంబున కింద్రియప్రీతి ఫలంబు గాదెంతదడవు జీవించు నంతియ కామంబునకు ఫలంబు తత్త్వజిజ్ఞాస గలజీవునకుఁ గర్మంబులచేత నెయ్యది సుప్రసిద్ధం బదియు నర్థంబు గాదు తత్త్వజిజ్ఞాస యనునది ధర్మజిజ్ఞాస యగుటఁ గొందఱు ధర్మంబె తత్త్వం బని పలుకుదురు తత్త్వవిదులు జ్ఞానం బనుపేర నద్వయం బైనయది తత్త్వం బని యెఱుంగుదు రాతత్త్వంబు నౌపనిషదులచేత బ్రహ్మమనియు హైరణ్యగర్భులచేతం బరమాత్మ యనియు సాత్త్వతులచేత భగవంతుం డనియును బలుకంబడు వేదాంతశ్రవణంబున గ్రహింపంబడి జ్ఞానవైరాగ్యంబులతోడం గూడినభక్తిచేతఁ దత్పరు లైనపెద్దలు క్షేత్రజ్ఞుం డైనయాత్మయందుఁ బరమాత్మంబొడగందురు ధర్మంబునకు భక్తిఫలంబు పురుషులు వర్ణాశ్రమధర్మభేదంబులం జేయుధర్మంబునకు మాధవుండు సంతోషించుటయె సిద్ధి యేకచిత్తంబున నిత్యంబును గోవిందు నాకర్ణింపను వర్ణింపను దగుఁ జక్రాయుధధ్యానం బనుఖడ్గంబున వివేకవంతు లహంకారనిబద్ధం బైనకర్మంబుఁ ద్రుంచివైతురు *(భగవంతునియందలిశ్రద్ధయునపవర్గదం బగుతత్కథాశ్రవణాదులయం దత్యంతాసక్తియుఁ బుణ్యతీర్థావగాహనమహత్సేవాదులచే సిద్ధించుఁ) గర్మనిర్మూలనహేతువు లైనకమలలోచనుకథలం దెవ్వండు రతిసేయు విన నిచ్ఛగించువాని కిత

1 'మధ్యాత్మ యనఁబడు నట్టియధ్యాత్మముఁ దెలివి సేయఁగఁ జాలు' అనియే ప్రతులు.

* ఈకుండలీకరణములోనిది వ్రాఁతప్రతులందుఁ గనుపట్టదు.

రంబు లెవ్వియు రుచి పుట్టింపనేరవు పుణ్యశ్రవణకీర్తనుం డైనకృష్ణుండు దనకథలు వినువారిహృదయంబులందు నిలిచి శుభంబు లాచరించు నశుభంబులు పరిహరించు నశుభంబులు నష్టంబు లయిన భాగవతసేవావిశేషంబున నిశ్చలభక్తి యుదయించు భక్తి గలుగ రజస్తమోగుణప్రభూతంబు లైనకామలోభాదులకు వశంబు గాక చిత్తంబు సత్త్వగుణంబునఁ బ్రసన్నం బగుఁ బ్రసన్నమనస్కుండైన ముక్తసంగుం డగు ముక్తసంగుం డైన నీశ్వరతత్త్వజ్ఞానంబు దీపించు నీశ్వరుండు గానంబడినఁ జిజ్జడగ్రథనరూపం బైనయహంకారంబు భిన్నంబగు నహంకారంబు భిన్నం బైన నసంభావనాదిరూపంబు లగుసంశయంబులు విచ్ఛిన్నంబు లగు సంశయవిచ్ఛేదం బైన నారబ్ధఫలంబు లైనకర్మంబులు నిశ్శేషంబు లగుఁ గావున.

క. గురుమతులు తపసు లంతఁగ, కరణంబుల శుద్ధి సేయ ◆ ఘనతరభక్తిన్
హరియందు సమర్పింతురు, పరమానందమున భిన్నభవబంధను లై. 59

తరలము. పరమపూరుషుఁ డొక్కఁ డాఢ్యుఁడు ◆ పాలనోద్భవనాశముల్
సొరిదిఁ జేయ ముకుందపద్మజశంకరాభిసంజ్ఞలఁ బ్రాకృత
స్ఫురితసత్త్వరజస్తమంబులఁ ◆ బొందు నందు శుభస్థితుల్
హరి చరాచరకోటి కిచ్చు నశేషతత్త్వనిరూఢుఁ డై. 60

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు గలదు కాష్ఠంబుకంటె ధూమంబు ధూమంబుకంటెఁ ద్రయీమయం బయినవహ్ని యెట్లు విశేషం బగు నట్లు తమోగుణంబుకంటె రజోగుణంబు రజోగుణంబుకంటె బ్రహ్మప్రకాశకం బగుసత్త్వగుణంబు విశిష్టం బగుఁ దొల్లి మునులు సత్త్వమయుం డని భగవంతుఁ హరి నధోక్షజుం గొలిచిరి కొందఱు సంసారమందలిమేలుకొఱకు నన్యుల సేవింతురు మోక్షార్థు లయిన వారలు ఘోరరూపు లయినభూతపతుల విడిచి దేవతాంతరనింద సేయక శాంతు లయి నారాయణకథ లనుభవింతురు కొందఱు రాజసతామసు లయి సిరియు నైశ్వర్యంబును బ్రజలనుం గోరి పితృభూతప్రజేశాదుల నారాధింతురు మోక్ష మిచ్చుటం జేసి నారాయణుండు సేవ్యుండు వేద యాగ యోగ క్రియాజ్ఞాన తపోగతి ధర్మంబులు వాసుదేవపరంబులు నిర్గుణుం డయినపరమేశ్వరుండు గలుగుచు లేకుండుచుఁ ద్రిగుణంబులతోడం గూడినతనమాయచేత నింతయు సృజియించి గుణవంతునిచందంబున నిజమాయావిలసితంబు లయినగుణంబులలోఁ బ్రవేశించి విజ్ఞానవిజృంభితుం డై వెలుంగు నగ్ని యొక్కరుం డయ్యుఁ బెక్కుమ్రాఁకులందుఁ దేజరిల్లుచుఁ బెక్కండై తోఁచుతెఱంగున విశ్వాత్మకుం డైన పురుషుం డొక్కండ తనవలనం గలిగిననిఖిలభూతంబులందు నంతర్యామిరూపంబున దీపించు నతండు మనోభూతసూక్ష్మేంద్రియంబులతోడం గూడి గుణమయంబు లయినభావంబులం దనచేత నిర్మితంబు లైనభూతంబులందుఁ దగులు వడక తద్గుణంబు లనుభవంబు సేయు లోకకర్త యైనయతండు దేవతిర్యఙ్మను

ష్యాదిజాతులందు లీల నవతరించి లోకంబుల రక్షించు నని మఱియు సూతుం
డి ట్లనియె. 61

సీ. మహదహంకారతన్మాత్రసంయుక్తుఁ డై, చారుషోడశకళాసహితుఁ డగుచుఁ
బంచమహాభూతభాసితుం డై శుద్ధ, సత్త్వుఁ డై సర్వాతిశాయి యగుచుఁ
జరణోరు భుజ ముఖ శ్రవణాక్షి నాసా శి,రములు నానాసహస్రములు వెలుఁగ
నంబర కేయూర హార కుండల కిరీ,టాదులు వెక్కువే లమరు చుండఁ

తే. [1]పురుషరూపంబు ధరియించి పరుఁ డనంతుఁ, డఖిలభువనైకవర్తనయత్నమమర
మానితాపారజలరాశిమధ్యమునను, యోగనిద్రావిలాసి యై యొప్పు చుండు.

భగవంతునియేకవింశత్యవతారములు.

వ. అది సకలావతారంబులకు మొదలిగని యైనశ్రీమన్నారాయణదేవుని విరాజమానం బయినదివ్యరూపంబు దానిం బరమయోగీంద్రులు దర్శింతు రప్పరమేశ్వరునాభికమలంబువలన సృష్టికర్తలలోన శ్రేష్ఠుం డైనబ్రహ్మ యుదయించె నతని యవయవస్థానంబులయందు లోకవిస్తారంబులు గల్పింపంబడియె మొదల నద్దేవుండు కౌమారాఖ్యసర్గంబు నాశ్రయించి బ్రాహ్మణ్యుం డై దుశ్చరం బైన బ్రహ్మచర్యంబు చరియించె రెండవమాఱు జగజ్జననంబుకొఱకు రసాతలగత యయినభూమి నెత్తుచు యజ్ఞేశుం డయి వరాహదేహంబు దాల్చె మూఁడవతోయంబున నారదుం డనుదేవర్షి యై కర్మనిర్మోచకం బైన వైష్ణవతంత్రంబు సెప్పె నాలవపరికర్మభార్యాసర్గంబునందు నరనారాయణాభిధానుండై దుశ్చరం బైనతపంబు సేసెఁ బంచమావతారంబునం గపిలుం డనుసిద్ధేశుం డయి యాసురి యనుబ్రాహ్మణునకుఁ దత్త్వగ్రామనిర్ణయంబు గలసాంఖ్యంబు నుపదేశించె నాఱవశరీరంబున ననసూయాదేవియందు నత్రిమహామునికిఁ గుమారుం డై యలర్కునికిఁ బ్రహ్లాదిముఖ్యులకు నాత్మవిద్యఁ దెలిపె నేడవవిగ్రహంబున నాకూతియందు రుచికి జన్మించి యజ్ఞుం డనఁ బ్రకాశమానుండై యామాదిదేవతలతోడంగూడ స్వాయంభువమన్వంతరంబు రక్షించె నష్టమమూర్తిని మేరుదేవియందు నాభికి జన్మించి యురుక్రముం డనం బ్రసిద్ధుం డై విద్వజ్జనులకుఁ బరమహంసమార్గంబుం బ్రకటించె ఋషులచేతఁ గోరంబడి తొమ్మిదవజన్మంబునఁ బృథుచక్రవర్తి యై భూమిని ధేనువుం జేసి సమస్తవస్తువులం బిదికెఁ జాక్షుషమన్వంతరసంప్లవంబున దశమం బయినమీనావతారంబు నొంది మహీరూపం బగు నావ నెక్కించి వైవస్వతమనువు నుద్ధరించె సముద్రమథనకాలంబునం బదునొకండవమాఱు కమఠాకృతిని మందరాచలంబుఁ దనపృష్ఠకర్పరంబున నేర్పరియై నిలిపె ధన్వంతరి యనఁ బండ్రెండవతనువున సురాసురమథ్యమానక్షీరపాథోధిమధ్యభాగంబున నమృతకలశహస్తుం డై వెడలెఁ బదుమూఁడవది యయినమోహినీ

1. పరమపురుషాకృతి ధరించి.

వేషంబున సురాసురుల మోహితులం జేసి సురల నమృతాహారులం గావించెఁ బదునాలుగవది యైననరసింహరూపంబునం గనకకశిపుని సంహరించెఁ బదునేన వది యైనకపటవామనావతారంబున బలిని బదత్రయంబు యాచించి మూఁడు లోకంబుల నాక్రమించెఁ బదునాఱవది యైనభార్గవరామాకృతిని గుపితభా వంబుఁ దాల్చి బ్రాహ్మణద్రోహు లయినరాజుల నిరువదియొక్కమాఱు వధి యించి భూమి నిఃక్షత్త్రంబు గావించెఁ బదునేడవది యైనవ్యాసగాత్త్రంబున నల్పమతు లయినపురుషులం గరుణించి వేదవృక్షంబునకు శాఖ లేర్పఱిచెఁ బదునెనిమిదవ దైనరామాభిధానంబున దేవకార్యార్థంబు రాజత్వంబు నొంది సముద్రనిగ్రహాదిపరాక్రమంబు లాచరించె నేకోనవింశతివింశతితమంబు లైన రామకృష్ణరూపంబులచే యదువంశంబునందు సంభవించి విశ్వంభరాభారంబు నివారించెఁ గలియుగాద్యవసరంబున రాక్షససమ్మోహనంబుకొఱకు నేకవింశతిత మం బైనబుద్ధనామధేయంబునం గీకటదేశంబుల జినసుతుం డయి వర్తించు యుగసంధియందు వసుంధరాధీశులు చోరప్రాయు లై సంచరింప విష్ణుయశుం డనువిప్రునికిఁ గల్కి యను పేర నుద్భవింపం గలం డని యిట్లనియె. 63

మ. సరసిం బాసిన [1]వేయుకాలువలయోజన్ విష్ణునం దైన శ్రీ
కరనానా[2]ప్రకటావతారము లసంఖ్యాతంబు లుర్వీశులున్
సురలున్ బ్రాహ్మణసంయమీంద్రులు మహర్షుల్ విష్ణువంశాంశజుల్
హరి కృష్ణుండు బలానుజన్ముఁ డెడ లేక దావిష్ణుఁ డై నేర్పడన్. 64

క. భగవంతుం డగువిష్ణుఁడు, జగముల కెవ్వేళ రాక్షసవ్యథ గలుగుం
దగ నవ్వేళలఁ [3]దడయక, యుగయుగమునఁ బుట్టి కాచు నుద్యల్లీలన్. 65

ఆ. అతిరహస్య మైనహరిజన్మకథనంబు, మనుజుఁ డెవ్వఁ డేని మాపు రేపుఁ
జాల భక్తితోడఁ జదివిన సంసార, దుఃఖరాశిఁ బాసి తొలఁగి పోవు. 66

వ. వినుం డరూపుం డయి యేకరూపుం డయి యాత్మ యనం బరఁగుజీవునికిఁ బరమేశ్వ రుమాయాగుణంబు లైనమహదాదిరూపంబులచేత నాత్మస్థానంబులందు విరచి తం బైనస్థూలశరీరంబు గగనంబునందుఁ బవనాశ్రితమేఘసమూహంబును గాలి యందుఁ బార్థివధూళిధూసరత్వంబును నేరీతి నారీతి ద్రష్ట యగునాత్మయందు [4]దృశ్య మై బుద్ధిమంతులు గానివారిచేత నారోపింపంబడు నీస్థూలరూపంబుకంటె నదృష్టగుణం బయి యశ్రుతం బైనవస్తు వగుటం జేసి వ్యక్తంబు గాక సూక్ష్మం బై కరచరణాదులు లేక జీవునికి నొండొకరూపంబు విరచితం బయి యుండు సూ క్ష్మం బైనజీవునివలన నుత్క్రాంతిగమనాగమనంబులఁ బునర్జన్మంబు దోఁచు నిప్పా టిస్థూలసూక్ష్మరూపంబులు రెండు స్వరూపసమ్యగ్జ్ఞానంబునం జేసి ప్రతిషిద్ధంబులగు

1 వాయు-వాఉ-వాలువల. 2 ఘటనావతారము. 3 దయతో. 4 దృశ్యాత్మమై; దృశ్యత్వమై.

నవిద్యం జేసి యాత్మను గల్పింపంబడ్డ వని యీహేతువువలన నప్పు డాజీవునకు బ్రహ్మదర్శనం బగు దర్శనం బన జ్ఞానంబునం జేసి యేస్వరూపంబు విశారదుం డైన యీశ్వరుని దై క్రీడించుచు నవిద్య యనంబడుచున్న మాయ యుపరత యై యెప్పుడు దాన విద్యారూపంబునం బరిణత యగు నప్పుడు జీవోపాధి యయిన స్థూలసూక్ష్మరూపంబు దహించి జీవుండు గాష్ఠంబు లేక తేజరిల్లు వహ్ని చందంబునం దాన యుపరతుం డయి బ్రహ్మస్వరూపంబునం బొంది పరమానందంబున విరాజమానుం డగు నట్లు తత్త్వజ్ఞులు సెప్పుదు రని సూతుం డిట్లనియె.

చ. జననము లేక కర్మముల జాడలఁ బోక సమస్తచిత్తవ
ర్తనుఁ డగుచక్రికిం గవు లుదారపదంబుల జన్మకర్మముల్
వినుతులు సేయుచుండుదురు వేదరహస్యములందు నెందుఁ జూ
చిన మఱి లేవు జీవునికిఁ జెప్పినకైవడి జన్మకర్మముల్. 68

మ. భువనశ్రేణి నమోఘలీలుఁ డగుచుం బుట్టించు రక్షించు నం
తవిధిం జేయు మునుంగఁ డందు బహుభూతవ్రాతమం దాత్మతం
త్రవిహారస్థితుఁ డై షడింద్రియసమస్తప్రీతియుం దవ్వులన్
దివిభంగిం గొనుఁ జిక్కఁ డింద్రియములం దృష్ణా నిబంధించుచున్. 69

చ. జగదధినాథుఁ డైనహరిసంతతలీలల నామరూపముల్
దగిలి మనోవచోగతులఁ దార్కికచాతురి నెంత గల్గినన్
మిగిలి కుతర్కవాది దగ మేరలు సేసి యెఱుంగ నేర్చునే
యగణితవర్తనక్రమము నజ్ఞుఁ డెఱింగి నుతింప నోపునే. 70

ఉ. ఇంచుక మాయ లేక మది నెప్పుడుఁ బాయనిభక్తితోడ వ
ర్తించుచు నెవ్వఁ డేని హరిదివ్యపదాంబుజగంధరాశి సే
వించు నతం డెఱుంగు నరవిందభవాదుల కైన దుర్లభో
దంచిత మైనయాహరియుదారమహాద్భుతకర్మమార్గముల్. 71

మ. హరిపాదద్వయభక్తి మీవలన నిట్లారూఢ మై యుండునే
తిరుగం బాఱదు చిత్తవృత్తి హరిపై దీపించి మీలోపలన్
ధరణీదేవతలార మీరలు మహాధన్యుల్ సమస్తజ్ఞులున్
హరిచింతన్ మిముఁ జెంద వెన్నఁడును జన్మాంతవ్యథాయోగముల్. 72

శ్రీమహాభాగవతరచనాదివృత్తాంతము.

సీ. పుణ్యకీర్తనుఁ డైనభువనేశుచరిత మై, బ్రహ్మతుల్యం బైనభాగవతము
సకలపురాణరాజము దొల్లి లోకభద్రముగ ధన్యముగ మోక్షదముగఁ బ్రీతి
భగవంతుఁ డగువ్యాసభట్టారకుఁ డొనర్చి, శుకుఁ డనియెడుతనసుతునిచేతఁ
జదివించె నింతయు సకలవేదేతిహాసములలోపల నెల్ల సార మైన

ఆ. యీపురాణ మెల్ల నెలమి నాశుకయోగి, గంగనడుమ వచ్చి ఘనవిరక్తి
నొదవి మునులతోడ నుపవిష్టుఁ డగుపరీ,క్షిన్నరేంద్రుఁ డడుగఁ జెప్పె వినుఁడు.

వ. కృష్ణుండు ధర్మజ్ఞానాదులతోడం దనలోకంబునకుం జనినపిమ్మటం గలికాలదో
షాంధకారంబున నష్టదర్శను లయినజనులకు నిప్పు డిప్పురాణంబు కమలబంధుని
భంగి నున్నది నాఁ డందు భూరితేజుం డయి కీర్తించు చున్నవిప్రర్షివలన నేఁ
బఠించినక్రమంబున నామదికి గోచరించినంతయు వినిపించెద ననిన సూతునకు
మునివరుం డైనశౌనకుం డి ట్లనియె. 74

శా. సూతా యేయుగవేళ నేమిటికి నెచ్చోటన్ [1]మునుశ్రేష్ఠు లే
శ్రోతల్ గోరిన నేమిహేతువున కై శోధించి లోకైకవి
ఖ్యాతిన్ వ్యాసుఁడు మున్ను భాగవతముం గల్పించెఁ దత్పుత్రుఁ డే
ప్రీతిన్ రాజునకీపురాణకథఁ జెప్పం జెప్పవే యంతయున్. 75

వ. బుధేంద్రా వ్యాసపుత్త్రుం డైనశుకుం డనుమహాయోగి సమదర్శనుం డేకాం
తమతి మాయా[2]శయనంబువలనం దెలిసినవాఁడు గూఢుండు మూఢునిక్రియ
నుండు నిరస్తభేదుం డదియునుం గాక. 76

తరలము. శుకుఁడు గోఁచియు లేక పైఁ జనఁ జూచి తోయములందు ల
జ్జకుఁ జలింపక చీర లొల్లక చల్లు లాడెడి దేవక
న్యకలు హా శుక యంచు వెన్కఁ జనంగ వ్యాసునిఁ జూచి యం
శుకములన్ ధరియించి సిగ్గున స్రుక్కి రందఱు దీనిధీ. 77

వ. మఱియు నగ్నుండు తరుణుండు నై చనుతనకొడుకుం గని వస్త్రపరిధానం బొన
రింపక వస్త్రధారియు వృద్ధుండును నైనతనుం జూచి చేలంబులు ధరియించుదేవ
రమణులం గని వ్యాసుండు కారణం బడిగిన వారలు నీపుత్త్రుండు స్త్రీపురుషు
లనెడుభేదదృష్టి లేక యుండు మఱియు నతండు నిర్వికల్పుండు గాన నీకు నతనికి
మహాంతరంబు గల దని రట్టిశుకుండు కురుజాంగలదేశంబులు సొచ్చి హస్తినా
పురంబునఁ బౌరజనంబులచే నెట్లు జ్ఞాతుం డయ్యె మఱియు నున్మత్తుని
క్రియ మూఁగతెఱంగున జడునిభంగి నుండునమ్మహాయోగికి రాజర్షి యైన
పరీక్షిన్మహారాజుతోడ సంవాదం బెట్లు సిద్ధించె బహుకాలకథనీయం బయిన
శ్రీభాగవతనిగమవ్యాఖ్యానం బేరీతి సాగె నయ్యోగిముఖ్యుండు గృహస్థుల
గృహంబుల గోవును బిదికినయంతదడవు గాని నిలువంబడం డతండు గో
దోహనమాత్రకాలంబు సంచరించినస్థలంబులు తీర్థంబు లగు నండ్రు పెద్ద
కాలం బేకప్రదేశంబున నెట్లుండె భాగవతోత్తముం డైనజనపాలునిజన్మకర్మం
బు లేప్రకారంబులు వివరింపుము. 78

1 మునిశ్రేష్ఠు నే...గోరిరి. 2 పాశంబువలనం.

సీ. పాండవవంశంబు బలము మానంబును, వర్ధిల్లఁ గడిమి నెవ్వాఁడు మనిచెఁ
బరిపంథిరాజుల భర్మాభిధనముల, నర్పించి రెవ్వనియంఘ్రియుగముఁ
గుంభజకర్ణాదికురుభటవ్యూహంబు, సొచ్చి చెండాడె నేశూరుతండ్రి
గాంగేయసైనికాక్రాంతగోవర్గంబు, విడిపించి తెచ్చె నేవీరుతాత

ఆ. యట్టిగాథకీర్తి యగుపరీక్షిన్మహా, రాజు విడువ రానిరాజ్యలక్ష్మిఁ
బరిహరించి గంగఁ బ్రాయోపవిష్టుఁడై, యసువు లుండ నేల యడఁగియుండె.

ఉ. ఉత్తమకీర్తులైనమనుజోత్తము లాత్మహితంబు లెన్నఁడుం
జిత్తములందుఁ గోరరు హసించియు లోకుల కెల్ల నర్థసం
పత్తియు భూతియున్ సుఖము భద్రముఁ గోరుదు రన్యరక్షణా
త్యుత్తమ మైనమేను విభుఁ డూరక యేల విరక్తిఁ బాసెనో.

క. సారముల నెల్ల నెఱుఁగుదు, పారగుఁడవు భాషలందు బహువిధకథనో
దారుఁడవు మాకు సర్వముఁ, బారము ముట్టంగఁ దెలియఁ బలుకు మహాత్మా.

వ్యాసుఁడు వ్యాకులచిత్తుం డై చింతించుట.

వ. అని యడిగిన శౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠులకు సూతుం డిట్లనియెఁ దృతీయం బైనద్వాపరయుగంబు దీఱుసమయంబున నుపరిచరవసువీర్యంబున జన్మించి వాసవి నాఁ దగుసత్యవతియందుఁ బరాశరునికి హరికళం జేసి విజ్ఞాని యయినవేదవ్యాసుండు జన్మించి యొక్కనాఁడు బదరికాశ్రమంబున సరస్వతీజలంబుల స్నానాదికర్మంబులం దీర్చి శుచి యై పరులు లేనిచోట నొంటి గూర్చుండి సూర్యోదయవేళ నతీతానాగతవర్తమానజ్ఞుం డయినయాఋషి వ్యక్తంబు గాని వేగంబు గలకాలంబునం జేసి యుగధర్మంబులకు భువి సాంకర్యంబు వొందు యుగయుగంబుల భౌతికశరీరంబులకు శక్తిసంపన్నం బగుఁ బురుషులు నిస్సత్త్వులు ధైర్యశూన్యులు మందప్రజ్ఞు లల్పాయువులు దుర్బలులు నయ్యెద రని తనదివ్యదృష్టిం జూచి సర్వవర్ణాశ్రమంబులకు హితంబు సేయం దలంచి నలువురు హోతలచేత ననుష్ఠింపం దగి ప్రజలకు శుద్ధికరంబు లయినవైదికకర్మంబు లగుయజ్ఞంబు లెడతెగకుండుకొఱకు నేకం బైనవేదంబు ఋగ్యజుస్సామాథర్వణంబు లను నాలుగునామంబుల విభాగించి యితిహాసపురాణంబు లన్నియుఁ బంచమవేదం బని పల్కె నందు. 82

సీ. పైలుండు ఋగ్వేదపఠనంబు దొరకొనె, సామంబు జైమిని చదువుచుండె
యజువు వైశంపాయనాఖ్యుండు గైకొనెఁ, దుది నథర్వము సుమంతుఁడు పఠించె
నఖిలపురాణేతిహాసముల్ మాతండ్రి, రోమహర్షణుఁడు నిరూఢిఁ దాల్చెఁ
దమతమవేద మాతపసులు భాగించి, శిష్యసంఘములకుఁ జెప్పి రంత

తే. శిష్యు లెల్లను నాత్మీయశిష్యజనుల, కంత బహుమార్గములఁ [1]ద్రుంచి యనుమతింపఁ

1 బంచి.

కొక్కశాఖలు గలిగి యీపృథివిలోన, నిగమ మొప్పారె భూసురనివహమందు.

వ. ఇట్లు మేధావిహీను లయినపురుషులచేత నట్టివేదంబులు ధరియింపంబడు చున్నవి మఱియు దీనవత్సలుం డయినవ్యాసుండు స్త్రీశూద్రులకుం ద్రైవర్ణికాధములకు వేదంబులు విన నర్హంబులు గావు గావున మూఢుల కెల్ల మే లగు నని భారతాఖ్యానంబు సేసియు నమ్ముని భూతహితంబునందుఁ దనహృదయంబు సంతసింప కున్న సరస్వతీతటంబున నొంటి యుండి హేతువు వితర్కించుచుఁ దనలో ని ట్లనియె. 84

సీ. వ్రతధారి నై వేదవహ్నిగురుశ్రేణి, మన్నింతు విహితకర్మములఁ గొఱఁత
పడ కుండ నడపుదు భారతమిషమునఁ, బలికితి వేదార్థభావ మెల్ల
మునుకొని స్త్రీశూద్రముఖ్యధర్మములందుఁ, దెలిపితి నేఁ జెల్ల దీనఁ జేసి
యాత్మ సంతస మంద దాత్మలో నీశుండు, సంతసింపక యున్న జాడ దోఁచె

ఆ. హరికి యోగివరుల కభిలషితం బైన, భాగవతవిధంబుఁ బలుక నైతి
మోసమయ్యెఁ దెలివి మొనయదు మఱచితి, ననుచు వగచుచున్నయవసరమున.

—వ్యాసునికడకు నారదుండు వచ్చుట.—

సీ. తనచేతివల్లకితంత్రీ[1]చయంబున, సతతనారాయణశబ్ద మొప్ప
నాననసంభూతహరిగీతిరవసుధా, ధారల యోగీంద్రతతులు సొక్కఁ
గపిలజటాభారకాంతిపుంజంబుల, దిశలు ప్రభాతదీధితి వహింపఁ
దనులగ్నతులసికాదామగంధంబులు, గగనాంతరాళంబుఁ గప్పికొనఁగ

ఆ. వచ్చె మింటినుండి వాసవీనందను, కడకు మాటలాడఁ గడఁకతోడ
భద్రవిమలకీర్తిపారగుఁ డారూఢ, నయవిశారదుండు నారదుండు. 86

క. కనియె నారదుఁ డంతన్, వినమ్రవిలాసు నిగమవిభజనవిద్యా
జనితోల్లాసున్ భవదుః, ఖనిరాసున్ గురుమనోవికాసున్ వ్యాసున్. 87

వ. ఇట్లు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చిననారదు నెఱింగి లేచి వ్యాసుండు వివిధక్రమంబులం బూజించిన నతండు లేనగవు నగడెసిమొగంబుతోడ విపంచికాతంత్రి వ్రేల మీటుచు ని ట్లనియె.

ఉ. ధాతవు భారతశ్రుతివిధాతవు వేదపదార్థజాలవి
జ్ఞాతవు కామముఖ్యరిపుషట్కవిజేతవు బ్రహ్మతత్త్వని
ర్ణేతవు యోగినేతవు [2]వినీతుఁడ వీవు చలించి చెల్లరే
కాతరుకైవడిన్ వగవఁ గారణ మేమి పరాశరాత్మజా. 89

వ. అనినఁ బారాశర్యుం డి ట్లనియె. 90

క. పుట్టితి వజుతనువునఁ జే, పట్టితివి పురాణపురుషుభజనము పదముల్
మెట్టితివి దిక్కులం దుది, ముట్టితివి మహాప్రబోధమున మునినాథా. 91

---

1 స్వనంబున. 2 వి॰ నేతవు నీవు.

వ. అదియునుం గాక నీవు సూర్యునిభంగి మూఁడులోకంబులం జరింతువు వాయువు పగిది నఖిలజనులలోనఁ మెలంగుదువు సర్వజ్ఞుండ వగుటం జేసి. 92

క. నీ కెఱుఁగ రానిధర్మము, లోకములను లేదు బహువిధలోకివి నీ వీ నాకొఱఁత యెట్టి దంతయు, నాకుఁ వినరింపవయ్య ✽ నారద కరుణన్. 93

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె. 94

ఉ. అంచిత మైనధర్మచయ ✽ మంతయుఁ జెప్పితి వందులోన [1]నిం చించుక గాని విష్ణుకథ ✽ లేర్పడఁ జెప్పవు ధర్మముల్ ప్రపం చించిన మెచ్చునే గుణవిశేషము లెన్నినఁ గాక నీకు నీ కొంచెము వచ్చు టెల్ల హరిఁ ✽ గోరి నుతింపమి నార్యపూజితా. 95

మ. హరినామస్తుతి సేయుకావ్యము సువర్ణాంభోజహంసావళీ సురుచిభ్రాజిత మైనమానసనరస్స్ఫూర్తిఁ వెలుఁ గొందు శ్రీ హరినామస్తుతి లేనికావ్యము విచిత్రార్థాన్వితం బయ్యు శ్రీ కర మై యుండ దయోగ్యదుర్మలినవత్కాకోలగర్తాకృతిన్. 96

మ. అపశబ్దంబులఁ గూడియుఁ హరిచరిత్రాలాపముల్ సర్వపా పపరిత్యాగము సేయుఁ గావున హరిఁ ✽ భావించుచుం బాడుచుఁ జపముల్ సేయుచు వీనులఁ వినుచు నశ్రాంతంబుఁ గీర్తించుచుం దపనుల్ సాధులు ధన్యు లౌదురు గదా ✽ తత్త్వజ్ఞ చింతింపుమా. 97

వ. మునీంద్రా నిర్గతకర్మం బై నిరుపాధికం బైనజ్ఞానంబు హరిభక్తి లేకున్న శోభితంబు గాదు ఫలంబు గోరక కర్మం బీశ్వరునకు సమర్పణంబు సేయకున్న నది ప్రశస్తం బై యుండదు భక్తిహీనంబు లయినజ్ఞానవాచాకర్మ కౌశలంబులు నిరర్థకంబులు గావున మహానుభావుండవు యథార్థదర్శనుండవు సకలదిగంతధవళకీర్తివి సత్యరతుండవు ధృతవ్రతుండవు నగునీవు నిఖిలబంధ మోచనంబుకొఱకు వాసుదేవునిలీలావిశేషంబులు భక్తితోడ వర్ణింపుము హరివర్ణనంబు సేయక ప్రకారాంతరంబున నర్థాంతరంబులు వివక్షించి తద్వివక్షాకృతరూపనామంబులం జేసి పృథగ్దర్శనుం డైనవానిమతి పెనుగాలిచేతఁ ద్రిప్పంబడి తప్పం జనునావచందంబున నెలవు సేర నేరదు కామ్యకర్మంబులందు రాగంబు గలప్రాకృతజనులకు నియమించినధర్మంబులు సెప్పి [2]శాసకుండ వగునీవడవడి దగ దది యెట్టు లనిన వార లదియె ధర్మం బని జుగుప్సితంబు లగుకామ్యకర్మంబులు సేయుచుఁ దత్త్వజ్ఞానంబు మఱతురు గావున బుద్ధిమోహంబు జనియింపక తత్త్వప్రదుండ వై వ్యథావియోగంబు సేయు మని మఱియు నిట్లనియె.

చ. ఎఱిఁగెడువాఁడు కర్మచయ ✽ మెల్లను మాని హరిస్వరూపముఁ నెఱయ [3]నెఱుంగునవ్వలను ✽ నేరుపుఁ జూపు గుణానురక్తుఁ డై

1. నీ, వించుక. 2. శాసకుండ. 3. తెలిం గెడిక వలను • నేరుపుఁ; తెలియంగఁ జాల మతి నేరుపుఁ.

తెలుపవ లేక కుత్సితమనోరుచు దేహధనాద్యభిమానయుక్తుఁ డై
తొలుఁగనివానికిం దెలియ దీశ్వరలీల మునీంద్ర చెప్పుమా. 99

చ. తనకులధర్మముం విడిచి దానవవైరిపదారవిందముల్
పనివడి సేవ సేసి పరిపాకము వొందక యెవ్వఁ డేనిఁ జ
చ్చిన మఱుమేన నైన నది సిద్ధి వహించుఁ దదీయసేవఁ బా
సినఁ గులధర్మగౌరవము సిద్ధి వహించునె యెన్నిమేనులన్. 100

వ. అది గావున నెఱుక గలవాఁడు హరిసేవకుం బ్రయత్నంబు సేయం దగుఁ గాల క్రమంబున సుఖదుఃఖంబులు ప్రాప్తంబు లయినను హరిసేవ విడువం దగదు దానం జేసి బ్రహ్మస్థావరపర్యంతంబు దిరుగుచున్న [1]జనులకు నెయ్యది పొందరా దట్టిమేలు సిద్ధించు హరిసేవకుం డగువాఁడు నీచజన్మంబు నొందియు నన్యునిక్రియ సంసారంబునం జిక్కండు క్రమ్మఱ హరిచరణస్మరణంబుఁ జేయు భక్తిరసవశీకృతుం డయి విడువ నిచ్ఛగింపండు మఱియును. 101

సీ. విష్ణుండు విశ్వంబు విష్ణునికంటెను, వేఱేమియును లేదు విశ్వమునకు
భవవృద్ధిలయములు లాతనిమేఱచే నగు, నీ వెఱుంగుదు గాదె నీముఖమున
నెఱిఁగింపఁబడ్డది యేకదేశమున నీ, భువనభద్రమున కై పుట్టినట్టి
హరికళాజాతుండ వని విచారింపుము, రమణతో హరిపరాక్రమము లెల్ల

ఆ. వినుతి సేయు మీవు వినికియుఁ జదువును, దానమతులనయముఁ దపముధృతియుఁ
గలిమి కెల్ల ఫలము గాదె పుణ్యశ్లోకుఁ, గమలనాభుఁ బొగడఁ గలిగెనేని.

నారదునిపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

వ. మహాత్మా నేను బూర్వకల్పంబునం దొల్లిటిజన్మంబున వేదవాదులయింటిదాసికిం బుట్టి పిన్ననాఁడు వారలచేఁ బనుపంబడి యొక్కవానకాలంబునఁ జాతుర్మాస్యంబున నేకస్థలనివాసంబు సేయ నిశ్చయించినయోగిజనులకుం బరిచర్య సేయుచోట.

క. ఓటమితో నెల్లప్పుడుఁ, బాటవమునఁ బనులు సేసి బాలురకడ కే
యాటలకుఁ బోక యొకజంజాటంబును లేక భక్తి సలుపుదు ననఘా. 104

క. మంగళ మనుచును వారల, యెంగిలి భక్షింతు వారి కెందును నోడన్
ముంగల నిలుతును నియతిని, వెంగలిక్రియఁ జనుదు నురువివేకముతోడన్.

వ. ఇట్లేను వర్షాకాలశరత్కాలంబులు సేవించితి వారును నాయందుఁ గృపసేసి రంత.

శా. వారల్ కృష్ణుచరిత్రముల్ సదువఁగా వర్ణింపఁగాఁ బాడఁగా
నారావంబు సుధారసప్రతిమ మై యశ్రాంతముం వీనులం
దోరం బై పరిపూర్ణ మైన మది సంతోషించి నే నంతటం
బ్రారంభించితి విష్ణుసేవ కితరప్రారంభదూరుండ నై. 107

---

1. 'జనులకు దుఃఖంబులట్ల సుఖంబులు ప్రాకృతకర్మాధీనంబు లై సిద్ధించు నెయ్యది' అని అచ్చుప్రతి.

వ. ఇట్లు హరిసేవారతిం జేసి ప్రపంచాతీతుండనై బ్రహ్మరూపకుండ నయిననాయందు స్థూలసూక్ష్మం బయిన యీశరీరంబు నిజమాయాకల్పితం బని యమ్మహాత్ము లగు యోగిజనులమూలంబున రజస్తమోగుణపరిహారిణి యయినభక్తి సంభవించె నంతఁ జాతుర్మాస్యంబు నిండిన నయ్యోగిజనులు యాత్ర సేయువార లై రివ్విధంబున.

చ. అపచారంబులు లేక నిత్యపరిచర్యాభక్తియుక్తుండ నై
చపలత్వంబును మాని నేఁ గొలువఁగా సంప్రీతు లై వారు ని
ష్కపటత్వంబున దీనవత్సలతతోఁ గారుణ్యసంయుక్తు లై
యుపదేశించిరి నాకు నీశ్వరరహస్యోదారవిజ్ఞానమున్. 109

వ. ఏను వారియుపదేశంబున వాసుదేవునిమాయానుభావంబు దెలిసితి నీశ్వరుని యందు సమర్పితం బయినకర్మంబు తాపత్రయంబు మాన్పు నౌషధం బగు నే ద్రవ్యంబువలన నే రోగంబు జనియించె నా ద్రవ్యం బా రోగంబు మాన్ప నేరదు ద్రవ్యాంతరంబులచేత నైన చికిత్స మాన్పు నవ్విధంబునఁ గర్మంబులు సంసారహేతుకంబు లయ్యు నీశ్వరార్పితంబు లై తామ తమ్ముఁ జెఱుచుకొన నోపియుండు నీశ్వరునియందుఁ జేయంబడుకర్మంబు విజ్ఞానహేతుకం బై యీశ్వరసంతోషణంబును భక్తియోగంబునుం బుట్టించు నీశ్వరశిక్షం జేసి కర్మంబులు సేయువారలు కృష్ణగుణనామవర్ణనస్మరణంబులు సేయుదురు ప్రణవపూర్వకంబులుగా వాసుదేవ ప్రద్యుమ్న సంకర్షణానిరుద్ధమూర్తినామంబులు నాలుగు భక్తిం బలికి నమస్కారంబు సేసి మంత్రమూర్తియు మూర్తిశూన్యుండు నయినయజ్ఞపురుషుం బూజించుపురుషుండు సమ్యగ్దర్శనుం డగు. 110

క. ఏ నివ్విధమునఁ జేయఁగ, దానవకులవైరి నాకుఁ దనయందులవి
జ్ఞానము నిచ్చెను మదను, ష్ఠానము నతఁ డెఱుఁగు నీవు సలుపుము దీనిన్.

క. మునికులములోన మిక్కిలి, వినుకులు గలవాఁడ వీవు విభుకీర్తులు నీ
వనుకూలతఁ బొగడుము విను, [1]జనకులములదుఃఖ మెల్ల శాంతిం బొందన్.

వ. ఇట్లు నారదుజన్మకర్మంబులు విని క్రమ్మఱ వ్యాసుం డి ట్లనియె. 113

మ. విను మా భిక్షులు నీకు నిట్లు కరుణన్ విజ్ఞానముం జెప్పి పో
యిన బాల్యంబున వృద్ధభావమున నీ వేరీతి సంచారముల్
సనె నీ కిప్పుడు పూర్వకల్పమతి యేజాడం బ్రదీపించె ద
త్తనువుం బాసినచంద మెట్లు చెపుమా దాసీసుతత్వంబుతోన్. 114

వ. అని యిట్లు వ్యాసుం డడిగిన నారదుం డి ట్లనియె దాసీపుత్త్రుండ నయిన యేను భిక్షులవలన హరివిజ్ఞానంబు గలిగి యున్నంత. 115

సీ. మమ్ము నేలినవారిమందిరంబునఁ గల, పను లెల్లఁ గ్రమమున భక్తిఁ జేసి
తనపరాధీనతఁ దలఁపదు సొలసితి, నలసితి నాఁకొంటి ననుచు వచ్చి

1. జనములకుఁ దుఃఖ.

మాపును రేపును మా తల్లి మోహంబు, సంసార ముద్దాడుఁ జంచు దువ్వ
దేహంబు నివురు మోదించుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చు, నర్మిలి నన్నిట్టు లరసి మనుప
ఆ. నేను విడిచి పోక యింట నుండితి నయ్య, మోహిఁ గాక యెఱుక మోసపోక
మాఱుచింత లేక మానినై యేనేండ్లు, వాఁడ నగుచుఁ గొన్ని వాసరములు.
క. సదనము వెలువడి తెరువునఁ, జెదరక మా తల్లి రాత్రిఁ జీఁకటివేళన్
మొదవుం బిదుకఁగ నొక ఫణి, పదభాగముఁ గఱచెఁ ద్రొక్కఁబడి మునినాథా.
క. నీలాయతభోగఫణ, వ్యాళానలవిషమహోగ్రవహ్నిజ్వాలా
మాలావినిపాతిత యై, వ్రాలెన్ నను గన్నతల్లి వసుమతిమీఁదన్. 118
ఉ. తల్లి ధరిత్రిపై నొఱగి తల్లడపాటునఁ జెంది చిత్తముం
బల్లటిలంగఁ బ్రాణములు వాసినఁ జూచి కలంగ కేను నా
యుల్లములోన [1]మోహరుచి నొందక నంగము వాసె మేలు రా
జిల్లె నటంచు విష్ణుపదచింత [2]యొనర్పఁగ బుద్ధిఁ జేర్చుచున్. 119
వ. ఉత్తరాభిముఖుండ నై యేను వెడలి జనపదంబులుఁ బురంబులుఁ బట్టణంబులు గ్రామంబులుఁ బల్లెలు మందలు కిరాతపుళిందనివాసంబులు వనంబులు నుపవనంబులుఁ జిత్రధాతువిచిత్రితంబు లయినపర్వతంబులు సమదకరికరవిదళితశాఖులుగలశాఖులు నవారితనివారితపథికజనశ్రమాతిరేకంబు లైనతటాకంబులు బహువిధవిహంగనినదమనోహరంబు లై వికచారవిందమధుపానపరవశపరిభ్రమద్భ్రమరసుందరంబు లైనసరోవరంబులు దాఁటి చనుచు క్షుత్పిపాసాసమేతుండ నై యొక్కనదీహ్రదంబునఁ గ్రుంకు లిడి శుచి నై నీరు ద్రావి గతశ్రముండ నై.
క. సాలావృక కపి భల్లుక, కోలేభ లులాయ శల్య ఘూక శరభ శా
ర్దూల శశ గవయ ఖడ్గ, వ్యాళాజగ రాదిభయదవనమధ్యమునన్. 121
వ. దుస్తరంబు లైనవవేణుకీచకగుల్మలతాగహ్వరంబులపొంత నొక్కరావిమ్రాని డగ్గఱఁ గూర్చుండి యే విన్నచందంబున నాహృదయగతుం బరమాత్మస్వరూపు హరిం జింతించితి. 122

శా. ఆనందాశ్రులు గన్నులన్ వెడల రోమాంచంబుతోఁ దత్పద
ధ్యానారూఢుఁడ నైననాతలఁపులో నద్దేవుఁడుం దోఁచె నే
నానందాబ్ధిగతుండ నై యెఱుఁగ లే నైతిన్ నను న్నీశ్వరున్
నానాశోకహ మైనయాత్తనువు గానన్ లేక యట్లంతటన్. 123
వ. లేచి నిలుచుండి క్రమ్మఱ నద్దేవునిదివ్యాకారంబుఁ జూడ నిచ్ఛించుచు హృదయంబున నిలుపుకొని యాతురుండునుంబోలెఁ జూచియుం గానలేక నిర్మనుష్యం బైనవనంబునం జరియించు చున్ననన్ను నుద్దేశించి వాగగోచరుం డైనహరి గంభీరమధురంబు లైనవచనంబుల శోకం బుపశమింపం జేయుచందంబున ని ట్లనియె.

1. మోహరతి. 2. యొనర్చుచు.

ఉ. ఏల కుమార శోకిలఁగ నీజననంబున నన్నుఁ గానఁగాఁ
జాలవు నీవు కామముఖ షట్కము నిర్దళితంబు సేసి ని
ర్మూలితకర్ము లైన మునిముఖ్యులు గాని [1]కుయోగి గానఁగాఁ
జాలఁడు నీదు కోర్కి కొనసాగుట కై నిజమూర్తిఁ జూపితిన్. 125

క. నావలని కోర్కి యూరక, పోవదు విడిపించు దోషపుంజములను మ
త్సేవం బుట్టును వైశమ, భావింపఁగ నాదుభక్తి బాలక వింటే. 126

క. [2]నాయందుఁ మతి గలిగిన, వాయదు జన్మాంతరమున బాలక నీ వీ
కాయంబు విడిచి మీఁదట, మాయనుమతిఁ బుట్టఁ గలవు మద్భక్తుఁడ వై. 127

మ. విను మీసృష్టి లయంబు నొంది యుగముల్ వే యైనకాలంబు యా
మిని యై పోయెడిఁ బోవఁగాఁ గలుగుఁ జూ మీఁదం బునస్సృష్టి యం
దు నిరాఘస్మృతితోడఁ బుట్టెదవు నిర్దోషుండ వై నాకృపా
ఘనతం జెందెదు శుద్ధసాత్త్వికులలో గణ్యుండ వై యర్భకా. 128

వ. అని యిట్లాకాశంబు మూర్తియు ఋగ్వేదాదికంబు నిశ్వాసంబును గా నొప్పి సర్వనియామకం బైనమహాభూతంబు పలికి యూరకున్న నేను మస్తకంబు వంచి మ్రొక్కి తత్కరుణకు సంతసించుచు మదంబు దిగనాడి మచ్చరంబువిడిచి కామంబు నిర్జించి క్రోధంబు వర్జించి లోభమోహంబుల వెడలనడిచి సిగ్గు విడిచి యనంతనామంబులు పఠించుచుఁ బరమభద్రంబు లయినతచ్చరిత్రంబులం జింతించుచు నిరంతరసంతోషుండ నై కృష్ణుని బుద్ధి నిలిపి నిర్మలాంతఃకరణంబులతోడ విషయవిరక్తుండ నై కాలంబున కెదురు సూచుచు భూమిం దిరుగుచు నుండునంతం గొంతకాలంబునకు మెఱుంగు మెఱసిన తెఱంగున మృత్యువు దోఁచినం బంచభూతమయం బయి కర్మస్వరూపం బయినపూర్వదేహంబు విడిచి హరికృపావశంబున శుద్ధసత్త్వమయం బైనభాగవతదేహంబు సొచ్చితి నంతం ద్రైలోక్యంబు సంహరించి ప్రళయకాలపయోరాశిమధ్యంబున శయనించి నిదుర వోవ నిచ్ఛగించు నారాయణమూర్తి యయిన బ్రహ్మనిశ్వాసంబు వెంట నతనిలోపలం బ్రవేశించితి నంత సహస్రయుగపరిమితం బైనకాలంబు సనిన లేచి లోకంబులు సృజియింప నుద్యోగించు బ్రహ్మప్రాణంబువలన మరీచిముఖ్యు లగుమునులును నేనును జన్మించితి మందు సఖండితబ్రహ్మచర్యుండ నై యేను మూఁడులోకంబుల బహిరంతరంబులందు మహావిష్ణుని యనుగ్రహంబున నడ్డంబు లేక యీశ్వరదత్త యై బ్రహ్మాభివ్యంజకంబు లైనసప్తస్వరంబులు దమయంతన మ్రోయుచున్న యీ వీణాలాపనరతిం జేసి నారాయణకథాగానంబు సేయుచుఁ జరియించుచుండుదు.

ఆ. తీర్థపాదుఁ డయిన దేవుండు విష్ణుండు, తనచరిత్ర మేను దవిలి పాడఁ
జీరఁబడ్డవాని చెలువున నేతెంచి, ఘనుఁడు నామనమునఁ గాన వచ్చు. 130

1. దురంతుఁ. 2. నాయందుఁ గలుగునీమది, వాయదు.

క. వినుమీ సంసారం బను, వననిధిలో మునిఁగి కర్మ[1]వాంఛలచే వే
దనఁ బొందెడువానికి వి, ష్ణునిగుణవర్ణనము దెప్ప నుమ్ము మునీంద్రా. 131

చ. యమనియమాదియోగముల నాత్మ నియంత్రిత మయ్యుఁ గామరో
షములఁ బ్రచోదితంబ యగు శాంతి వహింపదు విష్ణుసేవచేఁ
గ్రమమున శాంతి గైకొనినకైవడి నాదుశరీరజన్మక
ర్మములరహస్య మెల్ల మునిమండన చెప్పితి నీవు గోరినన్. 132

వ. అని యిట్లు భగవంతుం డగు నారదుండు వ్యాసమునీంద్రుని వీడ్కొని వీణ వా
యించుచు యదృచ్ఛామార్గంబునం జనియె నని సూతుం డిట్లనియె. 133

క. వాయించు వీణ నెప్పుడు, మ్రోయించు ముకుందగీతములు జగములకుం
జేయించుఁ జెవులపండువు, మాయించు నఘాళి నిట్టిమతి మఱి గలఁడే. 134

వ. అని నారదుం గొనియాడిన సూతునిం జూచి నారదుమాటలు విన్న వెనుక
భగవంతుం డైన బాదరాయణుం డేమి సేసె నని శౌనకుం డడిగిన సూతుం డి
ట్లనియె బ్రహ్మదైవత్య యైనసరస్వతిపడమటితీరంబున ఋషులకు సత్త్రకర్మవర్ధనం
బయి బదరీతరుమండితం బయి శమ్యాప్రాసం బనం బ్రసిద్ధం బగునాశ్రమంబు
గల దందు జలంబుల వార్చి కూర్చుండి వ్యాసుండు దనమది దిరంబు సేసికొని
భక్తియుక్తం బయినచిత్తంబునం బరిపూర్ణుం డయినయీశ్వరుం గాంచి యీశ్వ
రాధీనమాయాకృతం బైనజీవునిసంసారంబుఁ గని జీవుండు మాయచేత మో
హితుం డై గుణవ్యతిరిక్తుం డయ్యు మాయాసంగతిం దన్నుఁ ద్రిగుణాత్మకుం
డని యభిమానించుచుఁ ద్రిగుణత్వాభిమానంబునం గర్తయు భోక్తయు నను
ననర్థంబు నొందు ననియు నయ్యనర్థంబునకు నారాయణభక్తియోగంబు గాని
యుపశమనంబు వేఱొకటి లే దనియు నిశ్చయించి. 135

మ. అవనీచక్రములోన నేపురుషుఁ డేయామ్నాయముల్ విన్న మా
ధవుపై లోకశరణ్యుపై భవములం దప్పింపఁగాఁ జాలుభ
క్తివిశేషంబు జనించు నట్టిభువనక్షేమంకరం బైనభా
గవతామ్నాయము బాదరాయణుఁడు దాఁ గల్పించె నేర్పొప్పఁగన్. 136

వ. ఇట్లు భాగవతంబు నిర్మించి మోక్షార్థి యైనశుకునిచేఁ జదివించె నని చెప్పిన విని
శౌనకుండు నిర్వాణతత్పరుండును సర్వోపేక్షకుండు నైనశుకయోగి యేమిటికి
భాగవతం బభ్యసించె ననవుడు సూతుం డిట్లనియె. 137

క. ధీరులు నిరపేక్షులు నా, త్మారాములు నైన మునులు హరిభజనము ని
ష్కారణము సేయుచుందురు, నారాయణుఁ డట్టివాఁడ నవ్యచరిత్రా. 138

క. హరిగుణవర్ణనరతుఁ డై, హరితత్పరుఁ డైనబాదరాయణి శుభత
త్పరతం బఠించెఁ ద్రిజగ, ద్వరమంగళ మైనభాగవతనిగమంబున్. 139

1 విషయభోగవాంఛలచే.

క. నిగమములు వేయుఁ జదివిన, సుగమంబులు గావు ముక్తిసుభగత్వంబుల్
మగమంబు భాగవత మను,నిగమంబుఁ బఠింప ముక్తినివసనము బుధా. 140

అర్జునుఁడు పుత్రఘాతి యగునశ్వత్థామ నవమానించుట.

వ. అని పలికి రాజర్షి యైనపరీక్షిన్మహారాజు జన్మకర్మముక్తులును బాండవులమహాప్రస్థానంబును గృష్ణకథోదయంబును జెప్పెదం గౌరవధృష్టద్యుమ్నాదులయుద్ధంబున వీరు లైనవారలు స్వర్గంబునకుం జనిన వెనుక భీముగదాఘాతంబున దుర్యోధనుండు దొడలు విఱిగి కూలిన నశ్వత్థామ దుర్యోధనునకుం బ్రియంబు సేయువాఁడై నిదురవోవు ద్రౌపదీపుత్రులశిరంబులు ఖండించి తెచ్చి సమర్పించె నది క్రూరకర్మం బని లోకులు నిందింతురు. 141

ఉ. బాలురచావు కర్ణములఁ బడ్డఁ గలంగి యలంగి యేడ్చు నా
బాలిక బాష్పతోయకణజాలము చెక్కుల రాల సేయ్చి పాం
చాలతనూజ నేలఁ బడి జాలిఁ బడం గని యొత్తి మంజువా
చాలతఁ జూపుచుం జికురజాలము దువ్వుచుఁ గ్రీడి యి ట్లనున్. 142

మ. ధరణీశాత్మజ [1]పీవు నీకు వగవన్ ధర్మంబె యాద్రోణి ని
ష్కరుణుం డై విదళించె బాలకుల మద్గాండీవనిర్ముక్తభీ
కరబాణంబుల నేఁడు వానిశిరముం ఖండించి నేఁ దెత్తుఁ ద
చ్ఛిరముం ద్రొక్కి జలంబు లాడు మిచటన్ శీతాంశుబింబాననా. 143

వ. అని యి ట్లోడంబఱిచి తనకు మిత్త్రుండును సారథియు నై నహరి మే లనుచుండం గవచంబు దొడిగి గాండీవంబు ధరియించి కపిధ్వజుం డై గురుసుతుని వెంట రథంబు దోలించిన. 144

శా. తన్నుం జంపెద నంచు వచ్చువిజయున్ దర్శించి తద్ద్రోణియా
పన్నుం డై శిశుహంతి గావున నిజప్రాణేచ్ఛఁ బాఱెన్ వడిన్
మున్నా బ్రహ్మ మృగాకృతిం దనయతున్ మోహించి క్రీడింప నా
నన్నుం డౌహరుఁ జూచి పాఱుపగిదిన్ సర్వేంద్రియభ్రాంతితోన్. 145

వ. ఇట్లు పోయినంతదూరంబుం బరువిడి వెనుకఁ జూచి రథతురంగంబు లలయుటఁ దెలిసి నిలిచి ప్రాణరక్షణంబునకు నొండుపాయంబు లేమి నిశ్చయించి జలంబుల వార్చి ద్రోణనందనుండు సమాహితచిత్తుం డై ప్రయోగంబ కాని యుపసంహారంబు నెఱకయుఁ బ్రాణసంరక్షణార్థంబు పార్థునిమీఁద బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబుం బ్రయోగించిన నది ప్రచండతేజంబున దిగంతరాళంబు నిండి ప్రాణిభయంకరం బై తోఁచిన వారికి నర్జునుం డి ట్లనియె. 146

సీ. పద్మలోచన కృష్ణ భక్తాభయప్రద, వినుము సంసారాగ్ని వేఁచు చున్న
జనులసంసారంబు సంహారింపఁగ నీవు, దక్క నన్యులు లేరు దలఁచి చూడ

1. నీకు నేల వగవన్.

సాక్షాత్కరించిన సర్వేశ్వరుండవు, ప్రకృతికి నవ్వలి ప్రభుండ వాద్య
పురుషుండ [1]వీవు ప్రబోధంబుచే మాయ, నడఁతువు నిశ్శ్రేయసాత్మ యందు

ఆ. మాయచేత మునిఁగి మనువారలకుఁ గృప, సేసి ధర్మముఖ్యచిహ్నమయిన
శుభము సేయు దీవు సుజనుల నవనిలోఁ, గావఁ బుట్టుదువు జగన్నివాస. 147

క. ఇది యొక తేజము భూమియుఁ, జదలును దిక్కులును నిండి సర్వంకష మై
యెదురై వచ్చుచు నున్నది, విదితముగా నెఱుఁగఁ జెప్పవే దేవేశా. 148

వ. అనిన హరి యి ట్లనియె. 149

శా. జిహ్మత్వంబునఁ బాఱి ద్రోణజుఁడు దుశ్శీలుండు ప్రాణేచ్ఛమై
బ్రహ్మాస్త్రం బదె యేసె వచ్చె నిదె తద్బాణాగ్ని బీభత్స నీ
బ్రహ్మాస్త్రంబునఁ గాని దీని మగుడింపన్ రాదు సంహార మీ
బ్రహ్మజ్ఞ మెఱుంగఁ జేయుము వడిన్ బ్రహ్మాస్త్రమున్ దీనిపై. 150

వ. అనిన నర్జునుండు జలంబుల వార్చి హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి ద్రోణనందనుం
జేసిన బ్రహ్మాస్త్రంబుమీఁదఁ దన బ్రహ్మాస్త్రంబుం బ్రయోగించిన. 151

మ. అవనివ్యోమములందు నిండి తమలో నా రెండు బ్రహ్మాస్త్రముల్
రవివహ్నిద్యుతిఁ బోరుచుం ద్రిభువనత్రాసంబు గావింపఁగా
వివశభ్రాంతి యుగాంతమో యని ప్రజల్ వీక్షింప నావేళ మా
ధవునాజ్ఞన్ విజయుండు సేసె విశిఖద్వంద్వోపసంహారమున్. 152

వ. ఇట్లస్త్రద్వయంబు నుపసంహరించి ధనంజయుండు ద్రోణనందనుం గూడ నెగచి
పట్టుకొని రోషారుణితలోచనుండై యాజ్ఞికుండు రజ్జువునం బశువుఁ గట్టినచందం
బున బంధించి శిబిరంబుకడకుం గొని చని హింసింతు నని తిగిచినం జూచి హరి
యి ట్లనియె. 153

ఉ. మాఱుపడంగ లేనియసమర్థుల సుప్తుల నస్త్రవిద్యలం
దేఱనిపిన్నపాపల వధించె నిశీథమునందుఁ గ్రూరుఁడై
పాఱుఁడు గాని పాతకుఁడు ప్రాణభయంబున వెచ్చ నూర్చుచుం
బాఱెడివీనిఁ [2]గావుము కృపామతి నర్జున పాపవర్జనా. 154

చ. వెఱచినవాని దైన్యమున వేఁదుఱు నొందినవాని నిద్రమై
మఱచినవాని సౌఖ్యమున మద్యము ద్రావినవాని [3]భగ్నుఁడై

1. వగునీవు బోధంబుచే. 2. మూలమున 'నైనం పార్థార్హసి త్రాతుం బ్రహ్మబన్ధుమిమం జహి' అని కృష్ణుఁడు అశ్వత్థామను గావక చంపుమని చెప్పినట్లున్నది. వ్రాఁతప్రతులందెల్లఁ 'గావు' మనియే యున్నది. మూలమునుబట్టి దీనిని 'గావకు' అని పండితులు దిద్దియున్నను వ్రాఁతప్రతుల తోఁపునఁ 'గావు' మనియే దిద్దఁబడెను. 3. భగ్నుఁడై.

పఱచినవాని సాధుజడభీతమువానిని గావు మంచు వా
చఱచినవానిఁ గామినులఁ జంపుట ధర్మము గాదు ఫల్గునా. 155

శా. స్వప్రాణంబుల నెవ్వఁ డేనిఁ గరుణాసంగంబు సాలించి య
న్యప్రాణంబులచేత రక్షణము సేయం జూచు వాఁ డంత్యలో
కప్రాప్తుం డగు రాజదండమున నకల్మాషుఁ డౌ నైన నీ
విప్రుం [1]దండితుఁ జేయ నేటికి మహావిభ్రాంతిచే నుండఁగన్. 156

వ. అని యివ్విధంబునఁ గృష్ణుం డానతిచ్చిన బ్రాహ్మణుండు కృతాపరాధుం డయ్యు వధ్యుండు గాఁ డనుధర్మంబుఁ దలంచి చంపక ద్రుపదరాజపుత్రికిం దనచేసిన ప్రతిజ్ఞం దలంచి బద్ధుం డైనగురునందనుం దోడ్కొని కృష్ణుండు సారథ్యంబు సేయ శిబిరంబుకడకు వచ్చి. 157

క. సురరాజసుతుఁడు సూపెను, దురవధిసుతశోకయుతకు ద్రుపదునిసుతకుం
బరిచలితాంగశ్రేణిం, బరుషమహాపాశబద్ధపాణిన్ ద్రౌణిన్. 158

ద్రౌపది యశ్వత్థామను జూచి సంభాషించుట.

వ. ఇట్లర్జునుండు దెచ్చి చూపిన బాలవధజనితలజ్జాపరాఙ్ముఖుం డైనకృపికొడుకుం జూచి మ్రొక్కి సుస్వభావ యగుద్రౌపది యి ట్లనియె. 159

మ. పరఁగన్ మా మగవార లందఱును మున్ బాణప్రయోగోపసం
హరణాద్యాయుధవిద్య లన్నియును ద్రోణాచార్యుచే నభ్యసిం
చిరి పుత్రాకృతి నున్నద్రోణుఁడవు నీచిత్తంబులో లేశముం
గరుణాసంగము లేక శిష్యసుతులన్ ఖండింపఁగాఁ బాడియే. 160

క. భూసురుఁడవు బుధదయా, భాసురుఁడవు శుద్ధవీరభటసందోహా
గ్రేసరుఁడవు శిశుమారణ, మానుచితకృత్యంబు ధర్మ మగునే తండ్రీ. 161

శా. ఉద్రేకంబున రారు శస్త్రధరులై యుద్ధావనిన్ లేరు కిం
చిద్ద్రోహంబును నీకుఁ జేయరు బలోత్సేకంబుతోఁ జీకటిన్
భద్రాకారులఁ బిన్నపాపల రణప్రౌఢక్రియాహీనులన్
నిద్రాసక్తుల సంహరింప నకటా నీచేతు లెట్లాడెనో. 162

ఉ. అక్కట పుత్రశోకజనితాతులభారవిషణ్ణచిత్త నై
పొక్కుచు నున్నభంగి నినుఁ బోరఁ గిరీటి నిబద్ధుఁ జేసి నేఁ
డిక్కడ కీడ్చి తెచ్చుట సహింపని దై భవదీయమాత నేఁ
డెక్కడ నిట్టిశోకమున నేక్రియ నేడ్చుచుఁ బొక్కుచున్నదో. 163

వ. అని కృష్ణార్జునులం జూచి యి ట్లనియె. 164

1. ఇచటను 'తదసౌవధ్యతాం' అను మూలమునకు సరిగా 'దండితుఁ జేయుము నేఁటికి' అని పాఠము దిద్దఁబడియున్నది. వ్రాఁతప్రతులం దెల్ల 'దండితుఁ జేయ నేటికి' అనియే యున్నది.

ఉ. ద్రోణునిలోఁ సగం బడక ద్రోణకుటుంబిని యున్న దింట న
క్షీణతనూజశోకవివశీకృత యై విలపించుభంగి నీ
ద్రోణిఁ దరల్చి తెచ్చుటకు దైన్యము నొందుచు నెంత పొక్కునో
ప్రాణవియుక్తుఁ డైన నతిపాపము బ్రాహ్మణహింస మానరే. 165

క. భూపాలకులకు విప్రులఁ, గోపింపం జేయఁ దగదు కోపించినఁ ద
త్కోపానలంబు మొదలికి, భూపాలాటవులఁ గాల్చు భూకంపముగాన్. 166

వ. అని [1]యిట్లు ధర్మ్యంబును సకరుణంబును నిర్వ్యళీకంబును సమంజసంబును శ్లాఘ్యంబునుం గాఁ బలుకు ద్రౌపదిపలుకులకు ధర్మనందనుండు సంతసిల్లె నకుల సహదేవ సాత్యకి ధనంజయ కృష్ణులు సమ్మతించిరి సమ్మతింపక భీముం డిట్లనియె.

చ. కొడుకులఁ బట్టి చంపె నని కోపము నొందదు బాలఘాతుకున్
విడువు మటంచుఁ జెప్పెడిని వెఱ్ఱిది ద్రౌపది వీఁడు విప్రుఁడే
విడువఁగ నేల చంపుఁ డిటు వీనిని మీరలు చంప రేని నా
పిడికిటిపోటునన్ శిరము భిన్నము సేసెదఁ జూడుఁ డిందఱున్. 168

వ. అని పలికిన నశ్వత్థామకు ద్రౌపది యడ్డంబు వచ్చె భీమునిసంరంభంబు సూచి హరి చతుర్భుజుం డయి రెండుచేతుల భీముని వారించి కడమ రెంటను ద్రుపదపుత్త్రికను దలంగించి నగుచు భీమున కిట్లనియె. 169

ఉ. అప్పుఁడు గాఁడు వీఁడు శిశుహంత దురాత్ముఁ డాతతాయి హం
తవ్యుఁడు బ్రహ్మబంధుఁ డగుఁ దప్పదు నిక్కము "బ్రాహ్మణో న హం
తవ్య" యటంచు వేదము శ్రుతంబు బగుఁ గావున ధర్మదృష్టిఁ గ
ర్తవ్యము వీనిఁ గాచుట యథాస్థితిఁ జూడుము పాండవోత్తమా. 170

వ. అని సరసాలాపంబు లాడి పవననందను నొడంబఱచి యర్జునుం జూచి ద్రౌపదికి నాకు భీమసేనునకు సమ్మతంబుగ మున్ను నీచేసిన ప్రతిజ్ఞ సిద్ధించునట్లు నాపంపు సేయు మని నారాయణుం డానతిచ్చిన నర్జునుండును దదనుమతంబున. 171

శా. విశ్వస్తుత్యుఁడు శక్రసూనుఁడు మహావీరుండు ఘోరాసిచే
నశ్వత్థామశిరోజముల్ దఱిఁగి చూడాంతర్మహారత్నమున్
శశ్వత్కీర్తి వెలుంగఁ బుచ్చుకొని పాశవ్రాతబంధంబులన్
విశ్వాసంబున నూడ్చి తోలె శిబిరోర్వీభాగముం బాసి పోన్. 172

క. నిబ్బరపుబాలహంతియు, గొబ్బునఁ దేజంబు మణియుఁ గోల్పడి నతుఁ డై
ప్రబ్బినవగచే విప్రుఁడు, సిబ్బితితో నొడలి[2]గబ్బుసెడి వడిఁ జనియెన్. 173

ఆ. ధనముఁ గొనుట యొండెఁ దల గొఱుగుట యొండె
నాలయంబు వెడల నడుచు టొండెఁ

1. 'యిట్లు ద్రౌపది పలికినకరుణాన్యాయధర్మసహితంబు లైనపలుకులకు' అనియే వ్రాత ప్రతులు. 2. కల్మి సెడి.

గాని చంపఁ దగినకర్మంబు సేసినఁ
జంపఁ దగదు విప్రజాతిఁ బతికి. 174

వ. ఇట్లశ్వత్థామను బ్రాణావశిష్టుం జేసి వెడల నడిచి పాండవులు పాంచాలీసహితులై పుత్రులకు శోకించి మృతులైనబంధువుల కెల్ల దహనాదికృత్యంబులు సేసి యుదకప్రదానంబు సేయుకొఱకు స్త్రీల ముందట నిడికొని గోవిందుండునుం దారును గంగకుం జని తిలోదకంబులు వోసి క్రమ్మఱ విలపించి హరిపాదపద్మపరాగపటలపవిత్రంబు లయినభాగీరథీజలంబుల స్నాతు లయి యున్నయెడం బుత్రశోకాతురు లయినగాంధారీధృతరాష్ట్రులను గుంతీద్రౌపదులను జూచి మాధవుండు మునీంద్రులుం దానును బంధుమరణశోకాతురు లయినవారలవగవు మానిచి మన్నించె నివ్విధంబున. 175

శా. పాంచాలీకబరీవికర్షణమహాపాపక్షతాయుష్కులం
జంచద్గర్వుల ధార్తరాష్ట్రుల ననింద్యుం జంపించి గోవిందుఁ డి
ప్పించెన్ రాజ్యము ధర్మపుత్రునకుఁ గల్పించెన్ మహాఖ్యాతిఁ జే
యించెన్ మూఁడుతురంగమేధములు దేవేంద్రప్రభావంబునన్. 176

శ్రీకృష్ణుఁ డుత్తరాగర్భస్థుం డగునర్భకుని రక్షించుట.

వ. అంత వాసుదేవుండు వ్యాసప్రముఖభూసురపూజితుం డయి యుద్ధవసాత్యకులు గొలువ ద్వారకాగమనప్రయత్నంబునం బాండవుల వీడ్కొని రథారోహణంబు సేయుసమయంబున భయంబునం దత్తఱపడుచు నుత్తర సనుదెంచి కల్యాణగుణోత్తరుం డైనహరి కిట్లనియె. 177

మ. ఇదె కాలానలతుల్య మైనవిశిఖం బేతెంచె దేవేశ నే
డుదరాంతర్గతగర్భదాహమునకై యుగ్రప్రభం బచ్చుచు
న్నది దుర్లోక్యము మానుపం శరణ మన్యం బేమియుం లేదు నీ
పదపద్మంబులె కాని యొండెఱుఁగ నీబాణాగ్ని వారింపవే. 178

క. దుర్భరబాణానలమున, గర్భములో నున్నశిశువు ఘనసంతాపా
విర్భావంబునఁ బొరలెడి, నిర్భరకృపఁ గావ వయ్య నిఖిలస్తుత్యా. 179

క. చెల్లెలికొడుల నీమే, నల్లుఁడు శత్రువులచేత హతుఁ డయ్యెను నం
ఫుల్లారవిందలోచన, భల్లాగ్ని నడంచి శిశువు బ్రదికింపఁ గదే. 180

ఆ. గర్భమందుఁ గమలగర్భాండశతములు, నిముడుకొన వహించునీశ్వరేశ
నీకు నొక్కమానిసీగర్భరక్షణ, మెంతబరువు నిర్వికారహంతు గాక. 181

వ. అనిన నాశ్రితవత్సలుం డగునప్పరమేశ్వరుండు సుభద్రకోడలిదీనాలాపంబు లాలించి యిది ద్రోణనందనుండు లోక మంతయు నపాండవం బయ్యెడు మని యేసినదివ్యాస్త్రం బని యెఱింగి నంతఁ బాండవుల కభిముఖం బయి ద్రోణనందన

దివ్యాస్త్రనిర్గతనిశితమార్గణంబులు డగ్గఱిన నొగ్గడిలక వారును బ్రహ్మాస్త్రంబు లందికొని పెనంగుసమయంబున. 182

మ. తనసేవారతిచింత గాని పరచింతాలేశమున్ లేనిస
జ్జనులం బాండుతనూజులన్ మనుచువాత్సల్యంబుతో ద్రోణనం
దనుబ్రహ్మాస్త్రము నడ్డపెట్టఁ బనిచెన్ దైత్యారి సర్వారిసా
ధననిర్వక్రము రక్షితాఖిలసుధాంధశ్చక్రముం జక్రమున్. 183

మ. సకలప్రాణిహృదంతరాళముల భాస్వజ్జ్యోతి యై యుండుసూ
క్ష్మకళుం డచ్యుతుఁ డయ్యెడన్ *విరటుచూలిగర్భంబుఁ దాఁ జక్రహ
స్తకుఁ డై వైష్ణవమాయఁ గప్పి కురుసంతానార్థి యై యడ్డ మై
ప్రకటస్ఫూర్తి నడంచె ద్రోణతనయబ్రహ్మాస్త్రమున్ లీలతోన్. 184

వ. ఇట్లు ద్రోణతనయుండు సేసినప్రతిక్రియారహితం బయినబ్రహ్మశిరం బనియెడి దివ్యాస్త్రంబు వైష్ణవతేజంబున నిరర్థకం బయ్యె నిజమాయచే సకలలోకసర్గస్థితిసంహారంబు లాచరించునట్టిహరికి ధరణీసురబాణనివారణంబు విచిత్రంబు గాదు తత్సమయంబున సంతసించి పాండవపాంచాలీసహిత యై కొంతి గమనోన్ముఖుం డయినహరిం జేర వచ్చి యిట్లనియె. 185

కుంతీదేవి శ్రీకృష్ణుని నుతించుట.

క. పురుషుం డాద్యుఁడు ప్రకృతికిఁ, బరుఁ డవ్యయుఁ డఖిలభూతబహిరంతర్భా
సురుఁ డనవలోకనీయుఁడుఁ, బరమేశ్వరుఁ డైననీకుఁ బ్రణవములు హరీ. 186

వ. మఱియు జవనికమఱుఁగున నాట్యంబు సలుపునటునిచందంబున మాయాయవనికాంతరాళంబున నిలువంబడి నీమహిమచేఁ బరమహంసలు నివృత్తరాగద్వేషులు నిర్మలాత్ములు నయినమునులకు సదృశ్యమానుండ వయి పరిచ్ఛిన్నుండవు గాని నీవు మూఢదర్శనంబులు వర్జించుకుటుంబవతు లగుమాకు నెట్లు దర్శనీయుండ వయ్యెదు శ్రీకృష్ణ వాసుదేవ దేవకీనందన నందగోపకుమార గోవింద పంకజనాభ పద్మమాలికాలంకృత పద్మలోచన పద్మసంకాశచరణ హృషీకేశ భక్తియోగంబునం జేసి నమస్కరించెద నవధరింపుము. 187

సీ. తనయులతోడ నే దహ్యమానం బగు, జతుగృహంబునయందుఁ జావకుండఁ
గురురాజు పెట్టించుఘోరవిషంబున, మారుతపుత్త్రుండు మడియకుండ
ధార్తరాష్ట్రుఁడు సముద్ధతిఁ జీర లొలువంగ, ద్రౌపదిమానంబు దలఁగకుండ
గాంగేయకుంభజకర్ణాదిమునులచే, నాబిడ్డ లనిలోన నలఁగకుండఁ

తే. విరటుపుత్త్రిక కడుపులో వెలయుచూలు, ద్రోణనందనుశరవహ్నిఁ ద్రుంగకుండ
మఱియు రక్షించితివి పెక్కుమార్గములను, నిన్ను నేమని వర్ణింతు నీరజాక్ష.

మత్త. బల్లిదుం డగుకంసుచేతను బాధ నొందుచు నున్న మీ

* 'విరటజాఁగర్భంబు' ననియే వ్రాఁతప్రతులు. అయ్యది చింత్యము.

తల్లిఁ గాచినభంగిఁ గాచితి ధార్తరాష్ట్రులచేత నే
దల్లడంబునఁ జిక్కకుండఁగ దావకీయగుణవ్రజం
బెల్ల సంస్తుతి సేసి చెప్పఁగ నెంతదాన జగత్పతీ. 189

క. జననము నైశ్వర్యంబును, ధనమును విద్యయును గలమదచ్ఛన్నులకిం
చనగోచరుఁ డగునిన్నున్, వినుతింపఁగ లేరు నిఖిలవిబుధస్తుత్యా. 190

వ. మఱియు భక్తధనుండును నివృత్తధర్మార్థకామవిషయుండును నాత్మారాముండును
రాగాదిరహితుండును గైవల్యదానసమర్థుండును గాలరూపకుండును నియామ
కుండును నాద్యంతశూన్యుండును విభుండును సర్వసముండును సకలభూతనిగ్ర
హానుగ్రహకరుండును నైననిన్నుఁ దలంచి నమస్కరించెద నవధరింపుము మను
ష్యుల విడంబించుభవదీయవిలసనంబు నిర్ణయింప నెవ్వఁడు సమర్థుండు నీకుం
బ్రియాప్రియులు లేరు జన్మకర్మశూన్యుండ వయిననీవు తిర్యగాదిజీవులయందు
వరాహాదిరూపంబులను మనుష్యులందు రామాదిరూపంబులను ఋషులయందు
వామనాదిరూపంబులను జలచరంబులయందు మత్స్యాదిరూపంబులను నవత
రించుట లోకవిడంబనార్థంబు గాని జన్మకర్మసహితుండ వగుటం గాదు. 191

ఉ. కోపముతోడ నీవు దధికుంభము భిన్నము సేయుచున్నచో
గోపిక త్రాటఁ గట్టిన వికుంచితసాంజనబాష్పతోయధా
రాపరిపూర్ణవక్త్రముఁ గరంబులఁ బ్రాముచు వెచ్చనూర్చుచుం
బాపఁడవై నటించుట కృపాపర నామదిఁ జోద్యమయ్యెడిన్. 192

క. మలయమునఁ జందనము క్రియ, వెలయఁగ ధర్మజునికీర్తి వెలయించుటకై
యిలపై నభవుఁడు హరి యదుకులమున నుదయించె నండ్రు గొందఱనంతా.

క. వసుదేవదేవకులు తా, పసగతి గతభవమునందుఁ బ్రార్థించిన సం
తసమునఁ బుత్త్రత నొందితి, వసురలమృతి కంచుఁ గొంద ఱండ్రు మహాత్మా.

క. జలరాశినడుమ మునిఁగెడు, కలము క్రియన్ భూరిభారకర్శిత యగునీ
యిలఁ గావ నజుఁడు గోరినఁ, గలిగితివని కొంద ఱండ్రు గణనాతీతా. 195

తే. మఱచి యజ్ఞానకామ్యకర్మములఁ దిరుగు
వేదనాతురులకుఁ దన్నివృత్తిఁ జేయ
శ్రవణచింతనవందనార్చనము లిచ్చు
కొఱకు నుదయించి తండ్రు నిన్ గొంద ఱభవ. 196

మ. నినుఁ జింతించుచుఁ బాడుచుం బొగడుచున్ నీదివ్యచారిత్రముల్
వినుచుం జూతురు గాక లోకులితరాలోకంబులం జూతురే
ఘనదుర్జన్మపరంపరాదళనదక్షంబై మహాయోగివా
గ్వినుతంబై నభవత్పదాబ్జయుగమున్ విశ్వేశ విశ్వంభరా. 197

వ. దేవా నిరాశ్రయుల మై భవదీయచరణారవిందంబు లాశ్రయించి నీవారల మైన

మమ్ము విడిచి విచ్చేయ నేల నీకరుణావలోకనంబుల నిత్యంబును జూడవేని
యాదవసహితు లైనపాండవులు జీవునిం బాసినయింద్రియంబులచందంబునఁ
గీర్తిసంపదలు లేక తుచ్ఛత్వంబు నొందుదురు కల్యాణలక్షణలక్షితంబు లైననీ
యడుగులచేత నంకితం బయినమదీయధరణీమండలంబు నీవు వాసిన శోభితంబు
గాదు నీకృపావీక్షణామృతంబున నిక్కడిజనపదంబులు గుసుమఫలభరితంబు
లై యోషధితరులతాగుల్మనదనదీసమేతంబు లై యుండు. 198

ఉ. యాదవులందుఁ బాండవులయందు నధీశ్వర నాకు మోహవి
చ్ఛేదము సేయు మయ్య ఘనసింధువుఁ జేరెడిగంగభంగి నీ
పాదసరోజచింతనముపై ననిశంబు మదీయబుద్ధి న
త్యాదరవృత్తితోఁ గదియునట్లుగఁ జేయఁ గదయ్య యీశ్వరా. 199

శా. శ్రీకృష్ణా యదుభూషణా నరసఖా శృంగారరత్నాకరా
లోకద్రోహినరేంద్రవంశదహనా లోకేశ్వరా దేవతా
నీకబ్రాహ్మణగోగణార్తిహరణా నిర్వాణసంధాయకా
నీకున్ మ్రొక్కెదఁ ద్రుంపవే భవలతల్ నిత్యానుకంపానిధీ. 200

వ. అని యిట్లు సకలభాషణంబుల నుతియించుగొంతిమాటకు నియ్యకొని గోవిం
దుండు మాయానిరూఢమందహాసవిశేషంబున మోహంబు నొందించి రథా
రూఢుం డై కరినగరంబునకు వచ్చి కుంతీసుభద్రాదుల వీడ్కొని తనపురంబునకు
విచ్చేయ గమకించి ధర్మరాజుచేఁ గించిత్కాలంబు నిలువు మని ప్రార్థితుం డై
నిలిచె నంత బంధువధశోకాతురుం డయినధర్మజుండు నారాయణవ్యాసధౌ
మ్యాదులచేతఁ దెలుపంబడియుఁ దెలియక మోహితుండై నిర్వివేకం బగుచిత్తం
బున ని ట్లనియె. 201

మ. తనదేహంబునకై యనేకమృగసంతానంబుఁ జంపించుదు
ర్జనుభంగిన్ గురుబాలకద్విజతనూజభ్రాతృసంఘంబు ని
ట్లనిఁ జంపించినపాపకర్మునకు రాజ్యాకాంక్షికిన్ నాకు హా
యనలక్షావధి నైన ఘోరనరకవ్యాసంగముల్ మానునే. 202

వ. మఱియుఁ బ్రజాపరిపాలనపరుం డయినరాజు ధర్మయుద్ధంబున శత్రువుల వధియిం
చినం బాపంబు లే దని శాస్త్రవచనంబు గల దయిన నది విజ్ఞానంబుకొఱకు స
మర్థంబు గాదు చతురంగంబుల ననేకాక్షౌహిణీసంఖ్యాతంబులం జంపించితి హత
బంధు లయినసతుల కేను జేసినద్రోహంబు దప్పించుకొన నేర్పు లేదు గృహస్థా
శ్రమధర్మంబు లైనతురంగమేధాదియాగంబులచేతఁ బురుషుండు బ్రహ్మహత్యా
దిపాపంబులవలన విడివడి నిర్మలుం డగు నని నిగమంబులు నిగమించుఁ బంకం
బునఁ బంకిలస్థలంబునకు మద్యంబున మద్యభాండంబునకు శుద్ధి సంభవింపనిచం

దంబున బుద్ధిపూర్వకజీవహింసనంబు లయినయాగంబులచేతం బురుషులకుఁ బాపబాహుళ్యంబ కాని పాపనిర్ముక్తి గా దని శంకించెద. 203

క. అని యిట్లు ధర్మసూనుఁడు, మునసి నిరాహారిభావమున జీవనదీ తనయుఁడు గూలినచోటికిఁ, జనియెఁ బ్రజాద్రోహపాపచలితాత్ముం డై. 204

—ధర్మజుఁడు శ్రీకృష్ణసహితుండై శరతల్పగతుం డైనభీష్మునికడ కేఁగుట.—

వ. అయ్యవసరంబునం దక్కినపాండవులును ఫల్గునసహితుం డై సపద్మలోచనుండును గాంచనసమంచితంబు లయినరథంబు లెక్కి ధర్మజుం గూడి చనిన నతండు గుహ్యకసహితుం డయినకుబేరునిభంగి నొప్పె నిట్లు పాండవులు పరిజనులు గొలువఁ బద్మనాభసహితులై కురుక్షేత్రంబున కేఁగి దివంబుననుండి నేలం గూలినదేవత తెఱంగున సంగ్రామరంగపతితుం డై నగంగానందనునకు నమస్కరించిరంత బృహదశ్వ భరద్వాజ పరశురామ పర్వత నారద బాదరాయణ కశ్య పాంగిరస కౌశిక ధౌమ్య సుదర్శన శుక వసిష్ఠాద్యనేక రాజర్షి దేవర్షి బ్రహ్మర్షులు శిష్యసమేతు లై చనుదెంచినం జూచి సంతసించి దేశకాలవిభాగవేది యైనభీష్ముండు వారలకుం బూజనంబు గావించి. 205

క. మాయాంగీకృతదేహుం, డై యఖిలేశ్వరుఁడు మనుజుఁ డై నాఁ డని ప్రజ్ఞాయత్తచిత్తమున గాం, గేయుఁడు పూజనము సేసెఁ గృష్ణున్ జిష్ణున్. 206

వ. మఱియు గంగానందనుండు వినయప్రేమసుందరు లయినపాండునందనులం గూర్చుండ నియోగించి మహానురాగజనితబాష్పసలిలసందోహసమ్మిళితలోచనుం డై యి ట్లనియె. 207

ఆ. ధరణిసురులు హరియు ధర్మంబు దిక్కుగా, బ్రదుకఁదలఁచి మీరు బహువిధముల నన్నలార పడితి రాపత్పరంపర, లిట్టిచిత్ర కర్మ మెందుఁ గలదు. 208

ఉ. సంతస మింత లేదు మృగశాపవశంబునఁ బాండుభూవిభుం డంతము నొంది యుండ మిము నర్భకులం గొని వచ్చి కాంతుతో నింతలవారిఁ గాఁ బెనిచె నెన్నఁడు సౌఖ్యముపట్టు గాన దీ గొంతి యనేకదుఃఖములఁ గుందుచు నుండును భాగ్య మెట్టిదో. 209

ఉ. వాయువశంబు లై మొగసి వారిధరంబులు మింటఁ గూడుచుం బాయుచు నుండు కైవడిఁ బ్రపంచము సర్వముఁ గాలతంత్ర మై పాయుచుఁ గూడు చుండు నొకభంగిఁ జరింపదు కాల మన్నియుం జేయుచు నుండుఁ గాలము విచిత్రము దుస్తర మెట్టివారికిన్. 210

ఉ. రాజఁట ధర్మజుండు సురరాజసుతుం డఁట ధన్వి శాత్రవౌద్వేజక మైనగాండివము విల్లఁట సారథి సర్వభద్రసంధాయకుఁ డైనచక్రి యఁట యుగ్రగదాధరుఁ డైనభీముఁ డయ్యాజికిఁ దోడువచ్చు నఁట యాపద గల్గుట యేమిచోద్యమో. 211

ఆ. ఈశ్వరుండు విష్ణుఁ డెవ్వేళ నెవ్వని, కేమి సేయఁ బురుషుఁ డేమి యెఱుఁగు
నతనిమాయలకు మహాత్ములు విద్వాంసు, లడఁగి మెలఁగుచుందు రంధు లగుచు.

వ. కావున దైవతంత్రం బైన పనికి వగవం బని లేదు రక్షకులు లేని ప్రజల రక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు నావిష్కరించిననారాయణుండు తేజోనిరూఢుండు గాక యాదవులందు నిగూఢుం డై తనమాయచేత లోకంబుల మోహాతిరేకంబుల నొందించు నతనిరహస్యప్రకారంబుల భగవంతుం డైన పరమేశ్వరుం డెఱుంగు మఱియు దేవర్షి యగునారదుండును భగవంతుం డగుకపిలమునియు నెఱుంగుదురు మీరు కృష్ణుండు దేవకీపుత్త్రుం డగుమాతులేయుం డని తలంచి దూత సచివసారథిబంధుమిత్త్రప్రయోజనంబుల నియమింతు రిన్నిటం గొఱంత లేదు రాగాదిశూన్యుండు నిరహంకారుండు నద్వయుండు సమదర్శనుండు సర్వాత్మకుండు నయినయీశ్వరునకు నతోన్నతభావంబు లెక్కడివి లే వైన భక్తవత్సలుండు గావున నేకాంతభక్తులకు సులభుం డై యుండు. 213

సీ. అతిభక్తి నెవ్వనియందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి, యెవ్వనినామ మూహించి పొగడి
కాయంబు విడుచుచుఁ గామకర్మాదిని,ర్మూలనుం డై యోగి ముక్తి నొందు
నట్టిసర్వేశ్వరుం డఖిలదేవోత్తముఁ, డెవ్వేళఁ బ్రాణంబు లేను విడుతు
నందాఁక నిదె [1]మహాహర్షుఁ డై వికసిత, వదనారవిందుఁ డై వచ్చె నేఁడు

తే. నాల్గుభుజములుఁ గమలాభనయనయుగము, నొప్పఁ గన్నులముందట నున్నవాఁడు
మానవేశ్వర నాభాగ్యమహిమఁ జూడు, మేమి సేసితినో పుణ్య మితనిఁ గూర్చి.

వ. అని యిట్లు ధనంజయసంప్రాపితశరపంజరుం డయినకురుకుంజరునివచనంబు లాకర్ణించి మును లండఱు వినుచుండ ధర్మనందనుండు మందాకినీనందనువలన నరజాతిసాధారణంబు లగుధర్మంబులును వర్ణాశ్రమధర్మంబులును రాగవైరాగ్యోపాధులతోఁ గూడిన ప్రవృత్తినివృత్తిధర్మంబులును దానధర్మంబులును రాజధర్మంబులును స్త్రీధర్మంబులును శమదమాదికంబులును హరితోషణంబు లగుధర్మంబులును ధర్మార్థకామమోక్షంబులును నానావిధోపాఖ్యానేతిహాసంబులును సంక్షేపవిస్తారరూపంబుల నెఱింగె నంత రథికసహస్రంబులకు గమికాఁ డైనభీష్ముండు స్వచ్ఛందమరణు లైనయోగీశ్వరులచేత వాంఛితం బగునుత్తరాయణంబు సనుదెంచిన నది దనకు మరణోచితకాలం బని నిశ్చయించి. 215

శా. ఆలాపంబులు మాని చిత్తము మనీషాయత్తముం జేసి దృ
గ్జాలంబుల్ హరిమోముపైఁ బఱపి తత్కారుణ్యదృష్టిన్ విని
ర్మూలీభూతశరవ్యథానిచయుఁ డై మోదించి భీష్ముండు సం
శీలం బొప్ప నుతించెఁ గల్మషగజశ్రేణీహరిన్ శ్రీహరిన్. 216

1. మందహాసుఁ డై.

వ. ఇట్లు పీతాంబరధారియుఁ జతుర్భుజుండు నాదిపూరుషుండుఁ బరమేశ్వరుండు నగు హరియందు నిష్కాముండై విశుద్ధం బగు ధ్యానవిశేషంబుచే నిరస్తదోషుం డగుచు ధారణావతి యైన బుద్ధిని సమర్పించి పరమానందంబున నొంది ప్రకృతివలన నైన సృష్టిపరంపరలఁ బరిహరించు తలంపున మందాకినీనందనుం డిట్లనియె. 217

భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట.

మ. త్రిజగన్మోహననీలకాంతిఁ దను వుద్దీపింపఁ బ్రాభాతనీ
రజబంధుప్రభ మైనచేలము పయిన్ రంజిల్ల నీలాలక
వ్రజసంయుక్తముఖారవింద మతిసేవ్యంబై విజృంభింప మా
విజయుం జేరెడువన్నెలాఁడు మది నావేశించు నెల్లప్పుడున్. 218

మ. హయరింఖాముఖధూళిధూసరపరిన్యస్తాలకోపేతమై
రయజాతశ్రమతోయబిందుయుతమై రాజిల్లు నెమ్మోముతో
జయముం బార్థున కిచ్చువేడ్క నని నాశస్త్రాహతిం జాల నొ
చ్చియుఁ బోరించు మహానుభావు మదిలోఁ జింతింతు నశ్రాంతమున్. 219

మ. నరుమాటల్ విని నవ్వుతో నుభయసేనామధ్యమక్షోణిలోఁ
బరులీక్షింప రథంబు నిల్పి పరభూపాలావళిం జూపుచుం
బరభూపాయువు లెల్లఁ జూపులన శుంభత్కేళి వంచించు నీ
పరమేశుండు వెలుంగుచుండెడును హృత్పద్మాసనాసీనుఁడై. 220

క. తనవారిఁ జంపఁ జాలక, వెనుకకుఁ బో నిచ్చగించు విజయుని శంకన్
ఘనయోగవిద్యఁ బాపిన, మునివంద్యుని పాదభక్తి మొనయున్ నాకున్. 221

సీ. కుప్పించి యెగసినఁ గుండలంబుల కాంతి, గగనభాగం బెల్లఁ గప్పికొనఁగ
నుఱికిన నోర్వక యుదరంబులో నున్న, జగముల వ్రేఁగున జగతి గదలఁ
జక్రంబుఁ జేపట్టి చనుదెంచు రయమునఁ, బైనున్నపచ్చనిపటము జాఱ
నమ్మితి నాలావు నగుఁబాటు సేయకు, మన్నింపు మని క్రీడి మరలఁ దిగువఁ

తే. గరికి లంఘించు సింహంబు కరణి మెఱసి, నేఁడు భీష్ముని జంపుదు నిన్నుఁ గాతు
విడువు మర్జున యనుచు మద్విశిఖవృష్టిఁ, దెరలి చనుదెంచు దేవుండు దిక్కు నాకు.

మ. తనకున్ భృత్యుఁడు వీనిఁ గాచుట మహాధర్మంబు వాఁ మ్మంచు న
ర్జునసారథ్యము పూని పగ్గములు చేఁ జోద్యంబుగాఁ బట్టుచున్
మునికోలన్ వడిఁ బూన్చి ఘోటకములన్ మోదించి తాడించుచున్
జనులన్ మోహము నొందఁ జేయు పరమోత్సాహుం బ్రశంసించెదన్. 222

క. పలుకుల నగవుల నడపుల, నలుకల నవలోకనముల నాభీరవధూ
కులముల మనముల తాలిమి, కొలుకులు వదలించు ఘనుని గొల్చెద మదిలోన్.

ఆ. మునులు నృపులుఁ జూడ మును ధర్మజుని సభామందిరమున యాగమండపమునఁ
జిత్రమహిమతోడఁ జెలువొందు జగదాది, దేవుఁ డమరు నాదు దృష్టియందు.

మ. ఒకసూర్యుండు సమస్తజీవులకుఁ దా నొక్కొక్కఁడై తోఁచుపో
లిక నేదేవుఁడు సర్వకాలము మహాలీలన్ నిజోత్పన్నజ
న్యకదంబంబులహృత్సరోరుహములన్ నానావిధానూనరూ
పకుఁడై యొప్పుచు నుండునట్టిహరి నేఁ బ్రార్థింతు శుద్ధుండనై. 226

వ. అని యిట్లు మనోవాగ్దర్శనంబులం బరమాత్ముం డగుకృష్ణుని హృదయంబున నిలిపికొని నిశ్వాసంబు మాని నిరుపాధికం బయినవాసుదేవబ్రహ్మంబునందుఁ గలిసినభీష్ముం జూచి సర్వజనులు దివసావసానంబున విహంగంబు లూరక యుండుతెఱంగున నుండిరి దేవమానవవాదితంబులై దుందుభినినదంబులు మొరసె సాధుజనకీర్తనంబులు మెఱసెఁ గుసుమవర్షంబులు గురిసె మృతుం డయినభీష్మునికి ధర్మజుండు పరలోకక్రియలు సేయించి [1](ముహూర్తమాత్రంబు దుఃఖితుం డయ్యె నంత నచ్చటిమునులు కృష్ణునిఁ దమహృదయంబుల నిలిపికొని సంతుష్టాంతరంగు లగుచుం దదీయదివ్యావతారనామంబులచే స్తుతియించి స్వాశ్రమంబులకుం జనిరి పిదప నయ్యుధిష్ఠిరుండు) కృష్ణసహితుండై గజపురంబునకుం జని గాంధారీసమేతుం డయినధృతరాష్ట్రు నోడంబఱిచి వారిసమ్మతంబున వాసుదేవానుమోదితుండై పితృపైతామహంబైనరాజ్యంబు గైకొని ధర్మమార్గంబునం జేయుచుండె నని చెప్పిన విని సూతునకు శౌనకుం డిట్లనియె.

ఆ. ధనము లపహరించి తనతోడఁ [2]జెనకెడు, నాతతాయిజనుల నని వధించి
బంధుమరణదుఃఖభరమున ధర్మజుం, డెట్లు రాజ్యలక్ష్మి నిచ్చగించె. 228

వ. అనిన సూతుం డిట్లనియె. 229

క. కురుసంతతికిఁ బరీక్షి, న్నరవరు నంకురముఁ జేసి నారాయణుఁ డీ
ధరణీరాజ్యమునకు సి, శ్వరుఁగా ధర్మజుని నిలిపి సంతోషించెన్. 230

వ. ఇట్లు ధర్మనందనుండు భీష్మునివచనంబులం గృష్ణునిసంభాషణంబులం బ్రవర్ధమానవిజ్ఞానుండును నివర్తితశంకాకలంకుండును నై నారాయణాశ్రయుండైన యింద్రునుంబోలెఁ జతుస్సాగరవేలాలంకృతం బగువసుంధరామండలంబు సహోదరసహాయుండై యేలుచుండె. 231

సీ. సంపూర్ణవృష్టిఁ బర్జన్యుండు గురియించు, నిల యెల్లకోర్కుల నీనుచుండు
గోవులు వర్షించు ఘోషభూములఁ బాలు, ఫలవంతములు లతాపాదపములు
పండు సస్యములు దప్పక ఋతువుల నెల్ల, ధర్మ మెల్లెడలను దనరి యుండు
దైవభూతాత్మతంత్రము లగురోగాది, భయములు సెందవు ప్రజల కెందుఁ
ఆ. గురుకులోత్తముండు గుంతీతనూజుండు, దానమాననఘనుఁడు ధర్మజుండు

---

1. ( ) ఈచిహ్నములలోనిపాఠము ప్రాఁతప్రతులందు లేదు. ముద్రితప్రతులయందుఁ జేర్పఁబడిన దని తోఁచెడిని. 2. జెనఁగెడు.

సత్యవాక్య[1]ధనుఁడు • సకలమహీరాజ్య, [2]విభవభాజి యయిన • వేళయందు.

శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకానగరంబున కరుగుట.

వ. అంతఁ గృష్ణుండు చుట్టాలకు శోకంబు లేకుండం జేయుకొఱకు సుభద్రకుఁ బ్రియంబు సేయుకొఱకును గజపురంబునం గొన్ని నెలలుండి ద్వారకానగరంబునకుం బ్రయాణంబు సేయం దలంచి కొందఱికి నమస్కరించి కొందఱిం గౌఁగిలించికొని [3]కొందఱు దనకు నమస్కరించినం గౌఁగిలించుకొని రథారోహణంబు సేయునవసరంబున సుభద్రయు ద్రౌపదియుఁ గుంతియు నుత్తరయు గాంధారియు ధృతరాష్ట్రుండును విదురుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును ధౌమ్యుండును [4](సత్సంగంబువలన ముక్తదుస్సంగుం డగుబుధుండు సత్కృతాకలనంకీర్త్యమానం బైన రుచికరం బగు నవ్వని యశంబు నాకర్ణించి విడువ నోపం డట్టి) హరిగోష్ఠివియోగంబు సహింపక దర్శనస్పర్శనాలాపశయనాసనభోజనంబులవలన నిమిషమాత్రంబును హరికి నెడ లేనివార లయిన పాండవులం గూడికొని హరి నుగలవలయు నని కోరుచు హరి చనినమార్గంబు సూచుచు హరివిన్యస్తచిత్తు లయి లోచనంబుల బాష్పంబు లొలుకఁ గదలి నెడ నిలువంబడి రయ్యవసరంబున. 283

సీ. కనకసౌధములపైఁ • గాంతాకాంతలు, గుసుమవర్షంబులు • గోరి కురియ
మౌక్తికదామసం • యుతచిత్రధవళాత, పత్రంబు విజయుండు • పట్టుచుండ
నుద్ధవసాత్యకు • లుత్సాహవంతు లై, రత్నభూషితచామ • రములు వీవ
గగనాంతరాళంబుఁ • గప్పి కాహళభేరి, పటహశంఖాదిశ • బ్దములు మొరయ

ఆ. సకలవిప్రజనులు • సగుణనిర్గుణరూప, భద్రభాషణములు • పలుకుచుండ
భువనమోహనుండు • పుండరీకాక్షుండు, పుణ్యరాశి హాస్తినపురము వెడలె. 284

వ. తత్సమయంబునఁ బౌరసుందరులు ప్రాసాదశిఖరభాగంబుల నిలిచి గోపాలసుందరుని సందర్శించి వర్గంబు లై మార్గంబు రెండుదెసలఁ గరారవిందంబులు సాఁచి యొండొరులకుం జూపుచుం దమలోన దొల్లి గుణంబులం గూడక జీవులు లీనరూపంబు లై యుండం బ్రపంచంబు ప్రవర్తింపనిసమయంబున నొంటి దీపించుపురాణపురుషుం డితం డనువారును జీవులకు బ్రహ్మత్వంబు గలుగ లయంబు సిద్ధించుట యెట్లనువారును జీవోపాధిభూతంబు లయిన సత్త్వాదులశక్తిలయంబు చేసెనం డనువారును గ్రమ్మఱ నప్పరమేశ్వరుండు నిజవీర్యప్రేరిత యై నిజాంశభూతంబు లైనజీవులకు మోహిని యైనసృష్టి సేయ

1. రథుండు. 2. విభవరాజి. 3. 'కొందఱు వందనమునకుఁ గృతాభివందనుం డగుచు నతనిచే నాలింగితుఁ డై యామంత్రణంబు వడసి ... రథా' అని యిట అచ్చుప్రతులపాఠము. ఇది ప్రాఁత ప్రతులందు లేదు; ఇది మూలానుసారముగా నిట మార్పఁబడియె. 4. ఈపాఠమును మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినది.

నిశ్చించుమాయ ననుసరణంబు సేయు నమువారును నామరూపంబులు లేని జీవులందు నామరూపంబులు గల్పించుకొఱకు నీశ్వరుండు వేదంబుల నిర్మించి మాయ ననుసరణంబు సేయుననువారును నిర్మలభక్తిసముత్కంఠావిశేషంబుల నకుంఠితులై జితేంద్రియు లగువిద్వాంసు లిమ్మహానుభావునిజరూపంబు దర్శింతు రనువారును యోగమార్గంబునం గాని దర్శింపరా దనువారును నై మఱియును. 235

మ. రమణీ దూరము వోయెఁ గృష్ణురథమున్ రా దింక వీక్షింప నీ
కమలాక్షుం బొడగాన లేనిదినముల్ గల్పంబు లై తోఁచు గే
హములం దుండఁగ నేల పోయి పరిచర్యల్ సేయుచున్ నెమ్మి నుం
దము రమ్మా యని యొక్కచంద్రముఖి కందర్పాశుగభ్రాంత యై 236

మ. తరుణీ యాదవరాజు గాఁ డితఁడు వేదవ్యక్తుఁ డై యొక్కఁ డై
వరుసన్ లోకభవస్థితిప్రళయముల్ వర్తిల్లఁగాఁ జేయుదు
స్తరలీలారతుఁ డైనయీశుఁ డితనిన్ దర్శించితిం బుణ్యభా
మర నే నంచు నటించె నొక్కతె మహాశుద్ధాంతరంగంబునన్. 237

క. తామసగుణు లగురాజులు, భూమిం బ్రభవించి ప్రజలఁ బొలియింపఁగ స
త్త్వామలతనుఁ డై యీతఁడు, భామిని వారల వధించుఁ [1]బ్రతికల్పమునన్.

వ. ఇదియునుం గాక. 239

సీ. ఈయుత్తమశ్లోకుఁ డిలమీఁద జన్మింపంగ, యాదవకుల మెల్ల ననఘ మయ్యె
నీపుణ్యవర్తనుఁ డేప్రొద్దు నుండంగ, మధురాపురము దొడ్డమహిమఁ గనియె
నీపూరుషశ్రేష్ఠు నీక్షించి భక్తితో, ద్వారకావాసులు ధన్యు లైరి
యీమహాబలశాలి యొకఁగి [2]శిక్షింపంగ, నిష్కంటకం బయ్యె నిఖిలభువన

తే. ఈజగన్మోహనాకృతి [3]నిచ్చగించి, పంచశరభల్లజాలవిభజ్యమాన
[4]వివశమానస లై వల్లవీసమూహ, మితనియధరామృతముఁ గ్రోలు నెల్లప్రొద్దు.

ఉ. ఈకమలాక్షు నీసుభగు నీకరుణాంబుధిఁ బ్రాణనాథుఁ గాఁ
జేకొని వేడ్కఁ గాఁపురము సేయుచు నుండెడి రుక్మిణీముఖా
నేకపతివ్రతల్ నియతి నిర్మలమానస లై జగన్నుతా
స్తోకవిశేషతీర్థములఁ దొల్లిటిజన్మముల నేమి నోఁచిరో. 241

వ. అని యిట్లు నానావిధంబు లగుపురసుందరీవచనంబు లాకర్ణించి కటాక్షించి నగుచు నగరంబు వెడలె ధర్మజుండును హరికి రక్షణంబు లై కొలిచి నడవం జతురంగబలంబులం బంచినఁ దత్సేనాసమేతుఁ డై తనతోడివియోగంబున కోర్వక దూరంబు వెనుతగిలిన కౌరవుల మరలించి కురుజాంగలపాంచాలదేశంబులు దాఁటి రసేనయామునభూములం గడచి బ్రహ్మావర్తకురుక్షేత్రమత్స్యసారస్వతమ

1. బ్రతికల్పంబున్. 2. [illegible]ంపంగ. 3. 'నిశ్చయించి' అనియె ప్రతులు. 4. విమలమానస.

రుధన్వసౌవీరాభీరసైంధవవిషయంబు లతిక్రమించి తత్తద్దేశవాసులిచ్చిన కానుకలు గైకొనుచు నానర్తమండలంబు సొచ్చి పద్మబంధుండు పశ్చిమసింధునిమగ్నుం డయినసమయంబునం బరిశ్రాంతవాహుండై చని చని. 242

శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకానగరంబు ప్రవేశించుట.

మ. జలజాతాక్షుఁడు శౌరి డగ్గఱె మహాసౌధాగ్ర[1]భృంగారకం
గలహంసావృతహేమపద్మపరిఖాకాసారకం దోరణా
వళిసంఛాదితతారకం దరులతావర్గానువేలోదయ
త్ఫలపుష్పాంకురకోరకన్ మణిమయప్రాకారకన్ ద్వారకన్. 243

వ. ఇట్లు దనప్రియపురంబు డగ్గఱి. 244

మత్తకోకిలము. అన్యసన్నుతసాహసుండు మురారి యొత్తె యదూత్తముల్
ధన్యులై వినఁ బాంచజన్యము దారితాఖిలజంతుచై
తన్యముం భువనైకమాన్యము దారుణధ్వని[3]భీతరా
జన్యముం బరిమూర్ఛితాఖిలశత్రుదానవసైన్యమున్. 245

శా. శంఖారావము వీనులన్ విని జనుల్ స్వర్ణాంబరద్రవ్యముల్
[4]శంఖాద్యంబులుఁ గొంచు వచ్చిరి దిదృక్షోత్సర్పితోత్కంఠన
ప్రేంఖద్భక్తులు వంశకాహళమహాభేరీగజాశ్వావళీ
రింఖారావము లుల్లసిల్ల దనుజారిం జూడ నాసక్తులై. 246

క. బంధులుఁ బౌరులుఁ దెచ్చిన, గంధేభహయాదులైన కానుకలు దయా
సింధుఁడు గైకొనె నంబుజ, బంధుఁడు గొనుదత్తదీపకపంక్తులభంగిన్. 247

వ. ఇట్లాత్మారాముండును బూర్ణకాముండును నైన యప్పరమేశ్వరునికి నుపాయనంబు లిచ్చి నాగరులు వికసితముఖు లయి గద్గదభాషణంబులతోడ డయ్యకుండ నడపునయ్యకు నెయ్యంబు సూప నడ్డంబు లేనిబిడ్డలచందంబున మ్రొక్కి యి ట్లనిరి. 248

శా. నీపాదాబ్జము బ్రహ్మపూజ్యము గదా నీసేవ సంసారసం
తాపధ్వంసిని యౌఁ గదా సకలభద్రశ్రేణులం బ్రీతితో
నాపాదింతు గదా ప్రపన్నులకుఁ గాలాధీశ కాలంబు ని
ర్వ్యాపారంబు గదయ్య చాలరు నినున్ వర్ణింప బ్రహ్మాదులున్. 249

క. ఉన్నారము సౌఖ్యంబున, విన్నారము నీప్రతాపవిక్రమకథలన్
మున్నారము ధనికుల మై, కన్నారము తావకాంఘ్రికమలములు హరీ. 250

క. ఆరాటము మది నెఱుఁగము, పోరాటము లిండ్లకడలఁ బుట్టవు పురిలోఁ
[5]జోరాటన మెనయదు నీ, దూరాటన మోర్వలేము తోయజనేత్రా. 251

1. బృందారకం ; శృంగారకం. 2 ధన్యముల్ వినఁ. 3 భీకరో, దన్యముల్ బరిమూర్ఛితా [illegible]దైత్యదానవ. 4 శంఖాతీతముఁ. 5 మాటాట మెఱుఁగ మెద నీ.

ఉ. తండ్రుల కెల్లఁ దండ్రి యగు ధాతకుఁ దండ్రివి దేవ నీవు మా
తండ్రివిఁ దల్లివిం బతివి దైవమవున్ సఖివిన్ గురుండవుం
దండ్రులు నీక్రియం బ్రజల కెవ్వరు లేరు [illegible] వేల్పు వైన నో
తండ్రి భవన్ముఖాంబుజము దృష్టికి గానఁగ మా విధంబునన్. 252

క. చెచ్చెరఁ గరినగరికి జని, విచ్చేసిన నిముస మొక్క వేయేం డ్లగు మా
కచ్చోటికి విచ్చేయక, మచ్చికతో ను [illegible] మా నగరమునన్ 253

ఆ. అంధకారవైరి యరుగ [illegible] జగము భంగి
నిన్నుఁ గానకున్న నీరజాక్ష [illegible] మగుదు మయ్య. 254

వ. అని యిట్లు ప్రజ [illegible] గద్గదాలాపంబు
లుగా సవధరించి [illegible] వర్షించుచుఁ దనరాక
విని మహానురాగంబున [illegible] ఖ్యాదికృత్యంబు
లొల్లక యుగ్రసేన [illegible] దేవకీ ప్రముఖ
యదుకుంజ [illegible] భంబయిన
[illegible] కోలాహలం
బులను [illegible] ఘోషంబులును వీణావేణు
భేరీపటహశంఖ [illegible] యువతీ
గానంబులును [illegible] యథోచిత ప్రకారంబున
[illegible] బహు
మానంబు [illegible] భుజగేంద్ర [illegible] వతీ [illegible] బు
చందంబున [illegible] లితంబును
సకలకాల [illegible] పుంజ [illegible] విన
[illegible] బును స నాం
[illegible] కోలాహలఫ
[illegible] నవరసశృంగ
శృంగీకదంబ [illegible] మత్త
[illegible] సిగ్గత
[illegible] భ్రాంతి విభ్రాంత సముద్ధతపిం
ఛ [illegible] మత్త [illegible] బును నానారూప
తోరణధ్వజ [illegible] శంబును ముక్తాఫల
విరచితరంగవల్లి కాలం కృత మందిర [illegible] ప్రదేశంబును ఘనసార
గంధసార కస్తూరికా [illegible] కీర్యమాణ సలిల
ధారాసంసిక్త విపణిమార్గంబును బ్రతినివాస [illegible] సమర్పిత రసాలఫల
కుసుమగంధాక్షత ధూపదీప [illegible] వర్గంబును బ్రవాళనీల

కతవజ్రవైడూర్యనిర్మిత గోపురాట్టాలకంబును విభవనిర్జితమహేంద్రనగరకుడ్యరాలకంబును నైన పురవరంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబున నచ్చునసమయంబున.

మత్తకోకిలము. కన్నులారఁగ నిత్యమున్ హరిఁ [illegible] చుచున్ మనువార ల
య్యున్నవీనకుతూహలోత్సవకేళి [illegible]
త్యున్నతోన్నతహర్మ్యరేఖల [illegible]
సన్నలం దమలోనఁ [illegible] సూపుచున్. 256

సీ. కలుముల [illegible]
జనదృక్చకోరక [illegible] సుధా [illegible]
సకలదిక్పాలక [illegible]
లాశ్రిత శ్రేణి కే [illegible]

ఆ. భువనమోహనుండు [illegible]
రాజమాన [illegible] రాజమార్గంబున రాజముఖులు [illegible] రాజిఁ గురియ.

మ. జలజాతాక్షుఁడు సూచె [illegible] చామరం
బులతోఁ బుష్పపిశంగ చేలములతోఁ [illegible]
నలినీబాంధవు [illegible] శశిధ్వజములతో [illegible] సంఘంబుతో
బలభిచ్చాపము [illegible] బెట్టిల్లలితో [illegible] 258

వ. ఇట్లరిగి తల్లిదండ్రులనివాసంబు సొచ్చి దేవకీప్రముఖు లయినతల్లుల కెద్దురకు మ్రొక్కిన. 259

క. బిడ్డఁడు మ్రొక్కినఁ దల్లులు [illegible] నుసిచి చన్నులఁ బా
లొడ్డగిలఁ జేతమభినమున [illegible] జలపాల నసఘా. 260

శ్రీకృష్ణుండు శుద్ధాంతంబు సూడఁ బోవుట.

వ. తదనంతరంబ యష్టోత్తరశతషోడశసహస్ర [illegible] కాంతంబయినశుద్ధాంత భవనంబు సొచ్చి హరి [illegible]. 261

మ. ఒకదేవీభవనంబు మున్ను సొరఁ [illegible] దునో
శుకరాలాపము లాడెడో సొలయునో [illegible]
వికలత్వంబున నుండునో యనుచు [illegible] గేహముల
ప్రకటాశ్చర్యవిభూతిఁ [illegible] భార్గవా. 262

వ. ఆసమయంబున. 263

క. శిశువులఁ జంకల నిడి తను, కృశతలు విరహాగ్నిఁ దెలుప గృహగేహళులన్
రశనలు జాఱఁగ సిగ్గున, శశిముఖు లెదురేఁగి రపుడు జలజాక్షునకున్. 264

మ. పతి నాయింటికి మున్ను వచ్చె నిదె నాప్రాణేశుఁ డస్మద్గృహా
గతుఁ డయ్యెన్ మును సేరెఁ బో [illegible] మత్కాంతుండు [2] నాశాలకే

1. సీమల నుండి. 2. నాపాలికే.

నితరాలభ్యసుఖంబు గంటి నని తా రింటింట నర్తించి ర
త్యుత్సవల్ నూఱుఁ బదాఱువేలు సెనమం ద్రవ్వేళ [1]నాత్రేశ్వరున్. 265

వ. వారలం జూచి హరి యి ట్లనియె. 266

మ. కొడుకుల్ భక్తివిధేయు లౌదురు గదా కోడండ్రు మీవాక్యముల్
గడవం జాలక యుందురా విబుధసత్కారంబు గావింతురా
తొడవుల్ వస్త్రములుం బదార్థరససందోహంబులుం జాలునా
కడమల్ గావు గదా భవన్నిలయముల్ కల్యాణయుక్తంబులే. 267

సీ. తిలక మేటికి లేదు తిలకినీతిలకమ, పువ్వులు దుఱుమవా పువ్వుఁబోఁడి
కస్తూరి యలఁదవా కస్తూరికాగంధి, తొడవులు దొడువవా తొడవుతొడవ
కలహంసఁ బెంపుదే కలహంసగామిని, కీరముఁ జదివింతె కీరవాణి
లతలఁ బోషింతువా లతికాలలితదేహ, సరసి నోలాడుదే సరసిజాక్షి

ఆ. మృగికి మేఁత లిడుదె మృగశాబలోచన, గురుల నాదరింతె గురువివేక
బంధుజనులఁ బ్రోతె బంధుచింతామణి, యనుచు సతుల నడిగె నచ్యుతుండు.

వ. అని యడిగిన వారలు హరిం బాసినదినంబులందు శరీరసంస్కారకేళీవిహారహాస
వనమందిరగమనమహోత్సవదర్శనంబు లొల్లనియిల్లాండ్రు గావున. 269

మ. సిరి చాంచల్యముతోడి దయ్యెఁ దనకున్ జీవేశ్వరుం డంచు నే
పురుషశ్రేష్ఠు వరించు నట్టిపరముం బుద్ధిన్ విలోకంబులం
గరయుగ్మంబులఁ గౌఁగిలించిరి సతుల్ కల్యాణబాష్పంబు లా
భరణశ్రేణులుగాఁ బ్రతిక్షణనవప్రాప్తానురాగంబులన్. 270

మత్తకోకిలము. పంచబాణుని నీఱు సేసినభర్గునిం దనవిల్లు వ
ర్జించి మూర్ఛలఁ జేయఁ జాలువిశేషహాసవిలోకనో
దంచితాకృతు లయ్యుఁ గాంతలు దంభచేష్టల మాధవుం
జంచలింపఁగఁ జేయ నేమియుఁ జాలరైరి బుధోత్తమా. 27

వ. ఇవ్విధంబున సంగవిరహితుం డైనకంసారి సంసారికైవడి విహరింప నజ్ఞాన
విలోకు లయినలోకులు లోకసామాన్యమనుష్యుం డని తలంతు రాత్మాశ్రయ
యైనబుద్ధి యాత్మయం దున్నయానందాదులతోడం గూడని తెఱంగున నీశ్వ
రుండు ప్రకృతితోడం గూడియు నాప్రకృతిగుణంబు లైనసుఖదుఃఖంబులఁ
బొందక యుండుఁ బరస్పరసంఘర్షణంబులచే వేణువులవలన వహ్నిఁ బుట్టించి
వనంబుల దహించుమహావాయువుచందంబున భూమికి భారహేతువు లై యనే
కాక్షౌహిణులతోడం బ్రవృద్ధతేజు లగురాజుల కన్యోన్యవైరంబులు గల్పించి
నిరాయుధుం డై సంహారంబు సేసి శాంతుం డై పిదపం గాంతామధ్యంబునఁ
బ్రాకృతమనుష్యుండునుంబోలె సంచరించు చుండె నాసమయంబున. 272

1 జిత్రేశ్వరుం.

క. యతు లీశ్వరునిమహత్త్వము, మిత యెఱుఁగనిభంగి నప్ర । మేయుఁ డగుహరి
స్థితి యెఱుఁగక కాముకుఁ డని, రతములు నలుపుదురు తిగిచి । రమణులు నుమతీ.
క. ఎల్లప్పుడు మాయిండ్లను, వల్లభుఁడు వసించు నేమ । వల్లభలము శ్రీ
వల్లభున కనుచు గోపీ, వల్లభుచే సతులు మమత । వలఁ బడి రనఘా. 274
వ. అని చెప్పిన విని శౌనకుండు సూతున కి ట్లనియె. 275

—ఉత్తరకుఁ బరీక్షిత్తు జనించుట.—

సీ. గురునందనుండు సక్రోధుఁడై యేసిన, బ్రహ్మశిరోనామ । బాణవహ్నిఁ
గంపించు నుత్తర । గర్భంబు గ్రమ్మఱఁ, బద్మలోచనుచేత । బ్రదికె నండ్రు
గర్భస్థుఁ డగుబాలుఁ । గంసారి యేరీతి, బ్రదికించె మృత్యుప్ర । భయము నాపి
జనియించి యతఁ డెన్ని । సంవత్సరము లుండె, నెబ్భంగి వర్తించె । నేమి సేసె
ఆ. వినుము శుకుఁడు వచ్చి । విజ్ఞానపద్ధతి, నతని కెట్లు సూపె । నతఁడు పిదపఁ
దనశరీర మేవి । ధంబున వర్జించె, విప్రముఖ్య నాకు । వి స్తరింపు. 276
వ. అనిన సూతుం డి ట్లనియె ధర్మనందనుండు చతుస్సముద్రముద్రితాఖిలజంబూద్వీపరాజ్యంబు నార్జించియు మిన్నుముట్టినకీర్తి నుపార్జించియు నంగనాతురంగమాతంగసుభటకాంచనాదిదివ్యసంపదలు సంపాదించియు భీమసోదరవిప్రవిద్వజ్జనవినోదంబులఁ బ్రమోదించియు వైభవంబు లలవరించియుఁ గ్రతువు లాచరించియు దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణంబు లొనరించియు ముకుందచరణారవిందసేవారతుండై సమస్తసంగంబులందు నభిలాషంబు వర్జించి యరిషడ్వర్గంబు జయించి రాజ్యంబు సేయుచు. 277
తే. చందనాదుల నాఁకట । స్రగ్గువాఁడు, దనివి నొందనికైవడి । ధర్మసుతుఁడు
సంపదలు పెక్కు గలిగియుఁ । జక్రిపాద, సేవనంబులఁ బరిపూర్తి । సెందకుండె.
వ. అంతం గొన్నిదినంబులకు నభిమన్యుకాంతాగర్భంబునం దున్నడింభకుండు [1]దశమమాసపరిచ్ఛేద్యుండై గర్భాంతరాళంబున దురంతంబైనయశ్వత్థామబాణానలంబున దందహ్యమానుండై తల్లడిల్లుచు. 279
ఉ. కుయ్యిడ శక్తి లే దుదర । గోళములోపల నున్నవాఁడ ది
క్కెయ్యది దా ననాథ నని । యెప్పుడుఁ దల్లి గణింప విందు నేఁ
డియ్యషువహ్ని వాయుటకు । నెయ్యది మార్గము నన్నుఁ గావ నే
యయ్య గలండు గర్భజని । తాపద నెవ్వఁ డెఱుంగు దైవమా. 280
క. చిచ్చుఱకోలవశంబునఁ, జచ్చి బహిర్గతుఁడఁ గాని । సమయమునను దా
నుచ్చలితగర్భవేదనఁ, జచ్చును మాతల్లి గర్భ । సంతాపమునన్. 281
క. చెచ్చెర బాణజ్వాలలు, వచ్చిన విష్ణుండు గావ । వచ్చు ననుచుఁ దా
ముచ్చటలు సెప్పు నతులకు, నిచ్చలు మాయవ్వ నేఁడు । నిజ మయ్యెడినో.

1. 'పది యగు నెల గర్భాంత' అనియె వ్రాతప్రతులు.

శా. రాఁడా చూడ సమస్తభూతములలో రాజిల్లువాఁ డిచ్చటన్
లేఁడా పాఱునిచిచ్చు లమ్ముఁ బొలఁగన్ లీలాగతిం గ్రోచి నా
కీఁడా నేఁ డభయప్రదాన మతఁ డూహింపన్ సతత్రాత మున్
రాఁడా యెందఱఁ గావఁ డీయెడల మత్కార్యంబు దా నెట్టిదో. 283

వ. అని గతాగతప్రాణుం డై భూణగతుం డై నశిశువు చింతించుసమయంబున. 284

సీ. మేఘుంబుమీఁదిక్రొమ్మెఱుఁగు కై వడి మేని, పై నున్నపచ్చనిపటమువాఁడు
గండభాగంబులఁ గాంచనమణిమయ, మకరకుండలకాంతి మలయువాఁడు
శరవహ్ని నడఁగించుసంరంభమునఁ జేసి, కన్నుల నునుగెంపు గలుగువాఁడు
బాలార్కమండలప్రతిమానరత్నహా, టకవిరాజితకిరీటంబువాఁడు

తే. కంకణాంగదవనమాలికావిరాజ, మానుఁ డసమానుఁ డంగుష్ఠమాత్రదేహుఁ
డొక్కగదఁ జేతఁ దాల్చి నేత్రోత్సవముగ, విష్ణుఁ డావిర్భవించె నవ్వేళయందు.

వ. ఇట్లు భక్తపరాధీనుం డయినపరమేశ్వరుం డావిర్భవించి మంచు విరియించుమార్తాండుచందంబున శిశువునకు దశదిశలం దనచేతియఖండితమహోల్కాజాలసన్నిభం బైనగదాదండంబు మండలాకారంబుగ జిఱజిఱం ద్రిప్పి విప్రునిచిచ్చుటమ్ము వేఁడిమిపోడిమిఁ జెఱిచి డింభకునిపరితాపంబువిజృంభణంబు నివారించి గర్భంబు కంద కుంద నర్భకునికి నానందంబుఁ గల్పించిన. 286

మ. గదఁ జేఁ బట్టి పరిభ్రమించుచు గదాఘాతంబులం [1]ఘోరతు
ర్మ్రదమై వచ్చుశరాగ్నిఁ దుత్తుమురుగా భంజించి రక్షించె నీ
సదయుం డెవ్వఁ డొకో యటంచు మదిలోఁ జర్చించుచున్ శాబకుం
డదురై చూడ నదృశ్యుఁ డయ్యె హరి సర్వేశుండు విప్రోత్తమా. 287

వ. అంత ననుకూలశుభగ్రహోదయంబును మహోత్తరఫలసూచకంబును నైన శుభలగ్నంబునం బాండవవంశోద్ధారకుం డయినకుమారుండు జన్మించిన ధర్మనందనుండు ధౌమ్యాదిభూసురవర్గంబు రప్పించి పుణ్యాహంబు సదివించి జాతకర్మంబులు సేయించి కుమారుజన్మమహోత్సవకాలంబున భూసురులకు విభవాభిరామంబు లయినగోభూహిరణ్యాహయగ్రామంబులును స్వాదురుచిసంపన్నంబు లయినయన్నంబు లిడిన వారలు తృప్తు లై ధర్మపుత్రున కి ట్లనిరి. 288

చ. ప్రకటితదైవయోగమునఁ బౌరవసంతతి యంతరింపఁగా
వికలత నొంద నీక ప్రభువిష్ణుఁడు విష్ణుఁ డనుగ్రహించి శా
బకు బ్రదికించెఁ గావున నృపాలక శాబకుఁ డింక శాత్రవాం
తకుఁ డగు విష్ణురాతుఁ డన ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కుఁ బూజ్యుఁ డై. 289

వ. అనిన విని భూదేవోత్తములకు నరదేవోత్తముం డి ట్లనియె. 290

---

1. దుర్భర, ప్రద మై.

శా. ఓపుణ్యాత్మకులార నావలుకు మీ ♦ రూహింపుఁడా ముక్కుందా
మా పెద్దల్ శ్రుతకీర్తులై సదయులై ♦ మన్నారు [1]రాజర్షులై
యీవిన్నాతఁడు వారిఁ బోలెడిఁ గదా ♦ యెల్లప్పుడున్ మాధవ
శ్రీపాదాంబుజభక్తియుక్తుఁ డగుచున్ ♦ జీవించునే చూడరే. 291

వ. అనిన విని నరేంద్రా భవదీయపౌత్త్రుండు మనుపుత్త్రుండయినయిక్ష్వాకునిచందం బునం బ్రజల రక్షించు [2](* శ్రీరామచంద్రునిభంగి బ్రహ్మణ్యుండు సత్యప్రతిజ్ఞుం డు నగు) డేగ వెంట నంటినఁ బంట్రొల్లుభీతిపొంయి వెనుకకు సమాయాతం బైన కపోతంబుఁ గాచినశిబిచక్రవర్తి రీతిశరణ్యుండును వితరణఖనియు నగు దుష్యంత సూనుం డయినభరతుపగిది [3]సోమాన్వయజ్ఞాతివర్గంబులకు యజ్వలకు నసగ్గళకీర్తి విస్తరించు ధనంజయుకార్తవీర్యులకరణి ధనుర్ధరాగ్రేసరుం డగుఁ గీలిపోలిక దుర్ధ ర్షుం డగు సముద్రునితెఱంగున దుస్తరుం డగు మృగేంద్రునికైవడి విక్రమశాలి యగు [4](*వసుమతిపోలె నక్షయక్షాంతియుక్తుం డగు భానునిలాగునఁ బ్రతాప వంతుం డగు) వాసుదేవువడువున [5]సర్వభూతహితుం డగుఁ దల్లిదండ్రులమాడ్కి సహిష్ణుం డగు మఱియును. 292

సీ. సమదర్శనంబున ♦ జలజాతభవుఁ డన, బరమప్రసన్నత ♦ భర్గుఁ డనఁగ
నెల్లగుణంబుల ♦ నిందిరావిభుఁ డన, నధికధర్మమున యయాతి యనఁగ
ధైర్యసంపద బలి♦దైత్యవల్లభుఁ డన, నచ్యుతభక్తిఁ బ్ర♦హ్లాదుఁ డనఁగ
రాజితోదారత ♦ రంతిదేవుం డన, నాశ్రయమహిమ హి♦మాద్రి యనఁగ

తే. యశము వర్ధించుఁ బెద్దల ♦ నాదరించు
నశ్వమేధంబు లొనరించు ♦ నాత్మసుతుల
ఘనులఁ బుట్టించు దండించు ♦ ఖలులఁ బట్టి
మానధనుఁడు నీమనుమఁడు ♦ మానవేంద్ర. 293

భుజంగప్రయాతము. హరించుం గలిప్రేరితాఘంబు లెల్లన్
భరించున్ ధరన్ రామభద్రుండపోలెం
జరించున్ సదా వేదశాస్త్రానువృత్తిన్
వరించున్ విశేషించి వైకుంఠు భక్తిన్. 294

వ. ఇట్లు పెక్కేండ్లు జీవించి భూసురకుమారప్రేరితం బయినతక్షకసర్పవిషానలం బునం దనకు మరణం బని యెఱింగి సంగవర్జితుం డయి ముకుందపదారవింద భజనంబు సేయుచు శుకయోగీంద్రునివలన నాత్మవిజ్ఞానసంపన్నుం డై గంగా తటంబున శరీరంబు విడిచి నిర్గతభయశోకం బయినలోకంబుఁ బ్రవేశించు నని జాతకఫలంబు సెప్పి లబ్ధకాము లయి భూసురులు సని రంత. 295

1 రారాజులై. 2 (*) ఇది మూలానుసారముగా నిటఁ జేర్పఁబడియె. 3 సోమయాజి ద్విజాతి. 4 (*) ఇది మూలానుసారముగా నిటఁ జేర్పఁబడినది. 5 నక్షయకాంతియుక్తుం.

క. తనతల్లికడుపులోపల, మును సూచినవిభుఁడు విశ్వమున నెల్లఁ గలం
డనుచుఁ బరీక్షింపఁగ జను, లనఘుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుఁ డండ్రు మునీంద్రా. 296

ఆ. కళలచేత రాజు గ్రమమునఁ బరిపూర్ణుఁ, డయినభంగిఁ దాత లనుదినంబుఁ
బోషణంబు సేయఁ బూర్ణుఁ డయ్యెను ధర్మ, పటలపాలకుండు బాలకుండు. 297

వ. మఱియు ధర్మనందనుండు బంధుసంహారదోషంబు వాయుకొఱకు నశ్వమేధయాగంబు సేయుచుఁ బ్రజలవలనం గరదండంబుల సముపార్జితం బయినవిత్తంబు సాలక చిత్తంబునఁ జింతించు నెడ నచ్యుతప్రేరితులై భీమార్జునాదులు దొల్లి మరుత్తుం డనురాజు మఖంబు సేసి పరిత్యజించి నిక్షేపించినసువర్ణపాత్రాదికం బైన విత్తం బుత్తరదిగ్భాగంబువలన బలవంతులై తెచ్చిన నారాజసత్తముండు సమాయత్తయజ్ఞోపకరణుం డై [1](* సకలబంధుసమేతంబుగఁ గృష్ణుని నాహ్వానంబు సేసి) [2]పురుషోత్తము నుద్దేశించి మూఁడుజన్నంబు[3]లు గావించెఁ [4](*దదనంతరంబ కృష్ణుండు బంధుప్రియంబుకొఱకుఁ గరినగరంబునఁ గొన్నినెల లుండి ధర్మపుత్త్రాదులచే నామంత్రణంబు వడసి యాదవసమేతుం డయి ధనంజయుండు దోడరా నిజనగరంబునకుం జనియె) నంత విదురుండు తీర్థయాత్ర సని మైత్రేయుముంగటఁ గర్మయోగవృత్తాదివిషయంబు లయినప్రశ్నంబులఁ గొన్నిటిం జేసి యాతనివలన నాత్మగతిజ్ఞానంబు దెలిసి కృతార్థుండై హస్తిపురంబునకు వచ్చిన. 298

క. బంధుఁడు వచ్చె నటంచును, గాంధారీవిభుఁడు మొదలుగా నందఱు సం
బంధములు నెఱపి ప్రీతిని, మంథరగతిఁ జేసి రపుడు మన్నన లనఘా. 299

వ. అంత ధర్మనందనుండు విదురునికి మజ్జనభోజనాదిసత్కారంబులు సేయించి సుఖాసీనుండై తనవార లందఱు విన ని ట్లనియె. 300

సీ. ఏవర్తనంబున నింతకాలము మీరు, సంచరించితి రయ్య జగతిలోన
నేతీర్థములు గంటి రెక్కడ నుంటిరి, భావింప మీవంటిభాగవతులు
తీర్థసంఘంబుల ధిక్కరింతురు గదా, మీయందు విష్ణుండు మెఱయుకతన
మీర తీర్థంబులు మీకంటె మిక్కిలి, తీర్థంబు లున్నవె తెలిసి చూడ
తే. వేఱ తీర్థంబు లవనిపై వెదక నేల, మిమ్ముఁ బొడగని భాషించుమేల చాలు
వార్త లేమండ్రు లోకులు వసుధలోన, మీకు సర్వంబు నెఱిఁగెడుమేధ గలదు.

మత్తకోకిలము. తండ్రి నచ్చినమీఁద మా పెదతండ్రిబిడ్డలు దొల్లి పె
క్కండ్రు సర్పవిషాగ్నిబాధల గాసిఁ బెట్టఁగ మమ్ము ని

1 (*) ఇది మూలానుసారముగా నిట చేర్పఁబడియె. 2 'యజ్ఞేశ్వరుం డగుపురుషోత్తము' అని ప్రాఁతప్రతులు. 3 లవిచ్ఛిన్నసంపన్నంబులు గావించె. 4 (*) ఇది మూలానుసారముగా నిట చేర్పఁబడినది. 5 మేర గలదు.

ల్లాండ్ర నంతముఁ బొంద కుండఁగ § లాలనంబున మీరు మా
తండ్రిభంగి సముద్ధరింతురు § తద్విధంబు దలంతురే. 302

క. పక్షులు తమ ఱెక్కలలోఁ, బక్షంబులు రానిపిల్ల § పసగువుల మమున్
రక్షించినక్రియ మీరలు, పక్షీకరణంబు సేయ § బ్రదికితిమి గదే. 303

క. మన్నారా ద్వారకలో, నున్నారా యదువు లంబు§జోదరుకరుణం
గన్నారా లోకులచే, విన్నారా మీరు వారి§విధ మెట్టిదియో. 304

చ. అన విని ధర్మరాజునకు § నావిదురుండు సమస్తలోకవ
ర్తనముఁ గ్రమంబుతోడ విశ§దంబుగఁ జెప్పి యదుక్షయంబు సె
ప్పిన నతఁ డుగ్రశోకమున § బెగ్గిలి కుందెడి నంచు నేమియున్
వినుమని చెప్పఁ డయ్యె యదు§వీరులనాశము భార్గవోత్తమా. 305

ఆ. మేలు సెప్ప నేని § మే లండ్రు లోకులు, చెట్ట యండ్రు కీడు § సెప్ప నేని
యంతమీఁద శూద్రుఁ § డైనకతంబున, శిష్టమరణ మతఁడు § సెప్పఁ డయ్యె.

వ. అది యెట్లనిన మాండవ్యమహామునిశాపంబునం దొల్లి యముండు శూద్ర
యోనియందు విదురుండై జన్మించియున్న నూఱువత్సరంబు లర్యముండు యథా
క్రమంబునం బాపకర్ముల దండించె నిట్లు యుధిష్ఠిరుండు రాజ్యంబుఁ గైకొని
లోకపాలసంకాశు లయినతమ్ములుం దానును గులదీపకుం డైనమనుమని ముద్దు
సేయుచుఁ బెద్దకాలంబు మహావైభవంబున సుఖమ్మై యుండె నంత. 307

క. బాలాజనశాలాధన, లీలావనముఖ్యవిభవ§లీనమనీషా
[1]లాలసు లగుమానవులను, గాలము వంచించు దురవ§గాహము సుమతీ. 308

గాంధారీధృతరాష్ట్రులు దేహత్యాగము సేసికొనుట.

వ. అది నిమిత్తంబుగాఁ గాలగతి యెఱింగి విదురుండు ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె. 309

మ. కనకాగారకళత్రమిత్రసుతసం§ఘాతంబులన్ ముందటం
గని ప్రాణేచ్ఛల నుండుజంతువుల నే§కాలంబు దుర్లంఘ్యమై
యనివార్యస్థితిఁ జావు పట్టినిరుపా§యం బైనకాలంబు వ
చ్చె నుపాంతంబున మాకు దీనికి మదిం § జింతింపు ధాత్రీశ్వరా. 310

శా. పుట్టంధుండవు పెద్దవాఁడవు మహా§భోగంబులా లేవు నీ
పట్టెల్లం జెడి పోయె దుస్సహజరా§భారంబు పైఁ గప్పె నీ
చుట్టా లెల్లను బోయి రాలు మగఁడున్ § శోకంబునన్ మగ్నులై
కట్టా దాయలపంచ నుండఁ దగవే § కౌరవ్యవంశాగ్రణీ 311

క. పెట్టితిరి చిచ్చు గృహమునఁ, బట్టితిరి తదీయభార్యఁ § బాండవులకుం
గొట్టితిరి వారు మనుపఁగ, నె ట్టయిన భరింప వలెనె § యీప్రాణములన్. 312

క. బిడ్డలకు బుద్ధి సెప్పని, గుడ్డికిఁ బిండంబు వండి§కొని పొం డిదె పైఁ

1 లోలాకులమానవులను.

బడ్డాఁ డని భీముం డార, గొడ్డెము లాడంగఁ గూడుఁ గుడిచెద నధిపా. 313

క. కనియెదవొ బిడ్డల నిఁక, మనియెదవొ తొంటికంటె మనుమలమాటల్
వినియెదవొ యుచ్చెదర, మ్మనియెదవొ దానములకు నవనీసురులన్. 314

క. దేహము నిత్యము గా దని, మోహముఁ దెగఁ గోసి సిద్ధమునివర్తనుఁ డై
గేహము వెలువడు నరుఁ డు,త్సాహముతోఁ జెందు ముక్తిసంపద ననఘా. 315

వ. అని విదురుండు ధృతరాష్ట్రునకు విరక్తిమార్గం బుపదేశించిన నతండు ప్రజ్ఞాచక్షుండై సంసారంబు దిగనాడి మోహపాశంబువలన నూడి విజ్ఞానమార్గంబునం గూడి దుర్గమం బగుహిమవన్నగంబునకు నిర్గమించిన. 316

శా. అంధుం డైనపతిన్ వరించి పతిభాగ్వాసక్తి నేత్రద్వయీ
బంధాచ్ఛాదనముం ధరించి నియమప్రఖ్యాత యై యున్నత
గ్గాంధారక్షితినాథుకూఁతురును యోగప్రీతి చిత్తంబులో
సంధిల్లం బతివెంట నేఁగె నుదయత్సాధ్వీగుణారూఢ యై. 317

చ. వెనుకకు రాక చొచ్చు రణవీరునికైవడి రాజదండనం
బునకు భయంబు లేక వడిఁ బోయెడుధీరునిభంగి నప్పు డా
వనిత దురంత మైనహిమవంగము పొంతవనాంతభూమికిం
జనిమిటితోడ నించుకయు భీతి వహింపక యేఁగెఁ బ్రీతితోన్. 318

వ. ఇట్లు విదురసహితులై గాంధారీధృతరాష్ట్రులు వనంబునకుం జనిన మఱునాఁడు ధర్మనందనుండు ప్రభాతంబున సంధ్యావందనంబు సేసి నిత్యహోమంబు గావించి బ్రాహ్మణోత్తములకు గోహిరణ్యతిలవస్త్రాదిదానంబులు సేసి నమస్కరించి గురువందనంబుకొఱకుఁ బూర్వప్రకారంబునం దండ్రిమందిరంబునకుఁ జని యందు విదురసహితు లయినతల్లిదండ్రులం గానక మంజుపీఠంబునఁ గూర్చున్న సంజయున కిట్లనియె. 319

సీ. మాతల్లిదండ్రులు మందిరంబున లేరు, సంజయ వా రెందుఁ జనిరి నేఁడు
ముందర గానఁడు ముసలి మాపెదతండ్రి, పుత్రశోకంబునఁ బొగులుఁ దల్లి
సౌజన్యనిధి ప్రాణసఖుఁడు మాపినతండ్రి, మందబుద్ధుల మైనమమ్ము విడిచి
యెటు వోయిరో మువ్వు రెఱిఁగింపు గంగలోఁ, దనయపరాధంబుఁ దడవికొనుచు

ఆ. భార్యతోడఁ దండ్రి పరితాపమునఁ బడుఁ, గపట మింత లేదు కరుణ గలఁడు
పాండుభూవిభుండు పరలోకగతుఁ డైన, మమ్ముఁ బిన్ననాఁడు మనిచె నతఁడు.

వ. అనిన సంజయుండు [1](*దయాస్నేహంబుల నతికర్శితుండగుచుఁ దనప్రభువు వోయిన తెఱంగెఱుంగక కొంతదడవూరకుండి) తద్వియోగదుఃఖంబునఁ గన్నీరు కరతలంబునం దుడిచికొనుచు బుద్ధిబలంబునం జిత్తంబు ధైర్యాయత్తంబు సేసి [2](*తనభర్తృపాదంబుల మనంబున నెన్నుచు) ధర్మజున కిట్లనియె. 321

1, 2 (*) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి.

తే. అఖిలవార్తలు మున్న నన్నడుగుచుండు, నడుగఁడీరేయి యీతండ్రి యేయవనినాథ
మందిరములోన విదురుతో నేమంతనంబు, నిన్న యాడుచునుండెను నేఁడు లేఁడు.

వ. విదురగాంధారీధృతరాష్ట్రులు నన్ను వంచించి యెందుఁ బోయిరో [1](*వారలనిశ్చయంబు లెట్టివియొ) యెఱుంగ నని సంజయుండు దుఃఖించుసమయంబునఁ దుంబురుసహితుండై నారదుండు వచ్చిన లేచి నమస్కరించి తమ్ములుం దానును నారదుం బూజించి కౌంతేయాగ్రజుం డిట్లనియె. 323

ఉ. అక్కట తల్లిదండ్రులు గృహంబున లేరు మహాత్మ వారు నేఁ
డెక్కడ వోయిరో యెఱుఁగ నెప్పుడు బిడ్డలపేరు గుచ్చి తాఁ
బొక్కుచు నుండుఁ దల్లి యెటు వోయెనొకో విపదంబురాశికి
నిక్కము కర్ణధారుఁడవు నీవు జగజ్జనసారదర్శనా. 324

వ. అనిన విని సర్వజ్ఞుండైన నారదుండు ధర్మజున కిట్లనియె నీశ్వరవశంబై [2](*నది విశ్వం బీశ్వరుండ భూతంబుల నొకటితో నొకటిం జేర్చు నెడఁబాపు సూచీభిన్ననాసికలందు రజ్జుప్రోతంబు లగుచుఁ గంఠరజ్జువులఁ గట్టంబడిన బలీవర్దంబులుం బోలెఁ గర్తవ్యాకర్తవ్యవేదలక్షణ యగు వాక్తంత్రియందు వర్ణాశ్రమలక్షణంబులుగల నామంబులచే బద్ధులై) లోకపాలసహితం బైన లోకంబు లీశ్వరాదేశంబు వహించుఁ [3]గ్రీడాసాధనంబు లగు నక్షకందుకాదుల కెట్లు సంయోగవియోగంబు లట్లు క్రీడించు నీశ్వరునికిం గ్రీడాసాధనంబులైన జంతువులకు సంయోగవియోగంబు లగుచుండు సమస్తజనంబును జీవరూపంబున ధ్రువంబును దేహరూపంబున నధ్రువంబు నై యుండు మఱియొక్కపక్షంబున ధ్రువంబు నధ్రువంబునుం గాక యుండు శుద్ధబ్రహ్మస్వరూపంబు నిర్వచింప రాక రెండు నై యుండు నజగరంబుచేత మ్రింగంబడిన పురుషుం డన్యుల రక్షింప లేని తెఱంగున నంచభూతమయంబై కాలకర్మగుణాధీనం బైన దేహంబు పరుల రక్షింప సమర్థంబు గాదు కరంబులు గల జంతువులకుఁ గరంబులు లేని చతుష్పదంబు లాహారంబు లగుఁ జరణంబులు గల ప్రాణులకుం జరణంబులు లేని తృణాదులు భక్షణీయంబు లగు నధికజన్మంబులకు నల్పజన్మంబులు భోజ్యంబు లగు సకలదేహిదేహంబులందు జీవుండు గలుగుటం జేసి జీవునికి జీవుండ జీవిక యగు సహస్రాసహస్రాదిరూపం బైన విశ్వమంతయు నీశ్వరుండు గాఁ దెలియు మతనికి వేఱు లేదు నిజమాయావిశేషంబున మాయావి యై జాతిభేదరహితుం డైన యీశ్వరుండు బహుప్రకారంబుల భోగిభోగ్యరూపంబుల నంతరంగబహిరంగంబుల దీపించుం [4](*గాన యనాథులు దీనులు నగు నాదు తల్లిదండ్రులు నన్నుం బాసి యే మయ్యెదరో యెట్లు వర్తింతురో యని వగవం బనిలే దజ్ఞానమూలం బగు స్నేహంబున నైన మనోవ్యాకులత్వంబు పరిహరింపు మని మఱియు నిట్లనియె). 325

1, 2, 4 (*) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి. 3 సిద్ధాంతప్రకారంబునఁ గ్రీడించునీశ్వ.

ఆ. అట్టికాలరూపుఁ § డఖిలాత్ముఁ డగువిష్ణుఁ, డసురనాశమునకు § నవతరించి
దేవకృత్య మెల్లఁ § దీర్చి చిక్కనపని, కెదురుచూచుచుండు § నిప్పు డధిప 326

మత్తకోకిలము. ఎంతకాలము కృష్ణుఁ డీశ్వరుఁ § డిద్ధరిత్రిఁ జరించు నీ
రంతకాలము నుండుఁ డందఱు § నవ్వలం బని లేదు వి
భ్రాంతి మానుము కాలముం గడవంగ నెవ్వరు నోప రీ
చింత యేల [1]నరేంద్రసత్తమ § చెప్పెదన్ విను మంతయున్. 327

వ. ధృతరాష్ట్రుండు గాంధారీవిదురసహితుం డై హిమవత్పర్వతదక్షిణభాగంబున నొక్కమునివనంబునకుం జని తొల్లి సప్తర్షులకు సంతోషంబు సేయుకొఱకు నాకాశగంగ యేడుప్రవాహంబు లయి పాఱినపుణ్యతీర్థంబునం గృతస్నానుం డై యథావిధి హోమం బొనరించి జలభక్షణంబు గావించి సకలకర్మంబులు విసర్జించి విఘ్నంబులం జెందక నిరాహారుం డయి శాంతి నంగీకరించి పుత్త్రార్థదారైషణంబులు వర్జించి విన్యస్తాసనుం డై ప్రాణంబుల నియమించి మనస్సహితంబు లైనయింద్రియంబుల నాఱింటిని విషయంబులం బ్రవర్తింప నీక నివర్తించి హరిభావనచే ధారణాయోగంబు వహించి రజస్సత్త్వతమోరూపంబు లగుమలంబుల మూఁటిని హరించి మనంబు నహంకారాస్పదం బైనస్థూలదేహంబువలనం బాపి బుద్ధియందు నేకీకరణంబు సేసి [2]యట్టివిజ్ఞానాత్మను దృశ్యాంశంబువలన వియోగించి క్షేత్రజ్ఞునియందుఁ బొందించి దృష్టం బైనయీశ్వరునివలన క్షేత్రజ్ఞునిం బాపి మహాకాశంబుతోడ ఘటాకాశముం గలుపుకైవడి నాధారభూతం బైనబ్రహ్మమందుఁ గలిపి లోపలిగుణక్షోభంబును వెలుపలియింద్రియవిక్షేపంబును [3]లేక నిర్మూలితమాయాగుణవాసనుం డగుచు నిరుద్ధంబు లగుమనశ్చక్షురాదీంద్రియంబులు గలిగి యఖిలాహారంబుల వర్జించి కొఱడుచందంబున. 328

మ. ఉటజాంతస్స్థలవేదికన్ నియతుఁ డై § యున్నాఁడు నేఁ డాదిగా
నిటపై నేనవనాఁడు మేన్ విడువఁగా § [4]నిజాగ్ని యోగాగ్ని త
త్పటుదేహంబు దహింపఁ జూచి నియమప్రఖ్యాత గాంధారి యి
ట్టటు పో నొల్లక ప్రాణవల్లభునితో § నగ్నిం బడున్ భూవరా. 329

క. [5]అంతట వారలమరణము, వింత యగుచుఁ జూడఁబడిన § విదురుఁడు చింతా
సంతాప మొదవఁ భీత, స్వాంతుం డై తీర్థములకుఁ § జనియెడు నధిపా. 330

---

1 నరేంద్రచంద్ర విశేషముల్ విను చెప్పెదన్.

2 'బుద్ధిసహితుం డైనతన్ను దృశ్యాంశంబువలన' అని వ్రాఁతప్రతులు.

3 'లేనికొఱడుచందంబున' అని వ్రాఁతప్రతులు.

4 నీఱెంచు దావాగ్ని.

5 'అంతట నయ్యాశ్చర్యము, వింత యగుచుఁ జెవులఁ బడిన' వనియే వ్రాఁతప్రతులు.

ధర్మజుఁడు దుర్నిమిత్తంబులం గని చింతించుట.

వ. అని విదురాదులవృత్తాంతం బంతయు ధర్మనందనున కెఱింగించి తుంబురుసహితుం డయిన నారదుండు స్వర్గంబునకు నిర్గమించిన వెనుక ధర్మజుండు భీమునిం జూచి యి ట్లనియె. 331

సీ. ఒకకాలమునఁ బండు నోషధిచయము వేఱొకకాలమునఁ బండ కుండు సండ్రు
క్రోధంబు లోభంబు క్రూరత బొంకును, దీపింప నరులు వర్తింతు రండ్రు
వ్యవహారములు మహావ్యాజయుక్తములండ్రు, సఖ్యంబు వంచనాసహితమండ్రు
మగలతో నిల్లాండ్రు మచ్చరించెద రండ్రు, సుతులు దండ్రులఁ దెగఁ జూతు రండ్రు

తే. గురుల శిష్యులు దూషించి కూడ రండ్రు, శాస్త్రమార్గము లెవ్వియుఁ జాగవండ్రు
న్యాయపద్ధతి బుధులై నడవ రండ్రు, కాలగతి వింత యై వచ్చెఁ గంటె నేఁడు.

మ. హరిఁ జూడన్ నరుఁ డేఁగినాఁడు నెల లేడయ్యెం గదా రారు గా
లరు లెవ్వారును యాదవుల్ సమదలోలస్వాంతు లీవేళ ను
స్థిరు లై యుండుదురా మురారి సుఖి యై సేమంబుతో నుండునా
యొర వై యున్నది చిత్త మీశ్వరకృతం బెట్లో కదే మారుతీ. 333

క. మానసము గలఁగు చున్నది, మానవు బహుదుర్నిమిత్తమర్యాదలు స
న్మానవదేహక్రీడలు, మాన విచారింప నోపు మాధవుఁ డకటా. 334

క. మనవులు సెప్పక ముందఱ, మనదారప్రాణరాజ్యమానశ్రీలన్
[1]మనుపుదు నని మాధవుఁ డిట, మనమున దలపోసి మనిచె [2]మనలం గరుణన్.

క. నారదుఁ డాడినకైవడిఁ, గ్రూరపుఁగాలంబు వచ్చెఁ గుంభినిమీఁదన్
ఘోరము లగు నుత్పాతము, లారభటిం జూడఁబడియె ననిలజ కంటే. 336

సీ. ఓడక ముందట నొకసారమేయంబు, మొఱుఁగుచు నున్నది మోర యెత్తి
యాదిత్యుఁ డుదయింప నభిముఖంబై నక్క, వాపోయె మంటలు [3]వాతఁ గలుగ
మిక్కిలు చున్నవి మెఱసి గృధ్రాదులు, గర్దభాదులు దీర్చి క్రందుకొనియె
నుత్తమాశ్వంబుల కుదయించెఁ గన్నీరు, మత్తగజంబులమదము లుడిగెఁ

ఆ. గాలుదూతభంగిఁ గదిసెఁ గపోతము, మండ దగ్ని హోమమందిరములఁ
జుట్టుఁ బొగలు దిశల సొరిది నాచ్ఛాదించె, ధరణి మాసెఁ జూడు ధరణి గదలె.

క. వాతములు విసరి రేణువ్రాతము లాకసముఁ గప్పె వడి సుడిగొని ని
ర్ఘాతములు వడియె ఘనసం, ఘాతంబులు రక్తవర్షకలితము లయ్యెన్. 338

క. గ్రహములు పోరాడెడి నా, గ్రహముల వినఁబడియె భూతకలకలములు దు
స్సహము లగుచు శిఖికీలా, వహముల క్రియఁ దోఁచె గగనవసుధాంతరముల్.

క. దూడలు గుడువవు చన్నులు, దూడలకున్ గోవు లీవు దుగ్ధము లొడలం
బీడలు మానవు పశువులఁ, గూడవు వృషభములు దఱపి కుఱ్ఱల నెక్కున్. 340

1. మను పురు నని. 2. 'మనమ్ముల' అనియే ప్రాఁతప్రతులు. 3 వాంతి సేసి.

క. కదలెడు వేల్పులరూపులు, వదలెడుఁ గన్నీరు వానివలనం జెమటల్
  వొదలెడిఁ బ్రతిమలు [1]వెలిఁ జని, మొదలెడి నొక్కొక్కగుడిని మేదినియందున్.
క. కాకంబులు వాపోయెడి, ఘూకంబులు నగరఁ బగలు గుండ్రలు గొలిపెన్
  లోకంబులు విభ్రష్ట, శ్రీకంబులగతి నశించి శిథిలము లయ్యెన్. 342
మ. యవపద్మాంకుశచాపచక్రఝషరేఖాలంకృతం బైన మా
  ధవుపాదద్వయ మింక [2]మెట్టుడుపవిత్రత్వంబు నేఁ డాదిగా
  నవనీకాంతకు లేదు పో మఱి మదీయాంగంబు వామాక్షి బా
  హువు లాకంపము నొందుచుండు నిల కేయుగ్రస్థితుల్ వచ్చునో. 343
వ. మఱియు మహోత్పాతంబులు పెక్కులు పుట్టుచున్నయవి మురాంతకుని వృత్తాంతంబు వినరాదని కుంతీసుతాగ్రజుండు భీమునితో విచారించు సమయంబున. 344

అర్జునుఁడు ద్వారకనుండి వచ్చి కృష్ణనిర్యాణంబుఁ దెల్పుట.

క. ఖేదమున నింద్రసూనుఁడు, యాదవపురినుండి వచ్చి యగ్రజుఁ గని త
  త్పాదముల నయనసలిలో, త్పాదకుఁడై పడియె దీనభంగి నరేంద్రా. 345
క. పల్లటిలినయుల్లముతోఁ, దల్లడపడుచున్న పిన్నతమ్మునిఁ గని వె
  ల్వెల్ల నగుమొగముతో జను, లెల్లను విన ధర్మపుత్త్రుఁ డిట్లని పలికెన్. 346
సీ. మాతామహుండైన మనశూరుఁ డున్నాఁడె, మంగళమే మనమాతులునకు
  మోదమే నలుగురుమేనత్తల, కానందమే వారియాత్మజులకు
  నక్రూరకృతవర్మ లాయుష్మంతులే, జీవితుఁడే యుగ్రసేనవిభుఁడు
  కల్యాణయుక్తులే గదసారణాదులు, మాధవుతమ్ములు మానధనులు
తే. నందమే మనసత్యకనందనునకు, భద్రమే శంబరానుజభంజనునకుఁ
  గుశలమే బాణదనుజేంద్రుకూఁతుపతికి, హర్షమే పార్థ ముసలికి హలికి బలికి.
వ. మఱియు నంధకయదుభోజదశార్హవృష్ణిసాత్వతులు మొదలయినయదువంశవీరులును హరికుమారులైనసాంబసుషేణప్రముఖులును నారాయణానుచరులైనయుద్ధవాదులును గృష్ణసహచరులైనసునందనందాదులును[3](*సుఖానందులే యని) యందఱ నడిగి ధర్మజుండు గ్రమ్మఱ నిట్లనియె. 348
సీ. వైకుంఠవాసులవడువున నెవ్వని, బలమున నానందభరితు లగుచు
  వెఱవక యాదవవీరులు వర్తింతు, రమరులు గొలువుండునట్టికొలువుఁ
  జవికె నాకర్షించి చరణసేవకులైన, బంధుమిత్రాదులపదయుగముల
  నెవ్వఁడు ద్రొక్కించె నింద్రపీఠముమీఁద, వజ్రంబు జళిపించి వాలువాని
తే. ప్రాణవల్లభకెంగేలఁ బాదుసేసి, యమృతజలములఁ బోషింప నలరుపారి
  జాత మెవ్వఁడు గొని వచ్చి సత్యభామ, కిచ్చె నట్టిమహాత్మున కిపుడు శుభమె.

1. వెలుచని. 2. ముట్టెడు. 3. (*) ఇది మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినది.

శా. అన్నా ఫల్గున భక్తవత్సలుఁడు బ్రహ్మణ్యుండు గోవిందుఁ డా
పన్నానీకశరణ్యుఁ డీశుఁడు జగద్భద్రానుసంధాయి శ్రీ
మన్నవ్యాంబుజపత్త్రనేత్రుఁడు సుధర్మాసుధ్యవీథంబునం
దున్నాఁడా బలభద్రుఁ గూడి సుఖియై । యుత్సాహియై ద్వారకన్. 350

క. ఆరామకేశవులకును, సారామలభక్తి । నీవు । సలుపుదువు గదా
గారాములు సేయుదురా, పోరాముల బంధు లెల్ల । ప్రొద్దు జితారీ. 351

శా. ము న్నుగ్రాటవిలో వరాహమునకై । ముక్కంటితోఁ బోరుచో
నన్నాహంబునఁ గాలకేయుల ననిం । జక్కాడుచోఁ బ్రాభవ
స్కన్నుండై చనుకౌరవేంద్రుపనికై । గంధర్వులం దోలుచోఁ
గన్నీ రెన్నఁడుఁ దేవు తండ్రి చెపుమా । కల్యాణమే చక్రికిన్. 352

వ. అదియునుం గాక. 353

క. ఓడితివో శత్రువులకు, నాడితివో సాధుదూషణాలాపములం
గూడితివో పరసతులను, వీడితివో మానధనము । వీరులనడుమన్. 354

క. తప్పితివో యిచ్చెద నని, చెప్పితివో కపటసాక్షి । చేసినమేలుం
దప్పితివో శరణార్థుల, రొప్పితివో ద్విజులఁ బనుల । రోగుల సతులన్. 355

క. అడిచితివో భూసురులను, గుడిచితివో బాలవృద్ధ।గురువులు వెలిగా
విడిచితివో యాశ్రితులను, ముడిచితివో పరులవిత్తములు లోభమునన్. 356

వ. అని పలికినం గన్నీరు కరతలంబునం దుడిచికొనుచు గద్గదస్వరంబునఁ జిన్నఁబోయిన పేదచందంబున నిట్టూర్పుల నిగిడించుచు నర్జునుం డన్న కిట్లనియె.

క. మనసారథి మనసచివుఁడు, మనవియ్యము మనసఖుండు । మన బాంధవుఁడున్
మనవిభుఁడు గురుఁడు దేవర, [1]మనలను దిగనాడి చనియె । మనుజాధీశా. 358

క. కంటకపున్నృపులు సూడఁగ, మింటం గన్పించుయంత్రమీనముఁ గోలన్
గెంటించి మనము వాలుం, గంటిఁ జేకొంటి మతనికరుణన కాదే. 359

క. దండి ననేకులతో నా, ఖండలుఁ డెదురయిన గెలిచి । ఖాండవవనముం
జండార్చికి నర్పించిన, గాండీవము నిచ్చెఁ జక్రి । గలుగుట నధిపా. 360

క. దిక్కులరాజుల నెల్లను, ద్రొక్కించి ధనంబు గొనుట । మయకృతసభ ము
న్నెక్కుట జన్నము సేయుట ,నిక్కము హరి మనకు దండ।నిలిచినఁ గాదే. 361

మ. ఇభజిద్వీర్యముఖాభిషిక్త మగునీ।యిల్లాలిధమ్మిల్లమున్
సభలో శాత్రవు లీడ్చినన్ ముడువ కా।చంద్రాస్య దుఃఖింపఁ గా
నభయం బిచ్చి ప్రతిజ్ఞ సేసి భవదీ।యారాతికాంతాశిరో
జభరశ్రీల హరింపఁడే విధవలై । సౌభాగ్యముల్ వీడఁగన్. 362

శా. వైరుల్ గట్టినపుట్టముల్ విడువఁగా । వారింప నావల్లభుల్

1. మనముల.

దా రీవేళ నుపేక్ష సేయఁ దగవే § రావే నివారింపవే
శేరే క్లాంతలుఁ గృష్ణ యంచు సభలో § దీనాంగి యై కుయ్యిడం
గారుణ్యంబున భూరివస్త్ర§కలితం § గాఁ జేయఁడే ద్రౌపదిన్. 363

సీ. దుర్వాసుఁ డొకనాఁడు § దుర్యోధనుఁడు వంపఁ, బదివేలశిష్యులు§భక్తిఁ గొలువఁ
జనుదెంచి మనముఁ బాం§చాలియుఁ గుడిచిన, వెనుక నాహారంబు§వేఁడికొనినఁ
బెట్టెద ననవుడుఁ § బెట్టకున్న శపింతు, ననుచుఁ దోయావగా§హమున కేఁగఁ
గడవల నన్నశా§కములు దీఱుటఁ జూచి, పాంచాలపుత్రిక § పర్ణశాల

తే. లోనఁ దలఁచిన విచ్చేసి § లోవిలోని, శిష్టశాకాన్నలవముఁ బ్రా§శించి తపసి
కోప ముడిగించి పరిపూర్ణ§కుక్షిఁ జేసె, నిట్టి త్రైలోక్యసంతర్పి § యెందుఁ గలఁడు.

సీ. పంది కై పోరాడ § ఫాలాక్షుఁ డెవ్వని, బలమున నా కిచ్చెఁ § బాశుపతము
నెవ్వనిలావున § నిమ్మైన దేవేంద్రు, పీఠార్ధమున నుండఁ § బెంపుఁ గంటిఁ
గాలకేయనివాత§కవచాదిదైత్యులఁ, జంపితి నెవ్వని § సంస్మరించి
గోగ్రహణమునాఁడు § కురుకులాంభోనిధిఁ, గడచితి నెవ్వని§కరుణఁ జేసి

ఆ. కర్ణసింధురాజ§కౌరవేంద్రాదుల, తలలపాగ లెల్లఁ § దడవి తెచ్చి
యేమహాత్ము బలిమి § నిచ్చితి విరటుని, పుత్రి యడుగ బొమ్మ§పాత్రికలకు. 365

మ. గురుభీష్మాదులు గూడి పన్నినకురు§క్షోణీశచక్రంబులో
గురుశక్తిన్ రథయంత యై నొగలపైఁ § గూర్చుండి యామేటి నా
శరముల్ వాఱక మున్న వారలబలో§త్సాహాయురుద్యోగత
త్వరతల్ చూడ్కుల సంహరించు నమితో§త్సాహంబు నా కిచ్చుచున్. 366

మ. అసురేంద్రుం డొనరించుకృత్యములు ప్ర§హ్లాదుం బ్రవేశించి గె
ల్వ సమర్థంబులు గానికైవడిఁ గృపా§శ్వత్థామ గాంగేయ సూ
ర్యసుత ద్రోణ ధనుర్విముక్తబహుది§వ్యాస్త్రప్రపంచంబు నా
దెసకున్ రాక తొలంగు మాధవుదయా§దృష్టిన్ నరేంద్రోత్తమా. 367

చ. వసుమతి దివ్యబాణముల § వ్రక్కలు వాపి కొలంకు సేసి నా
రసములు మాటుగాఁ బఱపి § రథ్యములన్ రిపు లెల్లఁ జూడ సా
హసమున నీటఁ బెట్టితి ర§ణావని సైంధవుఁ జంపునాఁడు నా
కసురవిరోధి భద్రగతి § నండయి వచ్చినఁ గాదె భూవరా. 368

సీ. చెలికాఁడ రమ్మని § చీరు న న్నొకవేళ, మన్నించు నొకవేళ § మఱఁది యనుచు
బంధుభావంబునఁ § బాటించు నొకవేళ, దాత యై యొకవేళ § ధనము లిచ్చు
మంత్రి యై యొకవేళ § మంత్ర మాదేశించు, బోధి యై యొకవేళ § బుద్ధి సెప్పు
సారథ్య మొనరించుఁ § జన విచ్చి యొకవేళఁ, గ్రీడించు నొకవేళ § గేలిసేయు

తే. నొక్కశయ్యాసనంబున § నుండుఁ గన్న, తండ్రికైవడిఁ జేసిన§తప్పుఁ గాచు
హస్తములు పట్టి పొత్తున § నారగించు, మనుజవల్లభ మాధవు§మఱవ రాదు.

క. విజయ ధనంజయ హనుమ, ద్ధ్వజ ఫల్గున పార్థ పాండుతనయ నర మహేం
ద్రజ మిత్రాప్తన యంచును, భుజములు తలకడవ రాకపోకలఁ జీరున్. 370

క. వారిజగంధులు దమలో, వారింపఁగ రానిప్రేమవాదము సేయన్
వారిజనేత్రుఁడు నను దగ, వారిండ్లకుఁ బనుపు నలుక వారింప నృపా. 371

క. నిచ్చలు లోపలికాంతలు, మచ్చికఁ దనతోడ నాడుమాటలు నాకున్
ముచ్చటలు సెప్పు మెల్లన, విచ్చలవిడిఁ దొడలమీఁద విచ్చేసి నృపా. 372

చ. అటమట మయ్యె నాథజన మంతయు భూవర నేఁడు సూడుమా
యిటువలె గారవించుజగదీశుఁడు కృష్ణుఁడు లేనిపిమ్మటం
బటుతర దేహలోభమునఁ బ్రాణము లున్నవి వెంటఁ బోక నేఁ
గటకట పూర్వజన్మమునఁ గర్మము లెట్టివి చేసినాఁడనో. 373

శా. కాంతారంబున నొంటి దోడుకొని రాఁగాఁ జూచి గోవిందుకు
ద్ధాంతస్త్రీలఁ బదాఱువేల మదరాగాయత్తులై తాఁకి నా
చెంతన్ బోయలు మూఁగి పట్టికొన నాసీమంతినీసంఘమున్
భ్రాంతిన్ భామినిభంగి నుంటి విడిపింపన్ లేక ధాత్రీశ్వరా. 374

శా. ఆ తేరారథికుండు నాహయము లాయస్త్రాసనం బాశర
వ్రాతం బన్యులఁ దొల్లి చంపుఁ దుదినిన్ వ్యర్థంబులై పోయె మ
చ్చేతోధీశుఁడు చక్రి లేమి భసితక్షిప్తాజ్యమాయావిమా
యాతంత్రోషరభూమిబీజములమర్యాదన్ నిమేషంబునన్. 375

మ. యదువీరుల్ మునినాథుశాపమునఁ గాలాధీను లై యందఱున్
మదిరాపానవివర్ధమానమదసమ్మూఢోగ్రరోషాంధు లై
కదనంబుల్ దమలోన ముష్టిహతులం గావించి నీ తైరి న
ష్టదశం జిక్కిరి నల్గు రేగు రచటన్ సర్వంసహావల్లభా. 376

క. భూతములవలన నెప్పుడు, భూతములకు జన్మమరణపోషణములు ని
ర్ణీతములు సేయు చుండును, భూతమయుం డీశ్వరుండు భూతశరణ్యా. 377

క. బలములు గలమీనంబులు, బలవిరహితమీనములను భక్షించుక్రియన్
బలవంతు లయినయదువులు. బలరహితులఁ జంపి రహితభావముల నృపా. 378

మ. బలహీనాంగులకున్ బలాధికులకుం బ్రత్యర్థిభావోద్యమం
బులు గల్పించి వినాశమున్ నెఱపి యీభూభారముం బాపి ని
శ్చలబుద్ధిన్ గృతకార్యుఁ డై చనియె నాసర్వేశ్వరుం డచ్యుతుం
డలఘుం డే మని చెప్పుదున్ భగవదీయాయత్త ముర్వీశ్వరా. 379

వ. మఱియు దేశకాలార్థయుక్తంబులు నంతరంగకరణసంతాపశమనంబులు నయినవారి వచనంబులం దలంచి చిత్తంబు పరాయత్తంబయి యున్న దని యున్నకుం జెప్పి నిరుత్తరుండై నిరంతరహరిచరణారవిందచింతామలబుద్ధి నైయె శోకంబు వర్జించి

పదాధ్యానభక్తివిశేషంబులం గామక్రోధాదుల జయించి తొల్లి తన కుభయ
సేనామధ్యంబున నచ్యుతుం డానతిచ్చినగీతలు దలంచి కాలధర్మభోగాభినివేశం
బులచేత నావృతం బయినవిజ్ఞానంబుఁ గ్రమ్మఱ నధిగమించి హేతుమద్భావం
బున శోకహేతు [1](*వహంకారమమకారాత్మకంబయిన) ద్వైతభ్రమం బనియును
ద్వైతభ్రమంబునకుఁ గారణంబు దేహం బనియును దేహంబునకు బీజంబు లింగం
బనియును లింగంబునకు మూలంబు గుణంబు లనియును గుణంబులకు నిదా
నంబు ప్రకృతి యనియును బ్రహ్మాహ మనియెడుజ్ఞానంబున లీన మై ప్రకృతి లే
కుండుననియుఁ[2](*బ్రకృతియడంగుటయు నైర్గుణ్యంబనియును నైర్గుణ్యంబువలనఁ
గార్యలింగనాశం బనియును గార్యలింగనాశంబున నసంభవం బగు) ప్రకృతిం
బాసి క్రమ్మఱ స్థూలశరీరప్రాప్తుండు గాక పురుషుండు [3]సమ్యగ్భోగంబున
నుండు ననియును నిశ్చయించి యత్మనుండు విరక్తుండై యూరకుండె ధర్మజుండు
భగవదీయమార్గంబు దెలిసి యాదవులనాశంబు విని నారదువచనంబులఁ దలంచి
నిశ్చలచిత్తుం డై స్వర్గమార్గగమనంబునకు యత్నంబు సేయఁ జూడె నాసమ
యంబున. 380

క. యదువులనాశము మాధవు, పదవియు విని కుంతి విమలశుభభక్తిఁ భగవ
త్పదచింతాతత్పర యై, ముదమున సంసారమార్గశమునకుం బాసెన్. 381

వ. ఇట్లు కంటకంబునం గంటకోన్మూలనంబు సేసి కంటకంబులు రెంటిని బరిహరించు
విన్నాణి తెఱంగున యాదవరూపశరీరంబునం జేసి యీశ్వరుండు లోకకంటక
శరీరంబులు సంహరించి నిజశరీరంబు విడిచె సంహారంబునకు నిజశరీరపరశరీరం
బులు ధరియించి క్రమ్మఱ నంతర్ధానంబు నొందునటునిక్కైవడి లీలాపరాయణుం
డై నారాయణుండు మీనకూర్మాదిరూపంబులు ధరియించుఁ బరిహరించు నని
చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 382

క. ఏదినమున వైకుంఠుఁడు, మేదినిపైఁ దాల్చినట్టిమేను విడిచినాఁ
డాదినమున నశుభప్రతి, పాదక మగుకలియుగంబు ప్రాప్తం బయ్యెన్. 383

ధర్మరాజు పరీక్షితునకుఁ బట్టము గట్టి మహాప్రస్థానంబున కేగుట.

సీ. కలివర్తనంబునఁ గార్శ్యహింసాసత్య, దంభకౌటిల్యాద్యధర్మచయము
పురముల గృహముల భూములఁ దమలోనఁ, గలుగుట దలపోసి కరిపురమున
మనుమని రాజు వై మను మని దీవించి, సింధుతోయకణాభిషిక్తుఁ జేసి
యనిరుద్ధనందనుం డైనవజ్రునిఁ దెచ్చి, మథురఁ బట్టము గట్టి మమతఁ బాసి

ఆ. కరుల హరుల భటులఁ గనకాదికముల, మంత్రిజనుల బుధుల మానవతుల
నఖల మయినధనము నభిమన్యుసుతునకు, నప్పగించి బుద్ధి నాశ్రయించి. 384

1, 2 (*) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి. 3 సమ్యగ్భావంబున.

వ. విరక్తుండై ధర్మనందనుండు ప్రాజాపత్యం బనియెడిమిష్టిం గావించి యగ్నుల నాత్మారోపణంబు సేసి నిరహంకారుండును నిర్దళితాశేషబంధనుండును నై సకలేంద్రియంబుల మానసంబున నడంచి ప్రాణాధీనవృత్తి యగుమానసంబును బ్రాణమందును బ్రాణము నపానమందును నుత్సర్గసహితం బయినయపానము మృత్యువునందును మృత్యువును బంచభూతంబులకు నైక్యంబైనదేహంబునందును దేహమును గుణత్రయంబునందును గుణత్రయంబు నవిద్యయందును సర్వారోపహేతు వగునవిద్యను జీవునియందును జీవుం డయినతన్ను నవ్యయం బయినబ్రహ్మమందును లయింపంజేసి బహిరంగవ్యాపారంబులువిడిచి నారచీరలు ధరియించి మౌనియు నిరాహారుండును ముక్తకేశుండును నై యున్మత్తపిశాచ బధిరజడులచందంబున నిరపేక్షత్వంబున. 385

క. చిత్తంబున బ్రహ్మము నా, వృత్తముఁ గావించికొనుచు విజ్ఞానధనా
యత్తులు దొల్లి వెలింగెడి, యుత్తరదిశ కేఁగె నిర్గమోద్యోగమునన్. 386

సీ. అంత నాతనితమ్ము లనిలపుత్త్రాదులు, గలిరాకఁ జేఁ బాపకర్ము లగుచుఁ
జరియించుప్రజలసంచారంబు వీక్షించి, యఖిలధర్మంబుల నాచరించి
వైకుంఠచరణాబ్జభావితహృదయులై, తద్భక్తి నిర్మలత్వమును జెంది
విషయయుక్తులకుఁ బ్రవేశింపఁగా రాక, నిర్ధూతకల్మషనిపుణమతులు
తే. బహుళవిజ్ఞానదావాగ్నిదగ్ధసితకర్ము, లైనయోగాంతులకు [1]లక్ష్యమై వెలుంగు
ముఖ్యనారాయణస్థానమునకుఁ జనిరి, విగతరజమైనయాత్మల విప్రముఖ్య.

వ. అంత విదురుండు ప్రభాసతీర్థంబున హరియందుఁ జిత్తంబు సేర్చి శరీరంబు విడిచి పితృవర్గంబుతోడ దండధరుం డగుటం జేసి నిజాధికారస్థానంబునకుం జనియె ద్రుపదరాజపుత్త్రియుఁ బతులవలన నుపేక్షితయై జగత్పతి యైనవాసుదేవునందు జిత్తంబు సేర్చి తత్పదంబు సేరె నిట్లు. 388

క. [2]పాండవులసంప్రయాణము, పాండురమతి నెవ్వఁడైనఁ బలికిన విన్నన్
ఖండితభవుఁడై హరిదా, సుండై కైవల్యపదము సొచ్చు నరేంద్రా. 389

వ. అంత నట పరీక్షిత్కుమారుండు జాతకర్మవిదు లైనకోవిదులు సెప్పినచందంబున భూసురోత్తమశిక్షావశంబున మహాభాగవతశేఖరుండై ధరణీపాలనంబు సేయుచు నుత్తరునిపుత్త్రిక నిరావతి యనుమత్తకాశినిం బెండ్లి యయి జనమేజయప్రముఖు లైననలువురుగొడుకుల నుత్పాదించి గంగాపులినతలంబునఁ గృపాచార్యుండు గురుత్వంబు సేయ యాగభాగంబులకు వచ్చినదేవతల నీక్షించుచు సదక్షిణంబుగా మూఁడశ్వమేధంబు లాచరించి దిగ్విజయకాలంబున గోమిథునంబుఁ దన్ను చున్నశూద్రరాజచిహ్నాముద్రితుం డగుకలిం బట్టి నిగ్రహించె నని చెప్పిన శౌనకుండు పౌరాణికున కి ట్లనియె. 390

1. లక్ష్య • మై. 2 పాండవకృష్ణులయానము.

పరీక్షిన్మహారాజు భూధర్మదేవతలసంవాదం బాలించుట.

క. భూవరరూపవుశూద్రుఁడు, గోవుం దా నేల తన్నఁ ♦ గోరి పరీక్షి
ద్భూవరుఁడు దిశల గెలుచుచు, నేవిధిఁ గలి నిగ్రహించె ♦ నెఱిఁగింపఁ గదే.
మ. అరవిందాక్షపదారవిందమకరంద♦దాసక్తులై యున్న స
త్పురుషశ్రేష్ఠులవృత్తముల్ వినక దుర్బుద్ధిన్ [1]విలంఘించి దు
ర్భరవార్తాకథనప్రపంచములు గర్ణ♦ప్రాప్తముల్ సేసి వా
సరముల్ వ్యర్థతఁ ద్రోచుచుండ జన♦దీనసంసారమోహంబునన్. 392
సీ. మనువు నిత్యము గాదు ♦ మరణంబు నిజ మని, యెఱిఁగి మోక్షస్థితి♦[2]నిశ్చయించు
నల్పాయువు లగువా ♦ రన్యదుర్జనచరిత్రము లోలిఁ గర్ణ♦రంధ్రములఁ బెట్టి
బంగారువంటియా♦బ్రదికెడుకాలంబుఁ, బో నాడఁగా నేల ♦ పుణ్యచరిత
మాధవపదపద్మ♦మకరందపానంబు, సేయింపవే యేము ♦ సేయునట్టి
ఆ. సత్త్రయాగమునకు ♦ సన్మునీంద్రులు చీర, వాఁడె దండధరుఁడు ♦ వచ్చెఁ జూడు
చంపఁ డోకని నైన♦జన్న మయ్యెడుదాఁక, వినుచు నుండుఁ దగిలి ♦ విష్ణుకథలు.
క. మందునకు మందబుద్ధికి, మందాయువునకు నిరర్థ♦మార్గములను గో
విందచరణారవిందమ, రందము గొనఁ దెఱపి లేదు ♦ రాత్రిందివముల్. 394
వ. అని శౌనకుండు వలికిన సూతుం డి ట్లనియెఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుండు నిజవాహినీ సందోహసంరక్షితం బగుకురుజాంగలదేశంబున యుద్ధకుతూహలంబు నంగీకరించి తీవ్రంబగుకలిసంచారంబు నాకర్ణించె యొక్క నాఁడు సముల్లాసంబున బాణాసనంబు గైకొని నీలనీరదనిభతురఁగనివహయోజితంబును గంఠీరవకేతనవిభ్రాజితంబును ఫలితమనోరథంబును నైనరథంబు నారోహణంబుసేసి రథతురంగమభటకరటిఘటాసంఘటితం బగువాహినీచక్రంబు నిర్వక్రంబుగం గొలువ దిగ్విజయార్థంబు వెడలి పూర్వదక్షిణపశ్చిమోత్తరసముద్రలగ్నంబు లయినయిలావృతరమ్యకహిరణ్మయహరివర్ష కింపురుషభద్రాశ్వకేతుమాలాభారతవర్షంబులును త్తరకురుదేశంబులును జయించి [3]తత్తద్దేశవాసు లిచ్చినకానికలు గైకొనుచు మంగళపాఠకసంఘాత జేగీయమానపూర్వరాజవృత్తాంతంబు లాకర్ణించుచుఁ బాఠకపఠితపద్యంబులవలనం బాండవులకు భక్తవత్సలుండైనపుండరీకాక్షుండు గావించిన సారథ్య సఖ్య సాచివ్య సభాపతిత్వ వీరాసనత్వ దూతభావాదికర్మంబులు [4](*నశ్వత్థామాస్త్రతేజంబువలనఁ దన్నురక్షించుటయు యాదవపాండవులందలి స్నేహానుబంధంబునువారలకుఁ గలిగినభగవద్భక్తివిశేషంబునువిని) [5]విశ్వంభరుని భక్తవాత్సల్యంబునకు నాశ్చర్యంబు నొందుచు వందిబృందంబులకు నంబరాభరణ సుందరీ సందోహంబుల నొసంగుచుఁ బద్మనాభపాదపద్మభజనపర

1 విడంబించి. 2 'నిచ్ఛయించు' అనియే ప్రతులం జూపట్టెడి. 3 'తత్తద్దేశమంగళపాఠక' అని వ్రాఁతప్రతులు. 4* ఇది మూలానుసారముగఁ జేర్పఁబడినది. 5 విశ్వంభరత్వంబునకు నాశ్చర్యంబు.

తంత్రిపవిత్రమానసుం డై యుండె నయ్యెడ వృషభరూపంబున నేకపాదం బున సంచరించుధర్మదేవుండు దనసమీపంబున లేఁగ లేని లేఁగటికుఱ్ఱిచందం బున హతప్రభ యై నేత్రసలిలంబులు గురియుచు గోరూప యై యున్నధాత్రి కి ట్లనియె. 395

మ. నయనాంభఃకణజాల మేల విడువన్ - నాతల్లి నీమేను సా
మయ మై యుండదు మోము వాడినది నీ-మన్నించుచుట్టాలకున్
భయదుఃఖంబులు నేఁడు వొందవు గదా - బంధించి శూద్రుల్ పద
త్రయహీనున్ ననుఁ బట్ట వత్తు రనియో - తాపంబు నీ కేటికిన్. 396

సీ. మఖములు లేమి న-మర్త్యుల కిటమీఁద, మఖభాగములు లేక - మాను ననియొ
రమణులు రమణుల-రక్షింప రనియొ త,త్పుత్రులఁ దండ్రులు - ప్రోవ రనియొ
భారతి కుజనులఁ - బ్రాపించు ననియొ స,ద్విప్రులు నృపుల సే-వింతు రనియొ
కులిశహస్తుఁడు వాన-గురియింపకుండఁగఁ, బ్రజలుదుఃఖంబులఁ-బడుదు రనియొ

ఆ. [1]హీనవంశజాతు - లేలెద రనియొ రా, జ్యములు పాడి గలిగి - జరగ వనియొ
మనుజు లన్నపాన-మైథునశయనాస, నాదికర్మసక్తు - లగుదు రనియొ. 397

మ. జననీ నీభర మెల్ల డించుటకు నై - చక్రాయుధుం డిన్నిహా
యనముల్ దాను నరాకృతిన్ మెలఁగి ని-త్యానందముం జేసి పో
యిన నేనింక ననాథ నైతిఁ గుజనుం - డెవ్వాఁడు శాసించునో
యెనుదుఃఖంబులఁ బొందఁగంటి ననియో - భీతిల్లి చింతించుటల్. 398

క. దెప్పర మగుకాలముచే, నెప్పుడు దేవతల కైన - నిష్టం బగునీ
యొప్పిదము కృష్ణుఁ డరిగినఁ, దప్పెఁ గదా తల్లి నీవు - తల్లడపడఁగన్. 399

వ. అనిన భూదేవి యి ట్లనియె. 400

క. ఈలోకంబునఁ బూర్వము, నాలుగుపాదముల నీవు - [2]నడతువు నేఁ డా
శ్రీలలనేశుఁడు లేమిని, గాలముచే నీకు నొంటి-కా లయ్యెఁ గదే. 401

వ. మఱియు సత్యశౌచదయాక్షమంబులును సంతోషత్యాగశమదమార్జవంబు లును దపంబును సమత్వంబును బరాపరాధసహనంబును లాభంబు గలయెడ నుదాసీనుం డై యుండుటయును శాస్త్రవిచారవిజ్ఞానవిరక్తులును నైశ్వర్యశౌ ర్యప్రభాదక్షత్వంబులును స్మృతియును స్వాతంత్ర్యంబును గౌశలకాంతిధైర్య మార్దవప్రతిభాతిశయప్రశ్రయశీలంబులును జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియమనోబలం బులును సౌభాగ్యగాంభీర్యస్థైర్యంబులును శ్రద్ధాకీర్తిమానగర్వాభావంబులును ననియెడి ముప్పదితొమ్మిదిగుణంబులు నవియునుం గాక బ్రహ్మణ్యతాశరణ్యతాది మహాగుణసమూహంబును శ్రీకృష్ణదేవునియందు వర్తిల్లుం గావున. 402

1 హీనవశ్యు లింక. 2 నడవఁగ నకటా.

క. గణనాతీతము లగున,ద్గుణములు గలచక్రి ననిన ¶ ఘోరకలిప్రే
రణమునఁ బాపనమూహ,వ్రణయుతు లగుజనులఁ జూచి ¶ వగచెదఁ దండ్రీ.
క. దేవతలకు ఋషులకుఁ బితృ, దేవతలకు నాకు నీకు ¶ ధీరులకును నా
నావర్ణాశ్రమములకును, గోవులకును బాధ యనుచుఁ ¶ గుందెద ననఘా. 404
సీ. బ్రహ్మాదు లెవ్వని¶భద్రకటాక్షవీ, క్షణము వాంఛింతురు ¶ సత్తపములఁ
గమలాలయము మాని ¶ కమల యెవ్వనిపాద,కమలంబు సేవించుఁ ¶ గౌతుకమున
బరమయోగీంద్రులు ¶ భవ్యచిత్తములందు, నిలుపుదు రెవ్వని ¶ నియతితోడ
వేదంబు లెవ్వని¶విమలచారిత్రముల్, వినుతింపఁగా లేక ¶ వెగడువడియె
ఆ. నట్టివాని దేవు ¶ నబ్జవజ్రాంకుశ,చక్రమీనశంఖ¶చాపకేతు
చిహ్నితంబులైన¶శ్రీచరణము లింకఁ, జోఁక వనుచు వగవు ¶ సోఁకె నయ్య.
క. హరిపాదంబులు సోఁకెడి, సిరికతమున నిఖిలభువన¶సేవ్యత్వముతో
స్థిర నైతి నిన్నిదినములు, హరి నాగర్వంబు మాన్చి ¶ యరిగె మహాత్మా. 406
క. లీలాకారము దాల్చెను, శ్రీలలనేశుండు ఖలుల ¶ శిక్షించి భరో
న్మూలనము సేయఁగోఁ టకును, నాలుగుపాదముల నన్ను ¶ నడపించుటకున్. 407
ఉ. ఆమధురోక్తు లానయము ¶ లాదరహాసము లాదయారసం
బామురిపెంబు లాతగవు ¶ లాగమనక్రియ లామనోహర
ప్రేమకరావలోకనముఁ ¶ ప్రీతిఁ గనుంగొన లేమి మాధవుం
గామిను లేల నిర్దళిత¶కర్ములు యోగులుఁ బాయ నేర్తురే. 408
క. మెల్లన నాపై యాదవ, వల్లభుఁ డడుగిడఁగ మోహ¶వశనై నేరం
జిల్లఁగ రోమాంచముక్రియ, మొల్లములై మొలచు సస్య¶ములు మార్గములన్.
వ. అని యిట్లు పూర్వవాహిని యైనసరస్వతీతీరంబున ధర్మదేవుండును భూమియు వృషభధేనురూపంబుల భాషింప రాజర్షి యైనపరీక్షిద్భూవరుండు డగ్గఱియె నాసమయంబున. 410

కలిపురుషుఁడు ధర్మదేవతను గన్నుట.

శా. కైలాసాచలసన్నిభం బగుమహా¶గంభీరగోరాజముం
గాలక్రోధుఁడు దండహస్తుఁడు నృపా¶కారుండు క్రూరుండు జం
ఘాలుం డొక్కఁడు శూద్రుఁ డానురగతిం ¶ గారుణ్యనిర్ముక్తుఁ డై
నేలం గూలఁగఁ దన్నెఁ బంచితిలఁగా ¶ నిర్ఘాతపాదాహతిన్. 411
వ. మఱియును. 412
శా. ఆలోలాంగక నశ్రుతోయకణలీ¶నాక్షిం మహాంభారవం
బాలారూఢతృణావలీకబళలో¶భవ్యాప్తజిహ్వాగ్రనాం
దోళస్వాంత నజీవవత్స నుదయ¶ద్దుఃఖాన్వితం ఘర్మకీ
లాలాపూర్ణశరీర నామొదవు ను¶ల్లంఘించి తన్నెం వడిన్. 413

వ. ఇట్లా ధేనువృషభంబుల రెంటినిం గంటకుండై తన్నుచున్న రాజలక్షణముద్రితుం డయినశూద్రునిం జూచి సువర్ణపరికరస్యందనారూఢుం డగునభిమన్యునందనుండు కోదండంబు సగుణంబు సేసి మేఘగంభీరరవంబు లగువచనంబుల నిట్లనియె. 414

శా. నిన్నుం గొమ్ములఁ జిమ్మెనో కదిసెనో । నిర్భీతి వై గోవులం
దన్నం గారణ మేమి మద్భుజసనాథక్షోణి నీవేళలం
దున్నేరంబులు సేయ రా దెఱుఁగవా । ధూర్తత్వమున్ భూమిభృ
త్సన్నాహంబు నొనర్చి దెవ్వఁడవు నిన్ । శాసించెదన్ దుర్మతీ. 415

క. గాండీవియుఁ జక్రియు భూ, మండలిఁ బెడఁబాసి చనిన । మదమత్తుఁడ వై
దండింపఁ దగనివారల, దండించెదు నీవ తగుదు । దండనమునకున్. 416

వ. అని వృషభంబు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 417

మ. కురుధాత్రీశ్వరబాహువప్రయుగళీ । గుప్తక్షమామండలిం
బరికింపన్ భవదీయనేత్రజనితాం । భశ్శ్రేణి దక్కన్ జనుల్
దొరఁగం [1]జేయ రధర్మసంజనితజం । తుశ్రేణిబాష్పంబులన్
గురుశక్తిన్ విదళింతుఁ జూడు మితనిన్ । గోమూర్తిదేవోత్తమా. 418

క. జాలిఁ బడ నేల నాకర, జాలంబులపాలు సేసి । చంపెద వీనిన్
భూలోకంబున నిపుడే, నాలుగుపాదముల నిన్ను । నడపింతుఁ జుమీ. 419

ఉ. వాచవి యైనగడ్డిఁ దిని । వాహినులందు జలంబు ద్రావఁ గా
నీచరణంబు లెవ్వఁ డిటు । నిర్దళితంబుగఁ జేసె వాఁడు దా
ఖేచరుఁ డైన వాని మణి । కీలితభూషణయుక్తబాహులన్
వే చని త్రుంచి వైతు విను । వీధికి నేఁగిన నేల డాఁగినన్. 420

వ. అని మఱియు గోమూర్తి యయినభూదేవితో నిట్లనియె. 421

చ. అగణితవైభవుం డగుము । రాంతకుఁ డక్కట పోయె నంచు నె
వ్వగలఁ [2]గృశించి నేత్రముల । వారికణంబులు దేకు మమ్మ లో
బెగడకుమమ్మ మద్విశిఖ । బృందములన్ వృషలున్ వధింతు నా
మగటిమిఁ జూడవమ్మ వెఱ । మానఁ గదమ్మ శుభప్రదాయినీ. 422

క. సాధువు లగుజంతువులకు, బాధలు గావించుఖలుల । భంజింపనిరా
జాధమునాయుస్స్వర్గ, శ్రీధనములు వీటిఁ బోవు । సిద్ధము తల్లీ. 423

క. దుష్టజననిగ్రహంబును, శిష్టజనానుగ్రహంబుఁ । జేయఁగ నృపులన్
స్రష్ట విధించెఁ బురాణ, ద్రష్టలు సెప్పుదురు పరమ । ధర్మము సాధ్వీ. 424

వ. అనిన ధర్మనందనపౌత్రునకు వృషభమూర్తి యున్నధర్మదేవుం డిట్లనియె. 425

1 జూడ ర. 2 వశించి.

ఉ. క్రూరులఁ జంపి సాధువులకున్ విజయం బొనరించునట్టి యా
పౌరవవంశజాతుఁడవు భాగ్యసమేతుఁడ వౌదు తొల్లి మీ
వా రిటువంటివా రగుట వారిజనేత్రుఁడు మెచ్చి దౌత్యసం
చారము సేసెఁ గాదె నృపసత్తమ భక్తిలతానిబద్ధుఁడై. 426

వ. నరేంద్రా! యేము ప్రాణులకు దుఃఖహేతువులము గాము మావలన దుఃఖంబు నొందెడుపురుషుండు లేఁడు వాదివాక్యభేదంబులఁ [1]గొందఱు మోహితులై భేదంబు నాచ్ఛాదించి తమకు నాత్మసుఖదుఃఖంబుల నిచ్చు ప్రభువని చెప్పుదురు [2]గొందఱు గ్రహదేవతాదులకుఁ బ్రభుత్వంబు సంపాదింతురు [3]గొందఱు గర్మంబునకుం బ్రాభవంబుం బ్రకటింతురు [4]గొందఱు స్వభావంబు ప్రభు వని పలుకుదురు రిం దెవ్వరికిని సుఖదుఃఖప్రదానంబు సేయఁ బ్రభుత్వంబు లేదు పరులవలన దుఃఖంబు వచ్చిన నధర్మంబు పరులు సేసి రని విచారింప వలదు తర్కిం[5]పను నిర్దేశింపను రానిపరమేశ్వరునివలన సర్వంబు నగుచుండు ననిన ధర్మదేవునికి ధర్మనందనపౌత్రుం డి ట్లనియె. 427

ఆ. ధర్మమూర్తి వయ్య ధర్మజ్ఞ వృషరూప, పరమధర్మ మీవు పలుకుతోవ
పాపకర్మచేయు పాపంబు సూచింపఁ, బాపకర్ముఁ డేఁగుపథము వచ్చు. 428

వ. మఱియు దేవమాయవలన భూతంబులవాఙ్మనసంబులకు వధ్యఘాతుకలక్షణా వృత్తి సులభంబుగం దెలియ రాదు నీవు ధర్మదేవతవు కృతయుగంబునం దప శ్శౌచదయాసత్యంబు లను నాలుగు నీకుం బాదంబు లని చెప్పుదురు [6](* త్రేతా యుగంబునం బూర్వోక్తపాదచతుష్కంబునం దొక్కపాదంబు క్షీణం బయ్యె ద్వాపరంబునఁ బాదద్వయంబు నశించెఁ గలియుగంబందు నివ్వడువున) నిప్పుడు నీకుఁ బాదత్రయంబు భగ్నం బయ్యె నవశిష్టం బగుభవదీయచతుర్థపాదంబు నధర్మంబు గల్యంతంబునని గ్రహింపఁగమకించుచున్నయది విను మఱియునుం గాక.

మ. భరముం బాపి రమావిభుండు గరుణం బాదంబులం ద్రొక్కఁగా
స్థిర యై వేడుక నింతకాలము సుఖశ్రీ నొందె భూదేవి త
చ్చరణస్పర్శము లేమి శూద్రకులజుల్ శాసింతు రంచున్ నిరం
తరశోకంబున నీరు గన్నుల నిడెన్ ధర్మజ్ఞ వీక్షించితే. 430

పరీక్షిన్మహారాజు గలిని నిగ్రహించి ధర్మపరిపాలనము సేయుట.

వ. అని యిట్లు ధరణీధర్మదేవతల బుజ్జగించి మహారథుం డయినవిజయపౌత్రుండు క్రొక్కారుమెఱుంగు తెఱంగు ధిక్కరించుచు దిక్కులకు వెక్కసం బయినయడి దంబు వెడిదంబుగ జడిపించి పాపహేతు వయినకలిరూపు మాప నుద్యోగిం చిన వాఁడు రాజరూపంబు విడనాడి వాడినమొగంబుతోడ భయవిహ్వలుం

1 'యోగీశ్వరులు' అముద్రితప్రతి. 2 'దైవజ్ఞులు' అ. ప్ర. 3 'మీమాంసకులు' అ. ప్ర. 4 'లోకాయతికులు' అ. ప్ర. 5 ఉపేక్షింప. 6 (*) ఇది పండితులు గూర్చినది.

డై హస్తంబులు సాఁచి తత్పాదమూలవిన్యస్తమస్తకుం డై ప్రణామంబు సేసి.

క. కంపించెదేహ మెల్లం, గంపకు మోరాజతిలక § శరణాగతు ర
క్షింపు మని తనకు మ్రొక్కినఁ, జంపక కలిరాజుఁ జూచి § జనపతి వలుకున్.

క. అర్జునకీర్తిసమేతుం, డర్జునపౌత్త్రుండు భయరసావృతజనులన్
నిర్జించి చంపఁ దలఁపఁడు, దుర్జనభావంబు విడిచి § తొలఁగు దురాత్మా. 483

వ. నీవు పాపబంధుండవు మదీయబాహుపాలితం బయినమహీమండలంబున నిలువ వలవదు రాజదేహంబునందు వర్తించునిన్ను ననసత్యలోభచౌర్యదౌర్జన్యదురాచారమాయాకలహకపటకలుషాలక్ష్మ్యాదిధర్మేతరసమూహంబు లాశ్రయించు సత్యధర్మంబులకు నివాసం బగుబ్రహ్మావర్తదేశంబున యజ్ఞవిస్తారనిపుణు లయిన వారు యజ్ఞేశ్వరుం డయినహరింగూర్చి యాగంబు సేయుచున్నవారు యజించు వారలకు సుఖప్రదానంబు సేయుచు సకలభూతాంతర్యామి యై భగవంతుం డయినహరి జంగమస్థావరంబులకు నంతరంగబహిరంగంబుల సంచరించువాయు వుచందంబున నాత్మరూపంబున మనోరథంబుల నిచ్చుం గావున నీ విందుండవల వదనుచు దండహస్తుం డయినజమునికైవడి మండలాగ్రంబు సాఁచిన రాజవర్యునకుం గలి యి ట్లనియె. 484

క. జగతీశ్వర నీయడిదము, ధగధగితప్రభలతోడఁ § దఱచుగ మెఱవన్
వెగడం జిత్తము గుండెలు, వగిలెడి నిఁక నెందుఁ జొత్తు § [1]భావింపఁ గదే.

వ. నరేంద్రా నిన్ను నారోపితశరశరాసను సర్వప్రదేశంబులందును విలోకించుచున్నవాఁడ నే నెక్కడ నుండుదు నానతి మ్మనిన రాజన్యశేఖరుండు ప్రాణివధస్త్రీద్యూతపానంబు లనియెడునాలుగుస్థానంబుల నిచ్చి మఱియు నడిగిన సువర్ణ మూలం బగునసత్యమదకామహింసావైరంబు లనియెడుపంచప్రదేశంబుల నొసంగి యితరస్థలంబుల స్పృశియింప కుండ నియమించె నిట్లు కలినిగ్రహంబు సేసి హీనంబు లయినతపశ్శౌచదయ లనియెడిమూఁడుపాదంబులు వృషభ మూర్తి యయినధర్మదేవత కిచ్చి విశ్వంభరకు నిర్భరం బయినసంతోషంబు సంపాదించి. 486

క. గజనామధేయపురమున, గజరిపుపీఠమున ఘనుఁడు § గలిదముఁడు మహా
గజవైరిపరాక్రముఁ డే, గజిబిజ లే కుండఁ దాల్చెఁ § గౌరవలక్ష్మిన్. 487

వ. ఇట్లు కృష్ణునియనుగ్రహంబున నశ్వత్థామబాణపావకంబువలన బ్రదికి వృషభ మూర్తి యయినధర్మదేవతకు నభయం బిచ్చినపరీక్షిన్నరేంద్రుండు బ్రాహ్మణ శాపప్రాప్తతక్షకాహిభయంబువలనఁ బ్రాణంబులు వోవు నని యెఱింగి సర్వ సంగంబులు వర్జించి శుకునకు శిష్యుం డై విజ్ఞానంబు గలిగి గంగాతరంగిణీతీరం బునం గళేబరంబు విడిచె వినుఁడు. 488

---

1. భాషింపఁ గదే.

క. హరివార్త లెఱుఁగువారికి, హరిపదములు దలఁచువారి కనవరతంబున్
హరికథలు వినెడివారికి, మరణాగతమోహసంభ్రమము లే దనఘా. 439

క. శుభచరితుఁడు హరి యరిగినఁ, బ్రభవించి ధరిత్రి నెల్లఁ బ్రబ్బియుఁ గలి దా
నభిమన్యుసుతుని చేతను, బ్రభవింపక యడఁగి యుండె భార్గవముఖ్యా. 440

వ. ఇవ్విధంబునఁ జతుస్సముద్రముద్రితాఖిలమహీమండలప్రాజ్యసామ్రాజ్యంబు
పూజ్యంబుగాఁ జేయుచు నాయభిమన్యునందనుండు. 441

ఉ. చేసినఁ గాని పాపములు సెందవు చేయఁ దలంచినంతటం
జేసెద నన్నమాత్రమునఁ జెందుఁ గదా కలివేళఁ బుణ్యముల్
మోసము లే దటంచు నృపముఖ్యుఁడు గాచెఁ గలిన్ మరంద ము
ల్లాసముతోడఁ గ్రోలి విరులం దెగఁజూడని తేఁటికైవడిన్. 442

వ. మఱియుం బ్రమత్తులై యధీరు లగునరులయందు వృకంబుచందంబున నొదిఁగి
లాఁచుకొని యుండి చేష్టించుంగాని ధీరులైనవారికిం గలివలనిభయంబు లేదని
కలి నంతంబు నొందింపఁ డయ్యె నని విని ఋషులు సూతున కిట్లనిరి. 443

సీ. పౌరాణికోత్తమ బ్రదుకుము పెక్కేండ్లు, తామరసాక్షునిధవళయశము
మరణశీలురమైన మా కెఱింగించితి, కల్పితం బగుక్రతుకర్మమందుఁ
బొగలచేఁ బొగిలి యశుద్ధచిత్తుల మైన, మము హరిపదపద్మమధురరసముఁ
ద్రావించితివి నీవు ధన్యుల మైతిమి, జన్మాంతరము లేనిస్వర్గ మైన
తే. విష్ణుభక్తులసంగంబు వెలకు రాదు, ప్రకృతిగుణహీనుఁ డగుచక్రిభద్రగుణము
లీశకమలాసనాదులు నెఱుఁగ లేరు, వినికి వినఁ జాల మనియెడివెఱ్ఱి గలఁడె.

క. శ్రీపంబులు ఖండితసం, తాపంబులు గల్మషాంధతమసమహోద్య
ద్దీపంబులు పాపండదు, రాపంబులు విష్ణువందనాలాపంబుల్. 445

క. పావనములు దురితలతా,లావనములు నిత్యమంగళప్రాభవసం
జీవనములు లక్ష్మీసం, భావనములు వాసుదేవపదసేవనముల్. 446

ఆ. పరమభాగవతుఁడు పాండవపౌత్త్రుండు, శుకునిభాషణముల శుద్ధబుద్ధి
యై విరాజమానుఁ డై ముక్తి యగువిష్ణు,పాదమూల మెట్లు వడసె ననఘ.

వ. మహాత్మా విచిత్రయోగనిష్ఠాకలితంబును విష్ణుచరితలలితంబును బరమపుణ్యం
బును సకలకల్యాణగుణగణ్యంబును భాగవతజనాపేక్షితంబును నైనపారీక్షిత
భాగవతాఖ్యానంబు వినిపింపు మనిన సూతుం డిట్లనియె. 448

క. మిముబోఁటిపెద్దవారలు, కమలాక్షునిచరిత మడుగఁగాఁ జెప్పెడిభా
గ్యము గలిగె నేఁడు నాజన్మము సఫలం బయ్యె వృద్ధమాన్యుఁడ నగుటన్. 449

క. కులహీనుఁడు నారాయణ, విలసత్కథనములు గడఁక వినిపించినఁ ద
త్కులహీనతఁ బాసి మహోజ్జ్వలకులజత్వమును బొందు సన్మునులారా. 450

సీ. ఎవ్వనిగుణజాల మెన్న జిహ్వలు లేక, నలినగర్భాదు లనంతుఁ డండ్రు
కోరదువిబుధేంద్రకోటి నొల్లక లక్ష్మి, ప్రార్థించె నెవ్వనిపాదరజము
బ్రహ్మ యెవ్వనిపాదపద్మంబు గడిగిన, జలము ధన్యత నిచ్చె జనుల కెల్ల
భగవంతుఁ డనియెడిభద్రశబ్దమునకు, నెవ్వఁ డర్థాకృతి నేవు మిగులు
ఆ. నేమహాత్ము నాశ్రయించి శరీరాది, సంగకోటి నెల్ల సంహరించి
ప్రాభవమున[1] మునులు పారమహంస్యంబు, నొంది తిరిగి రాక యుందు రెలమి.
చ. క్రమమున మింటికై యెగయుఁ గాక విహంగము మింటి దైనపా
రము గన నేర్చునే హరిపరాక్రమ మోపినయంతఁ గాక స
ర్వము వివరింప నెవ్వఁడు ప్రవర్తకుఁ డౌ మునులార [2]నాదుచి
త్తమునకు నెంత గానఁబడెఁ దప్పక చెప్పెద మీకు సంతయున్. 452
క. వేదండపురాధీశుఁడు, గోదండము సేతఁ బట్టికొని గహనములో
వేదండాదుల నొకనాఁ, డేదండలఁ బోవ నీక యెగచెఁ బలిమిన్. 453
క. ఒగ్గములు ద్రవ్వి పడు మని, యొగ్గెదు పెనుఁదెరల వలల నురలు మృగములన్
డగ్గఱి చంపెడువేడుక, వెగ్గల మై చిత్తమందు వెంటాడింపన్. 454
క. కోలముల గవయమృగశా,ర్దూలములఁ దరక్షుఖడ్గరోహితహరిణుం
డాలముల శరభచమర,వ్యాలముల వధించె విభుఁడు వడి నోలములన్. 455

పరీక్షిత్తుఁడు వేటాడి శమీకునిపై మృతసర్పము నెత్తి వైచుట.

క. మృగయులు మెచ్చ నరేంద్రుఁడు, మృగరాజపరాక్రమమున మెఱసి హరించెన్
మృగధరమండలమునఁ గల, మృగ మొక్కటి దక్క సర్వమృగముల నెల్లన్.
వ. ఇట్లు వాటం బయినవేఁటతమకంబున మృగంబుల వెంబడిం బడి యెగచుచుం జరించుటం జేసి బుభుక్షాపిపాసలవలన మిగులఁ బరిశ్రాంతుం డయి ధరణీకాంతుండు చల్లనినీటికొలంకుం గానక కలంకితచిత్తుం డై చని చని యొక్కతపోవనంబు గని యందు. 457
సీ. మొలఁగుట చాలించి మీలితనేత్రుఁ డై, శాంతుఁ డై కూర్చుండి జడత లేక
ప్రాణమనోబుద్ధిపంచేంద్రియంబుల, బహిరంగవీథులఁ బాఱ నీక
జాగరణాదికస్థానత్రయము దాఁటి, పరమ మై యుండెడిపదముఁ దెలిసి
బ్రహ్మభూతత్వసంప్రాప్తవిక్రియుఁ డయి, యతిదీర్ఘజటలు దన్నావరింప
తే. నలఘురురుచర్మధారియై యలరుచున్న, తపసిఁ బొడగని శోషితతాలుఁ డగుచు
నెండి తడి లేక కుత్తుక నెలుఁగు డింద, మందభాషల నిట్లను మనుజవిభుఁడు.
క. తోయములు దెమ్ము మా కీ, [3]తోయము వేఁటాడ వెరపు దొరకదు ఘనచే
తోయుత డప్పి జనించెను, తోయమువారలును లేరు దుస్సహ మనఘా. 459

1. ఘనులు. 2 బుద్ధిచి, త్తములకు. 3. తోయము వేఁటాడువేళఁ • దొల్లి పొడమ దీ, తోయముక్రియ జలదాహము.

వ. అని భూవరుండు శమీకమహాముని [1]సమాధినిష్ఠానిమీలితనేత్రుండును విస్మృతబాహ్యాంతరింద్రియకృతసంచారుండును హరిచింతాపరుండును నై యుండుట విచారింప లేక. 460

ఉ. కన్నులు మూసి బ్రాహ్మణుఁడు గర్వముతోడుత నున్నవాఁడు చే
సన్నలనైన రమ్మనఁడు సారజలంబులు దెచ్చి పోయఁడే
మన్ననలైనఁ జేయఁడు సమగ్రఫలంబులు వెట్టఁ డింతసం
పన్నత నొందెనే తనతపశ్చరణాప్రతిమప్రభావముల్. 461

ఆ. వారిఁ గోరుచున్నవారికి శీతల, వారి యిడుట యెట్టివారి కయిన
వారితంబు గాని వలసినధర్మంబు; వారి యిడఁడు [2]దాహవారి గాఁడు. 462

చ. అని మనుజేశ్వరుండు మృగయావసరాగతతోయదాహసం
జనితదురంతరోషమున సంయమి దన్నుఁ దిరస్కరించి పూ
జనములు సేయఁ డంచు మృతసర్పము నొక్కటి వింటికొప్పునం
బని వడి తెచ్చి వైచె నటు బ్రహ్మమునీంద్రునియంసవేదికన్. 463

వ. ఇట్లతండు [3](* ప్రత్యాహృతబాహ్యాంతరింద్రియుండగుట నిమీలితలోచనుండు గా నోపునో యట్లు గాక గతాగతు లగుక్షత్త్రబంధులచే నేమి యని మృషాసమాధినిష్ఠుండు గా నోపునో యని వితర్కించుచు) వృథారోషదర్పంబున ముని మూఁపున గతాసు వయినసర్పంబు నిడి నరేశ్వరుండు దనపురంబునకుం జనియె నంత సమీపవర్తులైన మునికుమారు లంతయుం దెలియం జూచి శమీకనందనుండైన శృంగికడకుం జని. 464

శమీకపుత్త్రుం డగుశృంగి పరీక్షితుని శపించుట.

క. నరగంధగజస్యందన, తురగంబుల నేలురాజు తోయాతురుఁడై
వరఁగఁ నీజనకునిమెడ, నురగముఁ దగిలించి పోయె నోడక తండ్రీ. 465

వ. అని పలికిన సమానవయోరూపమునికుమారలీలాసంగి యయినశృంగి శృంగంబులతోడిమూర్తి [4]ధరియించినట్లు విజృంభించి రోషసంరంభంబున నదరిపడి[5](*బల్యన్నంబుల భుజించి పుష్టంబు లగుపరపుష్టంబులుం బోలె బలిసియు ద్వారంబులం గాచికొని యుండుసారమేయంబులపగిది దాసభూతు లగుక్షత్త్రియాధము లెట్లు బ్రాహ్మణోత్తములచే స్వరక్షకులుగ నిరూపితు లయి రట్టివార లెట్లు తద్గృహంబుల భాండసంగతాన్నంబు భుజింప నర్హు లగుదురు తత్కృతంబు లయినద్రోహంబు లెట్లు నిజస్వామిం జెందు నని మఱియు) ని ట్లనియె. 466

1 'సమాధి నుండి హరిచింతాపరుండై' అని వ్రాఁతప్రతులు.

2 ధర్మ• వారి గాఁడు.

3, 5 (*) ఇవి మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినవి.

4 ధరియించి విజృంభించురోషరసంబుభంగి నదరి.

ఉ. ఆడఁడు తన్ను దూషణము | లాశ్రమవాసులఁ గాని వైరులం
గూడఁడు కందమూలములు | గూడు గఁ దించు సమాధినిష్ఠుఁ డై
వీడఁడు లోనిచూడ్కులను | విష్ణునిఁ దక్కఁ బరప్రపంచముం
జూడఁడు మద్గురుండు ఫణిఁ | జుట్టఁగ నేటికి రాచవానికిన్. 467

ఉ. హోము హిరణ్యదానములఁ | బుచ్చుకొనంగ ధనంబు లేమియుం
లేము సవంచనంబులుగ | దీవన లిచ్చుచు వేసరింపఁ గా
రాము వనంబులన్ గృహావిహారముల మై నివసింపఁ జెల్లరే
పామును వైవఁగాఁ దగునె | బ్రహ్మమునీంద్రభుజాగ్రశంబునన్. 468

క. పుడమిఁ గలజనులు వొగడఁగఁ, గుడుతురు గిట్టుదురు గాక | కువలయపతు లై
యడవుల నిడుములఁ బడియెడి,బడుగులమెడ నిడఁగఁ దగునె | పన్నగశవమున్.

క. భగవంతుఁడు గోవిందుఁడు, జగతిం బెడఁబాసి చనిన | శాసింపంగాఁ
దగువారు లేమి దుర్జను, లెగసి మహాసాధుజనుల | నేఁచెద రకటా. 470

క. బాలకులార ధరిత్రీ, పాలకు శపియింతు ననుచు | బలువడిని విలో
లాలకుఁ డగుమునికుంజర, బాలకుఁ డరిగెం ద్రిలోకపాలకు లదరన్. 471

వ. ఇట్లు రోషించి కౌశికీనదికిం జని జలోపస్పర్శనంబు సేసి. 472

ఉ. ఓడక వింటికోపున మృతోరగముం గొని వచ్చి మాఱుమా
టాడక యున్నమజ్జనకుకంసతలంబునఁ బెట్టి దుర్మద
క్రీడఁ జరించురాజు హరికేశవు [1]లొడ్డినవైనఁ జచ్చుఁ బో
యేడవనాఁడు తక్షకఫణీంద్రవిషానలహేతిసంహతిన్. 473

వ. అని శమీకమహామునికుమారుం డయినశృంగి పరీక్షిన్నరేంద్రుని శపియించి నిజాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి కంఠలగ్నకాకోదరకళేబరుం డైనతండ్రిం జూచి. 474

క. ఇయ్యెడ నీకంఠమునకు, నియ్యురగశవంబుఁ దెచ్చి | [2]యీ నేర్చినయా
దయ్య మిఁక నేమి సేయుదు, నెయ్యంబులు లేవు నృపులకుఁ దండ్రీ. 475

శా. ప్రారంభంబున వేఁట వచ్చి ధరణీపాలుండు మాతండ్రిపై
నేరం బేమియు లేక సర్పశవమున్ | నేఁ డుగ్రుఁ డై వైచినాఁ
డీరీతిన్ ఫణి గ్రమ్మఱన్ బ్రదుకునో | హింసించునో కోఱలన్
రారే తాపసులార దీనిఁ దివరే | రక్షింపరే మ్రొక్కెదన్. 476

వ. అని వెఱపున సర్పంబుఁ దిగుచు నేర్పులేక యెలుంగెత్తి యేడ్చుచున్నకుమారకు రోదనధ్వని విని యాంగిరసుం డయినశమీకుండు సమాధి చాలించి మెల్లన కన్నులు దెఱచి మూఁపున వ్రేలుచున్నమృతోరగంబు నీక్షించి తీసి పాఱ వైచి కుమారకుం జూచి. 477

1. లాఁగినఁ జచ్చు నేఁటితో, నేడవ. 2. యీ నేర్చిన యా, దయ్య మిఁక నేమి సేయుదు.

క. ఏకీడు నాచరింపము, లోకులకును మనము సర్వఽలోకసములముల్
శోకింప నేల పుత్రక, కాకోదర మేల వచ్చెఁ ఽ గంఠంబునకున్. 478

వ. అని యడిగినఁ దండ్రికిం గొడుకు రాజు వచ్చి సర్పంబు వైచుటయుం దాను శపించుటయును వినిపించిన నమ్ముని దనదివ్యజ్ఞానంబున నమ్మానవేంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రుం డని యెఱింగి కొడుకువలన సంతసింపక యిట్లనియె. 479

క. పట్టిద మగుశాపమునకు, దట్టపుద్రోహంబు గాదు ఽ ధరణీకాంతుం
గట్టా యేల శపించితి, పట్టీ తక్షకవిషాగ్నిఽపా లగు మనుచున్. 480

ఆ. తల్లికడుపులోన ఽ దగ్ధుఁడై క్రమ్మఱఁ, గమలనాభుకరుణఁ ఽ గలిగినాఁడు
బలిమి గలిగి ప్రజలఁ ఽ బాలించుచున్నాఁడు, దిట్టపడుచ రాజుఁ ఽ దిట్టఁ దగునె.

ఉ. కాపరి లేనిగొఱ్ఱియలఽకైవడిఁ గంటకచోరకోటిచే
నేపఱి యున్న దీభువన ఽ మీశుఁడు గృష్ణుఁడు లేమి నిట్టిచో
భూపరిపాలనంబు సమఽబుద్ధి నితం డొనరింపఁ జెల్లరే
యీపరిపాటిద్రోహమున ఽ కిట్లు శపింపఁగ నేల బాలకా. 482

సీ. పాపంబు నీచేతఁ ఽ బ్రాపించె మన కింక, రాజు నశించినఽరాజ్యమందు
బలవంతుఁ డగువాఁడు ఽ బలహీనుపశుదార, హయసువర్ణాదుల ఽ నపహరించు
జారచోరాదులు ఽ సంచరింతురు ప్రజ, కన్యోన్యకలహంబు ఽ లతిశయిల్లు
వైదికం బై యున్నఽవర్ణాశ్రమాచార, ధర్మ మించుక లేక ఽ తప్పి పోవు

ఆ. నంతమీఁద లోకు ఽ లర్థకామంబులఁ, దగిలి సంచరింప ఽ ధరణి నెల్ల
వర్ణసంకరములుఽవచ్చు మర్కటసార, మేయములకు వచ్చు మేరఁ బుత్ర. 483

ఉ. భారతవంశజుం బరమఽభాగవతున్ హయమేధయాజి నా
చారపరున్ మహానయవిఽశారదు రాజకులైకభూషణున్
నీరము గోరి నేఁడు మనఽనేలకు వచ్చినయర్థి భక్తి స
త్కారము సేసి పంపఁ జనుఁ ఽ గాక శపింపఁగ నీకు ధర్మమే. 484

క. భూపతికి నిరపరాధము, శాపము దా నిచ్చె బుద్ధిఽచాపలమున మా
పాపఁడు వీఁ డొనరించిన, పాపము దొలగింపు కృష్ణ ఽ పరమేశ హరీ. 485

క. పొడిచినఁ దిట్టినఁ గొట్టినఁ, బడు చుందురు గాని పరమఽభాగవతులు దా
రొడఁబడరు మాఱు సేయఁగఁ, గొడుకా విభుఁ డగ్గు సేయఁ ఽ గోరఁడు నీకున్.

క. [1]చెలఁగరు కలఁగరు సాధులు, మిళితము లయి పరులవలన ఽ మేలుం గీడున్
నెలకొనిన నైన నాత్మకు, నొలయవు సుఖదుఃఖచయముఽయుగ్మము లగుచున్.

వ. అని యిట్లు శమీకమహామునీంద్రుండు గ్రమ్మఱింప శక్తి లేనికొడుకు సేసినపాపంబునకు సంతాపంబు నొంది తనశిష్యు నొకమునికుమారునిం బిలిచి యేతద్వృత్తాంతం బంతయు రాజున కెఱింగించి రమ్మని పంచె నంత నాయభిమన్యు

1. తలఁగరు.

పుత్త్రుండు శమీకమునిశిష్యునివలన శాపవృత్తాంతంబు విని కామక్రోధాదివిష
యాసక్తుం డగుతనకుం దక్షకవిషాగ్ని విరక్తిబీజం బగు ననుచుఁ గరివగరంబున
కుం జని యేకాంతంబున. 488

పరీక్షిత్తుఁడు విప్రశాపం బెఱింగి ప్రాయోపవిష్టుం డగుట.

ఉ. ఏటికి వేఁట వోయితి మునీంద్రుఁడు గాఢసమాధి నుండఁగా
నేటికిఁ దద్భుజాగ్రమున నేసితి సర్పశవంబుఁ దెచ్చి నే
నేటికిఁ బాపసాహసము నిట్టిక్రియం జేసితి దైవయోగమున్
దాఁటఁగ రాదు వేగిరమ తథ్యము గీడు జనించు ఘోర మై. 489

ఉ. పామువిషాగ్నికీలములఁ బ్రాణము లేఁగిన నేఁగుఁ గాక యీ
భూమియు రాజ్యభోగములుఁ బోయిన నిప్పుడ పోవుఁ గాక సౌ
దామినిఁ బోలుజీవనముఁ దథ్యముగాఁ దలపోసి యింక నే
నే మని మాఱు దిట్టుదు మునీంద్రకుమారకు దుర్నివారకున్. 490

ఆ. రాజ ననుచుఁ బోయి రాజ్యగర్వంబున, వనముతొఱకు వారివనము సొచ్చి
దండశూకశవముఁ దండ్రిపై వైచినఁ, బాలియుఁ దిట్ట కేల పోవు సుతుఁడు.

క. గోవులకును బ్రాహ్మణులకు, దేవతలకు నెల్లప్రొద్దుఁ దెంపునఁ బీడల్
గావించుపాపమానస, మేవిధమునఁ బుట్ట కుండ నే వారింతున్. 492

వ. అని వితర్కించి. 493

క. దామోదరపదభక్తిం, గామాదుల గెల్చినాఁడు గావునఁ గరుణన్
భూమీశుఁ డలుగఁ డయ్యెను, సామర్థ్యము గలిగి దోషసంగిన్ శృంగిన్. 494

వ. అంత మునికుమారుండు శపించినవృత్తాంతంబు దక్షకుండు విని యెడరు వేచి
యుండె నిట దక్షకవ్యాళవిషానలజ్వాలాజాలంబునం దనకు సప్తమదినంబున
మరణం బని యెఱింగినవాఁడు గావున భూపాలుండు భూలోకస్వర్గలోకభోగం
బులు హేయంబు లని తలంచి రాజ్యంబు విసర్జించి నిరశనవ్రతదీక్షాచరణంబు
సంకల్పించుకొని. 495

మ. తులసీసంయుతదైత్యజిత్పదరజస్స్తోమంబుకంటెన్ మహో
జ్జ్వల మై దిక్పతిసంఘసంయుతజగత్సౌభాగ్యసంపాది యై
కలిదోషావళి నెల్లఁ బాపెడివియద్గంగాప్రవాహంబులో
పలికిం బోయి మరిష్యమాణుఁ డగుచుం బ్రాయోపవేశంబునన్. 496

క. చిత్తము గోవిందపదా, యత్తముఁ గావించి మౌని యై తనలో నే
తత్తఱము లేక భూవర, సత్తముఁడు వసించె ముక్తసంగత్వమునన్. 497

వ. ఇట్లు పాండవపౌత్త్రుండు ముకుందచరణారవిందవందనానందకందాయమాన
మానసుం డై విష్ణుపదీతీరంబునం బ్రాయోపవేశంబున నుండుట విని సకలలోక

పావనమూర్తులు మహానుభావులు నగుచుఁ దీర్థంబులకుం దీర్థత్వంబు లొసంగ సమర్థు లైనయత్రి విశ్వామిత్ర మైత్రేయ భృగు వసిష్ఠ పరాశర చ్యవన భరద్వాజ పరశురామ దేవల గౌతమ కశ్యప కవష కణ్వ కలశసంభవ వ్యాస పర్వత నారద ప్రముఖు లైన బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షి పుంగవులును గాంధర్వు లయిన యరుణాదులును మఱియు నానాగోత్రసంజాతు లైన మునులును శిష్యప్రశిష్య సమేతు లై చనుదెంచిన వారలకుఁ బ్రత్యుత్థానంబు సేసి పూజించి దండప్రణామంబు లాచరించి కూర్చుండ నియోగించి. 498

క. క్రమ్మఱ నమ్మునివిభులకు, నమ్మనుజేంద్రుండు మ్రొక్కి నైహార్దాశ్రుతతుల్
గ్రమ్మఁగ ముకుళితకరుఁ డై, నమ్మతముగఁ జెప్పె నాత్మసంచారంబున్. 499

ఉ. ఓపిక లేక చచ్చినమహోరగముం గొని వచ్చి కోపి నై
తాపసుమూఁపు నై నిడినదారుణచిత్తుఁడ మత్తుఁడ మహా
పాపుఁడ మీరు పాపతృణపావకు లుత్తము లయ్యలార నా
పాపము వాయుమార్గముఁ గృపాపరులార విధించి చెప్పరే. 500

ఉ. భూసురపాదరేణువులు పూజ్యులఁ జేయు నరేంద్రులన్ ధరి
త్రీసురులార మీచరణరేణుకణంబులు మేను సోఁకి నా
చేసినపాప మంతయు నశించెఁ గృతార్థుఁడ నైతి నెద్ది యేఁ
జేసిన ముక్తిపద్ధతికిఁ జెచ్చెరఁ బోవఁగ వచ్చుఁ జెప్పరే. 501

క. భీకరతరసంసార, వ్యాకులత [1]విసిగి దేహవర్జనగతి నా
లోకించునాకుఁ దక్షక, కాకోదరవిషము ముక్తికారణ మయ్యెన్. 502

క. ఏపారునహంకార, వ్యాపారములందు మునిఁగి వర్తింపంగా
నాపాలిటిహరి భూసుర, శాపవ్యాజమున ముక్తసంగుం జేసెన్. 503

మ. ఉరగాధీశువిషానలంబునకు మే నొప్పింతు శంకింప నీ
శ్వరసంకల్పము నేఁడు మానదు భవిష్యజ్జన్మజన్మంబులన్
హరిచింతారతియున్ హరిప్రణుతిభాషాకర్ణనాసక్తియున్
హరిపాదాంబుజసేవయుం గలుగ మీ రర్థిం బ్రసాదింపరే. 504

క. చూడుఁడు నాకల్యాణము, పాడుఁడు గోవిందుమీఁదిపాటలు [2]దయతో
నాడుఁడు హరిభక్తులకథ, లే డహములలోన ముక్తి కేఁగెద నిచటన్. 505

క. అమ్మా నినుఁ జూచినవరుఁ, బొమ్మా యని ముక్తికడకుఁ బుత్తువట కృపన్
లెమ్మా నీరూపముతో, రమ్మా నా కెదుర గంగ రమ్యతరంగా. 506

వ. అని తనకు మీఁద నయ్యెడిదన్మాంతరంబులందును హరిపాదభక్తిసౌజన్యంబులు సంధిల్లుం గాతమని గంగాతరంగిణీదక్షిణకూలంబునం బూర్వాగ్రదర్భాసనంబున నుత్తరాభిముఖుండై [3] యుపవేశించి జనమేజయు రప్పించి రాజ్యభారంబు సమ

1. పేఁశి. 2. దమిలో 3. కూర్చుండి.

ర్పించి [1]యత్నంబు సంసారబంధంబునకుఁ దప్పించి చిత్తంబు హరికి నొప్పించి పర
మభాగవతుండై పాండవపౌత్రుండు ప్రాయోపవిష్టుండై యున్నసమయంబున.

క. ఒత్తిలి పొగడుచు సురలు వి, యత్తలమున నుండి మెచ్చి యలరుల వానల్
మొత్తములై కురిసిరి నృప,సత్తముపై భూరిభేరిశబ్దంబులతోన్. 508

వ. ఆసమయంబున సభాసీను లయిన ఋషు లిట్లనిరి. 509

మ. క్షితినాథోత్తమ నీచరిత్రము మహాచిత్రంబు మీ తాత లు
గ్రతపోధన్యులు విష్ణుపార్శ్వపదవిం గామించి రాజన్యశో
భితకోటీరమణిప్రభాన్వితమహాపీఠంబు వర్జింతు రు
న్నతులై నీవు మహోన్నతుండవు గదా నారాయణధ్యాయివై. 510

మ. వసుధాధీశ్వర నీవు మర్త్యతనువున్ వర్జించి నిశ్శోకమై
వ్యసనచ్ఛేదకమై రజోరహితమై వర్తించులోకంబు స
ర్వసమత్వంబునఁ జేరునంతకు భవద్వాక్యంబులన్ వించు నే
దెసకుం బోవక చూచుచుండెదము నీదివ్యప్రభావంబులన్. 511

వ. అని యిట్లు పక్షపాతశూన్యంబులును మహనీయమాధుర్యగాంభీర్యసౌజన్యధు
ర్యంబులును నైన భాషణంబు లాడుచు మూఁడులోకంబులకు నవ్వలిదైన సత్య
లోకంబునందు మూర్తిమంతంబులై [2]నెగడుచున్న నిగమంబుల చందంబున నం
దేజరిల్లుచున్న ఋషులం జూచి భూవరుండు నారాయణకథాశ్రవణకుతూహలుం
డయి నమస్కరించి యిట్లనియె. 512

క. ఏడుదినంబుల ముక్తిం, గూడఁగ నేరీతి వచ్చు గురుసంసార
క్రీడన మేక్రియ నెడతెగుఁ, జూడుఁడు మునీంద్రులార [3]శ్రుతివచనములన్.

శా. ప్రాప్తుల్ పెద్దలు బ్రహ్మబోధనకళాపారీణు లాత్మప్రభా
లుప్తాజ్ఞానమహాంధకారులు దయాళుత్వాభిరాముల్ మనో
గుప్తంబుల్ సకలార్థజాలములు మీకుం గాన వచ్చుం గదా
సప్తాహంబుల ముక్తి కేఁగెడుగతిం జర్చించి భాషింపరే. 514

వ. అని యుత్తరానందనుం డాడినవచనంబులకు మును లందఱుఁ బ్రత్యుత్తరంబు
విమర్శించు నెడ దైవయోగంబున. 515

శుకమహర్షి పరీక్షిన్మహారాజునొద్ద కేతెంచుట.

సీ. ప్రతినిమేషముఁ బరబ్రహ్మంబు నీక్షించి, మదిఁ జొక్కి వెలుపల మఱచువాఁడు
కమలంబుమీఁదిభృంగముల కైవడి మోముపై నెఱసిన కేశపటలివాఁడు
గాలి వాఱసి మాయ సంగీకరించినభంగి, వసనంబుఁ గట్టక వచ్చువాఁడు
సంగి గాఁ డని వెంటఁ జాటుభూతములు నా, బాలురహాసశబ్దములవాఁడు
తే. మహితపదజానుజంఘోరుమధ్యహస్త, బాహువక్షోగళాననఫాలకర్ణ

1 యత్నంబున సంసారబంధంబుఁ దప్పించి. 2 నిగమించు. 3 శ్రుతివచనంబుల్.

నాసికాగండమ స్తక । నయనయుగళుఁ డై న యవధూతమూర్తివాఁ । డరుగుదెంచె.

ఉ. ఓరని లోకులం గినిసి । యొగ్గులు వల్కనివాఁడు గోరికల్
గోరనివాఁడు గూటువలఁ । గూడనివాఁడు వృథాప్రపంచముం
జేరనివాఁడు దైవగతిఁ । జేరినలాభముఁ జూచి తుష్టుఁడై
నేరనివానిచందమున । నేర్పులు సూపనివాఁడు వెండియున్. 517

ఆ. అమ్మహాత్ము [1]షోడశాబ్దవయోరూప, గమనగుణవిలాస । కౌశలములు
ముక్తికాంత సూచి । మోహిత యగునన, నితరకాంత లెల్ల । నేమి సెప్ప. 518

ఆ. వెఱ్ఱితనము మాని । విజ్ఞానమూర్తి యై, బ్రహ్మభావమునను । [2]బర్యటింప
వెఱ్ఱి యంచు శుకుని । వెంట నేతెంతురు, వెలఁదు లర్భకులును । వెఱ్ఱు లగుచు.

వ. ఇట్లు వ్యాసనందనుం డైన శుకుం డరుగుదెంచిన నందలిమునీంద్రు లమ్మహానుభావుని ప్రభావంబు తెలియం గలుగుదురు గావున నిజాసనంబులు డిగ్గి ప్రత్యుత్థానంబు సేసిరి పాండవపౌత్త్రుండు నాయోగిజనశిఖామణికి నతిథిసత్కారంబులు గావించి దండప్రణామంబు సేసి పూజించె మఱియు గ్రహనక్షత్రతారకామధ్యంబునం దేజరిల్లురాకాసుధాకరుండునుం బోలె బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షి మధ్యంబునం గూర్చుండి విరాజమానుం డైన శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని. 520

ఉ. ఫాలము నేల మోపి భయ । భక్తులతోడ నమస్కరించి భూ
పాలకులోత్తముండు కర । పద్మములన్ ముకుళించి నేఁడు నా
పాలిటిభాగ్య మెట్టిదియొ । పావనమూర్తివి పుణ్యకీర్తి వీ
వేళకు నీవు వచ్చితి వి । వేకవిభూషణ దివ్యభాషణా. 521

మ. అవధూతోత్తమ మంటి నేఁడు నిను డా । యం గంటి నీవంటివి
ప్రవరుం జేర్కొనునంతటన్ భసిత మౌఁ । బాపంబు నాకోటికిన్
భవదాలోకనభాషణార్చనపద । ప్రక్షాళనస్పర్శనా
దివిధానంబుల ముక్తి చేపడుట చిం । తింపంగ నాశ్చర్యమే. 522

క. హరిచేతను దనుజేంద్రులు, ధరఁ ద్రుంగెడుభంగి నీప । దస్పర్శముచే
గురుపాతకసంఘంబులు, [3]పారిమాలుఁ గదయ్య యోగి । భూషణ వింటే. 523

మ. ఎలమిన్ మేనమఱంది యై సచివుఁడై । యేమేటి మాతాతలన్
బలిమిం గాచి సముద్రముద్రితధరం । బట్టంబుఁ గట్టించె న
య్యలఘుం డీశుఁడు చక్రి రక్షకుఁడు గా । కన్యుల్ విపద్రక్షకుల్
గలరే వేఁడెద భక్తి నాగుణనిధిం । గారుణ్యవారాన్నిధిన్. 524

సీ. అవ్యక్తమార్గుండ । వై న నీదర్శన, మాఱడిఁ బో నేర । దభిమతార్థ
సిద్ధి గావించుట । సిద్ధంబు నేఁ డల్లి, దేహంబు వర్జింతు । దేహధారి
కేమి చింతించిన । నేమి జపించిన, నేమి గావించిన । నేమి వినిన

1 'మందహాసవదనా' అని ప్రాఁతప్రతులు. 2 బరిభవింప. 3 పొరిమాలుఁ.

నేమి సేవించిన నెన్నఁడు సంసార, పద్ధతిఁ బాసినపదవి గలుగు
తే. నందు మన రాదు గరుఁడవు యోగివిభుఁడ, వావుఁబిడికినతడ వెంతయంతి సేవు
గాని యొకదెస నుండవు కరుణతోడఁ, జెప్పవే తండ్రి ముక్తికిఁ జేరుతెరువు.
వ. అని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు బాదరాయణి నడిగె నని చెప్పి. 526
క. రాజీవపత్త్రలోచన, రాజేంద్రకిరీటఘటితరత్నమరీచి
భ్రాజితపాదాంభోరుహా, భూజనమందార నిత్యపుణ్యవిచారా. 527
మా. అనుపమగుణహారా వాన్యమానారివీరా, జనవినుతవిహారా జానకీచిత్తచోరా
దనుజఘనసమీరా దానవశ్రీవిదారా, ఘనకలుషకఠోరా కంధిగర్వాపహారా.
గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజ
పాండిత్య పోతనామాత్యప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతం బను మహాపురాణంబు
నందు నైమిశారణ్యవర్ణనంబును శౌనకాదులప్రశ్నంబును సూతుండు నారా
యణకథాసూచనంబు సేయుటయు వ్యాసచింతయు నారదాగమనంబును నార
దునిపూర్వకల్పవృత్తాంతంబును బుత్త్రశోకాతుర యైనద్రుపదరాజనందన కర్జు
నుం డశ్వత్థామం దెచ్చి యొప్పగించి గర్వపరిహారంబు సేయించి విడిపించుట
యు భీష్మునిర్యాణంబును ధర్మనందనురాజ్యాభిషేకంబును గోవిందునిద్వారకా
గమనంబును విరాటకన్యకాగర్భవిద్యమానుం డైనయర్భకు నశ్వత్థామబాణా
నలంబువలనం బాపి విష్ణుండు రక్షించుటయుఁ బరీక్షిజ్జన్మంబును గాంధారీ
ధృతరాష్ట్రవిదురులనిర్గమంబును నారదుండు ధర్మజునకుఁ గాలసూచనంబు
సేయుటయుఁ గృష్ణనిర్యాణంబు విని పాండవులు మహాపథంబునం జనుటయు
నభిమన్యుపుత్త్రుండు దిగ్విజయంబు సేయుచు శూద్రరాజలక్షణలక్షితుం డగు
కలిగర్వంబు సర్వంబు మాపి గోవృషాకారంబుల నున్నధరణీధర్మదేవతల నుద్ధ
రించుటయు శృంగిశాపభీతుం డై యుత్తరానందనుండు గంగాతీరంబునం బ్రా
యోపవేశంబున నుండి శుకసందర్శనంబు సేసి మోక్షోపాయం బడుగుటయు
ననుకథలం గలప్రథమస్కంధము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

ద్వితీయస్కంధము.

మద్భక్తచకోరక
సోమ వివేకాభిరామ। సురవినుతగుణ
స్తోమ నిరలంకృతాసుర
రామాసీమంతిసీమ। రాఘవరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠు లగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమే
తుం డైన సూతుం డిట్లనియె నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం
డిట్లనియె. 2

శుకుఁడు పరీక్షితునకు ముక్తిమార్గము దెల్పుట.

సీ. క్షితిప నీప్రశ్నంబు। సిద్ధంబు మంచిది, యాత్మవేదులు మెత్తు। రఖిలశుభద
మాకర్ణనీయంబు। లయుతసంఖ్యలు గల, [1]వందులోపల నిద। యధికతరము
గృహములలోపల। గృహమేధు లగునరు, లాత్మతత్త్వము [2]లేశమైన నెఱుఁగ
రంగనారతుల నిద్రాసక్తిఁ జను రాత్రి, పోవుఁ గుటుంబార్థ। బుద్ధి నహము
ఆ. పశుకళత్రపుత్ర। బాంధవదేహాది, సంఘ మెల్లఁ దమకు। సత్య మనుచుఁ
గాఁపురములు సేసి। కడపటఁ జత్తురు, కనియుఁ గాన రంత। కాలసరణి. 3

క. కావున సర్వాత్మకుఁడు మహావిభుఁడు విష్ణుఁ డీశుఁ। డాకర్ణింపన్
సేవింపను వర్ణింపను, భావింపను భావ్యుఁ [3]డభవ। భాజికి నధిపా. 4

ఆ. జనుల కెల్లశుభము। సాంఖ్యయోగము దాని, వలన ధర్మనిష్ఠ। వలన నయిన
నంతకాలమందు। హరిచింత సేయుట, పుట్టువునకు ఫలము। భూవరేంద్ర. 5

తే. అరసి నిర్గుణబ్రహ్మంబు। నాశ్రయించి
విధినిషేధ[4]నివృత్తి స। ద్విమలమతులు
సేయు చుందురు హరిగుణ। చింతనములు
మానసంబుల నేప్రొద్దు। మానవేంద్ర. 6

---

1 వందు ముఖ్యం బిది. 2 ఱ నింతైన నెఱుఁగ. 3 డుభయ. 4 ము లొల్లని విమల.

సీ. ద్వైపాయనుఁడు నాదుతండ్రి ద్వాపరవేళ, బ్రహ్మసమ్మిత మైన భాగవతముఁ
బఠనంబు సేయించె బ్రహ్మతత్పరుఁడ నై, యుత్తమశ్లోకలీలోత్సవమున
నాకృష్టచిత్తుండ నై పఠించితి నీవు, హరిపాదభక్తుండ వగుటఁ జేసి
తెఱఁగింతు విన వయ్య యీభాగవతమున, విష్ణుసేవాబుద్ధి విస్తరిల్లు
ఆ. మోక్షకాములకును మోక్షంబు సిద్ధించు, భవభయంబు లెల్లఁ బాసి పోవు
యోగిసంఘమునకు నుత్తమవ్రతములు, వాసుదేవనామవర్ణనములు. 7

తరలము. హరి నెఱుంగక యింటిలో బహుహాయనంబులు మత్తుఁ డై
పొరలు చుండెడి వెఱ్ఱి ముక్తికిఁ బోవ నేర్చునె వాఁడు సం
సరణముం బెడఁబాయఁ డెన్నఁడు సత్య మాహరినామసం
స్మరణ మొక్కముహూర్తమాత్రము చాలు ముక్తిద మా నృపా. 8

సీ. కౌరవేశ్వర తొల్లి ఖట్వాంగుఁ డనువిభుం, డిల నేడుదీవుల నేలు చుండి
శక్రాదిదివిజులు సంగ్రామభూముల, నుగ్రదానవులకు నోడి వచ్చి
తమకుఁ దో డడిగిన ధరనుండి దివి కేఁగి, దానవవిభుల నందఱ వధింప
వర మిత్తు మనుచు దేవతలు సంభాషింప, జీవితకాలంబు సెప్పుఁ డిదియ
ఆ. వరము నాకు నొండువర మొల్ల ననవుడు, నాయువొకముహూర్తమంత దడవు
గల దటంచుఁ బలుక గగనయానమున న, మ్మానవేశ్వరుండు మహికి వచ్చి.

క. గిరులం బోలెడికరులను, హరులం దనప్రాణదయిత లై మనియెడినుం
దరులను హితవరులను బుధ, వరులను వర్జించి గాఢవైరాగ్యమునన్. 10

క. గోవిందనామకీర్తనఁ, గావించి భయంబు దక్కి ఖట్వాంగధరి
త్రీవిభుఁడు సూఱ గొనియెను, గైవల్యముఁ దొల్లి రెండుగడియలలోనన్. 11

వ. వినుము నీకు నేడుదివసంబులకుం గాని జీవితాంతంబు గాదు తావత్కాలంబు
నం *(పారలౌకికసాధనభూతం బగు) పరమకల్యాణంబు సంపాదింప వచ్చు నం
తకాలంబు డగ్గఱినం బెగ్గడిలక దేహి దేహపుత్రకళత్రాదిసందోహంబువలని
మోహపాశంబు నిష్కామకరవాలంబున నిర్మూలనంబు సేసి గేహంబు వెడలి
పుణ్యతీర్థజలావగాహంబు సేయుచు నేకాంతశుచిప్రదేశంబున విధివత్ప్రకారం
బునం గుశాజినచేలంబులతోడం గల్పితాసనుండై మానసంబున*(నిఖిలజగత్పవి
త్రీకరణసమర్థం బై) యకారాదిత్రివర్ణకలితం బై బ్రహ్మబీజం బైనప్రణవంబు
సంస్మరించుచు వాయువుల జయించి విషయంబులవెంట నంటి గెంటి పాఱెడి యిం
ద్రియంబుల బుద్ధిసారథి వై మనోనామకంబు లైనపగ్గంబుల బిగ్గఁ బట్టి
మొగ్గం దిగిచి దట్టంబు లైనకర్మఘట్టంబుల నిట్టట్టు మెట్టెడుమనంబును శే
ముషీబలంబున నిరోధించి భగవదాకారంబుతోడ బంధించి నిర్విషయం బైన
మనంబున భగవత్పాదాద్యవయవంబులం గ్రమంబున ధ్యానంబు సేయుచు

* కుండలీకరణములు మూలానుసారముగాఁ జేర్పఁబడినయధికపాఠములని మీఁద నెల్లఁ దెలియునది.

రజస్తమోగుణంబులచేత నాక్షిప్తం బైనచిత్తంబు విమూఢం బైన ధారణావశంబునం దద్గుణంబులవలన నయ్యెడిమలంబులం జెఱిచి నిర్మలచిత్తంబునం బరమం బైనవిష్ణుపదంబునకుం జను ధారణానియమంబున *(సుఖాత్మకం బగు విషయంబు నవలోకించు)యోగికి భక్తిలక్షణం బైనయోగాశ్రయంబున వేగంబ మోక్షంబు సిద్ధించు ననిన యోగీంద్రునకు నరేంద్రుం డిట్లనియె. 12

క. ధారణ యేక్రియ నిలుచును, ధారణ కేరూప మెద్ది ధారణ యనఁగా
ధారణ పురుషుమనోమల, మేరీతి హరించు నాకు నెఱిఁగింపఁ గదే. 13

వ. అనిన విని రాజునకు నవధూతవిభుం డిట్లనియె. 14

ఆ. పవనము [1]నియమించి పరిహృతసంగుఁడై, యింద్రియముల[2]వర్గ మెల్ల మాపి
హరివిశాలరూపమందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి, నిలుప వలయు బుద్ధి నెఱపి బుధుఁడు.

వ. వినుము భగవంతుం డైనహరి విరాడ్విగ్రహంబునందు భూతభవిష్యద్వర్తమానం బైనవిశ్వంబు విలోక్యమానంబగు ధరణీసలిలతేజస్సమీరణగగనాహంకారమహత్తత్త్వంబు లనియెడిసప్తావరణంబులచేత నావృతం బగుమహాండకోశం బైనశరీరంబునందు ధారణాశ్రయుం బయినవైరాజపురుషుండు దేజరిల్లు నమ్మహాత్మునికిఁ బాదమూలంబు పాతాళంబు పార్ష్ణిభాగపాదాగ్రభాగంబులు రసాతలంబు గుల్ఫంబులు మహాతలంబు జంఘలు తలాతలంబు జానుద్వయంబు సుతలంబు దొడలు వితలాతలంబులు జఘనంబు మహీతలంబు నాభీవివరంబు నభస్తలంబు వక్షంబు గ్రహతారకాముఖజ్యోతిస్సమూహసమేతం బగు [3]సువర్లోకంబు గ్రీవంబు మహర్లోకంబు ముఖంబు జనలోకంబు లలాటంబు దపోలోకంబు శీర్షంబు సత్యలోకంబు బాహుదండంబు లింద్రాదులు గర్ణంబులు దిశలు శ్రవణేంద్రియంబు శబ్దంబు నాసాపుటంబు లశ్విదేవతలు ఘ్రాణేంద్రియంబు గంధంబు వదనంబు వహ్ని నేత్రంబు లంతరిక్షంబు చక్షురింద్రియంబు సూర్యుండు రేవగళ్లు ఱెప్పలు భ్రూయుగ్మవిజృంభణంబు బ్రహ్మపదంబు దాలువులు జలంబులు జిహ్వేంద్రియంబు రసంబు వేదంబులు బ్రహ్మరంధ్రంబు దంష్ట్రలు దండధరుండు దంతంబులు పుత్త్రాదిస్నేహకళలు నగవులు జనోన్మాదకరంబు లయినమాయావిశేషంబులు కటాక్షంబు లనంతసర్గంబులు పెదవులు వ్రీడాలోభంబులు స్తనంబులు ధర్మమార్గంబులు వెన్నధర్మమార్గంబు మేఢ్రంబు ప్రజాపతి వృషణంబులు మిత్త్రావరుణులు జఠరంబు సముద్రంబులు శల్యసంఘంబులు గిరులు నాడీనివహంబులు నదులు దనూరుహంబులు దరువులు నిశ్శ్వాసంబులు వాయువు ప్రాయంబు నిరవధికం బయినకాలంబు [4]గర్మంబులు నానావిధజంతునివహసంసృతిసంసరణంబులు శిరోజంబులు మేఘంబులు గట్టు

1 బిగియించి. 2 గర్వ మెల్ల. 3 స్వర్గలోకంబు. 4 లీలావినోదంబులు నానా.

పుట్టంబులు సంధ్యలు హృదయంబు ప్రధానంబు సర్వ[illegible]
బై నమనంబు చంద్రుండు చిత్తంబు మహత్తత్త్వంబహంకారంబు రుద్రుం[1]డశ్వా
శ్వతర్యుష్ట్రగజంబులు నఖంబులు కటిప్రదేశంబు పశుమృగాదులు విచిత్రంబు
లైన[2]యాలాపనైపుణంబులు పక్షులు బుద్ధి మనువు నివాసంబు పురుషుండు షడ్జా
దులైనస్వరవిశేషంబులు గంధర్వవిద్యాధరచారణాప్సరస్సమూహంబులు స్మృతి
ప్రహ్లాదుండు వీర్యంబు దైత్యదానవానీకం బయి యుండు మఱియు నమ్మహా
విభునకు ముఖంబు బ్రాహ్మణులును భుజంబులు క్షత్రియులు నూరులు వైశ్యులును
చరణంబులు శూద్రులును నామంబులు నానావిధంబు లైనవసురుద్రాదిదేవ
తాభిధానంబులును ద్రవ్యంబులు హవిర్భాగంబులును గర్మంబులు యజ్ఞప్రయో
గంబులును నగు నిట్టిసర్వమయుం డైనపరమేశ్వరునివిగ్రహంబు బుద్ధిమంతుఁ
డై ముముక్షు వైనవాఁడు మనంబున ననుసంధానంబు సేయ వలయు నని
వక్కాణించి వెండియు ని ట్లనియె. 16

క. హరిమయము విశ్వ మంతయు, హరి విశ్వమయుండు సంశయము పని లే దా
హరిమయము గానిద్రవ్యము, పరమాణువు లేదు వంశపావన వింటే. 17

సీ. కలలోన జీవుండు కౌతూహలంబునఁ, బెక్కుదేహంబులఁ బేరు వడసి
యింద్రియంబుల వెంట నెల్లవృత్తంబులు, నీక్షించి మఱి తన్ను నెఱుఁగుకరణి
నఖిలాంతరాత్మకుఁ డగుపరమేశ్వరుఁ, డఖిలజీవులహృదయముల నుండి
బుద్ధివృత్తుల నెల్ల బోధి యై వీక్షించు, బంధబద్ధుఁడు గాఁడు ప్రాభవమున
తే. సత్యుఁ డానందబహుళవిజ్ఞానమూర్తి, యతని సేవింప నగుఁ గాక యన్యసేవఁ
గలుగ నేరవు కైవల్యగౌరవములు, సాయ దెన్నఁడు సంసారబంధ మధిప. 18

మ. బహువర్షంబులు బ్రహ్మ దొల్లి జగ ముత్పాదింప నిన్నాణి గా
క హరిప్రార్థనధారణావశమునం గాదే యమోఘోల్లస
న్మహనీయోజ్జ్వలబుద్ధి యై భువననిర్మాణప్రభావంబుతో
విహరించెన్ నరనాథ జంతునివహావిర్భావనిర్ణేత యై. 19

వ. విను మూఢుండు శబ్దమయవేదమార్గం బైనకర్మఫలబోధనప్రకారంబునవ్యర్థం
బు లైనస్వర్గాదినామలోకసుఖంబుల నిచ్ఛయించుచు మాయామయమార్గం
బున వాసనామూలంబున నిద్రించువాఁడు కలలు గను తెఱంగున బరిభ్రమిం
చుచు నిరవద్యసుఖలాభంబుం జెందఁడు తన్నిమిత్తంబున విద్వాంసుండు నామ
మాత్రసారంబు లగుభోగ్యంబులలోన నెంతట దేహనిర్వహణంబు సిద్ధించు
నంతియ కైకొనుచు నప్రమత్తుం డై సంసారంబు సుఖం బని నిశ్చయింపక
యొండుమార్గంబున సిద్ధి గల దని చూచి పరిభ్రమణంబు సేయు చుండు. 20

సీ. కమనీయభూమిభాగములు లేకున్న వే, పడియుండుటకు దూదిపఱుపు లేల

---

1 డు నడపులు చతుర్యుగంబులు. 2 శిల్పనైపుణంబులు.

సహజంబు లగుకరాంజలులు లేకున్నవే, భోజనభాజనపుంజ మేల
వల్కలాజినకుశావళులు లేకున్నవే, కట్టు దుకూలసంఘంబు లేల
గొనకొని వసియింప గుహలు లేకున్నవే, ప్రాసాదసౌధాదిపటల మేల
తే. ఫలరసాదులు గురియవే పాదపములు, స్వాదుజలముల నుండవే సకలనదులు
పొసఁగ భిక్షలు పెట్టరే పుణ్యసతులు, ధనమదాంధులకొలు వేల తాపసులకు.

క. రక్షకులు లేనివారల, రక్షించెద ననుచుఁ జక్రి రాజై యుండన్
రక్షింపు మనుచు నొకనరు, నక్షముఁ బ్రార్థింప నేల యాత్మజ్ఞులకున్. 22

వ. అని యిట్లు చిత్తంబున స్వతస్సిద్ధుండును నాత్మయు నిత్యుండును సత్యుండును
భగవంతుండును నైన వాసుదేవుని భజియించి తదీయసేవానుభవానందంబున
సంసారహేతు వగునవిద్యవలన బుద్ధిమంతుండు విడివడుం గావున. 23

మ. హరిఁ జింతింపక మర్త్యుఁ డై విషయచింతాయత్తుఁ డై చిక్కి వా
నరముల్ [1]వ్రాసెడువాఁడు కింకరగదాసంతాడితోరస్కుఁ డై
ధరణీశోత్తమ దండభృన్నివసనద్వారోపకంఠోగ్ర వై
తరణీవహ్నిశిఖాపరంపరలచే దగ్ధుండు గా కుంకునే. 24

క. మొత్తుదురు గదల మంటల, కెత్తుదు రడ్డంబు దేహ మింతింతలు గా
నొత్తుదు [2]రసిపత్త్రికలను, హత్తుదురు కృతాంతభటుల హరివిరహితులన్. 25

వ. మఱియు హరిచరణకమలగంధరసాస్వాదనం బెఱుంగనివారలు నిజకర్మబంధం
బుల దండధరమందిరద్వారదేహళీసమీపజాజ్వల్యమానవైతరణీతరంగిణీదహన
దారుణజ్వాలాజాలదందహ్యమానదేహులం గూడి శిఖిశిఖావగాహంబుల నొం
దుచుందురు మఱియు విజ్ఞానసంపన్నులై మన్నప్రపన్నులు మాయాప
న్నులు గాక విన్నాణంబునం దమతిమహృదయాంతరాళంబులం బ్రాదేశమాత్ర
దివ్యదేహుండును దిగిభరాజశుండాదండసంకాశదీర్ఘచతుర్బాహుండును గం
దర్పకోటిసమానసుందరుండును ధృతమందరుండును రాకావిరాజమానరాజ
మండలసన్నిభవదనుండును సౌభాగ్యసదనుండును బ్రభాతకాలభాసమాన
భాస్కరబింబప్రతిమానవిరాజితపద్మరాగరత్నరాజీవిరాజమాన కిరీటకుండలుం
డును శ్రీవత్సలక్షణలక్షితవక్షోమండలుండును రమణీయకౌస్తుభరత్నఖచిత
కంఠికాలంకృతకంధరుండును నిరంతరపరిమళమిళితవనమాలికాబంధురుండును
నానావిధగంభీరహారకేయూరకటకకంకణమేఖలాంగుళీయకవిభూషణవ్రాతసము
జ్జ్వలుండును నిటలతటవిలంబమానవిమలస్నిగ్ధనీలకుంచితకుంతలుండును ద
రుణచంద్రచంద్రికాధవళమందహాసుండును బరిపూర్ణకరుణావలోకనభ్రూభంగ
సంసూచితసుభగసంతతానుగ్రహలీలావిలాసుండును మహాయోగిరాజవిలసితహృ
దయకమలకర్ణికామధ్యసంస్థాపితవిలసితచరణకిసలయుండును సంతతానందమ

1. వ్రాఁకెడువాఁడు. 2 రసిపుత్త్రికలను.

యుండును సహస్రకోటిసూర్యసంఘాతసన్నిభుండును మహావిభుండును నైన పర
మేశ్వరుని మనోధారణావశంబున నిలిపికొని తదీయగుల్ఫచరణజానుజంఘాద్య
వయవంబులం గ్రమంబున నొక్కొకటిని బ్రతిక్షణంబును ధ్యానంబు సేయుచు
నెంతకాలంబునకుఁ బరిపూర్ణనిశ్చలభక్తియోగంబు సిద్ధించు నంతకాలంబునుం
దదీయచింతాతత్పరు లై యుందు రని మఱియు ని ట్లనియె. 26

సీ. ఆసన్నమరణార్థి యైనయతీశ్వరుండు, గాలదేశములను గాచికొనఁడు
తనువు విసర్జించుతలఁపు జనించిన, భద్రాసనస్థుఁ డై ప్రాణపవను
మనసుచే నిర్జించి మానసవేగంబు, బుద్ధిచే[1] భంగించి బుద్ధిఁ దెచ్చి
క్షేత్రజ్ఞుతోఁ గూర్చి క్షేత్రజ్ఞు నాత్మలోఁ, బలఁ జేర్చి యాత్మను బ్రహ్మమందుఁ
తే. గలిపి యొక్కటి గావించి గారవమున, శాంతితోడ నిరూఢుఁ డై సకలకార్య
నివహ మెల్లనుదిగనాడి నిత్యసుఖము, వలయు నని చూచు నటమీఁద వసుమతీశ.

వ. వినుము పరమాత్మ యైన బ్రహ్మంబునందుఁ గాలదేశసత్త్వరజస్తమోగుణాహంకా
రమహత్తత్త్వప్రధానంబులకుఁ బ్రభుత్వంబు లేదు కావునం బరమాత్మవ్యతిరి
క్తంబు లేదు లే దని సకలం బుత్సర్జనంబు సేసి దేహాదులయం దాత్మత్వంబు విస
ర్జించి యన్యసౌజన్యంబు మాని పూజ్యం బయినహరిపదంబుం బ్రతిపదంబును
హృదయంబున నాలింగనంబు సేసి పరమపదంబు వైష్ణవం బని సత్పురుషులు
దెలియుదు రివ్విధంబున విజ్ఞానదర్శనబలంబున నిర్దగ్ధవిషయవాసనుం డై
క్రమంబున నిరపేక్షత్వంబున. 28

సీ. అంఘ్రిమూలమున మూలాధారచక్రంబుఁ, బీడించి ప్రాణంబు బిగియఁ బట్టి
నాభితలముఁ జేర్చి నయముతో మెల్లన, హృత్సరోజముమీఁది కెగయఁ బట్టి
యటమీఁద నురమందు కెత్తించి క్రమ్మఱఁ దాలుమూలమునకుఁ దఱిమి నిలిపి
మతముతో భ్రూయుగమధ్యంబుఁ జేర్చి దృక్కర్ణనాసాస్యమార్గములు మూసి
ఆ. యిచ్ఛ లేనియోగి యెలమి ముహూర్తార్ధ, మింద్రియానుషంగ మింత లేక
ప్రాణముల లయించి బ్రహ్మరంధ్రము చించి, బ్రహ్మమందుఁ గలయు భారవేంద్ర.

వ. మఱియు దేహత్యాగకాలంబున నింద్రియంబులతోడి సంగమంబు విడువనివాఁ
డు వానితోడన గుణసముదాయరూపం బగుబ్రహ్మాండంబునందు [2]ఖేచరసిద్ధవి
హారయోగ్యంబును నణిమాదికసకలైశ్వర్యసమేతంబును నైనపరమేష్ఠిపదం
బుఁ జేరు విద్యాతపోయోగసమాధిభజనంబు సేయుచుఁ బవనాంతర్గతలింగశరీ
రు లైనయోగీశ్వరులకు బ్రహ్మాండబహిరంతరాళంబులు గతి యని చెప్పుదు
రగ్గతికి నేరికిం గర్మంబులం బోవరాదు యోగి యగువాఁడు బ్రహ్మలోకంబు
నకు నాకాశపథంబునం బోవుచు సుషుమ్ననాడివెంట నగ్ని నధిదేవతం జేసి
జ్యోతిర్మయుం బైన తేజంబున నిర్మలుం డై యెందునుం దగులువడక తారా

1. బంధించి; బంటించి. 2. 'ఖేచ...సమేతంబును గుణసముదాయరూపంబును నైనపర మే.వ్రా.ప్ర.

మండలంబుమీఁద సూర్యాదిధ్రువాంతపదంబులఁ గ్రమక్రమంబున నతిక్ర మించి హరిసంబంధం బయినశింశుమారచక్రంబుఁ జేరి (యొంటరి యగుచుఁ) బరమాణుభూతం బయినలింగశరీరంబుతోడ బ్రహ్మాదులకు నెల వైనమహర్లో కంబుఁ జొచ్చి మహాకల్పకాలంబు క్రీడించుచుఁ గల్పాంతం బైన ననంతము ఖానలజ్వాలాజాలదందహ్యమానం బగులోకత్రయంబు నీక్షించుచుఁ దన్నిమి త్తసంజాతానలదాహంబు సహింపం జాలక. 80

సీ. ఇలమీఁద మనువు లీకరేద్వ్యరుఁ జనువేళ, దివస మై యెచ్చోటఁ దిరుగుచుండు
మహనీయసిద్ధవిమానసంఘము లెందు, దినకరప్రభము లై తేజరిల్లు
శోకజరామృత్యుక్లేశభయదుఃఖ,నివహంబు లెందు జనింప కుండు
విష్ణుపదధ్యాన విజ్ఞానరహితుల, శోకంబు లెందుండి చూడ వచ్చుఁ

ఆ. బరమసిద్ధయోగిభావనామృత మెందు, శ్రవణపర్వ మగుచు జరగుచుండు
నట్టిబ్రహ్మలోకమందు వసించును, రాజవర్య తిరిగి రాఁడు వాఁడు. 81

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు గలదు పుణ్యాతిరేకంబున బ్రహ్మలోకగతు లైనవారు కల్పాంతరంబునం బుణ్యతారతమ్యంబుల నధికారవిశేషంబు నొందువార లగుదురు బ్రహ్మాదిదేవతాభజనంబునం జనువారు బ్రహ్మజీవనంబునకాలంబు బ్రహ్మ లోకంబున వసియించి ముక్తు లగుదురు నారాయణచరణకమలభక్తిపరాయణ త్వంబునం జనినవారు నిజేచ్ఛావశంబున నిరర్గళగమను లై బ్రహ్మాండంబు భేదించి మహోన్నతం బగువైష్ణవపదంబు నారోహింతు రీశ్వరాధిష్ఠితం బైనప్రకృతియంశంబున మహత్తత్త్వం బగు మహత్తత్త్వాంశంబున నహంకారం బగు నహంకారాంశంబున శబ్దతన్మాత్రం బగు శబ్దతన్మాత్రాంశంబున గగనం బగు గగనాంశంబున స్పర్శతన్మాత్రం బగు స్పర్శతన్మాత్రాంశంబున సమీరణం బగు సమీరణాంశంబున రూపతన్మాత్రం బగు రూపతన్మాత్రాంశంబువలనఁ దేజంబగుఁ దేజోంశంబున రసతన్మాత్రం బగు రసతన్మాత్రాంశంబువలన జలంబగు జలాంశం బున గంధతన్మాత్రం బగు గంధతన్మాత్రాంశంబునఁ బృథివి యగు వానిమేళనం బునం జతుర్దశభువనాత్మకం బైనవిరాడ్రూపంబగు నారూపంబునకుఁ గోటియోజన విశాలంబై నయండకటాహంబు ప్రథమావరణంబై నపృథ్వియగు దీనిఁ బంచాశ త్కోటివిశాలం బని కొందఱువలుకుదు రియ్యావరణంబుమీఁద సలిలతేజస్సమీ రగగనాహంకారమహత్తత్త్వంబు లనియెడియావరణంబులు గ్రమంబున నొం డొంటికి దశగుణోత్తరాధికంబు లై యుండు నట్టియేడింటిమీఁదఁ బ్రకృత్యావర ణంబున మహావ్యాపకం బగుబ్రహ్మాండంబు భేదించి వైష్ణవపదారోహణంబు సేయు వాఁడు నిర్భయుండై మెల్లన లింగదేహంబునఁ బృథివ్యాత్మకత్వంబు నొంది యట్టి పృథివ్యాత్మకత్వంబున ఘ్రాణంబున గంధంబును జలాత్మకత్వంబున రసనేంద్రి యంబున రసంబును దేజోరూపకత్వంబున దర్శనంబున రూపంబును సమీరణాత్మ

కత్వంబున దేహంబున స్పర్శంబును గగనాత్మకత్వంబున శ్రవణంబున శబ్దం
బును నతిక్రమించి భూతసూక్ష్మేంద్రియలయస్థానం బైనయహంకారావరణం
బున సంప్రాప్తుండై యందు మనోమయంబును దేవమయంబును నైనసాత్త్వి
కాహంకారగమనంబున మహత్తత్త్వంబు సొచ్చి గుణత్రయంబున లయించి
ప్రధానంబునొంది ప్రధానాత్మకత్వంబున దేహంబును నుపాధిపరంపరావస్థానం
బునఁ బ్రకృతింబాసి యానందమయుండై యానందంబునం బరమాత్మరూపం
బైనవాసుదేవబ్రహ్మంబునందుఁ గలయు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 32

ఆ. పరమభాగవతులు - పాటించుపథ మిది, యీపథమున యోగి - యేఁగెనేని
మగిడి రాఁడు వాఁడు - మఱి సంశయము లేదు, కల్పశతములైనఁ - గౌరవేంద్ర.

వ. వినుము నీ వడిగినసద్యోముక్తియుఁ గ్రమముక్తియు ననియెడునీరెండుమార్గం
బులు వేదగీతలందు వివరింపంబడియె వీనిం దొల్లి భగవంతుం డైనవాసు
దేవుండు బ్రహ్మచేత నారాధితుం డై చెప్పె సంసారప్రవిష్టుం డైనవానికిఁ
దపోయోగాదు లయినమోక్షమార్గంబులు పెక్కులు గల వందు భక్తిమార్గం
బుకంటె సులభంబు లేదు. 34

శుకుఁడు పరీక్షిత్తునకు భక్తిమార్గంబె ముఖ్యం బని తెలుపుట.

మ. విను మంభోజభవుండు మున్ను మదిలో - వేదంబు ముమ్మాఱు [1]నె
మ్మనమందుం దలపోసి యెంతయుఁ బరా - మర్శించి మోక్షంబు ద
క్కనమార్గంబునవెంట లే దనుచు భ - క్తిం జింత సేసెన్ జనా
ర్దను నాత్మాకృతి నిర్వికారుఁ డగుచున్ - దన్మార్గనిర్ణేత యై. 35

సీ. అఖిలభూతములందు - నాత్మరూపంబున, నీశుండు హరి యుండు - నెల్లప్రొద్దు
[2]బుద్ధ్యాదిలక్షణం - బులఁ గానఁబడును మ,హాత్మసేవనీయుఁ - డహర్నిశంబు
వందనీయుఁడు భక్త - వత్సలుం డత్యంత, నియతుఁ డై సతతంబు - నియతబుద్ధి
నాత్మరూపకుఁ డగు - హరికథామృతమును, గర్ణపుటంబులఁ - గాంక్ష దీరఁ

తే. గ్రోలుచుండెడుధన్యులు - కుటిలబహుళ, విషయమలినీకృతాంగముల్ - వేగవిడిచి
విష్ణుదేవునిచరణార - విందయుగము, కడకుఁ జనుదురు సిద్ధంబు - గౌరవేంద్ర. 36

క. మానుషజన్మము నొందిన, మానవులకు లభ్యమాన - మరణులకు మహా
జ్ఞానులకుఁ జేయ వలయువి, ధానము నిగదింపఁబడియె - ధరణీనాథా. 37

వ. వినుము బ్రహ్మవర్చసకాముఁ డైనవానికి వేదవిభుం డగుచతుర్ముఖుండును నిం
ద్రియపాటవకామునకు నింద్రుండును బ్రజాకామునకు దక్షాదిప్రజాపతులును
భోజనకామునకు నదితియు స్వర్గకామునకు నాదిత్యులును రాజకామునకు విశ్వ
దేవతలును దేశప్రజాసాధనకామునకు సాధ్యులును శ్రీకామునకు దుర్గయుఁ దేజ
స్కామునకు నగ్నియు వసుకామునకు వసువులును వీర్యకామునకు వీర్యవంతు

1. మర్మనయజ్ఞత్వముతోడ నెంతయు. 2. బుద్ధివిశేషణంబులఁ గాన.

లగురుద్రులును నాయుష్కామునకు నాశ్వినదేవతలును పుష్టికామునకు భూమి యుఁ బ్రతిష్ఠాకామునకు లోకమాత లైనగగనభూదేవతలును సౌందర్యకాము నకు గంధర్వులును గామినీకామునకు నప్సరస యైనయూర్వశియు సర్వాధిపత్య కామునకు బ్రహ్మయుఁ గీర్తికామునకు యజ్ఞంబులును విత్తసంచయకామునకుం బ్రచేతసుండును విద్యాకామునకు నుమావల్లభుండును దాంపత్యప్రీతికామునకు నుమాదేవియు ధర్మార్థకామునకు నుత్తమశ్లోకుం డగువిష్ణువును సంతానకాము నకుఁ బితృదేవతలును రక్షాకామునకు యక్షులును బలకామునకు మరుద్గణం బులును రాజత్వకామునకు మనురూపదేవతలును శత్రుమరణకామునకుఁ గోణ పాలకుం డైనరాక్షసుండును భోగకామునకుం జంద్రుండును భజనీయు లగు దురు మఱియును. 38

క. కామింపకయును సర్వముఁ, [1]గామించియు నైన ముక్తిఁ గామించి తగన్
[2]లోమించి పరమపురుషుని, నేమించి [3]భజించుఁ దత్త్వనిపుణుం డధిపా. 39

మ. అమరేంద్రాదులఁ గొల్చుభంగి జనుఁ డాయబ్జాక్షు సేవింపఁగా
విమలజ్ఞానవిరక్తిముక్తు లొదవున్ వేయేల భూనాథ త
త్కమలాధీశకథాసుధారసనదీకల్లోలమాలాపరి
భ్రమ మెవ్వారికి నైనఁ గర్ణయుగళీపర్వంబు గా కుండునే. 40

వ. అని యిట్లు రాజునకు శుకుండు సెప్పె ననిన విని శౌనకుండు సూతున కిట్లనియె.

క. వరతాత్పర్యముతో నిటు, భరతాన్వయవిభుఁడు శుకునిపలుకులు విని స
త్వరతాయుతుఁ డై శ్రేయ, స్కరతామతి నేమి యడిగెఁ గణుతింపఁ గదే.

క. ఒప్పెడిహరికథ లెయ్యవి, సెప్పెడినో యనుచు మాకుఁ జిత్తోత్కంఠల్
గుప్పలుగొను చున్నవి రుచు, లుప్పతిలన్ నీమనోహరోక్తులు వినఁగన్. 43

వ. అనిన విని సూతుం డిట్లనియె. 44

క. తూలెడికూఁకటితోడను, బాలురతో నాడు చుండి బాల్యమున నమహీ
పాలుఁడు హరిచరణార్చన, హేలాలసుఁ డగుచు నుండె నెంతయునియతిన్. 45

వ. అట్టిపరమభాగవతుం డైనపాండవేయునకు వాసుదేవపరాయణుం డైనశుకుం డిట్లనియె. 46

సీ. వాసుదేవశ్లోకవార్త లాలించుచుఁ, గాల మేపుణ్యుండు గడపుచుండు
నతనియాయువుఁ దక్క నన్యులయాయువు,లుదయాస్తమయముల నుగ్రకరుఁడు
వంచించి కొనిపోవువాఁ డది యెఱుఁగక, జీవింతు నెక్కేండ్లు సిద్ధ మనుచు
నంగనాపుత్రగేహారామవిత్తాది, సంసారహేతుకసంగసుఖముఁ

తే. దగిలి వర్తింపఁ గాలంబుతఱి యెఱింగి, దండధరకింకరులు వచ్చి తాడనములు
సేసి కొనిపోవఁ బుణ్యంబు సేయ నైతిఁ, బాపరతి నైతి నని చిట్టుపలవరించు.

1. కామియు నై ముక్తి యైనఁ. 2. లోమించి. 3. పఠించు.

వ. అది గావున. 48

సీ. అలరుఁజొంపములతో § నభ్రంకషంబులై, బ్రదుకవే వనములఁ § బాదపములు
ఖాదనమేహానా§కాంతులఁ బశువులు, జీవింపవే గ్రామ§సీమలందు
నియతిమై నుచ్ఛ్వాస§నిశ్వాసపవనముల్, ప్రాపింపవే చర్మ§భస్త్రికలును
గ్రామసూకరశునక§శ్రేణు లింటింటఁ, దిరుగవే [1]దుర్యోగ§దీనవృత్తి [వృ
తే. సుష్టుఖరములు మోవవే§యురుభరములఁ, బుండరీకాక్షు నెఱుఁగని§పురుషపశు
లడవులందు నివాసము§లందుఁ బ్రాణవిషయభరయుక్తితో§నుంటవిఫల మధిప.

సీ. విష్ణుకీర్తనముల § విననికర్ణంబులు, కొండలబిలములు § గువలయేశ
చక్రిపద్యంబులఁ § జదువనిజిహ్వలు, కప్పలజిహ్వలు § గౌరవేంద్ర
శ్రీమనోనాథు నీ§క్షింపనికన్నులు, కేకిపింఛాక్షులు § కీర్తిదయిత
కమలాక్షుపూజకుఁ § గానిహస్తంబులు, శవముహస్తంబులు § సత్యవచన
ఆ. హరిపదతులసీవ§శామోదరతి లేని, ముక్కు పందిముక్కు § మునిచరిత్ర
గరుడగమనుభజన§గతి లేనిపదములు, పాదపములపాద§పటల మనఘ. 50

సీ. నారాయణునిదివ్య§నామాతుగములపైఁ, గరఁగనిమనములు § గఠినశిలలు
మురవైరికథలకు § ముదితాశ్రురోమాంచ, మిళితమై యుండని§మేను మొద్దు
చక్రికి మ్రొక్కని§జడునియౌఁదల నున్న, కనకకిరీటంబు § కట్టెమోపు
మాధవార్పితముగా § మననిమానవుసిరి, వనదుర్గచంద్రికా§వైభవంబు
ఆ. కైటభారిభజన § గలిగి యుండనివాఁడు, గాలిలోన నుండి § కదలుశవము
కమలనాభుపదముఁ § గననివాని బ్రదుకు, పసిఁడికాయలోని§ప్రాణి బ్రదుకు. 51

వ. అని యిట్లు పలికినవైయాసకివచనంబుల కాత్తరేయుం డానందకందళితహృదయుండై నిర్మలమతివిశేషంబున. 52

ఆ. సుతుల హితుల విడిచి § చుట్టాల విడిచి యి, ల్లాలి విడిచి బహుబ§లాళి విడిచి
రాజు హృదయ మిడియె § రాజీవనయనుపై, ధనము విడిచి జడుఁ§డనము విడిచి.

వ. ఇట్లు మృత్యుభయంబు నిరసించి ధర్మార్థకామంబులు సన్న్యసించి పురుషోత్తమునందుఁ జిత్తంబు విన్యసించి హరిలీలాలక్షణంబు [2]లుపన్యసింపు మనుతలంపున నరేంద్రుం డిట్లనియె. 54

క. సర్వాత్ము వాసుదేవుని, సర్వజ్ఞుఁడ వైననీవు § సంస్తుతి సేయన్
సర్వభ్రాంతులు వదలెము, హోర్వీసురవర్య మాన§సోత్సవ మగుచున్. 55

సీ. ఈశుండు హరి విష్ణుఁ § డీవిశ్వ మేరీతిఁ, బుట్టించు రక్షించుఁ § బొలియఁ జేచు
బహుశక్తియుతుఁ డగు§భగవంతుఁ డవ్యయుఁ, డాది నేశక్తుల§నాశ్రయించి
బ్రహ్మశక్రాదిరూ§పముల వినోదించెఁ, గ్రమమున నో యేక§కాలమున నో
ప్రకృతిగుణంబులఁ § బట్టి గ్రహించుట, నేకత్వమున నుండు§నీశ్వరుండు

1 దుర్యోగ్యత్వాధీన మగుచు. 2 లుపన్యసించి మను.

ఆ. భిన్నమూర్తి యగుచుఁ । బెక్కువిధంబుల, నేల యుండు నతని । కేమి దిక్కు-
కుండ కున్నఁ దాపసోత్తమ తెలుపవే, వేడ్క నాకు సర్వ।వేది వీవు. 57

వ. అనిన నయ్యుత్తరానందనువచనంబులకు నిరుత్తరుండు గాక సదుత్తరప్రదానకు
తూహలుండై లోకోత్తరగుణోత్తరుండైన తాపసోత్తముండు దనచిత్తంబున.

మ. పరుఁడై యీశ్వరుఁడై మహామహిముఁడై । ప్రాదుర్భవస్థానసం
హారణక్రీడనుఁడై త్రిశక్తియుతుఁడై । యంతర్గతజ్యోతి యై
పరమేష్ఠిప్రముఖామరాధిపులకుం । బ్రాపింప రాకుండుదు
స్తరమార్గంబునఁ దేజరిల్లుహరికిం । దత్త్వార్థి నై మ్రొక్కెదన్. 58

వ. మఱియు సజ్జనదురితసంహారకుండును దుర్జననివారకుండును సర్వరూపకుండును
బరమహంసాశ్రమప్రవర్తమానమునిజనహృదయకమలకర్ణికామధ్యప్రదీపకుం
డును సాత్వతశ్రేష్ఠుండును నిఖిలకల్యాణగుణగరిష్ఠుండును బరమభక్తియుక్తసు
లభుండును భక్తిహీనజనదుర్లభుండును నిరతిశయనిరుపమనిరవధికప్రకారుండు
ను నిజస్వరూపబ్రహ్మవిహారుండును నైనయప్పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద. 59

ఉ. [1]ఏవిభువందనార్చనము । లేవిభుచింతయు నామకీర్తనం
బేవిభులీల లద్భుతము । లెవ్వఁడు సంశ్రవణంబు సేయ దో
షావలిఁ బాసి లోకము శు।భాయతవృత్తిఁ జెలంగు నండ్రు నే
నావిభు నాశ్రయించెద న।ఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 60

ఉ. ఏపరమేశుపాదయుగ । మెప్పుడుఁ గోరి భజించు నేర్పరుల్
లోపలిబుద్ధితో నుభయ।లోకములందుల జడ్డుఁ బాసి గే
తాపము లేక బ్రహ్మగతిఁ । దారు జితశ్రము లై చరింతు రే
నాపరమేశు మ్రొక్కెద న।ఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 61

చ. తపములఁ జేసి నైన మఱి । దానము లెన్నియుఁ జేసి నైన నే
జపములఁ జేసి నైన ఫల।సంచయ మెవ్వనిఁ జేర్ప కున్న హే
యపదము లై దురంతవిప।దాస్థితి నెప్పుడు నొప్పుచుండు న
య్యపరిమితున్ భజించెద న।ఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్. 62

మ. యవనవ్యాధపులిందహూణశకకం।కాభీరచండాలసం
భవులుం దక్కినపాపవర్తనులు నే।భద్రాత్ము సేవించి భా
గవతశ్రేష్ఠుల డాసి శుద్ధతను లై । కల్యాణు లై యుందు రా
యవికారుం బ్రభవిష్ణు నాదుమదిలో । నశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్. 63

మ. తపముల్ సేసిననో మనోనియతినో । దానవ్రతావృత్తినో
జపమంత్రంబులనో శ్రుతిస్మృతులనో । సద్భక్తినో యెట్లు ల
బ్ధపదుం డౌ నని బ్రహ్మరుద్రముఖరుల్ । భావింతు రెవ్వాని న

1 'ఏవిభునామకీర్తనము । లేవిభుచింతయు వందనార్చనల్'. అనియే వ్రాఁతప్రతులు.

య్యావవర్గాధిపుఁ డాత్మమూర్తి సులభుం డౌఁ గాక నా కెప్పుడున్. 64
క. శ్రీపతియు యజ్ఞపతియుఁ బ్రజాపతియున్ బుద్ధిపతియు జగదధిపతియున్
భూపతియు యాదవశ్రేణీపతియున్ గతియు నైన నిపుణు భజింతున్. 65
మ. అణురూపా కాక కడున్ మహావిభవుఁడో యచ్ఛిన్నుఁడో ఛిన్నుఁడో
గుణియో నిర్గుణుఁడో యటంచు విబుధుల్ గుంఠీభవత్తత్త్వమా
ర్గణులై యేవిభుపాదపద్మభజనోత్కర్షంబులం దత్త్వవి
క్షణముం జేసెద రట్టివిష్ణుఁ బరమున్ సర్వాత్ము సేవించెదన్. 66
మ. జగదుత్పాదనబుద్ధి బ్రహ్మకు మదిన్ సంధింప నూహించి యే
భగవంతుండు సరస్వతిం బనుప నాపద్మాస్య దా నవ్విభున్
మగనిం గా [1]నియమించి తద్భువనసామ్రాజ్యస్థితిన్ సృష్టిపా
రగుఁ జేసెన్ మును బ్రహ్మ నట్టిగుణి నారంభింతు సేవింపఁగన్ 67
సీ. పూర్ణుఁ డయ్యును మహాభూతపంచకయోగ,మున మేను లనుపురములు సృజించి
పురములలో నుండి పురుషభావంబున, దీపించు నెప్పుడు ధీరవృత్తిఁ
బంచభూతములను బదునొకొండింద్రియ,ములఁ బ్రకాశింపించి భూరిమహిమ
షోడశాత్మకుఁ డన శోభిల్లి జీవత్వ,నృత్తవినోదంబు నెఱపుచుండు
తే. నట్టిభగవంతుఁ డవ్యయుం డచ్యుతుండు, మానసోదితవాక్పుష్పమాలికలను
మంజునవరసమకరందమహిమ లుట్ట, శిష్టహృద్భావలీలలఁ జేయుఁ గాత. 68
ఉ. మానధనుల్ మహాత్ములు సమాధినిరూఢులు యన్ముఖాంబుజ
ధ్యానమరందపానమున నాత్మ భయంబులఁ బాసి ముక్తులై
లూనత నొంద రట్టిమునిలోకశిఖామణికిన్ విశంకటా
జ్ఞానతమోనభోమణికి సాధుజనాగ్రణి కేను మ్రొక్కెదన్. 69
వ. అని యిట్లు హరిగురువందనంబు సేసి శుకయోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె.
మ. అవిరోధంబున నీవు నన్నడుగునీయర్థంబు మున్ బ్రహ్మ మా
ధవుచేతన్ విని నారదుం డడిగినం దథ్యంబుగాఁ జెప్పె మా
నవలోకేశ్వర నారదుండు వెనుకన్ నాకుం బ్రసాదించె సం
శ్రవణీయంబు మహాద్భుతంబు వినుమా సందేహవిచ్ఛేది వై. 71

నారదుండు బ్రహ్మను బ్రపంచప్రకారంబు నడుగుట.

వ. నారదుండు బ్రహ్మ కిట్లనియె. 72
మ. చతురాస్యుండవు వేల్పుఁబెద్దవు జగత్[2]సర్గానుసంధాయి వీ
శ్రుతిసంఘాతము నీముఖాంబుజములన్ శోభిల్లు శబ్దార్థసం
యుత మై సర్వము నీకరామలక మై యుండుం గదా భారతీ
పతి యిల్లా లఁట నీకు నోజనక నాసందేహముం బాపవే. 73

---
1 వరియించి' అని యున్నచోడ నర్థము పొసఁగి యుండు నని తోఁచెడిని. 2 త్సంధానుసంధాయి.

శా. [1]ప్రారంభించువివేక మెవ్వఁ డొసఁగుం బ్రారంభసంపత్తి కా
ధారం బెయ్యది యేమిహేతువు యదర్థం బేస్వరూపంబు సం
సారానుక్రమ మూర్ణనాభిపగిదిం జాగించె దొక్కప్పుడుం
బారం బెన్నఁడు లేదు నీమనువు దుష్ప్రాపంబు వాణీశ్వరా. 74

శా. నాకుం జూడఁగ నీవు రాజ వను చున్నాఁడన్ యథార్థస్థితిన్
నీకంటెన్ ఘనుఁ డొక్కరాజు గలఁడో నీ వంతకున్ రాజవౌ
నీ కేలా భయము రాఁ దలంచి జగముల్ నిర్మించె దీచేతనా
నీకం బెందు జనించు నుండు నడఁగున్ నిక్కంబు భాషింపుమా. 75

మ. సదసత్సంగతి నామరూపగుణదృశ్యం బైనవిశ్వంబు నీ
హృదధీనంబు గదా ఘనుల్ సములు నీ కెవ్వారలున్ లేరు నీ
పద మత్యున్నతి మిట్టినీవు తపముం బ్రావీణ్యయుక్తుండ వై
మది నేయీశ్వరుఁ గోరి చేసితివి తన్మార్గంబు సూచింపవే. 76

శా. అంభోజాసన నీకు నీశుఁడు గలం డం టేనిఁ దత్ప్రభుమం
దంభోజాతభవాండ మేవిభునిలీలాపాంగసంభ్రాంతిచే
సంభూతం బగు వర్తమాన మగు సంఛన్నం బగుం దద్విభున్
సంభాషింపఁగ వచ్చునే దలఁప నేచందంబువాఁ డాకృతిన్. 77

క. తోయజసంభవ నా కీ, తోయము వివరింపు చాలఁ దోఁచిన నే నా
తోయమువారికి నన్యుల, తోయములం జెంద కుండ ధ్రువ మెలఁగింతున్. 78

వ. దేవా భూతభవిష్యద్వర్తమానంబు లగువ్యవహారంబులకు నీవ వల్లభుండవు నీ
మెఱుంగనియర్థం బొం డెద్దియు లేదు విశ్వప్రకారంబు వినిపింపు మనిన విని
వికసితముఖుం డై విరించి యి ట్లనియె. 79

క. తారా బుధులు విరక్తులు, గారా యీరీతి నడుగఁ గా నేరరు వి
స్మేరావహము భవన్మత, మారా నాపసిఁడిమర్మ మడిగితి వత్సా. 80

శా. నానాస్థావరజంగమప్రకరముల్ నాయంత నిర్మింప [2]వి
జ్ఞానం బేమియు లేక తొట్రుపడఁగా నాకున్ సమస్తానుసం
ధానారంభవిచక్షణత్వము మహోదారంబుగా నిచ్చె ము
న్నే నాయీశ్వరునాజ్ఞఁ గాక జగముల్ నిర్మింప శక్తుండనే. 81

మ. అనఘా విశ్వము నెల్ల దీప్తముగఁ జేయన్ నే సమర్థుండనే
యినచంద్రానలతారకాగ్రహగణం బేరీతి నారీతి నె
వ్వనిదీప్తిం బ్రతిదీప్త మయ్యె నఖిలవ్రాతంబు దద్దీప్తిచే
ననుదీప్తం బగు నట్టియీశ్వరున కే నశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్. 82

---

1. ప్రారంభాదివివేక. 2. 'వ్రాఁతప్రతుల నిట్లె పాఠము చూపట్టెడి. అచ్చుప్రతులందు 'వి, జ్ఞానం బేమియు లేక తొట్రుపడి నిచ్చన్ నాకు సర్వానుసం.' అని యున్నది.

మ. విను మే నీశ్వరుదృష్టిమార్గమున నావేశింప శంకించి సి
గ్గున సంకోచము నొందుమాయవలనం గుంఠీభవత్ప్రజ్ఞచే
నను లోకేశ్వరుఁ డంచు మ్రొక్కుమతిహీనవ్రాతముం జూచి నే
ననిశంబున్ నగి ధిక్కరింతు హరిమాయాకృత్య మంచున్ సుతా. ౮౩

వ. మఱియు దేహంబునకు ద్రవ్యంబు లైనమహాభూతంబులును జన్మనిమిత్తంబు
లైనకర్మంబులును గర్మక్షోభకం బైనకాలంబును గాలపరిణామహేతు వైనస్వ
భావంబును భోక్త యైనజీవుండును వాసుదేవుండ కా నెఱుంగుము వాసుదేవ
వ్యతిరిక్తంబు లేదు సిద్ధంబు నారాయణనియమ్యంబులు లోకంబులు దేవతలు
నారాయణశరీరసంభూతులు వేదయాగతపోయోగవిజ్ఞానంబులు నారాయణ
పరంబులు జ్ఞానసాధ్యం బగుఫలంబు నారాయణాధీనంబు కూటస్థుండును సర్వా
త్మకుండును సర్వద్రష్టయు నయినయీశ్వరునికటాక్షవిశేషంబున [1]సృజియింపం
బడి ప్రేరితుండనై సృజ్యంబైనప్రపంచంబు సృజియించుచుండుదు నిర్గుణుండైన
యీశ్వరునివలన రజస్సత్త్వతమోగుణంబులు ప్రభూతంబు లై యుత్పత్తిస్థితి
లయంబులకుఁ బాలుపడి కార్యకారణకర్తృత్వభావంబులందు ద్రవ్యంబు లైన
మహాభూతంబులును జ్ఞానమూర్తు లయినదేవతలును గ్రియారూపంబు లయిన
యింద్రియంబులును నాశ్రయంబులుగా నిత్యముక్తుం డయ్యును మాయాసమ
న్వితుం డైనజీవుని బంధించు జీవునకు నావరణంబు లయి యుపాధిభూతంబు
లయినమూఁడులింగంబులు సేసి పరులకు లక్షితంబు గాక తనకు లక్షితం బైన
తత్త్వంబు గలయీశ్వరుం డివ్విధంబునం గ్రీడించుచుండు. 84

క. ఆయీశుఁ డనంతుఁడు హరి, నాయకుఁ డీభువనములకు నాకున్ నీకున్
మాయకుఁ బ్రాణివ్రాతము, కేయెడలన్ లేద యీశ్వరేతరము సుతా. ౮౫

వ. వినుము మాయావిభుం డైనయీశ్వరుండు దనమాయం జేసి దైవయోగంబునం
బ్రాప్తంబు లయినకాలజీవాదృష్టస్వభావంబులు వివిధంబులు సేయ నిశ్చ
యించి కైకొనియె నీశ్వరాధిష్ఠితం బైనమహత్తత్త్వంబువలన నగుకాలంబున
గుణవ్యతికరంబును స్వభావంబునఁ బరిణామంబును జీవాదృష్టభూతం బయిన
కర్మంబున జన్మంబును నయ్యె రజస్సత్త్వంబులచే నుపబృంహితంబై వికారంబు
నొందినమహత్తత్త్వంబువలనం దమఃప్రధానంబై దివ్యజ్ఞానక్రియాత్మకం బగు
నహంకారంబు గలిగె నదియు రూపాంతరంబు లొందుచు ద్రవ్యశక్తి యైనరా
జసంబును గ్రియాశక్తి యైనతామసంబును జ్ఞానశక్తి యైనసాత్త్వికంబును నన
మూఁడువిధంబు లయ్యె నందు భూతాది యైనతామసాహంకారంబువలన నభం
బు గలిగె నభంబునకు సూక్ష్మరూపంబు భూతదృశ్యంబునకు బోధకం బైన
శబ్దంబు గుణంబగు నభంబువలన వాయువుగలిగె వాయువునకుం బరాన్వయం

1 అనుజీవింపంబడి.

బున శబ్దంబు స్పర్శంబు ననురెండుగుణంబులు గలిగి యుండు నది దేహంబులం దుండుటం జేసి ప్రాణరూపం బై యింద్రియమనశ్శరీరపాటవం బైనయోజస్సహో బలంబులకు హేతు వై వర్తించు వాయువువలన రూపస్పర్శశబ్దంబు లనియెడు గుణంబులు మూఁటితోడఁ దేజంబు గలిగెఁ దేజంబువలన రసరూప స్పర్శశబ్దంబు లనియెడునాలుగుగుణంబులతోడ జలంబు గలిగె జలంబువలన గంధరసరూపస్పర్శశబ్దంబు లనియెడుగుణంబు లయిదింటితోడం బృథివి గలిగె వైకారికం బైన సాత్త్వికాహంకారంబువలనఁ జంద్రదైవతం బయినమనంబు గలిగె మఱియు దిక్కులును వాయువును నర్కుండును బ్రచేతసుండును నాశ్వినులును వహ్నియు నింద్రుండును నుపేంద్రుండును మిత్రుండును బ్రజాపతియు ననియెడిదశదేవతలు గలిగిరి తైజసం బైనరాజసాహంకారంబువలన దిగ్దైవతం బైనశ్రవణేంద్రియంబును వాయుదైవతం బైనత్వగింద్రియంబును సూర్యదైవతం బైననయనేంద్రియంబును బ్రచేతోదైవతం బైనరసనేంద్రియంబును నశ్విదేవతం బైనఘ్రాణేంద్రియంబును వహ్నిదైవతం బైనవాగింద్రియంబును నింద్రదైవతం బైనహస్తేంద్రియంబును నుపేంద్రదైవతం బైనపాదేంద్రియంబును మిత్రదైవతం బైనగుదేంద్రియంబును బ్రజాపతిదైవతం బైనగుహ్యేంద్రియంబునునని యెడిదశేంద్రియంబులును బోధజనకాంతఃకరణైకభాగం బయినబుద్ధియుఁ గ్రియాజనకాంతఃకరణం బయినప్రాణంబునుం గలిగె నిట్టి శ్రోత్రాదు లగుదశేంద్రియంబులతోఁ గూడినభూతేంద్రియమనోగుణంబులు వేర్వేఱుగ బ్రహ్మాండశరీరనిర్మాణంబునం దసమర్థంబు లగునపుడు గృహనిర్మాణంబునకుం బెక్కుపదార్థంబులు సంపాదించినం గాని చాలనిచందంబున భూతేంద్రియమనోగుణంబులవలన గృహంబుకై వడి (భగవచ్ఛక్తిప్రేరితంబు లగుచు నేకీభవించి సమష్టివ్యష్ట్యాత్మకత్వంబు నంగీకరించి చేతనాచేతనంబులు గల) బ్రహ్మాండంబు కల్పితం బయ్యె నట్టియండంబు వర్షాయుతసహస్రాంతంబుదనుక జలంబునం దుండెఁ గాలకర్మస్వభావంబులం దగులువడక సమస్తంబును జీవయుక్తంబుఁ గాఁ జేయునీశ్వరుం డచేతనంబును సచేతనంబునుగ నొనర్చె నంతఁ గాలకర్మస్వభావప్రేరకుం డయినపరమేశ్వరుండు జీవరూపంబున మహావరణజలమధ్యస్థితం బయినబ్రహ్మాండంబులోను సొచ్చి సవిస్తారంబు గావించి (యట్టి యండంబు భేదించి నిర్గమించె నెట్లం టేని). 86

క. భువనాత్మకుఁ డాయీశుఁడు, భవనాకృతితోడ నుండుబ్రహ్మాండంబున్
వివరముతోఁ బదునాలుగు, వివరంబులుగా నొనర్చు విశదంబులుగన్. 87

మ. బహుపాదోరుభుజాననేక్షణశిరఃఫాలశ్రవోయుక్తుఁ డై
విహరించున్ బహుదేహదేహగతుఁ డై విద్వాంసు లూహించి త

ద్బహురూపావయవంబులన్ భువనసంకౢప్తిన్ విచారింతు రా
మహనీయాద్భుతమూర్తి యోగిజనహృత్కన్నాన్యుండు మేధానిధీ. 88

వ. వినుము చతుర్దశలోకంబులందు మీఁదటియేడులోకంబుల శ్రీమహావిష్ణువు నకుం గటిప్రదేశంబుననుండి మీఁదటి దేహమనియును గ్రిందటియేడులోకంబులు జఘనంబుననుండి క్రిందటిదేహ మనియునుం బలుకుదురు (ప్రపంచశరీరుం డగు భగవంతుని) ముఖంబువలన బ్రహ్మకులంబును బాహువులవలన క్షత్త్రియకులం బును నూరువులవలన వైశ్యకులంబును బాదంబులవలన శూద్రకులంబును జని యించె నని చెప్పుదురు భూలోకంబు గటిపర్యంతప్రదేశంబు భువర్లోకంబు నాభి సువర్లోకంబు హృదయంబు మహర్లోకంబు వక్షంబు జనలోకంబు గ్రీవంబు దపో లోకంబు స్తనద్వయంబు సనాతనంబును బ్రహ్మనివాసంబును నైనసత్యలోకంబు శిరంబు జఘనప్రదేశం బతలంబు దొడలు వితలంబు జానువులు సుతలంబు జం ఘలు దలాతలంబు గుల్ఫంబులు మహాతలంబు పాదాగ్రంబులు రసాతలంబు పా దతలంబు పాతాళంబు నని (లోకమయుంగా) భావింతురు కొందఱు మఱియుం [1]పాదతలంబువలన భూలోకంబును నాభివలన భువర్లోకంబును శిరంబువలన స్వర్లోకంబును గలిగె నని లోకకల్పనంబు సెప్పుదురు పురుషోత్తమునిముఖం బువలన సర్వజంతువాచాజాలంబుం (దదధిష్ఠాత యగు) వహ్నియు నుదయించెం జర్మరక్తమాంసమేదశ్శల్యమజ్జాశుక్లంబులు సప్తధాతువు లందురు పక్షాంతరం బున రోమ[2]త్వఙ్మాంసాస్థిస్నాయుమజ్జాప్రాణంబులును సప్తధాతువు లని యందు రందుఁ దంతురోమంబు లుష్ణిక్ఛందం బనియుఁ ద్వక్కు ధాత్రీఛందం బనియు మాంసంబు త్రిష్టుప్ఛందం బనియు స్నాయు వనుష్టుప్ఛందం బనియు నస్థి జగతీ ఛందం బనియు మజ్జ పంక్తిచ్ఛందం బనియుఁ బ్రాణంబు బృహతీఛందం బనియు నాదేశింతురు హవ్యకవ్యామృతాన్నంబులకు మధురాదిషడ్రసంబులకు (రసనేం ద్రియంబునకు) రసాధీశ్వరుం డైనవరుణునికి హరిరసనేంద్రియంబు జన్మస్థానంబు సర్వప్రాణాదులకు వాయువునకు విష్ణునాసికావివరంబు నివాసంబు సమీపదూర వ్యాపిగంధంబులకు నోషధులకు నశ్విదేవతలకు దిశాంబరునిఘ్రాణేంద్రియంబు నివాసంబు దేవలోకసత్యలోకంబులకుఁ దేజంబునకు సూర్యునకు సకలచక్షువు లకు లోకలోచనునిచక్షురింద్రియంబు స్థానంబు దిశలకు నాకాశంబునకు శ్రుతిభూతంబు లైనయంశంబులకు [3]శబ్దంబునకు సర్వేశ్వరునికర్ణేంద్రియంబు జన్మస్థానంబు వస్తుసారంబులకు వర్ణనీయసౌభాగ్యంబులకుఁ బరమపురుషుని గాత్రంబు భాజనంబు స్పర్శంబునకు వాయువునకు సకలస్నిగ్ధత్వంబులకు దివ్య

1. ‘ పాదతలంబు భూలోకంబును నాభి భువర్లోకంబును శిరంబు స్వర్లోకంబు నగు నని నిగమింతురు పురుషోత్తముని’ అనియే వ్రాఁతప్రతులు. 2 త్వఙ్మాంసస్నాయూపస్థమజ్జా. 3 సర్వాకర్ణంబు [illegible] సర్వేశ్వరుని.

దేహునిదేహేంద్రియంబు గేహంబు యూపప్రముఖయజ్ఞోపకరణంబు లగు తరుగుల్మలతాదులకుఁ బురుషోత్తమునిరోమంబులు మూలంబులు శిలాలోహంబులు సర్వమయునినఖంబులు మేఘజాలంబులు హృషీకేశునికేశంబులు మెఱుంగులు విశ్వేశ్వరునిశ్మశ్రువులు భూర్భువస్సువర్లోకరక్షకు లైనలోకపాలకుల పరాక్రమంబులకు (భూరాదిలోకంబులక్షేమంబునకు శరణంబునకు) నారాయణునివిక్రమంబు నికేతనంబు సర్వకామంబులకు నుత్తమంబు [1]లైనవరంబులకుఁ దీర్ఘపాదునిపాదారవిందంబు లాస్పదంబులు జలంబులకు శుక్లంబునకుఁ బర్జన్యునకుఁ బ్రజాపతిసర్గంబునకు సర్వేశ్వరునిమేఢ్రంబు సంభవనిలయంబు [2]సంతానంబునకుఁ గామాదిపురుషార్థంబులకుఁ జిత్తసౌఖ్యరూపంబులగునానందంబులకు శరీరసౌఖ్యంబునకు నచ్యుతునియుపస్థేంద్రియంబు స్థానంబు యమునికి మిత్రునికి మలవిసర్గంబునకు భగవంతునిపాయ్వింద్రియంబు భవనంబు హింసకు నిరృతికి మృత్యువునకు నిరయంబునకు నిఖిలరూపకునిగుదంబు నివాసంబు పరాభవంబునకు నధర్మంబునకు నవిద్యకునంధకారంబునకు ననంతునిపశ్చిమభాగంబు సదనంబు నదనదీనివహంబునకు నీశ్వరునినాడీసందోహంబు జన్మమందిరంబు పర్వతంబులకు నధోక్షజునిశల్యంబులు జనకస్థలంబులు [3]ప్రధానంబునకు నన్నరసంబునకు సముద్రంబులకు భూతనిధనంబునకు బ్రహ్మాండగర్భునియుదరంబు నివేశంబు మనోవ్యాపార[4]రూపం బగులింగశరీరంబునకు మహామహిమునిహృదయంబు సర్గభూమి యగు మఱియును. 89

ఆ. నీలకంధరునకు । నీకు నాకు ననత్క-, మారముఖ్యసుతస । మాజమునకు
ధర్మసత్త్వబుద్ధి । తత్త్వములకు నీశ్వ,రాత్మ వినుము పరమ । మైననెలవు. 90

సీ. నరసురాసురపితృ । నాగకుంజరమృగ, గంధర్వయక్షరా । క్షసమహీజ
సిద్ధవిద్యాధర । జీమూతచారణ, గ్రహతారకాప్సరో । గణవిహంగ
భూతతటిద్వసు । పుంజంబులును నీవు, ముక్కంటియును మహా । మునులు నేను
సలిలనభస్స్థల । చరములు మొదలైన, వివిధజీవులతోడి । విశ్వ మెల్ల

ఆ. విష్ణుమయము పుత్త్ర । వేయేల బ్రహ్మాండ, మతనిజేనలోన । నడఁగి యుండు
బుద్ధి నెఱుఁగ రాదు । భూతభవద్భవ్య, లోక మెల్ల విష్ణు । లోన నుండు. 91

క. [5]ఏదేవో కకర్మఫల, ప్రాదుర్భావ మగులోక । పాలనకే కా
కాదేవుం డభయప్రతి, పాదక మగుమోక్షమునకుఁ । బతి యెట్లన్నన్. 92

1 లైనపదంబులకు. 2 'ప్రజాసుఖోపశమనంబులకు నచ్యుతునిగుహ్యేంద్రియంబు స్థానంబు' అనియే వ్రాఁతప్రతులు. 3 ప్రధానద్రవ్యసముద్రంబులకు. 4 'రూపంబులకు మహా' అనియే వ్రా. ప్ర. 5 ఈయధికపాఠమూలమున 'సోఽమృతస్యాభయస్య' 'అనుట మొదలుకొని' 'పురుషస్త్రాభయాశ్రయః' అనువఱకుఁ గల నాలుగుశ్లోకములకును వానికి శ్రీధరులు రచించినవ్యాఖ్యానమునకును దెనుఁగై యాఘట్టమున నుండవలసినదియే. అయిన నిది పెక్కువ్రాఁతప్రతులను నచ్చుప్రతులను గానరాదు.

వ. వినుము పరమాత్ముఁడును నానందేశ్వరుం డగునవ్విష్ణునకుఁ బ్రపంచమాత్రాధికత్వం బేమి యద్భుత మట్లగుటం జేసి యతనిమహిమాతిశయం బస్మదాదులు నెఱుంగ నేర్తురె స్థితికర్తృపాదుం డగునీశ్వరునిపాదాంశంబులందు భూర్భువస్స్వర్లోకంబులు గుదురుకొనియుండుఁ దదీయవిలయసమయంబునం దదుపరిమహర్లోకంబు దపియింప నందుఁ గలజనంబు లంతరాళంబు నందక మహర్లోకశిరఃస్థానంబైన జనలోకంబుఁ బ్రవేశించి యత్యంతం బగునవినాశిసుఖంబు లనుభవింతురు తపోలోకంబు సంకర్షణానలశక్తిచేత నధస్త్రిలోకంబులుం దందహ్యమానంబు లగునప్పుడు తదూష్మలం బొందక విలక్షణం బై క్షేమంబు గలిమిఁ దజ్జనం బంద సుఖించు జన్మజరామరణభయంబులు లేక ముక్తికిఁ బ్రత్యాసన్ను లగుటం జేసి సత్యలోకనివాసు లంద ఱానందింతురు భూర్భువస్స్వర్లోకంబు లల్పరాట్పురుషనిపదస్థలం బగుట నేకపాద్విభూతి యయ్యె మహర్లోకంబు మధ్యమవిభూతి యన నమరె జనతపోసత్యలోకంబు లమ్మహాపురుషునిశిరఃస్థానంబు గావున నది త్రిపాద్విభూతి యనంబడుఁ దదీయలోకంబు బ్రహ్మచర్యవానప్రస్థయతులకుం దక్క నితరులకు సాధ్యంబు గృహస్థు లయ్యు నితరత్రివిధాశ్రమధర్మంబులు గలిగినం జేకుఱు క్షేత్రజ్ఞుం డైనపురుషుండు స్వర్గాపవర్గహేతుభూతం బైనదక్షిణోత్తరకర్మజ్ఞానమార్గంబులు సృజించి యంతయుఁ దాన యై యుండు. 93

క. మండలములోన భాస్కరుఁ, డుండి జగంబులకు దీప్తి నొసఁగెడిక్రియ బ్ర
హ్మాండములోపల నచ్యుతుఁ, డుండుచు [1]బహిరంతరముల నొగి వెలిఁగించున్.

ఇది మొదలుకొని వెలిగందల నారయకవిత్వము.

ఉ. అట్టియనంతశక్తి జగదాత్మునినాభిసరోజమందు నేఁ
బుట్టి యజింపఁగా మనసు పుట్టిన యజ్ఞపదార్థజాతముల్
నెట్టన కాన రామికి విరనిర్మల మైనతదీయరూపముం
గట్టిగ బుద్ధిలో నిలిపి కంటి నుపాయము నామనంబునన్. 95

సీ. పశుయజ్ఞవాటయూపస్తంభపాత్రము, ల్ఘటశరావవసంతకాలములును
స్నేహౌషధీబహుళలోహచాతుర్హోత్ర, మతినామధేయసన్మంత్రములును
సంకల్పఋగ్యజుస్సామనియుక్తవ, షట్కారమంత్రానుచరణములును

ఒకానొకవ్రాఁతప్రతియందే చూపట్టుచున్నది. మఱియుఁ బోతన మూలమును శ్రీధరవ్యాఖ్యానసహితముగాఁ దెనిఁగించినవాఁడు. కనుకఁ గ్రిందినాలుగుశ్లోకములు పోతనకు లభించినమూలమున లేకుండవచ్చు నని తలఁచినను వానివ్యాఖ్యానమునం దైనను దప్పక కనుపట్టియుండును గాన వానిని దెనిఁగింపకుండఁడు. అయిన నీతెనిఁగింపు పోతనదానియంత సమంజసమును బ్రౌఢమును గాకున్నది. వెలిగందల నారయకవిత్వ మాసన్నముగా నుంటచే నీభాగమును గొంత యుత్పన్నమై యుండు ననియుఁ గావున నారయకవిత్వ మిందును గొంత చేరియుండు ననియుఁ గనుక నే యిది పోతనరచనవలె సమంజసమును బ్రౌఢమును గాదయ్యె ననియు నూహింపఁదగి యున్నది.

1. నావరణపటలి • కొనఁగును దీప్తిన్.

దక్షిణల్ దేవతాధ్యానతదనుగత, తంత్రవ్రతోద్దేశధరణిసురులు
తే. వర్ణనంబులు బోధాయనాదికర్మ
సరణి మొద లగుయజ్ఞోపకరణసమితి
యంతయును మన్మహాత్మునియవయవములు
గాఁగఁ గల్పించి విధివత్ప్రకారమునను. 96
క. యజ్ఞాంగి యజ్ఞఫలదుఁడు, యజ్ఞేశుఁడు యజ్ఞకర్త యగుభగవంతున్
యజ్ఞపురుషుఁగా మానస, యజ్ఞముఁ గావించితిం దదర్పణబుద్ధిన్. 97
క. అప్పుడు బ్రహ్మలు దమలోఁ, దప్పక నన్నుఁ జూచి సముచితక్రియ [1]లగుచు
న్నప్పరమేశున కభిమత, మొప్పఁగఁ దగుసప్తతంతువులు గావింపన్. 98
చ. మనువులు దేవదానవులు మానవనాథులు మర్త్యకోటి [2]దా
రనయము వారివారికిఁ బ్రియం బగు దేవతలన్ గుఱించుచున్
ఘన మగునిష్ఠ యజ్ఞములఁ గైకొని చేసిరి తత్ఫలంబు ల
య్యనుపమమూర్తి యజ్ఞమయుఁడైనరమావరునందుఁ జెందఁగన్. 99
క. సువ్యక్త[3]తంత్రరూపకుఁ, డవ్యక్తుఁ డనంతుఁ డభవుఁ డాద్యుం డీశుం
డవ్యయుఁ డగుహరి సురగణ,సేవ్యుఁడు క్రతుఫలదుఁ డగుటఁ జేసిరి మఖముల్.
క. అగుణుం డగుపరమేశుఁడు, జగములఁ గల్పించుకొఱకుఁ జతురత మాయా
సగుణుం డగుఁ గావున హరి, భగవంతుం డనఁగఁ బరఁగె భవ్యచరిత్రా. 101
క. విశ్వాత్ముఁడు విశ్వేశుఁడు, విశ్వమయుం డఖిలనేత విష్ణుఁ డజుం డీ
విశ్వములోఁ దా నుండును, విశ్వము దనలోనఁ జాల వెలుఁగుచు నుండన్. 102
చ. అతనినియుక్తిఁ జేసి సచరాచరభూతసమేతసృష్టి నే
వితతముగా సృజింతుఁ బ్రభవిష్ణుఁడు విష్ణుఁడు ప్రోచుఁ బార్వతీ
పతి లయ మొందఁ జేయు హరి పంకరుహోదరుఁ డాదిమూర్తి య
చ్యుతుఁడు త్రిశక్తియుక్తుఁ డగు[4]చుండును నింతకుఁ దాన మూలమై. 103
క. విను వత్స నీవు నన్నడి, గినప్రశ్నకు నుత్తరంబు కేవలపరమం
బును బ్రహ్మం బీయఖిలం, బున కగు నాధారహేతుభూతము సుమ్మీ. 104
క. హరి భగవంతుఁ డనంతుఁడు, గరుణాంబుధి సృష్టికార్యకారణహేతు
స్ఫురణుం డవ్విభుకంటెం, బరుఁ డన్యుఁడు లేఁడు తండ్రి పరికింపంగన్. 105
సీ. ఇది యంతయును నికృష్టమే బొంక నుత్కంఠ, మతిఁ దద్గుణధ్యానమహిమఁ జేసి
పరికింప నే నేమి పలికిన నది యెల్ల, సత్యంబ యగు బుధస్తుత్య వినుము
ధీయుక్తమామకేంద్రియములు మఱచియుఁ, బొరయ వసత్పథస్ఫురణ లెందు
నదిగాక మత్తను వామ్నాయతుల్యంబు, నమరేంద్రవందనీయంబు నయ్యెఁ

---

1 'లగుచు, న్నప్పరమేశు' అనరే వ్రా. ప్ర. 2 'యుక్, అనయము' వ్రా. ప్ర. 3 మంత్ర రూప. 4 చున్నతఁ డింతట.

తే. దవిలి యద్దేవదేవుని భవమహాబ్ధి, తారణంబును మంగళకారణంబు
నఖిలసంపత్కరంబు నై యలరుపాద, వనజములకే నొనర్చెద వందనములు.

ఉ. ఆనలినాక్షునందనుఁడ నయ్యుఁ బ్రజాపతి నయ్యు యోగవి
ద్యానిపుణుండ నయ్యును బదంపడి మజ్జనప్రకారమే
యేను నెఱుంగ నవ్విభుని యిద్ధమహత్త్వ మెఱుంగ నేర్తునే
కానఁబడున్ [1]రమేశపరికల్పితవిశ్వము గొంతకొంతయున్. 107

మ. విను వేయేటికిఁ దా పనప్రవర యవ్విశ్వాత్ముఁ డీశుండు దాఁ
దనమాయామహిమాంతముం దెలియఁగాఁ దథ్యంబుగాఁ జాలఁ డ
న్నను నేనైనను మీర లైన సుర లైనన్ వామదేవుండు నై
నను నిక్కం బెఱుఁగంగఁ జాలుదుమె [2]జ్ఞానప్రక్రియాయుక్తులన్. 108

వ. అమ్మహాత్ముం డైనపుండరీకాక్షుండు సర్వజ్ఞుం డంటేని. 109

క. గగనము దనకడపలఁ దాఁ, దగ నెఱుఁగనికరణి విభుఁడు దా నెఱుఁగఁ డనన్
గగనప్రసవము లేదన, నగునే సర్వజ్ఞమునకు హాని దలంపన్. 110

చ. తలకొని యమ్మహాత్మకుఁడు దాల్చినయయ్యవతారకర్మముల్
వెలయఁగ నస్మదాదులము వేయివిధంబుల సన్నుతింతు మ
య్యలఘు ననంతునిం జిదచిదాత్మకు నాద్యు ననీశు నీశ్వరుం
దెలియఁగ నేర్తుమే తవిలి దివ్యచరిత్రున కేను మ్రొక్కెదన్. 111

మ. పరమాత్ముం డజుఁ డీజగంబుఁ బ్రతికల్పం బందుఁ గల్పించుఁ దాఁ
బరిరక్షించును ద్రుంచు నట్టియనఘున్ బ్రహ్మాత్ము నిత్యున్ జగ
ద్భరితుం గేవలు నద్వితీయుని విశుద్ధజ్ఞాను సర్వాత్ము నీ
శ్వరు నాద్యంతవిహీను నిర్గుణుని శశ్వన్మూర్తిఁ జింతించెదన్. 112

చ. సరసగతిన్ మునీంద్రులు ప్రసన్నశరీరహృషీకమానస
స్ఫురణ గలప్పు డవ్విభునిభూరికళాకలితస్వరూపముం
దర మిడి చూతు రెప్పుడుఁ గుతర్కకృతమోహాతిచేత నజ్ఞతం
బొరసినయప్పు డవ్విభునిమూర్తిఁ గనుంగొన లేరు నారదా. 113

వ. అని వెండియు నిట్లను ననఘా యమ్మహనీయతేజోనిధి మొదలియవతారంబు
[3]సహస్రశీర్షాదియుక్తం బయి ప్రకృతిప్రవర్తకం బగునాదిపురుషరూపం బగు
నందుఁ గాలస్వభావంబు లనుశక్తు లుదయించె నందుఁ గార్యకారణరూపం బయి
న ప్రకృతి జనించెఁ బ్రకృతివలన మహత్తత్త్వంబును దానివలన నహంకారత్ర
యంబును బుట్టె నందు రాజసాహంకారంబువలన నింద్రియంబులును దామ
సాహంకారంబువలన భూతకారణంబు లయినశబ్దస్పర్శరూపరసగంధతన్మాత్రం

---

1. దత్తీయపరికల్పిత. 2 విజ్ఞానక్రియాయుక్తులన్. 3 'సహస్రయుక్తుం బగునాదిపురుషం బవ్యక్తం బయ్యె నందు' అనియు వ్రాఁతప్రతులు.

బులునుం బొడమెఁ బంచతన్మాత్రంబులవలన గగనానిలవహ్నిసలిలధరాదికం బైన భూతపంచకంబు గలిగె నందు జ్ఞానేంద్రియంబు లయినత్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులును గర్మేంద్రియంబు లైనవాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబులును మనంబును జనియించె నన్నింటిసంఘాతంబున విశ్వరూపుం డయినవిరాట్పురుషుండు పుట్టె నతనివలన స్వయంప్రకాశుం డైనస్వరాట్టు సంభవించె నందుఁ జరాచరరూపంబుల స్థావరజంగమాత్మకం బయినజగత్తు గలిగె నందు సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మకుల మయినవిష్ణుండును హిరణ్యగర్భుండ నయిన యేనును రుద్రుండునుం గలిగితి మందు సృష్టిజననకారణుం డయినచతుర్ముఖుండు పుట్టె వానివలన దక్షాదు లగుప్రజాపతులు దొమ్మండ్రు గలిగి రందు [1]భవత్ప్రముఖు లైనసనకసనందనాదియోగీంద్రులును నాకలోకనివాసు(లయినవాసవాదు)లును (ఖగలోకపాలకు లగుగరుడాదులును నృలోకపాలకు లగుమనుమాంధాతృప్రముఖులును దలలోకపాలకు లగునన౦తవాసుకిప్రభృతులును) గంధర్వసిద్ధవిద్యాధరచారణసాధ్యరక్షోయక్షోరగనాగలోకపాలురును మఱియు ఋషులును బితృదేవతలును దైత్యదానవభూతప్రేతపిశాచకూష్మాండపశుమృగాదులును నుద్భవించి రిట్టి జగత్ప్రథమోద్భవంబు మహత్తత్త్వసృష్టియును ద్వితీయం బఖండసంస్థితంబును దృతీయంబు సర్వభూతజననంబును గలిగియుండు నందు మహదైశ్వర్యతేజోబలసంపన్ను లైనపురుషులు సర్వాత్ముం డైననారాయణునికళాంశసంభవులుగా నెఱుంగు మప్పుండరీకాక్షునిలీలావతారంబు లనంతంబులు తత్కర్మంబులు లెక్కపెట్ట నెవ్వరికి నలవి గా దయినను నాకుం దోఁచినంత నీ కెఱింగించెద వినుము.

శ్రీమన్నారాయణునిలీలావతారంబులయభివర్ణనము

ఉ. అన్యకథానులాపము లహర్నిశముల్ వినుటట్టిసత్క్రియా
శూన్యము లైనకర్ణముల కో సూరిజనస్తుత సర్వలోకస
మ్మాన్యము లై తనర్చుహరిమంగళదివ్యకథామృతంబు సా
జన్యతఁ గ్రోల వయ్య బుధసత్తమ యే వివరించి చెప్పెదన్. 115

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 116

మ. కనకాక్షుండు భుజావిజృంభణమునన్ క్ష్మాచక్రముం జాఁపఁ జు
ట్టినమాడ్కిం గొని పోవ యజ్ఞమయ[2]దంష్ట్రిస్వాకృతిం దాల్చి య
ద్దనుజాధీశ్వరుఁ దాఁకి యబ్ధినడుమన్ దంష్ట్రాహతిం ద్రుంప ధా
త్రిని గూలెం గులిశాహతిం బడుమహాద్రిం బోలి యత్యుగ్రతన్. 117

వ. మఱియు సుయజ్ఞావతారంబు విను మని యిట్లనియె. 118

సీ. ప్రకటరుచిం బ్రజాపతికిని స్వాయంభువునికూఁతు రాకూతి కి యనులతాంగి
కర్థి జన్మించి సుయజ్ఞుండను నా నొప్పు, నతఁడు దక్షిణ యనుసతియందు

1. 'భవదీయముఖు లైన' వ్రా. ప్ర. 2 'దంష్ట్రిహావకృతిన్' వ్రా. ప్ర.

సుయమనామామరస్తోమంబుఁ బుట్టించి, యింద్రుఁడై వెలసి యుపేంద్రలీల
నఖిలలోకంబులయార్తి హరించిన, నతనిమాతామహుండైనమనువు
తే. దనమనంబునఁ దచ్చరిత్రమున కలరి, పరమపుణ్యుండు హరి యని పలికెఁ గాన
యుచితజ్ఞాననిధియై సుయజ్ఞుఁ డెలమిఁ, దాపసోత్తమ హరియవతారమయ్యె.
వ. అని చెప్పి (సాంఖ్యయోగప్రవర్తకాచార్యవర్యుం డగు) కపిలునియవతారంబు
విను మని యి ట్లనియె. 120
చ. ధృతమతి దేవహూతికిని దివ్యవిభుం డగుకర్దమప్రజా
పతికిఁ బ్రమోద మొప్ప నవభామలతోఁ గపిలాఖ్యఁ బుట్టి యే
గతి హరి పొందు నట్టిసుభగం బగుసాంఖ్యము దల్లి కిచ్చి దు
ష్కృతములు వాపి చూపె మునిసేవిత మై తనరారుమోక్షమున్. 121
వ. మఱియు దత్తాత్రేయావతారంబు వినుము. 122
సీ. తాపసోత్తముఁ డత్రి దనయునిఁ గోరి ర,మేశు వేఁడిన హరి యేను నీకు
ననఘ దత్తుఁడ నైతి నని పల్కుకతమున, నతఁడు దత్తాత్రేయుఁ డై జనించె
నమ్మహాత్మునిచరణాబ్జపరాగసం,దోహంబుచేఁ బూతదేహు లగుచు
హైహయయదువంశ్యు లైహికాముష్మిక,ఫలరూప మగుయోగబలమువడసి
తే. సంచితజ్ఞానఫలమునై శ్వర్యశక్తి,శౌర్యములఁ బొంది తమకీర్తి సదల వెలుఁగ
నిందు నందును వాసికి నెక్కి రట్టి, [1]దివ్యతరమూర్తి విష్ణు నుతింపఁ దరమె.
వ. వెండియు సనకాద్యవతారంబు వినుము. 124
సీ. అనఘాత్మ యేను గల్పాదిని విశ్వంబు, సృజియింపఁ దలఁచి యంచితతపంబు
సర్థిఁ జేయుచు సన యని పల్కుటయు నది,కారణంబుగ సనాఖ్యలను గలస
నందన సనక సనత్కుమార సనత్సు,జాతులు నల్వురు సంభవించి
మానసపుత్త్రులై మహి నుతి కెక్కిరి, పోయినకల్పాంతమున [2]నశించి
తే. నట్టియాత్మీయతత్త్వంబు వుట్టఁ జేసి, సాంప్రదాయికభంగిని జగతి నెల్లఁ
గలుగఁజేసిరి యువ్విష్ణుకళలఁ దనరి, నలువు రయ్యును నొక్కఁడ నయచరిత్ర.
వ. మఱియు నరనారాయణావతారంబు వినుము. 126
క. గణుతింపఁగ నరనారా, యణు లన ధర్మునకు నుదయ మందిరి దాక్షా
యణి యైనమూర్తివలనం, బ్రణుతగుణోత్తరులు పరమపావనమూర్తుల్. 127
క. అనఘులు బదరీవనమున, వినుతతపోవృత్తి నుండ విబుధాధిపుఁడుర్
మనమున నిజపదహానికి, ఘనముగఁ జింతించి దివిజకాంతామణులన్. 128
క. రావించి తపోవిఘ్నముఁ, గావింపుం డనుచుఁ బనుపఁ గడు వేడుకతో
భావభవానీకిను లనఁ, గా వనితలు సనిరి బదరికావనమునకున్. 129
వ. అందు. 130

1 దివ్య మగువిష్ణుమూర్తి. 2 వసించి.

మ. నరనారాయణు లున్నచోటికి సురకన్యారీసమూహంబు భా
స్వరలీలం జని రూపవిభ్రమకళాచాతుర్య మేపారఁగాఁ
బరిహాసోక్తుల నాటపాటలఁ జరింపం జూచి నిశ్చింతతన్
భరితధ్యానతపఃప్రభావనిరతిం బాటించి నిష్కాము లై. 131

క. క్రోధము దమతపములకును, బాధక మగు టెఱిఁగి దివిజభామలపై న
మ్మేధాత్మకు లొకయింతయుఁ, గ్రోధముఁ జేరైరి సత్త్వగుణసంగతు లై. 132

క. నారాయణుఁ డప్పుడు దన, యూరువు వెసఁ జీర నందు నుదయించెను శృం
గారంగ నూర్వశీముఖ, నారీజనకోటి దివిజనారులు మెచ్చన్. 133

క. ఊరువులందు జనించిన, కారణమున నూర్వశి యన ఘనతకు నెక్కెన్
వారలరూపవిలాసవి, హారములకు నోడి రంత నమరీజనముల్. 134

వ. అంతం గామ నరనారాయణులతపోవిఘ్నంబు గావింపం బూని చేయువిలాసం
బులు(మానసికసంకల్పమాత్రంబున సృష్టిస్థితిసంహారంబు లొనర్పం జాలు)నమ్మ
హాత్ములయెడం బనికి రాక కృతఘ్నునకుం జేయునుపకృతులుంబోలె నిష్ఫలంబు
లైన సిగ్గునం గుందుచు నూర్వశిం దమకు ముఖ్యురాలింగాఁ గైకొని తమవచ్చిన
జాడన మరలి చని రంత. 135

క. [1]కాముము దహించెఁ గ్రోధము,హామహిమను రుద్రుఁ డట్టి [2]యవమర్షంబున్
ధీమంతులు గెలిచి రనం, గామము గెలుచుటలు సెప్పఁ గా నేమిటికిన్. 136

వ. అట్టినరనారాయణావతారంబు జగత్పావనం బై విలసిల్లె నెండియు ధ్రువావ
తారంబు వివరించెద వినుము. 137

సీ. మానితచరితుఁ డుత్తానపాదుం డను, భూవరేణ్యునకు సత్పుత్రుఁ డనఁగ
నుదయించి మహిమఁ బెం పొంది బాల్యంబున, జనకునికడ నుండి సవతితల్లి
దను నాడువాక్యాస్త్రతతిఁ గుంది మహితత,పంబు గావించి కాయంబుతోడఁ
జని మింట ధ్రువపదస్థాయి యై యటమీఁద,నర్థి వర్తించుభృగ్వాదిమునులుఁ

తే. [3]జతురగతిఁ గ్రింద వర్తించుసప్తఋషులుఁ
బెంపు దీపింపఁ దన్ను నుతింపుచుండ
ధ్రువుఁడు నా నొప్పి యవిన్మ్మతులుఁ డగుచు
నున్నపుణ్యాత్ముఁ డిప్పుడు నున్నవాఁడు. 138

వ. మఱియుఁ బృథునియవతారంబు వినుము. 139

ఉ. వేనుఁడు విప్రభాషణ[4]పవిప్రహారచ్యుతభాగ్యపౌరుషుం
డై నిరయంబునం బడిన నాత్మతనూభవుఁ డై పృథుండు నాఁ

---

129 వ 130 వ పద్యములకు నడుమ 'ఇట్లున్నయెడ' అనువచనము కొన్నిటఁ గాని పించుచున్నది. 1 'కాముని' అచ్చుప్రతి. 2 యవమర్షాత్ముల్. 3 జతురగతి నిండు. 4 'పవి చ్యుతభాగ్యవిభవపౌరుషుం, డై' అ. ప్ర.

బూని జనించి తజ్జనకుఁ బున్నరకంబును బాపి మేదినీ
ధేనువుఁ జేసి వస్తువితతిం బిదికెన్ హరిసత్కళాంశుఁడై. 140

వ. అని మఱియు వృషభావతారంబు నెఱింగింతు విను మాగ్నీధ్రుం [1]డనువానికి సుదేవివలన నాభి యనువాఁ డుదయించె నతనికి మేరుదేవియందు హరి వృషభావతారంబు నొంది జడస్వభావం బైనయోగంబుదాల్చి ప్రశాంతాంతఃకరణుం డును బరిముక్తసంగుండును నై పరమహంసాభిగమ్యం బయినపదం బిది యని మహర్షులు వలుకుచుండం జరించె మఱియు హయగ్రీవావతారంబు సెప్పెద వినుము. 141

చ. అనఘచరిత్ర మన్మఖమునందు జనించె హయాననాఖ్యతన్
వినుతసువర్ణవర్ణుఁడును వేదమయుం డఖిలాంతరాత్మకుం
డనుపమయజ్ఞపూరుషుఁడు నై భగవంతుఁడు దత్సమస్తపా
వన మగునాసికాశ్వసనవర్గములం దుదయించె వేదముల్. 142

వ. మఱియు మత్స్యావతారంబు వినుము. 143

సీ. ఘనుఁడు వైవస్వతమనువుకు దృష్టమై, యరుదెంచినట్టియుగాంత[2]సమయ
మందు విచిత్రమత్స్యావతారము దాల్చి, యఖిలావనీమయుం డగుచుఁ జాల
సర్వజీవులకు నాశ్రయభూతుఁ డగుచు నే,కార్ణవం బైనతోయమునడుమ
మన్ముఖశ్లథవేదమార్గంబులను జిక్కు, వడకుండ శాఖ లేర్పడఁగఁ జేసి

తే. దివ్య లర్థింప నాకర్థిఁ దెచ్చి యిచ్చి, మనువు నెక్కినపెన్నావ వనధినడుమ
మునుఁగకుండంగ నరసినయనిమిషావ,తార మేరికి నుతియింపఁ దరమె వత్స.

వ. మఱియుఁ గూర్మావతారంబు వినుము. 145

మ. అమృతోత్పాదనయత్నులై విబుధదైత్యానీకముల్ మందరా
గముఁ గవ్వంబుగఁ జేసి యబ్ధి దరువంగాఁ గవ్వపుంగొండ వా
ర్ధి మునుంగన్ హరి గూర్మరూపమున నద్రిం దాల్చెఁ దత్పర్వత
భ్రమణవ్యాజత వీఁపుఁదీఁట శమియింపం జేయఁగా నారదా. 146

వ. వెండియు నృసింహావతారంబు వినుము. 147

మ. సురలోకంబుఁ గలంచి దేవసమితిన్ సుక్కించి యుద్యద్గదా
ధరుఁడై వచ్చునిశాచరుం గని కనద్దంష్ట్రాకరాళాస్యవి
స్ఫురితభ్రూకుటితో నృసింహాగతి రక్షోరాజవక్షంబు భీ
కరభాస్వన్నఖరాజిఁ ద్రుంచెఁ ద్రిజగత్కల్యాణసంధాయి యై. 148

వ. ఇంక నాదిమూలావతారంబు సెప్పెద వినుము. 149

---

1 'డనువానికి నాభి యను......మేరుదేవి యనుసామాంతరంబు గల సుదేవియందు' అ. ప్రతి. 2 యందు, నాస్మృత్యలీల మత్స్యావతారము.

మ. కరినాథుండు జలగ్రహగ్రహణదుఃఖాక్రాంతుఁడై వేయివ
త్సరముల్ గుయ్యిడుచుండ వేల్పులకు విశ్వవ్యాప్తి లేకుండుటన్
హరి నీవే శరణంబు నా కనినఁ గుయ్యాలించి [1]వేవేగ వా
శ్చరముం ద్రుంచి కరీంద్రుఁ గాచె మహితోత్సాహంబునం దాపసా. 150

వ. మఱియును వామనావతారంబు వినుము. 151

సీ. యజ్ఞేశ్వరుం డగుహరి విష్ణుఁ డదితిసం, తానంబునకు నెల్లఁ దమ్ముఁ డయ్యుఁ
బెంపారుగుణములఁ బెద్దయై వామన, మూర్తితో బలిచక్రవర్తిఁ జేరి
తద్భూమి మూఁడుపాదమ్ముల నడిగి ప్రదత్తయంబునను జగత్త్రయంబు
వంచించి కొనియును వాసవునకు రాజ్య, మందింప నీశ్వరుం డయ్యు మొఱఁగి
తే. యర్థిరూపంబుగైకొని యడుగవలసె, ధార్మికులసొమ్ము వినయోచితములఁ గాని
వెడఁగుఁదనమున నూరక విగ్రహించి, చలన మందింపరాదు నిశ్చయము పుత్త్ర.

చ. బలి నిజమౌళి నవ్వటునిపాదసరోరుహభవ్యతీర్థము
త్కలికఁ ధరించి తన్నును జగత్త్రయముం హరి కిచ్చి కీర్తులన్
నిలిపె వసుంధరాస్థలిని నిర్జరలోకవిభుత్వహానికిం
దలఁకక శుక్రుమాటలకుఁ దారక భూరివదాన్యశీలుఁడై. 153

వ. మఱియు నప్పరమేశ్వరుండు నారదా నీకు హంసావతారంబు నొంది యతిశయభక్తియోగంబున సంతుష్టాంతరంగుం డగుచు నాత్మతత్త్వప్రదీపకం బగుభాగవతమహాపురాణం బుపదేశించె మన్వవతారంబు నొంది స్వకీయతేజఃప్రభావంబున నప్రతిహతంబైనచక్రంబు ధరియించి దుష్టవర్తనులైనరాజుల దండించుచు శిష్టప్రతిపాలనంబు సేయుచు నాత్మీయకీర్తిచంద్రికలు సత్యలోకంబున వెలింగించె మఱియు ధన్వంతరి యన నవతరించి తననామస్మరణంబున భూజనంబులకు సకలరోగనివారణంబు సేయుచు నాయుర్వేదంబు గల్పించె నింకఁ బరశురామావతారంబు వినుము. 154

మ. ధరణీకంటకులైనహైహయనరేంద్రవ్రాతముం భూరివి
స్ఫురితోదారకుఠారధారఁ గలనన్ ముయ్యేడుమాఱుల్ పొరిం
బొరి మర్దించి సమస్తభూతలము విప్రుల్ వేఁడఁగా నిచ్చి [2]భా
సురకీర్తిన్ జమదగ్నిరాముఁ డన మించుం దాపసేంద్రోత్తమా. 155

వ. మఱియు శ్రీరామావతారంబు సెప్పెద వినుము. 156

సీ. తోయజహితవంశదుగ్ధపారావార, రాకావిహారకైరవహితుండుఁ
గమనీయకోసలక్ష్మాభృత్సుతాగర్భ, శుక్తిసంపుటలసన్మౌక్తికంబు
నిజపాదసేవకవ్రజదుఃఖనిబిడాంధ, కారవిస్ఫురితపంకరుహసఖుఁడు
దశరథేశ్వరకృతాధ్వరవాటికాప్రాంగ, ణాకరదేవతానోకహంబుఁ

1 నక్రంబు శరం, ధరముం. 2 తాఁ, జరకీర్తిన్ ...... మించెం.

తే. జటులదానవగహనవైశ్వానరుండు, రావణాటోపశైలపురందరుండు
నగుచు లోకోపకారార్థ మవతరించె, రాముఁ డై చక్రి లోకాభిరాముఁ

క. చిత్రముగ భరతలక్ష్మణ, శత్రుఘ్నుల కర్థి నగ్రజన్ముం డగుచున్ [డగుచు.
ధాత్రిన్ రాముఁడు వెలసెఁ బవిత్రుఁడు దుర్భవలతాలవిత్రుం డగుచున్.

వ. అంత. 159

సీ. కిసలయఖండేందుబిసకుంద¹పద్మాబ్జ, పదఫాలభుజరదపాణినేత్రఁ
గాహళకరభచక్రవియత్పులినశంఖ, జంఘో కుచమధ్యజఘనకంఠ
ముకురచందనబింబశుకగజశ్రీకార, గండగంధోష్ఠకగమనకర్ణఁ
జంపకేందుస్వర్ణ²శఫరధనుర్నీల, నాసాననాంగదృగ్భ్రూశిరోజ

తే. నలిసుధావర్తకుంతలహాసనాభి, కలిత జనకావనీపాలకన్యకాల
లామఁ బరిణయ మయ్యె లలాటనేత్ర, కార్ముకధ్వంస ముంకువగాఁగ నతఁడు.

వ. అంత. 161

క. రామున్ మేచకజలద, శ్యామున్ సుగుణాభిరాము సద్వైభవను
త్రామున్ దుష్టనిశాటవి, రాముం బొమ్మనియెఁ బంక్తిరథుఁ డడవులకున్. 162

వ. ఇట్లు పంచిన. 163

చ. అరుదుగ లక్ష్మణుండు జనకాత్మజయుం దనతోడ నేఁగుదే
నరిగి రఘూత్తముండు ముద మారఁగఁ జొచ్చెఁ దరక్షు సింహ సూ
కర కరి పుండరీక కపి ఖడ్గ కురంగ వృ కాహి భల్ల కా
సరముఖవన్యసత్త్వచయచండతరాటవి దండకాటవిన్. 164

క. ఆవనమున వసియించి నృపావనయశాలి యిచ్చె నభయములు జగ
త్పావనమునిసంతతికిఁ గృపావననిధి యైనరామభద్రుం డెలమిన్. 165

క. ఖరకరకులజలనిధిహిమకరుఁ డగురఘురామవిభుఁడు గఱకఱితోడన్
ఖరుని వధించెను ఘనభీకరశరముల నఖిలజనులుఁ గర మరు దందన్. 166

క. హరిసుతుఁ బరిచరుఁగాఁ గొని, హరిసుతుఁ దునుమాడి పనిచె హరిపురమునకున్
హరివిభునకు హరిమధ్యను, హరిరాజ్యపదంబు నిచ్చె హరివిక్రముఁ డై. 167

వ. అంత సీతానిమిత్తంబునం ద్రిలోకకంటకుం డగుదశకంఠుం దునుమాడుటకు
నై కపిసేనాసమేతుం డయి చని ముందట నతిదుర్గమం బయినసముద్రంబు పేర్చి
తెరువు సూప కున్న నలిగి. 168

మ. వికటభ్రూకుటిఫాలభాగుఁ డగుచున్ వీరుండు క్రోధారుణాం
బకుఁ డై చూచినయంతమాత్రమున నకూపారోధి నంతప్తతో
యకణ గ్రాహ తిమింగిల ప్లవ ధునీ వ్యాళప్రవాళోర్మిభృ
ద్బక కారండవ చక్ర ముఖ్యజలసత్త్వశ్రేణితో నింకినన్. 169

1 పద్మాక్షి. 2 [illegible]

వ. అయ్యవసరంబున సముద్రుండు గరుణాసముద్రుం డగు శ్రీరామభద్రుని శరణంబు సొచ్చినం గరుణించి యొప్పటియట్ల నిలిపి నలునిచే సేతువు బంధింపించి తన్మార్గంబునం జని. 170

మ. పురముల్ మూఁడును నొక్కబాణమున నిర్మూలంబు గావించు శం
కరుచందంబున నేర్చి రాఘవుఁడు లంకాపట్టణం బిద్ధగో
పురశాలాంగణహర్మ్యరాజభవనప్రోద్యత్ప్రతోళీకవా
టరథాశ్వద్విపశస్త్రమందిరనిశాటశ్రేణితో వ్రేల్చెడిన్. 171

క. రావణు నఖిలజగద్విద్రావణుఁ బరిమార్చి నిలిపె రక్షోవిభుఁ గా
రావణు ననుజన్ముని నై, రావణసితకీర్తి మెఱసి రాఘవుఁ డెలమిన్. 172

సీ. ధర్మసంరక్షకత్వప్రభావుం డయ్యు, ధర్మవిధ్వంసకత్వమునఁ బొదలి
ఖరదండనాభిముఖ్యతఁ బొంద కుండియు, ఖరదండనాభిముఖ్యతను మెఱసి
పుణ్యజనావనస్ఫూర్తిఁ జెం పొందియుఁ, బుణ్యజనాంతకస్ఫురణఁ దనరి
సంతతాశ్రితవిభీషణుఁడు గా కుండియు, సంతతాశ్రితవిభీషణత నొప్పి
తే. మించెఁ దనకీర్తిచేత వాసించె దిశలు, దరమె నుతియింప జగతి నెవ్వరికినైనఁ
జారుతరమూర్తి నవనీశచక్రవర్తిఁ, బ్రకటగుణసాంద్రు దశరథరామచంద్రు.

వ. అట్టి శ్రీరామావతారంబు జగత్పావనంబును సత్ప్రసాదకారణంబును నై నుతికెక్కె నింకఁ గృష్ణావతారంబు వివరించెద వినుము. 174

సీ. తాపసోత్తమ విను దైత్యాంశములఁ బుట్టి, నరనాథవితతి సేనాసమేతు
లగుచు ధర్మేతరులై ధాత్రిఁ బెక్కుబాధల నలంచుటఁ జేసి ధరణి వగలఁ
బొందుచు వాపోవ భూభార ముడుపుట, కై హరి పరుఁడు నారాయణుండు
[1]తనమేనిధవళాసితపుఁగేశయుగమున, బలరామకృష్ణరూపములఁ దనరి
తే. యదుకులంబున లీలతో నుదయ మయ్యె, భవ్యయశుఁ డగువసుదేవుభార్యలైన
రోహిణియు దేవకియు ననురూపవతుల, యందు నున్మత్తదైత్య[2]సంహారి యగుచు.

వ. ఇట్లు పుండరీకాక్షుం డగు నారాయణుండు సమస్తభూభారనివారణంబు సేయం దనమేని కేశద్వయంబ చాలు నని యాత్మప్రభావంబు దెలుపుకొఱకు నిజకళాంశసంభవులైన రామకృష్ణుల దేహవర్ణంబులు శ్వేతకృష్ణంబులని నిర్దేశించుకొఱకు సితాసితకేశద్వయవ్యాజంబున రామకృష్ణాఖ్యల నలరి యవతరించె నందు భగవంతుండును సాక్షాద్విష్ణుండును నై నకృష్ణుండు జనమార్గవర్తి యయ్యును నతిమానుషకర్మంబుల నాచరించుటం జేసి కేవలపరమేశ్వరుం డయ్యె నమ్మహాత్ముం డాచరించు కార్యంబులు లెక్కవెట్ట నెవ్వరికి నలవి గా దయినను నాకు గోచరించినయంత యెఱింగించెద వినుము. 176

క. నూతనగరళస్తని యగు, పూతనఁ బురిటింటిలోనఁ బొత్తులశిశువై

1 'చచ్చ్యలఁ దనసితాసితకేశ' అ. ప్ర. 2 'సంహారుఁ డగుచు' ప్రా. ప్ర.

చేతనమును హరియించి ప, రేతనగరమునకు ననిచెఁ గృష్ణుఁడు వెలుచన్. 177

క. వికటముగ నిజపదాహతిఁ, బ్రకటముగా మూఁడునెలలబాలకుఁ డై యా
శకటనిశాచరు నంతక, నికటస్థునిఁ జేసె భక్తనికరావనుఁ డై. 178

క. ముద్దులకొమరుని వేఁతల, రద్దుల కై తల్లి ఱోల రజ్జునఁ గట్టన్
[1]నద్దు లన మిన్ను ముట్టిన, మద్దుల వడిఁ గూల్చె జనసమాజము వొగడన్.

మ. [2]మదిఁ గృష్ణుండు యశోదబిడ్డఁ డని నమ్మం జాల యోగీంద్ర త
ద్వదనాంభోజములోఁ జరాచరసమస్తప్రాణిజాలాటవీ
నదనద్యద్రిపయోధియుక్త మగునానాలోకజాలంబు భా
స్వదనూనక్రియఁ జూపెఁ దల్లికి మహాశ్చర్యంబు వాటిల్లఁగన్. 180

చ. వరయమునానదీహ్రదనివాసకుఁ డై నిజవక్త్రనిర్గత
స్ఫురితవిషాంబుపానమున భూజనులన్ మృతిఁ బొందఁ జేయుభీ
కరగరళద్విజిహ్వుఁ డగుకాళియపన్నగుఁ దన్నదంబుఁ జె
చ్చెర వెడలించి కాచె యదుసింహుఁడు గోపకగోగణంబులన్. 181

మ. తనయా [3]గోపకు లొక్కరేయితఱి నిద్రం జెందఁ గార్చిచ్చు వ
చ్చినఁ గృష్ణా మము నగ్నిపీడితుల రక్షింపం దగుం గావవే
యనినం గన్నులు మీరు మోడ్పుఁ డిదె దావాగ్నిన్ వెస న్నార్తు నే
నన వా రట్ల యొనర్ప మ్రింగె శిఖిఁ బద్మాక్షుండు లీలాగతిన్. 182

క. మందునిగతి యమునాంబువు, లందు నిశిం గ్రుంకి బద్ధుఁ డై చిక్కినయా
నందుని వరుణునిబంధన, మందు నివృత్తునిఁగఁ జేసె హరి సదయుం డై. 183

మ. హయసూనుం డగుదానవుండు నిజమాయన్ గోపరాజిన్ గుహా
[4]శ్రయ యౌన ట్లొనరించి తత్పథము నీరంధ్రంబు గావించినన్
రయ మొప్పం గుటిలాసురాధముని ఘోరం ద్రుంచి గోపావళిన్
దయతోఁ గాచినకృష్ణునన్మహిమ మేతన్మాత్రమే తాపసా. 184

క. దివిజేంద్రప్రీతిగ వల్లవజను లేఁటేఁటఁ జేయులాలితసవనో
త్సవము హరి మానిపిన గో, పవరులు గావింప కున్న బలరిపుఁ డలుకన్. 185

తే. మందగొందలమంద నమందవృష్టిఁ, గ్రందుకొనుఁడంచు నింద్రుండు మందలింపఁ
జండపవనసముద్ధూతచటులవిలయ, సమయసంవర్తకాభీలజలధరములు. 186

శా. సప్తస్కంధశిఖాకలాపరుచిమత్సౌదామనీవల్లికా
దీప్తోదగ్రముహుస్తమఃపిహితధాత్రీభాగనీరంధ్ర మై

---

1 'బద్దులతో మిన్ను' అ. ప్ర. 2 'మదిలోఁ గృష్ణుఁ డశోద' అనియే వ్రాఁతప్రతులు. 3 'యొక్కనిశందు గోపకులు నిద్రం' అనియే వ్రా. ప్ర. 4 'శ్రయులౌగా నొనరించి' అనియే వ్రాఁతప్రతులు.

సప్తాశ్వస్ఫురదిందుమండలవిభాసంఛాదితాకాశాంతర
వ్యాప్తాంభోదనిరర్గళస్ఫుటశిలావాఃపూరధారాళమై. 187

వ. కురియువానజల్లు పెల్లున రిమ్మలు గొని సొమ్మలు వోయి గోకులం బాకులం బయి కృష్ణ కృష్ణ రక్షింపు రక్షింపు మని యార్తిం బొంది కుయ్యిడ నఖండకరుణాసముద్రుండును భక్తజనసురద్రుముండును నగుచుఁ బుండరీకాక్షుండు. 188

శా. సప్తాబ్దంబులబాలుఁడై నిజభుజాస్తంభంబునన్ లీలతో
సప్తాహంబులు శైలరాజము లసచ్ఛత్త్రంబుగాఁ దాల్చి సం
గుప్తప్రాణులఁ జేసె మాధవుఁడు గోగోపాలకవ్రాతమున్
సప్తాంభోధిపరీతభూధరున కాశ్చర్యంబె చింతింపఁగన్. 189

సీ. సాంద్రశరచ్చంద్రచంద్రికాధవళిత, విమలబృందావనవీథియందు
రాసకేళీమహోల్లాసుఁడై యుత్ఫుల్ల, జలజాక్షుఁ డొకనిశాసమయమునను
దనరారుమంద్రమధ్యమతారముల నింపు, దళుకొత్త రాగభేదములఁ జెలఁగి
ధైవతఋషభగాంధారనిషాదపం, చమషడ్జమధ్యమస్వరము లోలిఁ

తే. గళలు జాతులు మూర్ఛనల్ గలుగ వేణు
నాళవివరాంగుళిన్యాసలాలనమున
మహితగతిఁ బాడె నవ్యక్తమధురముగను
బంకజాక్షుండు దారువు లంకురింప. 190

మ. హరివంశోద్గతమంజులస్వననినా[1]దావాహూతలై గోపసుం
దరు లేతేర ధనేశుచారుఁ డగు గంధర్వుండు గొంపోవఁ ద
త్తరుణుల్ గుయ్యిడ శంఖచూడునిభుజాదర్పంబు మాయించి తాఁ
బరిరక్షించినయట్టికృష్ణుని నుతింపన్ శక్యమే యేరికిన్. 191

చ. నరక మురప్రలంబ యవన ద్విప ముష్టిక మల్ల కంస శం
బర శిశుపాల పంచజన పౌండ్రక పల్వల దంతవక్త్ర వా
నర ఖర సాల్వ వత్స బక నాగ విదూరథ రుక్మి కేశి ద
ర్దుర వృష ధేనుక ప్రముఖదుష్టనిశాటులఁ ద్రుంచె వ్రేల్మిడిన్. 192

వ. మఱియును. 193

మ. [2]బలభీమార్జునముఖ్యచాపధరరూపవ్యాజతం గ్రూరులన్
ఖలులన్ దుష్టధరాతలేశ్వరుల సంగ్రామైకపారీణదో
ర్బలకేళిం దునుమాడి సర్వధరణీభారంబు మాయించి సా
ధుల రక్షించినయట్టికృష్ణుని ననంతుం గొల్తు నెల్లప్పుడున్. 194

వ. అట్టి లోకోత్కృష్టుండైన కృష్ణునియవతారమాహాత్మ్యం బెఱింగించితి నింక వ్యాసావతారంబు వినుము. 195

1 'దావాహూతలై' అని వ్రా. 2 'బలభీమార్జునచాపసైన్యములరూపవ్యాజతం' అనియు వ్రా.

చ. [1]ప్రతియుగమందు సంకుచితశాఖావులు నల్పతరాయువుల్ సుదు
ర్గతికులు నైనమర్త్యుల కగమ్యములున్ స్వకృతంబులున్ మహా
శ్వతములు నైనవేదతరుశాఖలు దా విభజించి నట్టిన
న్నుతుఁడు పరాశరప్రియుతనూజుఁడు నా హరి పుట్టె నర్మిలిన్. 196

వ. మఱియు బుద్ధావతారంబు వినుము. 197

మ. అతిలోభాత్ములు సూనృతేతరులు భేదాచారసంశీలు రు
ద్ధతపాషండమతౌపధర్మ్యులు జగత్సంహారు లైనట్టియా
[2]దితిసంజాతు లధర్మనాసనల వర్తింపం దదాచారసం
హతి మాయించి హరించె దానవులఁ బద్మాక్షుండు బుద్ధాకృతిన్. 198

వ. మఱియుం గల్క్యవతారంబు వినుము. 199

మ. వనజాక్షు స్తవశూన్యులై మఱి వషట్స్వాహాస్వధావాక్యశో
భనహీనులు సూనృతేతరులునుం బాషండులు నైనవి
ప్రనికాయంబును శూద్రభూపులుఁ గలిం బాటిల్లినం గల్కియై
జననం బంది యధర్మము న్నడఁచు సంస్థాపించు ధర్మం బిలన్. 200

వ. అని మఱియుఁ బితామహుండు నారదున కిట్లనియె మునీంద్రా పుండరీకాక్షుం డంగీకరించినలీలావతారకథావృత్తాంతంబు నేను నీకు నెఱింగించునింతకు మున్న హరి వరాహాద్యవతారంబు లంగీకరించి తత్ప్రయోజనంబులఁ దీర్చె మన్వంతరావతారంబు లంగీకరించినవియు నంగీకరింపం గలవియు నై యున్నయవి వర్తమానంబున ధన్వంతరిపరశురామావతారంబులు దాల్చి యున్నవాఁడు భావికాలంబున శ్రీరామాద్యవతారంబుల నంగీకరింపంగలవాఁ డమ్మహాత్ముండు సృష్ట్యాదికార్యభేదంబులకొఱకు మాయాగుణావతారంబు లందు బహుశక్తిధారణుం డై నభగవంతుండు సర్గాదిని దపస్సులును నేనును ఋషిగణంబులును నవప్రజాపతులును నై యవతరించి విశ్వోత్పాదనంబు గావించుచుండు ధర్మంబును విష్ణుండును యజ్ఞంబులును మనువులును నింద్రాదిదేవగణంబులును ధాత్రీపతులును నయి యవతరించి జగంబుల రక్షించు చుండు నధర్మంబును రుద్రుండును మ

1 "ఉ. ప్రత్యుగమందు సంకుచితభావులు నల్పతరాయువుల్ సుదు
ర్గత్యగు లైనమర్త్యుల కగమ్యమునున్ స్వకృతంబు నిత్యమున్
సత్యము నైనవేదతరుశాఖలఁ దా విభజించినట్టియా
సాత్యవతేయమూర్తి యయి జాతము నొందె హరి ప్రసన్నుఁడై". అనియే బ్రాఁతప్రతులం దీ పద్యము చూపట్టుచున్నది. ఉకారమును అచ్చుగాఁగొని పూర్వస్వరముతో సంధిగూర్చుట నారయ కవనమునఁ బెక్కుచోట్లఁ జూపట్టెడి. 'యజ్ఞాంగుఁ డెజ్ఞఫలదుఁడు' 'మదిలోఁ గృష్ణుఁ డెఱిఁద' 'ప్రత్యుగమందు' ఇత్యాదులు పెక్కుగలవు. పండితులు పాఁతకవనముతో దీనిని దిద్దిరని తోఁచెడిని.

2 'దితిసంజాత మనంతధామముల' వ్రా. ప్ర.

హోరగంబులును రాక్షసానీకంబులును నై (యవతరించి)విలయంబు నొందించు చుండు నిత్యోజ్జ్వలుండగునం బరమేశ్వరుండును సర్వాత్మకుండును నైనహరి విశ్వోత్పత్తిస్థితిలయహేతుభూతుండై విలసిల్లు ధరణీరేణువుల నయిన గణుతింప నలవి యగుం గాని యమ్మహాత్మునిలీలావ[1]తారాద్భుతకర్మంబులు లెక్కవెట్ట నెవ్వరికి నశక్యకంబై యుండు నీకు సంక్షేపరూపంబున నుపన్యసించితి సవిస్తరంబుగా నెఱింగింప నాకుం దరంబు గా దనిన నన్యులం జెప్ప నేల వినుము. 201

చ. అమరఁ ద్రివిక్రమస్ఫురణ నందిన యమ్మహితాత్ముపాదవే
గమున హతంబు లైన త్రిజగంబుల కావల వెల్గుసత్యలో
కము చలియించినం గరుణఁ గైకొని కాచి [2]ధరించెఁ బాదప
ద్మమునను నట్టి యప్రతిహతం బగుశక్తి గణింప శక్యమే. 202

మ. హరిమాయాబలమే నెఱుంగనటె శక్యంబే సనందాదిస
త్పురుషవ్రాతము కైన బుద్ధి నితరంబున్ మాని సేవాధిక
స్ఫురణం దచ్చరితానురాగ[3]గుణవిస్ఫూర్తిన్ సహస్రాస్యను
న్దరతం బొల్పగు శేషుఁడుం దెలియఁ డన్నన్ జెప్ప నే లొండొరున్. 203

చ. ఇతరము మాని తన్ను మది నెంతయు నమ్మి భజించువారి నా
శ్రితజనసేవితాంఘ్రిసరసీరుహుఁడై నసరోజనాభుఁ డం
చితదయతోడ నిష్కపటచిత్తమునం గరుణించునట్టివా
రతులదురంతమై తనరు నవ్విభుమాయఁ దరింతు రెప్పుడున్. 204

వ. మఱియును సంసారమగ్నులయి దివసంబులు [4]ద్రోచియు నంతంబున శునక సృగాలభక్ష్యంబు లైన కాయంబులందు మమత్వంబు సేయక భగవదర్పణంబు సేసినపుణ్యాత్ములుం గొందఱు గల రెఱింగింతు వినుము నేను నీ బ్రహ్మత్వంబునం జెందురాజసంబు విడిచి యమ్మహాత్మునిపాదారవిందంబుల భక్తినిష్ఠుండ నయి శరణాగతత్వంబున భజియించునప్పుడు దెలియుదు రాజసగుణుండ నై యున్న వేళం దెలియం జాలఁ గావున శాస్త్రంబులు ప్రపంచింపక కేవలభక్తిజ్ఞానయోగంబున సేవింతు మఱియు సనకాదు లగుమీరును భగవంతుం డైనరుద్రుండును దైత్యపతియైన ప్రహ్లాదుండును స్వాయంభువమనువును నతనిపత్ని(యగుశతరూప) యుఁ దత్పుత్త్ర (లగుప్రియవ్రతోత్తానపాదు)లునుం బ్రాచీనబర్హియు ఋభువును (వేనజనకుం డగునంగుండును) ధ్రువుండును వెండియు. 205

సీ. గాధి రఘూత్త మేక్ష్వాకు దిలీప మాం, ధాతృ భీష్మ శుక యయాతి సగర
రఘు ముచుకుందైళ రంతిదే వోద్ధవ, సారస్వతోదంక భూరిషేణ
శ్రుతదేవ మారుతి శతధన్వ పిప్పల, బలి విభీషణ శిబి పార్థ విదురు
లంబరీష పరాశ రాలర్క దేవల, సౌభరి మిథిలేశ్వ రాభిమన్యు

1 తారంబులు లెక్క. 2 ధరించుపాద. 3. 'గణిత;గణుతి' వ్రా. ప్ర. 4 ద్రొబ్బియు.

తే. లార్ష్టిషేణాదు లైనమహాత్ము లెలమిఁ, దవిలి యద్దేవుభక్తిఁ జిత్తముల నిల్పి
తత్పరాయణు లౌట దుర్దాంత మైన, విష్ణుమాయఁ దరింతురు విమలచరిత.

మ. అనఘా వీరల నెన్న నేమిటికిఁ దిర్యగ్జంతుసంతానప
క్షినిశాటాటవికాఘజీవనివహస్త్రీశూద్రహూణాదు లై
నను నారాయణభక్తియోగమహితానందాత్ము లై రేని వా
రనయంబుం దరియింతు రవ్విభునిమాయావైభవాంభోనిధిన్. 207

వ. కావున. 208

క. శశ్వత్ప్రశాంతు నభయుని, విశ్వాత్ముఁ బ్రబోధమాత్రు విభు సంశుద్ధున్
శాశ్వతు సదసత్పూరుషు, నీశ్వరుఁ జిత్తమున నిలుపు మెపుడు మునీంద్రా. 209

వ. అట్లయిన నప్పుణ్యాత్ముల ననవద్యశీలుర నవిద్య లజ్జావనతవదన యై పొందంజాలక
వైముఖ్యంబున దవ్వుదవ్వులం దలంగి పోవు మఱియును. 210

చ. హరిఁ బరమాత్ము నచ్యుతు ననంతునిఁ జిత్తములం దలంచి సు
స్థిరత విశోక[1]సౌఖ్యములఁ జెందినధీనిధు లన్యకృత్యము
ల్మఱచియుఁ జేయ నొల్లరు తలంచిన నట్టిద యా సురేంద్రుఁడుం
బరువడి నుయ్యి ద్రవ్వనె పిపాసితుఁ డై సలిలాభిలాషితన్. 211

ఉ. సర్వఫలప్రదాతయును సర్వశరణ్యుఁడు సర్వశక్తుఁడున్
సర్వజగత్ప్రసిద్ధుఁడును సర్వగతుం డగుచక్రపాణి యీ
సర్వశరీరులున్ నిగమసంగతిఁ జెంది విశీర్యమాణు లై
పర్విన చో [2]నభంబుగతి బ్రహ్మము దాఁ జెడ కుండు నెప్పుడున్. 212

ఉ. కారణకార్యహేతు వగుకంజదళాక్షునికంటె నన్యు లె
వ్వారును లేరు తండ్రి భగవంతు ననంతుని విశ్వభావనో
దారుని సద్గుణావళు లుదాత్తమతిం గొనియాడ కుండినం
జేరవు చిత్తముల్ ప్రకృతిఁ జెందనినిర్గుణ మైనబ్రహ్మమున్. 213

మ. నిగమార్థప్రతిపాదకప్రకట మై నిర్వాణసంధాయి గా
భగవంతుండు రచింప భాగవతకల్పక్ష్మాజ మై శాస్త్రరా
జగరిష్ఠం బగునీపురాణకథ సంక్షేపంబునం జెప్పితిన్
జగతిన్ నీవు రచింపు దీని నతివిస్తారంబుగాఁ బుత్త్రకా. 214

చ. ప్రథమభవంబు నొందుట యపూర్వము జన్మములందు నందు భూ
సురకులమందుఁ బుట్టు టతిచోద్యము నిట్లగుటన్ మనుష్యు ల
స్థిర మగుకార్యదుర్దశలచేత నశింపక విష్ణుసేవనా
పరతఁ దనర్చి నిత్య మగుభవ్యపథంబునఁ బొందు టొప్పటే. 215

---

1 సౌఖ్యములఁ. 2 నభంగగతి.

మ. ఉపవాసవ్రతశౌచశీలమఖసంధ్యోపాసనాగ్నిక్రియా
జపదానాధ్యయనాదికర్మముల మోక్షప్రాప్తి సేకూరద
చ్చపుభక్తిన్ హరిఁ బుండరీకనయనున్ [1]సర్వాతిశాయిన్ రమా
ధిపుఁ బాపఘ్నుఁ బరేశు నచ్యుతుని నర్థిం గొల్వ లేకుండినన్. 216

క. వనజాక్షుమహిమ నిత్యము, వినుతించుచు నోరులు వొగడ వినుచున్ మదిలో
ననుమోదించుచు నుండెడు, జనములు దమ్మోహవశతఁ జనరు మునీంద్రా. 217

క. అని వాణీశుఁడు నారద, మునివరునకుఁ జెప్పినట్టిముఖ్యకథాసూ
చన మతిభక్తిఁ బరీక్షి, జ్జనపాలునితోడ యోగిచంద్రుఁడు నుడివెన్. 218

పరీక్షిత్తుఁడు శుకునిఁ బ్రపంచోద్భవాదికంబు నడుగుట.

సీ. విను శుకయోగికి మనుజేశుఁ డిట్లను, మునినాథ దేవదర్శనము గలుగ
నారదమునికిఁ బంకేరుహభవుఁ డెఱిం, గించిన తెఱఁగు సత్కృప దలిర్ప
గణుతింప సత్త్వాదిగుణశూన్యుఁ డగుహరి, కమలాక్షు లోకమంగళము లైన
కథలు నా కెఱిఁగింపు కైకొని నిస్సంగ, మైననాహృదయాబ్జమందుఁ గృష్ణు
తే. భవ్యచరితుని నాద్యంతభావశూన్యుఁ, జిన్మయాకారు ననఘు లక్ష్మీసమేతు
నిలిపి యస్థిరవిభవంబు నిఖిలహేయ, భాజనం బైనయీకళేబరము విడుతు.

వ. అదియునుం గాక యెవ్వం డేని శ్రద్ధాభక్తియుక్తుం డై కృష్ణగుణకీర్తనంబులు వినుచుం బలుకుచుండు నట్టివానిహృదయపద్మంబునందుఁ గర్ణరంధ్రమార్గంబులం బ్రవేశించి కృష్ణుండు విశ్రమించి సలిలగతం బైనకలుషంబును శరత్కాలంబు నివారించుచందంబున నాత్మగతం బైనమాలిన్యంబు నపకర్షించుఁ గావున. 220

మ. భరితోదగ్రనిదాఘతప్తుఁ డగుపాంథుం డరణ్యానిసం
[2]చరణక్లేశసముద్భవం బగుపిపాసం జెంది యాత్మీయమం
దిరముం జేరి గతశ్రముం డగుచు నెందేనిం జనక బోనిభం
గి రమాధీశపదారవిందయుగసంగీభూతుఁ డై మానునే. 221

వ. అదియునుం గాక సకలభూతసంసర్గశూన్యం బైనయాత్మకు భూతసంసర్గం బేప్రకారంబునం గలిగె నది నిర్నిమిత్తత్వంబునం జేసియో కర్మమూలంబునం జేసియో యాక్రమంబు నా కెఱింగింపుము. 222

సీ. ఎవ్వనినాభియం దెల్లలోకాంగసం, స్థానకారణపంకజంబు వొడమె
నం దుదయించి సర్వావయవస్ఫూర్తిఁ, దనరారునట్టిపితామహుండు
గడఁగి యెవ్వనియనుగ్రహమున నిఖలభూ, తముల సృజించె నుత్కంఠతోడ
నట్టివిధాత యేయనువున సర్వేశు, రూపంబు గనుఁగొనె రుచిరభంగి
తే. నాపరంజ్యోతి యైనపద్మాక్షునకును, నళినజునకుఁ బ్రతీకవిన్యాసభావ
గతులవలనను భేదంబు గలదె చెపుమ, యతిదయాసాంద్ర యోగికులాబ్ధిచంద్ర.

1 సర్వాత్మకున్. 2 'చరణక్లేశ[illegible]' అని ప్రా. ప్ర.

వ. మఱియును భూతేశ్వరుం డయిన సర్వేశ్వరుం డుత్పత్తిస్థితిలయకారణం బైన తన మాయను విడిచి రమానాయకుం డై యేయే ప్రదేశంబుల శయనంబు సేసె నదియునుం గాక పురుషావయవంబులచేఁ బూర్వకాలంబున లోకపాలసమేతంబు లైన లోకంబు లెట్లు ఱంగునం గల్పితంబు లయ్యె నదియునుం గాక మహాకల్పంబులును నవాంతరకల్పంబులును (భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలంబులును) దేహాభిమానులై జనియించిన దేవపితృమనుష్యాదులకుం గలుగు నాయుఃప్రమాణంబులును (బృహత్సూక్ష్మకాలానువర్తనంబును (యేయేకర్మంబులం జేసి) జీవు లేయే లోకంబుల నొందుదురు మఱియు నేయేకర్మంబులం జేసి దేవాదిశరీరంబులం బ్రాపింతు రట్టికర్మమార్గప్రకారంబును [1]సత్త్వాదిగుణంబులపరిణామంబు లగు దేవాదిరూపంబులం గోరుజీవులకు నేయేకర్మసముదాయం బెట్టు సేయం దగు నెవ్వనికి నర్పింపం దగు నవి యెవ్వనిచేత గ్రహింపంబడు భూపాతాళకకుబ్వ్యోమగ్రహనక్షత్రపర్వతంబులును సరిత్సముద్రంబులును ద్వీపంబులును నేప్రకారంబున సంభవించె నాయాస్థానంబులం గలవారిసంభవంబు లేలాగు (వియద్బాహ్యాభ్యంతరంబులం) గలుగుబ్రహ్మాండప్రమాణం బెంత మహాత్ములచరిత్రంబు లెట్టివి వర్ణాశ్రమవినిశ్చయంబులును ననుగతంబు లై (యాశ్చర్యావహం లగు హరి)యవతారచరిత్రంబులును యుగంబులును యుగప్రమాణంబులును యుగధర్మంబులును బ్రతియుగంబునందును మనుష్యుల కేయేధర్మంబు లాచరణీయంబు (లట్టిసాధారణధర్మంబులును విశేషధర్మంబులును జాతివిశేషధర్మంబులును రాజర్షిధర్మంబులును నాపత్కాలజీవనసాధనభూతంబు లగుధర్మంబులును) మహదాదితత్త్వంబులసంఖ్యయు సంఖ్యాలక్షణంబును నాతత్త్వంబులకు హేతుభూతలక్షణంబులును భగవత్సమారాధనవిధంబును నష్టాంగయోగక్రమంబును యోగీశ్వరులయణిమాద్యైశ్వర్యప్రకారంబును వారలయర్చిరాదిగతులును లింగశరీరభంగంబులును ఋగ్యజుస్సామవేదంబులును నుపవేదంబు లైన యాయుర్వేదాదులును ధర్మశాస్త్రంబులును నితిహాసపురాణంబులసంభవంబును సర్వభూతంబులయవాంతరప్రళయంబును (మహాప్రళయంబును) నిష్టాపూర్తంబులును (యాగాదివైదికకర్మజాలంబులును) వాపీకూపతటాకదేవాలయాది నిర్మాణంబులును నన్నదానం బారామప్రతిష్ఠ (మొదలగుస్మార్త) కర్మంబులును గ్రామ్యంబు లైన యగ్నిహోత్రంబు (లయనుష్ఠానప్రకారంబు)ను జీవసృష్టియు (ధర్మార్థకామంబు లనియెడు త్రివర్గంబునయాచరణప్రకారంబును మలినోపాధిక) పాషండసంభవంబును జీవాత్మబంధమోక్షప్రకారంబును స్వరూపావస్థానవిధంబును సర్వతంత్రుం (డైనయీశ్వరుం డాత్మమాయం జేసి సర్వకర్మసాక్షి య

---

1 గుణజంతు లయి పరిణామాపేక్షక లయినవా రెవ్వరియందే కర్మము లాచరింపఁదగు నెవ్వనిచేత గ్రహింపంబడు.

య్యె) నన్మాయ నెడఁబాసి యుదాసీనగతిని (విభుం డై) క్రీడించు తెఱంగును గ్రమంబునఁ బ్రసన్నుండ నై ననాకు నెఱింగింపుము బ్రాహ్మణశాపంబునం జేసి శోకవ్యాకులితచిత్తుండ నై యనశనవ్రతుండ నైననీవు వినుట యెట్లని సందేహింపవలవదు (త్వదీయముఖారవిందవినిస్సృత)నారాయణకథామృతపానకుతూహలి నై ననాకు నింద్రియంబులు వశంబు లై యుండు నది గావున నే నడిగిన ప్రశ్నంబులకు నుత్తరంబులు సవిస్తరంబులుగా [1]నానతిచ్చి కృతార్థునిం జేయఁ బరమేష్ఠితుల్యుండ వగునీవ పూర్వసంప్రదాయానురోధంబున నర్హుండ వగుదు వని విష్ణురాతుం డయినపరీక్షిన్నరేంద్రుండు బ్రహ్మరాతుం డైనశుకయోగి నడిగిన నతండు బ్రహ్మనారదసంవాదంబును నేకసంప్రదాయానుగతంబును గథానుగతిక ప్రకారంబును నై తొల్లి సర్వేశ్వరుండు బ్రహ్మకల్పంబున బ్రహ్మ కుపదేశించిన భాగవతపురాణంబు వేదతుల్యంబు నీ కెఱింగింతు విను మని చెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 224

సీ. భూపాలకోత్తమ భూతహితుండును, జ్ఞానస్వరూపకుఁ డైనయట్టి
ప్రాణికి దేహసంబంధ మెట్లగు నన్న, మహి నొప్పనీశ్వరమాయ లేక
కలుగదు నిద్రలోఁ గలలోనఁ దోఁచిన, దేహబంధంబుల తెఱఁగువలెను
మహిమయోగమాయామహత్త్వంబునం బాంచ, భౌతిక దేహసంబంధుఁ డగుచు
తే. నట్టిమాయాగుణంబుల నాత్మ యోలి
బాల్య కౌమార యౌవనభావములను
వరసుపర్వాదిమూర్తులఁ బొరసి యేను
నాయ దిది యనుసంసారమాయఁ దగిలి. 225

వ. వర్తించుచు నిట్లున్నజీవునికి భగవద్భక్తియోగంబున ముక్తి సంభవించుట యెట్లన్న నెప్పుడేని జీవుండు ప్రకృతిపురుషాతీతం బయినబ్రహ్మస్వరూపంబునందు మహితధ్యాననిష్ఠుం డగు నప్పుడు విగతమోహుం డై యహంకారమమకారాత్మకం బయినసంసరణంబు దొలంగి ముక్తుం డయి యుండు మఱియు జీవేశ్వరులకు దేహసంబంధంబులు గానంబడు చుండు నట్టిదేహధారి యైనభగవంతునందలిభక్తిం జేసి జీవునకు ముక్తి యెత్తెఱంగునం గలుగు నని యడిగితివి జీవుం డవిద్యామహిమం జేసి కర్మానుగతం బయినమిథ్యారూపదేహసంబంధుండు భగవంతుండు నిజయోగమాయామహిమంబునం జేసి స్వేచ్ఛాపరికల్పితచిద్ఘనలీలావిగ్రహుండు గావున భగవంతుం డైనయీశ్వరుండుస్వభజనంబు ముక్తిసాధనజ్ఞానార్థంబు కల్పితం బని చతుర్ముఖునకుఁ [2]దదీయనిష్కపటతపశ్చర్యాదిసేవితుం డయి నిజజ్ఞానానందఘనం బయినస్వరూపంబు చూపుచు నానతిచ్చె నది గావున జీవునికి భగవద్భక్తిమోక్షప్రదాయకం బగు నిందులకు నొక్కయితిహాసంబు

1 నానతి చ్చుని విష్ణురాతుం. 2 నాతనినిష్కపట. నిష్కపట.

గల తెఱంగింతయు నాకర్ణింపుము దాన [1]భవదీయసంశయనివృత్తి యయ్యెడు
నని శుకయోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె. 226

నారాయణుండు బ్రహ్మతపంబునకు మెచ్చి వరంబు లిచ్చుట.

సీ. హరిపాదభక్తిరహస్యోపదేష్టయు, నఖిలదేవతలకు నధివిభుండు
నైనవిధాత గల్పాదియందును నిజా, శ్రయపద్మమున కధిష్ఠాన మరయ
నర్థించి జలముల నన్వేషణము సేసి, నలినంబు మొదలు గానంగ లేక
విసివి క్రమ్మఱను దద్బిసరుహాసీనుఁడై, సృష్టినిర్మాణేచ్ఛఁ జిత్తమందుఁ
తే. జాల నూహించి తత్పరజ్ఞానమహిమ, నరణి మనమునఁ దోఁపక జడను పడుచు
లోకజాలంబుఁ బుట్టింపలేక మోహి, తాత్ముఁడై చింత నొందు నయ్యవసరమున

వ. జలమధ్యంబున నుండి కాదిస్పర్శషోడశాక్షరంబును నేకవింశాక్షరంబునుం గా నక్షరద్వయం బిరుమాఱు మహామునిజనధనం బయినతపస్తపేతివాక్యంబు వినంబడిన నవ్వాక్యంబు పలికినయప్పురుషుని వీక్షింపంగోరి నలుదిక్కులకుం జని వెదకి యెందునుం గానక మరలివచ్చి నిజస్థానంబైన పద్మంబునం దాసీనుండై యొక్కింత చింతించి యట్టివాక్యంబు దన్నుఁ దపంబు సేయు మని నియమించుటగాఁ దలంచి ప్రాణాయామపరాయణుండై జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియంబుల జయించి యేకాగ్రచిత్తుండై సకలలోకసంతాపహేతువగు తపంబు వేయిదివ్యవత్సరంబులు గావింప నీశ్వరుండు ప్రసన్నుండై పొడసూపిన నక్కమలసంభవుండు తత్క్షణంబ రాజసతామసమిశ్రసత్త్వగుణాతీతంబును శుద్ధసత్త్వగుణావాసంబును నకాలవిక్రమంబును సర్వలోకోన్నతంబును సకలసురగణస్తుత్యంబును లోభమోహభయవిరహితంబును నపునరావృత్తిమార్గంబును ననంతతేజోవిరాజితంబును నైన వైకుంఠపురంబుం బొడగని యందు. 228

సీ. సూర్యచంద్రానలస్ఫురణలఁ జొర నీక, నిజదీధితిస్ఫూర్తి నివ్వటిల్ల
దివ్యమణిప్రభాదీపితసౌధవి, మానగోపురహర్మ్యమండపములుఁ
బ్రసవగుచ్ఛస్వచ్ఛభరితకామితఫల, సంతానపాదపసముదయములుఁ
గాంచనదండసంగతమారుతోద్ధూత, తరళవిచిత్రకేతనచయములుఁ
తే. వికచకైరవదళదరవిందగళితమ, రందరసపానమదవదిందిరప్ర
భూతమంజులనినదప్రబుద్ధరాజ, హంసశోభితవరకమలాకరములు. 229

సీ. వల నొప్పఁగా నద్వైతవం కేశవాత్పర, మ్మని పల్కు రాజకీరావళియును
మహిమ [2]సర్వం విష్ణుమయమీజగ, త్తని, చదివెడుశారికాసముదయంబు
నేపారఁగా జితం తే పుండరీకాక్ష, యని లీలఁ బాడుపికావళియును
లలిమీఱఁగా [3]మంగళం భగవాన్ విష్ణు, రా యనిపల్కుమయూరమాలును

1 'భవదీయశరీరబాధానివృత్తి' అని వ్రాఁతప్రతులు. 2, 3 ఈ రెండును వ్యాకరణదుష్టము లయ్యు వ్రాఁతప్రతుల నిట్లె కానిపించుచున్నవి. 2. జగ ద్విష్ణుమయ మఖిల మ్మని. 3. మంగళం మధుసూదన, యనుచుఁ బల్కెడుమయూరావళియును. అ. ప్ర.

తే. దవిలి ¹వమడితిస్వాహాన్వకథానుశబ్ద
కలితముగ మ్రోయుమధుపనికాయములును
గలిగి యఖిలైకదివ్యమంగళవిలాస
మహిమఁ జెన్నొందు వైకుంఠమందిరంబు. 280

వ. మఱియుం బయోధరావళీవిభాసితనభంబునుంబోలె వెలుంగుచున్న యద్దివ్య
ధామంబునందు. 281

సీ. సలలితేందీవరశ్యామాయమానోజ్జ్వ, లాంగులు నవ్యపీతాంబరులును
ధవళారవిందసుందరపత్త్రనేత్రులు, సుకుమారతనులు భాసురవినూత్న
రత్నవిభూషణగ్రైవేయకంకణ, హారకేయూరమంజీరధరులు
నిత్యయౌవనులు విశదనిర్మలచరితులు, రోచిష్ణు లంచితరూఢయశులు
తే. సగుణనందుండు నందుండు సద్గుణుండుఁ
బ్రబలుఁడును నాది యగునిజపార్శ్వచరులు
మఱియు వైదూర్యవిద్రుమామలమృణాళ
తుల్యగాత్రులు దను భక్తితో భజింప. 282

సీ. తాళితాఖిలకల్మషప్రభామరనదీ, జనకకోమలపదాబ్జములవాని
సకలసంపత్కారణాపాంగలక్ష్మీవి, లాసితవక్షస్స్థలంబువానిఁ
బద్మమిత్రామిత్ర²భాసితకరుణాత, రంగితచారునేత్రములవాని
³భువననిర్మాణనైపుణభవ్యనిజజన్మ, కారణనాభిపంకజమువాని
తే. సహిహితాహితశయనవాహములవాని, సేవితామరతాపసశ్రేణివాని
సకలలోకంబులకు గురుఁడైనవానిఁ, గాంచెఁ బరమేష్ఠి గన్నులకలిమి దీఱ.

క. కమనీయరూపరేఖా, రమణీయతఁ జాల నొప్పు రమణీమణి య
క్కమలాలయ దనమృదుకర, కమలంబుల విభునిపాదకమలము లొత్తన్. 284

వ. వెండియు. 285

శా. శ్రీకాంతాతిలకంబు రత్నరుచిరాజిప్రేంఖితస్వర్ణడో
లాకేళిన్ విలసింపఁ దత్కుచభరాలంకారస్రగ్గంధలో
భాకీర్ణప్రచరన్మధువ్రతమనోజ్ఞాలోలనాదంబు ల
స్తోకానుస్వరలీల నొప్పఁగ నిజేశున్ వేడ్కతోఁ బాడఁగన్. 286

వ. అట్టినిత్యవిభూతియందు. 287

మ. సతతజ్ఞానరమాయశోబలమహైశ్వర్యాదియుక్తున్ జగ
త్పతి యజ్ఞేశు ననంతు నచ్యుతు దళత్పంకేరుహాక్షున్ శ్రియః

---

1 'శ్రావణద్వ్యషట్స్వధీత్యాదిశబ్ద' అచ్చుప్రతి. 2 భాసితపుష్పవ, న్నయనాభివవర్ధనం వాలుని. 3 సృష్టికారణవిరించిప్రభవస్థాన, కమనీయనాభి.

పతి నాద్యంతవికారదూరుఁ గరుణాపాథోనిధిన్ సాత్వతాం
పతి వర్ధిష్ణు సహిష్ణు విష్ణు గుణవిభ్రాజిష్ణు రోచిష్ణునిన్. 238

మ. దరహాసామృతపూరితాస్యు నిజభక్తత్రాణపారాయణు
న్నరుణాంభోరుహపత్రలోచనునిఁ [1]బీతావాసుఁ ద్రైలోక్యమం
దరు మంజీరకిరీటకుండలముఖోద్యద్భూషు యోగీశ్వరే
శ్వరు లక్ష్మీయుతవక్షుఁ జిన్మయు దయాసాంద్రుం జతుర్బాహునిన్. 239

వ. మఱియు ననర్ఘరత్నమయసింహాసనాసీనుండును సునందనందకుముదాదిసేవితుండును బ్రకృతిపురుషమహదహంకారంబు లనుచతుశ్శక్తులును గర్మేంద్రియజ్ఞానేంద్రియమనోమహాభూతంబు లనుషోడశశక్తులును బంచతన్మాత్రంబులును బరివేష్టింపఁ గోటికోట్యర్కప్రభావిభాసితుండును (స్వేతరాలభ్య)స్వాభావికసమస్తభాగ్యోదయుండును నై (స్వస్వరూపంబునం గ్రీడించునర్వేశ్వరుం డై)నపరమపురుషుం బురుషోత్తముం బుండరీకాక్షు నారాయణుం జూచి సాంద్రానందకందళితహృదయారవిందుండును రోమాంచకంచుకితశరీరుండును నానందబాష్పధారాసిక్తకపోలుండును నగుచు. 240

క. వరపరమహంసగమ్యు, స్ఫురణం దనరారుపరమపురుషుపదపం
కరుహము లజుఁ డాత్మ చతు, శ్శిరములు సోఁకంగ నతులు సేసిన హరియున్.

చ. [2]ప్రియుఁ డగుబొడ్డుఁదమ్మితొలిబిడ్డఁడు వేలుపుఁబెద్ద భూతసం
చయములఁ జేయుకర్త నిజశాసనపాత్రుఁడు ధాత మ్రొక్కినన్
దయ దళుకొత్తఁ బల్కెఁ బ్రమదస్మితచారుముఖారవిందుఁ డై
నయమునఁ బాణిపంకజమునన్ హరి యాతని దేహ మంటుచున్. 242

వ. ఇట్లనియె. 243

ఆ. కపటమునుల కెంతకాలంబునకు నైన, నంతసింప నేను జలజగర్భ
చిరతపస్సమాధిఁ జెంది విసర్గేచ్ఛ, మెలఁగునిన్నుఁ బరిణమింతుఁ గాని. 244

తే. భద్ర మగుఁగాక నీకు నోపద్మగర్భ, వరము నిపు డిత్తు నెఱిఁగింపువాంఛితంబు
దేవదేవుఁడ నగునస్మదీయపాద, దర్శనావధి ఫలా విపద్దశల కనఘ. 245

చ. సరసిజగర్భ నీయెడఁ బ్రసన్నత నొంది మదీయలోక మే
నిరవుగఁ జూపు టెల్లను నహేతుకభూరిదయాకటాక్షవి
స్ఫురణన కాని నీ దగుతపోవిభవంబునఁ గాదు నీతప
శ్చరణము నాదువాక్యములసంగతిఁ గాదె సరోజసంభవా. 246

1 'బీతాచ్ఛాదు' అమ్ముద్రతి. 2 'ప్రియు...తొలిబిడ్డని...సం, ధయములఁ బుట్టఁజేయు నిజశాసనపాత్రు నుపస్థకుక్ మరో, వతు నతుగొత్తఁ బల్కెఁ'. అని యీ వ్రాఁతప్రతులు.

క. [1]తప మనఁగ మత్స్వరూపము, తప మనుతరువునకు ఫలవిధానము నే నా
తపమున జేజనస్థి, త్యుపసంహరణము లొనర్చుచుందుదుఁ దనయా. 247

క. కావున మద్భక్తికిఁ దప, మేవిధమున మూలధనము నిది నీమది రా
జీవభవ యెఱిఁగి తప మిటు, గావించుట విగతమోహకర్ముఁడ వింకన్. 248

క. అని యాన తిచ్చి కమలజ, మొనయఁగ భవదీయమానసేప్సిత మే మై
నను నిత్తు వేఁడు మనినను, వనరుహసంభవుఁడు వికచవదనుం డగుచున్. 249

చ. హరివచనంబు లాత్మకుఁ బ్రియం బొనరింపఁ బయోజగర్భుఁ డో
పరమపదేశ యోగిజనభావన యీనిఖిలోర్వియందు నీ
యరయనియట్టియర్థ మొకఁ డైనను గల్గునె యైన నామదిన్
బొరసినకోర్కి దేవ వినిపింతు దయామతిఁ జిత్తగింపవే. 250

వ. దేవా సర్వభూతాంతర్యామి వై భగవంతుండ వైననీకు నమస్కరించి మదీయ వాంఛితంబు విన్నవించెద నవధరింపు మవ్యక్తరూపంబులై వెలుంగుభవదీయ స్థూలసూక్ష్మరూపంబులును నానాశక్త్యుపబృంహితంబు లైనబ్రహ్మాదిరూపంబులును నీయంత నీవే ధరియించి జగదుత్పత్తిస్థితిలయంబులం దంతుకీటంబునుం బోలెఁ గావించుచు నమోఘసంకల్పుండ వై లీలావిభూతిం గ్రీడించుమహిమంబుఁ దెలియునట్టిపరిజ్ఞానంబుఁ గృపసేయుము భవదీయశాసనంబున జగన్నిర్మాణంబు గావించునపుడు బ్రహ్మాభిమానంబునం జేసి యవశ్యంబును మహదహంకారంబులు నామదిం బొడముం గావునఁ దత్పరిహారార్థంబు వేఁడెద నన్నుం గరుణార్ద్రదృష్టి విలోకించి దయ సేయు మని విన్నవించిన నాలించి పుండరీకాక్షుం డతని కిట్లనియె. 251

క. వారిజభవ శాస్త్రార్థవి, చారజ్ఞానమును భక్తిసమధికసాక్షా
త్కారము లనునీమూఁడు ను, దారత నీమనమునందు ధరియింప నగున్. 252

సీ. పరికింప మత్స్వరూపస్వభావములును, మహిమావతారకర్మములుఁ దెలియఁ
దత్త్వవిజ్ఞానంబు దలకొని మత్ప్రసా, దమునఁ గల్గెడి నీకుఁ గమలగర్భ
సృష్టిపూర్వమునఁ జర్చింప నే నొకరుండఁ, గలిగి యుండుదు వీతకర్మ నగుచు
సమధికస్థూలసూక్ష్మస్వరూపములుఁ ద, త్కారణప్రకృతియుఁ దగ మదంశ

ఆ. మందు లీన మైన నద్వితీయుండ నై, యుందు నాకు నన్య మొకటి లేదు
సృష్టికాలమందు [2]సృజ్యమానం బగు,జగము మత్స్వరూప మగును వత్స.

క. అరయఁగఁ గల్పప్రళయాం,తరమున నాద్యంతవిరహితక్రియతోడం
బరిపూర్ణనిత్యమహిమం, బరమాత్ముఁడ నై సరోజభవ యే నుందున్. 254

---

1 'తప మనఁగ నామహృదయము, దప మన మద్రూప మనఘ ధర్మము దత మా, తపమున జే జగమ్ము లని తా' ప్రాచీనప్రతులు. 2 దృశ్యమానం బగు.

వ. అదియునుం గాక నీవు నన్నడిగినయీజగన్నిర్మాణమాయా ప్రకారం బెఱింగింతు లేనియర్థంబు శుక్తిరజతభ్రాంతియుంబోలె నేమిటిమహిమం దోఁచి క్రమ్మఱ దోఁపకయుండు నదియె నామాయావిడంబనం బని యెఱుంగు మదియునుం గాక లేనియర్థంబు దృశ్యమానం బగుటను గలయర్థంబు దర్శనగోచరంబు గాకుండుటను ద్విచంద్రాదికంబును దమఃప్రభాసంబును దృష్టాంతంబులుగాఁ దెలియు మేప్రకారంబున మహాభూతంబులు భౌతికంబు లయినఘటపటాదులందుఁ బ్రవేశించి యుండు నాప్రకారంబున నేను నీభూతభౌతికంబు లయిన సర్వకార్యంబులందు సత్త్వాదిరూపంబులం బ్రవేశించి యుండుదు భౌతికంబులు భూతంబులందుఁ గారణావస్థం బొందుచందంబున భూతభౌతికంబులు గారణావస్థం బొంది నాయందు నభివ్యక్తంబు లై యుండవు సర్వదేశంబులయందును సర్వకాలంబులయందును నేది చోదితం బై యుండు నట్టిదియ పరబ్రహ్మస్వరూపంబు తత్త్వం బెఱుంగ నిశ్చయించిన మిముబోఁటివారలకు నీచెప్పినమదీయతత్త్వాత్మకం బైనయర్థంబ యర్థం బని యెఱుంగు మీయర్థం బుత్కృష్టం బయినయది యేకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణించి భవదీయచిత్తంబున ధరియించిన నీకు సర్గాదికర్మంబులందు మోహంబు సెందకుండెడి నని భగవంతుం డయినపరమేశ్వరుండు చతుర్ముఖున కానతిచ్చి నిజలోకంబుతో నంతర్ధానంబు నొందె నని చెప్పి శుకుండు వెండియు నిట్లనియె. 255

సీ. అవనీశ బ్రహ్మయు | నిట్లంతర్హితుం డైనఁ, బుండరీకాక్షుని | బుద్ధి నిలిపి
యానందమునఁ బొంది | యంజలి గావించి, తత్పరిగ్రహమునఁ | దనదుబుద్ధిఁ
గై కొని పూర్వప్ర | కారంబునను సమ, స్తప్రపంచంబును | దగ సృజించి
మఱియొకనాఁడు ధ | ర్మప్రవర్తకుఁ డగు, నఖిలప్రజాపతి | యైనకమల
తే. గర్భుఁ డాత్మహితార్థ మై | కాక సకల, భువనహితబుద్ధి నున్నతి | స్ఫురణ మెఱసి
మానితం బైనయమనియ | మముల రెంటి, నాచరించెను సమ్మోది | తాత్ముఁ డగుచు.

వ. అయ్యవసరంబున. 257

క. ఆనలినాసననందను, లైనసనందాదిమునుల | కగ్రేసరుఁడున్
మానుగఁ బ్రియతముఁడును నగు, నానారదుఁ డేగుదెంచె | నబ్జజుకడకున్.

క. చనుదెంచి తండ్రికిం బ్రియ, మొనరఁగ శుశ్రూషణంబు | లొనరిచి యతఁడుం
దనదెసఁ బ్రసన్నుఁ డగుటయుఁ, గని భగవన్మాయఁ దెలియఁ | గానుత్సుకుఁ డై.

సీ. అవనీశ నీవు న | న్నడిగినపగిది నా, తఁడుఁ దండ్రి నడుగఁ | బితామహుండు
భగవంతుఁ డాశ్రిత | పారిజాతము హరి, కృపతోడఁ దన | కెఱింగించినట్టి
లోకమంగళచతుః | శ్లోకమూలంబున, దశలక్షణంబులఁ | దనరుభాగ
వతము నారదున | కున్నతిఁ జెప్పె నాతఁడు, చారుసరస్వతీ | తీరమునను
తే. హరిపదధ్యానపారీణుఁ | డాత్మవేది, ప్రకటతేజస్వి యగుబాద | రాయణునకుఁ

గోరి యెఱిఁగించె నమ్మహోదారుఁ డలమి, నాకు నెఱిఁగించె నెఱిఁగింతు నీకు నేను.

వ. అదియునుం గాక యిపుడు విరాట్పురుషునివలన నీజగంబు లేవిధంబున జనియించె ననునివి మొదలయిన ప్రశ్నంబులు గొన్ని నన్నడిగితి వేను నన్నింటికి నుత్తరం బగునట్లుగా నమ్మహాభాగవతం బుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మమ్మహాపురాణంబు చతుశ్శ్లోకరూపంబును దశలక్షణంబును నై సంకుచితమార్గంబున నొప్పు నందు దశలక్షణంబు లెవ్వి యనిన సర్గంబును విసర్గంబును స్థానంబును పోషణంబును నూతులును మన్వంతరంబులును నీశానుచరితంబులును నిరోధంబును ముక్తియు నాశ్రయంబును నన బది తెఱంగు లయ్యె దశమాశ్రయవిశుద్ధ్యర్థంబు దక్కినతొమ్మిదిలక్షణంబులు సెప్పంబడ నవి యెట్టి వనిన. 261

తే. మహదహంకారపంచతన్మాత్రగగన, పవనశిఖితోయభూభూతపంచకేంద్రి
యప్రపంచంబు భగవంతునందుఁ గనుట, సర్గ మందురు దీనిని జనవరేణ్య.

క. సరసిజగర్భుండు విరాట్పురుషునివలనన్ జనించి భూరితరచరా
చరభూతసృష్టిఁ జేయుట, పరువడిని విసర్గ మండ్రు భరతకులేశా. 263

క. లోకద్రోహినరేంద్రానీకముఁ బరిమార్చి జగము నిల్పినహరి యా
వైకుంఠనాథువిజయం, బాకల్పస్థాన మయ్యె నవనీనాథా. 264

క. హరి సర్వేశుఁ డనంతుఁడు, నిరుపమశుభమూర్తి సేయు నిజభక్తజనో
ద్ధరణము పోషణ మవనీ, వర యూతు లనంగఁ గర్మవాసన లరయన్. 265

తే. జలజనాథదయాకటాక్షప్రసాద, లబ్ధ సకలైకలోకపాలకవిభూతి
మహిమఁ బొందినవారిధర్మములు విస్తరమునఁ బలుకుట మన్వంతరములు భూప.

క. వనజోదరునవతారక, థనముఁ దదీయానువృత్తిఁ దచ్చారిత్రం
బును విస్తరించి పలుకం, జనునవి యీశానుకథలు సౌజన్యనిధీ. 267

సీ. వసుమతీనాథ సర్వస్వామి యైనగో, విందుండు చిదచిదానందమూర్తి
సలలితస్వోపాధిశక్తిసమేతుఁ డై, తనరారునాత్మీయధామమందు
ఫణిరాజమృదులతల్పంబుపై సుఖలీల, యోగనిద్రారతి నున్నవేళ
సకలజీవులు నిజవ్యాపారశూన్యు లై, యున్నతతేజంబు [1]లురులుకొనఁగ

తే. జరుగునయ్యవస్థావిశేషంబు లెల్ల, విదిత మగునట్లు పలుకుట యది నిరోధ
మన నిది యవాంతరప్రళయం బనంగఁ, బరఁగు నిఁక ముక్తిగతి వినుపార్థివేంద్ర.

సీ. జీవుండు భగవత్కృపావశంబునఁ జేసి, దేహధర్మంబు లై ధృతి నసేక
జన్మానుచరితదృశ్యము లైనయజ్జరా, మరణంబు లాత్మధర్మంబు లయిన
ఘనపుణ్యపాపనికాయనిర్మోచన, స్థితి నొప్పి పూర్వసంచితము లైన
యుపహితపాప్మవర్త్యాదృష్టతద్గుణ, వంతుఁ డై తగ భగవచ్ఛరీర

1. ఉడ్డుమనఁగ ; ఉడ్డుడుగఁగ.

తే. భూతుఁడై పారతంత్ర్యాత్మబుద్ధి నొప్పి, దివ్యమాల్యానులేపనభవ్యగంధ
కలితమంగళదివ్యవిగ్రహవిశిష్టుఁ,డగుచు హరిరూపమొందుటే యనఘ ముక్తి.

వ. మఱియు నుత్పత్తిస్థితిలయంబు లెందగుఁ (జూఁ బ్రకాశింపఁబడు) నది యాశ్రయం బనంబడు నదియ పరమాత్మ బ్రహ్మశబ్దవాచ్యంబు నదియ ప్రత్యక్షానుభవంబున విదితంబు సేయుకొఱకు నాత్మకాధ్యాత్మికాదివిభాగంబు సెప్పంబడియె నది యెట్లనిన నాత్మ యాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబులం ద్రివిధం బయ్యె నందు నాధ్యాత్మికంబు చక్షురాదిగోళకాంతర్వర్తి యై యెఱుంగంబడుఁ జక్షురాదికరణాభిమాని యై ద్రష్ట యైనశరీరకుం డతండె యాధిదైవికుం డనం దగుఁ జక్షురాద్యధిష్ఠానాభిమానిదేవత యై సూర్యాదితేజోవిగ్రహుండు నగుచు నెవ్వనియందు నీయుభయవిభాగంబునుం గలుగు నతండె యాధిభౌతికుండును విరాడ్విగ్రహుండును నగుం గావున ద్రష్టయు దృక్కును దృశ్యంబు ననం దగు నీమూఁటియందు నొకటి లేకున్న నొకటి గానరా దీత్రితయంబు నెవ్వం డెఱుంగు నతండు సర్వలోకాశ్రయుండై యుండు నతండె పరమాత్మయును నమ్మహాత్ముండు లీలార్థంబై జగత్సర్జనంబు సేయుతలంపున బ్రహ్మాండంబు వినిర్భేదించి తనకు సుఖశయనంబు నపేక్షించి మొదల [1]జలతత్త్వంబు సృజియించె స్వతఃపరిశుద్ధుండు గావున (స్వసృష్టం బై) యేకార్ణవాకారం బైనజలరాశియందు శయనంబు సేయుటం జేసి "శ్లో. ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః। అయనం తస్య తాః పూర్వం తేన నారాయణః స్మృత" యను (ప్రమాణము చొప్పున) నారాయణశబ్దవాచ్యుండు గావున నతనిప్రభావంబు వర్ణింప దుర్లభం బుపాదానభూతం బయినద్రవ్యంబును ద్రివిధం బయినకర్మంబును గలాకాష్ఠాద్యుపాధిభిన్నం బయినకాలంబును [2]జ్ఞానాదికం బగుజీవస్వభావంబును (భోక్తయగు) జీవుండును నెవ్వనియనుగ్రహంబునం జేసి వర్తించుచుండు నెవ్వనియుపేక్షం జేసి వర్తింపకుండు నట్టి ప్రభావంబు గలసర్వేశ్వరుండు దా నేక మయ్యు ననేకంబుగాఁ దలంచి యోగతల్పంబునం బ్రబుద్ధుండై యుండి యటమీఁద స్వసంకల్పంబునం జేసి హిరణ్మయం బైనతనవిగ్రహంబు నధిదైవతంబును నధ్యాత్మికంబును నధిభూతంబును ననుసంజ్ఞాయుతం బై త్రివిధంబుగా సృజియించె. 270

సీ. అట్టివిరా[3]డ్విగ్రహంబందు గగనతే,జఃప్రాణములు సర్వజంతురతుఁడు
నై నట్టిజీవుని ననుసరింపుచు నుండుఁ, బంబి జీవుఁడు శరీరంబువలన
వెలువడి చన జీవి వెనుకొని ప్రాణముల్, చనుచుండు నిజనాథు ననుసరించి
భటులచందంబునఁ బాటిల్లు క్షుత్తును, భూరితృష్ణయు మఱి ముఖమువలనఁ

1 జలతల్పంబు. 2. ద్రవ్యకాలాదిస్వభావంబును భోక్త. 3 'ద్విగ్రహాంతరాకాశంబు వలన నోజస్సహోబలము లయ్యెఁ, బ్రాణంబు సూక్ష్మరూపక్రియాశక్తిచే, జనియించి ముఖ్యాసు వనఁగఁ బరఁగె' అనియే అచ్చుప్రతి.

తే. తాలుజిహ్వాదికంబు లుద్భవము నొందె
నందు నుదయించె నానావిధైకరసము
లెనయ నవి యెల్ల జిహ్వచేత నెఱుఁగఁబడును
మొనసి పలుక నపేక్షించుముఖమువలన. 271

వ. *మఱియు [1]వాగింద్రియంబు పుట్టె దానికి దేవత యగ్ని యా రెంటివలన భాషణంబు వొడమె నాయగ్నికి మహాజలవ్యాప్తం బగుజలంబున నిరోధంబు గలుగుటం జేసి యాజలంబె ప్రతిబంధకం బయ్యె దోధూయమానం బైన మహావాయువువలన ఘ్రాణంబు పుట్టెం గావున వాయుదేవతాకం బైన ఘ్రాణేంద్రియంబు గంధగ్రహణసమర్థం బయ్యె నిరాలోకం బగు నాత్మ నాత్మయందుఁ జూడం గోరి తేజంబువలన నాదిత్యదేవతాకం బై రూపగ్రాహకం బైన యక్షియుగళంబు పుట్టె ఋషిగణంబులచేత బోధితుం డగుచు భగవంతుండు దిగ్దేవతాకంబును శబ్దగ్రాహకంబును నైన శ్రోత్రేంద్రియంబు పుట్టించె సర్జనంబు సేయుపురుషునివలన మృదుత్వకాఠిన్యంబులును లఘుత్వగురుత్వంబులును నుష్ణత్వశీతలత్వంబులునుం జేసెడుత్వగింద్రియాధిష్ఠానం బగుచర్మంబు పుట్టె బహిర్గతం బయిన చర్మంబువలన రోమంబు లుదయించె వానికి మహీరుహంబు లధిదేవత లయ్యె నందు నధిగతస్పర్శగుణుండును నంతర్బహిఃప్రదేశంబుల నావృతుండును నగువాయువువలన బలవంతంబులును నింద్రదేవతాకంబులును నాదానసమర్థంబులును నానాకర్మకరణదక్షంబులును నగుహస్తంబు లుదయించె స్వేచ్ఛావిషయగతిసమర్థుం డగునీశ్వరునివలన విష్ణుదేవతాకంబు లగుపాదంబు లుదయించెఁ బ్రజానందామృతార్థి యగుభగవంతునివలనఁ బ్రజాపతిదేవతాకం బై స్త్రీసంభోగాదికామ్యసుఖంబులు గార్యంబులుగాఁ గలశిశ్నోపస్థంబు లుదయించె మిత్రుం డధిదైవతంబుగాఁ గలిగి భుక్తాన్నాద్యసారాంశత్యాగోపయోగం బగుపాయు వనెడిగుదం బుద్భవించె వానికృత్యం బుభయమలమోచనంబు దేహంబుననుండి దేహాంతరంబుఁ జేరం గోరి పూర్వకాయంబు విడుచుటకు సాధనం బగునాభిద్వారంబు సంభవించె నట్టినాభియు ప్రాణాపానబంధస్థానం బనంబడుఁ దద్బంధవిశ్లేషంబె మృత్యు వగు నదియు యూర్ధ్వాధోదేహభేదకం బనియును జెప్పంబడు నన్నపానాదిధారణార్థంబుగ నాంత్రకుక్షినాడీనిచయంబులు గల్పింపంబడియె వానికి నదులును సముద్రంబులును నధిదేవత లయ్యె వానివలనఁ దుష్టిపుష్టులను నుదరభరణరసపరిణామంబులు గలిగియుండు నాత్మీయమాయాచింతనం బొనర్చు నపుడు కామసంకల్పాదిస్థానం బగుహృదయంబు గలిగె దానివలన మనంబును

* ఈవచనమంతయు వ్రాఁతప్రతులపాఠమునకు భిన్నము. ఇట విస్తరభీతిచే పాఠభేదము తెలుపఁబడినది గాదు. 1 'నగ్నియు వాగ్దేవతయు నాసికవలన దోధూయమానం బైనమహా' వ్రా. ప్ర.

జంద్రుండును గాముండును సంకల్పంబును నుదయించె నంతమీఁద జగత్సర్జ
నంబు సేయువిరాడ్విగ్రహంబువలన సప్తధాతువులును బృథివ్యప్తేజోమయంబు
లయినసప్తప్రాణంబులును వ్యోమాంబువాయువులచే నుత్పన్నంబులై గుణాత్మ
కంబు లైనయింద్రియంబులును నహంకారప్రభవంబు లైనగుణంబులును సర్వ
వికారస్వరూపం బగుమనస్సును విజ్ఞానరూపిణి యగుబుద్ధియును వివిధం బగు
నిది యంతయు సర్వేశ్వరునిస్థూలవిగ్రహంబునం బుట్టు మఱియును. 272

క. వరుసఁ బృథివ్యాద్యష్టా, వరణావృత మై సమగ్రవైభవములఁ బం
కరుహభవాండాతీత, స్ఫురణం బెలువొందు నతివిభూతి దలిర్పన్. 273

క. పోలు పగుసకలవిలక్షణ, ములు గలయాద్యంతశూన్యమును నిత్యము నై
లలి సూక్ష్మ మై మనోవా,క్కులకుం దలపోయఁగా నగోచర మగుచున్. 274

సీ. అలఘుతేజోరూప మైనరూపమునకు, క్షితినాథ నాచేతఁ జెప్పఁబడిన
మానితస్థూలసూక్ష్మస్వరూపంబులు, వల నొప్పఁగలభగవత్స్వరూప
మమ్మహాత్మునిమాయాబలంబునఁ జేసి, దివ్యమునీంద్రులుఁ దెలియ లేరు
వసుధేశ వాచ్యమై వాచకం బై నామ,రూపముల్ క్రియలును రూఢిఁ దాల్చి

ఆ. యుండునట్టియీశ్వరుండు నారాయణుం, డఖిలధృతి జగన్నియంత యైన
చిన్మయాత్ముండు సృజియించు నీప్రజా,పతుల ఋషుల మునులఁ బితృవరులను.

వ. మఱియును. 276

సీ. సుర సిద్ధ సాధ్య కిన్నరవర చారణ, గరుడ గంధర్వ రాక్షస పిశాచ
భూత వేతాళ కింపురుష కూశ్మాండ గు,హ్యక డాకినీ యక్ష యాతుధాన
విద్యాధ రాప్సరో విషధర గ్రహ మాతృ,గణ వృక హరి ఘృష్టి ఖగ మృగాళి
భల్లూక రోహిత పశు వృక్షయోనుల, వివిధకర్మంబులు వెలయఁ బుట్టి

తే. జలనభోభూతలంబుల సంచరించు, జంతురాసుల సత్త్వరజస్తమోగు
ణములఁ [1]దిర్యక్సురాసురనరధరాది, భావముల భిన్ను లగుదురు పౌరవేంద్ర.

మ. ఇర వొందన్ [2]ద్రుహిణాత్మకుం డయి రమాధీశుండు విశ్వంబు సు
స్థిరతన్ నిల్పి కృపాకటాక్షమున రక్షించున్ సమస్తప్రజో
త్కరసంహారము సేయునప్పుడు హరాంతర్యామి యై యింతయున్
హరియించుం బవనుండు మేఘముల మాయం జేయుచందంబునన్. 278

క. ఈపగిదిని విశ్వము సం,స్థాపించును మనుచు నడఁచు ధర్మాత్ముఁ డై
దీపితతిర్యఙ్నరసుర, రూపంబులు దాల్చి హరి పరుం డజుఁ డెలమిన్. 279

సీ. హరియందు నాకాశ మాకాశమున వాయు, వనిలంబువలన హుతాశనుండు
హవ్యవాహనునందు నంబువు లుదకంబు, వలన వసుంధర గలిగె ధాత్రి

1 'సురనరతిర్యగనాగాది; సురనరకీటకనాగాది' అని వ్రాఁతప్రతులు.
2 'భువనావనుం డయి' అని వ్రాఁతప్రతులు.

వలన బహువిధప్రజావళి యుద్భవం బయ్యె, నింతకు మూల మై కరమొనఁగునట్టి
నారాయణుఁడు చిదానందస్వరూపకుం, డవ్యయుం డజరుఁ డనంతుఁ డాఢ్యుఁ

తే. డాదిమధ్యాంతశూన్యుం డనాదినిధనుఁ, డతనివలనను సంభూత మైనయట్టి
సృష్టిహేతుప్రకార మీక్షించి తెలియఁ, జాల రెంతటిమును లైన జనవరేణ్య.

వ. అదియునుం గాక. 281

మ. ధరణీశోత్తమ భూతసృష్టి నిటు సంస్థాపించి రక్షించు నా
హరి కర్తృత్వము నొల్ల కాత్మగతమాయారోపితం జేసి తా
నిరవద్యుండు నిరంజనుండుఁ బరుఁడున్ నిష్కించనుం డాఢ్యుఁడున్
నిరపేక్షుండును నిష్కళంకుఁ డగుచున్ నిత్యత్వముం బొందెడిన్. 282

వ. (బ్రహ్మసంబంధి యగు) నీకల్పప్రకారం (బవాంతరకల్పంబుతోడ) సంకుచితప్రకారంబున నెఱింగించితి నిట్టిప్రాకృతవైకృతకల్పప్రకారంబులును దత్పరిమాణంబులును గాలకల్పలక్షణంబులును విగ్రహంబును నవాంతరకల్పంబులు మన్వంతరాదిభేదవిభాగస్వరూపంబును నతివిస్తారంబుగ నెఱింగింతు విను మదియునుం బద్మకల్పం బనం దగు నని భగవంతుం డైనశుకుండు పరీక్షిత్తునకుం జెప్పె నని సూతుండు మహర్షులకు నెఱింగించిన. 283

క. విని శౌనకుండు సూతుం, గనుఁగొని యి ట్లనియె సూత కరుణోపేతా
జననుతగుణసంఘాతా, ఘనపుణ్యసమేత విగతకలుషవ్రాతా. 284

వ. పరమభాగవతోత్తముం డైనవిదురుండు బంధుమిత్రజాతంబుల విడిచి సకలభువనపావనంబులును గీర్తనీయంబులును నైనతీర్థంబులను నగణ్యంబు లైనపుణ్యక్షేత్రంబులను దర్శించి క్రమ్మఱ వచ్చి కౌషారవి యగుమైత్రేయుం గని యతనివలన నధ్యాత్మబోధంబు వడసె నని వినంబడు నది యంతయు నెఱింగింపు మనిన నతం డి ట్లనియె. 285

క. వినుఁ డిపుడు మీరు న న్నడి,గిన తెఱఁగున శుకమునీంద్రు గేయుఁ బరీక్షి
జ్జనపతి యడిగిన నతఁ డా,తని కెఱిఁగించినవిధంబుఁ దగ నెఱిఁగింతున్. 286

వ. సావధానుల రై వినుం డని. 287

ఉ. రామ గుణాభిరామ దినరాజకులాంబుధిసోమ తోయద
శ్యామ దశాననప్రబలసైన్యవిరామ సురారిగోత్రసు
త్రామ సుబాహుబాహుబలదర్పతమఃపటుతీవ్రధామ ని
ష్కామ కుభృల్లలామ గరకంఠసతీనుతనామ రాఘవా. 288

క. అమరేంద్రసుతవిదారణ, కమలాప్తతనూజరాజ్యకారణ భవనం
దమనదినేశ్వర రాజో,త్తమ దైవతసార్వభౌమ దశరథరామా. 289

మాలిని. నిరుపమగుణజాలా ! నిర్మలానందలోలా
దురితఘనసమీరా ! దుష్టదైత్యప్రహారా
శరధిమదవిశోషా ! చారుసద్భక్తపోషా
సరసిజదళనేత్రా ! సజ్జనస్తోత్రపాత్రా. 290

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజపాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతపురాణంబునందుఁ బరీక్షిత్తుతోడ శుకయోగి భాషించుటయు భాగవతపురాణవైభవంబును ఖట్వాంగు మోక్షప్రకారంబును ధారణాయోగవిషయం బయినమహావిష్ణుని శ్రీపాదాద్యవయవంబుల సర్వలోకంబులు నున్న తెఱంగును సత్పురుషవృత్తియు మోక్షవ్యతిరిక్తసర్వకామ్యఫలప్రదదేవతాభజనప్రకారంబును మోక్షప్రదుండు శ్రీహరి యనుటయు హరిభజనవిరహితులైనజనులకు హేయతాపాదనంబును రాజప్రశ్నంబును శుకయోగి శ్రీహరిస్తోత్రంబు సేయుటయు వాసుదేవప్రసాదంబునం జతుర్ముఖుండు బ్రహ్మాధిపత్యంబు వడయుటయు శ్రీహరివలన బ్రహ్మరుద్రాదిలోకప్రపంచంబు వుట్టుటయు శ్రీమన్నారాయణదివ్యలీలావతారపరంపరావైభవవృత్తాంతసూచనంబును భాగవతవైభవంబును బరీక్షిత్తు శుకయోగి నడిగినప్రపంచాదిప్రశ్నంబులును నందు శ్రీహరి ప్రధానకర్త యని తద్వృత్తాంతంబు సెప్పుటయు భగవద్భక్తివైభవంబును బ్రహ్మతపశ్చరణంబునకుం బ్రసన్నుండై హరి వైకుంఠనగరంబుతోడఁ బ్రసన్నుం డయిన స్తోత్రంబు సేసి తత్ప్రసాదంబునం దన్మహిమంబు వినుటయు వాసుదేవుం డానతిచ్చినప్రకారంబున బ్రహ్మ నారదునికి భాగవతపురాణప్రధానదశలక్షణంబు లుపన్యసించుటయు నారాయణవైభవంబును జీవాదితత్త్వసృష్టియు శ్రీహరినిత్యవిభూత్యాదివర్ణనంబును గల్పప్రకారాదిసూచనంబును శౌనకుండు విదురమైత్రేయసంవాదంబు సెప్పు మని సూతు నడుగుటయు ననుకథలం గలద్వితీయస్కంధము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

తృతీయస్కంధము.

మహితవినుతదివిజ
స్తోమ యశస్సోమ రాజసోమ సుమేరు
స్థేమ వినిర్జితభార్గవ
రామ దశాననవిరామ రఘుకులరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠు లగునమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం డైనసూతుం డిట్లనియె నట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డైనపరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 2

ఉ. పాండునృపాలనందనులు బాహుబలంబున ధార్తరాష్ట్రులన్
భండనభూమిలో గెలిచి పాండురశారదచంద్రచంద్రికా
ఖండయశఃప్రసూనకలికాతతిఁ గౌరవరాజ్యలక్ష్మి నొం
డొండ యలంకరించుచు జయోన్నతి రాజ్యము సేయుచుండఁగన్. 3

క. మనుజేంద్ర విదురుఁ డంతకమును వనమున కేఁగి యచట మునిజనగేయున్
వినుతతపోధౌరేయు, న్ననుపమగుణజనవిధేయు నమ్మైత్రేయున్. 4

క. కనుఁగొని తత్పాదంబులు, దనఫాలము సోఁక మ్రొక్కి తగ నిట్లనియెన్
మునివర సకలజగత్పావనచరితుఁడు కృష్ణుఁ డఖిలవంద్యుం డెలమిన్. 5

క. మండితతేజోనిధి యై, పాండవహితమతిని దూతభావంబున వే
దండపురి కేఁగి కురుకుల, మండనుఁ డగుధార్తరాష్ట్రమందిరమునకున్. 6

తే. చనఁగ నొల్లక మద్గృహంబునకు భక్త
వత్సలుం డగుకృష్ణుండు వచ్చు టేమి
కతము నా కది యెఱిఁగింపు కరుణతోడ
ననుచు విదురుండు మైత్రేయు నడిగె ననిన. 7

క. విని వెఱఁ గంది పరీక్షి, న్మనుజవరేణ్యుండు విమలమతిని త్రంద్రున్

మునికులజలనిధిచంద్రున్, సునిశితహరిభక్తిసాంద్రు। శుకయోగీంద్రున్. 8
క. కని యిట్లనె మైత్రేయుని, ననఘుం డగువిదురుఁ డేర।హస్యము లడిగెన్
ముని యేమి సెప్పె నేపగి, దిని దీర్ఘము లాడె నచటఁ। దిరుగుచు నుండెన్. 9
తే. ఇన్నియును దెలియఁగ నాన।తిచ్చి నన్ను, నర్థి రక్షింపవే విమ।లాంతరంగ
ఘనదయాపాంగ హరిపాద।కమలభృంగ, మహితగుణసంగ పాపత।మఃపతంగ.
చ. అనవుడు బాదరాయణి ధ।రాధిపు కిట్లనుఁ బూరువంశవ
ర్ధన విను కృష్ణుఁ డైనధృత।రాష్ట్రనృపాలుఁడు పెంపుతో సుయో
ధనముఖపుత్రులం గడు ము।దంబునఁ బెంచుచుఁ బాండురాజు ద
ప్పినపిదపం దదాత్మజులు। వెల్కుటి తన్నని చేర వచ్చినన్. 11
వ. ఇట్లు సేరవచ్చినపాండవులయెడ నసూయానిమగ్ను లై సుయోధనాదులు. 12
క. పెట్టిరి విషాన్న మంటం, గట్టిరి ఘనపాశములను। గంగానదియం
దొట్టిరి రాజ్యము వెడలం, గొట్టిరి ధర్మంబు విడిచి। కుటిలాత్మకు లై. 13
క. క్రూరాత్ము లగుచు లాక్షా, గారంబున వారు నిద్రఁ। గైకొని యుండన్
దారుణశిఖిఁ దరికొలిపిరి, మారణకర్మముల [1]కప్ర।మత్తత వెలయన్. 14
తే. సూరిజనగేయ మగురాజ।సూయయజ్ఞ,విలసదవభృథసేకప।విత్ర మైన
ద్రౌపదీచారువేణీభ।రంబు వట్టి, కొలువులోపలి కీడ్చిరి। కుచ్చితమున. 15
క. కావున వారల కపకృతి, గావింపని దొకదినంబుఁ। గలుగదు తమజ
న్మావధి నిజనందనులను, వావిరి నయ్యంధనృపతి। వల దనఁ డయ్యెన్. 16
తే. మాయజూదంబు వన్ని దు।ర్మార్గవృత్తిఁ
బుడమిఁ గొని యడవులకుఁ బో।నడువ నచటఁ
దిరిగి వారలు సమయంబు। దీర్చి యేఁగు
దెంచి తమయంశ మడిగినఁ। బంచి యీక. 17
వ. ఉన్నయెడ. 18
చ. సకలనియంత యైనహరి। సర్వశరణ్యుఁడు మాధవుండు సే
వకనవకల్పకంబు భగ।వంతుఁ డనంతుఁ డనంతశక్తి నం
దకధరుఁ డబ్జలోచనుఁడు। ధర్మతనూభవుచే నియుక్తుఁ డై
యకుటిలభక్తియోగమహి।తాత్మకుఁ డై ధృతరాష్ట్రపాలికిన్. 19
క. చని యచట భీష్మగురుత, త్తనయకృపాచార్యనిఖిల।ధాత్రీపతులున్
విని యనుమోదింపఁగ ని, ట్లనియెన్ ధృతరాష్ట్రుతోడ। నవనీనాథా. 20
క. కౌరవపాండవు లిరువురు, నారయ నీకొక్కసమము। యవనీవర నీ
వేరీతి నైనఁ బాండుకు, మారులపా లొసఁగితేని। మను నుభయంబున్. 21
క. అని ధర్మబోధమునఁ బలి, కినమాటలు సెవుల నిడమిఁ। గృష్ణుఁడు విదురున్

1 'కప్రమత్తుల రగుచున్' ప్రా. ప్ర.

ఘననీతిమంతుఁ బిలువం, బనిచినఁ జనుదెంచెఁ గురుసభాస్థలమునకున్. 22

వ. చనుదెంచి యచటిజనంబులచేత నుపస్థితం బయినకార్యంబు దెలిసినవాఁ డయి
ధృతరాష్ట్రు నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 23

మ. ధరణీనాయక పాండుభూవిభుఁడు నీతమ్ముండు దత్పుత్త్రులం
బరిరక్షించిన ధర్మవుం దగవునుం బాటిల్లు వంశంబు ను
స్థిరసౌఖ్యోన్నతిఁ జెందు శత్రుజయముం జేకూరు గోపాలశే
ఖరుచిత్తంబును వచ్చు న ట్లగుట యోఁ గౌరవ్యవంశాగ్రణీ. 24

ఆ. వారితండ్రిపాలు వారికి నొసఁగి నీ, పాలు సుతుల కెల్లఁ బంచి యిచ్చి
చలము విడిచి ధర్మమలవడ నీబుద్ధిఁ, జొనుపవయ్య కులము మనుపవయ్య.

చ. వినుము నృపాల నాపలుకు వేయును నేల సమీరసూతి నీ
తనయులపేరు విన్నఁ బదతాడితదుష్టభుజంగమంబుచా
డ్పునఁ గన లొందు నింతయును మున్నును జెప్పితిఁ గాదె వానిచే
తన భవదీయపుత్త్రులకుఁ దప్పదు మృత్యు వ దెన్నిభంగులన్. 26

వ. అదియునుం గాక. 27

క. నీపుత్త్రులశౌర్యంబును, జాపాచార్యాపగాత్మజాతకృపభుజా
టోపంబును గర్ణుదురా, లాపంబులు నిజముగాఁ దలంతె మనమునన్. 28

వ. అ ట్లేని వినుము. 29

ఉ. ఏపరమేశుచే జగము లీసచరాచరకోటితో సము
ద్దీపిత మయ్యె నేవిభునిదివ్యకళాంశజు లబ్జగర్భగౌ
రీపతిముఖ్యదేవమునిబృందము లెవ్వఁ డనంతుఁ డచ్యుతుం
డాపురుషోత్తముండు గరుణాంబుధి కృష్ణుఁడు వో నరేశ్వరా. 30

ఉ. అట్టిజగన్నివాసుఁడు మురాసురభేది పరాపరుండు చే
పట్టి సఖుండు వియ్యమును బాంధవుఁడున్ గురుఁడున్ విభుండు నై
యిట్టుల మైనప్రేమమున నెప్పుడుఁ దోడ్పడు చుండ వారల
జుట్టన వ్రేల నెవ్వరికిఁ జూపఁగ వచ్చునె పార్థివోత్తమా. 31

ఉ. కావునఁ బాండునందనులఁ గాటియ పెట్టక రాజ్యభాగమున్
వారికి నిచ్చి రాజ్యమును వంశముఁ బుత్త్రుల బంధువర్గముం
గావుము గాక లోభి యగుకష్టసుయోధనుమాట వింటివే
భూవర నీయుపేక్ష నగుఁ బో కులనాశము బంధునాశమున్. 32

తే. ఒకనికై యిట్లు కుల మెల్ల నుక్కడంప
నొత్తిగొనఁ జూచె దిది నీతియయే నృపాల
వినుము నామాట నీసుయోధనుని విడిచి
కులము రాజ్యంబుఁ దేజంబు నిలుపవయ్య. 33

క. అని యిట్లు పలికి చెప్పిన, విని దుర్యోధనుఁడు రోషవివశుం డగుచు
న్నినతనయశకునిదుశ్శాసనుల నిరీక్షించి తామసంబునఁ బలికెన్. 34

క. దాసీపుత్త్రుని వీరల, దాసీనుం జేయ కిటకుఁ దగునె పిలువఁగా
నాసీనుం డై ప్రేలెడు, గాసిలి చెడి పోవ వెడలఁగా నడువ రనా. 35

వ. అని యిట్లు దుర్యోధనుం డాడినదురాలాపంబులు దనకు మనస్తాపంబు సేయం గార్యంబు విచారించి ధైర్యం బవలంబించి యొండు వలుక నొల్లక శరశరాసనంబులు విడిచి క్రోధంబు నడంచి వనంబునకుం జని యందు. 36

సీ. విష్ణుస్వయంవ్యక్తవిమలభూములను బవిత్రంబు లగుహరిక్షేత్రములను
నెలకొని దేవతానిర్మితహరిదివ్యభూముల గంగాదిపుణ్యనదుల
సిద్ధపురాణప్రసిద్ధపుణ్యాశ్రమస్థలముల నుపవనస్థలము లందు
గంధమాదనముఖక్ష్మాభృత్తటంబుల, మంజులగిరికుంజపుంజములను
తే. వికచకైరవపద్మహల్లకమరంద, పానవశమత్తమధుకరగానబుద్ధ
రాజహంసవిలోలవిరాజమాన, మగుచుఁ జెలు వొందుపంకేరుహాకరముల. 37

క. మఱియును ఋష్యాశ్రమ వన, సరి దుపవన నద పుళింద జనపద గిరిగ
హ్వర గోష్ఠ యజ్ఞశాలా, పుర దేవాయతనపుణ్యభూములయందున్. 38

క. కూరలుఁ గాయలు నీళ్లా, హారముగాఁ గొనుచు నియమ మలవడఁగ నసం
స్కారశరీరకుం డగుచు ను, దారత నవధూతవేషధరుఁ డై వరుసన్. 39

క. హర్షము గదురఁగ భారత, వర్షమునం గలుగుపుణ్యవరతీర్థము లు
త్కర్షం జూచుచు విగతా, మర్షుం డై సంచరించె మనుజవరేణ్యా. 40

వ. ఇట్లు సంచరించుచుఁ బ్రభాసతీర్థమ్మునకు వచ్చునప్పుడు. 41

చ. అరుగుచు దైత్యభేదనదయాపరిలబ్ధసమస్తమేదినీ
భరణధురంధరుం డగుచుఁ బాండుసుతాగ్రజుఁ డొప్పు[1]చుండు న
త్తఱి విదురుండుఁ దత్సరిదుదంచితసాల రసాల మాధవీ
కురువక మాలతీ వకుళకుంజ లసత్తటమందు నున్నెడన్. 42

చ. నరవర వేణుజానలవినష్టమహాటవిమాడ్కిఁ శాంక్షభూ
వరధృతరాష్ట్రసూను[2]లనివారణఁ జాల విరోధమెత్తి యొం
డొరుల జయింపఁ గోరి కదనోర్విఁ గురుక్షితిపాలముఖ్యు లం
దఱు మృతు లౌటయున్ విని ఘనంబుగ శోకనిమగ్నచిత్తుఁ డై. 43

ఉ. ఆయెడఁ గాలు దన్నక రయంబున నేఁగి సరస్వతీనదీ
తోయములందుఁ గ్రుంకి మునితుల్యుఁడు వేచని యొం దనూనపా
త్తోయరుహాప్తభార్గవపృథుత్రితసోమ[3]సుదాసశక్తిభృ

1 'చుండ భూ, వర విదురుండుఁ దన్నికటంవర్యతమాలరసాల' అ. ప్ర. 2 'లనివార్య నిరూఢవిరోధ' అచ్చుప్రతి. 3 'కుమారగోసుధా, వాయు' వ్రా. ప్ర.

ద్వాయుయమాభిధానయుతవాహినులం దనురక్తిఁ గ్రుంకుచున్. 44

ఉ. వెండియుఁ బుణ్యభూములఁ బవిత్రసరిత్తులఁ జూచుచున్ రమా
మండనుఁ డుండుదివ్యరుచిమన్మణిచారుకవాటగేహళీ
మండితసౌధగోపురవిమానము లున్నతభక్తిఁ జూచుచున్
నిండినవేడ్కఁ గృష్ణపదనీరజచింతనుఁడై క్రమంబునన్. 45

విదురుం డుద్ధవుం గని కృష్ణాదులవృత్తాంతం బడుగుట.

చ. చని చని తొంటిమత్స్యకురుజాంగలభూము లతిక్రమించి చ
య్యన యమునానదిం గడచి యచ్చట భాగవతున్ సరోజలో
చన[1]నిజభక్తు సద్గుణవిశారదు శాంతుని దేవమంత్రిశి
ష్యుని మహితప్రసిద్ధుఁ బరిశోషితదోషుఁ బ్రబుద్ధు నుద్ధవున్. 46

క. కని యనురాగవికాసము, దనమనమునఁ దొంగలింపఁ దగ గాఢాలిం
గన మాచరించి నెయ్యం, బునఁ గుశలప్రశ్న సేసి ముదమునఁ బలికెన్. 47

క. హరిభక్తుల పుణ్యాత్ముల, దురితవిదూరుల విరోధిదుర్దమబలులం
గురుకులతిలకుల కుంతీ, వరసూను[2]ల సేమ మరసి వారనిభక్తిన్. 48

వ. ఇట్లనియె. 49

చ. హరి దననాభిపంకరుహమందు జనించినయట్టిభారతీ
శ్వరుఁ డతిభక్తి వేఁడ యదువంశమునన్ బలకృష్ణమూర్తులై
పరఁగ జనించి భూభరముఁ బాపినభవ్యులు రేవతీందిరా
వరు లట శూరసేనునినివాసమునన్ సుఖ మున్నవారలే. 50

చ కురుకులు లాదరింపఁగ సఖుండును నాప్తుఁడు నై తనర్చి సో
దరతరుణీజనంబులను దత్పతు[3]లం గడుగారవంబునం
గరుణ దలిర్ప నాత్మజులఁ గాంచెఁ బ్రియోన్నతిఁ బ్రోచువాఁడు సు
స్థిరమతి నున్నవాఁడె వసుదేవుఁడు వృష్ణికులప్రదీపకా. 51

శా. కందర్పాంశమునం దనూజుఁ బడయం గామించి భూదేవతా
బృందంబున్ భజియించి తత్కరుణఁ [4]దాపింఛప్రభావర్ణుఁ బెం
పొందన్ రుక్మిణి గన్ననందనుఁడు ప్రద్యుమ్నుండు భాస్వచ్ఛమూ
సందోహంబులు దన్నుఁ గొల్వ మహితోత్సాహంబుతో నొప్పునే. 52

క. సరసిజలోచనకరుణా, పరిలబ్ధసమస్తధరణిపాలనమహిమం
బరమప్రీతి సుఖించునె, చిరవిభవోదారుఁ డుగ్రసేనుఁడు జగతిన్. 53

చ. లలితపతివ్రతామణి విలాసవతీతిలకంబు పార్వతీ
లలన గుమారుఁ గన్నటు సులక్షణ జాంబవతీలలామ ని

---

1 నిజభక్తసద్గుణ. 2 'లు గుశలులే యంవారలభక్తిన్' అ. ప్ర. 3 'ల న్నతిగారవం' వ్రాఁతప్రతులు. 4 'దీపింపం బ్రభావంబు' అ. ప్ర.

ర్మలగతిఁ గన్నపట్టి సుకుమారతనుండు విరోధిభంజనో
త్కలిక సుఖంచునే గుణకదంబుఁడు సాంబుఁడు వృష్ణిపుంగవా. 54

క. హరిపద సేవకుఁ డరిభీ, కరుఁ డర్జునువలన మిగులఁ గార్ముకవిద్యల్
[1]దిరముగఁ గఱచిన సాత్యకి, వరసుఖవిభవముల నున్నవాఁడె ధరిత్రిన్. 55

మ. జలజాతాంకుశచక్రచాపకులిశచ్ఛత్త్రాదిరేఖాంకితో
జ్జ్వలగోవిందపదాబ్జలక్షితవిరాజన్మార్గధూళిచ్ఛటా
కలితాంగుండు విధూతకల్మషుఁడు నిష్కామైకధర్ముండు స
త్కులజాతుం డన నొప్పునట్టిఘనుఁ డక్రూరుండు [2]జీవించునే. 56

క. శ్రుతులును గ్రతుజాతము స, మ్మతిఁ దాల్చినయట్టి వేదమాతగతిన్ శ్రీ
పతిఁ దనగర్భంబున ర, క్షితుఁ జేసినగరిత దేవకీసతి [3]సుఖమే. 57

వ. మఱియు మహాత్మ మహితోపాసకు లగువారలకోర్కులు నిండింపం జాలిన భగవంతుండును శబ్దశాస్త్రంబునకుం గారణం బని తన్ను నఖిలదేవతాజనంబు లగ్గింపం గలమేటియును సకలజీవచతుర్విధాంతఃకరణంబు లయినచిత్తాహంకారబుద్ధిమనంబులకుం గ్రమంబున వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధు లధిదైవతంబు లగుచుఁ దట్టిచతుర్విధతత్త్వంబులకుఁ దుర్యం బైనతత్త్వంబు మనస్సు తన్మనోమయుండు నైనయనిరుద్ధకుమారుండు సంతోషచిత్తుం డగునే యని. 58

మ. ఇతరారాధన మాని కృష్ణుఁ గమలాధీశుం బయోజాసనా
ర్చితు భక్తిన్ నిజనాథుఁగా సతతముం సేవించుపుణ్యుల్ జగ
న్నుతు లధ్యాత్మవిదుల్ మహాభుజులు మాన్యుల్ ధర్మమార్గుల్ సము
న్నతి సత్యాత్మజచారుదేష్ణగదు లానందాత్ములే యుద్ధవా. 59

తే. క్రోధమాత్సర్యధనుఁడు సుయోధనుండు
వోలుచు నెవ్వనిసభఁ జూచి కలుష మొదవి
మనములోన ననూయానిమగ్నుఁ డయ్యె
నట్టిధర్మజుఁ డున్నాఁడె యనఘచరిత. 60

తే. ఘనగదాభ్యాసచిత్రసంగతుల మెఱసి, కురుకుమారుల భూరిసంగరములోన
హతులఁ గావించి వెలసినయట్టి జెట్టి, వాయుతనయుండు గుశలి యై నెఱలునయ్య. 61

చ. హరికరుణాతరంగితకటాక్షనిరీక్షణలబ్ధశౌర్యవి
స్ఫురణఁ దనర్చి తన్ను నని బోయగతి న్నభవుం డెదిర్చినన్
బరవస మొప్పఁగా గెలిచి పాశుపతాస్త్రముఁ గొన్నశత్రుభీ
కరుఁడు ధనంజయుండు సుభగస్థితి మోదము నొందునే కదా. 62

---

1. 'గఱచిన బలియుఁడు సాత్యకి, పఱలినసుఖలీల నున్నవాఁడె' వ్రా. ప్ర. 2. 'ధర్మాత్ముఁడే' అ. ప్ర. 3. 'సుఖియే' వ్రాతప్రతులు.

మ. తెఱఁగొప్పన్ జననీవియోగమునఁ గుంతీస్తన్యపానంబు సో
దరసంరక్షయుఁ గల్గి దేవవిభువక్త్రస్థామృతంబుం ఖగే
శ్వరుఁ డాఁకంగయికొన్నమాడ్కిఁ గుఱువంశశ్రేణి నిర్జించి త
ద్ధరణీరాజ్యముఁ గొన్నమాద్రికొడుకుల్ ధన్యాత్ములే యుద్ధవా. 63

తే. పాండుభూమీశ్వరుండు సంప్రాప్తసురపురుండైన, దైన్యశిశువులఁ బ్రోచుటకై నిజేశుఁ
గూడి చన కున్న యట్టి యా కుంతిభోజ, తనయ జీవించునే నేఁడు మనుచరిత్ర.

వ. అని వెండియు. 65

మ. అనుసంభూతుఁడు పాండుభూవిభుఁడు నిర్యాణంబునం బొంద నా
తనిపుత్రుల్ దనుఁ జేర వచ్చినను మాత్సర్యస్వభావంబుఁ బోఁ దట్టి మొ
గ్గానరించెన్ [1]ధృతరాష్ట్రభూమివిభుఁ డట్లూహింపఁగా నెగ్గు నే
సినవాఁడే యగుఁ గాక మేలు గలదే చింతింపఁగా నుద్ధవా. 66

క. అనుజుఁడు వీఁ డనక యా తన, తనయులు నను వెడల నడువఁదా నూరక యుం
డినధృతరాష్ట్రుఁడు నరకం, బునఁ బడు నాదైనదుఃఖమున ననఘాత్మా. 67

వ. అదియునుం గాక పరమశాంతుండవైన నీమనంబున దుఃఖంబు గర్తవ్యంబు గా
దంటేని. 68

క. నరలోకవిడంబనమున, హరి పరమపురుషుండు మానవాకృతితో ని
ద్ధరఁ బుట్టి యాత్మమాయా, స్ఫురణన్ మోహింపఁజేయు భూజనకోటిన్. 69

ఉ. కావున నమ్మహాత్ముని వికారవిదూరుని సర్వమోహమా
యావిలమానసుండ నగు నప్పుడు సంసృతిదుఃఖ మొందు న
ద్దేవునిసత్కృపామహిమఁ దేలినవేళ సుఖంతు నేన కా
[2]దావిధిశంకరప్రభృతు లవ్విభుమాయఁ దరింప నేర్తురే. 70

వ. అయిన నమ్మహాత్మునికరుణాతరంగితాపాంగపరిలబ్ధవిజ్ఞానదీపాంకురనిరస్తసమస్త
దోషాంధకారుండ నగుటను మదీయచిత్తంబు హరిపరాయత్తం [3]బయినఁ దన్మా
ర్గంబు సతతంబు నిరీక్షించుచు నుండుదు మఱియును. 71

సీ. అట్టినరోజాక్షుఁ డాత్మీయపదభక్తు, లడవుల నిడుమలఁ గుడుచు చుండ
దౌత్యంబు సేయఁ గొంకదఱు విరోధులు పట్టి, బద్ధునిఁ జేయ సన్నద్ధులైన
బలహీనుమాడ్కి మార్పడలేఁడ యసమర్థుఁ, డని తలంచెద వేని నచ్యుతుండు
పరుల జయింప నోపక కాదు విద్యాభి, [4]జనధనమత్తులై జగతిఁ జిక్కు

తే. బాధల నలంచుదుష్టభూపతుల నెల్ల, సైన్యయుక్తంబుగా నని సంహరించు
కొఱకు సభలోన నప్పుడా కురుకుమారు,లాడుదుర్భాషణములకు నలుగఁడయ్యె.

1 'మదిఁ బాండుభూవిభునకు నూహింపఁగా' వ్రా. ప్ర. 2 'దావిధిరుద్రముఖ్యులకు నవ్వి...వచ్చునే.' వ్రాఁతప్రతులు. 3 'బయినకారణంబునను దత్త్వంబు సతతంబు' అచ్చుప్రతి
4 'జాత్యధనంబుల జగతిఁ' అ. ప్ర.

మ. జననం బందుట లేనియీశ్వరుఁడు దా జన్మించు టెల్లన్ విరో
ధినిరాసార్థము వీతకర్ముఁ డగునద్దేవుండు గర్మప్రవ
ర్తనుఁ డౌ టెల్లఁ జరాచరప్రకటభూతశ్రేణులం గర్మవ
ర్తనులం జేయఁ దలంచి కాక కలవే తద్దైత్యారికిం గర్మముల్. 73

క. హరి నరుల కెల్లఁ బూజ్యుఁడు, హరి లీలామనుజుఁడును గుణాతీతుఁడు నై
పరఁగిన భవకర్మంబులఁ, బొరయం డఁట హరికిఁ గర్మములు లీల లగున్. 74

క. మదిఁ దనశాసన మిడి నిజ, పదములు సేవించులోకపాలాదులఁ [1]బెం
పొదవింప యదుకులంబున, నుదయించెను భువిని బలసహోదరుఁ డగుచున్.

తే. చలన మందక భూరిసంసరణతరణ, మైనసత్కీర్తి దిక్కుల నతిశయిల్లి
వఱల సమమతి నై యున్నవాఁడె కృష్ణుఁ
డనుచు విదురుఁడు యుద్ధవు నడుగుటయును. 76

వ. అట్టియెడ నయ్యుద్ధవుండు. 77

క. యదుకులనిధి యగుకృష్ణుని, పదజలజవియోగతాపభరమున మాటల్
ప్రిదులక హృదయం బెరియఁగఁ, బెదవులు దడుపుచును వగలఁ బెంపఱియుండెన్.

క. అని చెప్పి బాదరాయణి, మనుజేంద్రునివలను సూచి మఱి యి ట్లనియెన్
విను మొకనాఁ డయ్యుద్ధవుఁ, డనయము నైదేండ్లబాలుఁ డై యున్నతఱిన్. 79

వ. మున్ను కృష్ణునిం గూడి యాడుబాలకులలో నొక్కబాలునిఁ గృష్ణునింగా భావించి పరిచర్య సేయుచుండ గుణవతీమతల్లి యగుతల్లి సను దెంచి యాఁకొంటి విది యేల రా వన్న యని పిలిచిన జననీవాక్యంబులు గైకొనక యఖండతేజోనిధి యైనపుండరీకాక్షుపాదారవిందమకరందసేవానురక్తిం జేసి యున్నయుద్ధవుండు నేఁడు కృష్ణవియోగతాపంబున హరివార్త విదురునకుఁ జెప్పం జాలక (గొంతు ప్పటి)యుండుట యేమిచిత్రం బని వెండియు ని ట్లనియె నంత నుద్ధవుండు సరోజాక్షపాదారవిందమకరందసుధాజలనిధినిమగ్నమానసుం డై సముత్కంఠం జింతించి యొక్కముహూర్తమాత్రంబునకు బాష్పజలపూరితలోచనుం డై గద్గదకంఠుం డగుచు. 80

క. ఘనముగ నెమ్మనమున [2]మిం, చినకృష్ణవియోగజనితశిఖి దరికొనఁ గాఁ
గనుఁగవఁ బొడచే నొత్తుచుఁ, బెను పొందినదురితశిఖరిభిదురున్ విదురున్. 81

వ. కనుంగొని యి ట్లనియె. 82

క. యముఁ డనుఘనకాలభుజం, గమపుంగవుఁ డెగచి పట్టఁ గా యదువంశో
త్తములచరిత్రలుఁ దత్కుశ, లము లే మని చెప్పుదుం గలంగెడి మనమున్.

సీ. మునిజనముఖపద్మములు ముకుళింపంగ, ఖలజనలోచనోత్పలము లలర
జారచోరులకోర్కి సఫలత నొందంగ, దానవదర్పాంధతమస మడర

1 బెం, పొదవించుట యదుకులమున. 2 'ఘుం, చిన......దరికొలుపన్' అచ్చుప్రతి.

వరయోగిజనచక్రవాకంబు లడలంగ, గలుషజనానురాగంబు పర్వ
భూరిదోషాగమస్ఫూర్తి వాటిల్లంగ, నుదితధర్మక్రియ [1]లుడిగి మడఁగ
తే. మానుషాకారరుచికోటి మందపఱిచి, యనఘుఁ డే మన నేత్రుఁ గృష్ణాభిధాన
లోకబాంధవుఁ డుత్తమశ్లోకమూర్తి, మించు తేజంబుతో నస్తమించె నయ్య.

వ. మఱియును. 85

క. హలకులిశజలజరేఖా, లలితశ్రీకృష్ణపాదలక్షిత యై ని
ర్మలగతి నొప్పెడుధరణీ, లలనామణి నేఁ డభాగ్యలక్షణ యయ్యెన్. 86

క. యాదవులవలన రాజ్య, శ్రీ దొలఁగెను ధర్మగతి నశించెను భువి మ
ర్యాదలు దప్పె నధర్మో, త్పాదనమున దైత్యభేది దప్పినపిదపన్. 87

వ. మఱియు లలితనికషణవిరాజమానమణిగణకిరణసుషమావిశేషవిడంబితవిమలసలిలంబులందుఁ బ్రతిఫలితసంపూర్ణచంద్రమండలరుచి నిరీక్షించి జలచరబుద్ధిం జేసి తజ్జలవిలోలమీనంబు లనూనస్నేహంబునం దలంచు చందంబునఁ గృష్ణానుచరు లైనయదువృష్ణికుమారు లమ్మహనీయమూర్తిం దమకు నగ్రేసరుం డని కాని లీలామానుషవిగ్రహుం డైనపరమాత్ముం డని యెఱుంగక హరిమాయాజనితం [2]బగుసద్భావంబునం జేసి భోజనశయనాసనానుగమనంబులం జేరి సహోదరాదిభావంబులం గూడి చరియింతు రట్టిదేవుని మాయాపయోనిధినిమగ్నులు గాకుండ నబ్జభవభవాదులకైనం దీఱదు సర్వగుణగరిష్ఠులును సత్పురుషశ్రేష్ఠులును నగుపరమభాగవతులకుం దక్కఁ దక్కినవారలకుం జెప్ప నేల యదియునుం గాక యభిజనవిద్యాధనబలగర్వమదాంధీభూతచేతస్కు లైనశిశుపాలాదిభూపాలకు లమ్మహాత్మునిం బరతత్త్వం బని యెఱుంగక నిందించుదుర్భాషలు దలంచి మనస్తాపంబు నొందు చుండుదు నని వెండియు. 88

మ. అవితృప్తవ్రతధీసమాహితతపోవ్యాసంగు లైనట్టిభా
గవతశ్రేష్ఠుల కాత్మమూర్తి నిఖిలైకజ్యోతి యై చూపి [3]శో
కవిశోకంబులు నిర్దహించి కమలాకాంతుండు శాంతుండు మా
నవరూపం బగు దేహమున్ వదలి యంతర్ధానుఁ డయ్యెం జుమీ. 89

సీ. మర్త్యవికాసైకమానమై తనకును, విస్మయజనకమై వెలయునట్టి
యాత్మీయయోగమాయాశక్తిఁ జేపట్టి, చూపుచు నత్యంతశుభగ మగుచు
భూషణంబులకును భూషణం బై వివేకముల కెల్లను బరకాష్ఠ యగుచు
సకలకల్యాణసంస్థానమై సత్యమై, తేజరిల్లెడునట్టిదివ్యమూర్తి
తే. తాన తనమూర్తి నిజశక్తిఁ దగ ధరించి, యమితనాథపురాజసూయాధ్వరంబు
నందు నెవ్వనిశుభమూర్తి నర్థితోడ, నిండువేడుకఁ జూచి వర్ణించు చుండు.

---

1 'ఉర్లు మడఁగ ; ఉర్లి పడఁగ' వ్రా. ప్ర. 2 'బైనయసద్భేదంబునం జేసి' వ్రా. ప్ర.
3 'లో, కవిలోకంబులు' వ్రా. ప్ర.

క. ప్రకటముగఁ గమలభవసృష్టికిఁ గారణ మిమ్మహాత్ముఁ డీ యనుచును ను
త్సుకులై తన్మూర్తిని దప్పక చూచిరి గాదె తత్సభాజను లెల్లన్. 91

వ. మఱియు శాంతోగ్రరూపధరుం డై నసర్వేశ్వరుండు శాంతరూపుండు గావునఁ బరకృతాపరాధనిపీడ్యమానమానసుం డయ్యు ననుకంపాయత్తచిత్తుం డై వర్తించుచుపరాపరుండును బ్రకృతికార్యం బై నమహత్తత్త్వరూపుండును జననవిరహితుం డయ్యును దారువులవలన ననలంబు దోఁచుచందంబున జననంబు నొందుచుండు నట్టిసరోజనాభుని హాసరాసలీలానురాగవిలోకనప్రతిలబ్ధమానలై న గోపకామినులు దన్మూర్తిదర్శనానుషక్తమనీషలం గలిగి వర్తించి రదియునుం గాక. 92

చ. దివిజులకోర్కిఁ దీర్ప వసుదేవునియింట జనించి కంసదా
నవుఁడు హరించు నన్భయముకనం జని నందునియింట నుంటకున్
యవనజరాసుతాదులకు నాజి నెదుర్పడ లేక సజ్జన
స్తవ మథురాపురిన్ విడిచి దాఁగుటకున్ మదిఁ జింత నొందుదున్. 93

వ. అదియునుం గాక. 94

సీ. కడఁగి వెక్కుడుమలఁగుడుచుచుఁ జిత్తముల్, గలఁగఁగ బంధనాగారములను
వసరినదేవకీవసుదేవులను డాయఁ, జనుదెంచి భక్తి వందన మొనర్చి
తలిదండ్రులార యేఁ గలుగంగ మీరలు, కంసుచే నలజడిఁ గ్రాఁగు చుండఁ
గడిఁది శత్రునిఁ జంపఁగా లేక చూచుచు, నున్నవాతప్పఁ బ్రసన్ను లగుచుఁ
తే. గావుఁ డని యానతిచ్చినదేవదేవు, నద్భుతావహమధురవాక్యములఁ దలఁచి
తలఁచి నాచిత్తమునఁ జెద్దగలఁగుచుండుఁ, బృథులపాకభూమిభృద్భిదుర విదుర.

క. విమలమతిఁ దలఁప నెవ్వని, బొమముడిమాత్రమున నఖిలభూదేవీభా
రము వాయు నట్టిహరిపద, కమలమరందంబుఁ గ్రోలుఘనుఁ డెవ్వాఁడో. 96

క. మందప్రజ్ఞుఁడ నై గో, విందుని మురదైత్యహరుని విష్ణునిఁ బరమా
నందుని నందతనూజుని, మందరధరుఁ జిత్తమందు మఱతునె యెందున్. 97

చ. అదియును గాక మీరు నృపులందఱుఁ జూడఁగ ధర్మసూతి పెం
పొదవినరాజసూయసవనోత్సవమందును జన్మ మాదిగాఁ
బదపడి యెగ్గొనర్చుశిశుపాలుఁడు యోగిజనంబు నిట్టి ద
ట్టి దని యెఱుంగ నోపనిపదంబునఁ బొందెనే కదా. 98

చ. కురునృపపాండునందను లకుంఠితకేళిఁ జమూసమేతులై
యరిదిరణోర్వి నెవ్వనిముఖాంబుజహాసామృత మాత్మలోచనో
త్కరములఁ గ్రోలి పార్థవిశిఖప్రకరక్షతపూతగాత్రులై
గురుతరమోక్షధామమునకుం జని సౌఖ్యము [2]నొందిరో తుదిన్. 99

1 ననుకంపాయుక్తుం డై. 2 'నొందిరే కదా' వ్రా. ప్ర.

సీ. అట్టిసరోజాక్షుఁ డాద్యంతశూన్యుండు, సుభగుండు త్రైలోక్యసుందరుండు
గమనీయసాగరకన్యకాకుచకుంకు, మాంకితవిపులబాహాంతరుండు
సకలదిక్పాలభాస్వత్కిరీటన్యస్త, పద్మరాగారుణపాదపీఠుఁ
డజుఁ డనంతుఁడు సమానాధికవిరహితుం, డిద్ధమూర్తిత్రయాధీశ్వరుండు
తే. ఐనహరి యుగ్రసేనుని నఖిలరాజ్య, రుచిరసింహాసనమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి
భృత్యభావంబునొంది సంప్రీతినతని, పనుపు సేయుట కెపుడు నామనము గుందు.

వ. అని వెండియు నిట్లనియె ననఘా (పరాత్పరుండును యోగీశ్వరేశ్వరుండును నగు కృష్ణుండు భగవద్భక్తుండును బరమభాగవతోత్తముండును నైనయుగ్రసేనుని సేవించుట యాశ్చర్యంబు గాదు తన్ను హరియింపం దలంచి కుచంబుల విషంబు ధరియించి స్తన్యపానంబు సేయించినదుష్టచేతన యైనపూతనకుం జన్నిచ్చి పెంచిన యశోదాదేవికి నైన నందరానినిజపదంబుఁ గారుణ్యాయత్తచిత్తుండై యొసంగె ననిన నిజపదధ్యానపరాయణు లగువారల ననుసరించి సేవించుట సెప్ప నేల యనిన నుద్ధవునికి విదురుం డిట్లనియె భక్తవత్సలుండును గారుణ్యజలనిధియు (నై భాగవతజనుల ననుగ్రహించు) పుండరీకాక్షుండు భాగవతసేవ సేసెం గాక నిజ దాసలోకంబున కొసంగుపరమపదంబు నుగ్రకర్ములైనరాక్షసుల కెట్లొసంగె నత్తెఱం గెఱింగింపు మనిన విదురునకు నుద్ధవుం డిట్లనియె. 101

మ. దనుజానీక మనేకవారములు దోర్దర్పంబు సంధిల్లఁగా
వినతాసూనుభుజాధిరోహుఁ డగు నవ్విష్ణున్ సునాభాయుధు
న్ననిలో మార్కొని పోకు పోకు హరి దైత్యారాతి యంచుం దదా
ననముం జూచుచుఁ గూలి మోక్షపదము న్బ్రాపింతు రత్యున్నతిన్. 102

క. ధీరజనోత్తమ నవసిత, సారసలోచనుఁడు గృష్ణుజననంబును ద
చ్చారిత్రము నెఱిఁగింతు ను, దారత నీ విపుడు వినుము తద్విధ మెల్లన్. 103

చ. ధరణిభరంబు వాపుటకుఁ దామరసాసనుప్రార్థనన్ రమా
వరుఁ డలకంసబంధననివాసమునన్ వసుదేవదేవకీ
వరులకు నుద్భవింప బలవంతుఁడు గంసుఁడు హింస సేయు న
న్వెఱపున నర్ధరాత్రి సుతునిం గొని యవ్వసుదేవుఁ డిమ్ములన్. 104

క. నందునిమందకుఁ జని త, త్సుందరితల్పమునఁ బరులు సూడక యుండన్
నందనుని నునిచి యానక, దుందుభి మరలంగ నేఁగెఁ దొల్లిటిపురికిన్. 105

క. హరి యేకాదశసంవ, త్సరములు నందవ్రజమునఁ దను హరి యని యె
వ్వరు నెఱుఁగకుండ నాహల, ధరుతోఁ [1]గ్రీడించు చుండెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

క. గోపాలవరుల కైనను, నాపోవఁగఁ దనసమంచితాకార మొగిం
జూపని శ్రీపతి వేడుక, గోపాలురఁ గూడి కాచె గోవత్సములన్. 107

1 'గూడాడుచుండె' అనియే ప్రాంతప్రతులు.

వ. అయ్యవసరంబున గృష్ణుండు లీలావినోదంబులు దోడిగోపాలబాలురకుం జూపం దలంచి. 108

చ. వరయమునానదీసలిలవర్ధితసౌరభయుక్తపుష్పమే
దురమకరందపాన[1]పరితుష్టమధువ్రతయూథమాధవీ
కురవకకుందచందననికుంజములందు మయూరశారికా
పరభృతరాజకీరమృదుభాషలభంగిఁ జెలంగి పల్కుచున్. 109

ఉ. శ్రీరమణీమనోవిభుఁడు సింహకిశోరముఁబోలె లీలఁ గా
మారదశన్ రమావిమలమందిరముం బురుడించుగోతతిన్
వారక మేపుచుం దరళవంశరవస్ఫుటమాధురీసుధా
సారముచేత గోపజనసంఘములన్ ముద మందఁ జేయుచున్. 110

వ. మఱియును. 111

మ. చిరకేళీరతి బాలకుల్ దృణములన్ సింహాదిరూపంబులం
గర మొప్పన్ విరచించి వాని మరలన్ ఖండించుచందంబునం
గరుణాతీతులఁ గామరూపు లగునక్కంసప్రయుక్తాసుపా
చరులం గృష్ణుఁడు సంగరస్థలములం [2]జక్కాడె లీలాగతిన్. 112

చ. వరయమునానదీజలనివాసమహోరగవిస్తృతాస్యవి
స్ఫురితవిషానలప్రభలసోఁకునఁ గ్రాఁగిన గోపగోధనో
త్కరముల నెల్లఁ గాచి భుజగప్రవరున్ వెడలంగఁ దోలి త
త్సరిదమలాంబుపానమున సంతస మందఁగఁ జేసె గోతతిన్. 113

మ. దివిజాధీశుగుఱించి వానకొఱకై దీపింప నందాదివ
ల్లవు లేఁటేఁట ననూనసంపదల నుల్లాసంబునం జేయును
త్సవముం గృష్ణుఁడు మాన్పి గోపగణముల్ సంప్రీతి నొందన్ శచీ
ధవుగర్వం బడఁపంగ నన్యయముగాఁ దాఁ జేసె గోయాగమున్. 114

చ. హరిహయుఁ డంత రోషవివశావిలమానసుఁ డై సరోరుహో
దరుమహిమం బెఱుంగక మదం బడరంగ వలాహకాదిభీ
కరఘనపంక్తిఁ బంపిన నఖండశిలామయభూరివర్షముల్
గురిసె ననూనగర్జనల గోకుల మాకుల మంది స్రుందఁగన్. 115

ఉ. ఆతఱి మంద గొందలము నందఁగ వల్లవు లెల్లఁ గృష్ణ కృ
ష్ణేతివిభీతవాక్యములఁ జిందఱవందఱ లై కలంగుచుం
గాతరు లై మముం గరుణఁ గావుము కావు మనాథనాథ ని
ర్ధూతకళంక భక్తపరితోషణభూషణ పాపశోషణా. 116

మ. అని యుబ్బంగి విపన్ను లై పలుకఁ గుయ్యాలించి కృష్ణుండు స

1 పరితుష్టితభృంగసమూహమాధవీ. 2 'కెండాడె' వ్రా. ప్ర.

జ్జనవర్ధిష్ణుఁడు గోపగోనివహర।క్షాదక్షుఁడై దేవతా
జను లగ్గింపఁ గరాంబుజాతమున స।చ్ఛత్త్రంబుగాఁ దాల్చె బో
రన గోవర్ధనశైలముం దటచర।ద్రమ్యామరీజాలమున్. 117
వ. వెండియు. 118
సీ. శరదాగమారంభ।సంపూర్ణపూర్ణిమా,చంద్రసాంద్రాతపో।జ్జ్వలిత మగుచు
వెలయుబృందాటవీ।వీథియం దొకనాఁడు, రాసకేళీమహో।ల్లాసుఁ డగుచు
రుచిరసౌభాగ్యతా।రుణ్యమనోరమ,స్ఫూర్తిఁ జెన్నొందిన।మూర్తి దనర
సలలితముఖచంద్ర।చంద్రిక గోపికా,నయనోత్పలముల కా।నంద మొదవ
తే. భవ్యచాతుర్యభంగిఁ ద్రి।భంగి యగుచు, నబ్జనాభుండు సమ్మోద।మతిశయిల్ల
లీలఁ బూరించువరమురళీనినాద, మర్థి వీతేర విని మోహి।తాత్మ లగుచు. 119
చ. పతులు మఱందులున్ సుతులు।బావలు నత్తలు మామలున్ సము
న్నతి వల దన్న మానక మ।నంబునఁ గృష్ణపదాబ్జసేవనా
న్వితరతి గోపకామినులు।వేచనుదేఁ గరుణాపయోధి శో
భితగతి రాసకేళి సలి।పెం దరుణీనవపుష్పచాపుఁడై. 120
ఉ. రాముఁడు దాను గూడి మథు।రాపురికిం జని యందు వైభవో
ద్దామనృపాసనంబున ము।దంబున నున్నదురాత్ముఁ గంసు దు
ష్టామరశత్రుఁ ద్రుంచి ముద।మారఁగఁ దల్లిని దండ్రి నంచిత
శ్రీమహితాత్ములై తనరఁ।జేసె సరోరుహనాభుఁ డున్నతిన్. 121
మ. నలు వొప్పంగ షడంగయుక్తమహితా।[1]మ్నాయంబుఁ జౌషష్టివి
ద్యలు సాందీపనిచే నెఱింగెఁ జెలు వొం।దన్ విన్నమాత్రంబులో
పల నే లోకగురుండు దాన తనకున్।భావింప నన్యుల్ గురు
ల్గల రే లోకవిడంబనార్థ మగు లీ।లల్ గావె యమ్మేటికిన్. 122
ఉ. [2]మించి ప్రభాసతీర్థమున।మృత్యువశంబునఁ బొంది పోయి యా
పంచజనోదరస్థుఁ డగు।బాలకు దేశికునంగనుం బ్రభో
దంచితలీలఁ దెచ్చి గురు।దక్షిణగా నతిభక్తియుక్తి న
ర్పించె గురుండు చిత్తమునఁ।బెం పెసలార మురారి వెండియున్. 123
సీ. ఘనుఁడు విదర్భేశుఁ।డన నొప్పుభీష్మకు, వరసుతామణి నవ।వారిజాక్షిఁ
బద్మాసమాన రూ।పశ్రీవిభాసితఁ, గమనీయభూషణఁ।గంబుకంఠిఁ
జతురస్వయంవరో।త్సవసమాగతచైద్య,సాల్వమాగధముఖ్య।జనవరేణ్య
నికరసమావృతఁ।బ్రకటసచ్చారిత్ర, రుక్మిణి నసమాన।రుక్మకాంతి
తే. సమరగుప్తామృతంబు వి।హంగవిభుఁడు, గొనినకైవడి మనుజేంద్ర।కోటిఁ దోలి

1 'మ్నాయాదినైర్మల్యవి, ద్యలు' వ్రా. ప్ర 2 'మంచిప్రభాసతీర్థజలమధ్యమునన్ మృతి నొంది పోయి' వ్రా. ప్ర.

కమలనాభుండు నిజభుజాగర్వ మలరఁ, దెచ్చి వరియించె నతని నుతింపవశమె.

చ. పరువడి భూరిసప్తవృషభంబుల ముక్కులు గుట్టి దర్పల
స్ఫురణ సహింపఁ జాలక నృపుల్ దలపడ్డ జయించి నగ్నజి
ద్ధరణిపునందనన్ వికచతామరసాక్షిఁ బ్రమోదినియై స్వయం
వరమునఁ బెండ్లియాడె గుణవంతుఁ డనంతుఁ డనంతశక్తితోన్. 125

మ. ప్రతివీరక్షయకారి నాఁ బరఁగి సత్రాజిత్తనూజావ్యదీ
ప్సితముం దీర్పఁ దలంచి నాకమునకుం బెంపారఁ గా నేఁగి వ
ర్ణితశౌర్యోన్నతిఁ బారిజాతమిలకుం లీలాగతిం దెచ్చె ను
ద్ధతి దేవేంద్రు జయించి కృష్ణుఁ డన నేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్. 126

సీ. మానితాఖిలజగన్మయదేహముఁ బొల్చు, ధరణీదేవికిఁ బ్రియతనయుఁ డైన
నరకదానవుని మురనాభాఖ్యుఁ జెన్నొందు, ఘనచక్రధారావిఖండితోత్త
మాంగునిఁ జేయ నయ్యవనీలలామంబు, వేఁడినఁ దత్పుత్త్రు విపులరాజ్య
పదమున నిల్పి లోపలిమందిరమునకుఁ, జేరఁగ నరకుండు సెఱలఁ బెట్టి

తే. నట్టికన్యలు నూఱుఁ బదాఱువేలు, నార్తబాంధవుఁ డైన పద్మాక్షుఁ జూచి
హర్షబాష్పాంబుధారాప్రవర్ష మొదవఁ, బంచశరబాణనిర్భిన్నభావ లగుచు.

చ. లలితతదీయసుందరవిలాసవిమోహిత లైనవారి నిం
పొలసినకోర్కిఁ దీర్చుటకు నొక్కముహూర్తమునన్ వరించి క
న్యల లలితావరోధభవనంబుల నందఱి కన్నిరూపు లై
కలసి సుఖస్థితిం దనిపెఁ గాంతల భక్తినితాంతచిత్తలన్. 128

క. చతురత నం దొక్కొక్క, యతివకుఁ బదురేసి సుతుల నాత్మసముల ను
న్నతభుజశక్తులఁ గాంచెను, వితతం బై కీర్తి దిశల వినుతికి నెక్కన్. 129

సీ. మథురాపురముఁ జతుర్విధబలౌఘములతో, నావరించిన కాలయవనసాల్వ
మగధభూపాలాదిమనుజేంద్రలోకంబు, సైన్యయుక్తము గాఁగ సంహరించి
తనబాహుశక్తిఁ జిత్తముల నర్థించిన, భీమపార్థులకు నుద్దామవిజయ
మొసఁగి తద్వైరుల నుక్కడంగఁగఁ ద్రుంచి, బాణశంబరమురపల్వలాది

తే. దనుజనాయకసేనావితానములను, హాలధరాదిసమేతుఁ డై హతులఁ జేసె
[1]దంతవక్త్రాదిదైత్యులు దన్ను నెదుర, భండనములోనఁ ద్రుంచె దోర్బలము మెఱసి.

వ. మఱియుం గృష్ణుండు కౌరవపాండవభండనంబునకుం దోడ్పడి రాజన్యు లన్యో
న్యమాత్సర్యోత్సాహసమేతు లై సైనికపాదఘట్టనంబుల ధరాచక్రంబు గంపింప
ననన్యసామాన్యంబు లయినశంఖభేరీప్రముఖతూర్యఘోషంబులు నింగి ముట్టఁగ
దురంగమరింఖాసముద్ధూతధూళిపటలపరిచ్ఛన్నభానుమండలంబునుం గాఁ జను
దెంచి కురుక్షేత్రంబున మోహరించిన నుభయపక్షబలంబులం దునుమాడి నిఖిల

1 దతిమ యవనాదిదైత్యులు.

రాజ్యవైభవమదోన్మత్తుం డయినసుయోధనుండు నిఖిలరాజసమక్షంబునఁ గర్ణశకునిదుశ్శాసనాదులదుర్మంత్రంబున నిరంతరంబుఁ గుంతీనందనుల కెగ్గు సేసిన దోషంబునం జేసి సంగరరంగంబున భీముగదాఘాతంబునం దొడలు విఱిగి పుడమిం బడి గతాయుశ్శ్రీవిభవుం డై యుండ సపరితోషచిత్తుండ నై చూచి తిని గదా యపరిమితబాహుబలోత్సాహు లై నభీష్మద్రోణభీమార్జునులచేత నఖిలధరాధిపతుల నష్టాదశాక్షౌహిణీబలంబులతోడం దునిమించితి నింకను మత్సమానబలు లయినయదువీరుల జయింప నెంతవాడ నై కెనం దీరదు మధుపానమదవిఘూర్ణితతామ్రవిలోచను లై వర్తించుయాదవుల కన్యోన్యవైరంబులు గల్పించి పోరించి యితరేతరకరాఘాతంబుల హతు లై తన్నుఁ గలసినం గాని భూభారం బుడుగదని చిత్తంబునం దలంచి యంత ధర్మనందనుచే నిస్సపత్నంబగు రాజ్యంబు పూజ్యంబుగాఁ జేయించుచు మర్త్యులకుం గర్తవ్యంబు లై నధర్మపథంబులు సూపుచు బంధుమిత్త్రులనెల్లఁ బరితోషంబు నొందించుచుం దత్పరోక్షంబున వారి వంశం బుద్ధరింపం దలంచి యభిమన్యునిలనియుత్తరాగర్భంబు నిలిపి గురుతనయప్రయుక్తమహిత బ్రహ్మాస్త్రపాతంబునందగ్ధంబు కాకుండ నర్భకుని రక్షించి నిజపాదారవిందసేవారతుం డై నధర్మసుతుచేఁ గీర్తిప్రతాపంబులు నివ్వటిల్లం దురంగమేధంబులు మూఁడు సేయించి వెండియు. 131

సీ. వల నొప్ప లౌకికవైదికమార్గముల్, నడపుచు ద్వారకానగరమందు
నవిదితాత్మీయమాయాప్రభావమున ని,స్సంగుఁ డై యుండి సంసారివగిదిఁ
జెంది కామంబులచేత విమోహితుం, డై సుఖంచుచు ముదితాత్ముఁ డగుచు
నంచితస్నిగ్ధస్మితావలోకముల సు,ధాపరిపూర్ణసల్లాపములను

తే. శ్రీనికేతన మైనశరీరమునను, బాండునందనయదుకులప్రకరములను
లీలఁగారుణ్యమొలయఁబాలించుచుండె,నార్తరక్షాచణుండు నారాయణుండు. 132

సీ. సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రచంద్రిక నొప్పు, రమణీయశారదరాత్రులందు
సలలితకాంచనస్తంభసౌధోపరి,చంద్రకాంతోపలస్థలములందు
మహితకరేణుకామధ్యదిగ్గజముల,గతిని సౌదామినీలతలనడిమి
నీలమేఘంబులలీల [1]ముక్తానుయు, క్తస్నిగ్ధనీలరత్నములభాతి

తే. సతతయౌవనసుందరీయుతవిహారుఁ, డగుచు సతు లెంద ఱందఱ కన్నిరూపములను గ్రీడించెఁ బెక్కుబ్దములు సెలంగి, నందనందనుఁ డభినవానందలీల. 133

వ. అంత నొక్కనాఁడు. 134

చ. మునివరు లేఁగుదేర యదుభోజవరేణ్యులు [2]గూడి ముట్టఁ బ
ల్కినఁ గన లొంది వారు దమకించి శపించినఁ గొన్నిమాసముల్
చను నెడ దైవయోగమునఁ జాతరఁ బో సమకట్టి వేడుకల్

1 ముక్తాయుక్త, లాలితస్నిగ్ధనీలములభాతి. 2 ‘ ముఖ్యులు గొందఱు గూడి ’ అ. ప్ర.

మనములఁ దొంగలింప గరిమన్ నిజయానము లెక్కి యాదవుల్. 135

ఉ. కోరి ప్రభాసతీర్థమునకుం జని తన్నదిఁ గ్రుంకి నిర్మలో
దారత నందు దేవమునితర్పణముల్ పితృతర్పణంబులున్
వారనిభక్తిఁ జేసి నవవత్సలతోఁ బొలుపారుగోవులన్
భూరిసదక్షిణాకముగ భూసురకోటికి నిచ్చి వెండియున్. 136

క. అజినపట రత్నకంబళ, రజత మహారజత తిల ధరావరకన్యా
గజ తురగ రథములను సద్ద్విజకోటికి నిచ్చెఁ బెంపు దీపింపంగన్. 137

వ. ఇట్లు సఫలంబు లయినభూదానంబు మొదలుగాఁ గలదానంబు లనూనంబులుగా
భగవదర్పణబుద్ధిం జేసి యనంతరంబ. 138

తే. ఎసఁగుమోదంబు సంధిల్ల నిష్టమైన, రసికమృదులాన్న మర్థిఁ బారణలు సేసి
మంజులాసవరసపానమత్తులగుచుఁ, గడఁగియన్యోన్యహాస్యవాక్యములఁ గలఁగి.

వ. ఇట్లు దమలోన మదిరాపానమదవిఘూర్ణితతామ్రలోచను లయి మత్సరంబుల
నొండొరులం బొడిచి సమస్తయాదవులును వేణుజాతానలంబునఁ దద్వంశపరం
పరలు దహనంబు నొందుచందంబునం బొలిసి రది యంతయుం గనుంగొని
శ్రీకృష్ణుం డప్పుడు. 140

క. చతురతతో నిజమాయాం, గతిఁ జూచి లసద్విలోలకల్లోలసమం
చితవిమలకమలసార, స్వతజలముల విహితవిధులు సలిపినవాఁడై. 141

క. ఒకవృక్షమూలతలమున, సకలంకగుణాభిరాముఁ డాసీనుండై
యకుటిలమతి [1]బదరీవన, మునకును బొమ్మనుచు మొఱఁగి పోయిన నేనున్. 142

క. క్రమమున నిజకులసంహా, రము సేయఁ గడంగు టెఱిఁగి రమణీయశ్రీ
రమణుచరణాబ్జయుగవిర, హమునకు మది నోర్వలేక యనుగమనుఁడనై. 143

క. హరి నరయుచుఁ జని చని యొక, తరుమూలతలంబునందుఁ దనదేహరుచుల్
వరఁగఁగ నున్నమహాత్మునిఁ, బరునిఁ బ్రపన్నార్తిహరుని భక్తవిధేయున్. 144

వ. మఱియును. 145

సీ. అస్మత్ప్రియస్వామి నచ్యుతుఁ బరు సత్త్వ, గుణగరిష్ఠుని రజోగుణవిహీను
సురుచిరద్వారకాపురసమాశ్రయు ననా, శ్రయు నీలనీరదశ్యామవర్ణు
దళదరవిందసుందరపత్త్రనేత్రు ల, క్ష్మీయుతుఁ బీతకౌశేయవాసు
విలసితవామాంకవిన్యస్తదక్షిణ, చరణారవిందు శశ్వత్ప్రకాశు

తే. ఘనచతుర్బాహు సుందరాకారు ధీరుఁ, జెన్ను గలలేఁతరావిపై వెన్ను మోపి
యున్నవీరాసనాసీను నన్నుఁ గన్న, తండ్రి నానందపరిపూర్ణు దనుజహరుని.

మత్తకోకిలము. కంటిఁ గంటి భవాబ్ధి దాఁటఁగఁ గంటి నాశ్రితరక్షకుం
గంటి యోగిజనంబు డెందముఁ గంటిఁ జుట్టముఁ గంటి ము

---

1 'బదరీవని, కిఁక నీ వఱుగు మని మొఱఁగి యేఁగిన' అ. ప్ర.

క్కంటికిం గన రానియొక్కటిఁ గంటిఁ దామరకంటిఁ జే
కొంటి ముక్తివిధానముం దలఁకొంటి సౌఖ్యము లందఁగన్. 147

వ. అయ్యవసరంబునం బరమభాగవతోత్తముండును మునిజనసత్తముండును ద్వై
పాయనసఖుండును బరమతపోధనుండును నఘశూన్యుండును నఖిలజనమాన్యుం
డును బుధజనవిధేయుండును నగుమైత్రేయుండు దీర్ఘాచరణంబు సేయుచుం జని
చని. 148

మ. కనియెం దాపసపుంగవుం డఖిలలోకఖ్యాతవర్ధిష్ణు శో
భనభాస్వత్పరిపూర్ణయౌవనకళాభ్రాజిష్ణు యోగీంద్రహృ
ద్వనజాతైకచరిష్ణుఁ గౌస్తుభముఖోద్యద్భూషణాలంకరి
ష్ణు నిలింపాహితజిష్ణు విష్ణుఁ బ్రభవిష్ణుం గృష్ణు రోచిష్ణునిన్. 149

క. తదనంతరంబ వారిఁ దన, హృదయాంభోరుహము ముకుళితేక్షణముల స
మ్మదమునఁ జూచుచు నానత, వదనుండై యుండె ముదము వఱలఁగ ననఘా.

వ. అంత దగ్గఱ నేతెంచి యున్నమైత్రేయుండు వినుచు నుండ దరహాసచంద్రికా
సుందరవదనారవిందుండును నానందసుధానిష్యందకందళితహృదయుండును భ
క్తానురక్తదయాసక్తవిలోకనుండును నగుపుండరీకాక్షుండు నన్ను నిరీక్షించి
యిట్లని యానతిచ్చెఁ బూర్వభవంబున వసుబ్రహ్మలు సేయుసత్త్రయాగంబున
వసువై భవదీయహృదయంబున నితరపదార్థంబులు గోరక మదీయపాదారవింద
సేవం గాంక్షించితివి గావునం దన్నిమిత్తంబున నేను నీహృదయంబున వసి
యించి సమస్తంబును గనుచుండుదు నాత్మారాముండనై నన్ను నెవ్వరేనియు
సదసద్వివేకులై యెఱుంగం జాలరు వారలకు నేను నగోచరుండనై యుండుదు
మత్పరిగ్రహంబు గలనీకు నీజన్మంబ కాని పునర్భవంబు నొందకుండుటకు
భవదీయపూర్వజన్మకృతసుకృతవిశేషఫలంబుకతన నియ్యాశ్రమంబున మత్పా
దారవిందసందర్శనంబు గలిగె నదియునుం గాక పద్మకల్పంబునందు మన్నాభి
పద్మమధ్యనిషణ్ణుం డయినపద్మసంభవునకు (జన్మమరణాదిసంసృతినివర్తకంబును
నవిరతానశ్వరసౌఖ్యప్రవర్తకంబును నగు) మన్మహత్త్వంబుఁ దెలియఁ జేయు
నట్టిదివ్యజ్ఞానంబు నీకు నెఱింగింతునని యమ్మహనీయతేజోనిధి యానతిచ్చినసుధా
సమానసరసాలాపంబులు గర్ణకలాపంబులై మనస్తాపంబులం బాపిన రోమాంచ
కంచుకితశరీరుండను నానందబాష్పధారాసిక్తకపోలుండను బరితోషసాగరాం
తర్నిమగ్నమానసుండను నయి యంజలిపుటంబు నిటలతటంబున ఘటియించి
యిట్లంటి. 151

క. పురుషోత్తమ నీపదసర, సిరుహధ్యానామృతాభిషేకస్ఫురణం
గర మొప్పిననాచిత్తమి, తరవస్తువులందు వాంఛఁ దగులునె యొందున్. 152

చ. జననము లేనినీవు భవసంగతి నొందుట కేమికారణం
బనియును గాలసంహరుఁడవై జగముల్ [1]విలయించునీవు పా
యనిరిపుభీతికై సరిదుదంచితదుర్గము నాశ్రయించు టె
ట్లనియును దేవ నామనమునందుఁ దలంతు సరోజలోచనా. 153

వ. అదియునుం గాక. 154

క. శ్రీరమణీశ్వర నీ వా, త్మారాముఁడ వయ్యు లీలఁ దరుణీకోటిం
గోరి రమించితి వనియును, వారక యేఁ దలఁతు భక్తవత్సల కృష్ణా. 155

క. పరతత్త్వజ్ఞులు గరుణా, కర నిను సంసారి వనుచుఁ గడఁకఁ దలంపన్
అరసి ననుఁ గాచు టెల్లను, గర మరుదు తలంచి చూడఁ గమలాధీశా. 156

వ. దేవా నీ వఖండితవిజ్ఞాననిర్మలాంతఃకరణుండ వయ్యును ముగ్ధభావంబునఁ బ్రమత్తునిచందంబున విమోహితుండవై వడిం బ్రవర్తించుచు నెందేని నొదిఁగి యుండుటం దలంచి నాడెందంబు గుందు చుండు నరవిందలోచన పురందరవందిత ముకుంద యిందిరాసుందరీరమణ సరస్వతీరమణునకుం గరుణించి యానతిచ్చినసుజ్ఞానంబు ధరించుశక్తి నాకుం గలదేనిఁ గృపసేయుము భవదీయశాసనంబు ధరియించి భూరిసంసారపారావారోత్తరణంబు సేయుదు నని విన్నవించి బహుభంగులం బ్రస్తుతించిన భగవంతుండును బ్రసన్నపారిజాతంబును నైనకృష్ణుండు పరతత్త్వనిర్ణయంబు నెఱింగించిన. 157

క. సరసిజలోచనకరుణా, పరిలబ్ధజ్ఞానకలితభావుఁడ నగుటం
బరతత్త్వవేదినై తచ్చరణసరోజముల కెరఁగి సమ్మతితోడన్. 158

క. హరిపదజలరుహవిరహా, తురతన్ దుర్దాంతదుఃఖతోయధిఁ గడవన్
వెరవేది తిరుగ వలసెను, సరసిజభవకల్పవిలయసమయము [2]దాఁకన్. 159

వ. ఇట్లు దిరుగుచు. 160

మ. నరనారాయణతాపసాశ్రమపదానన్యత్వంబునం బొల్చుభా
సురమందార రసాల సాల వకుళాశోకామ్ల పున్నాగ కే
సర జంబీర కదంబ నింబ కుట జాశ్వత్థ స్ఫురన్మల్లికా
కరవీరక్షితిజాభిరామ బదరీకాంతార సేవారతిన్. 161

క. చను చున్నవాఁడ నని పల్కినపలుకుల కులికి కళవళించుచు విదురుం
డనుపమశోకార్ణవమున, మునిఁగియు నిజయోగసత్త్వమునఁ దరియించెన్. 162

వ. ఇట్లు విదురుండు శోకపావకునిం దనవివేకజలంబుల నార్చి యుద్ధవుని కిట్లనియె.

మ. అనఘా యుద్ధవ నీకుఁ గృష్ణుఁ డసురేంద్రారాతి మన్నించి చె
ప్పినయధ్యాత్మరహస్యతత్త్వవిమలాభిజ్ఞానసారంబు భో
రన నన్నుం గరుణించి చెప్పినఁ గృతార్థత్వంబునం బొందెదన్

1 'వెలయించు' అ. ప్ర. 2 తుదగాన్; తడగాన్.

విను పుణ్యాత్ములు శిష్యసంఘముల నుర్విం బ్రోవరే వేఁడియున్. 164

క. భగవద్భక్తులు సుజనులు, దగ వెదకి పరోపకారతాత్పర్యవివే
కగరిష్ఠులై చరింతురు, జగతిం బాగొంది వృష్ణిసత్తమ యెందున్. 165

క. అనవుడు నుద్ధవుఁ డవ్విదు, రున కిట్లను ననఘ మునివరుఁడు సాక్షాద్వి
ష్ణునిభుం డగుమైత్రేయుఁడు, దనమనమున మనుజగతి వదలఁ దలఁచి తగన్.

క. హరి మురభేదిఁ బరాపరుఁ, గరుణాకరుఁ దలఁచునట్టి ఘనుఁ డమ్మునికుం
జరుకడ కేఁగిన నాతఁడు, గర మర్థిం దెలుపు సాత్త్వికజ్ఞానంబున్. 167

వ. అని యుద్ధవుండు విదురుం గూడఁ జని చని. 168

ఉ. ముందటఁ గాంచె నంత బుధముఖ్యుఁడు హల్లకఫుల్లపద్మని
ష్యందమరందపానవిలసన్మదభృంగఁ జలత్తరంగ మా
కందలవంగలుంగలతికాచయసంగ సురాంగనాశ్రితా
నందితపుణ్యసంగ యమునన్ భవభంగ శుభాంగ సరిద్వరిన్. 169

క. కని డాయ నేఁగి మోదం,బునఁ దత్సరిదమలపులినభూములఁ దగ నా
దిన శేషము [1]నివసించెను, వనజోదరపాదపద్మవశమానసుఁ డై. 170

క. మఱునాఁడు రేపకడ భా,సురపుణ్యుఁడు ఘనుఁడు మధునిషూదనచరణ
స్మరణక్రీడాకలితుఁడు, దరియించెం గలుషగహన[2]దమునన్ యమునన్. 171

వ. ఇట్లు యమునానది నుత్తరించి యుద్ధవుండు బదరికాశ్రమంబునకుం జనియె
ననిన విని రాజేంద్రుండు యోగీంద్రున కిట్లనియె. 172

క. శౌరియు నతిరథవరులు మ,హారథసమరథులు యదుబలాధిపు లెల్లం
బోరి మృతిఁ బొంద నుద్ధవుఁ, డేరీతిన్ బ్రదికె నాకు నెఱిఁగింపు తగన్. 173

సీ. నావుడు రాజేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుఁ, డిట్లను మున్ను లోకేశుచేత
సంప్రార్థితుం డైన జలరుహనాభుండు, వసుమతిపై యదువంశమందు
నుదయించి తనుఁదాన మదిలోనఁ జింతించి, తెలి వొంది యాత్మీయకులవినాశ
మొనరించి తాను బంచోపనిషన్మయ, మగుదివ్యదేహంబునందుఁ జెందఁ

తే. దలఁచి విజ్ఞానతత్త్వంబు ధరణిమీఁదఁ, దాల్చి జనకోటి కెఱిఁగింపఁ దగినధీరుఁ
డుద్ధవుఁడుదక్క నితరులేరోప రితఁడు,నిర్జితేంద్రియుఁ డాత్మసన్నిభుఁ డటంచు.

క. క్షితిపై నిలిపినకతమున, నతనికి మృతి దొరక దయ్యె నవనీశ రమా
పతియభిమానము గలిగిన, యతిపుణ్యుఁడు సనియె బదరికాశ్రమమునకున్.

వ. అంత. 176

క. ఉద్ధవుఁ డరిగినపిదప స, మిద్ధపరిజ్ఞాను సుజనహితు మైత్రేయున్
వృద్ధజనసేవ్యుఁ దాపస, వృద్ధశ్రవుఁ జూడఁ గోరి విదురుఁడు గడఁకన్. 177

---

1 నివసించిరి... మానసు లై. 2 దమునశబ్దము సాంతము గాన 'దమునసన్' అని యుండఁ దగు. అయినను వ్రాఁతప్రతులందు 'దమునన్' అనియే కానిపించుచున్నది.

వ. యమునానది దాఁటి కతిపయప్రయాణంబులఁ బుణ్యనదులను హరిక్షేత్రంబుల
నుం దర్శించుచు నతిత్వరితగమనంబున. 178

క. చని చని ముందటఁ గనుఁగొనె, ఘనపాపతమఃపతంగఁ గరుణాపాంగం
గనదుత్తుంగతరంగన్, జనవరనుతబహుళపుణ్యసంగన్ గంగన్. 179

క. అందు నరవిందసౌరభ, నందితపవమానధూతనటదూర్మిపరి
స్పందితకందళశీకర, సందోహాలసత్ప్రవాహజలమజ్జనుఁడై. 180

సీ. ఘనసారరుచివాలుకాసముదంచిత, సైకతవేదికాస్థలమునందు
యమనియమాదియోగాంగక్రియానిష్ఠఁ, బూని పద్మాసనాసీనుఁ డగుచు
హరిపాదసరసీరుహాన్యస్తచిత్తుఁడై, బాహ్యేంద్రియవ్యాప్తిఁ బాఱఁ ద్రోలి
సకలవిద్వజ్జనస్తవనీయసముచితా, చారవ్రతోపవాసములఁ గ్రుస్సి
తే. యున్న పుణ్యాత్ము విగతవయోవికారు, వినుతసంచారు భువనపావనవిహారు
యోగిజనగేయు సత్తత్త్వభాగధేయు, శ్రితవిధేయు నమేయు మైత్రేయుఁ గాంచె.

విదురమైత్రేయసంవాదము

వ. ఇట్లు గనుంగొని యమ్మునీంద్రుని పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి ముకుళితహస్తుండై యి
ట్లనియె మునీంద్రా లోకంబున సకలజనంబులు మనంబుల ఘనంబు లగు సౌఖ్యం
బు లందం దలంచి తత్ఫలప్రాప్తిహేతువు లైన కర్మంబు లాచరించి దైవప్రాప్తవశ
తులై తత్కర్మంబులచేత నిష్ఫలారంభు లగుదురు కర్మంబులు బంధకంబులును
దుఃఖహేతువులునుం గాని సౌఖ్యదాయకంబులై పాపనివృత్తిఁ జేయ నోప వది
యట్లుండె భూరిదుఃఖానుసారంబైన సంసారచక్రంబునందుఁ బరిభ్రమించుచుం
గామవిమోహితులై పూర్వకర్మానుగతంబు లైన శరీరంబులు దాల్చుచుం జ
చ్చుచు మరలం బుట్టుచు నెంతకాలంబునకుం బాపనివృత్తిఁ గానక మూఢులయి
వనవనకుతారు లై జనియించి వర్తించు మూఢాత్ములం బశుప్రాయుల రక్షింపఁ
గోఱకుఁ గాదె నారాయణపరాయణు లైన మీవంటి పుణ్యాత్ములు లోకంబునం
జరియించుట యదియునుం గాక. 182

మ. అవివేకానుగతస్వకార్యజలవేలాకీర్ణమై మిత్రబం
ధువధూపుత్రజలగ్రహాగ్రయుతమై దుర్వారమై నట్టిదు
ర్భవపాథోధిఁ దరించువారె హరిసంబంధక్రియాలోలభా
గవతానుగ్రహనావ లేనియధముల్ గారుణ్యసంధాయకా. 183

క. మునినాథచంద్ర ననుఁ గై, కొని కాచు తలంపు బుద్ధిఁ గూడిన యేనిన్
వినుము మదీప్సిత మది నా, చనవునఁ గావింపవయ్య సజ్జనతిలకా. 184

వ. అని వెండియు విదురుండు మైత్రేయుం జూచి మునీంద్రా [1] త్రిగుణాత్మకమాయా
నియంత యగు భగవంతుండు స్వతంత్రుం డయ్యు నవతరించి యేయేయవతారం

1. 'పురుషార్థీశ్వరుం డైన భగవంతుండు.' ప్రా. ప్ర.

జుల నేయే కర్మంబు లాచరించె నదియు [1]నిష్క్రియుం డగు నీశుండు మొదలం
బ్రపంచంబు నే విధంబునం గల్పించె నే రీతిం బాలించె (మఱియు నీ విశ్వంబు)
నాత్మీయహృదయాకాశగతము[2]ం జేసి నివృత్తవృత్తి యగుచు యోగమాయ
యం దెట్లు వసియించె బ్రహ్మాండంబునందు లీలల వర్తించె నందు బ్రహ్మాదిరూపం
బులం బొంది బహుప్రకారంబుల నెట్లు క్రీడించె భూసురగోసురాదులం బరి
రక్షించుటకై మత్స్యాద్యవతారంబులు ధరియించె నే యే ప్రయోజనంబులం
దీర్పం బయోరుహగర్భాండకటాహాంతర్గతంబు[3]లై లోకపాలసహితంబు లైన
లోకంబులను లోకాలోకపర్వతంబులను బహిర్భాగంబులను నే యే తత్త్వభేదం
బులను నెత్తెఱంగునం బుట్టించె నందుఁ (బ్రదీపితం బగు) జీవకోటి యెవ్వనిం గొల్చి
బ్రదుకు జనులకుఁ [4]గర్మనామరూపభేదంబు లెట్లు నిర్దేశించె నింతయు సవిస్తరం
బుగా వివరింపు ముత్తమశ్లోకమౌళి నుండనుండును యోగీశ్వరేశ్వరుండును నైన
పుండరీకాక్షుని చరిత్రశ్రవణంబునం గాని (జన్మనాశనాదిసకలదుఃఖాకరంబులును
దుష్కర్మప్రాప్తంబులును నగు) భవబంధంబులు దెగ వని వెండియు నిట్లనియె.

తరలము. సతతమున్ సరసీరుహోదరసత్కథామృతపూరముల్
శ్రుతిపుటాంజలిచేత నిమ్ముల జుర్రియుం దనివోదు భా
రతకథామిష మూని విష్ణుఁ బేర్కొనం బ్రియమూతి స
న్నుతి నుతించినచోట సన్మునినాథ నా మన ముబ్బదున్. 186

క. ఇతరకథావర్ణనముల, నతిహేయత నొందెఁ జిత్త మనఘాత్మ రమా
పతిచరితామృతరతి సం, స్తుతి వేదన లెల్లఁ బాయఁ జేయు మునీంద్రా. 187

తే. భూరివిజ్ఞాననిధు లగు నారదాద, నిర్మలాత్ముల కైనను వర్ణింప రాని
హరికథామృతపానంబు నందు విసివి, యొల్లననువాఁడు పో వెఱ్ఱిగొల్లఁ డనఘ.

వ. అదియునుం గాక. 189

సీ. అరవిందనాభుని యపరావతారమై, జనన మందిన పరాశరసుతుండు
చతురవర్ణాశ్రమాచారధర్మములును, వర్ణింప లోకపూజ్యంబు లైనములు
నగు గ్రామ్యకథలు వై కక్కుర్తిఁ గల్పించుచు, హరికథామృతమందు లోన
నించుకించుక గాని యేర్పడఁ జెప్పమి, గంటితవిజ్ఞాన మాత్మ నిలువ

తే. కున్నఁ జింతించి మఱి నారదోపదిష్టుఁ, డగుచు హరికీర్తనామృత మాత్మఁ గ్రోలి
విమలసుజ్ఞాననిధి యన వినుతి కెక్కె, ధన్యుఁడై యుత్తములలో నేకమాన్యుఁ డగుచు.

వ. కావున. 191

క. సరసిరుహోదరు మంగళ, చరితామృత మాత్మఁ గ్రోలు జనుఁ డితరకథా

1 'సృష్టిపూర్వంబునఁ బ్రపంచంబు' వ్రా. ప్ర. 2 'మైనయోగమాయ' వ్రా. ప్రతులు.
3 'లైనలోకాంతరంబులను లోకాలోకపర్వతంబులను లోకపాలురను విశ్వంబును నెత్తెఱంగునఁ బు
ట్టించె' వ్రా. ప్రతులు. 4 జాతకర్మనామ.

గరళమునఁ గోల్పునె హరిపదస్మరణము జీవులకు నఖిలసౌఖ్యద మనఘా. 192

క. శ్రీవనితాధిపనామసు, ధావిమలసుఖుల కిహముఁ బరమును దనకై వదపం
బోవుదురు నరకిమూఁగకున్, నావిరి నే నారిఁ జూచి నగతు మునీంద్రా. 193

క. ఏనరుఁడే నొకనిమిషం, బైన వృథావాదగతిని హరిపదకమల
ధ్యానానందుఁడు గాఁడే, నానరునకు నాయు వల్ప మగు మునినాథా. 194

చ. మృదుగతిఁ బుట్టఁ జేసి యురక్షించుచుఁ బానము సేయఁ బాటుప
ట్పదవిభుశక్తి నార్తజనబాంధవు విశ్వభవస్థితివ్యయా
స్పదమహిమాబ్జాక్షుఁ బొగడు సంకగుణానందుని సౌమంగళ
ప్రదగుణకీర్తనామృతముఁ బాయక [1]గ్రోలఁగఁ జెప్పవే దయన్. 195

క. అని విదురుఁడు మైత్రేయుని, ననుమునినాయకుని నడిగె నని వేదవ్యా
సునితనయుం డభిమన్యుని, తనయునకుం జెప్పి మఱియు నగ నిట్లనియెన్.

వ. ఇట్లు విదురుండు మైత్రేయు నడిగిన నతం డతనిం గని యతిమృదుమధురవచన రచనుం డై యిట్లనియె ననఘా కృష్ణకథాశ్రవణతత్పరుండ వై నీవు నన్నడిగితివి గావున భద్రం బయ్యె నీవు భగవద్భక్తుండవు గావున హరికథాసక్తుండ వగుట విచిత్రంబు గాదు యదియును గాక మాండవ్యశాపంబున సాత్యవతేయు వలన (భ్రాతృక్షేత్రంబున) శూద్రయోనిం బుట్టినట్టి (ప్రజాసంయమనుండ వగు) ధర్ముండవు పరమజ్ఞానసంపన్నుండవు నారాయణునకుం బ్రియతముండవు గావునఁ గృష్ణుండు నిర్యాణకాలంబున నిజసన్నిధికిం జనిన నన్ను డాయం జీరి విజ్ఞానం బెల్ల నుపదేశించి నీకు నెఱింగింపు మని యానతిచ్చుటం జేసి యవశ్యంబును నీకు నెఱింగింతు సావధానుండ వై వినుము. 197

క. వనజాక్షుయోగమాయా, జనితం బగువిశ్వజననసంస్థానవినా
శనముల లీలఁ గావించుచు, ననఘా విష్ణుమహత్త్వ మభివర్ణింతున్. 198

సీ. సకలజీవుల కెల్లఁ బ్రకట దేహము నాత్మ. నాథుండుఁ బరుఁడు నానావిధైక
మత్స్యాద్యవతారమహిమల సగుణమై, యంత్యండు సృష్టిపూర్వంబునందు
నాత్మీయమాయ లయంబు నొందిన విశ్వ, గర్భుఁడై తాన యొక్కటి వెలుంగు
పరమాత్ముఁ డభవుం డుక్తప్రద్రష్ట యయ్యును ద్రష్టవ్యాంతరపరిశూన్యుఁ డగుటఁ జేసి

తే. ద్రష్ట గాకుండు మాయాప్రధానశక్తి, గతులచిచ్ఛక్తిగలవాఁడు నగుచుఁ దన్ను
లేనివానిఁగఁ జిత్తంబులోనఁ దలఁచి, ద్రష్ట యాగుఁ దనభువననిర్మాణవాంఛ.

తే. బుద్ధిఁ దోఁచిన సమ్మహాపురుషుఁడు, గార్యకారణరూపమై ఘనత కెక్కు
భూరిమాయాభిధానవిస్ఫురితశక్తి, వినుతి కెక్కినయట్టియవిద్యయందు. 200

క. పురుషాకృతి నాత్మాంశ, స్ఫురణము గలశక్తి నిలిపి పురుషోత్తముఁ డీ
శ్వరుఁ డభవుం డజుఁడు నిజో, దరసంస్థితవిశ్వ మపుడు దగఁ బుట్టించెన్. 201

---

1. గ్రోలఁదఁ.

సీ. ధృతిఁ బూని కాలచోదితము నవ్యక్తంబుఁ, బ్రకృతియు ననుపేళ్లఁ బరఁగు మాయ
వలన మహత్తత్త్వ మెలమిఁ బుట్టించె మా,యాంశ కాలాదిగుణాత్మకంబు
నైన మహత్తత్త్వ మచ్యుతదృగ్గోచ, ర మగుచు విశ్వనిర్మాణవాంఛ
నందుటఁ జేసి రూపాంతరంబునఁ బొంది, నట్టి మహత్తత్త్వమందు నోలిఁ

తే. గార్యకారణకర్త్రాత్మకత్వమైన, మహితభూతేంద్రియక మనోమయ మనంగఁ
దగు నహంకారతత్త్వ ముత్పన్న మయ్యెఁ, గోరి సత్త్వరజస్తమోగుణక మగుచు.

వ. వెండియు రూపాంతరంబులం బొందుచున్న సాత్త్వికాహంకారంబువలన మనంబును వైకారిక కార్యభూతంబు లైన దేవతాగణంబులును సంభవించె నింద్రియాధిష్ఠాత లైన వానివలన శబ్దంబు పూర్వంబునఁ బ్రకాశం బగుటం జేసి జ్ఞానేంద్రియంబు లయిన త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణంబులును గర్మేంద్రియంబు లయిన వాక్పాణిపాదపాయూపస్థములును దైజసాహంకారంబున నుత్పన్నంబు లయ్యెఁ దామసాహంకారంబువలన శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లుదయించె నందు శబ్దంబు నిజగుణం బయిన శబ్దంబువలన నాకాశంబుఁ బుట్టించె గగనంబు గాల[1]మాయాంశయోగంబునం బుండరీకాక్షునిరీక్షణంబున స్పర్శతన్మాత్రంబువలన వాయువుం గలిగించెఁ బవనుండు నభోబలంబున రూపతన్మాత్రంబువలన లోకలోచనం బైన తేజంబు నుత్పాదించెఁ దేజంబు గాల[2]మాయాంశయోగంబున నుత్తమశ్లోకుని విలోకనంబునఁ బవమానయుక్తం బగుచు రసతన్మాత్రంబువలన నంబువులం బుట్టించె సలిలంబు గాల[3]మాయాంశయోగంబునం బరమేశ్వరానుగ్రహంబు గలిగి తేజోయుక్తం బైన గంధగుణంబువలనఁ బృథివిఁ గలిగించె నందు గగనంబునకు శబ్దంబును వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులును దేజంబునకు శబ్దస్పర్శరూపంబులును సలిలంబునకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులును బృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులును గుణంబులై యుండుఁ గాల[4]మాయాంశలింగంబులు గలిగి మహదాద్యభిమానంబులు నొందిన దేవతలు విష్ణుకళాకలితు లగుదు రట్టి మహదాదితత్త్వంబు లైక్యంబు సాలమిం బ్రపంచంబులు గల్పింప సమర్థంబులు గాక కృతాంజలు లై యోగీశ్వరేశ్వరుం డైన నారాయణు నిట్లని స్తుతియించె. 208

దండకము. శ్రీనాథ నాథా జగన్నాథ నమ్రైకరక్షావిపక్షక్షమాభృత్సహస్రాక్ష నీరేజపత్త్రేక్షణా దేవదేవా భవద్దాసవర్గోపతాపంబులం బాపఁగా నోపు దివ్యాతపత్త్రంబు నాఁ బొల్చు యుష్మత్పదాంభోజమూలంబు పుణ్యాలవాలంబుగాఁ బొంది యోగీంద్రు లుద్దామసంసారతాపంబులం బోవఁగా మీఁటి వర్తింతు రోశంద్రి యాశా సమస్తార్థనిర్ణాశ యీవిశ్వమం దెల్ల జీవుల్ భవప్రోద్యదుర్వారతాపత్రయాభీలదావాగ్నిచేఁ గ్రాఁగి దుఃఖాబ్ధిలోఁ దోఁగి యేకర్మమున్ ధర్మముం బొందఁ

1 మాయాశక్తియోగ 2. మాయాశక్తియోగ. 3. మాయాశక్తియోగ. 4. మాయాశక్తిలింగ.

గా లేక సంసారచక్రంబునందుం బరిభ్రామ్యమాణాత్ములై యుందు రమ్మాధవ చేతస్కులం జెప్పంగా నేల యో దేవ విజ్ఞానదీపాంకురంబై నమీపాదపంకేరుహచ్ఛాయం బ్రాపించు మజ్జాతీ సన్న్యాసిసంఘంబులై కాంతికస్వాంతాతం జేర్చి దుర్దాంతపాపౌఘనిర్ణాశనంబు ప్రవాహంబగు గంగానివాసంబుగా నొప్పు మీపాదయుగ్మంబు యుష్మన్ముఖాంభోజనిర్గతంబైన వేదాండజశ్రేణిచేతం గవేషించి సంప్రాప్తులై యుందు రో నాథ వైరాగ్యశక్తిస్ఫుటజ్ఞానబోధాత్ములై సట్టిధీరోత్తముల్ నిత్యనైర్మల్యభవ్యాంతరంగంబులం దేవరంజ్యోతిపాదాబ్జపీఠంబు గీలించి కైవల్యసంప్రాప్తులై రట్టినిర్వాణమూర్తిం బ్రశంసింతు మింద్రాదివంద్యా ముకుందా సమస్తంబుం గల్పింపం బాలింపం దూలింపంగా నెక్కుడవ్యావతారంబులం బొందు నీపాదపంకేరుహధ్యానవాకీర్ణమానస్వాంతులై యొప్పు భక్తాళికిన్ మోక్షదంబైన నీసాత్వికంబైన జాతముల్ గొల్తు మీరాశ రమాధీశ పుత్రాంగనామిత్రసంబంధబంధంబులం జెంది [1]నిత్యంబు దుష్టక్రియాలోలులై దేహగేహంబులం దోలి వర్తించుమిథ్యానవశ్రేణులం దంతరాత్మున వై యుండియుం దూరమై తోచు నీపాదపద్మంబు లర్చింతు మో దేవ బాహ్యేంద్రియవ్యాప్తి నుద్వృత్తులై సట్టిమూఢాత్ము లధ్యాత్మతత్త్వప్రభావాఢ్యులై నీపదాబ్జాతవిన్యాసలక్ష్మీకళావాసముం గన్న యయ్యుత్తమశ్లోకులం గాంగాంజాల రిప్పుణ్య[2]లాదుష్టులం జూడంగా నోల్లం దంభోధిరాట్కన్యకాకాంత వేదాంతశుద్ధాంతసిద్ధాంతమై యొప్పు నీసత్కథాసారచంచత్సుధాసారపూరంబులం గ్రోలి సౌఖ్యోన్నతిన్ సోలి ధీయుక్తులై వ్రాలి తాపంబులం దోలి మోదంబులం దేలి సంపన్నులై మన్ననిత్యప్రపన్నుల్ మహాత్మ్యుండతం జేర్చి వైకుంఠధామంబు నల్పక్రియాలోలులై కాంతు నిస్త్రివ్యవాసైకసంప్రాప్తికిం గోరుచున్నారు మో దేవ వైరాగ్యవిజ్ఞానబోధాత్మయోగక్రియారూఢి నంతర్బహిర్వ్యాప్తిం జాలించి శుద్ధాంతరంగంబు గావించి హృత్పద్మవాసుండవై చిన్మయాకారత న్నున్న నీయున్నతానంతతేజోవిలాసోల్లసన్మూర్తిం జిత్తంబులం జేర్చి యానందలోలాత్ములం బొల్చు యోగీశ్వరశ్రేణికిం దాపకీనానుకంపానులబ్ధస్ఫుటజ్ఞానముం గల్గుటం జేసి యాయాసముం లేద యో దేవతాచక్రవర్తీ సదానందమూర్తీ జగద్గీతకీర్తీ [3]లసద్భూతిపర్తీ భవద్దాసులై సట్టిమమ్ముం జగత్కల్పనాసక్తచిత్తుండవై నీవు త్రైగుణ్యవిస్ఫూర్తిం బుట్టించినం బుట్టుటే కాక నీభవ్యలీలానుమేయంబుగా సృష్టినిర్మాణముం జేయ నేమెంతవా[4]రాదు మీశక్తియుక్తిన్ భవత్సాద గావింతు మట్లుండె నీసత్కళాజాతులై సట్టిమమ్మెన్న నే మున్న దధ్యాత్మతత్త్వంబవన్నం బరంజ్యోతివన్నం బ్రపంచంబు కెల్ల న్నధిష్ఠాతవన్నన్ సదాసాక్షివన్నన్ గుణాతీత నీవే

1. 'సోహంమమేతిక్రియాలోలులై' వ్రా. ప్ర. 2. లాదుర్మదాంధాత్ములన్. 3. 'శుభావర్తిశీలాసుల మైనమమ్మున్' వ్రా. ప్ర. 4. 'రము.

ఁ దా పద్మపత్త్రాక్ష సత్త్వాదిత్రైగుణ్యమూలంబు నా నొప్పు మాయాగుణం బం
దు నుద్యన్మహాతత్త్వ మైనట్టినీవీర్యముం బెట్టుటం జేసి నీ వింతకుం గారణం
బౌదు వాయూయుఃకాలంబుల న్నీకు సౌఖ్యంబు లేమెట్లు గావింతు వేరీతి నన్నం
బు భక్షింతు వెబ్భంగి వర్తింతు వేసిల్కడ న్నుందు వీ జీవలోకంబు యాథా
ర్థమై యుండి భోగంబులం బొందుచు న్నన్న మేరీతి భక్షించు నిష్కార్యసం
ధాను [1]త్రైసట్టిమాకుం జగత్కల్పనాశక్తికిన్ దేవ నీశక్తి దోడ్పాటు గావించి
విజ్ఞానముం జూపి కారుణ్యసంధాయివై పమ్ము రక్షింపు లక్ష్మీమనస్సల్వలక్రోడ
యోగీంద్రచేతస్సరోహంస దేవాదిదేవా నమస్తే నమస్తే నమః. 204

సీ. అనినఁ బ్రసన్నుఁడై హరి మహాదాదుల, కన్యోన్యమిత్త్రత్వ మంత కున్న
కతమున నిఖలజగత్కల్పనాశక్తి, వొడమ కుండుటఁ దనబుద్ధి నెఱిఁగి
కైకొని కాలవేగమున నుద్రేకంబు, నొందినప్రకృతితోఁ బొంది నిజబ
లము నిల్పి తా నురుక్రముఁడన సప్తవింశతితత్త్వములయందు సమతి నొక్క
తే. పరిప్రవేశించియాతత్త్వభవ్యగుణము, నందు జ్యేష్ఠానురూపంబు లలరఁ జెంది
యొకటి నొకటిని గలయఁ గయుండి విశ్వ,రచన నెఱుఁగ నియాత్తత్త్వనిచయమునకు.

వ. ఇట్లు విశ్వనిర్మాణనిపుణత్వంబు నెఱుఁగం జూపుచు నన్నింటికి నన్యోన్యతం
గల్పించి తనయనుగ్రహంబునం బ్రేరితంబై కానంబడి క్రియాసామర్థ్యంబునం
జెన్నొందినతత్త్వవితానంబు [2]దేవప్రేరితం బయి స్వకీయంబు లగునంశంబుల
చేతం బుట్టించిన విరాడ్విగ్రహంబై తత్త్వవితతి దమయందుఁ జెందినపుండరీకా
క్షునికళాంశంబున నొకటికొకటికి నైక్యంబు వాటిల్లి పరిణతంబై రూపాంతరం
బునుం జెందె నేతత్త్వంబున నేనియుఁ జరాచరలోకపుంజంబులు నిండియుండు
నా హిరణ్మయంబై నవిరాడ్విగ్రహంబు నొందినపురుషుండు సర్వజీవసమేతుం
డై యుండె నంత. 206

క. జలములలోపల నిమ్ముల, జలరుహ[3]తాండమందు సాహస్రాబ్దం
బులు నిలిచెఁ గార్యరూపా, కలితం బగు [4]నవ్విరాట్సుగర్భము వరుసన్. 207

తే. దైవకర్మాత్మశక్తివితానములను
దగిలి తనచేతఁ దనుఁ దాన దైవశక్తి
యగుచు వెలుఁ గొందుచును బ్రకారాంతరమునఁ
దనువు వితతంబు గానిచ్చె తనన్య మొంది. 208

తే. రూపసంసక్తిఁ జేసి నిరూఢకర్మ, శక్తి యగుచుఁ గ్రియాధురాసక్తి దశవి
ధములు గలిగినప్రాణరూపమున నాత్మ, శక్తిభోక్తృత్వమగుచున్న శక్తిగలిగి.

క. త్రివిధం బగుచును నాధ్యా, త్మ్యవిభేదంబులను బాపి [5]మతి యధిభూతా

1 లక్ష్మీనమాకుం. 2 'లం గూడి స్వకీయం బైనకళలచేత' వ్రాఁతప్రతులు, 3 తఘటమందు. 'నవ్విరాజంగర్భము' వ్రా. ప్ర. 5 'మతియును బొలుపొం, దువిరాజం బగుగర్భము' వ్రా. ప్ర.

త్మవిరాడ్రూపమ్మగు నిది, వివిధప్రాణులకు [1]నాత్మకవిధమై మఱియున్.

క. జీవం బై పరమాత్మకుఁ, దావల మై యాదిమావతారం బగున 210
ద్దేవునిగర్భంబున భూ, తావలితోడం బ్రపంచకమూర్తిం దోఁచెన్. 211

వ. ఇట్లు దోఁచినవిరాట్పురుషుం డాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబు లనుభేదంబులచేఁ బూర్వోక్తక్రమంబున వెలుఁగొందు ననుచు విదురునకు మైత్రేయుం డెఱింగించె నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 212

చ. హరి పరమాత్ముఁ డీశుఁ డజుఁ డాద్యుఁ డనంతుఁ డనంతమూర్తి సా
గరతనయాహృదీశుఁడు వికారవిదూరుఁడు నిత్యమంగళా
కరుఁడు కృపాపయోనిధి యకల్మషచిత్తుఁడు సర్వశక్తి చా
మరసవిలోచనుండు బుధమాన్యచరిత్రుఁ బవిత్రుఁ డిమ్ములన్. 213

వ. ఇత్తెఱంగున (నీశుం డగుసర్వేశుండు) మహదాది[2]తత్త్వంబులమనంబుల ఘనంబు లగుతలంపులు దా మనంబున నెఱింగి (యట్టితత్త్వంబుల నవిభక్తత్వలాభంబునకై స్వకీయచిచ్ఛక్తిచే నిట్లు లోనర్తు నని చింతించి) నిజకళాకలితం బగు విరాడ్విగ్రహంబునందు (నగ్నిప్రముఖం బగు)[3]దేవతావళి కెల్ల నివాసంబగుచుఁ గానంబడినవై రాజపురుషునియాస్యాద్యవయవంబుల వినిపింతు దత్తావధానుండవై వినుము. 214

సీ. నరనుత యాదివ్యపురుషోత్తమునిపృథగ్భావంబు నొందు ముఖంబువలన
భువనపాలకుఁ డైనపవమానసఖుఁ డెంతె, రాత్ము నీశ్వరునంశమైన వాణి
కనయంబు ననుకూల మగుచు నిజస్థానముఁ బ్రవేశించె నమ్ముఖమునందుఁ
బరఁగ జీవుండు శబ్దము నుచ్చరించుఁ బృథగ్భవము లగు నేత్రముల నినుఁడు

తే. చక్షురింద్రియయుక్తుఁ డై సరవిఁ జెంది, రూపవిజ్ఞానమహిమ నిరూఢి నొందు
మఱియుఁ జర్మంబులనుభవమానుఁ డీశ్వ, రాంశమైన త్వగింద్రియమందుఁ గూడి.

వ. నిజవాసంబు నాశ్రయించిన జీవుండు స్పర్శేంద్రియగతుం డగుఁ బృథగ్భవంబైన శ్రోత్రంబుల దిక్కు లచ్యుతకళాంశం బగు శ్రవణేంద్రియయుక్తంబులై నిజస్థానంబునం బొందిన జీవుండు శబ్దజ్ఞానగతుం డగు (వెండియుఁ దాలువు భిన్నం బయిన లోకపాలుం డగువరుణుం డందుఁ బ్రవేశించి రసనేంద్రియంబుచేఁ బ్రకాశించినం బ్రాణి రసంబులం గ్రహించెఁ బరమేశ్వరునినాసికేంద్రియంబు పృథగ్భావంబు నొంది యాశ్వినేయాధిష్ఠానంబై ఘ్రాణాంశంబు నొందిన జంతువు గంధగ్రహణసమర్థం బయ్యె) వెండియు భిన్నం బయిన చర్మంబును నోషధులును బరమపురుషాంశంబు లయిన కేశంబులం గూడి నిజనివాసంబు నొందిన జీవుండు [4]కండూయమానుం డగు భిన్నభూతంబైన మేఢ్రంబు సంప్రజాపతి రేతంబున నిజస్థానంబు నొందిన జీవుం డానందంబునం బొరయు భిన్నభావం బైన గుదంబున మిత్రుం డచ్యుతాంశంబును

1 లాత్మవిభురూపం బై. 2 భూతంబుల మనంబుల. 3 భూతావళి. 4 కండూయనంబందు.

బొందు వాయువుఁ గూడి నిజాధిష్ఠానంబు నొందుచు జీవుండు విసర్గంబుఁ జెందు వేఱువేఱైన బాహువులం దింద్రదశాధీశ్వరుండగు నపురందరుండు క్రయవిక్రయాది శక్తియుక్తుం డగుచు నిజస్థానంబు నొందినఁ జీవుండు వానిచేత జీవికం బొందు (మఱి యుఁ బాదంబులు నిర్భిన్నంబు లయిన విష్ణుండు స్వస్థానంబుగాఁ గొని గతిశక్తిం బొందిన జీవుండు గమనాగమనార్హుం డయ్యె) నెండియు భిన్నభావం బయిన హృదయంబును మనంబుతోడం గలసి (నిజాధిష్ఠానంబుగఁ) జంద్రుండు ప్రవేశించిన జీవుండు శరీరసంకల్పాదిరూపం బగు వికారంబునం బొందు భిన్నభావంబైన యహంకారంబు నహంప్రవృత్తియుక్తుండై రుద్రుండు (నిజస్థానంబుగా) వసియించిన నాయహంకృతిచే శరీరి కర్తవ్యంబులు నడపు బుద్ధివాగీశ్వరావాసంబై హృదయంబుతోడం గలసి నిజాధిష్ఠానంబున [1](*బోధాంశంబుచే వెలింగిన శరీరి బోద్ధవ్యతం బొందు భిన్నంబైన చిత్తంబు బ్రహ్మావాసంబై చేతనాంశంబు నొందినఁ బ్రాణి) విజ్ఞానంబునుం బొందు నట్టి విరాట్పురుషుని శీర్షంబున స్వర్గంబును జరణంబుల వసుమతియు నాభియందు గగనంబునుం గలిగె సత్త్వాదిగుణపరిణామంబుల సముద్భూతులై రూర్జిత సత్త్వగుణంబున నద్దేవతలు త్రిదివంబును బొందిరి రజోగుణంబున మనుజులును గవాదులును ధరణిం బొందిరి తామసంబున భూతాదులైన రుద్రపారిషదులు (ద్యావాపృథివ్యంతరం బగు) వియత్తలంబునుం బొందిరి ముఖంబు వలన నామ్నాయంబు లుత్పన్నంబు లయ్యె నెండియు. 216

క. ధరణీవిబుధులు శ్రోత్రియులు, నరవర యమ్మేటిముఖమునఁ బొడముట భూ
సురుఁ డఖిలవర్ణములకును, గురుఁడును ముఖ్యుండు నయ్యెఁ గుణరత్ననిధీ. 217

క. ధర బ్రాహ్మణాదికము ద, స్కరబాధలఁ బొందకుండఁ గైకొని కావం
బురుషోత్తము బాహువులను, నరనాథకులంబు పుట్టె నయతత్త్వనిధీ. 218

క. గణుతింపఁగఁ గృషిగోర, క్షణవాణిజ్యాదికర్మసంకలితం బగు నా
గుణనిధి యూరువులందుం, బ్రణుతింపఁగ వైశ్యజాతి ప్రభవం బయ్యెన్. 219

తే. తివిరి సేవకధర్మలై దేవదేవు, పదములను శూద్రసంతతి యుదయమైరి
వీరలందఱుఁ దమతమవిహితకర్మ, ములరఁ జేయుచు జనకుండు నాత్మగురుఁడు.

క. అగు సర్వేశుఁ బరాత్పరు, జగదేకప్రభుని పదసరసిజాతంబుల్
దగిలి భజింతురు సతతము, నిగమోక్తిన్ భక్తియోగనిపుణాత్మకులై. 221

తే. మహిమ దీపింపఁ గాలకర్మస్వభావ
శక్తిసంయుక్తుఁ డగు పరేశ్వరుని భూరి
యోగమాయావిజృంభణోద్యోగ మెవ్వఁ
డెఱిఁగి నుతియింపఁగా నోపు సిద్ధచరిత. 222

---

1 (*) శరీరవిజ్ఞానంబు.

ఉ. అన్య¹కథాకలాపముల నర్హిశముం బఠియించి చాలమా
లిన్యము నాత్మశోభనవిలీ²నత నొందుమదీయజిహ్వ సౌ
జన్యముఁ జెందె నేడు హరిసద్గుణదివ్యకథామృతంబు స
న్మాన్య³చరిత్రమై నెగడు నమ్మధురాక్షరపద్యంబుఁ జెందఁగన్. 223

మ. హరినామాంకితసత్కథామృతరసవ్యాసంగులుం జైనస
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁ డసత్కథాలపనదావాగ్నిప్రపంచంబుఁ దాఁ గొల్పులన్
వరమంగళమునొందివానకొనకన్యానన్యశోకంబు స
త్త్వాకమై శోభనచేతసీముల నిర్మగ్నానుమహాత్మ్యమై. 224

క. హరమహిమనుఁ దన్నాభీ, సరసిజసంజాతుఁ డైనచతురాననుఁడుం
బరికించి యెఱుఁగఁ డన్న ని,తరమనుజులు చెప్ప నేల తత్త్వజ్ఞనిధీ. 225

తే. శ్రుతులు నిగమాగ్రమున వివరించి చూచి పుండరీకలోచను నుత్తమశ్లోకచరితు
నమరగణవంద్యమాన పాదాబ్జయుగళు, వెదకి నుఁగానలే రింద్రియవిమోహమతులు.

క. ¹హరియును నమాయాగతిఁ, బరికించుయుఁ గానఁ డెయ్యెఁ బరికించి తేమిన్
మఱి మాయావిని మోహిని, చరితముఁ గనుఁగొందు రెట్లు చతురాన్యాదుల్.

క. ఆదివిజాధీశుఁడు మహా, దాదులు సత్పతులు బంకజాసనుఁడుఁ గా
రీదయితుండు గనఁ జాలని, శ్రీదేవునిపదయుగంబుఁ జింతింతు మదిన్. 228

క. అని మైత్రేయుం డప్పుడు, ఘన కౌతుకించిన తెఱంగు రుచిరముగా న
గ్గుణవైశ్రావణునకుఁ బరాశరి, మునివరుఁ డంత నెఱిఁగిఁ జెప్పి మునిగణ గరిమన్.

వ. వెండియు ని ట్లనియె. 230

క. భూమీశ్వర మైత్రేయుఁడు, హరిగుణశుభ లీలామాహాత్మ్యముఁ జెప్పిన, నామైత్రేయునకు విదురుఁ డిట్లనియెన్.

క. అగుణుం డగుసర్వేశ్వరునకు, జగదవనోద్భవవినాశకృత్యంబులు దగుఁ జాల లైన నాతఁడు, సగుణుండై యుండు టెట్లు సౌజన్యనిధీ 232

సీ. అనిన సద్భక్తిని ననవుడు మైత్రేయుఁడు ప్రీతుఁడై విదురుఁ జూచి యిట్లను మరల
బాలుఁడు క్రీడావిలోలమానసమున, దీపించి లీలానురూపుఁ డగుచు
నైకొని కామానుగతుఁడై రమించును, సద్భక్తి సత్త్వాంతరమున
సద్భక్తుంతరమున నైనను బాలకే, శీసంగుఁ డగుచు నొకలిసి జరించు

తే. ⁶దనుజభేదనుఁ డిట్లు స్వతంత్రవృత్తి
వెలయ వర్తించె నరీతి విస్మయించె

---

1 కథానులాపము. 2 'నాకు నైనాఁ మదీయ' వ్రా. ప్ర. 3 'చరిత్రుఁడై నెగడు' వ్రాఁత ప్రతులు. 4 ఈపద్యము పెక్కుప్రతులఁ గనుపట్టదు. 5 'గాంచితో' అచ్చుప్రతి. 6 'హరియు నిపుడు నివృత్తుఁ డత్యంతతృప్తుఁ, డగుట వర్తించు టెట్లు క్రీడాదులందు' అచ్చుప్రతి.

మఱియుఁ ద్రిగుణాత్మకం బైనతనమాయఁ గూడి
యఖిలజగములఁ గల్పించి యంతమీఁద. 233

సీ. అమ్మాయచేత నీయఖిలంబు [1]ప్రుంచిన, శశ్వత్ప్రకాశుఁ డీశ్వరుఁడు పరుఁడు
ననఘాత్ము దేశకాలావస్థలందును, నితరులయందు నతిహీన మైన
జ్ఞానస్వభావంబుఁ బూని యాప్రకృతితోఁ, నెబ్భంగిఁ గలసెఁ దానేని మయ్యు
గోరి సమస్తశరీరంబులందును, జీవరూపమున వసించి యున్న

తే. [2]జీవుని దగువిభూతిప్రసిద్ధి యెమికర్మమున సంభవించెను గడఁగి నాదు
చిత్త మజ్ఞానదుర్గమస్థితిఁ గలంగి, యద్భుతంబున బొందెడు ననఘచరిత.

వ. అది గావున సూరిజనస్తోమంబు వైననీవు మనీయవాంఛితంబు నెఱిఁగింప నర్హుండ వని విదురుండు మైత్రేయమహామునీంద్రు నడిగె నని బాదరాయణతనూభవుం డభిమన్యునందనున కిట్లనియె. 235

క. సరసిరుహోదరుమంగళ, చరితామృతపానకుతుకసంగంబున ని
ర్భరుఁ డగువిదురునకు మునీశ్వరుఁ డగుమైత్రేయుఁ డనియె సజ్జనతిలకా. 236

చ. వినుము వితర్క[3]వాదములు విష్ణుని ఫుల్లసరోజపత్త్రనే
త్రుని ఘనమాయ నెప్పుడు విరోధము సేయుఁ బరేశు నిత్యశో
భనయుతు బంధనాదివిరహద్దశలుం గృపణత్వభావము
న్ననయము బొంది లేవు విభుఁ డాద్యుఁ డనంతుఁడు నిత్యుఁ డెట్టనన్. 237

వ. మఱియును. 238

చ. పురుషుఁడు నిద్ర పొంగలలఁ బొందుసమస్తసుఖంబు లాత్మసం
హరణశిరోవిఖండనము లంగగ జీవునికిం బ్రబోధమం
దరయఁగఁ దోఁచుచున్నగతి నాదిఁ బరేశుఁడు బంధనాదులం
బొరయక తక్కెటట్లనుచు బుద్ధిని సంశయ మందె దేయున్. 239

వ. అవ్విధం బెతనికిం గలుగ నేన దద యెట్లంటని. 240

చ. లలితవిలోలనిర్మలజలప్రతిబింబితపూర్ణచంద్రముం
డలము దదంబుచాలనవిడంబనహేతువు నొందియుండు వియ
త్తలమునఁ గంప మొందనిపథంబున నవ్విశరీరధర్మముల్
గలిగి రమించునీశునకుఁ గల్గఁగ నేరవు కర్మబాధముల్. 241

వ. కావున జీవునకు నవిద్యామహిమం జేసి కర్మబంధనాదికంబు సంప్రాప్తంబగుం గాని సర్వభూతాంతర్యామి యైనయీశ్వరునకుం బ్రాప్తంబు గానేర దని వెండియు. 242

చ. నరునకు నాత్మదేహజగుణంబులఁ బాపఁగ నోపుఁ బంకజో

---

1 'సృజియించి, పాలించి పొలియించి • పరమపురుషుఁ, డనఘాత్మ' అచ్చుప్రతి.
2 'జీవునకు దుర్భగక్లేశసిద్ధి యెట్టి' అచ్చుప్రతి. 3 'వాక్యములు' వ్రా. ప్ర.

దరచరణారవిందమహితస్ఫుటభక్తియ యింద్రియంబు లీ
శ్వరవిషయంబు లైన మది సంచితనిశ్చలభక్తి యైన యో
సరసిజనేత్రుకీర్తనమె చాలు విముక్తికిలన్ జయింపఁగన్. 243

చ. హరిచరణారవిందయుగళార్చనసన్నుతిభక్తియోగముల్
నిరతము గల్గువారు భవనీరధిజన్మల కందరానిభా
సురపదమందఁ జేరుదురు సూరిజనస్తవనీయ యట్టిస
త్పురుషులపూర్వజన్మఫలము గణుతింపఁ దరంబె యెవ్వరికిన్. 244

వ. అని చెప్పిన విదురుండు మైత్రేయుం గనుంగొని ముకుళితహస్తుండై తన మనం బున వినమితమస్తకుండు గాఁ దలంచుచుఁ (తన మనంబున శ్రీహరిం దలంచుచు) వినయవచనరచనుండై యిట్లనియె మునీంద్రా భవదీయవాక్యంబులచేత నా మనంబున నారాయణుండు లోకైకనాథుం డట్లయ్యు ననియు శరీరధారి యైన జీవునికిఁ గర్తృత్వంబు లేదని యెఱింగితి నని యుండి బాడుమానసంశయంబు లేదు సన్నుతింపఁ బనియె నది ననియు నా మనంబున నారాయణుండు కేశవుండు హరి యనియుఁ జెప్పంబడిన తత్త్వంబు నీవలనఁ దెలిసియును దలంపుము నారాయణభక్తి ప్రకారంబు వర్ణింపఁ జాలుదు నధిష్ఠానంబునం దిరుగుచు (నారాయణుండు) దనకు నాధారంబు లే కాకఁ సమస్తంబునకుం దాన యాధారభూతుం డై విశ్వంబుం బోషించి విశ్వంబులోనఁ దా నుండు నెట్టు లట్లు శరీరాభిమానం బును బొందని యెవ్వఁడు (ముక్తిమానుం డై) సంసారప్రవర్తకుం డగు నెవ్వండు (భక్తిమార్గంబునం) బరమాత్ముం డై సపుండరీకాక్షునిం దెందు వీర [2]లిద్ధయును (సంశయక్లేశంబులు లేమిం జేసి) సుఖానందపరిపూర్ణు లై యభివృద్ధి నొందు వార లెవండు నెవ్వండు సుఖముఖానుసంధానంబుచే లోకానుగతుం డగుచుం బ్రమోదఖేదంబుల నొందుచు నతండు దుఃఖాశ్రయుం డగు నారాయణభజ నంబున సమస్తదుఃఖనివారణం బగుటను భవదీయచరణసేవానిమిత్తంబునను బ్రపంచంబు ప్రతీతిమాత్రంబు గలిగి యున్న దయిన నందులకుఁ గారణంబు లే [3]కుండుటం జేసి తెలియనివాఁడ న నన్నింతు నని వెండియు. 245

క. అలి నామదిఁ దలఁపుడు సుమ, ములు గొనియాడంగఁ దగిన తోయజనాభుం డలవడ నల్పతపోవ్రత, ములచేఁ బొందుటకు మిగుల దుర్లభుఁ డనియున్. 246

సీ. ఇంద్రియంబులతోడ సలము నొప్పెసిమహ, దాదుల నితరేతరానుషంగ ముగఁ జేసి వానియం దొగి విరాడ్దేహంబు, పుట్టించి యందుఁ జేపట్టి తాను వసియించు నాతఁడు సరసస సహస్రసంఖ్యాకంబులగుమస్తకాంఘ్రిబాహు

1 నాశనకారణం. 2 ‘లిద్ధయియుందును సుఖానందపరిపూర్ణుఁ డై యభివృద్ధి నొందువాఁ డె వ్వండని సంశయంబు నొందుమానవుండు దుఃఖాశ్రయుం డగు’ వ్రా. ప్ర. 3 కుంటఁ దెలిసిన వాఁడ నైనయది నివర్తింతు నని’ వ్రా. ప్ర.

కలితసత్పురుషునిఁ గా బ్రహ్మవాదులు, పలుకుదు రావిరాట్ప్రభువునందు

తే. భువనజాలంబు లలజడిఁ బోరయ కుండఁ
ఘ్రాణదశకంబు నింద్రియార్థములు నింద్రి
యాధిదైవతములుఁ గూడ ననఘ త్రివిధ
మగుచు విప్రాదివర్ణము [1]లయ్యె నట్టి. 247

క. ఇలఁ బుత్రపౌత్రనప్తృల, గలిగినవంశములతోడఁ గడుఁ జోద్యముగా
లలిఁ బ్రజ లేగతిఁ గలిగిరి, గలిగినయా ప్రజలచే జగము లెట్లుండెన్. 248

క. చతురత దీపింపఁ బ్రజా, పతులకుఁ బతి యనఁగ వెలయు పద్మాపతి యే
గతిఁ బుట్టించెను స్రష్టృ, ప్రతతులచే ననువిధ ప్రపంచము మఱియున్. 249

తే. వానిభేదంబులును మనువంశములును, మనుకులాధీశ్వరులును దస్మనుకులాను
చరితములు నేవిభూతి నేజాడ దీని, నింతయును బుట్టఁ జేసె నాకెఱుఁగఁ బలుకు.

క. [2]ధరణిం గ్రిందట మీఁదట. ధరణికిఁ గలలోకములను దత్స్థితులున్
వరుసలుఁ బరిమాణంబులు, నెఱిఁగింపఁ గదయ్య నాకు నిద్ధచరిత్రా. 251

క. సుర తిర్యఙ్నర రాక్షస, గరుడోరగ సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ నభ
శ్చరముఖభవములు మునికుల, జరాయుజ స్వేదజాండజంబుల తెఱఁగున్. 252

క. త్రిగుణప్రధానకంబులు, సగుణపదార్థములుఁ బూర్ణమై వెలసినయా
జగదుత్పాదనరతుణ, నిగమములవిధంబు వానినిలుకడలుఁ దగన్. 253

క. చక్రాయుధుసౌందర్యప, రాక్రమముఖగుణములును ధరామరముఖవ
ర్ణక్రమములు నాశ్రమధ,ర్మక్రియలును శీలవృత్తమతభావములున్. 254

తే. యోగవిస్తారమహిమలు యోగములును
జ్ఞానమార్గంబులును బరిజ్ఞానసాధ
నములు నైన యొప్పుసాంఖ్యయోగములు విని చ
జలజనయనకృతంబు లౌశాస్త్రములును. 255

సీ. పాషండధర్మంబుఁ బ్రతిలోమజులవిధా,నములు జీవులగుణకర్మములును
బలుకులగతులను గలిగెడిధర్మమో,క్షములయందులపరస్పరవిరోధ
ములు లేనిసాధనమును భూమిపాలక,నీతివార్తలు దండనీతిజాడ
యును బృథగ్భావంబులును విధానములును, బిత్రుమేధములును దత్పితృవిసృష్టి

తే. గతులుఁ దారాగ్రహంబులుఁ గాలచక్ర
మున వసించిననిలుకడలును దపములు
దానములుఁ దత్ఫలంబులుఁ [3]దగఁ బ్రవాస
ధర్మములుఁ బ్రజ లొనరించుకర్మములును. 256

---

1 'లయ్యె నందు' అ. ప్ర. 2 'సరవిం గ్రిందన్ మీఁదన్' అ. ప్ర. 3 'దనరు ప్రబలు, ధర్మ' అచ్చుప్రతి.

చ. వదలక భూజనావళికి వచ్చు విపద్గళధర్మముల్ సనో
జదళనిభాక్షుఁ డేగతిని సంతస మందెడు నట్టివారి కిం
పొదవఁగఁ గాన వచ్చు గుణగుంఫితవృత్తిఁ బ్రియాశిష్యులు గొల్వు వారు స
మ్మదమునఁ గోవర్ధనములు నానుగ నత్లెఱిఁగింపు రిమ్ములన్. 257

క. విలయాఁ భేదముల నా, యాలఘునిఁ బొమేళు నవ్వఁ గించితభక్తిం
గొలుతు ర దెవ్వరిలో ను, త్కలితి సుఖియించు జీవతత్త్వము మఱియున్.

క. గోవిందునిరూపంబున, జీవబ్రహ్మలకు నైక్యసిద్ధియు నొందు సం
భావన నుపనిషద్ధం, బై 1వెలసెడుజ్ఞాన మొట్టి భాగ్యస్తుత్యా. 259

తే. ఉచిత మగునట్టి శిష్యప్రయోజనములు
సజ్జనుల చేత సజ్జ్ఞానసాధనములు
నేమి పలుకంగఁ బడు వాని నెల్ల మఱియుఁ
బొందుచున్నవై రాగ్యసంపదను పురుషభక్తి. 260

తే. ఇన్నియును దేహముని నానసీ యచ్చియున్న, సద్గుణంపు సుజ్ఞదానాదిపుణ్య
ఫలము వేదంబు చదివిన ఫలము నానాజనులు గాచిన ఫలమునకు సమము గావు.

క. అని వినుమూ సుమిత్రేయుఁడు, వినయంబునఁ దెలియ సన్నుతిసిద్ధ మొల్లను వ్యా
సునినుతుఁ డభిమన్యునిసం, జనున కెఱిఁగించి మఱియు నగి యిట్లనియెన్. 262

చ. ఇలఁ గలమానవావళికి నెల్ల నుతింప భజింప యోగ్యమై
వెలసిన పూరుషార్థము పవిత్రము నేయఁగఁ బుట్టి సద్గుణా
కలితియశస్ప్రసూనలతికాతతికం బ్రకాశింగఁబుఁ బెం
పలరఁగఁ బొల్చి నెట్టును గడియ్యమునుండి సుధామృతంబునన్. 263

తే. అల్పతర మైనసుఖముల నందుచున్న జనులకు నిఖిలంబు మాన్పంగఁ జాలునట్టి
2పుండరీకాక్షుకథా ప్రోక్త మైన, విలసితగమార్గ మగుభాగవతము నీకు. 264

వ. ఎఱింగింతు వినుము అని యిట్లనియె. 265

సీ. అమ్మహాభాగవతామ్నాయ మొకనాఁడు, నైకనిదానతాళాకలోకమందు
నప్రతీకజ్ఞాని యై వాసుదేవాఖ్యఁ, బొలుచుమహనీయ మూర్తి దన్య
పురుషుండు దనుఁ దాన బుద్ధిలోఁ గాంచుచు, సలలితధ్యానముకులితనేత్రుఁ
డై సనందాభ్యర్థి యై యుంబు గను విచ్చి, చూచిన వారు సంస్తుతులు లోసర్ప
నై సమరి గంగావగాహను లై యహీంద్ర, సిద్ధ లాప్త్రిజటాబంధకలిత లగుచు
భర్తృవాంఛానుబుద్ధిన స్పర్శముపురుషుఁ, గడియు సేవించిరిత్పాదసుమయుగము.

క. సేవించి భక్తితో నా, నావిధపూజోపహారనతినుతులను నా
దేవునిహృదయము నడసిరి, యావేళ సనందనాదు లమ్మహితాత్ముల్. 267

మ. ఘనసాహస్రకిరీటరత్నవిలసత్కాంతి ప్రసిద్ధచ్ఛటా

1 'వెలయుజ్ఞాన' అ. ప్ర. 2 'పుండరీకవిలోచనప్రోక్త మైన' వా. ప్ర.

జనితోదగ్రరుచిప్రకాశితఫణాసాహస్రునిన్ దేవతా
వనదక్షున్ ననురూపకృత్యములు లోఁగన్ వాంఛ [1]బ్రశంసించి వా
రనురాగస్థలిఁ గోర్కె లొప్ప నడుగన్ వర్షించి యా దేవుఁడున్. 268

తే. భూరినిగమార్థసారవిచార మగుచుఁ, దనరు నీభాగవతము నాదరతఁ బలికె[ను.
నలినభవసూతి యైన సనత్కుమారు, కతఁడు నెఱిఁగించె నతఁడు [2]సాంఖ్యాయనునకుఁ దగ

క. [3]ఎఱిఁగించిన నతఁడు పరా, శరునకు నుపదేశ మిచ్చె సన్మతి నతఁడున్
సురగురున కొసఁగె నాతఁడు, గరుణాపరుఁడగు నాకుఁ జెప్పెఁ గైకొని యేనున్.

క. నీకిప్పుడు వివరించెద, నాకర్ణింపుము సరోరుహాక్షుం డగును
శ్లోకునిచరితామృతపరి, పాకంబై ముదము గదురఁ జెలఁగుము విదురా. 271

వ. ఇట్లు భగవత్ప్రోక్తంబును ఋషిసంప్రదాయాగతంబును బురుషోత్తమస్తో
త్రంబును బరమపవిత్రంబును భవలతాలవిత్రంబును నయినభాగవతకథాసూ
త్రంబు (శ్రద్ధాళువవు భక్తుఁడవు నగు) నీకు నుపన్యసించెద వినుము. 272

సీ. అనఘ యేకోదకమై యున్న వేళ నం, తర్నిగూఢానలద్యుతివిశాల
భాతిఁ జిచ్ఛక్తిసమేతుఁడై నిద్రించు, ద్రాగ్లీల నగుచు నిమీలితాక్షుఁ
డైన నారాయణుం డంబుమధ్యమున భా, సురసుధాఫేనపాండురశరీర
రుచులు సహస్రశిరోరత్నరుచులతోఁ, జెలిమి సేయఁగ నొప్పు శేషభోగి

తే. తల్పమునఁ బవ్వళించి యనల్పతత్త్వ
దీప్తిఁ జెన్నొందఁగా సద్వ్రతిష్ఠుఁ డగుచు
నభిరతుం డయ్యెఁ గోర్కెలయందుఁ బాసి
ప్రవిమలాకృతి నానందభరితుఁ డగుచు. 273

తే. యోగమాయావిదూరుఁడై యుండి సహస్ర
కాలపర్యంత మఖిలలోకములు మ్రింగి
పేర్చి మఱి కాలశక్త్యుపబృంహితమున
సమత సృష్టిక్రియాకలాపములఁ దగిలి. 274

క. తనజఠరములోపలఁ దాఁ, చినలోకనికాయముల సృజించుటకును సా
ధన మగుసూక్ష్మార్థము మన, మునఁ గని కాలానుగతరజోగుణ మంతన్. 275

సీ. పుట్టించెఁ దద్గుణంబునఁ బరమేశ్వరు, నాభిదేశమునందు నలిననాళ
ముదయించె మఱి యప్పయోరుహముకుళంబు, గర్మబోధిత మైనకాలమందుఁ
దన తేజమునఁ బ్రవృద్ధం బైన జలముచే, జలజాప్తుగతిఁ బ్రకాశంబు నొందఁ
జేసి లోకాశ్రయస్థితి సర్వగుణవిభా, సితగతి నొప్పరాజీవమందు

తే. నిజకళాకలితాంశంబు నిలిపి దాని, వలన నామ్నాయమయుఁడును వరగుణుండు

1 'బ్రశంసించు చు, న్నను...నడుగన్నా దేవుఁడున్ వారికిన్' వ్రా. ప్ర.
2 'సాంఖ్యాయనునకు నతఁడు. 3 పరఁగ నతం డంతఁ బరా' అ. ప్ర.

నాత్మయోనియు నైనట్టి యబ్జభవుండు, సంచితచతురాననుండు నాఁ జననమయ్యె.

తే. అతఁడు తత్పద్మకర్ణికయందు నిలిచి
వికచలోచనుఁడై లోకవితతి దిశలు
నంబరంబును నిజచతురాననములఁ
గలయఁ బరికించి చూచుచుఁ గమలభవుఁడు. 277

చ. అలఘుయుగాంతకాలపవనాహతిసంచలదూర్మిజాలసం
కలితజలప్రభూత మగు కంజముఁ దద్వనజాతకర్ణికా
తలమున నున్నతన్ను విశదక్రియ గల్గినలోకతత్త్వముం
దలఁ దెలియంగ నోపక మనంబునఁ జాల విచార మొందుచున్. 278

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 279

ఉ. ఈజలమందు నీకమల మేగతి నుద్భవ మయ్యె నొంటి యే
నీజలజాతపీఠమున నేగతి నుంటి మదాఖ్య యెద్ది నా
కీజననంబు నొందుటకు నెయ్యది హేతువు బుద్ధిఁ జూడ నే
యోజ నెఱుంగలే నని సరోరుహగర్భుఁడు విస్మితాత్ముఁడై. 280

క. ఆవనజనాళమూలం, బావనములలోన నర్థిఁ బరయుటకై యా
యావనజాతప్రభవుం, డావనరుహనాళవివరమం దభిముఖుఁడై. 281

మ. అతిగంభీరవిశాలవారినిధిలో నంతర్నిమగ్నాంగుఁడై
చతురాస్యుం డొగి దివ్యవత్సరసహస్రం బబ్జమూలంబు స
న్మతి వీక్షించియుఁ గాన లేక భగవన్మాయామహత్త్వంబు వి
స్మృతిఁ గావింప విభీతుఁడై మరలఁ జేరెం దత్సరోజాతమున్. 282

తే. అట్లు బ్రహ్మయుఁ జేరి యయ్యబ్జపీఠ, మందు నష్టాంగయోగక్రియానురక్తిఁ
బవను బంధించి మహితనిస్సమాధి, నుండి శతవర్షములు చనుచుండ నంత.

ఆ. అట్టియోగజనితమైనవిజ్ఞానంబు, గలిగి యుండి దానఁ గమలనయనుఁ
గానలేక హృదయకమలకర్ణికయందు, నున్నవానిఁ దన్నుఁ గన్నవాని. 284

మ. కనియెన్ నిశ్చలభక్తియోగమహిమం గంజాతగర్భుండు శో
భనచారిత్రు జగత్పవిత్రు విలసత్పద్మాకళత్రున్ సుధా
శనముఖ్యస్తుతిపాత్రు దానవచమూజైత్రుఁ దళత్పద్మనే
త్రు నవీనోజ్జ్వలనీలమేఘనిభగాత్రుం బక్షిరాట్పత్త్రునిన్. 285

వ. మఱియును. 286

చ. అలఘుఫణాతపత్రనిచయాగ్రసమంచితనూత్నరత్నని
ర్మలరుచిచే యుగాంతతిమిరంబు నడంచి యకల్మషోల్లస
జ్జలములఁ జేసి యందు నపనాంసనాళసితైకభోగముం
గలిగిన శేషతల్పమునఁ గైకొని యున్నమహాత్ము నొక్కనిన్. 287

సీ. వరపీతకౌశేయపరిధానకాంతి సంధ్యాంబుదరుచినిచయంబు గాఁగఁ
గమనీయనవహేమకలితకిరీటంబు, రమణఁ గాంచనశిఖరంబు గాఁగ
మానితమౌక్తికమాలికారుచి సాను, పతితనిర్ఝరపరంపరలు గాఁగఁ
జెలువొందునవతులసీదామకములు లాలితతటజౌషధీలతలు గాఁగ

తే. వరభుజంబులు నికటస్థవంశములుగఁ, బదము లంగణపాదపప్రచయములుగ
లలితగతి నొప్పు మరకతాచలవిడంబి, తాత్మదేహంబు గలుగు మహాత్ము హరిని.

వ. మఱియు ననపరిచ్ఛిన్నంబును నిరుపమానంబును నిఖిలలోకసంగ్రహంబును నతి
విస్తారవర్త్మాయామంబును నై వివిధవిచిత్రానర్ఘ్యమణిభూషణంబుల నాత్మీయని
ర్మలద్యుతిచేతం బ్రకాశింపం జేయుదివ్యదేహంబు దనర వివిధంబు లగు
కామంబు లభిలషించి విశుద్ధం బైనవేదోక్తమార్గంబున భజియించుపురుషశ్రే
ష్ఠులకుఁ గామధేను వనందగినపాదపద్మయుగంబును నలికఫలకలలితరుచినిచయం
బులకు నోటువడి కృపాపాత్రుం డైన చంద్రుండు బహురూపంబులఁ బదసరోజం
బుల నాశ్రయించె నన నొప్పుపదనఖంబులును గమలాభకాంతులకు నుపధాన
రూపంబు లనందగి నీలకదళీకాస్తంభంబులడంబు విడంబించునూరుయుగళంబు
ను గనకమణిమయమేఖలాకలాపాభిరామంబుఁ గదంబకింజల్కశోభితపీతాంబ
రాలంకృతంబు నై విలసిల్లుకటీమండలంబును శృంగారివాహినీజలావర్తంబు
నాఁ బోలు పొందునాభివివరంబును జరాచరస్థనిఖిలబ్రహ్మాండమువాగ్గుహాలుద్భవ
క్రశీభూతం బనం దగుమధ్యభాగంబును మహితముక్తాఫలమాలికావిరచితరంగ
వల్లీవిరాజితంబు నవతులసీదామకిసలయతల్పంబుఁ గను సుమాలికాలంకృతంబు
ఘనసారకస్తూరికాచందనవిలిప్తంబుఁ గౌస్తుభరత్నదీప్తప్రదీప్తంబు శ్రీవత్సలక్ష
ణాలక్షితంబు నై యిందిరారమణీకేళీమందిరం బనం బొల్పువక్షస్థలంబును
ముఖకేళీసమారంభపరిరంభణాంభోధిగాఢాన్యస్యాకారాంభోజకీలితకనకమణికంక
ణనికషంబు లనం బొలుపారురేఖాత్రయవిరాజమానం బైనకంధరంబును సుమ
హితానర్ఘ్యదివ్యమణిప్రభావిభాసితకేయూరకంకణముద్రికాలంకృతంబు లయిన
బాహువులును సకలలోకార్తినివారకపరిహాసచంద్రికాధవళితంబు లైనకర్ణకుం
డలమండనమణిమరీచులు నర్తనంబులు సలుపం దనరి సిద్ధంబు లగుచెక్కుటద్దం
బులును బరిపక్వబింబఫలప్రవాళపల్లవాధరశోణాయితంబును నఖిలభువనపరిపాల
నంబునకు నేన చాలుదు నని వివాదించునయనయుగళంబునకు సీమాస్తంభంబుఁ
జంపకప్రసూనరుచివిభాసంబు నగునాసాదండంబును గమలకుముదంబులకుం
జెంపు సంపాదించుచుఁ గరుణామృతతరంగితాపాంగంబు లై కర్ణాంతవిశ్రాంతం
బు లై చెలువొందునేత్రంబులును సలలితశ్రీకారంబునకు నతిరత్వంబు సార్థకం
బయ్యె ననం దగుకర్ణంబులును నిక్షుచాపచాపద్వయంబురూపంబునఁ జూపట్టు
భ్రూయుగళంబును నపరపక్షాష్టమీశశాంకశకలాస్పదఫాలఫలకంబును నీలగిరీం

ద్రశృంగసంగతబాలమార్తాండమండలవిడంబితపద్మరాగమణిఖచితకాంచనకిరీ
టంబునం బొలుపారి సూర్యేందుపవనానలప్రకాశంబులకు నవకాశంబు సూపక
త్రిలోకవ్యాపకసమర్థంబు లగు తేజోవిశేషంబులఁ జెలువొంది సంగరరంగంబుల
దానవానీకంబుల హరింపం జాలు సుదర్శనాదిదివ్యసాధనంబులచే దురాసదం
బగు దివ్యరూపంబునుం గలిగి మఱియును. 289

ఉ. హారకలాపపుష్పనిచయంబులఁ జంచదనర్ఘరత్నకే
యూరకరాంగుళీయకమహోజ్జ్వలబాహుసహస్రశాఖ[1]లొ
ప్పారఁగఁ జూడ నొప్పి భువనాత్మకలీల నదృష్టమూలవి
స్ఫారితభోగివేష్టితవిభాసితచందనభూరుహాకృతిన్. 290

మ. విలసత్కుండలిరాజసఖ్యమున నుర్వీభృత్సమాఖ్యం సము
జ్జ్వలితోదారశిరోవిభూషణసహస్రస్వర్ణకూటంబులన్
సలిలావాసతఁ జారుకౌస్తుభవిరాజద్రత్నగర్భంబునన్
నళినాక్షుండు గనుంగొనంగఁ దగె మైనాకావనీభృద్గతిన్. 291

క. వితతార్థజ్ఞానజప, స్తుతిమకరందప్రహృష్టశ్రుతిజాతమధు
వ్రతగణపరివృతశోభా, గతకీర్తిప్రసవమాలికలు గలవానిన్. 292

వ. కనుంగొని చతురాననుండు. 293

సీ. అనఘు సర్వేశ్వరు నాద్యంతశూన్యుని, ధన్యుని జగదేకమాన్యచరితుఁ
[2]దన్నాభిసరసిజోద్భవసరోజంబును, నప్పుల ననిలుని నంబరమును
మానితభువననిర్మాణదృష్టిని బొడఁగనెఁ గాని యితరముఁ గానలేక
యాత్మీయకర్మబీజాంకురంబున రజోగుణయుక్తుఁ డగుచు నకుంఠితప్ర
తే. జాభిసర్గాభిముఖత నవ్యక్తమార్గుఁ, డైన హరియందుఁ దనహృదయంబుఁ జేర్చి
యమ్మహాత్ముని బరమునకు సంతసంబు నభవుఁ డజుఁ [3]సమేయుని నిట్లని యభినుతించె.

సీ. నళినాక్ష మాయాగుణవ్యతికరమునఁ, జేసి కార్యంబైన సృష్టిరూప
మునఁ బ్రకాశించు నీ ఘనరూపవిభవంబు, రూపింప దేహధారులకు దుర్వి
భావ్యంబు దలపోయ భగవంతుఁడవు నైన, పద్మాక్ష నీ స్వరూపంబు కంటె
నన్య మొక్కటి సత్యమై బోధకంబైన, యది లేదు గాన నీ యతులదివ్య
తే. మైన రూపంబు నాకుఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె, నదియుఁ గాక వివేకోదయమునఁ జేసి
వరద నీ రూప మజ్ఞానగురుతమోని,వారకం బయ్యె నాకు శశ్వత్ప్రదీప. 295

క. ఘన[4]సత్పురుషానుగ్రహ, మునకై యమితావతారములు బగుచుం
దనరెడి నీ రూపము శో,భన మగు భవదీయనాభిపద్మమువలనన్. 296

---

1 'ల, వ్వారఁగఁ జూడ' వ్రా. ప్ర. 2 'దన్నాభిసరసముద్భవసరోజంబును' వ్రా. ప్ర.
3 'నజేయు నజేయు నిట్లని నుతించె' వ్రా. ప్ర. 4 'సత్పురుషపరిగ్రహ' వ్రాఁతప్రతులు.

క. జననం బందిననాచే, ననయము మొదలనె గృహీత మయ్యె జగత్పా
వన నీదుసుస్వరూపము, ఘనరుచిరం బై స్వయంప్రకాశక మగుటన్. 297

వ. మఱియు జ్ఞానానంద[1]పరిపూర్ణమాత్రంబును (ననావృతప్రకాశంబును) భేదరహితంబును బ్రపంచజనకంబును బ్రపంచవిలక్షణంబును భూతేంద్రియాత్మకంబును నేకంబును నైనరూపంబు నొందియు నెందును బొడగాననట్టినిన్ను నాశ్రయించెద నదియునుం గాక జగన్మంగళస్వరూపధరుండ వై నీయుపాసకుల మైనమావంగళంబులకొఱకు నిరంతరధ్యానంబుచేత నీదివ్యరూపంబునం గానంబడితి విట్టినీవు నిరయభాక్కు లై నిరీశ్వరవాదంబునం జేసి కుతర్కంబులు ప్రసంగించుభాగ్యరహితులచేత నాదృతుండవు గావు మఱియుం గొందఱు కృతార్థు లైనమహాత్ములు భవదీయశ్రీచరణారవిందకోశగంధంబు వేదమారుతానీతం బగుటం జేసి తమతమకర్ణకుహరంబులచేత నాఘ్రాణించుచుందురు వారలహృదయకమలంబులయందు భక్తిపారతంత్ర్యంబున గృహీతపాదారవిందంబులు గలిగి ప్రకాశింతు వదియునుం గాక ప్రాణులకు [2]ద్రవ్యాగారసుహృన్నిమిత్తం బయినభయంబును దన్నాశనిమిత్తం బయినశోకంబును ద్రవ్యాదిస్పృహయును దన్నిమిత్తం బయినపరిభవంబును (మఱియు నందుఁ దృష్ణయు నది ప్రయాసంబున లబ్ధం బైన నార్తిమూలం బగు)[3]తదీయం బైనపృథాగ్రహంబును నీశ్రీపాదారవిందంబులందు వైముఖ్యం బెంతకాలంబు గలుగు నంతకాలంబును బ్రాప్తంబు లగుం గాని మానవాత్మనాయకుండ వగునిన్ను నాశ్రయించిన భయనివృత్తిహేతు వైనసమోక్షంబు గలుగు మఱియునుం గొందఱు సకలపాపనివర్తకం బయినత్వదీయనామస్మరణకీర్తనంబులందు విముఖులై కామ్యకర్మప్రావీణ్యంబునం జేసి నష్టమతు లై యింద్రియపరతంత్రు లై యమంగళంబు లైనకార్యంబులు సేయుచుందురు దానం జేసి వాతాదిత్రిధాతుమూలం బైన(క్షుత్తృడాది)దుఃఖంబులచేతను శీతోష్ణవర్షవాతాదిదుఃఖంబులచేతను నతిదీర్ఘం బైనకామాగ్నిచేతను (నవిచ్ఛిన్నం బగుక్రోధంబుచేతనుం) దప్యమాను లగుదురు వారలఁ గనిన నాచిత్తంబు గలంకం బొందు జీవుండు భవదీయమాయా[4]పరిభ్రామ్యమాణుండై యాత్మ వే అని యెప్పుడు దెలియు నంతదాఁక (నిరర్థకం బై దుస్తరం బైన)సంసారసాగరంబు దరియింపం జాల కుండు నన్మునీంద్రు లైనను భవదీయనామస్మరణంబు మఱచి యితరవిషయాసక్తు లై రేని వారలు దినంబులందు వృథాప్రయత్ను లై సంచరించుచు రాత్రులయందు నిద్రాసక్తు లై స్వప్నగోచరంబు లయినబహువిధసంపదలకు నానందించుచు శరీరపరిణామాదిపీడలకు దుఃఖించుచుం బ్రతిహతంబు లైనయుద్యోగంబుల భూలోకంబున సంసారు లై వర్తింతురు నిష్కామధర్మ

1 'స్వరూపమాత్రంబును' వ్రా. ప్ర. 2 'ద్రవ్యశరీరసుహృ' వ్రా. ప్ర. 3 'మదీయం బనుపృథాగ్రహ' వ్రా. ప్ర. 4 సంక్రాంతుం డై.

లై నిన్ను భజియించుసత్పురుషులకర్ణమార్గంబులం బ్రవేశించి భవదీయభక్తి యోగపరిశోభితం బైనహృత్సరోజకర్ణికాపీఠంబున వసియింతు వదియునుం గాక.

మ. వరయోగీంద్రులు యోగమార్గముల భావంబందు నేనీమనో
హరరూపంబుఁ [1]దలంచి యేగుణగణధ్యానంబు గావింతు ర
ప్పురుషశ్రేష్ఠపరిగ్రహంబునకు నై పొల్పారఁ దద్ధ్యానగో
చరమూర్తిన్ ధరియింతు గాదె పరమోత్సాహుండ వై మాధవా. 299

తే. అరయ నిష్కామధర్ము లై యట్టిభక్తులందు నీవు ప్రసన్నుండ వైనరీతి
హృదయముల బద్ధకాము లై యెనయు దేవగణములందుఁ బ్రసన్నతఁ గలుగ వీవు.

చ. అరయ సమస్తభూతహృదయంబులయందు వసించి యేక మై
పరఁగి సుహృత్ప్రియాత్మగుణభాసితధర్ముఁడవుం బరాపరే
శ్వరుఁడవు నై తనర్చు నసజ్జనదుర్లభ మైనయట్టినీ
స్థిర మగుసర్వభూతదయచేఁ బొడగానఁగ నత్తు నచ్యుతా. 301

మ. క్రతుదానవ్రతతపస్సమాధ్యయనసత్కర్మాగ్నిహోత్రాఖిల
వ్రతచర్యాదుల నాదరింప నఖిలవ్యాపారనారాయణా
స్థితి నొప్పారెడినీపదాబ్జయుగళీసేవాభిపూజాసము
ర్పితధర్మం బగువానిభంగి ననురాగీ దేవచూడామణీ. 302

తే. తవిలి శశ్వత్స్వరూపచైతన్యభూరి, మహిమచేత నపాస్తసమస్తభేద
మోహుఁడ వఖిలవిజ్ఞానమునకు నాశ్ర, యుండ వగునీకు మ్రొక్కెద నారమేశ.

క. జననస్థితివిలయంబుల, కనయంబును హేతుభూత మగుమాయాలీ
లను జెంది నటన సలిపెడి, యనఘాత్మక నీకొనర్తు నభివందనముల్. 304

సీ. అనఘాత్మ నుతిభవదవతారగుణకర్మ, ఘనవిడంబనహేతుకంబు లయిన
రమణీయ మగుదాశరథిపను దేనకు, మారాముడవ్యనామంబు లోలి
వెలయంగ మనుజులు వివశాత్ము లై యుండి, ప్రాణకాలంబున సంస్మరించి
జన్మజన్మాంతరసంచితదురితంబుఁ, బాచి కైవల్యసంప్రాప్తు లగుదు

తే. రట్టిదివ్యావతారంబు లవతరించు, నజుఁడ వగునీకు మ్రొక్కెద ననఘచరిత
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార, భక్తమందార దుర్భవభయవిదూర. 305

తరలము. జననవృద్ధివినాశహేతుకసంగతిం గలయేను నీ
వును హరుండుఁ ద్రిశాఖ లై మనువుల్ మరీచిముఖామరుల్
[2]పొనర నం దుపశాఖ లై చెలువొంద నింతకు మూల మై
యనఘమున్ భువనద్రుమాకృతి వైననీకిదె మ్రొక్కెదన్. 306

మ. పురుషాధీశ భవత్పదాబ్జయుగళీపూజాదికర్మక్రియా

1 'ధరించి తద్గుణగణ' వ్రా. ప్ర. 2 'పనర సం దుపశాఖ లై భువనాత్మ దీనికి మూల మై' అచ్చుప్రతి.

పరతం జెందనిమూఢచిత్తునిఁ బశుప్రాయున్ మనుష్యాధమున్
జరయు న్నంతము నొందఁ జేయ నతిదక్షుం బైన కాలంబు త
ద్గురుకాలాత్ముఁడ వైననీకు మది సంతోషంబునన్ మ్రొక్కెదన్. 307
సీ. సర్వేశ కల్పాంతసంస్థిత మగుజల, జాతమం దేను సంజనన మంది
భవదీయసుస్వరూపముఁ జూడ నర్థించి, బహువత్సరములు దపంబు సేసి
క్రతుకర్మములు పెక్కు గావించియును నినుఁ, బొడగానఁగా లేక బుద్ధి భీతిఁ
బొందిననాకు నిప్పుడును నిర్హేతుక, కరుణచే నఖిలలోకైకవంద్య
తే. మాన సతతప్రసన్నకోమలముఖాబ్జ, కలితభవదీయదివ్యమంగళవిలాస
మూర్తిదర్శింపఁగలిగెభక్తార్తిహరణ,కరణతుభ్యంనమో[1]యనిసురలఁబలుకు.
సీ. అమరతిర్యఙ్మనుష్యాదిచేతనయోను, లందు నాత్మేచ్ఛచేఁ జెందినట్టి
కమనీయశుభమూర్తి గలవాఁడ వై ధర్మ, సేతు వనంగఁ బ్రఖ్యాతి నొంది
విషయసుఖంబుల విడిచి సంతతనిజా, నందానుభవసమున్నతిఁ దనర్తు
వది గాన పురుషోత్తమాఖ్యఁ జెన్నొందుదు, వట్టిని న్నిప్పుడు నభినుతింతు
తే. నర్థి భవదీయపాదంబు లాశ్రయింతు, మహితభక్తిని నీకు నమస్కరింతు
భక్తజనపోషపరితోష పరమపురుష, ప్రవిమలాకార సంసారభయవిదూర.
సీ. తలకొని పంచభూతప్రవర్తక మైన, భూరిమాయాగుణస్ఫురణఁ జిక్క
వడక లోకంబులు భవదీయజఠరంబు,లో నిల్పి ఘనసమాలోలచటుల
పర్యంకఘోర్మిభీషణవార్ధినడుమను, ఫణిరాజభోగతల్పంబునందు
యోగనిద్రారతి నుండంగ నొకకొంత, కాలంబు సనఁగ మేల్కనినవేళ
తే. నలఘుభవదీయనాభితోయజమువలనఁ, గడఁగిముల్లోకములుసోపకరణములుగఁ
బుట్టఁ జేసితి వతులవిభూతి మెఱసి, పుండరీకాక్ష సంతతభువనరక్ష. 310
క. నిగమస్తుత లక్ష్మీపతి, జగదంతర్యామి వగుచు సర్గము నెల్లం
దగుభవదైశ్వర్యంబున, నగణితసౌఖ్యానుభవము నందింతు గదే. 311
సీ. జలజాక్ష యెట్టివిజ్ఞానబలంబునఁ, గల్పింతు వఖిలలోకంబు లోలి
నతజనప్రియుఁడవు నా కట్టిసుజ్ఞాన, మర్థిమైఁ గృపసేయు మయ్య వరద
సృష్టినిర్మాణేచ్ఛఁ జెంది నాచిత్తంబు, దత్కర్మకౌశలత్వమునఁ దగిలి [నట్టి
యును గర్మవైషమ్యమునఁ బొందుకతమున, దురితంబుఁ బొరయుక తొలఁగు
తే. వెరవు నాకెట్లు గలుగు నవ్విధము దలఁచి, కర్మవర్తను నను భవత్కరుణ మెఱసి
తగఁ గృతార్థునిఁ జేయవే నిగమవినుత, సత్కృపామూర్తి యోదేవచక్రవర్తి.
చ. భవదుదరప్రభూత మగుపద్మమునందు వసించి యున్న నే
నవిరళతావకీనకళితాంశమునం దనరారువిశ్వముం
దవిలి రచించుచున్ బహువిధంబులఁ బెక్కడివేదజాలముల్

1 'విశ్వంభరణదేవ.' వ్రా. ప్ర.

శివతరమై ఫలింపఁ గృప సేయుము భక్తఫలప్రదాయకా. 313

చ. అని యనుకంప దోఁప వినయంబునఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి చారులో
చనసరసీరుహుం డగుచు సర్వజగత్పరికల్పనారతిం
దనరిననన్నుఁ బ్రోచుటకుఁ దా నిటు సన్నిధి యైనయీశ్వరుం
డనయము నాదుదుఃఖము దయామతిఁ బాపెడు నంచు నమ్రుఁడై. 314

క. వనరుహసంజాతుఁడు నెమ్మనమున వర్ణించె ననుచు మైత్రేయమహా
ముని ఘనుఁడగువిదురునకున్, వినయంబున నెఱుఁగఁ జెప్పి వెండియుఁ బలికెన్.

మ. వనజాతప్రభవుండు కేవలతపోవ్యాసంగుఁడై పద్మలో
చను గోవిందు ననంతు నాథుఁ దనవాక్శక్తిన్ నుతింపన్ సుధా
శనవంద్యుండు ప్రసన్నుఁడై నిఖిలవిశ్వస్థాపనాలోకనం
బునఁ జూచెన్ విలయప్రభూతబహువారిపూరంబులన్ వ్రేల్మిడిన్. 316

తే. అట్లు పొడగని యార్తుఁడై యట్టిపద్మ,భవునివాంఛిత మాత్మఁ దెల్పఁగఁ దలఁచి
యతనిమోహనివారకమైనయట్టి,యమృతరసతుల్యమధురవాక్యముల ననియె.

చ. తలఁకొని నీయొనర్పఁ బని దప్పి మదిం దలపోయుదుఃఖముం
దలఁగుము నాదులీలకుఁ బ్రబోధానుగుణం బగుసృష్టికల్పనం
బలవడఁ జేయుబుద్ధి హృదయంబునఁ జొన్పి తపస్సమాధిని
ష్ఠల నతిభక్తులన్ ననుఁ బ్రసన్నునిఁ జేయుము చెందు కోరికల్. 318

క. నీ వొనరించుతపోవి,ద్యావిభవవిలోకనీయ మగునీసృష్టిం
గావింపుము లోకంబుల,లో వెలిఁగెదనన్నుఁ గందు లోకస్తుత్యా. 319

క. నాలోనిజీవకోటులు, వాలాయము నీకుఁ గానవచ్చు నిపుడు నీ
వాలోకింపుము దారువి,లోలవహ్నితాశనునికరణి లోకస్తుత్యా. 320

సీ. నలు వొంద నఖిలజీవులయందుఁ గలనన్నుఁ, దెలిసి సేవింపుము నలినగర్భ
భవదీయదోషముల్ వాయును భూతేంద్రి, యాశ్రయవిరహితమై విశుద్ధ
మైనజీవుని విమలాంతరాత్ముఁడనైన, నను నేకముగఁ జూచునరుఁడు మోక్ష
పదమార్గవర్తియై భాసిల్లు బ్రహ్మాండ, మందును వివిధకర్మానురూప

తే. పద్ధతులఁ జేసి పెక్కురూపముల నొందు, జీవతతి రచియించు నీచిత్తమెపుడు
మత్పదాంబుజయుగళంబుమరగియున్న,కతన రాజసగుణమునఁగలుగదఘము.

క. విను మదియుఁ గాక ప్రాణుల,కనయము నెఱుఁగంగ రానియనఘుఁడఁ దేజో
ధనుఁడఁ బరేశుఁడ నీచే, తను గానంబడితి నిదె పితామహ కంటే. 322

వ. మఱియు భూతేంద్రియగుణాత్ముం డనియు జగన్మయుం డనియు నన్ను నీచిత్తం
బునందుఁ దలఁపుము తామరసనాళవివరపథంబు వెంటం జని జలంబులలోనం
జూడం గోరినట్టిమదీయస్వరూపంబు. 323

క. నీ కిప్పుడు గానంబడు, నాకులకును నురగపతిపినాకుల కైనన్
[1]వాకొనఁగ దలపోయను, రా కుండు మదీయరూప[2]రమ్యత్వంబుల్. 324

క. కావున మచ్చారిత్రక, థావిలసిత మైనను మహిత స్తవము జగ
త్పావనము విగతసంశయ, భావుఁడ వై బుద్ధి నిలుపు పంకజజన్మా. 325

క. సగుణుఁడ నై లీలార్థము, జగములఁ గల్పింపఁ దలఁచు చతురుని నన్నున్
సగుణునిఁగా నుతియించితి, దగ సంతస మయ్యె నాకుఁ దామరసభవా. 326

క. ఈమంజు స్తవరాజము, నీమనమునఁ జింతఁ దక్కి నిలుపుము భక్తిన్
ధీమహిత నీమనంబునఁ, గామించినకోర్కు లెల్లఁ గలుగుం జుమ్మీ. 327

క. అనుదినమును ద్రిజగత్పా, వన మగు నీమంగళ స్తవంబుఁ బఠింపన్
వినినను జనులకు నేఁ బొడ, గనఁబడుదు నవాప్తసకలకాముఁడ నగుచున్. 328

తే. వనతటాకోపనయనవివాహదేవ, భవననిర్మాణభూమ్యాదివివిధదాన
జపతపోవ్రతయోగయజ్ఞములఫలము, మామక స్తవఫలము సమంబు గాదు.

క. జీవావలిఁ గల్పించుచు, జీవావలిలోనఁ దగ వసించుచుఁ బ్రియవ
స్త్వావలి లోపలఁ బ్రియవ, స్త్వావలి నై యుండునన్ను ననిశముఁ బ్రీతిన్.

క. తలఁపుము మత్ప్రీతికి నై, కలిగించితి నిన్ను భువనకారక నాలో
పల నడఁగి యేకమై ని, శ్చలగతి వసియించి యున్నజగముల నెల్లన్. 331

తే. తగ నహంకారమూలతత్త్వంబు నొంది, నీవు పుట్టింపు మనుచు రాజీవభవుఁడు
వినఁగ నానతియిచ్చి యవ్విష్ణుఁ డభవుఁ, డంత నంతర్హితుం డయ్యె ననఘచరిత.

క. అని చెప్పిన మైత్రేయునిఁ, గనుఁగొని విదురుండు వలికెఁ గడుముద మొప్పన్
జననుత నలినదళాక్షుఁడు, సనినం బద్మజుఁడు దేహసంబంధమునన్. 333

క. మానససంబంధంబును, బూనిన యాసృష్టి యెట్లు పుట్టించె దయాం
భోనిధి వై నా కింతయు, మానుగ నెఱిఁగింపవయ్య మహితవిచారా. 334

వ. అనవుడు నమ్మునివరేణ్యుండు విదురున కిట్లనియెఁ బుండరీకాక్షువరదానప్రభావం
బునం బంకజాసనుండు శతదివ్యవత్సరంబులు భగవత్పరంబుగాఁ దపంబు గా
వించి (తత్కాలవాయువుచేఁ గంపితం బగునిజనివాసం బయిన) పద్మంబును వాయు
వును జలంబులను గనుంగొని యాత్మీయతపశ్శక్తిచేత నభివృద్ధిం బొందినవిద్యా
బలంబున వాయువు బంధించి తోయంబులతోడ నొక్కతోయంబ సమస్తం
బునుం గ్రోలి యంత గగనవ్యాపి యగుజలంబును గనుంగొని. 335

ఉ. వారిజసంభవుండు బుధవంద్యుఁడు చిత్తమునం దలంచె దై
త్యారిఁ బయోవిహారి సముదంచితహారి నతాఖిలామృతా
హారి రమాసతీహృదయహారి సుదారి విదూరభూరిసం
సారి భవప్రహారి విలసన్నుతసూరి నఘారి నయ్యెడన్. 336

---

1 'వాక్రువ్వఁగ' వ్రా. ప్ర. 2 'రమణీయంబుల్.' వ్రా. ప్ర.

తే. అట్లు దలఁచి సరోజజుం [1]డంబుజమును, గగనతలమునఁ జూచి యాకమలకోశ
లీనమై యున్నలోకవితానములను, నొయ్యఁ బొడగని హరిచే నియుక్తుఁడైన.

తే. వానిఁగాఁ దన్నుఁ దలఁచి యవ్వనరుహంబు
లోపలికిఁ బోయి ము న్నందులోన నున్న
ముజ్జగంబులఁ జూచి యిమ్ముల సృజించె
మఱి చతుర్దశభువనముల్ మహిమఁ జేసి. 338

క. [2]పరఁగ సుధాశనతిర్య, క్నరవివిధస్థావరాదినానాసృష్టి
స్ఫురణ నజుం డొనరించెం, బరువడి నిష్కామధర్మఫలరూపమునన్. 339

వ. ఇట్లు భువనంబులఁ బద్మజుండు గల్పించె నని మైత్రేయుండు విదురున కెఱింగించిన. 340

క. విదురుఁడు దురితాపనిభృ, ద్విదురుఁడు మునివరునిఁ జూచి ప్రియము మనమునం
గదురఁగ నిట్లని పలికె న,తిదురంతం బగునవిష్ణుదేవునిమహిమన్. 341

తే. అమరె భువనంబు లతనికాలాఖ్యతయును, గణుతి సేయుతదీయలక్షణము లర్థి
నాకు నెఱిఁగింపు మయ్య వివేకచరిత, యనిన మైత్రేయుఁ డవ్విదురునకు ననియె.

సీ. ఆద్యంతశూన్యంబు నవ్యయం బై తగు, తత్త్వ మింతకు నుపాదాన మగుట
గుణవిషయములు గైకొని కాలమును మహ, దాదిభూతములు దన్నాశ్రయింపఁ
గాలానురూపంబుఁ గైకొని యీశుండు, దనలీల కై తనుఁ దా సృజించెఁ
గర మొప్ప నఖిలలోకములందుఁ దానుండుఁ, దనలోన నఖిలంబుఁ దనరుచుండు

తే. గాన విశ్వమ్మునకుఁ గార్యకారణములు
దాన యమ్మహాపురుషునితనువువలనఁ
బాసి విశ్వంబు వెలిగాఁ బ్రభాస మొందె
మానితాచార యావర్తమానసృష్టి. 343

క. తెఱఁ గొప్ప నఖిలవిశ్వముఁ, బురుషోత్తము మాయచేతఁ బుట్టుం బెరుఁగున్
విరతిం బొందుచు నుండుం, గర మర్థిన్ భూతభావికాలములందున్. 344

వ. అట్టిసర్గంబు నవవిధం బందుఁ బ్రాకృతవైకృతభేదంబులు గాలద్రవ్యగుణంబులను త్రివిధంబులకుఁ బ్రతిసంక్రమంబు లగుచు నుండు నందు మహత్తత్త్వగుణాశ్రయంబు ప్రథమసర్గం బది నారాయణసకాశంబున గుణవైషమ్యంబునం బొందు ద్రవ్యజ్ఞానక్రియోదయంబై నయహంకారతత్త్వంబు ద్వితీయసర్గంబు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులను పంచతన్మాత్రద్రవ్యశక్తియుక్తంబై నపృథివ్యాదిభూతసర్గంబు మూఁడవ దై యుండు [4]జ్ఞానేంద్రియంబు లైనత్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులుఁ [5]గర్మేంద్రియంబు లైనవాక్పాణిపాదపాయూపస్థములు నను దశవిధేంద్రియ

1 డంబువులను. 2 మఱియుం. 3 దేహమందు. 4 'జ్ఞానయుక్తంబు లైన' ప్రాఁతప్రతి.
5 'కర్తృకలాపంబు లైన' ప్రా. ప్ర.

జననంబు చతుర్థసర్గంబు సాత్త్వికాహంకారజనితం బైన మనోమయ యనుమనోగణసర్గం బైదవసర్గం బై యొప్పు జీవలోకంబునకు నబుద్ధికృతంబు లైన యావరణవిక్షేపంబులం జేయు తామససర్గం బాఱవ దై యుండు నియ్యాఱు నీశ్వరునకు లీలార్థంబు లయిన ప్రాకృతసర్గంబు లయ్యె నింక వైకృతసర్గంబు లేడవది మొదలుగాఁ గలుగు నవి వినిపింతు వినుము [1]పుష్పోత్పత్తిరహితంబు లై ఫలించు నశ్వత్థోదుంబర పనసన్యగ్రోధాదు లైన వనస్పతులును బుష్పితంబు లై ఫలపాకాంతంబు లైన (వ్రీహియవముద్గా)ద్యోషధులును నారోహణానపేక్షంబు లైన (మాలతీమల్లికాది)లతలును ద్వక్సారంబు లైన వేణ్వాదులును [2]కఠినీభూతమూలంబులును శిఖావిస్తృతంబులును నగు లతావిశేషరూపంబు లైన వీరుధంబులును బుష్పవంతంబు లయి ఫలప్రాప్తంబు లగు (చూతాది)ద్రుమంబులును నవ్యక్తచైతన్యంబులు నూర్ధ్వస్రోతంబులు నంతస్స్పర్శంబులుం దమఃప్రాయంబులు నై [3]స్థావరంబు లయిన యీయాఱు నేడవసర్గం బయ్యె నెనిమిదవసర్గంబు తిర్యక్సర్గం బిరువది యెనిమిది భేదంబులు గలిగి శ్వస్తనాదిజ్ఞానశూన్యంబు లయి యాహారాదిజ్ఞానమాత్రనిష్ఠంబు లయి ఘ్రాణంబునవలన నెఱుంగం దగినవాని నెఱుంగుచు హృదయంబున దీర్ఘానుసంధానరహితంబు లై వర్తించు ద్విశఫంబులు గల వృషభ మహిషాజ కృష్ణ సూకరోష్ట్ర గవయ రురు మేష ముఖరనవకంబును నేకశఫంబు గల ఖరాశ్వాశ్వతర గౌరశరభ చమర్యాదిషట్కంబును బంచనఖంబులు గల శునక సృగాల వృక వ్యాఘ్ర మార్జార శశ శల్యక సింహ కపి గజ కూర్మ గోధాముఖ భూచరద్వాదశకంబును మకరాదిజలచరంబులును గంక గృధ్ర బక శ్యేన భాస భల్లూక బర్హి హంస సారస చక్రవాక కాకోలూకాది (*ఖేచరంబులు నయ్యె) (నర్వాక్స్రోతం బై యేకవిధం బగు) మానుషసర్గంబు రజోగుణప్రేరితం బై [5]కర్మకరణదక్షంబై దుఃఖం బందును సుఖంబు గోరు నిది తొమ్మిదవసర్గం బనం దగు నీత్రివిధసర్గంబులు వైకృతసర్గంబు లనం బడు నింక దేవసర్గంబు వినుము మఱియు నెనిమిదిదెఱంగులు గలిగి యుండు నందు విబుధ పితృ సురాదులు మూఁడును గంధర్వాప్సరస లొకటియు యక్షరక్షస్సు లేకంబును భూత ప్రేత పిశాచంబు లొకటియు సిద్ధ చారణ విద్యాధరు లేకంబును గిన్నర కింపురుష లొకటియునుం గా దేవసర్గం బయ్యె నిట్లు బ్రహ్మనిర్మితంబు లైన దశవిధసర్గంబులు నెఱింగించితి (నింక మనువులం దదంతరంబుల నెఱింగించెదఁ గల్పాదులయందు నీప్రకారంబున స్వాయంభూతుండును) నమోఘుస కల్పుండును నగు నప్పుండరీ

1 'అపుష్పఫలవంతంబు లైనవనస్పతులును' వ్రా. ప్ర. 2 'లతలు ముదిరి కాఠిన్యంబు నొంది యారోహణానపేక్షంబు లైనవీరుధంబులును' వ్రాఁతప్రతి. 3 'యీస్థావరంబు లాఱు సప్తమసర్గం బయ్యె' వ్రా. ప్ర. 4 (*) 'ఖేచరంబులు మొదలుగాఁ గలది తిర్యక్సర్గం బయ్యె' అ. ప్ర. 5 'కర్మారంభంబునం గలిగి తొమ్మిదవసర్గం బనం' వ్రా. ప్ర.

కాత్ముండు రజోగుణయుక్తుం డై స్రష్ట యగుచు స్వస్వరూపం బయినవిశ్వంబు నాత్మీయసామర్థ్యంబునం గల్పించె నయ్యీశ్వరునిమాయావ్యాపారంబులచే నీ సృష్టియందు నద్యావర్తంబులం బడి భ్రమించుచున్నమహీరుహంబులుంబోలెం బూర్వాపరభావంబు లెఱుంగంబడ కుండు నీకల్పంబునం దుండుదేవాసురాదులు ప్రతిమన్వంతరంబునందును నిట్లు నామరూపంబులచే నిర్దేశింపంబడుదురు మఱియు నిం దొక్కవిశేషం బెఱింగించెదం గౌమారసర్గం బనునది దేవసర్గాంతర్భూతం బయ్యెను బ్రాకృతవైకృతోభయాత్మకం బై దేవత్వమనుష్యత్వరూపం బై సనసత్కుమారాదిసర్గం బనంబడె నమోఘసంకల్పుం డై నపుండరీకాక్షుండు దనుం దాన యిట్లు విశ్వభేదంబును గల్పించె నని మైత్రేయుండు విదురునకుం జెప్పి కాలలక్షణం బెఱింగించువాం డై యి ట్లనియె. 345

సీ. భువిం దనకార్యాంశమునకు నంతము నన్య, వస్తుయోగంబు నేవలన లేక
ఘటపటాదికజగత్కార్యంబునకు నిజ, సమవాయకారణత్వమునం బరంగి
జాలసూర్యమరీచిసంగతగగనస్థ, సుగుత్రసరేణుషడంశ మరయం
బరమాణు వయ్యెం దత్పరమాణువం దర్క, గతియెంతదడవుదత్కాలమగును

తే. సూక్ష్మకాలంబు విను మది సూర్యమండ, లంబు ద్వాదశరాశ్యాత్మకం బనంగం
గలుగుజగమున నొకయేండు గడచిచనినం, గాలమెంతగు నదిమహాకాలమనఘ.

వ. అందుం బరమాణుద్వయం బొక్కయణు వగు నణుత్రితయం బొక్కత్రసరేణు వగు నవి మూండు గూడ నొక్కత్రుటి యగు నాత్రుటిశతం బొక్కవేధ యనం బరంగు నట్టివేధలు మూండు గూడ నొక్క లవం బనందగు నవి మూం డైన నొక్కనిమేషం బనం జను నిమేషత్రయం బొక్కక్షణం బగు క్షణపంచకం బొక్క కాష్ఠ యనందగు నవి పది యైన నొక్కలఘు వన నొప్పు నట్టిలఘుపంచదశకం బొక్కనాడి యనం బరంగు నట్టినాడికాద్వయం బొక్కముహూర్తం బయ్యె నట్టి నాడికలా ఱైన నేడైన మనుష్యులకు నొక్కప్రహరంబగు నదియ యామం బనం జను దివసపరిమాణవిజ్ఞేయం బగునాడికోన్మానలక్షణం బెఱింగింతు వినుము పట్టుల తామ్రంబునం బాత్రంబు రచియించి చతుర్మాషసువర్ణంబునం జతురంగుళాయామశలాకంబుం గల్పించి దానం దత్పాత్రమూలంబున ఛిద్రంబుం గల్పించి తచ్ఛిద్రంబునం బ్రస్థమాత్రతోయంబు పరిపూర్ణంబు నొందునంతకాలం బొక్క నాడిక యగు యామంబులు నాలుగు నన నొక్కపగ లగు రాత్రియు నిప్పగిది జరగు నట్టియహర్నిశంబులు గూడ మర్త్యుల కొకదివసం బగు నవి పదునేనైన నొక్కపక్షం బగు శుక్లకృష్ణ(నామంబులం బరంగినయ)పక్షంబులు రెండు గూడ నొక్కమాసం బగు నది పితృదేవతలకు నొక్కదివసం బగు నట్టిమాసంబులు రెం డైన నొక్కఋతు వగు షణ్మాసంబు లరిగిన నొక్క యయనం బగు నవి దక్షిణోత్తరాయణంబులు రెండు గూడి ద్వాదశమాసంబు లైన నొక్క

సంవత్సరం బగు నది దేవతలకు నొక్క దివసంబు నట్టిసంవత్సరశతంబు నరులకుం బరమాయు వై యుండుఁ గాలాత్ముఁ డును నీశ్వరుండును నైనసూర్యుండు గ్రహనక్షత్ర తారాచక్రస్థుండై పరమాణ్వాదిసంవత్సరాంతం బైనకాలంబునం జేసిద్వాదశరాశ్యాత్మకం బై నజగంబున సౌరబార్హస్పత్య సావనచాంద్రనాక్షత్రమాన భేదంబులం గానంబడుచున్నవాఁ డై సంవత్సర పరివత్సరేడావత్స రానువత్సర వత్సరనామంబుల సృజ్యం బై సబీజాంకురంబులశక్తిం గాలరూపం బై నస్వశక్తిచేత నభిముఖంబుగాఁ జేయుచుం బురుషులకు నాయురాదివ్యయంబులం జేసివిషయాసక్తి నివర్తింపం జేయుచుం గోరికలు గలవారికి యజ్ఞముఖంబులం జేసి గుణమయంబు లై నస్వర్గాదిఫలంబుల విస్తరింపం జేయుచు గగనంబునం బరువు వెట్టు వత్సరపంచక ప్రవర్తకుం డగు మార్తాండునకుం బూజ గావింపు మని మైత్రేయుండు నలికిన విదురుం డి ట్లనియె. 347

క. నరపితృదేవగణాయుగ, పరమాణము లెఱుఁగ నాకుఁ బలికితివి మునీ
శ్వర యెఱిఁగింపు త్రిలోకో, పరిలోకవిలోకనైకకపటు లగువారిన్. 348

ఉ. పూని సయోగసిద్ధి దగఁ బొందిన నేత్రయుగంబునన్ బహి
ర్జ్ఞానము గల్గి యుండి భువనంబులఁ జూచుచు నుండువారికి
న్మానుగఁ గల్గు కాలగతి నా కెఱిఁగింపు మునీంద్ర నావుడు
న్మానయశాలి యవ్విదురు నాదరి మెప్పుగఁ జూచి యి ట్లనున్. 349

సీ. జననుతకృతయుగసంఖ్య నాలుగువేలు, దివ్యవర్షములు దద్దీయసంధ్య
యెనుబదినూఱేండ్లు వినుము త్రేత వత్సర, త్రిసహస్రము లగుఁ దద్దీయసంధ్య
యాఱునూఱేండులు నగు ద్వాపరము రెండు, వేలవత్సరముల నలయుసంధ్య
లోలి నన్నూఱేండులగుఁ గలియుగము సహస్రవర్షములు సంధ్యాంశ మరయ

తే. [1]రెండునూఱేండులును నిల్చియుండుఁ జూడ్వ
యనఘ సంధ్యాంశమధ్యంబులందు పాప
మతిశయించును సంధ్యాంశమందు ధర్మ
మల్ప మై కానఁబడుచుండు ననఘచరిత. 350

వ. మఱియు ధర్మదేవత కృతయుగంబున నాలుగు పాదంబులును త్రేతయందు మూఁడుపాదంబులును ద్వాపరంబునం బాదద్వయంబును గలియుగంబున నేకపాదంబును గలిగి సంచరించు న ట్లగుటం జేసి. 351

క. పాదవిభేదంబున మ, ర్త్యాదులును దఱుఁగు నధర్మ మాఁకొలఁదిని యు
త్పాదిల్లి వృద్ధిఁ బొందు ధ, రాదివిజులు [2]పాదబుద్ధిరతు లగుదు రిలన్. 352

సీ. భూర్భువస్స్వర్లోకములకంటెఁ బొడవునఁ, గడు నొప్పుసత్యలోకంబునందు
నుండు బ్రహ్మకుఁ జతుర్యుగసహస్రము లేఁగ, దివ మొక్కటియగు రాత్రియునునిల్ల

1 'యుగశతాబ్దంబులను నిల్చి యుండు' వ్రా. ప్ర. 2 పాపబుద్ధి.

చన ధాత నిద్రఁ బొంద జగములు మడఁగు మేల్కని చూడ మరల లోకములు పుట్టు
దద్దినమ్మునఁ జతుర్దశమను లగుదు రం, దొక్కొక మనువున కొనర దివ్య
తే. యుగము లోలి నిడెబ్బదియొక్క మాఱు, సనిన మనుకాల మయ్యె నమ్మనుకులంబు
సురలు మునులును సప్తర్షు లరయ భగవ,దంశమునఁ బుట్టి పాలింతు రఖిలజగము.
క. హరి పితృమనుపర్వతిర్య,గ్నరరూపములన్ జనించి నయమున మన్వం
తరముల నిజసత్త్వంబునఁ, బరిపాలన సేయు జగముఁ బౌరుష మొప్పన్. 354
క. క్రమమునఁ ద్రైవర్గికస,ర్గము సెప్పంబడె సరోజగర్భుఁడు దినసాం
తమునఁ దమఃపిహితపరా,క్రముఁడై శయనించు నిద్రఁ గైకొని యంతన్.
సీ. ఆరాత్రి భువనత్రయంబు దమఃపిహిత మై, భానుచంద్రులతో విలీన మైన
సర్వాత్ముఁ డగుహరి శక్తిసమేత మై, యెసఁగి వెలుంగు సంకర్షణాగ్ని
భువనత్రయంబును దవిలి దహింప న,య్యనలకీలలఁ బొడమిన మహోష్మ
లలమినఁ గమరి మహర్లోకవాసులు, జనలోకమునకును జనుదు రపుడు
తే. విలయసమయసముత్కటవిపులచండ
వాతధూతోర్మిజాలదుర్వారవార్ధి
భువనములు మున్గ నమ్ముఁడు భువనములను
దత్పయోరాశిమీఁదఁ బద్మావిభుండు. 356
ఉ. చారుపటీర హీర ఘనసార తుషార మరాళ చంద్రికా
పూర మృణాళ హార పరిపూర్ణసుధాకర కాశ మల్లికా
సారనిభాంగశోభితభుజంగమతల్పమునందు యోగని
ద్రారతిఁ జెంది యుండు జతురస్థిరభూర్భువరాదిలోకుఁడై. 357
క. జనలోకనివాసకు లర్థిని వినుతింపంగ నతులదివ్యప్రభ చేఁ
దనరుచు మీలితనిజలోచనుఁడై వసియించు నతఁడు సముచితలీలన్. 358
వ. ఇవ్విధంబున. 359
సీ. కైకొని బహువిధకాలగత్యుపలక్షితము లై యహోరాత్రతతులు జరగ
శతవత్సరంబులు జనులకుఁ బరమాయు, వైనసంగతిఁ బంకజాసనునకుఁ
బరమాయు వగుశతాబ్దంబు లందుల సగ, మరిగిన నదియ పరార్ధ మండ్రు
గాన పూర్వార్ధంబు గడచుటఁ జేసి ద్వి, తీయపరార్ధంబు దీనిపేరు
తే. గడఁగి పూర్వపరార్ధాదికాలమందు, బ్రహ్మకల్పాఖ్య నెంతయుఁ[1] బరఁగు నందు
బ్రహ్మ యుదయించుటం జేసి బ్రహ్మకల్ప,మనియు శబ్దాత్మకబ్రహ్మమనియు నగుఁ.
క. విను మొన్నఁడు పంకజనా, భునినాభీసరసియందు భువనాశ్రయ మై
తనరినపద్మము వొడమెడు, ననఘా యది పద్మకల్ప మన విలసిల్లున్. 361

1. 'బరఁగుచుండు, బ్రహ్మకల్పంబు శబ్దంబు బ్రహ్మ మనుచుఁ, బలుకఁబడునట్టి బ్రహ్మకల్పంబు తుదిని.' బ్రా. ప్ర.

వ. పూర్వాపరార్ధాదినిం గలిగిన[1] బ్రహ్మకల్పంబుఁ జెప్పితి నింక ద్వితీయపరార్ధంబు మొదల నెన్నఁడేని హరి సూకరాకారంబు దాల్చు నది వరాహకల్పం బనందగు నట్టి వరాహకల్పం బిపుడు వర్తమానం బగు చున్నది వెండియు. 362

సీ. దీపింపఁ గాలస్వరూపుఁ డై నట్టిప,ద్మాత్మునిఁ డనంతుఁ డనాదిపురుషుఁ
డఖిలవిశ్వాత్మకుఁ డగునీశునకుఁ బర,మాణ్వాదియుగపరార్ధాంత మగుచు
జరగునీకాలంబు చర్చింప నొక్కని,మిషమాత్రకాల మై మెలఁగు చుండుఁ
గాని యీశ్వరునకుఁ గర్త గాఁ జాల ది,క్కాలంబు విను మది గాక దేహ

తే. మందిరార్థాదికర్మాభిమానశీలు, రైనవారికి నాశ్రయం బగుటఁ జేసి
యరయ హరి తద్గుణవ్యతిరేకరుఁడు గాన, కాల మన్మేటి కెన్నఁడుఁ గర్త గాదు.

వ. మఱియు షోడశవికారయుక్తంబై పృథివ్యాదిపంచభూతపరివృతం బయి దశావరణంబులు గలిగి పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణంబై బ్రహ్మాండకోశంబు దనర్చుచుండు.

చ. హరి పరమాణురూపమున నందు వసించి విరాజమానుఁ డై
పరి వెలుఁ గొందు నిమ్ముల నసంఖ్యము లైనమహాండకోశముల్
నెఱిఁ దనయందు డింద నవనీరజనేత్రుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ డ
చ్యుతుఁడు పరాపరుం డఖిలకారణకారణుఁ డప్రమేయుఁ డై. 365

క. నిరతిశయోజ్జ్వలతేజ,స్స్ఫురణం దనరారుపరమపురుషుని విష్ణుం
బురుషోత్తము వర్ణింపను, సరసిజభవభవుల కైన శక్యమె చెపుమా. 366

క. అని మైత్రేయుఁడు విదురుం, గనుఁగొని వెండియును బలికెఁ గాలాహ్వయుఁడై
తనరినహరి[2]మహిమల నే, వినిపించితి సృష్టిమహిమ విను మెఱిఁగింతున్. 367

వ. పరమేష్ఠి యీసృష్ట్యాది నహమ్మను దేహాభిమానబుద్ధిం గలమోహంబును నంగనాసంగమస్రక్చందనాదిగ్రామ్యభోగేచ్ఛలు గలమహామోహంబును దత్ప్రతిఘాతజాతం బైనక్రోధంబునందుఁ గలుగునంధతామిస్రంబును దన్నాశంబునం దహ మేవ మృతోఽస్మి యనుతామిస్రంబును జిత్తవిభ్రమంబును ననునవిద్యాపంచకమిశ్రంబుగా సర్వభూతావలిం బుట్టించి యాత్మీయచిత్తంబునం బాపసృష్టిఁ గల్పించుటకుఁ బశ్చాత్తాపంబు నొంది భగవద్ధ్యానామృతపూతమానసుం డై యూర్ధ్వరేతస్కులును బరమపవిత్రులును నై ననసక సనందన సనత్కుమార సనత్సుజాతు లనుమునులఁ బుణ్యావర్తనుల నతిసత్త్వగుణగరిష్ఠుల ధీరజనోత్తముల నార్యుల హరి ప్రపన్నులంగా దివ్యదృష్టిం గల్పించి వారలం జూచి మీమీయంశంబులం బ్రజలం బుట్టించి ప్రపంచంబు వృద్ధిఁ బొందింపుం డనిన వారలు తద్వచనంబు లపహసించుచుఁ బద్మజుం గని మోక్షధర్ములును నారాయణపరాయణులును నై ప్రపంచనిర్మాణంబునకుఁ బ్రతికూలవాక్యంబులు పలికిన [3]నుదయించినక్రోధంబు బుద్ధిచే నిగ్రహింపఁబడినను నరవిందసంభవునిభ్రూమధ్యంబు

1 పద్మకల్పంబు. 2 మహి మెల్లను. 3 'గనలొందు నరవిందసంభవు భ్రూమధ్య' వ్రా. ప్ర.

వలనం గ్రోధస్వరూపంబున నీలలోహితుండు నిఖిలసురాగ్రజుండై యుదయించె
నివ్విధంబున. 368

మ. జననం బందిననీలలోహితుఁడు గంజాతాసనుం జూచి యి
ట్లను నోదేవ మదాఖ్య యెట్టిది మదీయావాస మెచ్చోటు నా
కనయంబు న్నెఱిఁగింపవే యనుడు నయ్యంభోజగర్భుండు లా
లనముం దోఁపఁ గుమార నీజననవేళన్ రోదనం బిచ్చుటన్. 369

తే. రుద్రనామంబు నీకు నిరూఢ మయ్యెఁ, జంద్రసూర్యానలానిలసలిలగగన
పృథివిప్రాణతపోహృదింద్రియము లనఁగఁ, గలుగు నేకాదశస్థానములు వసింప.

వ. అని వెండియు మన్యు మను మహాకాల మహచ్ఛివ ఋతధ్వజోరు రేతోభవ
కాల వామదేవ ధృతవ్రతు లను నేకాదశనామంబులు గలిగి ధీవృత్త్యశ
నోమానియుత్సర్పిరిలాంబికేరావతీసుధాదీక్షా నామపత్నీసమేతుండవై
పూర్వనియుక్తంబు లయిననామంబులం దత్తన్నివాసంబుల వసియించి ప్రజలం
గల్పింపు మని నిర్దేశించిన భగవంతుం డగునీలలోహితుండు విశ్వగురుండైన
పితామహునిచే నియుక్తుండై సత్త్వాకృతిస్వభావంబుల నాత్మసములైన ప్రజ
లం గల్పించె. 371

ఉ. రుద్రునిచేత నీగతి నిరూఢమతిన్ సృజియింపఁబడ్డయా
రుద్రగణంబు లోలి నవరుద్ధత విశ్వము మ్రింగ నమ్మహో
పద్రవశాంతికై యజుఁడు భర్గులఁ జూచి కుమారులార మీ
రాద్రవిలోకనానలభరంబునఁ గ్రాఁగె సమస్తలోకముల్. 372

క. మీసృష్టి చాలు నింకన్, ధీసత్తములార వినుఁడు ధృతి మీరు తపో
వ్యాసంగచిత్తులై చనుఁ,డా సన్మంగళము లగు దృఢంబుగ మీకున్. 373

మ. భగవంతుం బురుషోత్తమున్ హరిఁ గృపాపాథోధి లక్ష్మీశ్వరున్
సుగుణభ్రాజితు నచ్యుతుం బరుఁ బరంజ్యోతిం బ్రభున్ సర్వభూ
తగుహావాసు నధోక్షజున్ శ్రితజనత్రాణైకదక్షు న్నజున్
జగదాత్ముం గను చుందు రార్యులు తపశ్శక్తిన్ స్ఫుటజ్ఞానులై. 374

వ. అనిన విని. 375

ఉ. కైకొని యిట్లు పంకరుహగర్భనిమంత్రితులై నరుద్రు లు
ద్రేకముఁ దక్కి కానలకు ధీయుతులై తప మాచరింప న
స్తోకచరిత్రు లేఁగిరి చతుర్ముఖుఁ డంతఁ బ్రపంచకల్పనా
లోకనుఁడై సృజించె జనలోకశరణ్యుల ధీవరేణ్యులన్. 376

తే. వినుము భగవద్బలాన్వితవినుతగుణులు, భువనసంతానహేతువిస్ఫురణకరులు
పద్మసంభవతుల్యప్రభావయుతులు, పదురు గొడుకులు పుట్టిరి భవ్యయశులు.

సీ. అరవిందసంభవునంగుష్ఠమున దక్షుఁ, డూరువువలనను నారదుండు

నాభిఁ బులహుఁడు గర్ణములఁ బులస్త్యుండు, త్వక్కున భృగువు హస్తమునఁ గ్రతువు
నాస్యంబువలన నయ్యంగిరసుఁడు ప్రాణ, మున వసిష్ఠుఁడు మనమున మరీచి
గన్నుల నత్రియుఁ గాఁ బుత్రదశకంబు, గలిగిరి వెండియు నలినగర్భు
తే. దక్షిణ స్తనమువలన ధర్మ మొదవె, వెన్నువలనను నుదయించె విశ్వభయద
మైన మృత్యు వధర్మంబు నందఁ గలిగె, నాత్మఁ గాముండు జననము నందె మఱియు.
సీ. భ్రూమధ్యతలమునఁ గ్రోధంబు నధరంబు, నందు లోభంబు నాస్యమున వాణి
యును మేఢ్రమునఁ బయోధు లపానంబు, నందు నఘాశ్రయుఁ డై ననిర్ఋతి
లాలితచ్ఛాయవలన దేవహూతివి, భుండు గర్దముఁడును బుట్టి రంత
నబ్జజుఁ డాత్మదేహమున జనించిన, భారతిఁ జూచి విభ్రాంతిఁ బొరసి
తే. పంచశరబాణనిర్భిన్నభావుఁ డగుచుఁ, గాంతు గని పాపమునకు సంకోచపడక
కవయఁ గోరినజనకునిఁ గని మరీచి, మొదలుగాఁ గలయామునిముఖ్యు[1]లెఱిఁగి.
వ. ఇట్లనిరి. 380

ఉ. చాలుఁ బురే సరోజభవ సత్పథవృత్తిఁ దొలంగి కాంతు ని
ట్లాలరి వై రమింప హృదయంబునఁ గోరుట ధర్మ[2]రీతియే
బేలరి వైతి నీతగవుఁ బెద్దతనంబు[3]ను నేలపాలు గా
శీలము ప్రోవఁ దట్టి యిటు సేసినవారలు మున్ను గల్గిరే. 381

ఉ. నీవు మహానుభావుఁడ వనింద్యచరిత్రుఁడ విట్టిచోట రా
జీవభవుండు దా విధినిషేధము లాత్మ నెఱుంగఁ డయ్యె నీ
భావభవప్రసూనశరబాధితుఁ డై తనకాంతుఁ బొందెఁ బో
వావి దలంప లేకనుచు వారక లోకులు ప్రువ్వఁ దిట్టరే. 382
క. పాపము దలఁపక నిమిషము, లోపలఁ జెడుసౌఖ్యమునకు లోనైతివె యిం
తే పో ధారుణిఁ 'గామాం, ధోఽపి న పశ్యతి' యనంగఁ దొల్లియు వినమే. 383
మ. అని యిబ్భంగి మునీంద్రు లాడినకఠోరాలాపముల్ వీనుల
న్విని లజ్జావనతాననుం డగుచు నానీరేజగర్భుండు స
య్యన దేహంబు విసర్జనీయముగఁ జేయన్ దిక్కు లేతెంచి త
త్తనువుం గైకొనఁ బుట్టె దిక్కలిత మై తామిస్రనీహారముల్. 384
వ. అంత. 385

చ. ఉడుగక పంకజాతభవుఁ డొండొకదేహముఁ దాల్చి ధైర్యమున్
విడువక సృష్టిపూర్వసమవేతమునన్ సృజియించునైపుణిం
బొడమమి కాత్మలోనఁ దలపోయుచు నుండఁ జతుర్ముఖంబులన్
వెడలె ననూనరూపముల వేదము లంచితధర్మయుక్తమై. 387

1 లరిగి. 2 సంగతే. 3 జలంబుపాలు గా.

తే. మఱియు మఖములు మహితకర్మములుఁ దంత్ర
ములును నడవళ్లు నాశ్రమకములుఁ దదీయ
ముఖచతుష్కమునందునఁ బొడమె ననిన
విని మునీంద్రునిఁ జూచి యవ్విదురుఁ డనియె. 387

క. తోయజసంభవుఁ డప్పుడు, నేయేముఖమండలమున నేయేసృష్టిన్
ధీయుతుఁడై సృజియించెను, బాయక యత్తెఱఁగుఁ దెలియఁ బలుకుము నాకున్.

వ. అని యిట్లు విదురుం డడిగిన మైత్రేయుం డతని కి ట్లనియె ఋగ్యజుస్సామాథర్వంబు లను వేదంబులును [1]హోతృకర్మంబు లయినయప్రగీతమంత్రస్తోత్రంబు లగుశస్త్రంబులును నధ్వర్యుకర్మం బైనయిజ్యయు నంప్రగీతస్తోత్రం బయినస్తుతియును నుద్గాతృప్రయోజ్యంబైన ఋక్సముదాయరూపంబగుస్తోమంబును బ్రాయశ్చిత్తం బగుబ్రహ్మకర్మంబును నాయుర్వేదధనుర్వేదగాంధర్వవేదంబు లనునుపవేదంబులును విశ్వకర్మశాస్త్రం బగుస్థాపత్యంబును బ్రాగాదిముఖంబుల నుత్పన్నంబు లయ్యెఁ బంచమవేదం బగునితిహాసపురాణంబులు సర్వముఖంబులం గలిగె మఱియుఁ గర్మతంత్రంబు లయినషోడశ్యుక్థ్యలును జయనాగ్నిష్టోమంబులును నాప్తోర్యామాతిరాత్రంబులును వాజపేయగోసవంబులును ధర్మపాదంబు లైనవిద్యాదానతపస్సత్యంబులును బ్రహ్మచర్యగృహస్థవానప్రస్థయత్యాశ్రమంబులును ననువానికి నొక్కొక్కటికిం జతుర్విధంబు లైనవృత్తులును గలిగియుండు నందు సావిత్రం బన బ్రహ్మచర్యం బది యుపనయనంబాదిగా దివసత్రయంబు గాయత్రి జపించుటయు బ్రాజాపత్యం బన వేదవ్రతచతుష్టయం బందు బ్రతివ్రతంబును వ్రతులు సంవత్సరపర్యంతంబుగా నాచరింప నగు బ్రాహ్మంబు వేదగ్రహణాంతంబు నాచరింపం దగు బృహత్తైన నైష్ఠికం బయ్యవి యను బ్రహ్మచారివృత్తిచతుష్టయంబును ననిషిద్ధకృష్యాదివృత్తియగువార్తయు యజనాదికర్మోపయుక్తంబైన యాజ్ఞారూపధనసంచయంబును [2]బరుల యాచింప కుండునయాచితం బగుశాలీనంబును క్షేత్రపతితకణశకణసంగ్రహణరూపం బగుశిలోంఛంబును ననుగృహస్థవృత్తులు నాలుగును నకృష్టపచ్యాహారు లగువైఖానసులును నూతనఫలంబు లబ్బినఁ బూర్వసంచితపదార్థత్యాగంబుగలవాలఖిల్యులును బ్రాతఃకాలంబున నేదిక్కు విలోకింతురద్దిక్కునకుం జని యచ్చట లభించుపదార్థంబుల భుజించి జీవించు నౌదుంబరులును దమంతఫలించి తరుపతితంబు లగుఫలంబులఁ దినుచుండు ఫేనపులును ననుచతుర్విధవృత్తులు గలవానప్రస్థులును స్వాశ్రమవిహితకర్మప్రధానకుం డగుకుటీచకుండును

1 'హోతృకర్మకం బైనశాస్త్రంబును నధ్వర్యుకర్మం బైనయిజ్యయు స్తుతియు సామగానంబును స్తోమంబును గాతృప్రయోజ్యం బైనబుక్సముదాయంబును బ్రాయశ్చిత్త.' వ్రా. ప్ర.

2 'కర్మంబుల గల యర్థసంపాదన మనుసంచయంబును' వ్రా. ప్ర.

గర్వోపసర్జనంబు సేసి జ్ఞానప్రధానుం డయినబహూదుండును గేవలజ్ఞానాభ్యాస
నిష్ఠుం డగుహంసుండును బ్రాప్తం బైనపరబ్రహ్మతత్త్వంబు గలనిష్క్రియుం
డును ననుసన్న్యాసిచతుర్విధవృత్తులును (మోక్షఫలప్రదం బై యాత్మానాత్మ
వివేకవిద్యారూపం బగు)నాన్వీక్షకి(యు స్వర్గాదిఫలప్రదం బై కర్మవిద్యారూప
మగు) త్రయి(యు జీవనఫలప్రదానం బై కృష్యాదిరూపం బగు) వార్త(యు సర్వ
సంపాదనైకప్రయోజనం బగు)దండనీతియు మోక్షధర్మకామార్థంబు లైన
న్యాయవిద్యాచతుష్టయంబును భూర్భువస్సువ యను వ్యాహృతులును బూర్వాది
ముఖంబులవలన నుదయించె మఱియు నతనిహృదయాకాశంబువలనం బ్రణవం
బును రోమంబులవలన నుష్ణిక్ఛందంబును ద్వగింద్రియంబువలన గాయత్రీఛం
దంబును మాంసంబువలనఁ ద్రిష్టుప్ఛందంబును స్నాయువువలన ననుష్టుప్ఛందం
బును నస్థివలన జగతీఛందంబును మజ్జవలన పంక్తిచ్ఛందంబును బ్రాణంబు
వలన బృహతీఛందంబును గకారాదిపంచవర్గాత్మకంబు లయినస్పర్శంబు లనుజీ
వుండును నకారాదిస్వరాత్మకం బైనదేహంబును నూష్మంబు లను శషసహవర్ణ
చతుష్టయరూపంబు లగునింద్రియంబులును నంతస్థంబు లగుయరలవ యను
వర్ణంబులు షడ్జాదిసప్తస్వరరూపంబు నాత్మబలంబు నయిన శబ్దబ్రహ్మంబును
జతుర్ముఖునిలీలావిశేషంబున నుత్పన్నం బయ్యె నవ్యక్తావ్యక్తం బై వైఖరీప్రణ
వాత్మకం బైనశబ్దబ్రహ్మంబువలనం [1]బరమాత్మ యవ్యక్తాత్మకుం డగుటం జేసి
పరిపూర్ణుండును వ్యక్తాత్మకుం డగుటం జేసి యింద్రాదిశక్త్యుపబృంహితుండును
నై కానంబడు నయ్యవసరంబున నజుండు భూరివీర్యసంతు లయినఋషిగణం
బులసంతతి యవిస్తృతం బని తలంచి పూర్వతనుపరిగ్రహంబు సాలించి యని
షిద్ధకామాసక్తం బైనదేహాంతరపరిగ్రహంబు సేసి [2]నిత్యంబుఁ బ్రజాసృష్టియందు
వ్యాసక్తుండ నైనం బ్రజ లభివృద్ధి నొందక యుండుట కేమి కారణం బగు నని
యచ్చెరు వొంది తద్వృద్ధి యగువిధం బాలోచించుచు దైవం బిచ్చట విఘాతు
కంబు గాన తదానుకూల్యం బావశ్యకం బని దాని నెదురు చూచుచు యథో
చితకృత్యకరణదక్షుం డగుచుండుచతుర్ముఖునిదేహంబు ద్వివిధం బయిన నట్టి
రూపద్వయవిభాగంబు స్వరాట్టగుస్వాయంభువమనువును దన్మహిషి యగు
శతరూప యనుకన్యకయుం గా మిథునం బయి జనియించె నమ్మిథునంబువలనం
బ్రియవ్రతోత్తానపాదు లనుపుత్రద్వయంబు నాకూతి దేవహూతి ప్రసూతు

1 'యింద్రాదిశక్త్యుపబృంహితుండును వ్యక్తాత్ముండును బరిపూర్ణుండునగు నారాయణుండు కా
నంబడు బ్రా. ప్ర. 2 మిథునసృష్టిఁ గల్పింపఁ దలంచెనని శుకుండు పరీక్షిత్తునకుఁ జెప్పిన నతం డి ట్లనియె
నిత్యంబై వ్యాపకంబై యథోచితకార్యకరణసమర్థం బైనచతుర్ముఖునిరూపద్వయంబునందు నొక్క
రూపంబునందుఁ బ్రజాసందోహసంకోచంబును నొక్కరూపంబునఁ బ్రజావిస్తారంబు నెట్లు సంభవిం
చెనన రూపద్వయవిభాగంబువలన మనువును శతరూప యనుకన్యకయుం. బ్రా. ప్ర.

లనుకన్యకాత్రయంబునుం గలిగి రందు నాకూతిని రుచికనకును దేవహూతిం
గర్దమునకును బ్రసూతిం దక్షునకును నిచ్చె వీరలవలనం గలుగు ప్రజాసంతతుల
చేత జగంబులు పరిపూర్ణంబు లయ్యె. 389

స్వాయంభువమనువు ప్రజాసృష్టి సేయుట.

క. అని మైత్రేయుఁడు పలికిన, విని మనమున హర్ష మొదవ విదురుఁడు మునినా
థునిఁ జూచి పలికెఁ గ్రమ్మఱ, వనజోదరపాదభక్తివశమానసుఁడై. 390

క. ఘనుఁడు స్వాయంభువునకుఁ బ్రియతనయుఁడు స్వాయంభువుండు దైతేయవిభే
దనసేవాచతురుండును, జనవినుతుం డాదిరాజసత్తముఁ డౌటన్. 391

క. అతనిచరిత్రం బవ్యా, హతసుఖదము నిఖిలమంగళావహము సమం
చితముం గావున బుధసే, విత నాకెఱుఁగంగఁ బలుకవే మునితిలకా. 392

క. అదియును గాక ముకుందుని, పదకమలమరందపానపరవశులై యం
దొదవినవారిచరిత్రము, సదమలమతి వినిన భవము సఫలము గాదే. 393

చ. అని విదురుండు వల్కిన నయాన్వితుఁడై మునినాథచంద్రుఁ డి
ట్లను శ్రుతిశాస్త్రపారకలితాత్మకుఁడై నను గాంచు పద్మలో
చనచరణారవిందయుగసంగము గల్గినసజ్జనుండు వా
రినిధుల మొందు భాగవతదివ్యకథాశ్రవణంబు వేడ్కమిడిన్. 394

క. అని చెప్పి మునికులాగ్రణి, మనుజాధికథాసుధాప్లుతస్వాంతుం డై
తనువునఁ బులకాంకురములు, మొనయఁగ నానందబాష్పములు జడి గురియన్.

సీ. వినిపింపఁ దొడఁగె నా ఘనుఁడు స్వాయంభువుఁ, డంగనాయుక్తుఁడై యబ్జగర్భు
నకు మ్రొక్కి వినయవినమితోత్తమాంగుఁడై, హస్తముల్ మొగిచి యిట్లనియెఁ బ్రీతి
జీవరాసులకు రాజీవసంభవ నీవ, జనకుఁడ వవినాశములు కరయ
సంతుభూతుఁడవు మా కెద్ది యాచరణీయ, మైనకర్మము దాని నానతిమ్ము

తే. ఎట్టికర్మంబు సేసిన నెసఁగు నీకు, నవహితం బైన సంతోష మాత్మజుండు
జనకునకు భక్తిఁ బరిచర్య సలిపి కీర్తి, నంది నుతి కెక్క వర్తించు నందు నిందు.

వ. [1]కావున నెఱింగింపు మట్టిసత్కర్మంబు.

క. అని పలికినస్వాయంభువ, మనుమృదుభాషలకు నలరి మనమునఁ గమలా
సనుఁ డనురాగము ముప్పిరి, గొనఁ బ్రియతముఁ డైనసుతునకును నిట్లనియెన్.

చ. మునుకొని తండ్రియాజ్ఞఁ దల మోచి నిజోచితకృత్య మేమి వం
చినఁ దనశక్తియుక్తి నెడ సేయక చేయుట పుండరీకలో
చనపదసేవ సేయుట ప్రజాపరిపాలనశాలి యౌటయున్
జనకునకున్ సుతుండు పరిచర్య లొనర్చుట సువ్వె పుత్రకా. 398

---

1 'కావున యెఱింగింపు మట్టిసత్కర్మ మనఘ' అని యిది క్రిందితేటగీతికి నైదవపాదముగాఁ గొన్నిప్రతులఁ గనుపట్టెడి.

వ. కావున. 399

మ. వివరింపన్ హరి యజ్ఞమూర్తిఁ బరమున్ విష్ణున్ హృషీకేశుఁ గే
శవుఁ బద్మాక్షుఁ గుఱించి జన్నములు శశ్వద్భక్తిఁ గావింప మా
ధవుఁ డాత్మం బరితోష మొందు నతఁ డుద్యత్ప్రీతుఁ డై యున్న లో
కవితానంబులు దుష్టి నొందు ననఘా కావింపు మా యజ్ఞముల్. 400

చ. అకుటిలభక్తిఁ గేశవసమర్పణబుద్ధిఁ గ్రతుక్రియల్ వొన
ర్పక విపరీతు లై యుముకరాసులు దంచి ఫలంబు నందఁ గా
నక చెడురీతి నూరక ధనవ్యయ మాటయ కాని మోక్షదా
యక మగు చున్నసత్ఫలము నందరు విష్ణుపరాఙ్ముఖక్రియుల్. 401

ఉ. కావున యజ్ఞముల్ హరి వికారవిదూరుఁ గుఱించి చేయు నీ
భావము సూనృతవ్రత శుభస్థితిఁ జెందుడు నీకుమారులన్
నీవును నీధరాభరము నెమ్మి వహింపుము సజ్జనావలిం
బ్రోవుము ధర్మమార్గమునఁ బుత్రక లోకపవిత్రకా. 402

క. అనవుడు నతనికి నతఁ డి, ట్లనియె ననఘ నీమహామతి యెట్లు
న్ననుసరించెద నాకును నా, తనయులకు వసించి యుండఁ దగు నెల వానన్. 403

శ్రీయజ్ఞవరాహావతారాభివర్ణనము.

తే. అదియు గాక విధాత యీ యఖిలజంతు, జాతములు కెల్ల నాధారభూత యైన
ధరణి యిప్పుడు ఘనజలాంతర్నిమగ్న, మై కలఁతమునఁ బొందెఁ దేవేంద్రవంద్య.

క. కావున భూమ్యుద్ధరణము, గావించు నుపాయ మిప్పుడు గైకొని నాకున్
దేవా నీ వెఱిఁగింపుము, నావుడుఁ బద్మజుఁడు మనమునం దలఁచెన్. 405

మ. జలమధ్యంబున లీన మొందినధరాచక్రంబు నే నెట్లు నన్
నిలుపన్ వచ్చును బూర్వమందు జగముల్ నిర్మించునాఁ డాది న
ప్పులఁ బుట్టించినమీఁద నవ్వసుమతిం బుట్టించితిన్ సృష్టియ
ప్పులలోఁ గ్రుంకి రసాతలాంతరమునం బొందెం గదా పృథ్వియున్. 406

సీ. అఖిలజగత్కల్పనాటోపమునకుఁ బాల్పడినా చేత నెబ్బంగి నిపుడు
వగిలి విశ్వంభరోద్ధరణంబుఁ గావింప, నగు నని సర్వభూతాంతరాత్ముఁ
బురుషోత్తముని నవపుండరీకాక్షు లక్ష్మీపతిఁ దనమనస్స్థితునిఁ జేసి
తలపోయు చున్నఁ బద్మజునాసికావివరమ్మున యజ్ఞవరాహమూర్తి

తే. యర్థి నంగుష్ఠమాత్రదేహంబుతోడ, జనన మొంది వియత్తలస్థాయి యగుచు
క్షణములోపల భూరిగజప్రమాణ, మయ్యె నచ్చటిజనముల కద్భుతముగ. 407

సీ. అంతఁ బ్రజాసర్గమందు నియుక్తు లై, [1]నట్టిమరీచ్యాదు లైనమునులు
మనుకుమారకులు [2]సమ్మనుసహితంబుగ, యజ్ఞవరాహంబు నర్థిఁ జూచి

1 'నట్టిమరీచిముఖామరులును' ప్రా. ప్ర. 2 'నమ్మనువును సహిత మై' ప్రా. ప్ర.

బుట్టియాశ్చర్య మొక్కట్లం దేనిఁ గలదె నా, సారంధ్రనిర్గత స్తబ్ధరోమ
లోకంబు మనము విలోకింప నంగుష్ఠమాత్రమై యీక్షణమాత్రలోన

తే. మహిమ దీపింప దంతిప్రమాణమును మహోన్నతంబై నగేంద్రశైలోపమంబు
నయ్యెనని వితర్కించి రయ్యబ్జభవుఁడు, హర్ష మిగురొత్తఁజూచి యిట్లని తలంచె.

క. ఏమనముఁ గలదుఃఖవిరామమునుఁ గావించుకొఱకు రాజీవాక్షుం
డీమేర యజ్ఞపోత్రి, శ్రీమూర్తి వహించె నిది విచిత్రము దలఁపన్. 409

వ. అని వితర్కించుసమయంబున సూకరాకారుండై యున్న భగవంతుండు. 410

తే. ప్రళయజీమూతసంఘాతభయదభూరి, గర్జనాటోపలోభకృద్ఘనగభీర
నాదమడరింప నప్పుడు, నాదిజీవభవుఁడు మునులు నాశ్చర్యమునుఁ బొందిరి సుచరిత.

వ. అంత మాయామయవరాహఘుర్ఘురారావంబు బ్రహ్మాండకోటరపరిస్ఫోటనంబు
గావింప విని జనస్తపస్సత్యలోకనివాసు లయిన మునులు ఋగ్యజుస్సామమంత్రం
బుల వినుతించిరి యజ్ఞవరాహరూపధరుండయిన సర్వేశ్వరుండు సజ్జనుల
పాలనకై రూపుదాల్చినవాఁడు గావున దిగ్గజేంద్రలీలావిలోలుండై. 412

సీ. కఠినసటాచ్ఛటోత్కటజాతవాతాళి, ఘనజీమూతసంఘాతమగుచును
ఘనఘనసుశితఖురపుటాహతాచల, స్ఫారదిగ్గజప్రచయముగను
చండదంష్ట్రోగ్రవైశ్వానరార్చిస్సమి, ద్వ్రజితహేమాద్రివిస్రంభమగుచును
ఘోరగంభీరఘుర్ఘురధ్వనివిస్వన, పంకిలాశాచక్రసంకులముగఁ

తే. బాలకులఁ గలిగించు నంబరము దరుల, నొప్పు నుప్పర మెగయుచుఁ గ్రొప్పరించు
మూర్తి బిగియించు మునుముందు మునుకొనుచు, నడచె నంతట జలధిలో యజ్ఞఘోణి. 414

వ. మఱియు నయ్యజ్ఞవరాహంబు.

సీ. వివిధ చతుర్దశభువనంబు లనుగొంటు, లోపలఁ గొమ్ముల జిమ్ము నొక్కమాటు
[1]పుత్తడికొండ మూఁపుర మను నొరగంట, నొరసి రాపాడు నొక్కమాటు
క్షీరముల సప్తసాగరముల [2]సేతువు, లానవొత్తి మట్టాడు నొక్కమాటు
నాభీలనాలవాతాహతిచే [3]మిన్ను, నోలవించు బయలుగా నొక్కమాటు

తే. గన్నుఁగోనల విస్ఫులింగములు సెదర
నురుభయంకరగతిఁ జూచు నొక్కమాటు
పరమయోగీంద్రజనసేవ్యదివ్యవిభవ
యోగ్యమై కానఁగా నగు నొక్కమాటు. 415

వ. ఇట్లు విహరించుచుఁ బ్రాతర్మధ్యందినతృతీయసవనరూపుండైన యజ్ఞవరాహ
మూర్తి యగు సర్వేశ్వరుండు మహాప్రళయంబునందు యోగనిద్రావశుండై
యుండు నవసరంబున నుదకస్థం బైన భూమి రసాతలగతం బైన దాని నుద్ధరించు

1 ‘బంగారుకొండ మూఁపరమను నొరగంట’ వ్రా. ప్ర. 2 ‘కొంచెమిగా, నుక్కించి మట్టా
డు’ అ. ప్ర. 3 ‘మింటి, నొరసి బ్రద్దలు సేయు నొక్కమాటు’ అచ్చుప్రతి.

టకు సముద్రోదరంబుఁ దఱియం జొచ్చువేగంబు సైరింపం జాలక సముద్రుం
డూర్ములను భుజంబు లెత్తి విశీర్ణవస్త్రుండై యార్తునిపగిది యజ్ఞవరాహ
నన్ను రక్షింపు రక్షింపు మని యాక్రోశింప నిశితకరాళఖురతీక్ష్ణంబు లైనఖురా
గ్రంబుల జలంబులు విచ్ఛిన్నంబులు గావించి యపారంబగుసరసాతలంబుఁ బ్రవే
శించి భూమిం బొడగనునవసరంబున. 416

క. శరనిధిలోన మహోగ్రామరకంటకుఁ డెదురఁ గాంచె మఖమయగాత్రున్
ఖురవిదళితకులగోత్రున్, ధరణీకళత్రున్ గవేషధాత్రిం బోత్రిన్. 417

వ. ఇట్లు పొడగని దైత్యుండు రోషభీషణాకారుం డై. 418

మ. గద సారించి యసహ్యవిక్రమసమగ్రస్ఫూర్తితో వ్రేయఁగా
నది దప్పించి వరాహమూర్తి నిజదంష్ట్రాగ్రహతిం ద్రుంచెఁ బెం
పొదవం గ్రోధమదాతిరేకబలశౌర్యోదారవిస్తారసం
పదఁ బంచాస్యము సామజేంద్రుఁ జల మొప్పం ద్రుంచుచందంబునన్. 419

మ. దితిజాక్షీశుని నీగతిం దునిమి యుద్వృత్తిం జరింపంగ శో
ణిత పంకాంకితగండభాగుఁ డగుచు న్విష్ణుండు దా నొప్పె వి
స్తృతసంధ్యాంబుదధాతుచిత్రితసముద్దీప్తక్షమాభృద్గతిన్
క్షితి దంష్ట్రాగ్రమునన్ ధరించి జలరాశిం బాసి యేతేరఁగన్. 420

తే. బాలశీతాంశురేఖావిభాసమాన, ధవళదంష్ట్రాగ్రమున నున్న ధరణి యొప్పె
హరికి నిత్యానపాయినియైనలక్ష్మి, [1]నెఱయఁ బూసినకస్తూరినికర మనఁగ. 421

—✿ శ్రీయజ్ఞవరాహమూర్తిని బ్రహ్మాదులు స్తుతించుట. ✿—

వ. ఇట్టియజ్ఞపోత్రిమూర్తిం జూచి కమలాసనప్రముఖు లిట్లని స్తుతియించిరి. 422

సీ. దేవ జితం జితం తే పరమేశ్వర, యతియజ్ఞభావన శ్రుతిశరీర
కారణసూకరాకారుండ వగు నీకు, నతిభక్తి మ్రొక్కెద మయ్య వరద
భవదీయరోమకూపములందు లీనంబు, లై యుండు నంబుధు లట్టియధ్వ
రాత్మక మై తనరారునీరూపంబు, గానంగ రాదు దుష్కర్మమతులకు

తే. నట్టినీకుఁ బ్రణామంబు లాచరింతు, మఖిలజగదేకకర్త దయానువర్తి
భవ్యచారిత్ర పంకజపత్రనేత్ర, చిరశుభాకార యిందిరాచిత్తచోర. 423

వ. అని వెండియు నిట్లు స్తుతియించిరి. 424

సీ. త్వక్కున నఖిలవేదములు రోమంబుల, యందు బర్హిస్సులు నక్షులందు
నాజ్యంబు పాదంబులందుఁ జాతుర్హోత్ర, కలితంబు లగుయజ్ఞకర్మములును
స్రుక్కు తుండంబున స్రువము నాసికను ని, డాపాత్ర ముదరకోటరమునందుఁ
[2]కర్ణరంధ్రంబుల గ్రహపాత్రిచమసముల్, గళమునందు నుపసత్తులును జిహ్వఁ

---

1 నగుచుఁ బూసినకస్తూరి నిగమ మనఁగ' వ్రా. ప్ర.

2 ఇంపలకు మూలము 'చమసాః కర్ణరన్ధ్రే ప్రాశిత్ర మాస్యే గ్రసనే గ్రహాస్తు తే యచ్చ.

తే. దగుఁ బ్రవర్గ్యపాత్రయును దంష్ట్రలందుఁ
బ్రాయణీ[1]యోదయనులు శిరమున సవన
రూపమునఁ బంచప్రాణముల్ రూఢి యగుచు
సభ్య మసభ్యమును నగ్నిచయన మయ్యె. 425

వ. వెండియు ముఖంబువలనఁ బ్రాశిత్రారణ్యాగ్నిహోత్రహవిర్భక్షణంబులును నభివ్యక్తిదీక్షయు, రేతంబున సోమంబును, సవనస్థానంబుల సవనంబులును, ధాతువుల సప్తసంస్థలును, సంధుల సర్వయాగంబులునై యొప్పుచుండు. 426

క. హవరూపివి హవనేతవు, హవభోక్తవు నిఖిలహవఫలాధారుఁడవున్
హవరక్షకుఁడవు నగుచుం, గవితథ మగునటు లోకకర్తవయ్యా ముకుందా. 427

తే. సత్త్వగుణమున సద్భక్తి సంభవించు, భక్తియుతముగఁ జిత్తంబు భవ్య మగును
హృదయపద్మంబునందుల నెఱుఁగఁబడిన, యట్టి నీకు నమస్కార మయ్య వరద.

మ. అరవిందోదర తావకీనసితదంష్ట్రాగ్రావలగ్నక్షమా
ధర సద్భూషణ దాటపీయుతసమస్తక్ష్మాతలం బొప్పె భూ
సుర కాసారజలావతీర్ణమదవచ్ఛుండాలహస్తాంతశే
ఖరసంసక్తసపత్రపంకజము రేఖం బొల్పు దీపింపఁగన్. 429

వ. మఱియును. 430

మ. చతురామ్నాయవపుర్విశేషధర చంచత్సూకరాకార నీ
సితదంష్ట్రాగ్రవిలగ్నమైనధర రాజిల్లెం గులాగేంద్ర రా

ర్వణం తే భగవ న్నగ్నిహోత్రమ్ ॥ దీక్షానుజన్మోపసదశ్శిరోధరం త్వం ప్రాయణీయోదయనీయదంష్ట్రః । జిహ్వా ప్రవర్గ్య స్తవ శీర్షకం క్రతో స్సభ్యావసథ్యం చితయో౽సవో హి తే ॥ సోమస్తు రేత స్సవనాన్యవస్థితిః సంస్థావిభేదా స్తవ దేహ ధాతవః । సర్వాణి సత్త్రాణి శరీరసంధి స్త్వం సర్వయజ్ఞక్రతు రిష్టిబన్ధనః ॥’ దీనికిఁ బాలుపొసఁగను కొంత యుండిన విరుద్ధముగాఁ గానిపించుటచే నచ్చుప్రతులందు

‘ శ్రవణాస్యబిలములఁ ♦ జమస ప్రాశిత్రముల్, గళమున నిష్టిత్రి♦కంబు జిహ్వఁ
తే. దగుఁ బ్రవర్గ్యము నగ్నిహో♦త్రములు నీకు, చర్వణంబున సభ్యావ♦సథ్య లుత్త
మాంగ మసువులు చయనము♦లగుఁ గిటీశ, యనుచు నుతియించి రత్తఱి♦ యజ్ఞవిభుని.

వ. వెండియు ముహుర్ముహుర్భగవదావిర్భావం బుదీక్షణీయేష్టి యగునీదంష్ట్రలు ప్రాయణీయం బను దీక్షానంతరేష్టియు నుదయనీయం బనుసమాప్తేష్టియు యుష్మద్రేతంబు సోమంబును ద్వదీయావస్థానంబు ప్రాతస్సవనాదులు నీకుత్వఙ్మాంసాదిసప్తధాతువు లగ్నిష్టోమోక్థ్యషోడశీవాజపేయాతిరాత్రాప్తోర్యామంబు లనుసంస్థాభేదంబులును ద్వాదశాహాదిరూపంబులైన బహుయాగసంఘాతరూపంబులు నగు సర్వసత్త్రంబులు నీ వదీయశరీరసంధులు నసోమాసోమంబు లగుయజ్ఞక్రతువులు నీవ నుతీ యునునీవు యజనబంధనంబులచే నొప్పుచుండు వనియును గాక’ అని మూలమునకును శ్రీధరవ్యాఖ్యకును ననుగుణముగా నొకపాఠము గూర్పఁబడె నని తోఁచెడిని.

1 ‘ఉదయనీయ’ మని శబ్దరూపము.

జితిశృంగోపరిలగ్నమేఘముగతిం ॥ జెల్వారె విశ్వాజనాం
చితహృత్పల్వల[1]కేల భూరమణ లక్ష్మీనాథ దేవోత్తమా. 431

సీ. సమధికస్థావరజంగమాత్మక మైన, వసుమతీచక్ర మవక్రలీల
నుద్ధరింపుము కరుణోపేతచిత్తుండ, వగుచు నన్మాత యయ్యె ధరణి
[2] మాత యా ట్లని ॥ మదిఁ దలంచెద వేనిఁ, జర్చింప మాకు విశ్వమున కీవు
జనకుడ వగుట యుష్మత్పత్ని భూదేవి, యగుట మాకును దల్లియయ్యె నిపుడు

తే. ధరకుని తోడఁ గూడ వందనము సేసి, మరణియందును మాద్ఞికుఁ ॥ డగ్నినిలుపు
కరణి మీ తేజ మీధరాకాంతయందు, నిలుప ధరణి పవిత్రయై ॥ నెగడెఁ గాన.

వ. అదియునుం గాక. 433

చ. తలఁప రసాతలాంతరగతాత్మీనిఁ గ్రమ్మఱ నిల్పినట్టినీ
కలితస మొన్న విస్మయము ॥ గాదు సమస్తజగత్సు లోలినై
గలుగఁగఁ జేయు టప్పటిము ॥ గాక మహోన్నతి నీ సహస్రపు
వలరిస కార్యముల్ దడఁ ॥ సన్యులకుం బరమే రమేశ్వరా. 434

చ. సకలజగన్నియామక విచక్షణలీలఁ దనర్చునట్టినిం
దకధర తావకస్ఫురదుదారిత మంత్రసమగ్ర మైనయా
స్త్రీకుఁ [3]డరణికి హుతాశనుని ॥ నిల్పినట్టె వడి మున్ని వాస మా
టకుఁ దలపోసి యీతిత్రిత దృఢంబుగ నిల్పితి వయ్య మాధవా. 435

చ. నలలిత వేదశాస్త్రమయ సూకరమూర్తిఁ దనర్చుచుఁ రసా
తలమున నుండి వెల్వడునుదారత మేను విదుర్పఁ దన్నటా
చ్ఛలితశిఖాంబుబిందువుల ॥ సాధుజనస్తపసత్యలోకవా
సుల మగుమేము దోఁగ పరిశుద్ధి వహించితి మయ్య మాధవా. 436

ఉ. విశ్వభవస్థితిప్రళయ వేళలయందు వికారసత్త్వముల్
విశ్వము నీవ యై నిఖిలవిశ్వము లోలి సృజింపు దిందిరా
ధీశ్వర యీశ కేశవ త్రయీమయ దివ్యశరీర దేవ ని
శాశ్వతలీల లిట్టి వని ॥ సన్నుతి సేయఁగ మాకు శక్యమే. 437

సీ. పంకజోదర నీ వపారకర్ముండవు, భవదీయకర్మముల్ ॥ పార మెద్ది
నెఱిఁగెద నని మది ॥ నిశ్చయించినవాఁడు, పరికింపఁగా మతిభ్రష్టు గాక
విజ్ఞాని యే చూడ ॥ విశ్వంబు నీయోగ,మాయాపయోనిధిమగ్న మాటఁ
దెలిసియుఁ దమబుద్ధిఁ ॥ దెలియనిమూఢుల, నే మను నఖిలలోకేశ్వరేశ

తే. దాసజనకోటి కతిసౌఖ్యదాయకములు, వితతకరుణాసుధాతరంగితము లైన
నిక్షటాక్షేక్షణములచే ॥ నెఱయ మమ్ముఁ జూచి సుఖులను జేయ వే సుభగచరిత.

క. అని బ్రహ్మవాదు లగున, మ్మునివర్యులు భక్తియోగమున వినమితు లై

1 లోల - క్రోడ. 2 'మాతౌట యె ట్లని' వ్రా. ప్ర. 3 'ధరణందుఁ బావకుని' వ్రా. ప్ర.

మనమున మోదము ముప్పిరి, గొనఁ బొగడిరి ఖురవిదళితగోత్రుం బోత్రిన్.

ఉ. అంతట లీలవోలె జగదాత్ముఁడు యజ్ఞవరాహమూర్తి య
త్యంతగభీరభీషణమహార్ణవతోయచయంబులన్ ఖురా
క్రాంతముఁ జేసి క్రమ్మఱ ధరాతల మప్పులమీఁద నిల్పి వి
శ్రాంతి వహింపఁ జేసి గుణశాలి తిరోహితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 440

ఉ. మంగళమైనయీకథ సమంచితభక్తిఁ బఠింప విన్నవా
రిం గరుణార్ద్రదృష్టిఁ గని శ్రీహరి సాలఁ బ్రసన్నుఁ డౌను స
త్సంగతిఁ దైనవిష్ణుఁడు ప్రసన్నుఁడు దా నగునేని వారికిన్
మంగళముల్ లభించు ననుమానము లే దది గాక వెండియున్. 441

చ. హరి నిజదాసకోటికి గృహాశ్రయుఁడై రమియించు నట్టి స
త్పురుషుల కిష్టవస్తుపరిపూర్ణమనోరథసిద్ధి గల్గు సు
స్థిర మగుచున్న మోక్ష మఱచేతిది దైవము చేయు నాయ నన్న న
స్థిరతరతుచ్ఛవస్తువులు సేకుఱుటల్ మఱి చెప్ప నేటికిన్. 442

ఉ. కాన సరోజలోచను జగత్పవనీయకథాసుధారసం
బానినయట్టిజిహ్వ యితరానుకథాలవణోదకంబులం
బానము సేయఁ జూచునె సురద్రుమహీజమరందపానశో
భానయశాలి యైనమధుపప్రభుఁ డేఁగునె వేఁపచెట్లకున్. 443

క. అని మైత్రేయమునీంద్రుఁడు, ఘనఘోషు విదురునకుఁ జెప్పె నట్టి తెఱంగు
జనపాలోత్తమునకున్ వ్యాసుని,తనయుండు వినిపించి మఱియుఁ దగ నిట్లనియెన్.

క. అని చెప్పిన[1] మైత్రేయుని, గనుఁగొని విదురుండు పల్కె ఘనతర మగునా
దనుజకులాంతకుచరితము, విని తనియదు నామనంబు విమలచరిత్రా. 445

చ. నవనవరాహమూర్తికథ సర్వము నీదయ వింటి వెండియున్
వివరముగా వినం బలుకవే గుణసాంద్ర మునీంద్రచంద్ర మా
ధవగుణకీర్తనామృతవితానముఁ గర్ణపుటాంజలిన్ వెసం
జవిఁ గొని కేల మాను జనసంతతికిన్ భవతాపవేదనల్. 446

వ. కావున. 447

సీ. శ్రీహరి యజ్ఞవరాహరూపముఁ దాల్చి, మించి హిరణ్యాక్షుఁ ద్రుంచె ననుచు
నప్పుడు మునినాథ చెప్పితి నాతోడ, నవ్వరాహంబు దంష్ట్రాగ్రమునను
ధరణి నెబ్భంగిని ధరియించె హరికి హి, రణ్యాక్షుతోడ వైరమున కేమి
కారణ మసుర నేగతి సంహరించెఁ దా, నింతయు నెఱిఁగింపు మిద్ధచరిత

తే. యనిన మైత్రేయముని విదురునకు ననియె, హరికథాకర్ణనమునఁ బెంపారునీకు

---

1 యమ్మైత్రేయునిఁ గని విదురుండు పల్కె ♦ నుత్తమ మగు.

జన్మఫలసిద్ధి యగుటకు సందియంబు, వలదు హరిమాయ విధికైన నవశమె తెలియ.

క. అనఘాత్మ నన్ను నీ వడిగినయీకథ ధ్రువుఁడు విష్ణుకీర్తనపరతం
దనరిననారదు నడుగ న, తని కతఁ డెఱిఁగింప హరికథాశ్రవణమునన్. 449

క. దండధరుఁ బెల్చ డాకాలఁ దన్ని ధ్రువుఁడు, నిందు నందును వాసికి నెక్కినట్టి
విష్ణుసంకీర్తనం బరవిందభవుఁడు, దివిజులకుఁ జెప్పె నది నీకుఁ దేటపఱుతు.

వ. ఆకర్ణింపుము. 451

—మైత్రేయమహాముని విదురునకు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులవృత్తాంతం బెఱింగించుట.—

సీ. బలిసి దక్షప్రజాపతితనూభవ దితి, సంతానవాంఛితచింత నొడమ
నొకనాఁడు పుష్పసాయకశరనిర్భిన్న, భావ యై విరహతాపమున వచ్చి
పతిసమాగమవాంఛ ప్రభవింప నిజనాథు, సన్నిధి నిలిచి యస్ఖలితనియతి
నగ్నిజిహ్వుండును యజురధీశుండును, నగువిష్ణుఁ దనచిత్తమందు నిలిపి
తే. తగఁ బయస్సున నగ్నిహోత్రంబు సేసి
కమలహితుఁ డస్తశైలసంగతుఁడు గాఁగ
హోమశాలాంగణమునఁ గూర్చున్నవిభుని
గశ్యపునిఁ గాంచి విమలవాక్యముల ననియె. 452

చ. గజవిభుఁ డుద్ధతి న్నరఁటికంబములన్ విదళించులీలఁ జి
త్తజుఁడు ప్రసూనసాయకవితానముచేత మదీయచిత్తమున్
గజిబిజి సేసి పెన్వగలఁ గాఱియ వెట్టఁగ నాథ నీపదాం
బుజములఁ గాన వచ్చితిఁ బ్రభుత్వ మెలర్పఁగ నన్నుఁ గావవే. 453

వ. అదియునుం గాక నాతోడిసవతు లెల్లను భవత్కృపావిశేషంబునఁ గర్భాధానంబులు వడసి నిర్భరానందంబున నుండం జూచి శోకవ్యాకులితచిత్త నై యున్న నన్ను రక్షించుట పరమధర్మంబు నీవు విద్వాంసుండవు నీయెఱుంగనియర్థంబు గలదే నీవంటిమహానుభావు లయినసత్పురుషు లార్తు లైనవారికోర్కులు వ్యర్థంబులు గా కుండఁ దీర్చుట ధర్మపథంబని వెండియు నిట్లనియె. 454

క. పతిసమ్మానము వడసిన, సతులకు నభిమతఫలార్థసంసిద్ధియు నూ
ర్జితయశముఁ గలిగి లోక, స్తుత మై చెలువారు చుండుఁ జువ్వె మహాత్మా. 455

క. తనధర్మపత్నివలనను, మునుకొని తాఁ బుత్రరూపమున నుదయించున్
విను దీప మందు ముట్టిం,చిన దీపము రెండు గావె శిఖ యొకఁ డయ్యున్. 456

క. కావున నీయర్థమ యా, [1]త్మా వై పుత్ర యని వేదతతులం దోలిన్
వావిరిఁ బలుకుట వినవే, ధీవర నను గావు మధికదీనం గరుణన్. 457

చ. వరకరుణామతిన్ దుహితృవత్సలతం దనరారునట్టిమ
ద్గురుఁ డొకనాఁడు మమ్ముఁ దనకూఁతుల నందఱఁ బిల్చి మీమనో

---

1 'త్మా వై నామాసి పుత్ర యని వేదములన్' ప్రా. ప్ర.

హాగు నెఱిఁగింపుఁ డిత్తుఁ గమలాననలార యటన్న నందులోఁ
బురుషవరేణ్యు నేను పదుమువ్వుర మఱ్ఱిలి నిన్ వరింపవే. 458

క. దితి యీగతిఁ గామవిమో, హితమతి బహువచనముల హృదీశునిఁ బలుకన్
ధృతిఁ గృపణురాలి నిజప్రియ, సతిఁ గని కశ్యపుఁడు వలికె సల్లాపమునన్. 459

వ. నీవు చెప్పినయట్ల పురుషులకు సంగనలవలన ధర్మార్థకామంబులు సిద్ధించుఁ గర్ణధారుండు నావచేతం బయోధిఁ గడచుచందంబున గృహమేధ సర్వాశ్రమవాసుల నరసి రక్షించుచు నిజాశ్రమంబున వ్యసనార్ణవంబుఁ దరియించు నట్లు సేయుపురుషునందుల నర్థంబు భార్య భార్యయందు సకలగృహకార్యభారంబునుం జేర్చి పురుషుండు నిశ్చింతుండై సుఖియించుచుండు మఱియు నితరాశ్రమదుర్జయంబులైన యింద్రియశత్రువర్గంబుల భార్యాసమేతుండైన గృహస్థుండు దుర్గాధిపతి యైనరాజు శత్రుసంఘంబుల జయించుచందంబున లీలామాత్రంబునం జయించు నిట్టి నీకుం బ్రత్యుపకారంబు సేయ సకలగుణసంపన్ను లగుసత్పురుషులు నూఱేండ్లకును జన్మాంతరంబులకు నైన సమర్థులు గారనిన మముబోంటివారలు సేయ నోపుదురే యైన నీమనంబునం గలదుఃఖంబు దక్కమని యిట్లనియె. 460

తే. తరళలోచన నీవు సంతానవాంఛ, జేసి వచ్చితి వొకగుణశీలవర్త
నములు గలభార్యమనము నెమ్మనము గోర్కెఁ, దవిలి తీర్చుటపతికిఁ గర్తవ్యమరయ.

మ. తరుణీ యొక్కముహూర్త ముండుము మిది సంధ్యాకాల మీకాలమం
దరయన్ భూతగణావృతుండగుచుఁ గామారాతి లీలన్ వృషే
శ్వరయానంబున సంచరించుట నభోవ్యాప్తం బయ్యె నీయుగ్రవే
ళ రమింపంగ నిషిద్ధకర్మ మగు నేలా ధర్మమున్ బీడఁగన్. 462

మ. అరవిందాసన వీఁడె నీమఱిది లీలాటోపరుద్రక్షమా
చరఝుంఝానిలఘాతపాంసుపటలచ్ఛన్నుండు ధూమ్రైకదు
ర్భరవిద్యోతవికీర్ణభీషణజటాబద్ధుండు భస్మావలి
ప్తరుచిస్ఫారసువర్ణవర్ణుఁడును నై భాసిల్లు నత్యుగ్రుఁడై. 463

క. అనలసుధాకరరవిలో, చనముల వికసింపఁ జేసి సమధికరోషం
బునఁ జూచుచున్నవాఁడదె, వనితా బంధుత్వ మరయ వలవదు సుమ్మీ. 464

క. అతనికిఁ దలపోయ హితా, హితులును సమ్మాన్యులును విహీనులు నతిగ
ర్హితులును లేరీశుఁడు సమ,మతియును నిఖిలైకభూతమయుఁడై యుండున్.

క. కావున మద్భావిత భవ, ద్దేవరుఁ డని తరుణి నిమ్మదిం జూడకు మా
దేవాదిదేవుఁ ద్రిజగ, త్పావను నిఖిలైకనేత భగవంతు హరున్. 466

వ. ఏమును సత్పురుషులైనవిద్వాంసులును భుక్తభోగంబై దూరతోన్యస్తంబైన పుష్పమాలికయునుం బోలె నమ్మహాత్మునిచరణారవిందవందనాభిలాషిణి యైనయవిద్యాదేవి ననుసరించి వర్తింతు మదియునుం గాక. 467

సీ. ఎవ్వనికరుణ బ్రహ్మేంద్రాదిదిక్పాల, వరు లాత్మపదవైభవములఁ దనరి
రెవ్వనియాజ్ఞ వహించి వర్తించును, విశ్వనేత్రి యగునవిద్య యెపుడు
నెవ్వనిమహిమంబు లిట్టి వట్టివి యని, తర్కింప లేవు వేదంబు లయిన
నెవ్వని సేవింతు రెల్లవారును సమా, నాధికరహితుఁ డై యలరు నెవ్వఁ
తే. డట్టిదేవుని త్రిపురసంహారకరుని, నస్థిమాలాధరుండు భీకరాకారుండు
భూతిలిప్తాంగుఁ డుగ్రపరేతభూమి, వాసుఁ డనియు హసించెడివారు మఱియు.
క. ధరశునకభోగ్యమును నిహ, పరదూరము నైనతను వుపాదేయముగా
నెఱి నమ్మి వస్త్రమాల్యా, భరణంబు లలంకరించు పామరజనులున్. 469
క. ఘనదుర్భాగ్యులుగా మదిఁ, గను మని యీరీతిఁ బ్రియుఁడు కశ్యపుఁ డెఱిఁగిం
చిన దితి గ్రమ్మఱఁ బలికెను, మనసిజసాయకవిభిన్నమానస యగుచున్. 470
క. మునుకొని లజ్జావనతవ, దన యై ప్రాణేశుకొంగుఁ దాలిమి దూలం
బెనఁగొనియె వారకామిని, యనువున వినిషిద్ధకర్మమునం దభిముఖ యై. 471
వ. ఇట్లు సేసినభార్యానిర్బంధంబునకుం దొలంగ నేరక యీశ్వరనమస్కారం బొనరిం
చి యేకాంతంబున నిజకాంతాసంగమంబు దీర్చి సంగమానంతరంబున వార్చి
స్నాతుం డై ప్రాణాయామంబును జేసి విరజంబును సనాతనంబును నైన బ్రహ్మ
గాయత్రి జపియించె నంత. 472
క. దితియును నిషిద్ధకర్మ, స్థితి కై మదిలోన సిగ్గు చిట్టాడఁగ నా
నతవదన యగుచు నాపసు, పతివలని భయంబు గల్గి పరమప్రీతిన్. 473
వ. [1]కశ్యపుం గనుంగొని యి ట్లనియె సమస్తభూతపతి యైనపరమేశ్వరుండు నాచేసి
నయపరాధంబు సహించి మద్గర్భపరిపాలనంబు సేయుంగాక రుద్రుండును మహా
త్ముండును స్వయంప్రకాశుండును సలాఘ్యుండును సకామజనసఫలప్రాపకుండును
నిష్కామజనమోక్షప్రదుండును నవ్యక్తరూపుండును ధృతిదండనుండును దుష్టశిక్ష
కుండును బరమాత్ముండును జగదంతర్యామియు నిర్గుణుండును నిష్కాముండును
భక్తసులభుండును భగవంతుండును నగునప్పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద మ
ఱియు షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుండును జగత్కర్తయు మహానుగ్రహశీలుండును
నిర్దయపరిపాల్యవధూరక్షకుండును సతీదేవీపతియు నైనయీశ్వరుండు
నన్ను రక్షించుం గాత మని సన్నుతించి. 474
క. అర్భకులు లేని నగుటను, గర్భము నిజనాథువలనఁ గమలాననకా
విర్భావ మైనఁ గర్మవి, నిర్భరపరితోష మాత్మ నెలకొన నుండెన్. 475
వ. అంతఁ గశ్యపుండు నకాలసముచితసంధ్యావందనంబులు దీర్చి. 476
క. అచెలువగర్భచిహ్నము, లేచినఁ బరితోష మాత్మ నేపారక మా
రీచి తగ నిజతలోదరిఁ, జూచి యకర్మమున కాత్మ స్రుక్కుచుఁ బలికెన్. 477

1 ఈవచనము వ్రాఁతప్రతులం గనుపట్టదు.

మ. సతి నీ వేగతి నింద కోడక మనోజాతేక్షుకోదండని
ర్గతనారాచపరంపరాహతవిశీర్ణస్వాంత వై పాపసం
గతి లజ్జాభయధర్మముల్ విడిచి దుష్కాలంబు నాతో రమిం
చితి బల్మిన్ వెలయాలికైవడిని దుశ్శీలక్రియాలోలతన్. 478

వ. అట్లగుటం జేసి. 479

[1]క. సతి విను భూతగణప్రే, రితు లై రుద్రానుచరులు ప్రభుశక్తిసమ
న్వితు లుగ్రకర్ములతిశౌ, ర్యతములు భద్రానుభద్రులనునామములన్. 480

క. పరఁగిన దర్పోద్ధతు లిద్దఱు కొడుకులు నీకుఁ బుట్టి ధరణికి వ్రేఁగై
నిరతము బుధజనపీడా, పరు లై వర్తింతు రాత్మబలగర్వమునన్. 481

తే. అట్టిదుష్కర్ములకును మహాత్ము లలిగి, విశ్వవిభుఁ డైన హరికిని విన్నవింప
నతఁడు కోపించి హరికులిశాయుధము నగముల నఱకినగతి నారి ధరణిఁ గూల్చు.

క. అని కశ్యపుఁ డెఱిఁగించిన, విని దితి భయ మంది చాల విహ్వలమతి యై
తనహృదయేశుముఖాబ్జముఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె విగతకౌతుక యగుచున్.

చ. ధర సుజనాపరాధు లగుతామసచిత్తుల కెందు నాయువుల్
సిరియు నశించి పోవు మృతి సేకుఱు శత్రులచేత నింత యూ
నరయఁగ నిక్కువంబు భవదాత్మజు లార్యుల కెగ్గు [2]సేసినం
గరుణను నాథ వారి మదిఁ గైకొని కావ ననుగ్రహింపఁగే. 484

చ. అనవుడుఁ గశ్యపుండు గమలానన కిట్లను నింతి నీవు చే
సినవిపరీతకర్మమునఁ జేసితె నిట్టియవస్థ దీనికిన్
మనమునఁ జాల నొంచుటను మాధవుపాదసరోజయుగ్మచిం
తనమునఁ జేసియున్ ననుముదంబునఁ గొల్చుటఁ జేసియుం గదన్. 485

తే. రమణి నీసుతులలో హిరణ్యకశిపువలన నుదయించువారిలోపల ముకుంద
పదసరోజాతవిన్యస్తభావుఁ డైన, తనయుఁ డుదయింపఁ గలఁ డతిధార్మికుండు.

వ. మఱియును. 487

క. ఘనపుణ్యుం డన్వయపా, వనుఁ డగు నప్పుణ్యతమునివరకీర్తిలతల్
వనజభవాండోదర మెల్లను నిండఁగఁ బర్వ బుధలలాముం డగుటన్. 488

తే. వామలోచన వినుము దుర్వర్ణహేమ, మగ్ని[4]పుటమునఁ బరిశుద్ధ మై వెలుంగు
నట్లు దుష్టాత్మసంభవుఁ డయ్యు వంశ, పావనుం డగు హరిపాదభక్తుఁ డగుట.

తే. అంచితాష్టాంగయోగక్రియాకలాపు, లైనయోగీశ్వరులు సమ్మహానుభావు
నతులశీలస్వభావవిజ్ఞానసరణిఁ, దాముఁ జరియింప నాత్మలఁ దలఁతు రెపుడు.

ఉ. ఆమహితాత్మకుండు సుగుణాంబుధి భాగవతోత్తముండు ల

---

1 ఈపద్యము వ్రాఁతప్రతులం జూపట్టెడి. 2 'సేయుధా, సుమలక్రుద్ధగ్నిపాల్పడక శోకన మా హరిచేతిపంచతన్' అ. ప్ర. 3 ధర్మమునఁ. 4 ముఖమువఁ.

శ్రీమహిళాధినాథుఁ డుల।సీదళదాముఁ బరేశు నాత్మహృ
త్తామరసంబునందుఁ బ్రమ।దంబున నిల్పి తదన్యవస్తువుం
దా మదిలో హసించు హరి।దాస్యవిహారవినిశ్చితాత్ముఁ డై. 491

వ. అట్టినీపౌత్త్రుండు. 492

సీ. మహితదేహాద్యభి।మానసంబు దిగనాడి, చిరతరాలంపట।శీలుఁ డగుచుఁ
బరసమృద్ధికి నాత్మఁ।బరితోష మందుచు, బరదుఃఖమునకుఁ దా।పమునఁ బొందు
నీవిశ్వ మంతయు । నేవిభుమయ మని, యెవ్వనికరుణచే । నెఱుఁగ నయ్యె
నట్టియీశ్వరునకు । నాత్మసాక్షికి మోద, మడరంగఁ జూచు న।నన్యదృష్టి
తే. నతినిదాఘోగ్రసమయంబు।సంహనిఖిల, జంతుసంతాపమడఁగించు।చంద్రుమాడ్కి
నఖిలజగములదుఃఖంబు । లపనయించుచు, యూషి నాతఁ డజాతవి।రోధి యగుచు.

[1]వ. మఱియు హరిధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠుం డగుసమ్మహాభాగవతాగ్రగణ్యుండు. 494

క. విమలాంతరంగబహిరం, గములను స్వేచ్ఛానురూప।కలితుం డగునా
కమలాధీశ్వరుకుండల, రమణీయముఖంబుఁ జూచుఁ । బ్రమదం బెసఁగన్. 495

తే. మఱియునీవిశ్వమాహరి।మయముగాఁగ, మనమునఁ దలఁచు న।మ్మనుజవిభుండు
మనుమహాత్ములలోన నీ।మనుమఁ డధికుఁ, డనఁగ నుతికెక్కు నంచుఁ గ।శ్యపుఁడు పలుక.

క. విని తనతనయులు మధుసూ, దనుచే హతులగుట వినుచుఁ । దనమనుమఁడు స
జ్జననుతభాగవతోత్తముం డగు, ననుచు మదిం జాల దుఃఖ।హర్షము లొందవన్. 497

వ. ఉండునంత నాదితియుఁ గశ్యపవీర్యసంభృతం బైన గర్భంబు పుష్కరతేజోభిరామంబును నన్యతేజోవిరామంబును దినదినప్రవర్ధమానంబును నై నివ్వటిల్లు నిజోదరస్థితు లైన కుమారు లమరదమను లై వర్తింపఁగల రని చింతించుచు గర్భంబు శతవర్షంబులు ధరియించి యున్నయనంతరంబ. 498

ఉ. ఆదితిగర్భమందు రుచి।రాకృతితో నొకతేజ మన్యతే
జోదమలీల వెల్వడి వ।సుంధరయుం గగనంబు నిండి సం
ఛాదితపద్మబాంధవని।శాకరదీప్తులు గప్పి సూచికా
భేదమహోగ్రసంతమస।భీషణ మైన భయాకులాత్ము లై. 499

చ. అమరగణంబు లెల్లఁ గమ।లాసనుపాలికి నేఁగి తత్పదా
బ్జములకు మ్రొక్కి యంజలులు । ఫాలములం గదియంగఁ జేర్చి చి
త్తముల భయంబు సంభ్రమముఁ । దార్కొన నిట్లని విన్నవించి రో
యమరకులాగ్రగణ్య దురి।తార్ణవతారణ సృష్టికారణా. 500

ఉ. నీవు చరాచరప్రచయ।నేతవు ధాతవు సర్వలోకపా
లావళిమౌళిభూషణుఁడ । వంచితమూర్తివి దేవదేవ వా
ణీవర యీయజాండమున । నీవు నెఱుంగనియర్థ మున్నదే

1 ఈవచనము వ్రాఁతప్రతులఁ గనుపట్టదు.

భావమునం దలంపుము విశ్వపన్నుల ముమ్ము భవత్ప్రపన్నులన్. 501

వ. దేవా [1]కార్యరూపం బగుచేతనాచేతనాత్మకప్రపంచంబునకుఁ గారణుండ వైననీచేత సమస్తభువనంబులును సృజియింపంబడియె నీవు సర్వభూతాత్మభావవిదుండవు లోకనాథశిఖామణిభూతుండవు విజ్ఞానవీర్యుండ వవిద్యం జేసి యిట్టిసృష్టిరూపంబు నొందితి గృహీతరజోగుణుండవు నీయందుఁ బ్రపంచంబు లీనం బై యుండు సుపక్వయోగంబు నొంది నిష్కాము లై ధ్యానంబున ని న్నరయుచు నిర్జితశ్వాసేంద్రియాత్ము లై భవత్ప్రసాదంబు వడసినవారలకుం బరాభవంబు లెక్కడి వెవ్వని[2]వాక్పాశబద్ధు లై పశుపులచందంబున నిఖిలజీవులు వర్తింతు రట్టినీకు నమస్కరింతు (మహోరాత్రవిభాగాభావంబున లుప్తకర్మంబు లగు) లోకంబులకు సేమంబు గావింపుము శరణాగతుల మైనమమ్ముఁ గరుణాకటాక్షంబుల నీక్షించి రక్షింపుము కశ్యపువీర్యంబు దితిగర్భంబునందుండి సకలదిగ్వలయంబు నాక్రమించి దావవనంబులహుతాశనుచందంబున (లీనం బై) ప్రవృద్ధం బగుచున్నదని విన్నవించినబృందారకసందోహంబులకు నానందకందళితంబుగా నరవిందసంభవుం డి ట్లనియె. 502

సనకసనందనాదులు వైకుంఠమున కరుగుట.

క. గీర్వాణులార యుష్మ, త్పూర్వజు లాత్మీయసుతులు పుణ్యులు విచర
న్నిర్వాణులు సనకాదులు, సర్వాంకషశేముషీవిచక్షణు లెంతున్. 503

క. వారలు నిస్స్పృహు లగుచు న, వారణ భువనంబు లెల్ల నడిఁ గ్రుమ్మరుచున్
ధీరు లొకనాఁడు భక్తిన్, శ్రీరమణేశ్వరపదాబ్జసేవానిరతిన్. 504

చ. చని చని కాంచి రంత బుధసత్తము లంచితనిత్యదివ్యశో
భనవిభవాభిరామముఁ బ్రపన్నజనస్తవనీయనామమున్
జననవిరామ మార్యజనసన్నుతభూమము భక్తలోకపా
లనగుణధామముం బురలలామముఁ జారువికుంఠధామమున్. 505

ఉ. ఆమహనీయపట్టణమునందుల నుండెడువార లాత్మని
ష్కామఫలంబు సత్ఫలముగాఁ దలపోసి ముముక్షుధర్ము లై
శ్రీమహిళాధిపాంఘ్రిసరసీరుహపూజ లొనర్చుచున్ మహో
ద్దామతదీయరూపములఁ దాల్చి సుఖించుచు నుందు రెప్పుడున్. 506

చ. విగతరజస్తమోగుణుఁడు విశ్రుతచారుయశుండు శుద్ధస
త్త్వగుణుఁ డజుం డనాది భగవంతుఁ డనంతు డనంతశక్తియున్

1 'కార్యకారణరూపంబును జేతనాచేతనప్రపంచకారణంబును నైనసమస్తభువనంబులు నీచేతం గ్రువ్వంబడిన వనియు నీవు సర్వభూతాత్మభావుండ వనియు సుపక్వయోగంబునొంది నిష్కాము లైనవారు ధ్యానంబున నరయుదురు నిర్జితేంద్రియాత్ము లై' వ్రా. ప్ర. 2 'వాగ్జాలంబుచేఁ బాశబద్ధంబు లైనపశువుల' అ. ప్ర.

నిగమచయాంతవేద్యుఁడు వికీర్ణనిర్మలధర్మమూర్తియు
న్నగుహరిపేరఁ బెంపెసఁగు నన్నగరోపవనమ్ము లిమ్ములన్. 507

వ. మఱియుఁ గైవల్యశబ్దంబు మూర్తీభవించిన తెఱంగునం బొలుపారుచు నైశ్శ్రేయసనామంబున నభిరామం బై సతతంబును సకలర్తుధర్మంబులు గలిగి యర్థిజనంబుల మనంబుల ఘనంబులుగ నీరిక లొత్తినకోరికలు సారికలు గొనకొనంగుచు నితరతరుహితంబులును గామదోహనసహితంబులును బుష్పఫలభరితంబులును నై తనర్చుసంతానవనసంతానంబులు సమంచితవసంతసమయసౌభాగ్యసంపదభిశోభితవాసంతికాకుసుమవిసరపరిమళమిళితగళితమకరందలలితామోదముదితహృదయు లై యఖండతేజోనిధి యగుపుండరీకాక్షుచరిత్రంబు లుగ్గడింప లేక ఖండితజ్ఞాను లయ్యును నిరతిశయవిషయసుఖానుభవకారణం బగుట నిందిరాసుందరీరమణచరణసేవావిరమణకారి యై యున్న దని తలంచి తద్గంధప్రాపకగంధవహునిం దిరస్కరించి నారాయణభజనపరాయణు లై చరియించుచుసుందరీయుక్తవైమానికులును వైమానికమానసోత్సేకంబునుం బారావత హంస సారస శుక పిక చాతక తిత్తిరి మయూర రథాంగముఖ్యవిహంగకోలాహలవిరామంబునుంగా నరవిందనయనకథాగానంబు లనూనంబులుగా మొరయ మదవదిందిందిరసందోహకలితపుష్పవల్లీమతల్లికలును నకుంఠితచరిత్రుం డై నవికుంఠనిలయునికంఠంబునం దేజరిల్లువిలసితతులసీదామంబుం గనుంగొని యాతులసీదామంబు హరిమంగళగళవిలగ్నం బై యుండుసౌభాగ్యంబు వడయుట కేమితపంబు గావించెనో యని బహూకరించుచందంబున నొప్పుచంద్రసమందారకుందారవిందపున్నాగనాగవకుళాశోకకురవకోత్పలపారిజాతాదిప్రసూనమంజరులును మంజరీపుంజరంజితనికుంజంబులయందు నుత్తుంగపీనకుచభారాకంపితమధ్యంబులుఁ గటితటఘటితకనకమేఖలాకలాపనినదోపలాలితనీలదుకూలశోభిత పృథునితంబభరాలసయానహాసితకలహంసమయూరగమనంబులు ననమశరకుసుమశరవిలసితంబు నపహసించునయనకమలంబులుం గలిగినసుందరీసందోహంబులం దగిలి కందర్పకేళీవిహారంబుల నానందంబు నొందక ముకుందచరణారవిందసేవాపరిలబ్ధమరకతవైడూర్యహేమమయవిమానారూఢు లై హరిదాసులు విహరించుపుణ్యప్రదేశంబులును నిందిరాసుందరి త్రైలోక్యసౌందర్యఖని యైనమనోహరమూర్తి ధరియించి రమణీయరణితమణినూపురచరణారవింద యై నిజహృదయేశ్వరుం డైన సర్వేశ్వరునిమందిరంబునం జాంచల్యదోషరాహిత్యంబుగ వర్తింపం గరకమల[1]భ్రమణీకృతలీలాంబుజాత యై తననీడ కాంచనస్ఫటికమయకుడ్యప్రదేశంబులం బ్రతిఫలింప శ్రీనికేతనునిని కేతనసమ్మార్జనకైంకర్యంబ పరమధర్మం బని తెలుపుచందంబునం జూపట్టుచు నిజసదనంబునం దనరుసౌరభాభిరామంబు లగుతులసీదళ

---

1 భ్రమరీకృత.

దామంబుల నాత్మనాయకునిచరణారవిందంబుల నర్పించుచు నొసలిమృగమదపు టసలున మసలుకొని [1]తుంపెసలుగునియుకురులనులలితతిలప్రసూనరుచిరాభనాసం దనుమోముఁదామర విమలసలిలంబులఁ బ్రతిబింబింప నిజమనోనాయకుచేతం జుంబితం బగుట గాఁ దలంచి లజ్జావనతవదన లై యుండం జేయు ప్రవాళలతికాకులంబు లైనకూలంబులు గలనడబావులును గలిగి పుణ్యంబునకు శరణ్యంబును ధర్మంబునకు నిర్మలస్థానంబును సుకృతమూలంబునకు నాలవాలంబును నయి పొలుపొందుచుండు. 508

చ. హరివిముఖాత్ము లన్యవిషయస్పృహచిత్తులుఁ బాపవర్తులు
న్నిరయనిపాతహేతువును నింద్యచరిత్రము నైనదుష్కథా
నిరతిఁ జరించువారలును నేరరు పొందఁగ నిందిరామనో
హరచరణారవిందభజనాత్మకు లుండెడుగొంది నారయన్. 509

వ. వెండియు. 510

చ. హరిఁ బరమేశుఁ గేశవు ననంతు భజింపఁగ ధర్మతత్త్వగీ
పరిణతిసాధనం బగుస్వభావముఁ దాల్చినయట్టిమర్త్యు లా
సరసిజనేత్రుమాయను భృశంబుగ మోహితు లై తదంఘ్రిపం
కరుహము లర్థిమైఁ గొలువఁ గానరుఁ బొందరు తత్పదంబునన్. 511

చ. మఱియు సరోరుహోదరుని మంగళదివ్యకథానులాపని
ర్భరపరితోషబాష్పకణబంధురచారుకపోలగద్గద
స్వరపులకీకృతాంగు లగువారలు నిస్పృహచిత్తులు న్నహం
కరణవిదూరులు న్నగుసుకర్ము లయుండెడిపుణ్యవాసముల్. 512

వ. అందు. 513

మ. వరవైకుంఠము సారసాకరము దివ్యస్వర్ణశాలాంకగో
పురహర్మ్యావృత మైనతద్భవన మంభోజంబు తన్మందిరాం
తరవిభ్రాజితభోగి కర్ణిక తదుద్యద్భోగపర్యంకమం
దిర వొందన్ వసియించుమాధవుఁడు తా నేపారు భృంగాకృతిన్. 514

వ. అంత. 515

మ. హరిచేఁ బాలిత మైనకాంచనవిమానారూఢ మైనట్టిస
త్పురుషానీకముచేఁ దనర్చి విభవాపూర్ణప్రభావోన్నతిం
గర మొప్పారుతదీయధామము జగత్కల్యాణమూర్తుల్ మునీ
శ్వరు లర్థిన్ నిజయోగశక్తిఁ బరితుష్టస్వాంతు లై చెచ్చెరన్. 516

వ. డాయం జని. 517

చ. మరకతరత్నతోరణసమంచితకుడ్యకవాటగేహళీ

1 తుంపెసలాడుకురులను.

విరచితకక్ష్యాషట్క మరవిందదళాక్షవిలోకనోత్సవా
దరమతి నవ్యముం గనక దాఁటి యనంతరకక్ష్యయందు ని
ద్దఱను దదీయపాలుర నుదారసమానవయోవిశేషులన్. 518

సీ. కాంచననవరత్నకటకాంగుళీయక, హారకేయూరమంజీరధరులఁ
గమనీయసౌరభాగతమత్తమధుకర, కలితనవ్యవనమాలికావిరాజి
తోరస్స్థలుల గదాధారుల ఘనచతు, ర్బాహుల నున్నతోత్సాహమతుల
నారూఢరోషానలారుణితాక్షుల, భ్రూలతాకౌటిల్యఫాలతలుల

తే. వేత్రదండాభిరాముల వెలయునమ్ము
కుందశుద్ధాంతమందిరాళిందభూమి
నున్నయిద్దఱ సనకాదియోగివరులు
సూచుచును వృద్ధు లయ్యు నాసుభగమతులు. 519

క. ధీరతఁ బంచాబ్దములకు, మారకులై కానఁబడుచు మనమున శంకం
గూరక చతురాత్మకు లని, వారితగమనముల జాయవచ్చిన నదురన్. 520

క. శ్రీలలనేశ్వరదర్శన, లాలసులై నోఁగుబుధలలాముల నవిదు
శ్శీలతఁ దద్వచనప్రౌఢి, కూలమతిం బోవ కుండఁ గుటిలాత్ములై. 521

క. వారించిన వారలు బ్రహ్మ, దారకు లీక్షించుచుండ దారుణకోపా
పారుణితాంబకులై రోఁద, వారించుచు వారు నచటివారలు వినఁగన్. 522

వ. ఇట్లనిరి. 523

చ. పరము ననంతు భక్తపరిపాలు[1]సుహృత్తము నిష్టు నీశ్వరే
శ్వరు భజియింపఁ గోరి యనివారణ నిద్దఱు నేఁగి నిచ్చలుం
భరితముదాత్ములై కొలువఁ బాయక తద్భజనాంతరాయత
త్పరమతి మాకు నిప్పు డరిపడ్డ దురాత్ముల నేఁడు గంటిరే. 524

వ. అని మఱియు సనకసనందనాదులు జయవిజయులం జూచి యిట్లనిరి మీమనంబుల స్వామిహితార్థంబై నిష్కపటవర్తనులై మైనమాబోఁటులఁ గుహకవృత్తి గలయితరజనంబులు భగవత్సదనంబుఁ బ్రవేశింతురో యను శంకంజేసి కొందఱం బ్రవేశింపం జేయుటయుఁ గొందఱ వారించుటయు దౌవారికస్వభావం బని వారింపం దలంచితి రేనిఁ బ్రశాంతదివ్యమంగళవిగ్రహుండును గతవిగ్రహుండును భగవంతుండును విశ్వగర్భుండును నై నయీశ్వరుండు ప్రాప్యంబును బ్రాపకంబును బ్రాప్తయు నను భేదశూన్యుండుగావున మహాకాశంబునందు ఘటపటాద్యాకాశంబులు వేఱులేక యేకంబై తోఁచుచందంబున విద్వాంసు లగువారమ్మహాత్ముని సకలాత్మభేదరహితునింగాఁ బొడగందు రదియునుంగాక లోకంబునందులరాజులు సాప

1 సుహృత్తు ననికు నీశ్వ.

కరజనంబుల నాజ్ఞాపించుచందంబున నీశ్వరుండు దండించునో యనుభయంబునం జేసి వారించితి మని తలంచితి రేని భూసురవేషధారుల మైనమాకును వైకుంఠనాయకుం డైన సర్వేశ్వరునకును భేదంబు లేకుండుటం జేసి శంక సేయం బని లేదిట్లగుట యెఱింగి మందబుద్ధుల రై మమ్ము వారించినయనుచితకర్ము లగుమీరలు మదీయశాపాస్త్రు లగుదురు గావున భూలోకంబున లోభమోహంబు లనుశత్రువులు బాధింపం బుట్టుం డని పలికిన. 525

క. వారలు విని తమమనముల, భూరిస్ఫుటచండకాండప్రయోగంబులచే
వారింప రానిభూసుర, దారుణవాక్యముల కులికి తల్లడపడుచున్. 526

క. పరితాపంబును బొందుచు, సరసిజలోచనునిభటులు సనకాదిమునీ
శ్వరులపదాంబుజములకుం, గర మర్థిన్ మ్రొక్కి నిటలఘటితాంజలులై. 527

వ. ఇట్లనిరి. 528

మ. పరయోగీశ్వరులార మమ్ము మది నొవ్వన్ దిట్టు మీ రిన్నని
ష్ఠురవాక్యంబుల కింక మామనముల శోకింపఁగా రాదు స
త్పురుషశ్రేణిం బరాభవించినవృథాభూతాత్ములన్ మమ్ము మా
దురితం బింతకుఁ దెచ్చె మీకు శుభముం దూకొందు మే మారయన్. 529

వ. అది యెట్లంటి రేని. 530

ఉ. మీకరుణావలోకనసమేతము లైనఁగా మముఁ జేయఁ బత్తిముల్
దూకొనె నేని మాచనవుఁ ద్రోయక యీఁడగు లోభమోహముల్
దాకొని పుట్టుచోట ననకంజదళాక్షునినామవిస్మృతిం
బైకొన కుండ దానన శుభం బగు మీఁదిమదీయజన్మముల్. 531

వ. అనుసమయంబున. 532

మ. హరి సర్వేశుఁ డనంతుఁ డాకలకలం బాలించి పద్మాలయా
సరసాలాపవినోదసౌఖ్యరచనల్ చాలించి శుద్ధాంతమం
దిరమాణిక్య[1]కవాటముల్ గడచి [illegible] బ్రపన్నార్తిసం
హరుఁడై నిత్యవిభూతిశోభనకరుండై మానితాకారుఁడై. 533

వ. మఱియును. 534

చ. శరనిధికన్యకామణియు సంభ్రమ మొప్పఁగఁ దోడ రా మనో
హరనిజలీల మైఁ బరమహంస[2]మునీంద్రగవేషపాదపం
కరుహములన్ వినూత్నమణికాంచననూపురమంజుఘోషముల్
వరుసఁ జెలంగ నార్యజనవంద్యుఁడు యోగిజనైకసేవ్యుఁడై. 535

చ. కరమణిహేమకంకణనికాయఝణంకృతు లుల్లసిల్ల న
చ్చరలిడుహంసపక్షసితచామరగంధవహోచ్ఛలత్సుధా

1 సుకేహాళుల్. 2 'మునీశ్వరవంద్యపాద' అ.ప్ర.

కరరుచిరాతపత్రసుభగ ప్రవిలంబితహారవల్లరీ
సరసగళత్తుషారకణజాలవిరాజితమంగళాంగుఁడై. 536

వ. మఱియును. 537

సీ. నిఖిలమునీంద్రవర్ణితసస్మితప్రస, న్నాననాంబుజముచే నలరువాఁడు
విశ్రుతస్నేహార్ద్రవీక్షణనిజభక్త, జనగుహాశయుఁ డనఁ దనరువాఁడు
మానితశ్యామాయమానవక్షమున సం, చితవైజయంతి రాజిల్లువాఁడు
నతజనావనకృపామృతతరంగితములై, భాసిల్లులోచనాబ్జములవాఁడు
తే. సఖిలయోగీంద్రజనసేవ్యుఁ డైనవాఁడు
సాధుజనముల రక్షింపఁ జాలువాఁడు
భువనచూడావిభూషణభూరిమహిమ
మించువైకుంఠపురము భూషించువాఁడు. 538

సీ. కటివిరాజితపీతకౌశేయశాటితోఁ, వితతకాంచీగుణద్యుతి నటింప
నాలంబికంఠహారావళిప్రభలతోఁ, గౌస్తుభరోచులు గ్రందుకొనఁగ
నిజకాంతిజితతటిద్ద్విజకర్ణకుండల, రుచులు గండద్యుతుల్ ప్రోదిసేయ
మహనీయనవరత్నమయకిరీటప్రభా, నిచయంబు దిక్కుల నిండఁ బర్వ
తే. వైనతేయాంసవిన్యస్తవామహస్త, కలితకేయూరవలయకంకణము లొప్ప
నన్యకరతలభ్రమణీకృతానుమోద, సుందరాకారలీలారవింద మమర. 539

వ. మఱియుఁ జరణారవిందమంజుకింజల్కపుంజప్రభారంజితతులసీమకరందబంధురగంధానుబంధసుగంధిగంధవహాస్వాదకలితసేవాతత్పరులై చనుదెంచుయోగీంద్రులకు మానససంతోషకారియు బహిఃకరణాంతఃకరణపరితోషప్రకీర్ణరోమాంచరుచిదాయకంబును ప్రభాపూర్తియుక్తంబును నగుమూర్తితోడ నిజసౌందర్యవరకళావినిర్జితశ్రీరమణీసౌందర్యభాసమానుం డగుచుఁ బాదచారి యై యఖిలవిశ్వగురుం డైనసర్వేశ్వరుండు వేంచేసె నప్పుడు. 540

చ. స్థిరశుభలీల నట్లరుగుదెంచినయవ్విభువిద్రుమాధరా
ధరనవపల్లవస్ఫురితముదంచితకుందరుచిస్మితైకసుం
దరవదనారవిందము ముదంబునఁ దప్పక చూచి యమ్మునీ
శ్వరులు నిజాత్మలం దనివి సాలక వెండియుఁ జూచి రిమ్ములన్. 541

చ. సునిశితభక్తిఁ దన్ముఖముఁ జూచినచూడ్కులు ద్రిప్ప లేక యుం
గనుఁగొని రెట్టకేలకు నకల్మషభక్తవిఘాతభేదముల్
మునిజనచిత్తమోదనములున్ ముక్తనివాసకవాటభేదముల్
వినుతవినూత్ననూపురితవేదము లమ్మహనీయపాదముల్. 542

చ. కని నఖపద్మరాగమణికాంతివిభాసితపాదపద్మము
ల్మనములయందుఁ గీలుకొలిపి లబ్ధమనోరథయుక్తులై పునః

పునరభివందనంబులు విభూతి నలర్చ నొనర్చి యోగమా
ర్గనిరతచిత్తులున్ వెదకి కానఁగ లేనిమహానుభావునిన్. 543

క. మానసమున నిలిపిరి తద్ధ్యానాస్పదుఁ డైనవానిఁ దత్త్వజ్ఞులకుం
గాన నగువాని భక్తజనానందకరైకమూర్తి నలరినవానిన్. 544

వ. మఱియుం జక్షురింద్రియగ్రాహ్యం బగుదివ్యమంగళవిగ్రహంబు ధరియించి యున్నపురుషోత్తము నుదాత్తతేజోనిధిం జూచి సనకాదు లిట్లని స్తుతియించిరి.

సనకాదులు నారాయణదేవుని స్తుతియించుట.

చ. వనజదళాక్ష భక్తజనవత్సల దేవ భవత్సుతుండు మ
జ్జనకుఁడు నైనపంకరుహజాతుఁడు మాకు రహస్య మొప్పఁ జె
ప్పినభవదీయమంగళగభీరపరిగ్రహవిగ్రహంబు నే
మనయముఁ జూడఁ గంటిమి కృతార్థుల మైతగ మంటి మీశ్వరా. 546

సీ. దేవదుర్జనులకు భావింప హృదయసంగతుఁడ వై యుండియుఁ గానఁబడవు
కడఁగి నీదివ్యమంగళవిగ్రహంబునఁ జేసి సముంచితాశ్రితుల నెల్ల
జేకొని సంప్రీతచిత్తులఁగాఁ జేయు, దతిశయకారుణ్యమతిఁ దనర్చి
కమలాక్ష సర్వలోకప్రజాధిప [1]భవ, దనుసర్గనాభిలాషానులాప

తే. విదితదృఢభక్తియోగప్రవీణు లగుచు, సార్థమై వీతరాగు లై నట్టియోగి
జనమనఃపంకజాతసంస్థితమూర్తి, వని యెఱుంగుదు రయ్య నిన్నాత్మవిదులు.

క. యుక్తిం దలఁప భవద్వ్యాప్తిరిక్తము లై నట్టి యితరదృఢకర్మంబుల్
ముక్తిదము లయిన నీపద, భక్తులు సత్కర్మములను బాటింప రిలన్. 548

ఉ. కావునఁ గీర్తనీయగతకల్మషమంగళతీర్థకీర్తిసు
శ్రీవిభవప్రశస్తసుచరిత్రుఁడ వైనభవత్పదాబ్జసే
వావిమలాంతరంగబుధవర్గ మనర్గళభంగి సత్యమున్
భావమునం దలంచునె కృపాగుణభూషణ పాపశోషణా. 549

చ. పరమతపోవిభూతిభవపాపుల మై చరియించుమాకు నేఁ
డరయ భవత్పదాశ్రితుల కల్గి శపించిన భూరిదుష్కృత
స్ఫురణ ననత్పథైకపరిభూతుల మై నిజధర్మహాని గా
నిరయము నొందఁగా వలసె నేరము వెట్టక మమ్ముఁ గావవే. 550

చ. కర మనురక్తి షట్పదము గమ్రసుగంధమరందవాంఛచేఁ
దర మిడి శాతకంటకవృతస్ఫుటనవ్య[2]తరప్రసూనమం
జులలను డాయుపోలిక భృశం బగువిఘ్నములన్ జయించి నీ
చరణసరోజముల్ గొలువ సమ్మతి వచ్చితి మయ్య కేశవా. 551

చ. అలరుభవత్పదాంబుజయుగార్పిత మై పెను పొందునట్టియీ

1 'భవ, దనుసరణాభిలాషానులాప' అ. ప్ర. 2 'దరత్ప్రసూన' వ్రా. ప్ర.

తులసి పవిత్రమైనగతిఁ దోయజనాభ భవత్కథాసుధా
కలితము లైనవాక్కుల నకల్మషయుక్తిని విన్నఁ గర్ణముల్
విలసితలీలమై భువిఁ బవిత్రము లై విలసిల్లు మాధవా. 552

చ. మహితయశోవిలాసగుణమండన సర్వశరణ్య యింద్రియ
స్పృహులకుఁ గాన రాక యతసీకుసుమద్యుతి నొప్పుచున్ననీ
సహజశరీర మిప్పుడు ప్రకాశంబుగఁ జూచి మదీయ[1]దృక్కు లిం
దిహహా కృతార్థతం బొరసె నచ్యుత మ్రొక్కెద మాదరింపవే. 553

క. అని సనకాదులు తత్పద,వనజములకు మ్రొక్కి భక్తివశమానసు లై
వినిపించిన గోవిందుఁడు, మునినికులం జూచి పలికె ముదితాత్ముం డై. 554

వ. ఈయిరువురు జయవిజయాభిధానంబులు గలమదీయద్వారపాలకులు మీకు
మిమ్ముం గైకొనక మదీయాజ్ఞాతిక్రమణంబు చేసినయపరాధంబునకుఁ దగినదం
డంబు గావించితి రది నాకు సమ్మతం బయ్యె నదియునుం గాక భృత్యవర్గంబు
సేయునపరాధంబు స్వామిదియ కాన యీతెఱంగునకు మాననీయుండ నై నన్ను
మన్నించి ప్రసన్ను లగుదురు గాక యని వెండియు ని ట్లనియె. 555

చ. తనువునఁ బుట్టినట్టివెడిదం బగుకుష్ఠముభంగి నంటుచే
వనరి తదీయచర్మము [2]వివర్ణత నొందినరీతి భృత్యులొ
ప్పనిపని సేసినన్ విభులు బంధురచారుయశంబుఁ జేరు జెం
పును జెడి పోవు దుర్యశముఁ బొందుచు నుందురు లోకమందులన్. 556

చ. అలవడ నాకు మీవలన నబ్బినయీఘనకీర్తనీయస
ల్లలితవినిర్మలామృతవిలాసయశోవిభవాభిరామ నై
వెలయువికుంఠనామ మహాపవిత్రమనశ్వపచాధమాదిలో
కుల చెవి సోఁకఁ దత్క్షణమ కోరి [3]పునీతులఁ జేయు వారలన్. 557

తే. అట్టినేను దలంప మీయట్టిసాధు,జనుల కపకార మర్థిఁ జేసిన మదీయ
బాహువము లైనఁ ద్రుంతు నుత్సాహలీల,నన్ను నితరుల మీమ్రోల నెన్న నేల.

క. ధరణీసురోత్తమసేవా, పరిలబ్ధం బైనయట్టిపాతకనాశం
కరనిఖిలభువనపూత,స్ఫురితాంఘ్రిసరోజతోయములు గలన్నున్. 559

క. అలఘుమతి విరక్తునిఁ గాఁ, దలఁపక నిజశుభకటాక్షధామకలితా
ఖిలసంపద్విభవ శ్రీ,లలనారత్నం బురస్స్థలంబును జెందున్. 560

చ. క్రతువులు సేయుచో శిఖిముఖంబున వేలుచునట్టిసద్ఘృత
ప్లుతచరుభక్షణన్ ముదము బొందదు నిస్పృహధర్మమార్గసం
గతుఁ డగుభూసురోత్తముముఖంబున వేడ్క భుజించునయ్యవి
స్తృతకబళంబునన్ మనము తృప్తివహించినరీతి నిచ్చలున్. 561

1 'నేత్రముల్, అహహా' వ్రా. ప్ర. 2 'వివర్ణను' వ్రా. ప్ర. 3 'పవిత్రుల' వ్రా. ప్ర.

సీ. సతతంబు నప్రతిహతయోగమాయావిభూతిచేఁ బ్రఖ్యాతిఁ బొందు నేను
నేమహీసురులసమిద్ధనిర్మలపాదసలిలరజోవితానములు భక్తి
హాటకనవరత్నకోటీరమునఁ దాల్తు, నట్టినాచరణాంబుజాంబువులను
నవిలి ధరించి సద్యఃపునీతాత్ములై, రర్థిఁ జంద్రావతంసాదిదేవ
తే. చయము లెవ్వాఁడు బ్రాహ్మణజనులు దమకు
నపకృతుల్ సేసిరేని మాఱలుగఁ డతఁడు
విప్రులను నన్నుఁ గాఁగ భావించునతఁడు
ధర్మసంగతి నాప్రియతముఁడు వాఁడు. 562
ఉ. నావిలసత్తనుల్ ధరాదివిజకోటిని సన్నును దీనవర్గమున్
నావిరి భేదబుద్ధిఁ గనువార లధోగతిఁ బొందఁ జేయు నా
శీవిషరోషవిస్ఫురణఁ జెంది కృతాంతభటుల్ మహోగ్రగృ
ధ్రావలిపోలెఁ జంచువులఁ దంగము లుద్ధతిఁ ద్రుంతు రెప్పుడున్. 563
చ. ధరణిసురోత్తముల్ బహువిధంబులఁ దిట్టుఁ బరాభవించినన్
దరహసితాస్యులై యతిముదంబున నిచ్చలుఁ బూజ సేయుచున్
సరసవచోవిలాసముల సన్నుతి సేయుచుఁ దండ్రి నాత్మజుల్
గర మనురక్తిఁ బిల్చుగతిఁ గ్రక్కున బిల్చెడువారు నాసముల్. 564
క. వినుఁ డియ్యనఘచరిత్రుల, కనయము నుఁ బ్రియతముఁ డగుచు నమ్మహిమానో
ర్మియు నన్ను భృగుపు నిన్నిఁక, గనలక పరితోషయుక్తిఁ గ్రాంకెంటఁ గదే. 565
సీ. పాలించునా[1]చిత్తమందులయభిప్రాయంబు, దెలియంగ లేక యుద్వృత్తులగుచుఁ
గడఁగి మాయానతిఁ గడచినఁ ద్వద్దోష, ఫలము వీరలకు సంప్రాప్త మయ్యె
మునులార నాచిత్తమున నున్న జాడఁగను, నిట్టిద భూమిపైఁ బుట్టి వీర
లచిరకాలమున నాయంతికంబునకును, జనుదెంచునట్లుగా ననుమతింప
తే. వలయు నని యమ్మకుందుండు పలుకుటయును, విని మనంబున సనకాదిమునివరేణ్యు
లమ్మహాత్ముని మృదుగంభీరవాక్యామృతంబుఁ, గవిలి క్రోలియు రోషసందష్టు లగుచు.
సీ. మునివరుల్ దమచిత్తములఁ దృప్తిఁ బొందక, పంకజాతాక్షుఁడు పలికినట్టి
పరిమితగంభీరబహులార్థదురవగాహములును విస్ఫురదతిసుధోప
మానమాధుర్యసమన్వితమ్ములు విని, గ్రతిశబ్దనోపనికాయములును
నైనవాక్యములకు నాత్మలఁ బరితోష, మంది [2]యిట్లనిరి నెయ్యమున మనల
తే. నోడయఁ డిప్పుడు నందించితయో తలంప, నర్థి నిందించియో మత్కృపైక దండ
మునకు సంకోచమందితయో యనుచు సంశ, యాత్ము లగుచు వివేకించి యంతలోన.
క. నలినాక్షుఁడు దమదెసఁ గృప, గలిగినభావంబుఁ దెలిసి కౌతుక మొలయం
బులకీకృతాంగులై యుత్కలికన్ హర్షించి నిటలఘటితాంజలులై. 568

1 'మానసాంభోజాతభావంబు' అ. ప్ర. 'యుల్లములు... మనిచె' అ. ప్ర.

క. భరితనిజయోగమాయా,స్ఫురణం దనరారునతివి।భూతియు బలముం
బరమోత్కర్షముఁ గలయీ,శ్వరునకు నిట్లనిరి మునులు । సద్వినయమునన్.
తే. పొలుపు దీపింప నిత్యవి।భూతినాయ,కుఁడవు భగవంతుఁడవు నన।ఘుఁడవు నీవు
మత్కృతం బిప్పు నీ కభి।మత మటంటి,వీశ భవదీయచారిత్ర।మెఱుఁగఁ దరమె.
ఉ. దేవగణాలి కెల్లఁ బర।దేవత వై తనరారునట్టివి
ప్రావలి కాత్మనాయకుఁడ। వై పెను పొందిననీకు నీధరా
దేవత లెల్ల నెన్న నధి।దేవత లై రఁట యెట్టిచోద్యమో
దేవ సమస్తపావన సు।ధీజనతావన విశ్వభావనా. 571
చ. కమలదళాక్ష నీవలనఁ । గల్గినధర్మము దావకావతా
రముల సురక్షితం బగుఁ జి।రంబుగ నీశ్వర సర్వకారత
త్త్వముఁ దనర్చుని న్నరయఁ। దత్ఫలరూపముఁ దత్ప్రధానగో
ప్యము నని పల్కుచుందురు కృ।పామయలోచన పాపమోచనా. 572
చ. మహిఁ దలపోయ నెవ్వనిస।మగ్రపరిగ్రహముల్ లభింప ని
స్స్పృహమతు లై మునీశ్వరులు । మృత్యుభయంబున బాతు రట్టిన
స్పృహితవివేకశాలి గుణ।మండన నీ కిల నన్యసత్పరి
గ్రహ మది యెట్టిచోద్యము జ।గత్పరిపాలన నిత్యఖేలనా. 573
సీ. సతతంబు నర్థార్థి।జనశిరోలంకార, పదరేణువులు గల।పద్మ [1]నేడు
జలజకింజల్కని।ష్యందమరందలో, భాగతభ్రమర[2]నా।యకవిధమున
ధన్యజనార్పితో।దంచితతులసికా,దామంబునకు నిజ।ధామ మగుచు
భాసిల్లుభవదీయ।పాదారవిందముల్, విలసితభక్తి సే।వించు చుండఁ
తే. గమలనయన కృపావలో।కనము లొలయ, నర్థిఁ [3]జూడవు భాగవ।తానురక్తిఁ
జేసి భవదీయమహిమంబు । చిత్ర మరయ,చిరశుభాకార యిందిరా।చిత్తచోర.
మ. చిరభాగ్యోదయ దేవదేవ లలిత।శ్రీవత్సలక్ష్మాంగ యీ
వరవిప్రానుపదైకపుణ్యరజమే । వర్ణింప నీమేని కా
భరణం బంటివి సర్వలోకులకు వి।ప్రశ్రేణిమాహాత్మ్య మీ
వెఱుఁగం జెప్పుట కై ధరించితి గదా । యెన్నం బునీతాకృతిన్. 575
వ. అదియునుం గాక. 576
సీ. ధర్మమూర్తివి జగ।త్కర్తవు నగునీవు, ప్రోవంగఁ దగువారిఁ । బ్రోవ వేని
నవిరళవేదోక్త।మగుధర్మమార్గ మ,సన్మార్గ మగుఁ గాన।సత్త్వగుణవి
శిష్టుండ వగుచు నీ।జీవరాసులసేమ, మరసి రక్షింతు నీ। దైనశక్తి
చేతను ధర్మవి।ఘాతుల దండించు, నీకు నంచిత మైన।నిగమధర్మ
తే. మార్గనాశకరంబులు । మదికి నింపు, గావు విప్రులయందు న।త్కరుణ మెఱసి

1 'మనెడు 2 నాయకునిపగిది. 3 బాడనూపు' అ. ప్ర.

ఘనతఁ బలికినవినయవాక్యములునీకు, యుక్తమగుచుండు సంతతంబు భక్తవరద.
వ. అట్లయినం బరులయెడ వినయంబులు వలికినఁ బ్రాభవహాని యగు నని తలంచితి వేని. 578
తే. విశ్వమున కెల్లఁ గర్తవు విశ్వనిధివి, విశ్వసంరక్షకుఁడవు నై వెలయునీకుఁ
గడఁగి ప్రాభవహాని యెక్కడిది దలఁప, వినయములు నీకులీల లై వెలయుఁ గాన.
తే. మునుల మగుమమ్ము నతిమోదమునను నీవు, సత్కరించుట లెల్ల సజ్జనపరిగ్ర
హార్థ మై యుండుఁ గాదమహాత్మ యొకటి, విన్నవించెద మీజయవిజయులకును.
తే. అలిగి దేము శపించినయంతికంటె, వెడఁద మగునాజ్ఞ సేయ నభీష్ట మేనిఁ
జేయు మది గాక సమధికశ్రీ దనర్పఁ, జేసి రక్షించి తేని రక్షింపు మీశ. 581
వ. అట్లయిన మాకుం బ్రియం బగుం గావున ననపరాధులు నతినిర్మలాంతఃకర
ణులు నైన వీరలకు నసమ్మతంబులు వలికితి మేనియు మమ్మయినం జిత్తంబుకొలంది
నాజ్ఞాపింపు మని కరకమలంబులు మొగిచి కృతాంజలు లై యున్నమునులం
గరుణార్ద్రదృష్టిం గనుంగొని. 582
క. అనఘుఁడు భగవంతుం డి, ట్లనియెన్ మునులార వీర లసయము భువికిం
జని యచట నసురయోనిన్, జనియించి మహోగ్రలోభసంగతు లగుచున్. 583
క. దేవజనావళి కుపహతిఁ, గావించుచు నిఖిలభువనకంటకవృత్తిన్
జీవించుచు నాయెడ సం, భావితవైరానుబంధభావను లగుచున్. 584
క. ఆహవముఖమున నను గని, సాహసమున నెదిరి పోరి చక్రనిశితధా
రాహతిఁ దెగి వచ్చెద రు, త్సాహ మెలర్పంగ నాదుసన్నిధి కంతన్. 585
వ. అదియునుం గాక. 586
క. నను వైరంబున నైనను, మనమునఁ దలఁచుటను నానసమతిమున మదా
ననమీక్షించుచు నీల్గుట, ననఘాత్మకు లై వసింతు రస్మత్పదవిన్. 587
క. వినుఁ [1]డిలమీఁద నిఁ కెన్నఁటి,కని బుట్టువు లేదు వీరికిని మీరలు వ
ల్కినయట్ల నాదుచిత్తము, ననుఁ దలఁతుం గాన మీమనంబుల నింకన్. 588
ఉ. దీనికిఁ జింతఁ దక్కుఁడు సుధీజనపుంగవులార నావుడు
న్నానలినాసనాత్మజు లనంతునిభావము దా మెఱింగి పెం
పూనినవేడ్కఁ దేలి వెలిఁ బొందినచిత్తములన్ నుతించి రం
భోనిధిశాయి నార్తజనపోషణభూషణుఁ బాపశోషణున్. 589
వ. మఱియును. 590
ఉ. ఆసనకాదు లంతఁ బులకాంకురముల్ నన లొత్త బాష్పధా
రాసుభగాత్ము లై మునిశరణ్యవరేణ్యు నగణ్యు దేవతా
గ్రేసరు దివ్యమంగళశరీరముఁ జారుతదీయధామమున్

1 డిట మీఁదటి కెన్నఁటి.

భాసురలీలఁ జూచి నవపద్మదళాక్షునకున్ వినమ్రులై. 591

క. తమపలికినభాషణములు, కమలోదరు[1]వాక్యసరణి గాఁ దలఁచుచు నె
య్యమునన్ వైష్ణవలక్ష్మిం, బ్రమదంబునఁ బ్రస్తుతించి పరమేశ్వరుచేన్. 592

క. ఆమంత్రితులై తగ నిజ,ధామములకుఁ జనిరి వారు దడయక లక్ష్మీ
రాముఁడు జయవిజయుల నభి,రామంబుగఁ జూచి పలికె రయ మొప్పారన్.

క. మీ రసురయోనియందు జని,వారితులై జనన మంద వలసెను నేఁ దు
ర్వారబలాఢ్యుఁడ నయ్యును, వారింపఁగ నోప విప్రవచనము లెందున్. 594

క. అది గాన దనుజయోనిం, బడి పడి జనియించి మద్విపక్షుల రై మీ
మది నెపుడు నన్నె తలఁచుచు, వదలక నాచేతఁ జచ్చి వచ్చెద రిటకున్. 595

ఉ. నాఁ డని యానతిచ్చి హరి ఫుల్లసరోరుహపత్రనేత్రుఁ డా
ఖండలముఖ్యదిగ్వరకిరీటలసన్మణిదీప్రభా
మండితపాదపీఠుఁడు రమారమణీమణి తోడ నేఁగు దే
నిండినవేడ్కఁ నేఁగె నిజనిర్మలమందిరపుణ్యభూమికిన్. 596

వ. అంత. 597

క. నిజతేజోహాని గ జయ,విజయులు ధరఁ గూలి రపుడు విహ్వలు లగుచుం
ద్రిజగముల సురవిమాన,వ్రజముల హాహారవంబు గ్రందుగఁ జెలఁగన్. 598

క. వారలు నొదితిగర్భా,గారంబున నున్నవారు గడఁగి తదీయో
దారఘనతేజ మిపు డని, వారిణ మీ తేజ మెల్ల నమ్మగఁ జేసెన్. 599

ఉ. ఇంతకు మూల మాహరి రమేశ్వరుఁ డీక్ష నొనర్చు కార్యముల్
వింతలె సర్వభూతభవవృద్ధివినాశనహేతుభూతుఁ డ
త్యంతవికారశూన్యుఁడు నిరామనిధి మాయకు మేలు సేయు ని
శ్చింత నొలుంగి వే చనుఁడు చేకలు మీఁద మనోరథార్థముల్. 600

క. అని పద్మజానను డాడిన, విని తద్వాక్యాంతి మొఱఁగి విబుధులు నాకం
బున కేఁగిరి దితి నిజనా,థుని మాటలు దలఁచి యపరితోషముతోడన్. 601

జయవిజయులు దితియందు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపు లై పుట్టుట.

తే. ఇంతి తనసుతుల్ సురలఁ గారింతు రనుచుఁ, దలఁచుచుండంగ సంత వత్సరశతంబు
నసఁగ నట మీఁదఁ గనియెఁ గశ్యపుని దేవి, యఖిలలోకైకకంటకులైన సుతుల.

వ. అయ్యవసరంబున. 603

తే. ధరణి గంపించె గులపర్వతములు వడఁకె
జలధులు గలంగెఁ దారకావళులు డుల్లె
గగన మగలెను మ్రొగ్గె దిక్కరులు దిశల
మిడుఁగురులు చెదరెఁ బిడుగులు పుడమిఁ దొరఁగ. 604

1 'భాషణములు' అ. ప్ర.

సీ. హోమానలంబులఁ ధూమంబు లడరెను, బ్రతికూలవాయువుల్ బలసి వీచెఁ
దరువు లెల్లెడ విటతాటంబులై కూలె, గ్రహతారకావళి కాంతి మాసె
బెరసి మొగిళ్లు నెత్తురువాన గురిసెను, మెఱుఁగులు దెసల మిఱ్ఱిల్లు గొలిపె
స్వర్భానుఁ డొగి నపర్వమున భానునిఁ బట్టెఁ, గైకొని చిమ్మచీఁకట్లు పర్వె
తే. మొనసి కుక్కలు మొఱఁగెను మోరలెత్తి, పగలు నక్కలు నాపోయె ఖగములార్త
రవములిచ్చెను దేవతాప్రతిమలోరగెఁ, గన్నులను నశ్రుకణములు గ్రందుకొనఁగ.
క. మొదవులు నెత్తురుఁ జీమును, బిదికెన్ గార్దభరవంబు భీషణ మయ్యెన్
మద ముడిగెఁ గరులకటములఁ, బొదివెఁ దురంగముల వాలముల నిప్పు లొగిన్.
క. గుహలు రొద లిచ్చెఁ బాప, గ్రహమిత్రతఁ జెంది వక్రగతులను సౌమ్య
గ్రహములు వర్తించెను మ, స్సహతేజోదితితనూజసంభవవేళన్. 607
మ. భయదప్రక్రియ నిట్లు గోచరమహోత్పాతంబు లీక్షించి సం
క్షయకాలం బని కాని సాధుహననోగ్రక్రూరదేవాహితో
దయసంక్షోభము గా నెఱుంగక సమస్తప్రాణిజాతంబు స
ద్భయ మందెన్ సనకాదియోగిజనముల్ దక్కన్ బుధేంద్రోత్తమా. 608
వ. అట్లావిర్భవించినయనంతరంబ. 609
మ. కులశైలాభశరీరముల్ దనర దిక్కోణాగ్రు లత్యుగ్రదో
ర్బల మొప్పం బదఘట్టనన్ ధర వడింకన్ రత్నకేయూరకుం
డలకాంచీకటకాంగుళీయకకిరీటస్వర్ణమంజీరని
ర్మలకాంతుల్ దులకింప నాత్మరుచిచే మందీకృతార్కాంశులై. 610
వ. ఉన్నసమయంబునం గశ్యపుండు నిజతనూభవులం జూడం దలంచి దితిమందిరంబునకుం జనుదెంచి సుతులం గనుంగొని వారలకు నామకరణంబు సేయం దలంచి.
చ. దితిజఠరంబునందుఁ దనతేజము మున్నిడి పట్టిపుత్రు న
ద్భుతచరితున్ హిరణ్యకశిపుం డనుపేరఁ బ్రసూతివేళ నా
దితి మును గన్నపట్టి రవితేజునిఁ గాంచనలోచనుండు నా
హితమతిఁ బేరుఁ బెట్టి చనియెన్ నిజనిర్మలపుణ్యభూమికిన్. 612
వ. అయ్యవసరంబున నతులతేజోవిరాజితుం డైనహిరణ్యకశిపుండు హిరణ్యగర్భవరదానగర్వంబునను దుర్వారపరిపంథిగర్వనిర్వాపణశాఖర్వభుజావిజృంభణంబునను నిఖిలలోకపాలాదుల జయించి (స్వవశం బొనర్చి) సంతుష్టాంతరంగుం డై యొందునుం దనకు మృత్యుభయంబు లేక నిర్భయుం డై సుఖం బుండెఁ దత్సోదరుం డైనహిరణ్యాక్షుండు ప్రతివాసరంబుఁ జండవేదండశుండాదండమండితభుజాదండంబున గదాదండంబు ధరియించి తన్ను నెదిరి కదనంబు సేయం జాలినయరివీరునిం గానక భూలోకం బెల్లఁ గ్రుమ్మరి దివంబునకు దాడివెట్టి యందు సమరవిముఖు లయినబర్హిర్ముఖులం గనుంగొని వనజాసనవరప్రదానంబుఁ జింతించి హి

తులు సెలంగ సహితులు గలంగ సుమహితమై జయంతికాదామం బభిరామం
బై వెలుంగం జరణంబుల మణినూపురంబులు మొరయ నిజదేహద్యుతి దిక్కు
లం బిక్కటిల్లం జనుదెంచువానిం గని విభీతచిత్తు లయి దేవతాగణంబులు గరు
డునిం గని పఱచునురగనికరంబులుంబోలె నిజనివాసంబు లర్కనివాసంబులుఁ
గాంచనావాసంబులుం గా నొసర్చి యెక్కడికేనియుం జనిన. 613

ఉ. శౌర్యము వోవఁ దట్టి నిజసాధనముల్ దిగ నాడి విక్రమా
దార్యపరాక్రమక్రమము [1]దప్పఁగ భీతిలి పాఱి రక్కటా
కార్యముఁ దప్పి నాకు లని గైకొని మార్చి సుమేరుపర్వత
స్థైర్యుఁడు వార్ధిఁ జొచ్చె నతిదర్పితభూరిభుజావిజృంభి యై. 614

వ. ఇట్లు సొచ్చిన. 615

క. వరుణునిబలములు దనుజే, శ్వరుతేజముఁ దేఱి చూడఁ జాలక శౌర్య
స్ఫురణము సెడి యెందేనియుఁ, బఱచెం దజ్జలధిమధ్యభాగమునందున్. 616

క. అమరారివిపులనిశ్శ్వా, సములం బ్రభవించినట్టి జలనిధికల్లో
లములను విపులగదాదం, డమునం బో నడిచె నతిరౌద్రంబుగ శక్తిన్. 617

చ. మఱియును సమ్మహాజలధిమధ్యమునం జని సొచ్చి దిక్కున
త్సరములు గ్రీడ సల్పి రిపుసైన్యవిదారణశౌర్యఖేలనం
బరతఁ జరించి యన్వరుణపాలిత మైనలసద్విభావరీ
పురమున కేఁగి యందుఁ బరిపూర్ణత నున్నమహోఘనాథునిన్. 618

వ. మఱియును. 619

సీ. యాదోగణాధీశుఁ డగుచుఁ బాతాళభు,వనపరిపాలుఁ డై తనరుచున్న
వరుణునిఁ గనుఁగొని పరిహాసికోక్తుల, ని ట్లను విశ్వమం దెన్నఁ గలుగు
సకలలోకైకపాలకులలో నతిబలా, ఢ్యుఁడ వని జగము నుతింపఁ దగిన
శూరుండ విపుడు నీపౌరుష మొప్పంగఁ, గదనరంగమున న న్నెదిరి చూడు

తే. నీభుజావిక్రమంబును శ్లాఘవంబు
నడఁతు నని పల్కుటయు విని యబ్ధివిభుఁడు
పగఱజయమును వృద్ధియు బలము నాత్మ
బలముఁ దలపోసి దనుజుతో బవరమునకు. 620

క. సమయము గా దని తనచి, త్తమునం గలరోషవహ్నిఁ దాలిమి యనుతో
యములం దగ నార్పుచు నుప, శమితోక్తులఁ బలికె దనుజసత్తముతోడన్.

చ. మనమున శాంతిఁ బూని నియమంబున సంగర ముజ్జగించి నే
మనయము నున్నవార మిపు డాహవకేళిఁ జరింప రాదు నీ
ఘనభుజవిక్రమస్ఫురితగాఢవిజృంభణముల్ జయింపఁ జా

1. దప్పఁగ.

లిన ప్రతివీరు లెవ్వరును ౹ లేరు ముకుందుఁడు దక్క నెక్కడన్. 622
చ. గొనకొని యమ్మహాత్ముఁడు వి౹కుంఠపురంబున నున్నవాఁడు దా
నని మొనఁ బెక్కుమారులు లభి౹న్నమాతుల నోలి జయించి శ క్తిపెం
పున నడినన్నవీరుఁ డన ౹ భూజనకోటి నుతింప విందు వే
చను మతిఁ డిచ్చు నీకు నని ౹ సర్వముఁ దీటెడు నంతమీఁదటన్. 623
ఉ. నిండకు నోర్చి యాజమొన ౹ నిల్వఁగ నోపక వీఁగి పాఱునీ
పందల వెంటఁబెట్ట మగ౹పంతమె సర్వశరణ్యుఁ డైనగో
విందుఁడు దీన్చు నీకుని వి౹వేకవిహీన చనుఁగ నోపుదే
నందుల కేఁగు మాతఁ డమ౹రారులఁ బోరి జయించు నిచ్చలున్. 624
వ. అదియునుం గాక. 625
క. పురుషాకృతిఁ బ్రతియుగమునఁ, బురుషోత్తముఁ డవతరించి ౹ భూరిభుజావి
స్ఫురణా దుష్టనిశాటుల, హరియించుచు నుండు మునిగ౹ణార్చితపదుఁ డై. 626
ఉ. కావున నానిభుఁ గొడరి ౹ కయ్యము సెయ్య సెుఱుంగఁ జేసి ని
త్తోవరి నిభుజాబలము౹సాం ఒక మేనిఁ గాని నార మే
యావళి శౌర్యము బగింపు ౹ వచ్చటి కప్పుడే గఁగు దేని ని
చేవయు లావు నేర్పునను ౹ నెప్పుఁగ నేటికి మీఁదకార్యముల్. 627
చ. అని వసుధాంగుఁ డిల్కి న ను౹రాగ్రహ మొప్ప హరణ్యలోచనుం
డనయము మానసంబున ధ౹యంబొకయింతయు లేక నంగరా
వని నెదిరింతు నేఁ డమర౹వర్ధను దుష్టవిమర్దను జనా
ర్దను ననుచుఁ వికుంఠనగ౹రస్ఫుటసంచితమార్గవర్తి యై. 628
క. చనునవసరమున నారద, మునివరుఁ డెదు రేఁగుదెంచి ౹ ముదము దలిర్పన్
దనుజేంద్ర యెందుఁ బోయెద, వని యడిగిన నారదునకు ౹ నతఁ డిట్లనియెన్.
చ. సరసిరుహోదరుం గొడరి ౹ సంగర మే నొనరించి యిందిరా
వరుని ననంతుఁ ద్రుంచి సుర౹వైరికులంబుల కెల్ల మోదవి
స్ఫురణ ఘటింపఁ జేయుటకుఁ ౹ బూని వికుంఠపురానువర్తి నై
యరిగెద నన్న నమ్మునికు౹లాగ్రణి దానవనాథు కిట్లనున్. 630
చ. గురుభుజుఁ డమ్మహాత్ముఁడు వి౹కుంఠపురంబున నేఁడు లేఁడు భూ
భరము వహింప నాదికిటి౹భావముఁ దాల్చి రసాతలంబునం
దిరవుగ నున్నవాఁ డచటి ౹ కేఁగఁగ నోపుదువేని నేఁగు మం
దరయఁగఁ గల్గు నీకు నసు౹రాంతకుతోడి రణం బవశ్యమున్. 631

—హిరణ్యాక్షుఁడు యజ్ఞవరాహం బగుహరి నెదిరించి పోవుట.—

చ. అనవుడు దానవేంద్రుఁడు హుళ౹తాశనుకైవడి మండి పద్మలో
చను నెదిరించువేడుకలు ౹ సందడిగొల్ప ననల్పతేజుఁ డై ....

ఘనగదఁ గేల బూని త్రిజగద్భయదాకృతిఁ దాల్చి వ్రేల్మిడిం
జనియె రసాతలంబునకుఁ జండభుజాబలదర్ప మేర్పడన్. 632

వ. చని జలమధ్యంబున. 633

క. దివిజారి యెదురఁ గాంచెను, నవిరళదంష్ట్రాభిరాము నమరలలాముం
గువలయభరణోద్దాముఁ, బవనమయ స్తబ్ధరోము జలదశ్యామున్. 634

వ. అయ్యవసరంబున సూకరాకారుం డైన హరియు. 635

క. వనజరుచిసన్నిభము లగు, తనలోచనయుగళదీప్తిఁ దనరఁ దదాలో
కనముల దనుజాధీశుని, తనుకాంతి హరింపఁ జేసె దత్క్షణమాత్రన్. 636

వ. మఱియు నయ్యాదివరాహం బవార్యశౌర్యంబున మాఱు లేనివిహారంబునం
జరియించునట్టియెడ. 637

సీ. తుద మొదళ్లకుఁ జిక్కఁ దునిసి పాఱఁగ మోరఁ, గులశైలములఁ జిమ్ముఁ గొంతదడవు
బ్రహ్మాండభాండంబు పగిలి చిల్లులువోవఁ, గొమ్ములఁ దాటించుఁ గొంతదడవు
జలధు లేడును బంకసంకులం బై యుంక, ఘోరముల మట్టాడుఁ గొంతదడవు
నుడురాజసూర్యుఁడు నొక్కమూలకుఁ బోవఁ, గుఱుచవాలము ద్రిప్పుఁ గొంతద
తే. గునియుఁ గుప్పించు లంఘించుఁ గొప్పరించు [డవు
నగయు ధరఁ ద్రవ్వు బోఱియుఁగా నేపు మిగిలి
దానవేంద్రునిగుండెలు ఝల్లుఝల్లఁ
బంది మెల్లన రణపరిస్పంది యగుచు. 638

వ. మఱియును. 639

క. కనుఁగవ నిప్పులు రాలఁగ, సునిశితదంష్ట్రాగ్రయుతవసుంధరుఁ డగుచుం
దన కెదు రేతేరఁగ నీ, వనచర మేరీతి నిపుడు వనచరి మయ్యెన్. 640

క. అని యాశ్చర్యభయంబులు, మనమునఁ గొంగలింపఁ దనుజాధిపుఁ డి
ట్లనియె భీకరసూకర, తను వొంది చరించుదనుజదర్పాపహుతోన్. 641

క. ఘనసూకర మాధాత్మక, వనరుహసంభూతదత్తవరదానమునం
గనిసరసాతలగతభువి, యనయంబును నాయధీనమై వర్తించున్. 642

క. గొనకొని నీ వీధరణిం, గొని పోకుము విడుము కాక కొని పోఁగద వేఁ
గొనియెద నీప్రాణముఁ గై, కొను నావచనములు నలము కొన నేమిటికిన్. 643

క. మాయావి వగుచు నిప్పుడు, నాయక యీపుడమిఁ జోరభావంబున[1] నీ
వీయెడఁ గొని పోఁ జూతువె, మాయతభుజబలముచేత నడఁపక యనుచున్.

సీ. అవిరళయోగమాయాబలంబునఁ జేసి, యల్పపౌరుషమున నలరునిన్ను
సరి సంస్థాపించి యస్మత్సుహృద్భృత్యకులుల కెల్లను మోద మొలయఁ జేయఁ
వెలు నేఁడి మద్గదాశీర్ణుఁడ వగునిన్నుఁ, గనుఁగొని దేవతాగణము లెల్ల

---

1 గాం,పోయెదు నాశత్రువులకు, ధియుత మిత్రుండపోలెఁ దెంపు తలిర్పన్. వ్రా. ప్ర.

నిర్మాలు లై చాల | నెఱి నశించెద రన్న, విని యజ్ఞపోత్రి యై | వెలయుచున్న
తే. హరి సరోజాతభవముఖా|మరుల కెల్ల, వచ్చుదురవస్థ కాత్మలో | నంత నొంది
నిశితదంష్ట్రాగ్ర[1]లసిత మై | నెగడుధరణి, దేవితో నొప్పె నాదేవ|దేవుఁ డంత.
క. [2]సురరిపువాక్యాంకుశముల, గుఱుకుపితస్వాంతుఁ డగుచుఁ | గోమరారె వసుం
ధరతోడ భీతి నొందిన, కరిణిం గలకరికులేంద్రు|కరణిం బెలుచన్. 646
తే. నిశితసితదంతరోచులు | నింగిఁ బర్వఁ, గంధి వెడలి భయంకరా|కారలీల
నరుగుభీషణమఖవరా|హావతార, మొసరఁ దాల్చినపద్మలో|చనుని వెనుక. 647
క. కరివెనుకఁ దగులునక్రము, కరణిం జని దైత్యవిభుఁడు | గదిసి యుగ్రు లనున్
దురితపయోనిధితరికిం, గిరికిన్ ఖురదళితమేరు|గిరికిన్ హరికిన్. 648
క. నిందకు నోయక లజ్జం, జెందక వంచనను రణము | సేసి జయంబుం
బొందెద నని తలఁచుచు నిటు, పందగతిం బాఱ బంటు|పంతమె నీకున్. 649
వ. అని యాక్షేపించినం బుండరీకాక్షుండు రోషోద్దీపితమానసుం డై. 650
క. తోయములమీఁద భూమి ని, నాయాసతి నిల్పి దాని | కాధారముగాఁ
దోయజనాభుఁడు దనబల, మాయతమతిఁ బెట్టె సురలు | హర్షము నొందన్.
తే. కుసుమములవృష్టి బోరనఁ | గురిసె నంత
విభవ మొప్పార దేవదుం|దుభులు మొరసెఁ
గడఁక వీతెంచె గంధర్వ|గానరవము
నందితము లయ్యె నప్సరో|నర్తనములు. 652
వ. అయ్యవసరంబున నయ్యజ్ఞవరాహమూర్తిధరుం డైన కమలలోచనుండు కనక
కుండల కేయూర గ్రైవేయకటకాంగుళీయకభూషణరోచులు నింగిఁ బర్వ సమర
సన్నద్ధుం డై. 653
చ. ఘనగదఁ గేలఁ బూని మణి|కాంచనసవ్యవిచిత్రవర్మ మిం
పొనరఁగఁ దాల్చి దానవని|యుక్తదురుక్తినిశాతబాణముల్
దనఘనమర్మముల్ గలఁప | దానవహంత నితాంతశౌర్యుఁ డై
కనలుచు వచ్చునద్దనుజుఁ | గన్గొని రోషవిభీషణాకృతిన్. 654
వ. ఇట్లనియె. 655
మ. వినరా యోరి యమంగళాచరణ యు|ద్వృత్తిన్ సనున్ నీమది
న్ననయంబున్ వనగోచరం బగుమృగం | బంచుం దలం తౌర నే
నెనయన్ వన్యమృగంబ యౌదు బలిమి | న్నెంచు నీబోఁటియౌ
శునకశ్రేణి వధింతు నేఁ డని మొనం | జోఁ గోర్చి వర్తించినన్. 656
క. బలిమి గలదేని నాతోఁ, గలసను నెదిరించి పోరఁ | గడఁగుము నీకో

1 కోరకవసితధరణి. 2 'వరబలయుత జలనిరగణ, పరిపీడాకులవిలోలభావముతో వం, గురిచాల భీతినొందిన, కరిణిం గల' వ్రా. ప్ర. త. మఱిఁ దలఁచిటు.

ర్కులు నేడు దీస్తు నూరక, తలపోయ వికత్థనంబు దగదు దురాత్మా. 657

చ. విను మది గాక సంగరవివేకవిశారదు లైనయట్టిస
జ్జనములు మృత్యుపాశములఁ జాల నిబద్ధులు నయ్యు నీవలెన్
గొనకొని యాత్మసంస్తుతులకుం ముదమంద రిదేల యీవిక
త్థనములు బంటుపంతములె దైత్యకులాధమ యెన్ని చూడఁగన్. 658

మ. ధృతిఁ బాతాళమునందు నీ వనెడిసందీప్తాగ్రనిక్షేప మే
నతిదర్పంబునఁ గొందుఁ జూడు మిదె దేవారాతి నన్నన్నె దా
గతలజ్జుం డన డాఁగి యుండి రణముం గావింతు యుష్మద్గదా
వితతద్రావితుఁ డన్నన న్నెదురుమా వేతీర్తు నీకోరికల్. 659

ఉ. ఎన్నఁ బదాతియూథముల కెల్ల విభుండవు పోటుబంటవై
నన్ను రణోర్వి నేఁ డెదిరినన్ భవదీయబలంబు నాయువున్
మిన్నక కొందుఁ జూడు మిది మేరఁగ మేదిని వీరవృత్తి నై
వన్నెకు నెక్కఁ జేసెద సమాఖ్యపరాక్రమవిక్రమంబునన్. 660

చ. నను నెదురంగఁ జాలినఘనుండు బహుశౌర్యము ధైర్యమున్ బలం
బును గలవేని నిల్వు రణభూమిని నీహితు లైన నారికం
గనుఁగవ బాష్పపూరములు గ్రమ్మఁగ మాన్పఁగ నోపుదే నిఁ జ
య్యనఁ జనఁ బొమ్ము దానవకులాధమ యూరక రజ్జు పేటికిన్. 661

క. నను నిట సంస్థాపించెద, నని పలికిన నంతవాఁడు వౌదువు నికున్
నన లైన చుట్టములఁ బొసె, గని రా యుండ యమునిపురికిఁ గాఁపుర మనఁగన్.

మ. అని యుబ్బంగి సగర్వహాస్యుఁడు హరి హిరణ్యాక్షున్ విడంబించి ప
ల్కినహాసోక్తుల కుల్కి రోషమున సంగీభూతచేతస్కుఁడై
కనుఁగ్రేవన్ మిడుఁగుర్లు రాలఁ బొడమంగాఁ గన్కెంపై రోఁకఁ ద్రొ
క్కినకృష్ణోరగరాజుమాడ్కి మదిలోఁ గీడ్పాటు వాటిల్లఁగన్. 663

క. చలితేంద్రియుఁడై నిట్టూర్పులు నిగిడించుచును బొమలు ముడివడ గోపా
కులమానసుఁడై గదఁ గొని, జలజాక్షుని కెదురు నడచె సాహస మొప్పన్.

వ. అత్తిఱి హిరణ్యాక్షుం డతిభయంకరాకారుం డై. 665

మ. గద సారించి మదాసురేంద్రుఁడు సమగ్రక్రోధుఁడై మాధవుం
గుదియన్ వ్రేసిన వ్రేటు దైకొనక రక్షోహంత శౌర్యోన్నతిన్
గద కేలన్ ధరియించి దానిఁ దునకల్ గావించినం దైత్యుఁ డు
న్మదుఁడై యొండుగదన్ రమావిభుని భీమప్రక్రియన్ వ్రేసినన్. 666

చ. అది దనుఁ దాఁక కుండ దనుజారి గదారణకోవిదక్రియా
స్పదకరలాఘవక్రమముఁ బైకొని చూపి విరోధి పేరురం
బదయత వ్రేయ వాఁడు వివశాకులభావము నొంది యంతలో

మదిఁ దెలివొంది వేఁడె రిపుప్రమానవిమర్దను నాజనార్దనున్. 667

వ. ఇట్లు దలపడి యన్యోన్యజయకాంక్షల నితరేతరతుంగతరంగతాడితంబు లగు దక్షిణోత్తరసముద్రంబులకైవడిం బరస్పరశుండాదండఘట్టితమదాంధగంధసింధురయుగంబుచందంబున రోషభీషణాటోపంబులం దలపడుబెబ్బులులగబ్బున నతిదర్పాతిరేకంబున నెదిర్చి యంకెలు వైచుమదవృషభంబులరభసంబున నరహర్యాసింహపరాక్రమంబున విక్రమించి పోరునెడ హిరణ్యాక్షుండు సవ్యమండలభ్రమణంబునఁ బరివేష్టించినం బుండరీకాక్షుండు దక్షిణమండలభ్రమణంబునం దిరిగి విపక్షువక్షం బశనిసంకాశం బగుగదాదండంబునం బగిల్చిన వాఁడు దెప్పిరి తెలివొంది లేచి దనుజపరిపంథిఫాలంబు నొప్పించె నప్పు డమ్మేటివీరులు శోణితసిక్తాంగులై పుష్పితాశోకంబులం బురుడించుచుం గాయుచు డాయుచు వ్రేయుచు దాయుచు గొంత తలరుధిరంబు లాఘూర్ణించుచుం దిరస్కారపరిహాసోక్తుల నిచ్చుచుఁ బోరుసమయంబున నమ్మహాబలులసమరంబుఁ జూచువేడ్కఁ బద్మసంభవుండు నిఖిలమునిసిద్ధసాధ్యదేవగణంబులతోడఁ జనుదెంచి ధరిత్రీనిమిత్తంబున నసురవరునితోడం బోరుయజ్ఞవరాహమున కిట్లనియె. 668

ఉ. అంచితదివ్యమూర్తి పరమాత్మక యీకలుషాత్ముఁ డైన న
క్తంచరుఁ డస్మదీయవరగర్వమునన్ భువనంబు లెల్లఁ గా
రించు మదించి యుగ్రవిపరీతచరిత్రునిఁ ద్రుంపకి ట్లుపే
క్షించుట గాదు దీని బలిసేయ వసుంధరకున్ శుభం బగున్. 669

క. బాలుఁడు గనమున నుగ్ర, వ్యాళము ధరియించి యాడునవనువున రక్షః
పాలునిఁ ద్రుంపక యూరక, పాలార్చుట నీతిగాదు శుభప్రదాంకన్. 670

వ. అదియునుం గాక. 671

మ. అనఘా యీయభిజిన్మహూర్తమున దేవారాతి మర్దింపవే
ననయంబున్ మఱి దైత్యవేళ యగుసంధ్యాకాల మేతెంచినన్
ఘనమాయాబలశాలి యీదనుజుఁ ఖండింపఁగా రాదు గా
వున నీవేళన త్రుంపు సజ్జనహితప్రోద్యోగరక్తుండ వై. 672

క. అని సరసిజగర్భుఁడు వ, ల్కినవచనము లర్థి విని నిలింపులు గుంపుల్
గొని చూడ నస్మితానన, వనజము చెలువొంద నసురవరు కభిముఖుఁ డై. 673

తే. పుండరీకాక్షుఁ డయ్యును భూరిరోష, నిరతిఁ నరుణారుణాంభోజనేత్రుఁ డగుచు
ఘనగదాదండ మెత్తి రాక్షసునిహనువు, నుగ్రగతి మొత్తె వాఁడును నోసరించె.

క. పరువడి దితిసుతుఁ డతిభీ, కరగదఁ జేఁ బూని చిత్రగతులను బద్మో
దరు డాసి చేతిగద నా, గరమునఁ బడ నడిచె బాహుగర్వ మెలర్పన్. 675

వ. అంత. 676

తే. హరి నిరాయుధుఁ డైన సురారి సమర, ధర్మమాత్మను దలఁచియుద్ధంబుఁ దక్కి—

నిలిచి చూచుచు నుండెను § నింగి నమర, వరులహాహారవంబుల § భరిత మయ్యె.

క. సరసిజనేత్రుఁడు దనుజే,శ్వరుసంగరధర్మమునకు § సమధిక శౌర్య
స్ఫురణకుఁ దనచిత్తంబునఁ, గర మాశ్చర్యంబు నొంది § కడుఁక దలిర్పన్. 678

మ. కుతలోద్ధర్త మనంబునం దలఁచె ర§క్షోరాడ్వధార్థంబుగా
దితిసంతానకులాటవీమహితసం§దీప్తప్రభాశుక్రమున్
సతతోద్యజ్జయశబ్దసన్ముఖరభా§స్వచ్ఛక్రమున్ సంతతా
శ్రితనిర్వక్రముఁ బాలితప్రకటధా§త్రీచక్రముం జక్రమున్. 679

వ. అదియునుం బ్రచండమార్తాండమండలప్రభాపటలచటులవిద్యోతమానంబును బటునటజ్జ్వాలికాపాస్తమస్తకుటిలారాతిబలాఖర్వదుర్వారబాహాగర్వాంధకారంబును నసహ్యకహాకహానినదాధరీకృతసాగరఘోషంబును సకలదేవతాగణజేగీయమానంబును ననంతతేజోవిరాజితంబును నిజప్రభాపటలపూరితబ్రహ్మాండకటాహంబును నై రయంబునం జనుదెంచి దనుజారిదక్షిణకరసరోజంబు నలంకరించిన నాశుభాంగుండు రథాంగపాణి యై దివంబున నమరగణంబులు జయజయశబ్దంబులు వలుక నసురవిభున కెదురు గా నడచిన. 680

క. పొడగని దనుజుఁడు పెదవులు, దడుపుచుఁ బొలివోనిబంటు§తనమున బీరం
బుడుగక భీషణగదఁ గొని, యడిచెన్ మఖమయవరాహు§నమితోత్సాహున్.

క. త్రిదశారి దన్ను వ్రేసిన, గదఁ బదమునఁ బోవఁ దన్ని § కమలాక్షుఁడు పెం
పొదవఁగ మనమున మోదము, గదురఁగ లేనగవు వదన§కమలముఁ [1]బొదువన్.

వ. ఇవ్విధంబున గదఁ బోవం దన్ని యసురవిభునితో ని ట్లనియె. 683

చ. ఘనగదఁ గేలఁ బూని భుజ§గర్వ మెలర్పఁగ నన్ను సంగరా
వని నెదిరింతు రార యని§వారణ దైత్యకులేశ్వరాధమా
యనవుడు వాఁడు [2]నుబ్బి గద § నంబుజనాభుని వ్రేసె వ్రేసినం
దనుజవిభేది పట్టికొనెఁ § దార్క్ష్యుఁ డహీంద్రునిఁ బట్టుకైవడిన్. 684

క. దితిజుఁడు దనబల మప్రతి,హత తేజం డగుసరోరు§హాక్షుని శౌర్యో
న్నతిమీఁదఁ బెట్ట కుండుట, మతి నెఱిఁగియుఁ బెనఁగ దురభి§మానము పేర్మిన్.

వ. అంత. 686

సీ. కాలానలజ్వాల§జ్వాలావిలోలక, రాళ మై పెంపొందు§శూల మంది
సురవైరి యజ్ఞసూ§కరరూపధరుఁ డైన, వనజనాభునిమీఁద § వైవ నదియు
సద్ద్విజోత్తముమీఁదఁ § జపలత గావించు, నభిచారకర్మంబు§నట్ల బెండు
పడి పఱతేఁ గని § పద్మోదరుఁడు దానిఁ, జక్రధారాహతిఁ § జండవిక్ర

తే. మమున నడుమన వడిఁ ద్రుంచె§నమరభర్త, మహితదంభోళిచే గరు§త్మంతుపక్ష
మతిరయంబునఁ ద్రుంచిన§గతిఁ జెలంగి, సురలు మోదింప నసురులు § సొంపుడింప.

---

1. ప్రోవన్. 2. నవ్వి.

వ. అయ్యవసరంబున నయ్యసుర దనశూలంబు చక్రంబుచేత నిహతం బగుటం గని.

క. దితిజుఁడు రోషోద్ధతుఁడై, యతినిష్ఠురముష్టిఁ బొడిచె హరి నాగ్రో
న్నతుఁ డొప్పఁ గుసుమమాలా,హతి దిగ్గజరాజుఁబోలె నతిదర్పితుఁడై. 689

మ. హరిమీఁదన్ దితిసంభవుండు ఘనమాయాశక్తుల్ పుట్టించినన్
ధరణీచక్రము భూరిపాంసుపటలధ్వాంతంబునం గప్పె న
కరపాషాణపురీషమూత్రఘనదుర్గంధాస్రరక్తావళుల్
గురిసెన్ మేఘము లభ్రవీథిని మహాక్షోభక్రియాలోలమై. 690

వ. మఱియును. 691

చ. తవిలి విముక్తకేశపరిధానము లుగ్రకరాళదంతతా
లువులును రక్తలోచనములుం గలభూతపిశాచఢాకినీ
నివహము లంతరిక్షమున నిల్చి నిజాయుధపాణులై మహా
రవము గ యక్షదైత్యచరసంఘములం గూడి తోఁచినన్. 692

వ. అంత. 693

క. శ్రీసవనపాదుం డగునా,బిసరుహనేత్రుండు లోకభీకర మగునా
యసురాధిపు మాయావిధి,నసనకరం బైనశస్త్రరాజముఁ బనుచెన్. 694

క. ఆచక్రభానుదీప్తిచ్ఛట, నాచక్రమునందు నిండి నయమున నప్పా
యాచక్రము నడఁగించెను, నీచక్రముఁ దైనమాయ నిర్జించెనుగాన్. 695

వ. అంత నక్కడ. 696

క. దితి దనవిభునివాక్యంబుల, గతి దప్పక యనుచుఁ దలఁకఁ గాఁ జన్నుల శో
ణితధార లొలికె దడిసెఁ, బతి యగుకశ్యపునిపలుకు భావముఁ దలఁచెన్. 697

వ. అయ్యవసరంబున నసురవిభుండు దనచేసినమాయావిశేషంబులు కృతఘ్నునకుం గావించినయుపకారంబులుంబోలె హరిమీఁదఁ బని సేయక విఫలంబు లగుటం బొలివోవనిబలోద్ధతిసంబునఁ బుండరీకాక్షుఁ జేరఁ జనుదెంచి బాహుయుగళంబు సాఁచి పట్టఁజూచి పెనఁచి రక్షోవైరివక్షంబుఁ బీడించిన నయ్యధోక్షజుండు దప్పించుకొని తలంగినం జలంగి దైత్యుండు నిష్ఠురం బగుముష్టిం బొడిచిన నసురాంతకుండు మిసిమింతుండు గాక రోషభీషణాకారంబున వాసవుండు వృత్రాసురుం దగటార్చినచందంబున వజ్రవజ్రసన్నిభం బగునఱచేత [1]గఱకుటసురకటితటంబుఁ జూరలగతి వ్రేసిన (నాహిరణ్యాక్షుండు దిర్దిరం దిరిగి యుదస్తలోచనుం డై సోలి యొట్టకేలకు నెదురు నిలువంబడె నంత.) 698

క. దిట చెడి లోఁబడె దైత్యుఁడు, పటికిన్ దంష్ట్రావిభిన్నశైలమహాఘోర
స్తటికిన్ ఖరఖురపుటికిం, గటితటహాటకమలజాండఘుటికిం గిటికిన్. 699

వ. ఇట్లు లోఁబడిన. 700

---

1 గఱకు దనుజకటి.

మ. [1]దివి నింద్రాదులు సంతసింప హరి యొక్కండెం గర్ణమూలంబునం
బవిసంకాశకఠోరహస్తమున శుంభల్లీల మై దాఁకి దా
నవలోకేశుఁ డుదగ్రనేత్రుఁ డగుచు న్నైజంబు వాటిల్లఁ గా
భువిమీఁదం బడెఁ గూలె మారుతహతోద్యన్మూలవనీజాకృతిన్. 701

క. బుడబుడ నెత్తురు గ్రక్కుచు, వెడయూపులు దాల్చి గ్రుడ్లు వెలి కుఱుక నిలం
బడి పండ్లు గీటుకొనుచును, విడిచెం బ్రాణములు దైత్యవీరుం డంతన్. 702

తే. పడినదనుజేశ్వరునిఁ జూచి పద్మసంభ,వాదిదివిజులు వెఱఁ గంది రాత్మలందు
నితఁడు పొందుట యెట్లొకో యీయవస్థ,ననుతలంచుచు మఱియు నిట్లనిరి వరుస.

మ. వరయోగీంద్రులు యోగమార్గముల నేకాంతంబునన్ మనోవీథి సు
స్థిరతన్ లింగశరీరభంగమునకై చింతింతు రే పంకజో
దరుపాదాబ్జహతిం దనుస్థూలంబు దాఁ బాయుచున్ దర్పించుచుం జచ్చె దు
ర్భరి[2]తోత్తంసుఁడు దైత్యవల్లభుని[3]సౌభాగ్యంబు దా నెట్టిదో. 704

చ. సమమతిఁ జూడ దైత్యకులశాసనుపారిషదుల్ మునీంద్రశా
పమున నికృష్టజన్మమునఁ బైకొని పుట్టిరి నేఁడు విష్ణుచే
సమయుటఁ జేసి మీఁద సుగుణజన్మమునన్ జలజాక్షునిత్యవా
సమున వసింతు రెన్నఁటికిఁ జావును బుట్టువు లేవు వారికిన్. 705

క. అని వెఱఁగందుచుఁ ద్రిభువన,జను లందినయట్టి వికసనాళీకముఖా
న్ననిమిషమునియోగిజనుల్, గనుఁగొనిరి దనుజవినాశిని హర్యక్షఘ్నున్. 706

వ. కనుంగొని. 707

చ. వనజదళాక్ష యీజగతి వారలమర్మము లీ వెఱింగి యా
సునఁ బగఁ బట్టునీదివిజశాత్రవునిం జంపితి గాన యింక శో
భన మగుచుంచు హస్తములు ఫాలములం గదియించి యందఱున్
వినమితులై నుతించిరి వివేకవిశాలుని బుణ్యశీలునిన్. 708

వ. అంత. 709

చ. సవనవరాహమూర్తి సురశత్రువుఁ ద్రుంచినమీఁద భారతీ
ధవముఖదేవతామునినికాయము నెన్ను నుతించునట్టిసం
స్తవమున కాత్మలోనఁ బ్రమదంబునుఁ బొంది సమగ్రమంగళో
త్సవము దలిర్ప నందఱఁ బ్రసాదవిలోకన మొప్పఁ జూచుచున్. 710

చ. అరిగె వికుంఠధామమున కమ్మహితోత్సవసూచకంబు గా
మొరసె సుపర్వదుందుభులమోఘము లై ధరణీతలంబునం

1 'దివి నింద్రాదులు సంతసింప హరి యుద్రేకం బనేకంబుగాఁ, బవిసంకాశకఠోరహస్తమున శుంభల్లీల మై వ్రేయ దానవ'—వ్రాఁతప్రతులు. 2 తోదాత్తుఁడు. 3 యీభాగ్యంబు.

గురిసెఁ బ్రసూనవృష్టి శిఖిసంఘము వెల్లెడఁ దేజరిల్లె భా
స్కరశశిమండలంబులు నిజద్యుతితోఁ వెలుఁ గొందె నత్తఱిన్. 711

క. అని యీపుణ్యచరిత్రము, వనజాసనసంభవుండు త్రిదివవాసులకుం జె
ప్పినయది మైత్రేయుఁడు విదురున కెఱిఁగించినవిధంబు రూఢము గాఁగన్.

క. శుకయోగి పరీక్షిత్తున, కకుటిలమతి నెఱుఁగఁ జెప్పె నను సూతుఁడు శౌ
నకముఖ్యు లైనమునివరులకుఁ దెలియఁగఁ జెప్పె మఱియు లీలను మెప్పన్.

వ. ఇవ్విధంబున మైత్రేయుండు చెప్పిన విని విదురుండు సంతసిల్లె నని. 714

క. అనఘం బగునీచరితము, వినినఁ బఠించినఁ లభించు విస్ఫురితశ్రీల్
వనజోదరుపదభక్తియు, మనమునకోర్కు లనుపమసౌఖ్యములు జనములకున్.

వ. అని చెప్పి వెండియు సూతుండు మహాత్ముల కిట్లనియె నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రుండు
శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని మునీంద్రా హిరణ్యాక్షువధానంతరంబున వసుం
ధర సమస్థితిం బొందినవిధంబును స్వాయంభువమనువుం బుట్టించినయనంతరం
బున విరించి తిర్యగ్జంతుసృష్టినిమిత్తంబు లైనమార్గంబు లెన్ని సృజించె
మహాభాగవతోత్తముం డగువిదురుండు కృష్ణున కపకారంబు దలంచినవా
ర లగుధృతరాష్ట్రపుత్త్రులం బాసి జనకుం డగుకృష్ణద్వైపాయనునకు
సముం డగుచుఁ దనమనోవాక్కాయకర్మంబులు కృష్ణునందుఁ జేర్చి భాగవతజ
నోపాసకుం డై పుణ్యతీర్థసేవాసమాలబ్ధయశోవిగళితకల్మషుం డగుచు మైత్రేయ
మహామునిని బ్రశ్నంబు లడిగె నవి యెల్లం దెలియ నానతిమ్మని రాజేం
ద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. 716

సీ. విమలాత్ముఁ డైనయవ్విదురుండు మైత్రేయమునివరుఁ జూచి యిట్లనియెఁ బ్రీతిఁ
జతురాత్మ సకలప్రజాపతి యైనట్టి జలజగర్భుఁడు ప్రజాసర్గమందు
మును ప్రజాపతులను బుట్టించి వెండియుఁ జిత్తమం దేమి సృజింపఁ దలఁచె
మును సృజించినయట్టిమును లమ్మరీచ్యాదు లబ్జజునాదేశ మహాత్మ నిలిపి

తే. యర్థి నెట్లు సృజించిరి యఖిలజగము, మొదలి మఱి వారి భార్యాసమేతు లగుచు
నేమి సృజియించి రది గాక కామినులను, బాసి యేమి సృజించి రాభద్రయశులు.

క. అందఱుఁ దమలో నైక్యముఁ, బొందుచు నేమి దగ సృజించిరి కరుణా
కందళితహృదయ యిన్నియుఁ, బొందుగ నెఱిఁగింపు మయ్య బుధనుతి నాకున్.

చతుర్ముఖుం [illegible] దేవతాగణసృష్టి సలుపుట.

సీ. అనిన మునీంద్రుఁ డిట్లనియె జీవాదృష్టప్రేరకుండు మాయాయుక్తపురుషవరుండు
కాలాత్మకుఁడు నను కారణంబున నిర్వికారుఁ డై నట్టిజగన్నివాసుఁ
డాది జాతక్షోభుఁ డయ్యె నమ్మేటిపై, లసను గుణత్రయంబును జనించె
నాగుణత్రయమునం దవ్యక్త మహత్తత్త్వ, మది రజోగుణప్రేరితం బైన దాని

తే. యం దహంకార మొగిఁ ద్రిగుణాత్మకముగ

బొడమె మఱి దానివలనఁ బ్రభూత మయ్యెఁ
బంచతన్మాత్ర లందు సంభవము నొందె
భూతపంచక మీసృష్టిహేతు వగుచు. 719

వ. అవియును దమలోనఁ బ్రత్యేకంబ భువననిర్మాణకర్మంబునకు సమర్థంబులు గాక యన్నింటిసంఘాతంబునఁ బాంచభౌతికం బైనహిరణ్మయాండంబు సృజియించె నదియును జలాంతర్వర్తి యై వృద్ధిఁ బొందుచుండె నందు. 720

సీ. నారాయణాఖ్య నున్నతి నొప్పు బ్రహ్మంబు, సాహస్రదివ్యవర్షంబు లోలి
వసియించి యుండె నావాసుదేవునినాభి,యందు సహస్రసూర్యప్రదీప్తిఁ
దనరుచు సకలజీవనికాయయుత మగు,పంకజాతంబు సంభవము నొందెఁ
బరఁగంగ నందు లోకభగవదధిష్ఠితుం, డై స్వరాట్టగుచతురాననుండు
తే. జనన మందెను దత్పద్మసంభవుండు, [1]నామరూపగుణాదిసంజ్ఞానమేతుఁ
డగుచు నిర్మాణ మొనరించె నఖిలజగము, వనజజుండు నిజచ్ఛాయవలన మఱియు.

సీ. తామిస్రమును నంధతామిస్రమును దమ,మును మోహమును మహామోహనంబు
ననుపంచమోహాత్మకాత్మక మైనయ,విద్యఁ బుట్టించి యవ్వేధఁ దనకు
నది తమోమయదేహ మని మది రోసి త,త్తనువు విసర్జించె ధాతృముక్త
దేహంబు సతతక్షుత్తృష్ణల కావాస,మును రాత్రిమయము నయ్యెను గలంప
తే. నందులో యక్షరక్షస్సులన జనింప, వారికప్పుడు క్షుత్తృషల్ వఱలఁ గొంద
ఱాచతుర్ముఖు భక్షింత మనిరి కొంద, ఱతని రక్షింత మని తగ నాడి రంత.

వ. ఇట్లు పలుకుచు భక్షించువార లయి ధాతసన్నిధికిం జనిన నతండు భయవిహ్వలుం డై నేను మీజనకుండను మీరలు మత్పుత్రులరు నన్ను హింసింపకుం డనుచు మా మాజక్షత రక్షత యనుశబ్దంబులు పలుకం దన్నిమిత్తంబున వారలకుం గ్రమంబున యక్షరక్షోనామంబులు ప్రకటంబు లయ్యె వెండియుం బ్రభావిభాసితం బైనయొక్కకాయంబు ధరియించి సత్త్వగుణగరిష్ఠులుం బ్రభావంతులు నగుసుపర్వులం బ్రముఖులం గా సృజియించి తత్ప్రభామయగాత్రవిసర్జనంబు సేసిన నది యహోరూపం బై దేవతాళికి నాశ్రయం బయ్యె మఱియు జఘనంబువలన నతిలోలుపు లైనయసురలం బుట్టింప వార (లతికాముకు లగుటం జేసి యు)య్యజునిం జేరి మిథునకర్మం బపేక్షించిన విరించి నగుచు నిర్లజ్జులయినయసురులు దనవెంటం దగులం బఱచి ప్రపన్నార్తిహరుండును భక్తజనానురూపసందర్శనుండును నైననారాయణునిం జేరి తత్పాదంబులకుం బ్రణమిల్లి యి ట్లనియె.

క. రక్షింపుము రక్షింపు ము,పేక్షింపక వినుతనిఖిలబృందారక వి
శ్వక్షేమంకర విను మిటు, పక్షత నీయాజ్ఞ నేను పలనిడి పరుసన్. 724

తే. ఈప్రజాసృష్టికల్పనం బే నొనర్ప, నందుఁ బాపాత్ము లైనయీయసురు లిపుడు

---

1 నామధేయాభిరూపసంజ్ఞా.

నను రమింపఁగ డాయ వచ్చినఁ గలంగి, యిటకు వచ్చితి నను గావు మిద్ధచరిత.

వ. అదియునుం గాక లోకంబువారలకుం గ్లేశంబు లొనరింపం గ్లేశంబునం బొందిన వారలక్లేశంబు లపనయింపను నీవ కాక (యితరులు గలరే) యని స్తుతియించినం బద్మజుకార్పణ్యం బెఱుంగ నవధరించి వివిక్తాధ్యాత్మదర్శనుం డగుచుఁ గమలసంభవ భవద్ఘోరతనుత్యాగంబు సేయు మని యానతిచ్చిన నతండు నట్లు చేసె నంత నదియును. 726

సీ. నవ్యకాంచనరణన్మణినూపురారవ, విలసితపాదారవిందయుగళ
కాంచీకలాపసంకలితదుకూలవ, స్త్రస్ఫారపులిననితంబబింబ
రాజితాన్యోన్యకర్కశపీనకరికుంభ, పృథుకుచభారకంపితవలగ్న
మదిరారసాస్వాదమదవిఘూర్ణితచారు, సితనవవికచరాజీవనయన

తే. యపరపక్షాష్టమీశశాంకాభనిటల, మదవదలికులసంనిభోపమానచికుర
లలితచంపకకుసుమవిలాసనాస, హాసలీలావలోకన యబ్జపాణి. 727

క. అనఁ దగి సంధ్యారూపం, బున లలనారత్న మప్పుడు పుట్టిన దానిం
గనుఁగొని దానవులు సగిలా, హాన మొగిఁ గావించి పలికి రందఱుఁ దమలోన్.

క. ఈసౌకుమార్య మీవయ, సీసౌందర్యక్రమంబు నీధైర్యంబు
న్నీ[1]సౌభాగ్యవిశేషము, నేసతులకుఁ గలదు చూడ నిది చిత్ర మగున్. 729

చ. అని వెఱఁ గంది యద్దనుజు లందఱు నిట్లని రీతిలోదరిం
గని మన మంతనుండియును గామునివృత్తిఁ జరించు చుండఁగా
మనయెడ దీనిచిత్తమున మక్కువ లేమికి నేమి హేతువో
యని బహుభంగులం బలికి రా ప్రమదాకృతి యైనసంధ్యతోన్. 730

వ. ఇట్లనిరి. 731

క. ఓకదళీస్తంభోరువ, యేకుల మేజాడదాన వెవ్వరిసుత వి
శ్లోకాంతంబున నిచ్చట, నేకారణమునఁ జరించె దెఱిఁగింపు తగన్. 732

క. భవదీయచారురూప, ప్రవిమలసౌభాగ్యభూమిఁ దగుమోహమునం
దవిలినదుర్భరులను మముఁ, గవయవు పుష్పాస్త్రబాధ ఘన మయ్యెఁ గదే. 734

వ. [2]అని యంత.

సీ. గురుకుచభారసంకుచితావలగ్నంబు, దనరారునాకాశతలము గాఁగ
లలితపల్లవపాణితలమునఁ జెన్నొందు, చెంపు పతత్పతంగుండు గాఁగ
సలలితనీలపేశలపృథుధమ్మిల్ల, బంధంబు ఘనతమఃపటలి గాఁగఁ
బ్రవిమలతరకాంతిభావవిలోకన, జాలంబు దారకాసమితి గాఁగఁ

తే. గడఁగి మైప్రాఁతి సాంధ్యరాగంబు గాఁగ
నంగనాకృతి నొప్పుసంధ్యావధూటిఁ

1 సొబగు నీవిశేషము. 2 మఱియుఁ దదీయసౌందర్యం బుగ్గడింప నలవి కాక చింతించుచు.

గదిసి మనముల మోహంబు ǂ గడలుకొనఁగ
నసురు లందఱుఁ గూడి యి ǂ ట్లనిరి మఱియు. 735

క. వెలయఁగఁ బద్మం బేక, స్థలమున నే యొప్పఁ గాని ǂ త్వత్పదపద్మం
బిల బహుగతుల ననేక, స్థలములఁ దనరారుఁ గాదె ǂ తరుణాబ్జముఖీ. 736

క. అని దనుజులు దమమనముల, ననురాగము లుప్పతిల్ల ǂ నందఱు నాసం
ధ్యను బట్టికొనిరి వనజా, సనుఁ డప్పుడు హృదయమందు ǂ సంతస మందెన్.

క. సరసిజభవుఁ డయ్యెడఁ దన, కర మాఘ్రాణింప నప్పుడు ǂ గంధర్వులు న
ప్సరసలుఁ బుట్టిరి ధాతయుఁ, బరువడి నాత్మీయతనువుఁ ǂ బాసిన నదియున్. 738

వ. చంద్రికారూపంబైన నద్గాత్రంబు (విశ్వావసుపురోగము లగు) గంధర్వాప్సరోగణంబులు గైకొనిరి వెండియుం గమలగర్భుండు దంద్రీన్మాదజృంభికానిద్రారూపం బైనశరీరంబు దాల్చి పిశాచగుహ్యకసిద్ధభూతగణంబులం బుట్టించిన వారలు దిగంబరులు ముక్తకేశులు నయినం జూచి ధాత లోచనంబులు ముకుళించి తద్గాత్రంబు విసర్జనంబు గావించిన నది వారలు గైకొనిరి వెండియు నజుండు దన్ను నన్నవంతునిఁ గాఁ జింతించి యదృశ్యదేహుం డగుచుం బితృసాధ్యగణంబులం బుట్టించిన వారలు దమ్ముఁ బుట్టించినయదృశ్యశరీరంబునకుం గార్యం బగు దేవభాగంబుఁ గైకొనినం దత్కారణంబునం బితృసాధ్యగణంబుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుల హవ్యకవ్యంబు లాచరింతురు మఱియును. 739

సీ. సజ్జనస్తుత విను ǂ చతురతఁ బంకజా, సనుఁడు తిరోధాన ǂ శక్తివలన
సరసిద్ధవిబుధకి ǂ న్నరులను బుట్టించి, తవిలి వారికిఁ దిరో ǂ ధాననామ
ధేయ మైనట్టియా ǂ దేహంబు నిచ్చెను, వెండియు భారతీ ǂ విభుఁడు తనరుఁ
బ్రతిబింబ మగుశరీ ǂ రమునఁ గిన్నరులఁ గిం, పురుషులఁ బుట్టింపఁ ǂ బూని వారు

తే. ధాతృప్రతిబింబదేహముల్ ǂ దాల్చివరుస, నిద్దఱిద్దఱు గనగూడి ǂ యింపుతోడ
బ్రహ్మపర మైనగీతముల్ ǂ పాడుచుండి, రంతఁ బంకజసంభవుఁ ǂ డాత్మలోన.

క. తనసృష్టి వృద్ధి లేమికిఁ, గనలుచు శయనించి చింతఁ ǂ గరచరణాదుల్
గొనకొని కదలింపఁగ రా, లినరోమము లుగ్రకుండ ǂ లిప్రజ మయ్యెన్. 741

క. వనజజుఁడు దన్నుఁ గృతకృ, త్యునిఁ గా భావించి యాత్మఁ ǂ దుష్టి వహింపన్
మనమున నిఖిలజగత్పా, వను లగు[1]మనులం ద్రిలోక ǂ వరుల సృజించెన్. 742

సీ. పుట్టించి వారికిఁ ǂ బురుషరూపం బైన, తనదేహ మిచ్చినఁ ǂ దగిలి వారు
గనుఁగొని మున్ను పు ǂ ట్టినవారిఁ గూడి యా, వనజసంభవున కి ǂ ట్లనిరి దేవ
యఖిలజగత్స్రష్ట ǂ వైననీచేతఁ గా, వింపంగఁబడినయీ ǂ వితతసుకృత
[2]మాశ్చర్యకరము య ǂ జ్ఞాదిక్రియాకాండ, మీమనుసర్గ మం ǂ దీడ్య మయ్యెఁ

---

1 బ్రహ్మణ్యముఖ్యవరుల. 2. మాశ్చర్యకర మయ్యె ♦ నందు యజ్ఞాదిక్రియాకాండ మిది నిశ్చ ♦యంబు నొందె.

తే. దధ్ధివిద్యాగములు మాకుఁ దవిలి జిహ్వ
లందు నాస్వాదనములు సేయంగఁ గలిగె
ననుచు మనముల హర్షంబు లతిశయిల్ల
వినుతి సేసిరి భాగవతవిభుని మఱియు. 743

వ. వరతపోయోగవిద్యాసమాధియుక్తం బగుచు ఋషివేషధరుండును హృషీకాత్ముం డును నై ఋషిగణంబులం బుట్టించి సమాధియోగైశ్వర్యతపోవిద్యావిరక్తియుక్తం బగు నాత్మీయశరీరాంశంబు వారికిం గ్రమంబున నొక్కొక్కనికి నిచ్చె నని మైత్రేయుండు సెప్పిన విని విదురుండు పరమానందంబునం బొంది గోవిందుచరణార విందంబులు డెందంబునం దలంచి వెండియు మైత్రేయునిం జూచి యి ట్లనియె.

సీ. మునినాథ స్వాయంభువమనువంశంబు, పరమసమ్మతము దప్పదు తలంపఁ
గొనకొని తద్వంశమునను మిథునక్రియఁ, జేసి ప్రజావృద్ధి జెప్పితీవు
అదియును గాక స్వాయంభువమనువునకుఁ, బూని ప్రియవ్రతోత్తానపాదు
లనునందనులు గల రంటివి వారు స, ప్తద్వీపవతి యైన ధాత్రి నెల్ల

తే. ధర్మమార్గంబు లేమియుఁ దప్పకుండ, ననఘులై యెట్లు పాలించి రయ్య వారి
చరిత మెల్లను సత్కృపానిరతబుద్ధి, నెఱుఁగ వినిపింపు నాకు మునీంద్రచంద్ర.

వ. అదియునుంగాక తన్మనుపుత్త్రియు యోగలక్షణసమేతయు నగు దేవహూతి యను కన్యారత్నంబును స్వాయంభువుండు గర్దమునకు వివాహంబునం బెండ్లి చేసె నా దేవహూతియందు మహాయోగి యయినకర్దముండు ప్రజల నేలాగునం బుట్టించె ననియునుం గాక కర్దముండు రుచి యనుకన్యను దక్షప్రజాపతికి నిచ్చె నని చెప్పితి వారిరుచియందు సమ్మహాత్ముం డీసృష్టి నేలాగునం బుట్టించె నవి యన్ని యుం దెలియ నానతీయ వలయు నని యడిగిన విదురునకు మైత్రేయుం డి ట్లనియె.

—కర్దముఁడు భగవదనుజ్ఞ వడసి దేవహూతిని బెండ్లి యాడుట.—

క. విను మనఘ కృతయుగంబున, మునినాథుం డయినకర్దముఁడు ప్రజల సృజిం
పను వనజసంభవునిచేఁ, త నియుక్తుం డగుచు మది ముదము సంధిల్లన్. 747

తే. ధీరగుణుఁడు సరస్వతీతీరమందుఁ, దవిలి పదివేలదివ్యవత్సరము లోలిఁ
దపము సేయుచు నొకనాఁడు జపసమాధి, నుండి యేకాగ్రచిత్తుఁడై యెంచు వేడ్క.

క. వరదుఁ బ్రసన్నమనోరథ, వరదానసుశీలు నమరవంద్యు రమేశున్
దురితవిదూరు సుదర్శన, కరుఁ బూజించిన నతండు కరుణాకరుఁడై. 749

వ. అంతరిక్షంబునం బ్రత్యక్షం బైన. 750

సీ. తరణిసుధాకరకిరణసమంచిత, సరసీరుహోత్పలస్రగ్విలాసుఁ
గంకణనూపురగ్రైవేయముద్రికా, హారకుండలకిరీటాభిరాముఁ
గమనీయసాగరకన్యకాకౌస్తుభ, మణిభూషణోద్భాసమానవక్షు

1 కిరణదరాంచిత.

సలలితదరహాసచంద్రికాధవళిత, చారుదర్పణవిరాజితకపోలు
తే. శంఖచక్రగదాపద్మచారుహస్తు, నళికులాలకరుచిభాస్వదళికఫలకుఁ
బీతకౌశేయవాసుఁ గృపాతరంగి, తస్మితేక్షణుఁ బంకజోదరుని హరిని. 751

వ. మఱియు శబ్దబ్రహ్మశరీరవంతుండును సదాత్మకుండును జ్ఞానైకవేద్యుండును వైనతేయాంసవిన్యస్తచరణారవిందుండును నయినగోవిందుని గనుంగొని సంజాతహర్షలహరీపరవశుండును లబ్ధమనోరథుండును నగుచు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి తదనంతరంబ. 752

క. ముకుళితకరకమలుం డయి, యకుటిలసద్భక్తిపరవశాత్మకుఁ డగుచున్
వికచాంభోరుహలోచను, నకు నిట్లనియెం దదాననముఁ గనుంగొనుచున్. 753

సీ. అబ్జాక్ష! సకలభూతాంతరాత్ముఁడ వనఁ, దనరు చుండెడిభవద్దర్శనంబుఁ
దలకొని సుకృతసత్ఫలభరితంబు లై, నట్టియనేకజన్మానుసరణిఁ
బ్రకటయోగక్రియాభ్యాసనిరూఢు లై, నట్టియోగీశ్వరు లాత్మ నిచ్ఛ
యింతురు యోగీశ్వరేశ్వర నే భవ, త్పాదారవిందసందర్శనంబు
తే. గంటి భవవార్ధిఁ గడవంగఁ గంటి మంటిఁ, గడఁగి నాలోచనంబుల కలిమి నేఁడు
తవిలి సఫలత నొందె మాధవ ముకుంద, చిరదయాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార.

వ. అదియునుం గాక దేవా! భవదీయమాయావిమోహితు లై హతమేధస్కు లై సంసారపారావారోత్తారకంబు లైనభవదీయపాదారవిందంబులు దుచ్ఛవృత్తికాము లయి సేవించి నిరయగతు లైనవారికిం దత్కామయోగ్యంబు లగు మనోరథంబుల నిత్తు వట్టిసకాము లైనవారి నిందించు నేనును (గృహమేధధేనువు నశేషమూలయుం) ద్రివర్గకారణయు సమానశీలయు నయినభార్యం బరిణయంబుగా నపేక్షించి కల్పతరుమూల(సదృశ)ంబు లైనభవదీయపాదారవిందంబులు సేవించితి నయిన నొక్కవిశేషంబు గలదు విన్నవించెద నవధరింపుము బ్రహ్మాత్మకుండ వయినభవద్వచస్తంత్రీనిబద్ధు లై లోకులు కామహతు లైరఁట నేనును వారల ననుసరించినవాఁడ నై కాలాత్మకుండ వైననీకు నభిమతం బగునట్లుగాఁ గర్మమయం బైనభవదాజ్ఞాచక్రంబు ననుసరించుటకుఁ గాని మదీయకామంబు కొఱకుఁ గాదు భవదీయమాయావినిర్మితంబును ([1]గాలాత్మకభూరివేగసమాయుక్తంబును నక్షరంబును నైనబ్రహ్మంబునందు భ్రమణశీలంబును) నధిమాససమేతత్రయోదశమాసారంబును షష్ట్యుత్తరశతత్రయాహోరాత్రమయపర్వంబును ఋతుషట్కసమాకలితనేమియుం జాతుర్మాస్యత్రయవిరాజితనాభియు నపరిమితక్షణలవాదిపరికల్పితపత్త్రశోభితంబునుం గాలాత్మకభూరివేగసమాయుక్తంబును నైనకాలచక్రంబు సకలజీవనికరాయుర్గ్రసనతత్పరం బగుం గాని కామాభిభూతజనానుగతపశుప్రాయు లగులోకుల విడిచి భవపరితాపనివారణకారణం బయిన

1 'బ్రహ్మాత్మకంబును' అని వ్రాఁతప్రతులు.

భవదీయచరణాతపత్రచ్ఛాయాసమాశ్రయు లై తావకీనగుణకథనసుధాస్వాదనరుచిరలహరీనిరసితసకలదేహధర్ము లైనభగవద్భక్తజనం బయ్యుద్ధరణసమర్థంబు గాకుండు నని వెండియు. 755

మ. అనఘా యెక్కఁడ నయ్యె నాత్మకృతమాయాజాతసత్త్వాదిశ
క్తినికాయస్థితి నీజగజ్జననవృద్ధిక్షోభహేతుప్రభా
వనిరూఢిం దగు దూర్ణనాభిగతి విశ్వస్రష్ట సర్వేశ నీ
ఘనలీలామహిమార్ణవంబుఁ గడవంగా వచ్చునే యేరికిన్. 756

వ. దేవా శబ్దాదివిషయసుఖకరం బగురూపంబు విస్తరింపం జేయు టెల్ల నస్మదనుగ్రహార్థంబు గాని నీకొఱకుం గా దాత్మీయమాయాపరివర్తితలోకతంత్రంబు గలిగి మదీయమనోరథసుధాప్రవర్షి వైన నీకు నమస్కరించెద. 757

మ. అని యిబ్భంగి నుతించినన్ విని సరోజాక్షుండు మోదంబునన్
వినతానందనకంధరోపరిచరద్విభ్రాజమానాంగుఁడు
స్సనురాగస్మితచంద్రికాకలితశోభాలోకుఁడు నై మునీం
ద్రునిఁ గారుణ్య మెలర్పఁ జూచి పలికెన్ రోచిష్ణుఁ డై ప్రీతిడిన్. 758

క. మునివర నే కోరిక నీ, మనమునఁ గామించి నను సమంచితభక్తిన్
నెనరునఁ బూజించితి నీ, కనయము నాకోర్కి సఫల మయ్యెడుఁ జుమ్మీ. 759

వ. అని యానతిచ్చి ప్రజాపతిపుత్త్రుండును సమ్రాట్టును నైన స్వాయంభువమనువు బ్రహ్మావర్తదేశంబునందు సప్తార్ణవమేఖలామండితమహీమండలంబుఁ బరిపాలించుచున్నవాఁ డమ్మహాత్ముం [1]డపరదివసంబున నిందులకు శతరూపా యనుభార్యాసమేతుం డై భర్తృకామ యగుకూఁతుం దోడ్కొని భవదీయసన్నిధికిం జనుదెంచి నిను ననురూపవయశ్శీలసంకల్పగుణాకర వైనతనపుత్త్రిం బరిణయంబు గావించు భవదీయమనోరథంబు సిద్ధించు ననుం జిత్తంబున సంస్మరించుచుండు నమ్మనుకన్య నిను వరించి భవద్వీర్యంబువలన నతిసౌందర్యవతు లయినకన్యలం దొమ్మండ్రం గను నాకన్యకానవకంబునందు మునీంద్రులు పుత్త్రోత్పాదనంబులు సేయంగలరు నీవు మదీయశాసనంబును ధరియించి మదర్పితాశేషకర్ముండ వగుచు నైకాంతికస్వాంతంబున భూతాభయదానదయాచరితజ్ఞాని వై నాయందు జగంబులు గల వనియు నీయందు నేఁ గల ననియు నెఱింగి సేవింపుము చరమకాలంబున ననుం బొందఁగలవు భవదీయవీర్యంబువలన నేను నీభార్యాగర్భంబుఁ బ్రవేశించి మత్కళాంశంబునఁ (బుత్త్రుండ నై) సంభవించి నీకుం దత్త్వసంహిత నుపన్యసింతు నని జనార్దనుండు గర్దమున కెఱింగించి యతండు గనుంగొను చుండ నంతర్హితుం డై. 760

చ. అతులసరస్వతీసరిదుదంచితబాలరసాలసాలశో

1 డ ట్లుండి యిందులకు.

ఖచితతటతుంగరంగ మగుబిందుసరంబు వినిర్గమించి యం
చితగరుడావరోహణము సేసి తదీయగరుత్ప్రభూతరు
క్ప్రతతివిలక్షణక్రమవిరాజితసామము వించు మోది యై. 761

చ. అరిగె వికుంఠధామమున కంత సకాముఁ డైన కర్దముం
డరయ విమోహి యై మనమునందలిముందటవచ్చుకోరికల్
పిరిగొనుచుండఁ దత్క్షణము బిందుసరంబున కేఁగి యిందిరా
వరుఁ దలపోయుచుండె జనవంద్యుఁడు భక్తినితాంతచిత్తుఁ డై. 762

వ. అంత స్వాయంభువుండు గనకరథారూఢుం డగుచు నిజభార్యాసమేతుం డై భర్తృవాంఛాపర యైనపుత్త్రికం దోడ్కొనుచు నిజతనూజకుం దగినవరు నన్వేషించుచు భువనంబునం గలయం గ్రుమ్మరి యెందునుం గానక వచ్చి వచ్చి. 763

ఉ. ముందటఁ గాంచె నంత బుధముఖ్యుఁడు విష్ణుఁడు గర్దమున్ దయా
నంద మెలర్పఁ జూడ నయనంబుల రాలినబాష్పముల్ ధరన్
బిందువు లై వెసం దొరఁగి పేర్చి సరస్వతిఁ జుట్టి పాఱుటన్
బిందుసరోవరం బనెడిపేరఁ దనర్చినపుణ్యతీర్థమున్. 764

ఉ. అందుఁ దమాల సాల వకుళార్జున నింబ కదంబ పాటలీ
చందన నారికేళ ఘనసార శిరీష లవంగ లుంగ మా
కంద కుచందన క్రముక కాంచన బిల్వ కపిత్థ మల్లికా
కుంద మధూకమంజులనికుంజములం దనరారి యెండియున్. 765

క. పరిపక్వఫలభరానత,తరుశాఖానికరనివసితస్ఫుటవిహగో
త్కరబహుకోలాహలరవ,భరితదిగంతములు గలిగి భవ్యం బగుచున్. 766

క. అతినిశితచంచుదళన,క్షతనిర్గతపక్వఫలరసాస్వాదనమో
దితరాజశుకవచోర్థ,శ్రుతిఘోషము సెలఁగ శ్రవణసుఖదం బగుచున్. 767

క. లలితసహకారపల్లవ, కలితాస్వాదనకషాయకంఠవిరాజ
త్కలకంఠపంచమస్వర, కలనాదము లుల్లసిల్లఁ గడు రమ్యము లై. 768

క. అతులలతామాలమహీజ, ప్రతతిక్షణజాతజలదపరిశంకాంగీ
కృతతాండవఖేలనవిల, సితపింఛవిభాసిబాలశిఖిసేవ్యం బై. 769

క. కారండవ జలకుక్కుట, సారస బక చక్రవాక షట్పద హంసాం
భోరుహ కైరవ నవక, హ్లార విరాజితసరోరుహాకరయుత మై. 770

క. కరి పుండరీక వృక కా,సర శశ భల్లూక హరిణ చమరీ హరి సూ
కర ఖడ్గ గవయ వలిముఖ, శరభ ప్రముఖోగ్రవన్యసత్త్వాశ్రయ మై. 771

వ. ఒప్పునప్పరమతాపసోత్తమునియాశ్రమంబుఁ గనుంగొని మితపరిజనంబులతోడం జొచ్చి యందు. 772

సీ. అంచితబ్రహ్మచర్యవ్రతయోగ్య మై, విలసిల్లుఘనతపోవృత్తిచేత

దేహంబు రుచిరసందీప్తమై చెలువొందఁ, గమలగృహీభూతాత్మకాయుఁ డయ్యు
నలినోదరాలాపనవసుధాపూరంబు, శ్రోత్రాంజలులఁ ద్రావి చొక్కి యున్న
కతనఁ గృశీభూతకాయుండు గాక జటావల్కలాజినశ్రీ వెలుంగఁ
తే. కమలపత్రవిశాలనేత్రములు దనర, నలి నసంస్కారసంచితానర్ఘ్యనూత్న
రత్నమును బోలియున్న కర్దమునిఁ జూచి, భక్తి నమ్మను వెరఁగంది తత్పాదములకు.
వ. ఇట్లు వందనంబు గావించినం గర్దముండు దనగృహంబునకు విందై చనుదెంచిన
యమ్మనువు నాదరించి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బరితుష్టునిం గావించి పూర్వోక్తం
బైన భగవదాదేశంబు సంస్మరించి స్వాయంభువున కిట్లనియె. 774
సీ. వరగుణాకర భగవద్భక్తియుక్తుఁడ, వైన త్వదీయపర్యటన మెల్ల
శిష్టపరిగ్రహదుష్టనిగ్రహముల, కొఱకుఁ గదా పుణ్యపురుష మఱియు
వనజహితాహితవహ్నిసమీరుఁడవై, వస్వతినార్థిపవాసవాత్మ
కుఁడవు హరిస్వరూపుండ వైననీకును, మానితభక్తి నమస్కరింతు
తే. ననఘ నీ విప్పుడే నెమియఖిలలోక, జైత్ర మగు హేమమణిమయస్యందనంబు
నెక్కి కోదండపాణి వై యుగ్రసైన్య, పదవిఘట్టనచే భూమిభాగ మగల. 775
మ. తిరణిం బోలెఁ జలింపకున్న ఘనవిద్రవం బొంది [1]యుండదేని భూ
వర పన్నోదరకల్పితంబు లగుచున్ వర్ణాశ్రమోదారవి
స్తరపాథోనిధిసేతుభూతమహనీయాచారక్రియల్ దప్పి సం
కరమై ఘోరభయంబునన్ నిఖిలలోకంబుల్ నశించుం జుమీ. 776
వ. అని పలికి భవదాగమనంబునకు నిమిత్తం బెయ్యది యనవుడు సమాహితసకల
నిత్యకర్మానుష్ఠానుండైన యమ్మునీంద్రునకు స్వాయంభువుం డిట్లనియె. 777
క. సరసిజగర్భుండు దనచే, విరచితమైనట్టి వేదవితతుల నెల్లన్
ధర వెలయించుటకై బుధ,వర మిమ్ముం దనముఖంబువలన సృజించెన్. 778
క. దురితస్వరూపపాట, చ్చరపీడం బొందకుండ సకలక్షోణిం
బరిపాలించుటకై మము, సరవిందభవుండు భుజమువలనఁ సృజించెన్. 779
క. నెఱి నట్టిజలజభవునకుఁ, [2]గరమంతఃకరణగాత్రకము లై వరుసం
బరఁగినబ్రహ్మక్షత్రము, లరయ రమాధీశ్వరునకు నవనీయంబుల్. 780
వ. కావున హరిస్వరూపుండ వై దుర్జనదుర్దర్శనుండ వయిననిను గనుట మదీయ
భాగ్యంబున సిద్ధించె భవత్పాదకంజకింజల్కపుంజరంజితం బైనమదీయమస్తకం
బును దావకవచనసుధాపూరితంబు లైనశ్రవణంబులును మంగళాకరత్వంబున
సాఫల్యంబునం బొందె నేను గృతార్థుండ నైతి దుహితృస్నేహదుఃఖపరిచ్ఛి
న్నాంతఃకరణుండ (నై సకలదేశభ్రమణఖిన్నుండ) నయిననావిన్నపం బవధరింపు
మని యిట్లనియె. 781

1 యుండదేని. 2 'కరుణాంతఃకరణ. 3 భవద్దర్శనంబు మదీయ' వ్రా. ప్ర.

మ. వరయోగీశ్వర దేవహూతి యనునీకన్యామణిన్ మత్పుత్రి దా
వరలావణ్యగుణాఢ్యులన్ వినియు నెవ్వారిన్ మదిం గోర కా
తుర యై నారదుపంపునన్ మిము వరింతు న్నంచు నే తెంచె నీ
తరుణీభిక్షుఁ బరిగ్రహింపుము శుభోదాత్తక్రియాలోలతన్. 782

క. అమలినగృహమేధికక, ర్మములకు ననురూపగుణవిరాజితశీల
క్రమములఁ దనరినతరుణిం, బ్రమదమున వరింపుమయ్య భవ్యచరిత్రా. 783

క. అనఘ విరక్తుల కైనం, దనయంత లభించుసౌఖ్యతతి వర్జింపం
జన దఁట కాముకులకు న, బ్బిన మానుదురే లభించుప్రియసౌఖ్యంబుల్. 784

క. వినుము ఫలారంభుఁడు కృప, ముని నడిగినఁ దనయశంబునుం దగుమానం
బును జెడుఁ గావున నీవును, నెనయ వివాహేచ్ఛఁ దగులు[1] టెఱిఁగి యుచితికిన్.

క. చను దెంచితి మత్ప్రార్థనఁ, గైకొని మత్తనూజఁ దగ వరియింపుం
డన ముని స్వాయంభువునిం, గనుఁగొని మరలంగఁ బలికెఁ గర్దముఁ డొప్పన్.

సీ. అనఘ నీచేత సకలసద్వృత్తముగఁ బ్రతిష్ఠితం బైనయీ తీవఁబోఁడి
కమనీయరూపరేఖావిలాసంబుల, మానితలక్ష్మీసమాన యగుచు
నొకనాఁటిరాత్రియం దుడురాజచంద్రికా, ధవళితనిజసౌధతలమునందు
మహిత[2]హిరణ్మయమంజీరశోభిత, చరణ యై నిజసఖీసహిత యగుచు

తే. గందుకక్రీడఁ జరియింప గగనమందు, నరవిమానస్థుఁ డగుచు విశ్వావసుండు
నాఁగఁ దనరినగంధర్వనాయకుండు, తరుణిఁ జూచి విమోహితాత్ముఁ డై ధరణిఁ బడియె.

తే. పుండరీకాక్షు నెఱుఁగనిపురుషపశువు, లీలలోదరిఁ బొడగానరే మి చెప్ప
నట్టి[3]కొమరాలు భాగ్యోదయమునఁ దాన, వచ్చి కామింప నొల్లనివాఁడు గలఁడె.

క. ఈకన్యారత్నమునకు, నాకును గుణరూపవర్తనంబులయెడ నా
లోకింప సమమ కావునఁ, గైకొని వరియింతు విగతకల్మషవృత్తిన్. 789

క. విమలాత్మ దీని కొకసమ, యము గల దెఱిఁగింతు విను గుణాకర యగునీ
రమణికి నపత్యపర్యం, తము వర్తింపుదు గృహస్థధర్మక్రియలన్. 790

ఆ. అంతమీఁద విష్ణునాజ్ఞ యాదలఁ దాల్చి, శమదమాదియోగసరణిఁ బొంది
సన్న్యసించువాఁడ జలజనేత్రునివాక్య, కారణమునఁ జేసి ధీరచరిత. 791

క. శ్రీవిభునివలన నీలో, కావళి యుదయించుఁ బెరుఁగు నడఁగును విను రా
జీవభవాదుల కతఁడే, భూవర నిర్వాణహేతుభూతుం డరయన్. 792

వ. అది గావున నమ్మహాత్మునియాజ్ఞోల్లంఘనంబు సేయ రా దని కర్దముండు వలికిన
విని స్వాయంభువుండు నిజభార్య యైనశతరూపతలంపును బుత్రి యైనదేవ
హూతిచిత్తంబును నెఱింగినవాఁ డై మునిసమయంబున కియ్యకొని ప్రహృష్టహృ
దయుం డగుచు సముచితగుణగణాఢ్యుం డగునకర్దమునకు దేవహూతిని విధ్యు

1 'టెఱిఁగెమిటకున్' వ్రా. ప్ర. 2 రణన్మణిమంజీర. 3 'కోమలి' వ్రా. ప్ర.

క్తప్రకారంబున వివాహంబు సేయించెఁ దదనంతరంబ శతరూపయును బారిబర్హ సంజ్ఞకంబు లైన వివాహోచితదివ్యాంబరాభరణంబులు దేవహూతికర్దముల కొసంగె నివ్విధంబున నిజకులాచారసరణిం బరిణయంబు గావించి విగతచింతాభరుండై స్వాయంభువుండు దుహితృవియోగవ్యాకులితచిత్తుం డగుచుఁ గూఁతుం గౌఁగిలించుకొని చుబుకంబుఁ బుడుకుచుఁ జెక్కిలి ముద్దు గొని శిరంబు మూర్కొని ప్రేమాతిరేకంబున బాష్పధారాసిక్తమస్తకం జేసి తల్లీ పోయివచ్చెద నని చెప్పి కర్దమునిచేత నామంత్రితుండై నిజభార్యాసమేతుండై రథం బెక్కి సపరివారుండై.

చ. తరళతరంగవీచిసముదంచితబిందుసరస్సరస్వతీ
సరిదరవిందతుందిలలసత్తరుతీరనివాససన్మునీ
శ్వరనికరాశ్రమాకలితసంపదలం గనుఁగొంచు వేడ్కము
ప్పిరిగొన నేఁగె నాత్మపురభేదనవిస్ఫుటమార్గవర్తియై. 794

వ. ఇట్లు సని చని బ్రహ్మావర్తదేశంబునందు. 795

సీ. ఎందేనిఁ దొల్లి లక్ష్మీశుండు యజ్ఞసూకరమూర్తిఁ గైకొని సరభసమున
నొడలు జాడించినఁ బుడమిపైఁ రాలిన, రోమజాలంబులు రుచిరహరిత
వర్ణమై పొలుపారు వరకుశకాశమ, యంబును యజ్ఞక్రియాకలాప
యోగ్యంబునై చాల నొప్పారి బర్హిస్సు, సంభవించిన దాన సకలఋషులుఁ

తే. గ్రతువులొనరించి తద్విఘ్నకారులైన, యసురులను ద్రుంచిరట్ల స్వాయంభువుండు
విష్ణుపరముగ మఖముగావించి రుచిర, మేధఁ జెలువొందు బర్హిష్మతీయపురము.

క. డాయం జనెఁ బురజనములు, పాయసములు దెచ్చి యిచ్చి బహుగతుల నుతుల్
సేయఁగ మంగళతూర్యము, లాయతగతి మొరయఁ జొచ్చె నంతఃపురమున్.

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి తాపత్రయోపశామకం బగు భగవద్భక్తి వృద్ధిఁ బొందించుచుఁ బుత్రమిత్రకళత్రసుహృద్బాంధవసహితుండై పరమానందంబున. 798

మ. అతిభక్తిం బ్రతివాసరంబును హరిన్యాసంగుఁడై మాధవాం
కితగంధర్వవిపంచికాకలితసంగీతప్రబంధానుమో
దితుఁడై యిష్టవిభూతులందు ననురక్తిం జెంద కేప్రొద్దు న
చ్యుతసేవైకపరాయణుం డగుచు నస్తోకప్రభావోన్నతిన్. 799

మ. హరిపాదాంబురుహద్వయార్పితతులస్యామోదముం గొంచుఁ ద
చ్చరితంబుల్ దలపోయుచుం బొగడుచుం జర్చించుచున్ వించుఁ ద
త్పరిచర్యావ్యతిరిక్తసంసరణసద్ధర్మార్థకామంబులం
బరిభూతంబులఁ జేసి మోక్షపదసంప్రాప్తిక్రియారంభుఁడై. 800

క. నిగమార్థగోచరుం డనఁ, దగుహరిచరితప్రసంగతత్పరచిత్తుం
డగునతనికి [1]మన్వంతర, మగుయామము లొగి ననంతయామము లయ్యెన్.

1 'మన్వంతరము, లగుయామము.

సీ. వెండియు నమ్మేటి విష్ణుమంగళకథా, కర్ణనధ్యానానుగాననుతులు
సలుపుచు దా స్వప్నజాగ్రత్సుషుప్తులఁ, దలఁగించి యాపుణ్యతముఁడు దాను
జక్రిదాసుఁడు గాన శారీరమానస,దివ్యమానుషభౌతికవ్యథలను
దగులక సన్మునీంద్రశ్రేణి[1]తోఁగూడఁ, దనరువర్ణాశ్రమధర్మగతులు
తే. దప్పకుండంగ నడపుచుఁ దగలి సర్వ,భూతహితవృత్తి నతులవిఖ్యాతలీల
నేకసప్తతియుగము లస్తోకచరితుఁ, డగుచు వర్తించె నమ్మోద మతిశయిల్ల.
క. అని యమ్మనుచరితము విదు,రున కమ్మైత్రేయమునివరుఁడు దయతోడన్
వినిపించి కర్దమునికథ, దనరఁగ నెఱిఁగింతు నని ముదంబునఁ బలికెన్. 803

కర్దమప్రజాపతి యోగభావంబుచే విమానంబు గల్పించి భార్యతోఁ గూడఁ
దాను విహరించుట.

వ. ఇట్లు స్వాయంభువుండు దేవహూతిం గర్దమునికి వివాహంబు సేసి మరలి చనినం దదనంతరంబ దేవహూతియుఁ బతిభక్తి గలిగి భవునికి భవాని పరిచర్య సేయు చందంబునఁ బతియ తనకు నీశుఁ డయుంగా నెఱింగి యమ్మునీంద్రుని చిత్తవృత్తి కొలఁది దినదినంబునకు భక్తితాత్పర్యస్నేహభయంబులు రెట్టింపం బ్రియశుశ్రూషణంబులు గావించుచు ననూనతేజోవిరాజిత యగుచుఁ గామక్రోధదంభలోభాదిగుణవిరహిత యై శరీరశుద్ధి నవహించి చెలిమి సౌహార్ద స్నేహంబులు గలిగి పతియ దైవంబుగా భావించి మృదుమధురవచనరచన యై పతిభక్తి గోమలిక వర్తింప దైవయోగంబు నైనను దప్పింప సమర్థుం డైన కర్దముండు నిజసేవానూనకృశీభూతదేహ యై యున్న దేవహూతిం గరుణాతరంగితాపాంగుం డై కనుంగొని మంజుభాషణంబుల నిట్లనియె. 804

ఉ. మానితధర్మమార్గమహిమస్ఫుటభూరితపస్సమాధివి
ద్యానిభృతాత్మయోగసముపార్జితవిష్ణుకటాక్షలబ్ధశో
భానఘదివ్యభోగబహుభద్రవితానము లస్మదీయసే
వానిరతిన్ లభించు ననివారణ నిత్తును దివ్యదృష్టియున్. 805
తే. నెలఁత తద్దివ్యదృష్టి నన్నియును నీకుఁ, గానవచ్చు విలోకింపు కమలపత్త్ర
నయనబోమముడిమాత్ర నాశమందు,నితరమగుతుచ్ఛభోగంబు లేమి సెప్ప.
సీ. అనుపమరాజ్యదర్పాంధచేతస్కులై, పాపవర్తను లైనపార్థివులకు
ధృతిఁ బొంద రానియీదివ్యభోగంబులు, నీదుపాతివ్రత్యనిష్ఠఁ జేసి
సంప్రాప్తములు నయ్యె సమత భోగింపుము, [2]కార్యసిద్ధియు నగుఁగాక నీకు
ననుటయు నతివయు ననుపమయోగమా,యావిచక్షణశాలి యైనకర్ద
తే. మునిఁ గనుంగొని[3]విగతాధియును సపాంగ,కలితలజ్జానతాస్యపంకజయు నగుచు
వినయ[4]సౌహార్దములఁ జేసి విహ్వలంబు, లయినపలుకులఁ బతికి నిట్లనియెఁ బ్రీతి.

1'కిందగఁ' ఆ.ప్ర. 2'కార్యసిద్ధ్యయ్యెడుఁగాక' వ్రా.ప్ర. 3నిశ్చింతయును. 4'ప్రణయములం జేసి' వ్రా.ప్ర.

వ. అనఘా (యమోఘ) యోగమాయావిభుండవు[1] సమర్థుండవు నయిననీయందు నీయనుపమదివ్యభోగంబులు గలుగుట నిక్కంబని యెఱుంగుదు భవత్సంగతి నన్నియు నాకుం గలుగు నయినను దేవా నీ వానతిచ్చినసంతానపర్యంతం బైనశరీరసంగమసమయంబు చిత్తంబునం దలంచి భవదంగసంగమంబుం గృపసేసి మన్నింపుము భవదీయసంయోగవాంఛాపరతం గృశీభూతం బయిన యీదేహం బేవిధంబున మజ్జనభోజనపానసుఖంబులం బరితుష్టిం బొందు నట్టిమన్మనోరథంబుం దీర్ప రతితంత్రం బగుకామశాస్త్రప్రకారం బుపదేశించి యందులకు నుచితంబులయిన వివిధాంబరాభరణమాల్యానులేపనమందిరారామప్రముఖనిఖిలవస్తువిస్తారంబు గావించి నన్నుం గరుణింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు నిజయోగమాయాబలంబునం దత్క్షణంబ. 808

సీ. దివ్యమణిస్తంభదీప్తిం జెన్నొందుచు, మరకతస్థలముల మహిమ దనర
వరవజ్రకుడ్యకవాటశోభితము నై, విద్రుమదేహళీవీథు లమరఁ
గోమ రొప్ప నవశాతకుంభకుంభములపై, హరినీలశకలవిస్ఫురణ మెఱయఁ
దగఁ బద్మరాగంపుమొగడలఁ జెలువొందు, వైడూర్యవలభులు వన్నెఁ జూపఁ
తే. పరఁగ తరధూతకేతుపతాక లొలయ, మంజుశింజత్సమంచితమధుపకలిత
సురుచిరాలంబమానప్రసూన[2]రాజి, మాలికల నొప్పు వివిధగృహాళి దనరి. 809
క. మఱియును మకురాలచీనాం, బరకౌశేయాదివివిధపటపరివృతమం
దిరసుభగాకారం బై, యరు దార విచిత్రపట్టికాలంకృత మై. 810
మ. లలితోద్యానవనాంతసంచరణలీలాలోలహంసాళికో
కిలపారావతచక్రవాకశుక[3] కేకిప్రవ్యూహమంచత్సము
త్కలికం గృత్రిమపక్షులన్ నిజవిహంగశ్రేణి యంచుం గుహూ
హాలి నై పల్కుచు నాడు చుండుఁ బ్రతిశాఖాగోహణవ్యాప్తులన్. 811
వ. వెండియు. 812
క. ఘనసౌధాంతరశయ్యా, సనకేళీగేహకృతకజగతీధరశో
భనచంద్రకాంతచారుభ, వనఫలభరితావనీజవంతము లగుచున్. 813
క. సకలర్తుశోభితంబును, సకలశుభావహము సకలసంపత్కరమున్
సకలోపభోగయోగ్యము, సకలేప్సితకామదంబు సదలంకృతమున్. 814

వ. అగుచు నొప్పుదివ్యవిమానంబుం గల్పించి తదీయసుషమావిశేషవిచిత్రంబులు నిర్మించినతానును దెలియం జాలనియద్భుతకర్మం బైనవిమానంబు దేవహూతికిం జూపినం జూచి యమ్ముద్దియ సంతసింప కుండుట యెఱింగి సర్వభూతా(ంతరా)శయాభిజ్ఞుండును సంతుష్టాంతరంగుండును నైనకర్దముం డిట్లనియె.

---

1 నధికుండవు 2 ‘మాలికములం దనరినవివిధగేహములం గలిగి. 3 కేకిశారికానీకము’ వ్రా. ప్ర.

తే. అతివ భగవత్కృతంబును నఖిలమంగళాకరంబును నగునీజలాశయమునం
దవిలి గ్రుంకినజంతువితానములకుఁ, గామ్యఫలసిద్ధి సేకుఱుం గాన నీవు. 816

క. ఇజ్జలముల నతిభక్తిని, మజ్జన మొనరించి యీవిమానము వేడ్కన్
లజ్జావతి యెక్కవె యని, బుజ్జవ మొగిఁ దోఁపఁ గర్దముఁడు వల్కుటయున్.

వ. విని యాకువలయాక్షి పతిసేవాయాసమలినాంబరయు వేణీభూతశిరోజయు ధూళిధూసరి[1]తాతికృశీభూతాంగయు శబలస్తనయు నై భర్తృనియోగంబున సరస్వతీసలిలసంభూతజలచరాశ్రియం బగుబిందుసరోవరంబుఁ బ్రవేశించి తజ్జలంబులఁ గ్రుంకు లిడుసమయంబునఁ దద్వాఃపూరమధ్యంబున [2]రుచిరసూక్ష్మాంశుకధారిణులుఁ గిశోరవయఃపరిపాకశోభితలు నుత్పలగంధులు నగుకన్యాసహస్రంబులు దేవహూతిం గనుంగొని యిట్లనిరి. 818

క. తరుణీ సంచితకర్మా,చరణల మగు మేము నీకు సదమలభక్తిం
బరిచర్య సేయ నేర్తుము, కరుణాకలితేక్షణములఁ గనుఁగొను మమ్మున్. 819

సీ. అని పల్కి డాసి యయ్యతివకు నభ్యంజ,నోద్వర్తనములు పెంపొనరఁ జేసి
మలయజకర్పూరమహితవాసితహేమ,కలశోదకంబుల జలక మార్చి
ధవళవస్త్రంబులఁ దడి యార్చి సర్వాంగ,ధూపంబు లొసఁగి కస్తూరి యలఁది
మంజుశింజన్మణిమంజీరకింకిణీ, కలరవాకలితమేఖలలు [3]పూన్చి
తే. కనకతాటంకముద్రికాకంకణాది, సముచితానర్ఘ్యహేమభూషణము లొసఁగి
భవ్యమాల్యానులేపనాంబరము లిచ్చి, షడ్రసోపేతవివిధాన్నసమితిఁ దనిపి.

వ. మఱియుం గనకపాత్రరచితంబు లయినకర్పూరనీరాజనంబుల నివాళించి రుచిరాసనంబునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి దర్పణంబు సేతి కిచ్చినం దత్ప్రతిఫలితనిజదేహంబు గనుంగొని కర్దముని మనంబునం దలంచిన నతండునుం గన్యాసహస్రంబును దత్క్షణంబునఁ దనసన్నిధి నుండుటం జూచి నిజభర్తృయోగమాయాప్రభావంబునకు నద్భుతంబు నొందె నంతఁ గర్దముండునుం గృతస్నాన యైనదేవహూతిం గనుంగొని వివాహంబునకు ముందట నేచందంబునం దనరుచుండె నాచందంబునం జెన్నొందుచుండుటకు నానందభరితుం డై భార్యాసహితంబుగఁ దత్కన్యాసహస్రంబు గొలువ నిజవిమానారూఢుం డై తారాగణపరివృతరోహిణీయుక్తుం డగుసుధాకరుండునుంబోలె నొప్పుచుం దదనంతరంబ. 821

చ. చిరశుభమూర్తి యమ్ముని యశేషదిగీశవిహారయోగ్యమున్
సురుచిరమందగంధవహశోభితమున్ నికటప్రధాతుని
ర్ఝరసరిదంబుశీతలతుషారము నై తనరారుమేరుకం
దరమున కేఁగి దేవవనితాయుతుఁ డై నకుబేరుచాడ్పునన్. 822

1 'తనుచసమేతయు నై'. 2 'రుచిరమందిరావాసులు'. 3 'రత్నఖచితతాటంక' వ్రా. ప్ర.

వ. మఱియును. 823

మ. అమరోద్యానవనప్రదేశములు నవ్యారామభూముల్ సరి
త్కుముదాంభోజవిభాసిమానససరస్తీరంబులున్ మంజుకుం
జములుం జైత్రరథంబు విస్ఫురితవిస్రంభంబునం జూచె నె
య్యమునం గర్దమయోగి గామగవిమానారూఢుఁడై చెచ్చెరన్. 824

వ. ఇవ్విధంబున సమస్తభూభాగంబును వాయువేగంబునం గలయం బ్రస్మరి నిఖిల వైమానికలోకంబు నతిశయించి (లోకంబులం జరించె) మోక్షదాయకుండును దీర్ఘపాదుండు నగుపుండరీకాక్షుని సన్నుతించి సేవించుపుణ్యాత్ములకుం బొందరానిపదార్థంబులు గలవే యిట్లు కర్దముండు దేవహూతికి నిఖిలధరాచక్రంబంతయుం జూపి మరల నిజనివాసంబునకుం జనుదెంచి కామకేళీవినోదాత్మిక యై యున్నభార్య నుపలక్షించి రతిప్రసంగవ్యాసంగంబు గైకొని బహువిధంబు లయిన యిష్టోపభోగంబుల బహువత్సరంబు లొక్కముహూర్తంబు గా జరపుచు నన్యోన్యసరసావలోకనంబుల సముచితాలింగనసంభాషణంబులం గాలనిరూపణంబు సేయ నేరక శతవత్సరంబులు గడపి తదనంతరంబ. 825

క. మునివరుఁ డొకనాఁ డిమ్ములఁ, దననిజదేహంబు నవవిధంబులు గావిం
చి నయంబునఁ దద్వీర్యముఁ, దనసతిగర్భమున నవవిధంబుగ నిలిపెన్. 826

క. అది కారణంబుగాఁ, బెం, పొదవినమునివలన [1]దేవహూతియుఁ గూఁతుల్
ముదమునఁ గనెఁ దొమ్మండ్రన్, ముదితయు మది సంతసించె మునివరుఁ డంతన్.

తే. సన్న్యసింపంగఁ గోరుట సతి యెఱింగి, యాత్మఁ బొడమినసంతాప మగ్గలింపఁ
జింత వాటిల్లఁ జెక్కిటఁ జేయ సేర్చి, పదమునను నేల వ్రాయుచుఁ బలికెఁ బతికి.

సీ. అనఘ సంతానపర్యంతంబునను గూడి, వర్తింతు ననుచుఁ బూర్వమునఁ బలికి
కూఁతుల నిచ్చితి కోమ రార నిప్పు డీ, తరుణులు పతులను దమకుఁ దార
యరసి వర్తింతురో యని భీతి నొందెదఁ, గావున నీపుత్త్రికలకుఁ దగిన
వరుల సంపాదించి పరిణయంబులు సేసి, తత్త్వసంహిత నాకుఁ దవిలి తెలుపు

తే. సుతునిఁ గృప సేసి ననుఁ గావు సుజనవినుత, యర్థిసంసారదుఃఖంబు నపనయింప
నర్హుఁడవు నీవ కావె మోహమున నింత, కాల మూరక పోయె నేగతియు లేక.

చ. [2]ఉపరతి వుట్టె నైహికసుఖోపగతానుభవంబులందు మున్
చపలతఁ గామభోగరతిసంగముఁ గోరి మహాత్మ నిన్ను న
చ్చపుఁదలఁ పొప్పఁగా దెలియఁ జాలకయున్ వరియించుటన్ భవ
త్కృప ఫలియించె ముక్తి నినుఁ గేవలభక్తి భజింపఁ గల్గదే. 830

వ. అదియునుం గాక. 831

1 'దేవహూతికిఁ గూఁతు, ర్లుదయించిరి తొమ్మండ్ర, ముదితయు' వ్రా. ప్ర. 2 'ఉపరతి వుట్టె నీయిహసుఖానుభవంబులయందు మున్న నేఁ జపలత' వ్రా. ప్ర.

చ. సమమతి నొప్పు సత్పురుషసఖ్యము సద్గతి కారణంబు నీ
చమతి విలోల దుష్పురుషసఖ్యము దుర్గతిహేతు వంచుఁ జి
త్తమునఁ దలంచి యోగిజనతాంత మిమ్ము భజింతుఁ బ్రాజ్ఞసం
గమమునఁ బుణ్యపాపములు గైకొని పొందవె యెట్టివారలన్. 832

క. అని యిట్లు వేదనాభరమున మునుకుచుఁ బలుకఁ గర్దముఁడు మనుపుత్త్రిం
గనుఁగొని సరసిజనయను వచనములు మది సంస్మరించి సతి కిట్లనియెన్. 833

క. మనుసుత నీమది దుఃఖంబునఁ బొందకు మచిరకాలమున భగవంతుం
డనఘుం డక్షరుఁడు జనార్దనుఁడు భవద్గర్భమందుఁ దగ వసియించున్. 834

క. నరనియమవ్రతనిష్ఠాచరణనియుక్తాంతరంగ సమధిక వై సం
భరితతపోధనదానస్ఫురితశ్రద్ధానుభక్తిపూర్వము గాఁగన్. 835

మ. హరి నారాయణుపాదపద్మములు సమ్యగ్భక్తిఁ బూజింపు త
త్పురుషశ్రేష్ఠుఁడు మానసంబున భవత్పూజానుసంప్రీతుఁ డై
కర మర్థిం దరుణీశిరోమణి భవద్గర్భస్థుఁ డై యుండి తాఁ
గరుణం జేయు భవన్మనోజనితశంకాగ్రంథివిచ్ఛేదమున్. 836

దేవహూతిగర్భంబున విష్ణుండు గపిలాచార్యుండు గాఁ బుట్టుట.

చ. అనవుడు దేవహూతి హృదయంబున సంతస మంది యమ్మునీం
ద్రునివచనక్రమంబునఁ బరగు భగవంతు ననంతుఁ బద్మలో
చను [1]హరి విష్ణు నర్చనము సల్పుచు నుండఁగఁ గొన్నియబ్దముల్
చనునెడ దానవాంతకుఁడు సమ్మతిఁ గార్దమ మైన తేజమున్. 837

క. ధరియించి యమ్మునీంద్రుని తరుణీగర్భంబువలన దనుజారి శమీ
తరుకోటరమున వైశ్వానరుఁ డుదయించినవిధంబునఁ జనియించెన్. 838

సీ. అయ్యవసరమున నాకాశమున దేవతూర్యఘోషంబులు దుముల మయ్యె
నందిత దేవతాబృందంబు లందంద, కురిసిరి మందారకుసుమవృష్టి
గంధర్వకిన్నరగానంబు వీతెంచె, నప్సరోగణముల యాట లొప్పె
వావిరి దిక్కులఁ గావిరి విరిసెను, దవిలి వార్ధుల[2]కలంతలును మానె
తే. సాధుజనముల మనములు సంతసిల్లె, హోమవహ్నులు ప్రభలఁ జెన్నొంది వెలిఁగెఁ
గుసుమఫలభారములనొప్పెఁ గుజములెల్ల, సర్వసస్యాళిఁ జెన్నొందె జగతియెల్ల.

వ. ఇట్టిమహోత్సవంబున దేవహూతికిం దత్త్వబోధంబుఁ గావించుకొఱకుఁ దదీయగర్భంబున నుదయించినపరబ్రహ్మస్వరూపుం డైననారాయణుని దర్శించుకొఱకు మరీచిప్రముఖమునిగణసమేతుం డై చతుర్ముఖుండు సనుదెంచి యమ్మహాత్ముని దర్శించి కర్దమదేవహూతులం గనుంగొని యిట్లనియె. 840

క. నుతచరితులార మీరలు, కృతకృత్యులు విష్ణుపూజ సేవలభక్తిఁ

1 'చరణాంబుజార్చనలు. 2 కలంకువులు' వ్రా. ప్ర.

మతి నిష్కపటుల రై చే, సితిరి తదర్చనఫలంబు ǂ సేకుఱె మీకున్. 841
క. శ్రితభయహరణుఁడు మునిజన, నుతిచరితుఁడు పరుఁడు మీమ ǂ నోరథసిద్ధిన్
వితతంబుగఁ గావించుటఁ, జతురత మీజన్మ మింక ǂ సఫలతఁ బొందెన్. 842
క. వినుఁడు సకాములరై హరి, ననుపమభక్తిన్ భజించు ǂ [1]నదె ముక్తికి జా
లును మీపుణ్యం బేమని, కొనియాడఁగ వచ్చు నీతి ǂ కోవిదులారా. 843
వ. అని వెండియుఁ గర్దమునిం గనుంగొని యిట్లను భవదీయతనూభవలు ప్రకట
శీలవ్రతాచారసంపన్నలై సమునివరేణ్యులకుం బెండ్లి సేయు మట్లయిన వారి
వలనం బ్రజాసృష్టి బహువిధంబుల వృద్ధిం బొందు నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె.
చ. అనఘ భవత్సుతుండు సముǂదంచితతేజుఁడు నై నయిమ్మహా
త్మునిఁ బరమేశు నీశు నజǂతు న్నవికారు నమేయు నచ్యుతున్
స్ననఘుని నక్షరున్ హరి నǂనంతుని నీశునిఁగాఁ దలంపు మీ
ఘనుఁడు సమస్తచేతననిǂకాయహృదీప్సితదాయి గావునన్. 845
సీ. మానితజ్ఞానవిǂజ్ఞానయోగంబులు, ననుపాయంబుల ǂ నొనరఁ జేసి
యోలిమైఁ గర్మజీǂవుల నుద్ధరించుట, కొఱకు నమ్మహితాత్మǂకుఁడు సమగ్ర
హాటకరుచిజటాǂజూటుండు నుత్ఫుల్ల, పంకజనేత్రుండుǂ బద్మవజ్ర
హలకులిశాంకుశǂలలితరేఖాంకిత, చరణతలుండును ǂ సత్త్వగుణుఁడు
తే. నగుచు నిప్పుడు సరసీరుǂహాక్షి నీకు, గర్భమందు జనించును ǂ ఘనుఁడు నీకుఁ
దత్త్వబోధంబుఁ గావించు ǂ దాన నీకు, హృదయమందుల సంశయǂమెల్లఁ బాపు.
వ. మఱియును. 847
క. నుతి కెక్కి సిద్ధగణసే, వితుఁడై ఘనసాంఖ్యయోగǂవిలసితతత్త్వ
స్థితినిరతుఁ డగుచుఁ గపిలా, ఖ్యతఁ దనరి చరించు నీజǂగత్త్రయ మెల్లన్. 848
క. అని పలికి యమ్మరీచిం, గని యుద్వాహార్థ మునిచి ǂ కమలజుఁ డంతం
దననందను లగునారద, సనకాదులఁ గూడి యాత్మǂసదనము కరిగెన్. 849
వ. అంత నా కర్దముండు కమలసంభవచోదితుం డగుచు యథోచితంబుగా నాత్మీయ
దుహితల వివాహంబు సేయం దలంచి మరీచికిం గళ యనుకన్యకను నత్రికి
ననసూయను నంగిరసునకు శ్రద్ధను బులస్త్యునకు హవిర్భువును బులహునకు
గతిని గ్రతువునకుఁ గ్రియను భృగునకు ఖ్యాతిని వసిష్ఠునకు నరుంధతిని నథ
ర్వునకు శాంతినిం గా నిజకులాచారసరణిం బరిణయంబు గావించిన వారును
గృతదారపరిగ్రహులును గర్దమకృతసంభావనాసంభావితులును నగుచు నతని
చేత ననుజ్ఞాతులై జాయాసహితు లగుచు నిజాశ్రమభూములకుం జని రిట్లు
వర్తింప యుగత్రయంబు సనుటయుం గర్దముండు (దేవోత్తముం డగువిష్ణుండు
దనమందిరంబున నవతరించి వసించి యుండం) దనచిత్తంబున నెఱింగి వివిక్తస్థలం

1 'నాయాసమె చాలును' వ్రా.ప్ర.

బునకుం జని యచ్చటఁ గపిలునికి వందనం బాచరించి యిట్లనియె. 850

సీ. చతురాత్మ విను మాత్మ కృతము లైనట్టియ, మంగళభూతక ర్మంబు లనెడి
దావాగ్నిశిఖలచే దందహ్యమాను లై, నట్టిజీవులు దుద ముట్ట లేక
పాయక సంసార బద్ధు లై యుందురు, [1]తద్భవహేతుభూ తంబు లయిన
సకలదేవతలుఁ [2]బ్ర సన్నులు నగుదురు, బహుజన్మపరిచిత ప్రాప్తయోగ
తే. చిరసమాధితపోనిష్ఠ చే వివిక్త, దేశముల యోగిజనములు ధృతుల నేమ
హానుభావు విలోకింతు రట్టిదివ్య, పురుషరత్నంబ నాయింటఁ బుట్టి తీవు. 851
వ. మఱియు సంసారచక్రపరిభ్రామ్యమాణుల మగుచు గ్రామ్యుల మయినమావర్త
నంబులును గణింపక మదీయగృహంబునం బూర్వంబునం బ్రతిశ్రుతంబులైన భవ
దీయవాక్యంబులు దప్పకుండ ననుగ్రహింప నుదయించి తని వెండియు నిట్లనియె.
క. తలపోయఁగ నప్రాకృత, బలయుక్తచతుర్భుజాది భవదవతారం
బులు నీ కనురూపము లై, పొలుపొందుం గాదె పరమ పురుష మహాత్మా. 853
వ. అదియునుం గాక. 854
క. అనయము భవదీయాశ్రిత, జనసంరక్షణముకొఱకు సమ్మతిఁ దా
ల్చినమానవరూపంబులు, ననురూపము లయ్యెఁ గాదె హరి నీ కెపుడున్. 855
క. సుమహితతత్త్వజ్ఞానా, ర్థము విద్వజ్జనగణంబు దవిలి నమస్కా-
రము లొలిఁ జేయు[3]పదపీ, ఠము గలనినుఁ బొగడ నశమె తవశల్లఁగిన్. 856
సీ. సమధికషడ్గుణై శ్వర్యకారణుఁడవు, పరమేశ్వరుండవు ప్రకృతిపురుష
మహదహంకారత న్మాత్రతత్త్వోభక, హేతుకాలాత్మవి ఖ్యాతిధృతివి
జగదాత్మకుఁడవు చి చ్ఛక్తివి నాత్మీయ, జఠరనిక్షిప్తవి శ్వప్రపంచ
మును గలసర్వజ్ఞ మూర్తివి స్వచ్ఛంద, శక్తియుక్తుండవు సర్వసాక్షి
తే. వగుచుఁ గపిలాఖ్యఁ దనరారు నట్టినీకు, ననఘ మ్రొక్కెదఁ బుత్రుండ వగుచునీవు
నాకుఁ బుట్టినకతన ఋ ణత్రయంబు, వలనఁ బాసితి నిక్క మో వరద నేను.
తే. మానితవ్రతయోగస మాధినియతిఁ, జెంది భవదీయపాదార విందయుగము
డెందమునఁ జేర్చి శోకంబు లందుఁ దొలఁగి, సంచరించెద నంచిత స్థలములందు.
క. అని యిట్లు విన్నవించిన, మునిపుంగవుఁ డైనకర్ద మునివచనంబుల్
విని భగవంతుం డగున, య్యనఘుఁడు కపిలుండు వలికె నర్మిలి దోఁపన్. 859
సీ. నాచేతఁ బూర్వంబు నం బ్రతిశ్రుత మైన, వచనముల్ దప్పక వరమునీంద్ర
నీయింటఁ బుట్టితి నీదునిర్వేతుక, భూరిదయాగుణం బున నవాప్త
సకలకాముఁడ నేను సన్ముని వేషంబు, ధరియించు టెల్ల నా కొఱకుఁ గాదు
విను మహాత్మకు లైన మునులకుఁ బరమాత్మ, గురుసద్వివేకంబు నరసి చూపు

---

1 'బహుళకాలం బిట్లు వఱలు చుండ. 2 ప్రసన్నత నొందిరి. 3 పదయుగ్మము గల...గణు
తింపంగాన్' ప్రా. ప్ర.

తే. తత్త్వబోధంబుకొలకును దాల్పఁబడిన, యంచితవ్యక్తమార్గ మైనట్టిదేహ
మని తలంపుము మత్పదధ్యానభక్తి, దీపరాయణమహిమంబు దేజరిల్ల. 860
క. సమధికనిష్ఠం గృతియో, గమునఁ సన్న్యస్తసకలకర్ముఁడవై మో
హముఁబాసి భక్తిచే మో, క్షము[1]కై భజియింపు నను వికారరహితుఁడై. 861
క. ననుఁ బరమేశుఁ బరంజ్యో,తిని ననఘు ననంతు దేవదేవు సకలభూ
తనికాయగుహాశయు నా, ద్యుని నజు నాద్యంతశూన్యు దురితవిదూరున్. 862
క. తిరముగ భవదీయాంతః, కరణసరోజాతకర్ణికాతలమున సు
స్థిరుఁ జేసి యింద్రియంబుల, నిరసించి మనోంబకమున నెఱిఁ గను మనఘా.
వ. అ ట్లని. 864
క. తనరినమోక్షము నొందెద, నని పలికినఁ గర్దముండు నమ్మునికులచం
ద్రుని వలగొని వందనములు, ఘనముగ నతిభక్తిఁ జేసి కౌతుక మలరన్.
క. మునిగణసేవిత మగువన, మునకుం జని యందు మౌనమున నిస్సంగుం
డును నగ్నిరహితుఁ డనికే, తనుఁడును నాత్మైకశరణతత్పరుఁ డగుచున్. 866
వ. పరబ్రహ్మంబుఁ జిత్తంబున నిల్పి యహంకారంబు విడిచి మమత్వంబు నిరసించి దయాగుణంబునం జేసి సకలభూతంబులందు సమత్వంబు భజియించి శాంతశేముషీగరిష్ఠుం డగుచు నిస్తరంగం బగువార్ధిచందంబున ధీరుండై నిఖిలప్రపంచంబును వాసుదేవమయంబుఁ గాఁ దలంచుచు భక్తియోగంబున భాగవతగతిం బొందె నని చెప్పి వెండియు మైత్రేయుండు విదురునిం గనుంగొని కర్దముండు వనంబునకుం జనినయనంతరంబ మాతృవత్సలుం డగుకపిలుండు బిందుసరంబున వసియించి యుండ దేవహూతి తత్త్వమార్గప్రదర్శకుం డగుతనయునిం గనుంగొని బ్రహ్మవచనంబులు దలంచుచు నిట్లనియె. 867

దేవహూతి పుత్రుండైన కపిలునిచే దత్త్వజ్ఞానంబు వడయుట.

క. అసదింద్రియ[2]ఘర్షణమున, వసుమతి నిర్విణ్ణ నగుచు వనరెడినాకీ
యసదృశమోహతమోవిని,రసనం బనఘాత్మ నీవె కరవున ఘటించున్. 868
క. పటుఘననీరంధ్రతమః,పటలపరీవృతజగత్ప్రపంచమునకు ని
క్కటిలోచనమై మహితో,త్కటరుచి వెలుఁగుదువు భానుకైవడి ననఘా.
ఉ. భూరిమదీయమోహతమముం బెడఁబాప సమర్థు లన్యు లె
వ్వారలు నీవ కాక నిరవద్య నిరంజన నిర్వికార సం
సారలతాలవిత్ర బుధసత్తమ సర్వశరణ్య ధర్మవి
స్తారక సర్వలోకశుభదాయక నిత్యవిభూతినాయకా. 870
చ. నిను శరణంబు సొచ్చెద ననింద్యతపోనిధి నన్నుఁ గావవే
యని తను దేవహూతి వినయంబున సన్నుతి సేసి వేఁడిన

1. 'భజియింపుము వివిక్తకాననమందున్' వ్రా. ప్ర. 2. మర్షణమున.

న్ననుపమసత్కృపాకలితుఁ డై కపిలుం డనురాగ మొప్ప స
జ్జననిచయాపవర్గఫలసాధన మై తగుతల్లివాక్యమున్. 871

క. విని మందస్మితలలితా, ననకమలుం డగుచు నెమ్మనమునఁ బ్రమోదం
బనయంబుఁ గడలుకొన నిజ, జననికి ని ట్లనియెఁ బరమశాంతుం డగుచున్. 872

క. విను జీవునిచిత్తము దా, ఘనభవబంధాపవర్గకారణ మది యే
చినఁ ద్రిగుణాసక్తం బగు, నను సంసృతిబంధకారణం బగు మఱియున్. 873

తే. అదియు నారాయణాసక్త మయ్యెనేని, మోక్షకారణ మగు నని మునికులాబ్ధి
చంద్రుఁ డన నొప్పుకపిలుండు జననితోడ, నర్థి వినఁ జెప్పి మఱియు ని ట్లనియెఁ బ్రీతి.

వ. మఱియుఁ జిత్తం బహంకారమమకారరూపాభిమానజాతంబు లగు (కామలోభాది) కలుషవ్రాతంబులచేత నెప్పుడు విముక్తం బై పరిశుద్ధం బగు నప్పుడు సుఖదుఃఖవివర్జితంబు (నేకరూపంబు) నై ప్రకృతికంటెఁ బరుండును బరమపురుషుండును నిర్భేదనుండును స్వయంజ్యోతియు సూక్ష్మస్వరూపుండును నితరవస్త్వంతరాపరిచ్ఛిన్నుండును నుదాసీనుండును నైనపరమాత్మునిం దదీయమహాహతౌజస్కం బైనప్రపంచంబును (జ్ఞానవైరాగ్యభక్తియుక్తం బగుమనంబుచేఁ) బొడగాంచి యోగిజనులు పరతత్త్వసిద్ధికొఱకు నిఖిలాత్మకుం డైననారాయణునందు సంయుజ్యమానం బయినభక్తిభావంబువలన నుదయించినమార్గంబునకు నితరమార్గంబులు సరి గావండ్రు [1]విద్వాంసులు సంగం బింద్రియార్థాద్యసద్విషయంబుగ నొసరింపంబడి జీవునకు నశిథిలం బగుబంధంబునకుఁ గారణం బగు ననియు నదియె సద్విషయం బైన నంతఃకరణసంయమనహేతుభూతం బగుచు సాధుజనులకు నపర్గళమోక్షద్వారం బగుననియుఁ దెలియుదురు (సహనశీలురు) సమస్తశరీరధారులకు సుహృత్తులును బరమశాంతులును గారుణికులును నై పరిత్యక్తకర్మఫలస్వభావులును (విసృష్టస్వజనబంధుజనులును) నై మత్పాదాశ్రయులును మద్గుణధ్యానపారీణులును మత్కథాప్రసంగసఫలితశ్రవణులును నగుచు (మదీయకథల నొడువుచు వినుచు) నుండుపరమభాగవతోత్తముల (నాధ్యాత్మికాది) తాపత్రయంబు దపింపఁ జేయం జాల దట్టిసర్వసంగవివర్జితు లగుపరమభాగవత (జనుల సంగం బపేక్షణీయం బది సకలదోషనివారకం బగు నట్టి) సత్సంగంబునను (సర్వప్రాణిహృత్కర్ణరసాయనంబు లగుమదీయకథాప్రసంగంబులు గలుగు) మద్గుణాకర్ణనంబునుం జేసి శీఘ్రంబుగఁ (గ్రమంబునం)[2]గైవల్యమార్గదంబులగు శ్రద్ధాభక్తు లుదయించు (నదియునుం గాక) యేపురుషుం డైన నేమి మద్విరచితజగత్కల్పనాదివిహారచింతనంబున నుదయించినభక్తిం జేసి యింద్రియసుఖంబులవలన నుదృష్టశ్రు

1. 'ఇదియ విద్వాంసులు సత్సంగంబునుంగా నజరంబునుగా నంతఃకరణసంయమనపాశభూతంబునుంగా సాధుజనులకు నపర్గళమోక్షద్వారంబునుంగాఁ దెలియుదురు' వ్రా. ప్ర. 2 'గైవల్యమార్గదం బగుభక్తి యుదయించు' వ్రా. ప్ర.

తంబులైన యైహికాముష్మికంబులవలనను విముక్తుం డగుచుఁ జిత్తగ్రహణార్థంబు ఋజువు లైనయోగమార్గంబులచే ¹సంయుక్తుం డగునట్టియోగి ప్రకృతిగుణసేవనంబుచేత వైరాగ్యగుణవిజృంభితం బైనజ్ఞానయోగంబుచేతను మదర్పితభక్తియోగంబుచేతను బ్రత్యగాత్మకుండ నైననన్ను నంతఃకరణనియుక్తునిం గావించు నని చెప్పిన విని దేవహూతి కపిలున కిట్లనియె. 875

క. ఏభక్తి భవద్గుణపర, మై భవపాపప్రణాశ మై ముక్తిశ్రీ
లాభము రయమునఁ జేయునొ, యాభక్తివిధంబుఁ దెలియ నానతి యీవే. 876

వ. అదియునుం గాక భవదుదితం బయినయోగంబును దదంగంబులును దద్గతతత్త్వావబోధంబును ససాకల్యంబుగ మందబుద్ధి నైననాకు స్ఫుటంబుగాఁ దెలియ నానతి మ్మనినఁ గపిలుం డిట్లనియె. 877

సీ. జనని మనుపుత్రి విను మహీసకలపదార్థప, రిజ్ఞానతత్త్వపారీణ మగుచు
నామ్నాయవిహితకర్మాచారములు గల్గి, తివుట మై వర్తించు దేవగణము
ప్రాణి నైసర్గికం బైననిర్హేతుక, మగుభగవత్సేవ నగలి ముక్తి
కంటె గరిష్ఠంబు గావున నదియు భుక్తాన్నంబు జీర్ణంబు నందఁ జేయు

తే. దీప్తజఠరాగ్నిగతి లింగదేహనాశ, కంబు గావించు నదియును గాక విష్ణు
భక్తివైభవములఁ దేటపఱుతు వినుము, సద్గుణవ్రాత యోగలక్షణసమేత.

చ. అమలినభక్తిఁ గొందఱు మహాత్ములు మచ్చరణారవిందయు
గ్మము ప్రాపయంబునన్ నిలిపి కౌతుకులై యితరేతరానురా
గముల మదీయదివ్యతనుపౌరుషముల్ గొనియాడుచుండి మో
క్షము మదిఁ గోర నొల్ల రనిశంబు మదర్పితసర్వకర్ములై. 879

సీ. పరికింపఁ గొందఱు భాగవతోత్తముల్, ఘనత కెక్కినపురాతనము లైన
చారుప్రసన్నవక్త్రారుణాలోచనములు గల్గి వరదానకలితములుగఁ
దనరుమద్దివ్యావతారవైభవములు, మది నొప్పఁ దమయోగమహిమఁ జేసి
యనుభవించుచుఁ దదీయాలాపములు సంస్తుతించుచుఁ దివుటఁ దద్దివ్యవిలస

తే. దవయవోదారసుందరరసవిలాస, మందహాసమనోహరమధురవచన
రచనచే నపహృతమనఃప్రాణు లగుచు, నెలమి నుందురు నిశ్శ్రేయసేచ్ఛ లేక.

మ. కణఁకన్ వారలు వెండి మోక్షనిరపేక్షస్వాంతులై యుండియు
న్నణిమాద్యష్టవిభూతిసేవితము నిత్యానందసంధాయియున్
గణనాతీతము నప్రమేయము సమగ్రశ్రీకమున్ సర్వల
క్షణయుక్తంబును నైనమోక్షపదవిం గైకొందు రత్యున్నతిన్. 881

వ. ఇట్లు పొంది. 882

1. 'యోగయుక్తుం డగుచుఁ బ్రకృతిగుణంబులఁ గైకొనక జ్ఞానవైరాగ్య...మదర్పితభక్తిం జేసియు నతినూత్నకుం డైననన్ను నంతఃకరణ' వ్రా. ప్ర.

క. తనరుదు రప్పుణ్యాత్ములు, జనయిత్రి మదీయకాలచక్రగ్రసనం
బును బొందక నిత్యం బగు, ననుపమసుఖవృత్తి నుందు రది యెట్లన్నన్. 883

మ. [1]సముఁడై స్నేహముచే సుతత్వమును విశ్వాసంబుచేతన్ సఖి
త్వముఁ జాలన్ హితవృత్తిచేతను సుహృత్త్వంబున్ సుమంత్రోపదే
శముచేతన్ నిజదేశికుం డనఁగ నిచ్చల్ పొల్చుచు న్నిష్టదై
వము నై వారికిఁ గాలచక్రభయముల్ వారింపుదుం గావునన్. 884

వ. అని యిట్లు దెలుపుచు మఱియు నిట్లనియె. 885

చ. విను మది గాక యీభువి దివిం బలుమాఱుఁ జరించునాత్మ దా
ధనపశుపుత్రమిత్రవనితారతిపైఁ దగులంబు మాని న
న్ననఘుని విశ్వతోముఖు ననన్యగతిన్ భజియించెనేని వా
నిని ఘనమృత్యురూపభవనీరధి నేఁ దరియింపఁ జేయుదున్. 886

సీ. పూని ప్రధానపూరుషనాయకుండను, భగవంతుఁడను జగత్ప్రభుఁడ నైన
నాకంటె నన్యులఁ గైకొని తగిలిన, యాత్మలు భవభయం బందు నెపుడుఁ
గావున నాయాజ్ఞఁ గడవంగ నోడుటఁ, జేసి వాయువు వీచు శిఖి వెలుంగు
నినుఁడు దపించుఁ దా నింద్రుండు వర్షించు, భయమంది మృత్యువు పరువువెట్టుఁ

తే. గాన విజ్ఞానవైరాగ్యకలిత మైన, భక్తియోగంబునం జేసి పరమపదము
కొఱకు నయ్యోగివరులు మచ్చరణభజను, లగుచుఁ జరియింపుదురు నిర్భయాత్ము
లగుచు.

క. గురుభక్తిం జిత్తము మ, త్సర మై విలసిల్లునంతపర్యంతము స
త్పురుషుల కిహలోకంబునఁ, జిరతరమోక్షోదయంబు సేకుఱు చుండున్. 888

క. అని యిట్లు సన్మునీంద్రుఁడు, జననికి హరిభక్తియోగసంగతి నెల్లన్
వినిపించి వెండియును ని, ట్లనియెన్ సమ్మోదచిత్తుఁ డగుచుఁ గడంకన్. 889

వ. అవ్విధంబున భక్తియోగప్రకారంబు సెప్పితి నింకఁ దత్త్వలక్షణంబు వేఱువేఱ యెఱింగింతు నేతత్త్వగుణంబుల నెఱింగి నరులు ప్రకృతిగుణంబులవలన విముక్తు లగుదురు హృదయగ్రంథివిచ్ఛేదకంబు(నాత్మదర్శనరూపంబు) నగునాజ్ఞానం బాత్మకు నిఃశ్రేయసకారణంబు గావున దాని నెఱింగింతు నందు నాత్మకు స్వరూపం బెట్టి దనిన ననాదియుఁ బురుషుండును సత్త్వాదిగుణశూన్యుండును బ్రకృతిగుణవిలక్షణుండును బ్రత్యక్స్వరూపుండును స్వయంప్రకాశుండును నెవ్వం డెవ్వనితోడ నీవిశ్వంబు సమన్వితం బగు నతండు [1]గుణత్రయాత్మకత్వంబున వ్యక్తంబును భగవత్సంబంధియు నగు ప్రకృతియందు యదృచ్ఛచే లీలావశంబునం బ్రవేశించిన నాప్రకృతి గుణత్రయమయం బై స్వరూపం బయిన ప్రజాసర్గంబుఁ జేయం గనుంగొని యప్పుడు మోహితుం డయి విజ్ఞానతిరోధానంబునం జేసి గుణత్రయాత్మకం బయిన ప్రకృత్యధ్యాసంబున నన్యోన్యమేళనం బగుటయు నంతం బ్రకృతి

1. సమతన్. 2 'దేవసంబంధి యై గుణత్రయసూక్ష్మావస్థలఁ బ్రకృతియందు లీలావశ' వ్రా. ప్ర.

గుణంబుఁ దనయందు నారోపించుకొని క్రియమాణంబు లగుకార్యంబులవలనఁ గర్తృత్వంబు గలిగి సంసారబద్ధుండై పారతంత్ర్యంబు గలిగి యుండుఁ గర్తృత్వశూన్యుం డగునీశ్వరుండు సాక్షి యగుటం జేసి యాత్మకుం గార్యకారణకర్తృత్వంబులు ప్రకృత్యధీనంబు లనియు సుఖదుఃఖభోక్తృత్వంబులు ప్రకృతివిలక్షణుం డయినపురుషుని వనియు నెఱుంగుదు రని చెప్పిన విని దేవహూతి గపిలున కిట్లనియెఁ బురుషోత్తమా ప్రకృతిపురుషులు (సదసదాత్మకప్రపంచంబునకుఁ) గారణభూతులు గావున వానిలక్షణంబు సదసద్వివేకపూర్వకంబుగా నానతిమ్ము నిన భగవంతుం డైనకపిలుం డిట్లనియె. 890

క. క్రమమునఁ ద్రిగుణము నవ్యక్తము నిత్యము సదసదాత్మకము మఱియుఁ బ్రధా
నము ననఁగాఁ బ్రకృతివిశేషము లనియు విశిష్ట మనిరి సద్విదు లెలమిన్. 891

వ. అందుఁ బ్రకృతి చతుర్వింశతితత్త్వాత్మకం బై యుండు నది యె ట్లనినం బంచమహాభూతంబులును బంచతన్మాత్రలును జ్ఞానకర్మాత్మకంబు లయినత్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణంబులు వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబులు ననుదశేంద్రియంబులును మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబు లనునంతఃకరణచతుష్టయంబును నను చతుర్వింశతితత్త్వాత్మకం బైనసగుణబ్రహ్మసంస్థానంబు సెప్పితి నిటమీఁదఁ [1]గాలం బనుపంచవింశకతత్త్వంబు సెప్పెద నది గొందఱు పురుషశబ్దవాచ్యుం డైన యీశ్వరునిపౌరుషంబు గాలశబ్దంబునఁ జెప్పంబడు నందు రందు నహంకారమోహితుం డై (ప్రకృతి నొందుజీవుం డుభయంబుఁ జెందుఁ) బ్రకృతిగుణసామ్యంబునం జేసి వర్తించి నిర్విశేషుం డగుభగవంతునిచేష్టావిశేషంబు (దేనివలన నుత్పన్నం బగు నదియ) కాలం బని చెప్పంబడు [2]నదియు జీవరాశ్యంతర్గతం బగుటం జేసి పురుషుం డనియు వాని బహిర్భాగవ్యాప్తిం జేసి కాలం బనియుఁ జెప్పంబడు నాత్మమాయం జేసి తత్త్వాంతర్గతుం డయినజీవునివలన క్షుభితం (బయి జగత్కారణం) బగుప్రకృతియందుఁ బరమపురుషుండు దనవీర్యంబు వెట్టిన నా ప్రకృతి హిరణ్మయం బైనమహత్తత్త్వంబు వుట్టించె నంత సకలప్రపంచ[3]బీజభూతుండును లయవిక్షేపశూన్యుండును నగునీశ్వరుండు దనసూక్ష్మవిగ్రహంబునందు (నాత్మగతం బైన) మహదాదిప్రపంచంబుల [4]వెలిఁగించుచు స్వతేజోవిపత్తిం జేసి యాత్మప్రస్వాపనంబు [5]సేయునట్టితమంబును గ్రసించె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 892

క. దివ్య మగువాసుదేవాదివ్యూహచతుష్టయంబు త్రిజగములందున్
సేవ్యం బని చెప్పం బడు, భవ్యగుణా దాని నెఱుఁగఁ బలికెద నీకున్. 893

సీ. సత్త్వప్రధాన మై స్వచ్ఛ మై శాంత మై, యూర్మిషట్కంబుల నోసరించి

---

1 'గాలపురుషుండు పంచవింశకుం డనంబడు. 2 నదియు నంతఃప్రదేశంబునఁ బురుషుం డనియు బహిఃప్రదేశంబునఁ గాలం బనియుఁ జెప్పంబడు. 3 కారణుండును. 4 జూచుచు స్వతేజో, 5 సేయ నది తమ స్సయ్యె నని చెప్పి వెండియు' వ్రా. ప్ర.

సురుచిరషాడ్గుణ్యపరిపూర్ణ మై నిత్య, మై భక్తజనసేవ్య మై తనర్చి
వల నొప్పుచుండునవ్వాసుదేవవ్యూహ, మంత మహత్తత్వమందు నోలి
రూఢిఁ గ్రియాశక్తిరూపంబు గల్గున,హంకార ముత్పన్నమయ్యె నదియు

తే. సరవి వైకారికంబుఁ దైజసముఁ దామ
సంబు నా మూఁడుదెఱఁగుల జరగు నందుఁ
దనగు వైకారికము మనస్సునకు నింద్రి
యములకును గగనముఖభూతముల కరయ. 894

వ. అది దేవతారూపంబున నుండుఁ దైజసాహంకారంబు బుద్ధిప్రాణంబులుం గలిగి యుండుఁ దామసాహంకారం బింద్రియమేళనంబున నర్థమాత్రం బై యుండు మఱియును. 895

సీ. అట్టియహంకారమం దధిష్ఠించి సా,హస్రఫణామండలాభిరాముఁ
డై తనరారుననంతుఁడు సంకర్ష,ణుం డనఁ దగుపురుషుండు ఘనుఁడు
మహితభూతేంద్రియమానసమయుఁడు నై, కర్తృత్వకార్యత్వకారణత్వ
ప్రకటశాంతత్వఘోరత్వమూఢత్వాది, లక్షణలక్షితోల్లాసి యగుచు

తే. నుండు నమ్మేటి రెండవవ్యూహ మనఁగ, ఘనవికారంబుఁ బొందువైకారికంబు
వలనవినుము[1]మనస్తత్వమెలమిఁబుట్టె,మఱియువైకారికంబునమాఁత వినుము.

వ. [2]సామాన్యచింతయు విశేషచింతయు ననం దగుసంకల్పవికల్పంబులం జేసి కామసంభవం బయ్యె నదియ యనిరుద్ధాఖ్యం బగునవ్యూహం బదియ హృషీకంబులకు నధీశ్వరం బయి సకలయోగీంద్రసేవ్యం బగుచు శరదిందీవరశ్యామం బయి యుండు వెండియుం దైజసంబువలన బుద్ధితత్త్వంబు పుట్టె దానిలక్షణంబులు ద్రవ్యప్రకాశకం బై సంజ్ఞానంబును నింద్రియానుగ్రహంబును సంశయంబును మిథ్యాజ్ఞానంబును నిద్రయు నిశ్చయంబును స్మృతియు ననం దగి యుండు మఱియుఁ దైజసాహంకారంబువలన జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియంబులును గ్రియాజ్ఞానసాధనంబులును గలిగి యుండుఁ బ్రాణంబునకుం గ్రియాశక్తియు బుద్ధికి జ్ఞానశక్తియు నగుటం జేసి యింద్రియంబులకుఁ దైజసత్వంబు గలిగి యుండు భగవచ్ఛక్తిప్రేరితం బయినతామసాహంకారంబువలన శబ్దతన్మాత్రంబు పుట్టె దానివలన నాకాశంబును నాకాశంబువలన శ్రోత్రేంద్రియంబును బుట్టె శ్రోత్రంబు శబ్దగ్రాహి యయ్యె శబ్దం బర్థంబునకు నాశ్రయం బై శ్రోతకు [3]జ్ఞానజనకం బయ్యె మఱియు శబ్దతన్మాత్రంబువలన నాకాశం బయి యాయాకాశంబు భూతంబులకు బాహ్యాభ్యంతరంబుల నవకాశం బిచ్చుటయు నాత్మప్రాణేంద్రియాదులకు నాశ్రయం బగుటయు ననులక్షణంబులు గలిగి యుండుఁ [4]గాలగతిచే

1. తమస్తత్త్వ. 2. 'అది యెట్టు లంటేని సామాన్య... కామసంభవం బనంబడు నెద్ది యనిరుద్ధా' అ. ప్ర. 3. జ్ఞాపకం బయ్యె. 4. నభశ్శబ్దతన్మాత్రంబువలన స్పర్శంబును.

వికారంబు నొందు శబ్దతన్మాత్రలక్షణం బగునభంబువలన స్పర్శంబును స్పర్శంబు వలన వాయువును వాయువుచే స్పర్శగ్రాహి యై త్వగింద్రియంబును (బుట్టె) మృదుత్వంబును గఠినత్వంబును శైత్యంబును నుష్ణత్వంబును ననునివి (స్పర్శంబునకు స్పర్శత్వం బని) చెప్పంబడుమఱియు వాయువునకుఁ జాలనంబును (పరస్పర విభాగకరణంబును దన్మేళనంబును [1]ద్రవ్యశబ్దనేతృత్వంబును నగు నందు గంధవంతం బగు ద్రవ్యంబును ఘ్రాణేంద్రియంబు నొందించుట ద్రవ్యనేతృత్వంబు దూరస్థం బగుశబ్దంబును శ్రోత్రేంద్రియగ్రాహ్య మగున ట్లొనరించుట శబ్దనేతృత్వంబు సర్వేంద్రియాత్మకత్వంబు ననునవి లక్షణంబు లై యుండు (దైవప్రేరితం బై) [2]స్పర్శతన్మాత్రగుణకం బగువాయువువలన రూపంబును దాని వలనఁ దేజంబును బుట్టె (రూపంబు నేత్రేంద్రియగ్రాహకం బయ్యె) నేత్రగతం బయినరూపంబునకు నుపలంభకత్వంబును ద్రవ్యాకార[3]సమత్వంబును ద్రవ్యంబునకు నుపసర్జనం బగుటయు ద్రవ్యపరిణామప్రతీతియు నివి రూపవృత్తు లనంబడుఁ దైజసంబునకు సాధారణంబు లగుధర్మంబులు ద్యోతం బనం బ్రకాశంబు పచనం బనఁ దండులాదులపాకంబు పిపాసానిమిత్తం బైన పానంబు (క్షున్నిమిత్తకం బైన) యోదనంబు (హిమమర్దనం బగు) శోషణంబు ననునివి వృత్తు లై యుండురూపతన్మాత్రంబువలన దైవచోదితం బై వికారంబు నొందు తేజస్సువలన రసతన్మాత్రంబు వుట్టె రసతన్మాత్రంబువలన జలంబు వుట్టె జిహ్వాయనురసనేంద్రియంబు రసగ్రాహకం బయ్యె నారసం బేకం బై యుండియు భూతవికారంబునం జేసి కషాయ తిక్త కట్వమ్ల మధు రాదిభేదంబుల ననేకవిధం బయ్యె వెండియు సాంసర్గికద్రవ్యవికారంబునం జేసి యార్ద్రం బగుటయు ముద్దగట్టుటయుఁ దృప్తిదాతృత్వంబును జీవనంబును దద్వైక్లబ్యనివర్తనంబును మృదూకరణంబును దాపనివారణంబును గూపగతం బయినజలంబు దివియ మఱియు నుద్గమించుటయు ననునివి జలవృత్తు లనంబడు రసతన్మాత్రంబువలన దైవచోదితం బై వికారంబునం బొందినజలంబువలన గంధతన్మాత్రంబు వుట్టె దాని వలనం బృథ్వియుఁ గలిగె ఘ్రాణంబు గంధగ్రాహకం బయ్యె నందు గంధం (బేకంబయ్యు వ్యంజనాదిగతం బయి)హింగ్వాదినిమిత్తం బయిన(మిశ్రగంధంబను కరంభంబును గృంజనాదిగతం బయిన)పూతిగంధంబును ఘనసారాదినిమిత్తం బైనసుగంధంబును (శతపత్త్రాదిగతం బగుశాంతగంధంబును లశునాదిగతం బైనయుగ్రగంధంబును బర్యుషితచిత్రాన్నాదిగతం బయినయామ్లగంధంబును ద్రవ్యావయవవైషమ్యంబునం జేసి) యనేకవిధం బై యుండు నదియునుం గాక ప్రతిమాదిరూపంబులం జేసి సాకారతాపాదనం బగుభావనంబును జలాదివిలక్షణ

---

1. ద్రవ్యసంబంధంబును ద్రవ్యశబ్దంబులకుం బ్రాపకత్వంబును సర్వేంద్రియవ్యాపకత్వంబు ననులక్షణంబు లై యుండు. 2 వాయుస్పర్శతన్మాత్రంబువలన రూపంబును. 3. సమర్థకత్వంబు.

త్రయాంతరనిరపేక్షం బయినస్థితియు జలాద్యాధారత యనుధారణంబును నాకా
శాద్యవచ్ఛేదకత్వంబును సకలప్రాణిపుంస్త్వాభివ్యక్తీకరణంబును ననునివి పృథ్వీ
వృత్తులనంబడు నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె నభో(సాధారణ)గుణ(శబ్ద)విశేష
(గ్రాహక)ంబు శ్రోత్రంబును వాయ్వ(సాధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక)ంబు స్పర్శం
బును దేజో(సాధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక)ంబుచక్షురింద్రియంబును నంభో
(సాధారణ)గుణవిశేష(గ్రాహక)ంబురసనేంద్రియంబును భూమ్య(సాధారణ)గుణ
విశేష(గ్రాహక)ంబు ఘ్రాణేంద్రియంబు[1]ను నాకాశాదిగుణంబు లగుచు శబ్దాది
కార్యంబు లగువాయ్వాదులందుఁ గారణాన్వయంబున నన్నిటికిం బృథ్వీసంబం
ధంబు గలుగుటం జేసి భూమియందు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులు గలుగుట
మహదాదిపృథివ్యంతంబు లగునీయేడుతత్త్వంబులు పరస్పరమిళితంబు లై
భోగాయతనం బగుపురుషునిం గల్పింప సమర్థంబు లై యున్నం జూచి (కాలా
దృష్టసత్త్వాదులం గూడి) జగత్కారణుండును (త్రై)గుణ్యావిశిష్టుండును సశేష
నియామకుండును నిరంజనాకారుండును నగు)సర్వేశ్వరుం డందుఁ బ్రవేశించు
నంత నన్యోన్యక్షుభితంబు లై మిళితంబు లైనమహదాదులవలన నధిష్ఠాతృ
చేతనరహితం బగులోకయండంబు పుట్టె నందు. 897

సీ. గురుశక్తితో విరాట్పురుషుండు సంభవం, బయ్యె నయ్యండంబు నర్థిఁ బోదివి
యంబుముఖావరణంబు లోకోత్కటికి, దశగుణితంబు లై తవిలి యావ
రణము లై యుండును గ్రమమున లోకంబు,లకు మేలుకట్లపోలికఁ దనర్చు
పంకజోదరునిరూపము విలసించును, లోలత [2]జలముఁ బోఁ దేలు చున్న

తే. హేమమయమైనయండంబులో మహాను,భావుఁడభవుండుహరిదేవదేవుఁ డఖిల
జేత నారాయణుఁడు ప్రవేశించి యపుడు, విష్ణుపదభేదనంబు గావించి యందు.

సీ. కరమొప్పఁగా విరాట్పురుషుండు వెలుఁగొందు, నావిరాట్పురుషునియాననంబు
వలనను వాణియు వాణితో వహ్నియు, నాసంబువలనఁ [3]బ్రాణములఁ గూడి
ఘ్రాణేంద్రియం[4]బయ్యె ఘ్రాణంబువలనను, వాయువులును బ్రాణవాయువులును
నందు నక్షులు పక్షువందు సూర్యుండును, నం దభిధ్యానంబు నర్థిఁ జేయఁ

తే. గర్ణములు జాత మయ్యెఁ దత్కర్ణసమితి
వలన శ్రోత్రేంద్రియంబు దిక్కులును గలిగెఁ
[5]ద్వక్కుచే శ్మశ్రురోమవితానకములు
నోషధివ్రాతమును భవ మొందెమఱియు. 899

తే. దానివలనను మేఢ్రంబు గానఁబడియెఁ, బరఁగ రేతంబువలన నాపంబు పుట్టె

1. ‘వాయువీర్యకారణంబు లగుటంజేసి శబ్దస్పర్శములు వాయుగతంబు లిన్నింటికిం బృథ్వీ... గంధంబులు గలుగుట నివి యన్నియు ననంహతంబులై యున్నం జూచి. 2 జలధిలో. 3 ఘ్రాణమును. 4 బులు రసధారణంబును. 5 ద్వక్కువలనను రోమవితానములును’ వ్రా.ప్ర.

గుదమువలన నపానంబుఁ నుదయమయ్యె, దానివలనను మృత్యువు దగ జనించె.

క. కరములవలనను బలమును, నిరవుగ నారెంటివలనఁ నింద్రుఁడుఁ బాదాం
బురుహంబులవలన గతియు, నరుదుగ నారెంటివలనఁ హరియును గలిగెన్. 900

క. ఘననాడీపుంజమువల, నను రక్తము దానివలనఁ నదులును నుదరం
బున నాఁకలియును దప్పియు, ననయము నారెంటివలనఁ నబ్ధులు పుట్టెన్. 901

క. వినుహృదయమువలనను మనము, మనమునఁ దుహినకరుఁడుఁ బుద్ధియుఁ జిత్తం
బున[2]బ్రహ్మయు క్షేత్రజ్ఞుం, డును గలిగిరి యవ్విరాజుఁ గ్రముఁ బూనిపతిన్. 902

వ. [3]మఱియు విరాట్పురుషునం దుదయించినవ్యష్టిరూపంబు లగునాకాశాదిభూతం బులును శబ్దంబు మొదలగుభూతతన్మాత్రంబులును వాగాదీంద్రియజాతంబును దదధిదేవతలును దమంతన సమష్టిరూపుం డగుక్షేత్రజ్ఞుం బ్రవృత్తిప్రవర్తకుం జేయ నసమర్థంబుల య్యె నట్లనిన దేవాధిష్ఠితంబు లగునింద్రియంబులు దాము వేర్వేఱ యయ్యాత్మకుం బ్రవృత్త్యున్ముఖుం జేయ నోపక క్రమంబునం దత్త దధిష్ఠానాదుల నొందె నందు నగ్ని వాగింద్రియంబుతోడ ముఖంబు నొంది ప్రవర్తించిన విరాట్కార్యం బగువ్యష్టిశరీరజాతం బనుత్పన్నం బయ్యె నంత నాసయు ఘ్రాణేంద్రియంబుతోడ వాయువుం గూడిన నట్టిద యయ్యె నాది త్యుండు చక్షురింద్రియంబుతోడ నేత్రంబుల నొందిన వృథాభూతం బయ్యె దిగ్దేవతాకం బగుకర్ణంబు శ్రోత్రేంద్రియంబుతోఁ గూడిన విరాట్కార్య ప్రేరణాయోగ్యం బయ్యె నోషధులు రోమంబులం ద్వగింద్రియంబుఁ జెంద విఫలం బయ్యె నద్దైవం బగుమేఢ్రంబు రేతంబు నొందినఁ దత్కార్యకరణా దక్షం బయ్యెఁ బడంపడి గుదంబు మృత్యువుతోడ నపానేంద్రియంబుఁ జేరిన నది హైన్యంబు నొందె విష్ణుదేవతాకంబు లగుచరణంబులు గతితోఁ గూడిన ననీశ్వరంబు లయ్యెఁ బాణీంద్రియంబు లింద్రదైవతంబు లగుచు బలంబు నొం దిన శక్తిహీనంబు లయ్యె మఱియు నాడులు నదీకంబు లై లోహితంబు నొం దిన నిరర్థకంబు లయ్యె నుదరంబు సింధువులతోడం జేరి క్షుత్పిపాసలం బొం దిన వ్యర్థం బయ్యె హృదయంబు మనంబుతోడం జంద్రు నొందిన నూరక యుండె బుద్ధి బ్రహ్మాధిదైవతం బై హృదయంబు నొందిన నిష్ఫలం బయ్యెఁ జిత్తం బభిమానంబుతో రుద్రునిం జెందిన విరాట్కార్యజాతం బనుద్భూతం బయ్యె నంతఁ జైత్యుం డగుక్షేత్రజ్ఞుండు హృదయాధిష్ఠానంబు నొంది చిత్తంబుతోడం బ్రవేశించిన విరాట్పురుషుండు సలిలకార్యభూతబ్రహ్మాండంబు నొంది ప్రవృత్త్యు న్ముఖుండు డయ్యె సుప్తుం డగుపురుషునిం బ్రాణాదులు దమబలంబుచే భగవ దప్రేరితంబు లగుచు నుత్థాపనాసమర్థంబు లగుచందంబున నగ్న్యాదులు స్వాధిష్ఠానభూతంబు లగునింద్రియంబులతోడ దేవాదిశరీరంబుల నొందియు

1 నాడియు. 2 నెగడినక్షేత్ర. 3 ఇది వ్రాఁతప్రతుల నెల్ల లేదు.

ననక్తంబు లయ్యె ననిఁ మఱియు[1] నవ్విధాత్మపురుషుని ననవరతభక్తిం జేసి విరక్తులై యాత్మలయందు వివేకంబు గలమహాత్ములు చింతింపుదు రనియుఁ బ్రకృతిపురుష వివేకంబున మోక్షంబును బ్రకృతిసంబంధంబున సంసారంబును గలుగు నని యుఁ జెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 903

సీ. జననుతి సత్త్వరజస్తమోగుణమయ, మైనప్రాకృతకార్య మగుశరీర [వలనఁ
గలఁ డయ్యుఁ బురుషుండు గడఁగి ప్రాకృతములు, నగుసుఖదుఃఖమోహముల
గని మనురక్తుండు గాఁడు వికారవిహీనుఁడు త్రిగుణరహితుఁడు నగుచు
బలసి నిర్మలజలప్రతిబింబితుం డైన, దినకరుభంగి వర్తించునట్టి

తే. యాత్మ ప్రకృతిగుణంబులయందుఁ దగులు
వడి యహంకారమూఢుఁ డై తొడరి తాను
గడఁగి నిఖిలంబునకు నెల్లఁ గర్త నని ప్ర
సంగవశతను బ్రకృతిదోషములఁ బొంది. 904

క. సుర తిర్యఙ్మనుజ స్థావరరూపము లగుచుఁ గర్మవాసనచేతం
బర మైనమిశ్రయోనులఁ దిరముగ జనియించి సంసృతిం గైకొని తాన్. 905

క. పూని చరించుచు విషయధ్యానంబునఁ జేసి స్వాప్నికార్థాగమసం
ధానమురీతి నసత్పథమానసుఁ డగుచుఁ భ్రమించు మతిలోలుం డై. 906

వ. అట్లు గావున. 907

తే. పూని మోక్షార్థి యగువాఁడు దీనిఁ దీవ్రభక్తియోగంబుచేత విరక్తిఁ బొంది
మనము వశముగఁ జేసియమనియమాధి, యోగమార్గక్రియాభ్యాసయుక్తిఁ జేసి.

సీ. శ్రద్ధాగరిష్ఠుఁ డై సత్య మైనట్టిమ, ద్ధ్యానంబు మత్పాదసేవనంబు
వర్ణితమత్కథాకర్ణనంబును సర్వ, భూతసమత్వ మజాతవైర
మును బ్రహ్మచర్యంబు ఘనమౌన[2]మాదిగాఁ, గలనిజధర్మసంగతులఁ జేసి
సంతుష్టుఁడును మితాశనుఁడు నేకాంతియు, మననశీలుఁడు వీతమత్సరుండు

తే. నగుచు మిత్రత్వమునఁ గృపఁ దగిలి యాత్మ, కలితవిజ్ఞాని యై బంధకంబు లైన
ఘనశరీరపరిగ్రహోత్కంఠయందు, నాగ్రహముసేసి వర్తింపఁ దగును మఱియు.

వ. జీవేశ్వరతత్త్వజ్ఞానంబునం జేసి నివృత్తం బయినబుద్ధి దదవస్థానంబునుం గలిగి దూరీభూతేతరదర్శనుం డై జీవాత్మజ్ఞానంబునం జేసి చక్షురింద్రియంబున సూర్యుని దర్శించుచందంబున నాత్మనాయకుం డయినశ్రీమన్నారాయణుని దర్శించి

1 'నమ్మహాత్ముని ననన్యభక్తిం జేసి విరక్తు లై యాత్మలందు వివేకంబు గలమహాత్ములు చింతింతు రని చెప్పి వెండియునిట్లనియెఁ బ్రకృతిపురుషవివేకజ్ఞానంబున మోక్షం బెఱుంగుము ప్రకృతిసంబంధంబువలన నైనసంసారస్వరూపం బెఱింగించెద నాకర్ణింపుము' ప్రా. ప్ర.

2 మును నాదిగాఁ గలధర్మసంగతులఁ జేసి.

[1]నిరుపాధికం బై మిథ్యాభూతం బగు నహంకారంబున సద్రూపంబుచేఁ బ్రకాశ మానం బగుచుఁ బ్రధానకారణంబునకు నధిష్ఠానంబును గార్యంబునకుఁ జక్షువుం బోలెఁ బ్రకాశంబును సమస్తకార్యకారణానుస్యూతంబును బరిపూర్ణంబును సర్వవ్యాపకంబును నగు బ్రహ్మంబును బొందు నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె.

సీ. విను మాత్మవేత్తకు విష్ణుస్వరూపంబు, నెఱుఁగంగఁ బడు నది యెట్లటన్న
గగనస్థుఁ డగుదినకరుకిరణచ్ఛాయ, జలముల గృహకుడ్యజాలకముల
వలనఁ దోఁచిన ప్రతిఫలితంబుచేత నూహింపంగఁ బడిన యయ్యినుని పగిది
నగ్ధి మనోబుద్ధ్య[2]హంకరణత్రయ, నాడీప్రకాశముల నెఱుంగ

తే. వచ్చు నాత్మస్వరూపంబు వలఁతి గాఁగఁ, జిత్తమునఁ దోఁచు సంచితశ్రీఁ దనర్చి
యమ్మహామూర్తి సర్వభూతాంతరాత్ముఁ, డగుట నాత్మజ్ఞులకుఁ గాననగును మఱియు.

వ. జీవుండు సుషుప్త్యాఖ్యావస్థయందుఁ బరమాత్మానుషక్తుం డైన భూతాదితత్త్వంబులు లీనంబు లై ప్రకృతియందు నాసనామాత్రంబు గలిగి యకార్యకరణంబులు గాకున్న సుషుప్తిసమయంబునం దాను నిస్తంద్రుం డగుచు నితరంబుచేతఁ గప్పంబడనివాఁ డై పరమాత్మానుభవంబు సేయుచుండు నని చెప్పిన విని దేవహూతి యి ట్లనియె. 912

సీ. విమలాత్మ యీపృథివికిని గంధమునకు, సలిలంబునకును రసంబునకును
నన్యోన్య మగు నవినాభావసంబంధ, మైనసంగతిఁ బ్రకృత్యాత్మలకును
సతతంబు నన్యోన్యసంబంధ మై యుండు, బ్రకృతిచే నయ్యాత్మ పాయు టెట్లు
తలపోయ నొకమాటు తత్త్వబోధముచేత, భవభయంబుల నెల్లఁ బాయు టెట్లు

తే. చచ్చి క్రమ్మఱఁ బుట్టనిజాడ యేది, యున్నియుఁ దెలియ నానతి యిచ్చి నన్నుఁ
గరుణ రక్షింపవే దేవగణనిషేవ్య, భక్తలోకానుగంతవ్య పరమపురుష. 913

వ. అనిన భగవంతుం డి ట్లనియె ననివృత్తం బయిన స్వధర్మంబునను నిర్మలాంతఃకరణంబునను సునిశ్చితం బైన మద్భక్తియోగంబునను (సత్కథా)శ్రవణసంపాదితం బైన వైరాగ్యంబునను (దృష్టప్రకృతిపురుషయాథాత్మ్యం బగు జ్ఞానంబునను బలిష్ఠం బయి కామానభిష్వంగం బగు విరక్తివలన) దపోయుక్తం బయిన యోగంబునను దీవ్రం బయిన చిత్తైకాగ్రితం జేసి పురుషుని దగు ప్రకృతి దందహ్యమానం బై తిరోధానంబునం బొందు నదియునుం గాక యరణిగతం బైన వహ్ని(చే నరణి దహింపంబడుచందంబున) జ్ఞానంబునను దత్త్వదర్శనంబుననుం జేసి నిరంతరంబు బలవంతంబును [3]దృష్టదోషంబును నగు ప్రకృతి జీవునిచేత భుక్తభోగ యై విడువంబడు నని చెప్పి. 914

---

1 'విముక్తలింగశరీరుం డై సదా ప్రకాశమానజ్ఞానంబు గలిగి సత్పురుషబాంధవుం డై శత్రుమిత్రసమదర్శనుం డై నయాత్మసమానాధికరహితుండును బ్రహ్మత్వాదిశబ్దవాచ్యుండును సమస్తపదార్థానుస్యూతుండును నగుచు సర్వేశ్వరుం బొందు నని వెండియు.' 2 'హంకారత్రితయనాళీప్రకాశతచేత ♦ లీల నెఱుఁగ' వ్రా. ప్ర. 3 'దృష్టదోషంబులం గలప్రకృతి' వ్రా. ప్ర.

క. విను ప్రకృతి నైజమహిమం, బునఁ దనలో నున్నయట్టిపురుషునకు మహే
శునకు నశుభవిస్ఫురణం, బనయముఁ గావింప జాల దది యెట్లనినన్. 915

చ. పురుషుఁడు నిద్రవోఁ గలలఁ బొందుననర్థకముల్ ప్రబోధమం
దరయఁగ మిథ్యలై పురుషునందు ఘటింపనిక్రియ వడిం బరే
శ్వరునకు నాత్మనాథునకు సర్వశరీరికిఁ గర్మసాక్షికిం
బరువడిఁ బొంద వెన్నఁటికిఁ బ్రాకృతదోషములంగనామణీ. 916

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 917

సీ. అధ్యాత్మతత్పరుం డగువాఁడు పెక్కుజ, న్మంబులఁ బెక్కుకాలంబులందు
బ్రహ్మపదప్రాప్తిపర్యంతమును బుట్టి, సర్వార్థవైరాగ్యశాలి యగుచుఁ
బూని నాభక్తులచే నుపదేశింపఁ, బడినవిజ్ఞానసంప్రాప్తిచేతఁ
బరఁగఁ బ్రబుద్ధుఁడై బహువారములు భూరి,మత్ప్రసాదప్రాప్తి మతిఁ దనర్చు

తే. నిజపరిజ్ఞానవిచ్ఛిన్ననిఖిలసంశ
యుండు నిర్ముక్తలింగదేహుండు నగుచు
ననఘయోగీంద్రహృద్గేయ మగుమదీయ
దివ్యధామంబు నొందు సందీప్తుఁ డగుచు. 918

వ. మఱియు నణిమాద్యష్టైశ్వర్యంబులు మోక్షంబున కంతరాయంబులు గావున వానియందు విగతసంగుండును మదీయచరణసరోజస్థితలలితాంతరంగుండును నగువాఁడు మృత్యుదేవత నపహసించి మోక్షంబునం బొందునని చెప్పి వెండియు యోగలక్షణప్రకారంబు వినిపింతు విను మని భగవంతుం డైనకపిలుండు నృపాత్మజ కిట్లనియె. 919

క. ధీనిధు లయ్యును యోగవి, ధానంబునఁ జేసి మనము దగ విమలం బై
మానిత మగుమత్పదముం, బూనుదు రాయోగధర్మములు న్నెఱిఁగింతున్. 920

వ. అది యెట్లనిన [1]శక్తికొలఁది స్వధర్మాచరణంబును శాస్త్రవినిషిద్ధధర్మకర్మంబులు మానుటయు దైవికం బై వచ్చినయర్థంబువలన సంతోషించుటయు మహాభాగవతశ్రీపాదారవిందార్చనంబును గ్రామ్యధర్మనివృత్తియు మోక్షధర్మంబులయందు రతియు మితం బై శుద్ధం బయినయాహారంబుసేవయు విజనం బయి నిర్బాధకం బయినస్థానంబున నుండుటయు హింసారాహిత్యంబును సత్యంబును నస్తేయంబును దన కెంతయర్థం బుపయోగించు నంతయర్థంబ స్వీకరించుటయు బ్రహ్మచర్యంబును దపశ్శౌచంబులును స్వాధ్యాయపఠనంబును బరమపురుషుం డైనసర్వేశ్వరునియర్చనంబును మౌనంబును నాసనజయంబును దానం జేసి స్థైర్యంబును[2]ప్రాణవాయుస్వవశీకరణంబును నింద్రియనిగ్రహరూపం బైనప్రత్యాహారం

1 'దైవవర్జితకర్మంబులు మానుటయు' వ్రా. ప్ర. 2 ప్రాణజయంబును నింద్రియ.

బును మనంబుచే నింద్రియంబుల విషయంబులవలన మరలించి హృదయమందు నిలుపుటయు) దేహగతం బైనమూలాధారాదిస్థానంబులలో నొక్కస్థానంబునందు హృదయగతం బయినమనస్సుతోడం గూడఁ బ్రాణాధారణంబును వైకుంఠుం డైనసర్వేశ్వరుండు ప్రవర్తించినదివ్యలీలాచరిత్రధ్యానంబును మానసైకాగ్రీకరణంబును) బరమాత్మ యగుపద్మనాభునిసమానాకారత యనుసమాధానంబునుం గావించి యివియునుం గాక తక్కిన వ్రతదానాదులం జేసి మనోదుష్టం బయినయసన్మార్గంబును బరిహరించి జితప్రాణుం డై మెల్లన యోజించి శుచి యైనదేశంబునం బ్రతిష్ఠించి విజితాసనుం డై యభ్యస్తకుశాజినచేలోత్తరాసనం బైనయాసనంబు సేసి ఋజుకాయుం డై [1]ప్రాణమార్గంబును గుంభకరేచకపూరకంబులం (గోశశోధనంబు) సేసి కుంభకపూరకంబులచేతం బ్రతికూలంబు గావించి చంచలం బయినచిత్తంబు సుస్థిరంబు గావించి తీవ్రం బయినయమంబునం బ్రతప్తం బయి [2]విగతసమస్తదోషం బగుచామీకరంబుకరణి విరజంబు సేసి జితమారుతుం డగుయోగికిం గ్రమ్మఱం బ్రాణాయామం బనుపావకునిచేత వాతపిత్తశ్లేష్మంబులనుదోషంబుల భస్మీకరణంబు సేసి ధారణంబుచేతం గిల్బిషంబులను బ్రత్యాహారంబుచేత సంసర్గంబులను దహనంబు సేసి ధ్యానంబుచేత రాగంబుల సత్త్వాదిగుణంబులను నివారించి స్వనాసాగ్రావలోకనంబు సేయుచు. 921

సీ. దరకరవిందసుందరపత్త్రరుచిరాక్షు, సలలితశ్రీవత్సకలితవక్షు
నీలనీరదనీలనీలోత్పలశ్యాము, నళికులాలకమాలికాభిరాముఁ
గౌస్తుభరుచిరముక్తాహారయుతకంఠు, యోగిమానసపంకజోపకంఠు
సతతప్రసన్నసస్మితవదనాంభోజు, దినకరకోటిసందీప్తతేజు
తే. సలలితానర్ఘ్యరత్నకుండలకిరీట, హారకంకణకటకకేయూరముద్రి
కాతులాకోటిభూషు భక్తప్రపోషుఁ, గింకిణీయుతమేఖలాకీర్ణజఘను. 922

వ. మఱియు. 923

సీ. కంజాతకింజల్కపుంజ[3]రంజితపీత, కౌశేయవాసు జగన్నివాసు
శత్రుభీకరచక్రశంఖగదాపద్మ, విహితచతుర్బాహు విగతమోహు
నుతభక్తలోకమనోనేత్రవర్ధిష్ణు, లాలితసద్గుణాలంకరిష్ణు
వరకుమారకవయఃపరిపాకు సుశ్లోకు, సుందరాకారు యశోవిహారు
తే. సకలలోకనమస్కృతచరణకమలు, భక్తలోకపరిగ్రహప్రకటశీలు
దర్శనీయమనోరథదాయిఁ గీర్తనీయతీర్థయశోమహనీయమూర్తి. 924

వ. వెండియు. 925

క. [4]అనుపమగుణసంపూర్ణుని, ననఘుని సుస్థితుని గతుని నాసీను శయా

1 ప్రణవమార్గ. 2విగతసమస్తదోషంబులం గలచామీకరం. 3 వద్రుచిపీత. 4అనుపమసంపూర్ణాంగుని

నుని భక్తహృద్గుహాశయు, నుని సర్వేశ్వరు ననంతు | నుతసచ్చరితున్. 926

మ. విమలంబై పరిశుద్ధమై తగుమనో | విజ్ఞానతత్త్వప్రబో
ధమతిన్ నిల్పి తదీయమూర్తివిభవ | ధ్యానంబు గావించి చి
త్తము సర్వాంగవిమర్శనక్రియలకుం | దాఁ గల్పి ప్రత్యంగమున్
సుమహాధ్యానము సేయఁగా వలయుఁ బో | శుద్ధాంతరంగంబునన్. 927

వ. అది యెట్టి దనిన. 928

సీ. హలకులిశాంకుశ | జలజధ్వజచ్ఛత్ర, లాంఛితలక్షణ | లక్షితములు
సలలితనఖచంద్ర | చంద్రికానిర్ధూత, భక్తమానసతమః | పటలములును
సురుచిరాంగుష్ఠని | ష్ఠ్యూతగంగాతీర్థ, మండితహరజటా | మండలములు
నంచితధ్యానపా | రాయణజనభూరి, కలుషపర్వతదీప్త | కులిశములును
తే. దాసలోకమనోరథ | దాయకములుఁ, జారుయోగిమనఃపద్మ | షట్పదములు
ననఁగఁ దనరిన హరిచర | ణాబ్జములను, నిరుపమధ్యానమున మది | నిలుపవలయు.

చ. కమలజుమాత యై సురని | కాయసమంచితసేవ్యమాన యై
కమలదళాభనేత్రములు | గల్గి హృదీశ్వరభక్తి నొప్పున
క్కమల నిజాంకపీఠమునఁ | గైకొని యొత్తుఁ గేశుజానుయు
గ్మము హృదయారవిందమున | మక్కువఁ జేర్చి భజింపఁగాఁ దగున్. 930

ఉ. చారువిహంగవల్లభభు | జంబులమీఁద విరాజమానను
శ్రీరుచి నుల్లసిల్లి యత | సీకుసుమద్యుతిఁ జాల నొప్పు పం
కేరుహనాభునూరువు ల | కిల్బిషభక్తి భజించి మానసాం
భోరుహమందు నిల్పఁ దగుఁ | బో మునికోటికి నంగనామణీ. 931

క. పరిలంబితమృదుపీతాం, బర కాంచీగుణనినాద | భరితం బగుపు
రుషోత్తమునినితంబముఁ, దరుణీ భజియింప వలయుఁ | దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 932

క. విను భువనాధారత్వం, బునఁ దగి విధిజననహేతు | భూతం బగున
వ్వనజాతముచేఁ గడు మిం, చినహరినాభీసరస్సుఁ | జింతింపఁ దగున్. 933

తే. దివ్యమరకతరత్నసం | దీప్తలలిత, కుచములను మౌక్తికావళి | రుచులఁ దనరి
యుందిరాదేవిసదనమై | యెసకమెసఁగు, వక్షమాత్మను నలపోయ | వలయుఁ జుమ్మ.

మ. నిరతంబున్ భజియించుసజ్జనమనో | నేత్రాభిరామైకసు
స్థిరదివ్యప్రభ గల్గుకౌస్తుభరుచి | శ్లిష్టంబునై యొప్పునా
వరయోగీశ్వరవంద్యమానుఁ డగుస | ర్వస్వామి లక్ష్మీశు కం
ధర మాత్మం గదియించి తద్గుణగణ | ధ్యానంబు సేయం దగున్. 935

క. ఘనమందరగిరిపరివ. ర్తననికషోజ్జ్వలితకనక | రత్నాంగదముల్
దనరార లోకపాలకు, లనఁ గలిగినబాహుశాఖ | లను దలఁపఁ దగున్. 936

వ. మఱియు విమతజనాసహ్యంబులైనసహస్రారంబులు గలుగుసుదర్శనంబును

సరసిజోదరకరసరోరుహంబందు రాజహంససుచిరం బయినపాంచజన్యంబును స
రాతిభటశోణితకర్దమలిప్తాంగం బై భగవత్ప్రీతికారిణి యగుకౌమోదకియును
బంధురసుగంధగంధానుబంధమంథరగంధవహోపహూయమానపుష్పంధయఝంకా
రనినదవిరాజితం బైనవైజయంతీవనమాలికయును జీవతత్త్వం బైనకౌస్తుభ
మణియును బ్రత్యేకంబ ధ్యానంబు సేయం దగు నెండియు భక్తసంరక్షణార్థం
బంగీకరించుదివ్యమంగళవిగ్రహంబును [1]కనురూపంబును మకరకుండలమణి
నిచయమండితముకురోపమాననిర్మలగండమండలంబును [2]సంతతశ్రీనివాసలోచన
పంకజకలితంబును లాలితభ్రూలతాజుష్టంబును మధుకరసమానసుచిచికురవిరా
జితంబును నైనముఖకమలంబు ధ్యానంబు గావింప వలయు మఱియు శరణాగ
తుల కభయప్రదంబు లగుచు నెగడుపాదపంకేరుహంబుల మనంబునం దలంప
వలయు. 937

క. ఘనఘోరరూపకం బై, [3]పరఁగెడుతాపత్రయం బుపశమింపఁగ శ్రీ
హరిచేత నిసృష్టము లగు, కరుణాలోకములఁ దలంపఁగాఁ దగు బుద్ధిన్. 938

క. ఘనియించి గలమందస్మితముల కనుగుణ మగుప్రసాదమును జిత్తమున
న్ననిచియు ధ్యానము సేయం, జను యోగిజనాళి కెప్పుడు సౌజన్యనిధీ. 939

తే. పూని సతతంబు నైనసద్భూజనముల, శోకబాష్పాంబుజలధిసంశోషకంబు
సత్యుదారతమము హరిహాస మెప్పుడుఁ, దలఁపఁగావలె నాత్మలోఁ దెలివినుము.

సీ. మునులకు మకరకేతనునకు మోహనం, బైనస్వకీయమాయావిలాస
మున రచితం బైనభ్రూమండలంబును, మునిమనఃకుహరసన్మోహమానుఁ
డగునిశ్వాసనిమందహాసంబు పల్లవా, ధరకాంతిచే నరుణం బైన
మొల్లమొగ్గలకాంతి నుల్లసం బాడెడు, దంతపంక్తిని మదిం దలఁపవలయు

తే. వెలయు నీరీతి నన్నియు వేఱువేఱ, సంచితధ్యాననిర్మలశ్రద్ధాసములు గ
మనములోఁ గనుమని చెప్ప మఱియుఁ బలికె, దేవహూతికిఁ గపిలుండు తేటపడఁగ.

సీ. ఈప్రకారమున సర్వేశ్వరునందును, బ్రతిలబ్ధభావసంపన్నుఁ డగుచుఁ
జిరతరసద్భక్తిచేఁ బ్రవృద్ధం బైన, యతిమోదమునఁ బులకితశరీరుఁ
డగుచు మహోత్కంఠనానందబాష్పముల్, జడిగొనఁ బరితోషజలధిఁ గ్రుంకి
భగవత్స్వరూప మై భవగుణగ్రాహక, [4]మగుచు మత్సంబంధ మనుకరించి

తే. సుమహిత[5]ధ్యానమునఁ బరంజ్యోతియందు
మనముఁ జాల నియోజించి మహిమఁ దనరు
మోక్షపద మాత్మలోన నపేక్ష సేయు
ననఘవర్తనుఁ డైనమహాత్ముఁ డెపుడు. 942

1 కనురూపం బైనవాసంబును. 2 సంతతశ్రీనివాసంబు లైన. 3 జరగెడుతాపత్రయోపశమనార్థము. 4 మగు మత్ప్రిబంధంబు ♦ ననుకరించి. 5 ధ్యేయమున.

వ. అది గావున ముక్తి నపేక్షించు మహాత్ముం డగువాని చిత్తంబు విముక్తం బై సభగ
వద్వ్యతిరిక్తాశ్రయంబు గలిగి విషయాంతరశూన్యం బై విరక్తిం బొందుటం జేసి
పురుషుండు శరీరభావంబుల ననన్యభావం బగు నిర్వాణపదంబు సూక్ష్మం బగు
తేజంబు దనకంటె నధికం బగు తేజంబుతోడి సమానాకారంబు నగు చందంబు
నిచ్చగించు వెండియు. 943

సీ. పురుషుఁడు చరమ మై భువి నన్యవిషయని,వృత్తి మై తగ నివర్తించు చిత్త
వృత్త్యాదులను గల్గి వెలయంగ నాత్మీయ,మగుమహిమ సునిష్ఠుఁ డై లభించు
సుఖదుఃఖముల మనస్సునఁ దలంపక యహం,కారధర్మంబులు గాఁ దలంచి
యసత్యంబు సాక్షాత్కృతాత్మతత్త్వము గల్గు,నతఁడు జీవన్ముక్తుఁ డండ్రు బుధులు
తే. నతఁడు నేచందమున నుండు ననిన వినుము
తనశరీరంబు నిలుచుటయును జరించు
టయును గూర్చుండుటయు నింకేమియు నెఱుంగ
కర్థి వర్తించు విను తల్లి యతఁడు మఱియు. 944

వ. మదిరాపానంబునం జేసి మత్తుం డగువాఁడు దనకుఁ బరిధానం బగు నంబరంబు
మఱచి వర్తించుచందంబునఁ దనశరీరంబు దైవాధీనం బని నశ్వరం బని తలంచి
యాత్మతత్త్వనిష్ఠుం డై యుపేక్షించు నదియునుం గాక సమాధియోగంబునం
జేసి సాక్షాత్కృతాత్మతత్త్వంబు గలవాఁ డయి స్వాప్నికశరీరంబుచందంబున
యావత్కర్మఫలానుభవపర్యంతంబు పుత్రదారసమేతం బగు ప్రపంచంబు నను
భవించి యటమీఁదఁ బుత్రదారాదిసంబంధంబువలనం బాసి వర్తించు. 945

సీ. సుతదారమిత్రానుజులకంటె మర్త్యుండు, భిన్నుఁ డై వర్తించుచున్నరీతి
విస్ఫులింగోల్ముఖవిపులధూమములచే, హవ్యవాహనుఁడు వేఱయినరీతి
వలనొప్ప దేహంబువలన నీజీవాత్మ, పరికింప భిన్నరూపమున నుండుఁ
దవిలి భూతేంద్రియాంతఃకరణంబుల, భాసిల్లుచున్నయా ప్రకృతిరూప
తే. బ్రహ్మమున కాత్మ దాఁ బృథగ్భావ మగుచు
ద్రష్ట యయి బ్రహ్మసంజ్ఞచే దనరుచుండు
నఖిలభూతప్రపంచంబులందుఁ దన్నుఁ
దవిలి తనయందు నఖిలభూతములఁ గనుచు. 946

వ. వెండియు. 947

సీ. వరుస ననన్యభావంబులఁ జేసి భూ,తావళియందుఁ దదాత్మకత్వ
మునఁ జూచు నాత్మీయఘనతరోపాదాన,ములయందుఁ దవిలి యిమ్ముల వెలుంగు
నిద్ధదివ్యజ్యోతి యేక మయ్యును బహు,భావంబులను దోఁచు ప్రకృతిగతుఁడు
నగుచున్నయాత్మయుఁ బాగ డొందు దేవతి,ర్యఙ్మనుష్యస్థావరాదివివిధ
తే. యోనులను భిన్నభావంబు నొందుటయును, జాలఁ గల్గునిజగుణవైషమ్యమునను

భిన్నుఁడై వెల్గుఁ గావునఁ జేర్చియదియు, దేహసంబంధి యగుచు వర్తించుచుండు.

క. భావింప సదసదాత్మక, మై వెలయుచు దుర్విభావ్య మగుచు స్వకీయం
బై వర్తించుచుఁ బ్రకృతిని, భావమునఁ దిరస్కరించు భవ్యస్ఫూర్తిన్. 949

వ. ఈయాత్మ నిజస్వరూపంబునం జేసి వర్తించు నని కపిలుం డెఱింగించిన విని దేవహూతి వెండియు నిట్లనియె మహాత్మా మహదాదిభూతంబులకుం బ్రకృతికినిం బురుషునకుం గల్గినపరస్పరవిలక్షణంబులను దత్స్వరూపంబులను నెఱింగించితి వింక నీప్రకారంబున సాంఖ్యంబునందు నిరూపింపంబడునట్టిప్రకారంబును భక్తియోగమాహాత్మ్యంబును బురుషుండు భగవద్భక్తియోగంబునం జేసి సర్వలోకవిరక్తుం డగునట్టియోగంబును బ్రాణిలోకంబునకు సంసారం బనేకవిధం బై యుండుఁ గావునఁ బరాపరుండ వై కాలస్వరూపి వైననీస్వరూపంబును నేనివలనిభయంబునం జేసి జనులు పుణ్యకర్మంబులు సేయుచుండుదు రట్టి మిథ్యాభూతం బైన దేహంబునందు నాత్మాభిమానంబు సేయుచు మూఢుం డై కర్మంబులందు నాసక్తం బైనబుద్ధిం జేసి విభ్రాంతుండగుచు సంసారస్వరూపం బగుమహాంధకారంబునందుఁ జిరకాలప్రసుప్తుం డైనజనునిఁ బ్రబోధించుకొఱకు యోగభాస్కరుండ వై యావిర్భవించినపుణ్యాత్ముండవు గావున నాకు నిన్నియుం దెలియ సవిస్తరంబుగా నానతియ్య వలయు ననిన దేవహూతికిం గపిలుం డిట్లనియె. 950

కపిలుండు దేవహూతికి భక్తియోగమును దెలియఁజేయుట.

క. నలినాయతాక్షి విను జన, ములఫలసంకల్పభేదమునఁ జేసి మదిం
గలభక్తియోగమహిమం, బలవడఁగ ననేకవిధము లనఁ దగు నవియున్. 951

వ. వివరించెదఁ దామసరాజససాత్త్వికాదిభేదంబులం ద్రివిధం బై యుండు నందుఁ దామసభక్తిప్రకారం బెట్టి దనిన. 952

తే. సతతహింసాతిదంభమాత్సర్యరూప, తమములను జేయుచును భేదదర్శి యగుచు
బరఁగ నాయందుఁ గావించుభక్తివలనఁ, దామసం బనఁదగువాఁడు దామసుండు.

క. ఘనవిషయప్రావీణ్యము, లను [1]సుమహైశ్వర్యయశములను బూజాద్య
ర్చని సను నర్థి భజించుట, చను రాజసయోగ మనఁగ సౌజన్యనిధీ. 954

చ. అనుపమపాపకర్మపరిహారము కై భజనీయుఁ డైనశో
భనచరితుం డితం డనుచు భావమునం దలపోసి భక్తిచే
ననితరయోగ్యతన్ భగవదర్పణబుద్ధి నొనర్చి కర్మముల్
జనహితకారి యై నెగడ సాత్త్వికయోగ మనంగఁ జొప్పడున్. 955

చ. మనుసుత మద్గుణశ్రవణమాత్ర లభించినయట్టిభక్తిచే
ననఘుఁడ సర్వశోభనగుణాశ్రయుఁడం బరమేశ్వరుండ నై
తనరిననన్నుఁ జెందినయుదాత్తమనోగతు లవ్యయంబు లై

1 మహదైశ్వర్యయశము.

వననిధిగామి యైనసుర। వాహినిఁబోలె ఫలించు నిమ్ములన్. 956

క. హేయగుణరహితుఁ డనఁ గల, నాయందు లభక్తిలక్ష। ణముఁ దెలిపితి నక్
బాయక నిర్హేతుక మై, చేయు, మదీయ వ్రతైక। చిరతరభక్తిన్. 957

వ. (నిష్కాము లయినమదీయభక్తులకు నట్టిభక్తియోగంబు) సాలోక్య (సార్షి) సామీప్యసారూప్యసాయుజ్యంబులకు సాధనంబు గావున మహాత్ము లగువారు నిజమనోరథఫలదాయకంబు లయినను మదీయసేవావిరహితంబు లయిన యితరకర్మంబు లాచరింప నొల్లరు దీని నాత్యంతికభక్తియోగం బని చెప్పుదురు సత్త్వరజస్తమోగుణవిహీనుం డయినజనుండు మత్సమానాకారతం బొందు నని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 958

సీ. నిత్యనైమిత్తిక। నిజధర్మమున గుఱు, శ్రద్ధాగరిష్ఠతఁ। జతురపాంచ
రాత్రోక్తహరిసమా। రాధనక్రియలను, నిష్కామమనంబున। నెఱి మదీయ
విగ్రహదర్శన। వినుతిపూజావంద, నధ్యానసంశ్రవ। ణములఁ గర్మ
సంగి గాకుండుట। సజ్జనప్రకరాభి, మానంబు నొందుట। హీనులందుఁ

తే. జాల ననుకంపసేయుట। సములయందు, మైత్రి నెఱపుట యమనియ। మక్రియాది
యైనయోగంబుచేత నా। ధ్యాత్మికాధి, భౌతికాదులఁ దెలియుట। పలుకుటయును.

వ. మఱియును. 960

క. హరిమంగళగుణకీర్తన, పరుఁ డవుటయు నార్జవమున। భగవత్పరులం
గర మనురక్తి భజించుట, నిరహంకారమున నుంట। నిశ్చలుఁ డగుటన్. 961

క. ఇవి మొదలు గాఁగఁ గలుగుభ, గవదుద్దేశాభిధర్మ। కలితుం డై శ్రీ
నివలనఁ బరిశుద్ధగతిం, దవిలినమది గలుగుపుణ్య। తిమిరముఁ దెయ్యెడలన్. 962

తే. గురుతరానేకకల్యాణ। గుణవిశిష్టుఁ, డనఁగ నొప్పిననినుఁ బొందు। నండ నొనక
పవనవశమునఁ బువ్వుల। పరిమళంబు, ఘ్రాణమున నావరించిన। కరణి మెఱసి.

+చ. అనిశము సర్వభూతహృద। యాంబుజవర్తి యనం దనర్చునీ
శు నను నవజ్ఞ సేసి మను। జుం డొగి మత్ప్రతిపూర్వనావిడం
బనమున మూఢుఁ డై యుచిత। భక్తిని నన్ను భజింపఁ డేని న
మ్మనుజుఁడు భస్మకుండమున। మానక వేల్చినయట్టివాఁ డగున్. × 964

సీ. అబ్జాక్షి నిఖిలభూ। తాంతరాత్ముఁడ నైన, నాయందు భూతగ। ణంబునందు
నతిభేదదృష్టి మా। యావులై నతితెంబుఁ, బాయక వైరాను। బంధనిరతు
లగువారిమనములఁ। దగులదు శాంతి యి, న్నంటికైన నేను నా। కుటిలజనుల
మానక యెపుడు సా। మాన్యాధికద్రవ్య, సమితిచే మత్పదా। ర్చన మొనర్ప

తే. నర్థినాచిత్తమున ముదం। బందకుందు, ననుచు నెఱిఁగించిమఱియుని। ట్లనియెఁగరుణఁ
గలితసద్గుణజటిలుఁ డ। క్కపిలుఁ డెలమిఁ, దల్లితోడ గుణవతీమ। తల్లితోడ. 965

సీ. తరళాక్షి విను మచే। తనదేహములకంటెఁ, జేతనదేహముల్। శ్రేష్ఠమందుఁ

ఘ్రాణవంతంబు లై స్పర్శనజ్ఞానంబు గలుగుచైతన్యవృక్షములకంటె
ఘనరసజ్ఞానసంకలితచేతను లుత్తములు రసజ్ఞానంబు గలుగువాని
కంటె గంధజ్ఞానకలితభృంగంబులు, గడు నుత్తములు వానికంటె శబ్ద

తే. వేదు లగుసహుల్ శ్రేష్ఠమై వెలయు శబ్దవిదులకంటెను సద్రూపవేదు లైన
వాయసాదులు శ్రేష్ఠముల్ వానికంటె, వరుస బహుపాదు లుత్తముల్ వానికంటె.

క. తలఁపఁ జతుష్పదు లధికులు, బలకొని మఱి వానికంటెఁ బాదద్వయముం
గలమనుజు లలఘుతము లిమ్ముల వారలయందు వర్ణములు నా ల్గరయన్. 967

వ. అందు. 968

సీ. [3]తలఁప బ్రాహ్మణు లుత్తములు వారికంటెను, వేదవేత్తలు వేదవిదులకంటె
విలసితవేదార్థవిదులు వారలకంటె, సమధికశాస్త్రసంశయము మాన్పు
మీమాంసకులు మఱి మీమాంసకులకంటె, నిజధర్మవిజ్ఞాననిపుణు లరయ
వారికంటెను సంగవర్జితచిత్తులు, దగ వారికంటె సద్ధర్మపరులు

తే. ధార్మికులకంటె నుత్తమోత్తములు వినుము
మత్సమర్పితసకలధర్మస్వభావ
మహితములు గల్గి యితరధర్మములు విడిచి
సమత వర్తించునప్పుణ్యతముఁడు ఘనుఁడు. 969

వ. అట్టివాని. 970

క. కని సకలభూతగణములు, మనమున నాసంగజలధిమగ్నము లగుచుం
ఘనబహుమానపురస్సర, మనయముఁ బొంటిల్ల వినుతు లర్థిం జేయున్. 971

వ. అంత నీశ్వరుండు జీవస్వరూపానుప్రవిష్టుం డై యుండు నట్టిభగవంతుం జూచి భక్తియోగంబున (నేని యోగంబున నేనిఁ) బురుషుండు పరమాత్మం బొందుఁ (బ్రకృతిపురుషాత్మకంబును దద్వ్యతిరిక్తంబును నై నదైవంబు నై కర్మచేష్టితం బగుచు నుండు) నదియు [4]భగవద్రూపం (బిట్టిభగవద్రూపంబు భేదాస్పదం బగుచు నద్భుతప్రభావంబు గలకాలం బనియుఁ జెప్పంబడు) నట్టికాలంబు మహదాదితత్త్వంబులకును మహత్తత్త్వాభిమాను లగుజీవులకును భయావహం బగుటం జేసి సకలభూతంబులకు నాశ్రయం బయ్యును (నంతర్గతం బై) భూతంబులచేత భూతంబుల గ్రహించుచు యజ్ఞ(ఫల)ప్రదాత గావున వశీకృతభూతుం డై ప్రభుత్వంబు భజియించి విష్ణుండు ప్రకాశించుచుండు నతనికి మిత్రుండును శత్రుండును బంధుండును లేఁ డట్టివిష్ణుండు సకలజనంబులయం దావేశించి యప్రమత్తుం డై ప్రమత్తు లయినజనంబులకు సంహారకుం డై యుండు నతనిభయంబు

1. "శ్రేష్ఠములు. 2. లగుసురు శ్రేష్ఠు లై. 3. తలపోయ బ్రాహ్మణు లుత్తములువారలకంటె. 4. భగవద్రూపంబు ప్రకృతిపురుషకాలాత్మకం బై యుండుకాలస్వరూపం బొక్కరూపం బై యుండు నట్టికాలంబు. 5. మమత్వాభి." వ్రా. ప్ర.

నంజేసి వాయువు వీచు సూర్యుండు దపియించు నింద్రుండు వర్షించు (నక్షత్రగణంబు వెలుంగుఁ) జంద్రుండు ప్రకాశించుఁ దత్తత్కాలంబుల వృక్షలతాదు లోషధులతోడం గూడి పుష్పఫలభరితంబు లగు సరిత్తులు ప్రవహించు సముద్రంబులు మేరలు దప్పక యుండు నగ్ని ప్రజ్వలించు భూమి గిరులతోఁ గూడ బరువునఁ గ్రుంగ వెఱచు నాకాశంబు సకలజనంబులకు నవకాశం బిచ్చు మహత్తత్త్వంబు జగత్తునకు నంకురస్వరూపంబు గావున (సప్తావరణావృతం బగులోకం బను) స్వదేహంబు విస్తరింపం జేయు (గుణాభిమాను లగు) బ్రహ్మాదులు సర్వేశ్వరునిచేత జగత్సర్గంబునందు నియోగింపంబడి ప్రతిదినంబు నయ్యయిసర్గంబు సేయ నప్రమత్తు లై యుండుదురు పిత్రాదులు పుత్రోత్పత్తిఁ జేయుదురు కాలుండు మృత్యుసహాయుం డై మారకుం డై యుండుఁ (జరాచరాత్మకం బగు సకలప్రపంచంబు భగవదధీనం బై యుండు) నని చెప్పి కపిలుండు వెండియు ని ట్లనియె. 972

క. నెఱి నిట్టినిఖిలలోకే, శ్వరునిపరాక్రమముఁ దెలియ సామర్థ్యం బె
వ్వరికిని గలుగదు మేఘము, గరువలివిక్రమముఁ దెలియఁ గా లేనిగతిన్. 973

క. మగునా విను సుఖహేతుక, మగునర్థము దొరకమికి మహాదుఃఖమునం
దగులుదు రిది యంతయు నా, భగవంతునియాజ్ఞఁ జేసి ప్రాణులు మఱియున్.

సీ. పూని యనిత్యంబు లైనగృహక్షేత్ర, పశుధనసుతవధూబాంధవాది
వివిధవస్తువులను ధ్రువముగా మది నమ్మి, వఱలుదుర్మతి యగువాఁడు జంతు
సంఘాత మగుదేహసంబంధమున నిల్చి, యర్థి నన్యోన్యానులంబుఁ జొరఁగ
ననుగమించును వానియందు విరక్తుండు, గాక చరించు దుర్గతిగుఁ డైన

తే. దేహి యాత్మీయదేహంబు దివిరి వదల, లేక తన కది పరమసౌఖ్యాకరంబు
గాఁగవర్తించునదియును గాక యతఁడు, దేవమాయావిమోహితభావుఁడగుచు.

క. ఘన మగుతనయవధూపశు, ధనగృహరక్షణమునందుఁ దత్తత్క్రియలన్
మనమునఁ దలపోయుచు దిన, దినమున్ దందహ్యమానదేహుం డగుచున్. 976

క. అతిమూఢహృదయుఁ డగుచు దు, రితకర్మారంభమునఁ జరించుచుఁ దరుణీ
కృతగోప్యభాషణములను, సుతకలసంభాషణములఁ జొక్కుచు మఱియున్. 977

క. విను మింద్రియపరవశుఁ డై, మునుకొని తత్కూటధర్మములు గలదుఃఖం
బనయము సుఖరూపంబు గ, మనమునఁ దలపోసి తదభిమానుం డగుచున్.

క. సతతముఁ దమతమసంపా, దిత మగునర్థములచేతఁ ధృతిఁ బరులకుఁ గు
త్సితమతి హింసలు సేయుచు, నతిమూఢమనస్కు లగుచు నాప్తజనములన్.

తే. పూని రక్షించుచును వారిభుక్తశేష
మనుభవించుచు నంత జీవనము వోకఁ
గడఁగి మఱి మఱి యపరార్థకాముఁ డగుచు

సత్త్వ మెడలి కుటుంబపోషణమునందు. 980

సీ. బలిమి సాలకమందభాగ్యుఁడై కుమతి యై, పూనియప్పుడు క్రియాహీనుఁడగుచుఁ
దవిలి వృథాప్రయత్నంబులు సేయుచు, మూఢుఁ డై కార్పణ్యమునఁ జరించు
నట్టియకించనుఁ డగువానిఁ జూచి త,ద్దారసుతాదు లార్తులను వీఁడు
గడునశక్తుఁడు ప్రోవఁగాఁ జాలఁ డితఁ డని, నెగ్గింతు రర్థిఁ గృషీవలుండు

తే. బడుగుముసలెద్దు రోసినపగిది నంత
నతఁడు నేవెంటలను సుఖం బంద లేక
[1]తాను పోషించుజనులు ద౯ ననరఁ బ్రోవ
బ్రదుకు ముదిమియు మిక్కిలి బాధపఱుప. 981

క. వెడరూపుఁ దాల్చి బాంధవు, లడలఁగ నిర్యాణమునకు నభిముఖుఁ డై యి
ల్వెడలఁగఁ జాలక శునకము,వడువునఁ గుడుచుచును మేను వడవడ వడఁకన్.

సీ. అతిరోగపీడితుం డై మంద మగుజఠ,రాగ్నిచే మిగుల నల్పాశి యగుచు
మెఱసి వాయువుచేత మీఁదికి నెగసిన,కన్నులు కఫమునఁ గప్పఁబడిన
నాళంబులను గంఠనాళంబునను ఘుర,ఘుర మనుశబ్దంబు దోరయ బంధు
జనులమధ్యంబున శయనించి బహువిధ,ములఁ దన్నుఁ బిలువంగఁ బలుక లేక

తే. చటులతరకాలపాశవశంగతాత్ముఁ, డగుచు బిడ్డలఁ బెండ్లాము నరసి ప్రోచు
[2]చింత వికలము లైనహృషీకములును,గలిగి విజ్ఞానమును బాసి కష్టుఁడగుచు.

వ. అంత మరణావస్థం బొందు సమయంబున నతిభయంకరాకారులు సరభసేక్షణులు నగుయమదూత లిద్దఱు దనముందఱ నిలిచినం జూచి త్రస్తహృదయుండై శకృ
న్మూత్రంబులు విడుచుచు యమపాశబద్ధుం డై శరీరంబువలన నిర్గమించి యాత
నాశరీరంబు నవలంబించి (బలత్కారంబున) దీర్ఘం బై దుర్గమం బగుమార్గంబు
ను బొంది రాజ(భటులచే నీయమానుం డగుచు) దండనంబున కభిముఖుం డై
[3]చనుభటునిచందంబునఁ జను చుండి. 984

చ. అనయము మూర్ఛ నొందు శునకావళిచేతను భక్ష్యమాణుఁ డై
యనుపమకాలకింకరభయంకరతర్జనగర్జనంబుల౯
మనము గలంగ దేహము సమస్తముఁ గంపము నొందఁ గాఁ బురా
తనభవపాపకర్మసముదాయముఁ జిత్తములోఁ దలంచుచున్. 985

సీ. అనుపమక్షుత్తృష్ణ లంతర్వ్యథలఁ జేయ, ఝంఝానిలజ్వాలజ్వాలసచండ
భానుప్రదీప్తితప్తం బై నవాలుకా,మార్గానుగతతప్యమానగాత్రుఁ
డై వీఁపుఁ గశలచే నడువంగ వికలాంగుఁ,డగుచుమార్గమునందు నచటనచటఁ
జాలమూర్ఛిల్లుచాశ్రయశూన్యమగునీళ్ల, మునుఁగుచు లేచుచు మొనసి పాప

1 ‘కోరి తిరిసినవారల ♦ మాఱు తిరిసి, బ్రదుకుచును ముది మిక్కిలి.2.చిత్తము వికలమైనహృషీకో’ వ్రా.ప్ర. 3 ‘చనునపరాధిచందం’ అ.ప్ర.

తే. రూప మయినతమముచే నిరూఢుఁ డగుచు
వెలయఁ దొంబదితొమ్మిదివేలయోజ
నములదూరంబు గలయమనగరమునకుఁ
బూని యమభటుల్ గొంపోవఁ బోవునంత. 986

వ. ఇట్లు మహాపాపాత్ముం డైనవాఁడు ముహూర్తత్రయకాలంబునను సామాన్య
దోషి యగువాఁడు ముహూర్తద్వయంబునను నేఁగి యాతనం బొందు నందు.

క. పట్టుదురు కొఱవులను వడిఁ, బెట్టుదు రసిపత్త్రికలను బెనుమంటలయం
దొట్టుదు రొడళ్లు నలియఁగ, మట్టుదు రప్పాపచిత్తు మత్తుం బెలుచన్. 988

ఉ. ముంతురు తప్తతోయముల మొత్తుదు రుగ్రగదాసిధారలం
దెంతురు పొట్టపేగులు వధింతురు మీఁద నిభేంద్రపంక్తి ద్రొ
ప్పింతురు ఘోరభంగిఁ గఱపింతురు పాములచేత బిట్టు ద్రొ
బ్బింతురు మీఁద గుండ్లు దినిపింతురు దేహముఁ గోసి కండలన్. 989

వ. మఱియుఁ గుటుంబపోషణంబునఁ గుక్షింభరుం డగుచు నధర్మపరుం డై భూత
ద్రోహంబున నతిపాపుం డై నిరయంబునం బొంది నిజధనంబులు గోలుపడి
మొఱవెట్టునాపన్నునిచందంబునం [1]బరస్పరసంబంధంబునఁ గల్పింపంబడినతమి
స్రాంధతామిస్రరౌరవాదు లగునరకంబులం బడి తీవ్రంబు లయినబహుయాతనల
ననుభవించి క్షీణపాపుం డై పునర్నరత్వంబునం బొందు నని చెప్పి వెండియు
ని ట్లనియె. 990

కపిలుండు దేవహూతికిఁ బిండోత్పత్తిక్రమంబుఁ దెలుపుట.

సీ. కైకొని మఱి పూర్వకర్మానుగుణమున, శశ్వత్ప్రకాశకుం డీశ్వరుండు
ఘటకుండు గావునఁ గ్రమ్మఱ జీవుండు, దేహసంబంధంబు దివిరి తాల్ప
దొరఁకొని పురుషరేతోబిందుసంబంధి, యై వధూగర్భంబునందుఁ జొచ్చి
కైకొని యొకరాత్రిఁ గలిలంబు పంచరాత్రముల బుద్బుదమును దశమదివస
తే. మందుఁ [2]గర్కంధువంతయౌ నంతమీఁదఁ, బేశియగు నంతమీఁదటఁ బేర్చి యండ
కల్పమగు నొక్కనెలమస్తకమును మాస, యుమళ మైనను గరచరణములుఁ బొడము.

వ. మఱియు మాసత్రయంబున నఖరోమాస్థిచర్మంబులు లింగచ్ఛిద్రంబులును గలిగి
నాలవమాసంబున సప్తధాతువులును బంచమమాసంబున క్షుత్తృష్ణలును గలిగి
[3]షష్ఠమాసంబున మావిచేతం బొదువంబడి తల్లికుక్షిని దక్షిణభాగంబునం దిరు
గుచు మాతృభుక్తాన్నపానంబులవలనఁ దృప్తిం బొందుచు నేధమానధాతు
వులు గల్గి జంతుసంకీర్ణం బగువిణ్మూత్రగర్తంబందుఁ దిరుగుచుఁ గ్రిమిభక్షిత
శరీరుం డై మూర్ఛలం బొందుచుఁ దల్లి భక్షించినకటుతిక్తోష్ణలవణక్షారామ్లా
ద్యుల్బణంబు లైనరసంబులచేతఁ బరితప్తాంగుం డగుచు జరాయువునఁ గప్పంబడి

'1 బరమం బగుతమిస్రాంధ. 2. గర్కంధు వై యుండు నంత. 3 షాణ్మాసంబున' వ్రా. ప్ర.

బహిఃప్రదేశంబునందు నాంత్రంబులచేత బద్ధుండై కుక్షియందు శిరంబు మోపి
కొని భుగ్నుం బైనపృష్ఠగ్రీవోదరుం డై (స్వాంగచలనంబునందు నసమర్థుం
డగుచుఁ)బంజరంబునం దుండుశకుంతంబుచందంబున నుండి దైవకృతం బైన
జ్ఞానంబునం బూర్వజన్మదుష్కర్మశతంబులం దలంచుచు దీర్ఘోచ్ఛ్వాసంబు సేయు
చు నేసుఖలేశంబునుం బొందక వర్తించు నంత నేడవనెలయందు లబ్ధజ్ఞానుం
డై చేష్టలు గలిగి [1]విట్క్రిమిసోదరుం డై యొక్కదిక్కున నుండక సంచరిం
చుచుం బ్రసూతిమారుతంబులచేత నతివేపితుం డగుచు యాచమానుండు
(దేహాత్మదర్శియుఁ బునర్గర్భవాసంబునకు భీతుండు నగుచు బంధనభూతం బగు
సప్తధాతువులచే బద్ధుం డై) కృతాంజలిపుటుండు దీనవదనుండు నై జీవుండు
దా నెవ్వనిచే నుదరంబున వసియింపం నియమింపంబడె నట్టిసర్వేశ్వరుని నిట్లని
స్తుతియించు. 992

గర్భస్థుం డగుజీవుండు భగవంతుని స్తుతియించుట.

క. అనయమును భువనరక్షణ,మును నై స్వేచ్ఛానురూపమునఁ బుట్టెడువి
ష్ణుని భయవిరహిత మగుపద,వనజయుగం బర్థిఁ గొల్తు వారినిభక్తిన్. 993

వ. అదియునుం గాక పంచభూతవిరహితుం డయ్యుం బంచభూతవిరచితం బైనశరీ
రంబునందుఁ గప్పంబడి యింద్రియగుణార్థచిదాభాసజ్ఞానుం డైననేను. 994

సీ. ఎవ్వఁడు నిఖిలభూతేంద్రియమయ మగు, మాయా[2]వలంబనమహితకర్మ
బద్ధుఁ డై వర్తించుపగిది సందహ్యమా,నం బగుజీవచిత్తంబునందు
నవికార మై శుద్ధ మై యఖండజ్ఞాన,మున నుండువానికి ముఖ్యచరితు
నకు నకుంఠితశౌర్యునకుఁ బరంజ్యోతికి, సర్వజ్ఞునకుఁ గృపాశాంతమతికిఁ

తే. గడఁగి యుఁ బ్రకృతిపురుషులకంటెఁ బరముఁ, డయినవానికి మ్రొక్కెద నస్మదీయ
దుర్భరోదగ్రభీకరగర్భనరక,వేదనలఁ జూచి శాంతిఁ గావించుకొఱకు. 995

సీ. [3]అనవుడు సుతునకు జనని యిట్లనుఁ దగ, మహితాత్మ యెవ్వనిమాయచేత
ఘనమోహులై గుణకర్మనిమిత్తసాం,సారికమార్గసంచారములను
ధృతి సెడి యలసి యేదిక్కు నెఱుంగక, హరిపదధ్యానంబు నాత్మ మఱచి
యుండువారలకు నేయుక్తియు నమ్మహా,పురుషననుగ్రహబుద్ధి లేక

తే. తద్గుణధ్యానతన్మూర్తిదర్శనములు, గోచరించుట యెట్లు నాకును బ్రబోధ
కలితముగ నానతిమ్మన్నఁ గపిలుఁ డనియె, నంబతోడను సుగుణకదంబతోడ.

వ. అట్టియీశ్వరుండు గాలత్రయంబునందును జంగమస్థావరాంతర్యామి యగుటం
జేసి జీవకర్మమార్గంబులం బ్రవర్తించువారు తాపత్రయనివారణంబుకొఱకు భజి
యింతు రని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 997

క. జనయిత్రి గర్భమందుల,ఘనకృమివిణ్మూత్రరక్తగర్తములోనన్

---

1 విష్ఠాసోదరుం డై. 2. వలంబితమతి. 3 నావుడు సుతునకు దేవహూతి యిట్లను.

మునుఁగుచు జఠరాగ్నిని దిన,దినమును దంతప్యమానదేహుం డగుచున్. 998

ఆ. దీనవదనుఁ డగుచు దేహి యీదేహంబు, వలన నిర్గమింపఁ దలఁచి చనిన
నెలల నెన్నికొనుచు నెలకొని గర్భంబు,వలన వెడలఁ ద్రోయువారు గలరె. 999

వ. అని తలంచుచు దీనరక్షకుం డయినపుండరీకాక్షునిఁ దన్ను గర్భనరకంబువలన విముక్తునిం జేయ నమ్మహాత్మునికిఁ బ్రత్యుపకారంబు సేయలేమికి నంజలిమాత్రంబు సేయం దగు నట్టిజీవుండ నైన నేను శమదమాదియుక్తం బైన శరీరంబునందు విజ్ఞానదీపాంకురంబునం బురాణపురుషు నిరీక్షింతు నని మఱియు నిట్లనియె. 1000

సీ. [1]నెలకొని బహుదుఃఖములకు నాలయ మైన,యీగర్భనరకము నేను వెడలఁ
జాల బహిఃప్రదేశమునకు వచ్చిన, ననుపమ దేవమాయావిమోహి
తాత్ముండ నై ఘోర మైనట్టిసంసార,చక్రమందును బరిభ్రమణశీలి
నై యుండ వలయుఁ దా నది గాక గర్భంబు,నం దుండుశోకంబు నపనయించి

తే. యాత్మ కనయంబు సారథి యైనయట్టి,రుచిరవిజ్ఞానమునఁ దమోరూప మైన
భూరిసంసారసాగరోత్తారణంబు, సేసి యీయాత్మ నరసి రక్షించుకొందు.

వ. మఱియును. 1002

చ. పరఁగుచు నున్నదుర్వ్యసనభాజన మై ఘనదుఃఖమూల మై
యరయఁగఁ బెక్కుతూంట్లు గల దై క్రిమిసంభవ మైనయట్టిదు
స్తరబహుగర్భవాసములసంగతి మాన్పుట కై భజించెదన్
సరసిజనాభభూరిభవసాగరతారకపాదపద్మముల్. 1003

క. అని కృతనిశ్చయుఁ డయి యే,చినవిమలజ్ఞాని యగుచు జీవుఁడు గర్భం
బున వెడల నొల్లకుండం,జని యెడునవమాసములును జన నట యంతన్. 1004

వ. దశమమాసంబున వాని నధోముఖుం గావించిన నుచ్ఛ్వాసనిశ్శ్వాసంబులు లేక ఘనదుఃఖభాజనుండు విగతజ్ఞానుండు [2]రక్తదిగ్ధాంగుండు నై విష్ఠాక్రిమియుంబోలె నేలం బడి యేడ్చుచు [3]జ్ఞానహీనుం డై జడుండునుంబోలె నుండి యంత నిజభావానభిజ్ఞు లగునితరులవలన వృద్ధిం బొందుచు నభిమతార్థంబులం జెప్ప నేరక యనేకకీటసంకులం బయినపర్యంకంబునందు శయానుం డై యవయవంబులు గండూయమానంబు లైనఁ గోఁక నేరక యాసనోత్థానగమనంబుల నశక్తుం డై తనశరీరచర్మంబు మశకమత్కుణమక్షికాదులు పొడువఁ (గ్రిములచే వ్యథంబడుక్రిమియుంబోలె) దోధూయమానుం డై రోదనంబు సేయుచు విగతజ్ఞానుం డై మెలంగుచు శైశవంబునం దత్క్రియానుభవంబుఁ గావించి పౌగండవయోనురూపంబు లగునధ్యయనాదిదుఃఖంబు లనుభవించి తదనంతరంబ యౌవనంబు ప్రాప్తం బైన నభిమతార్థఫలప్రాప్తికి సాహసపూర్వంబు లగువృథాగ్రహంబులు సేయుచుఁ గాముకుం డై పంచమహాభూతారబ్ధం బగుదేహంబందుఁ బెక్కు-

1 బలకొని; మునుకొని. 2 రక్తవిణ్మూత్రపంకిలుండు నై నేలం. 3. నంతఁ బరులచే వృద్ధిం.

మాఱు లహంకారమమకారంబులం జేయుచుఁ దదర్థంబులై నకర్మంబు లాచరిం
చుచు సంసారబద్ధుం డగుచు దుష్పురుషసంగమంబున శిశ్నోదరపరాయణుం డై
వర్తించుచు (నజ్ఞానంబునంజేసి వర్ధిష్యమాసరోషుం డగుచుఁ దత్ఫలంబు లగు
దుఃఖంబు లనుభవించుచుఁ గాముకుం డై నిజనాశంబునకు హేతువు లగుకర్మం
బులం బ్రవర్తించు) చుండు మఱియును. 1005

సీ. జనయిత్రి సత్యంబు శౌచంబు దయయును, ధృతియు మానంబు బుద్ధియును సిగ్గు
క్షమయును యశమును శమమును దమమును, మొదలుగాఁ గలగుణంబులు నశిం
జనుల కసత్సంగమున నని యెఱిఁగించి, వెండియు నిట్లను వినుము మూఢ [-చు
హృదయులు శాంతివిహీనులు దేహాత్మ, బుద్ధులు నంగనామోహపాశ
తే. బద్ధకేళీమృగంబులపగిదిఁ దగిలి, పరవశస్వాంతముల శోచ్యభావు లైన
వారిసంగతి విడువంగవలయు నందు, నంగనాసంగమము దోష మంద్రు గాన.

వ. దీని కొక్క యితిహాసంబు గలదు దొల్లి యొక్కనాఁడు ప్రజాపతి దనకూఁతు
రయినభారతి (మృగీరూపధారిణియై యుండం) జూచి తదీయరూపరేఖావిలాసం
బులకు నోటువడి వివశీకృతాంతరంగుండును విగతత్రపుండును నై [1]తానును
మృగరూపంబు నొంది తదనుధావనంబు సేయం బని తలంపక ప్రవర్తించెం
గావున నంగనాసంగమంబు వలవ (దస్మదీయనాభీకమలసంజాతచతుర్ముఖనిర్మిత
మరీచ్యాద్యుద్భూతకశ్యపాదికల్పితదేవమనుష్యాదులందు) నామాయాబలంబు
నం గామినీజనమధ్యంబున విఖండితమనస్కుండు గాకుండఁ బుండరీకాక్షుం డైన
నారాయణఋషికిం దక్క నన్యులకు నెవ్వరికిం దీర దని వెండియు నిట్లనియె.

తే. రూఢి నామాయ గామినీరూపమునను
బురుషులకు నెల్ల మోహంబుఁ బొందఁ జేయుఁ
గాన పురుషులు సతులసంగంబు మాని
యోగవృత్తిఁ జరించుచు నుండవలయు. 1008

క. ధీరతతో మత్పదసర,సీరుహసేవానురక్తిఁ జెందినవారల్
నారీసంగము నిరయ,ద్వారము గా మనములందుఁ దలఁపుదు రెప్పుడున్. 1009

క. హరిమాయావిరచిత మై, తరుణీరూపంబుఁ దాల్చి ధరఁ బర్వినబం
ధురతృణపరివృతకూపము, కరణి నదియు మృత్యురూపకం బగు మఱియున్.

చ. ధనపశుపుత్రమిత్రవనితాగృహకారణభూత మైనయీ
తనువున నున్నజీవుఁడు పదంపడి యెట్టిశరీర మెత్తిన
న్ననుగత మైనకర్మఫల మందక పోవఁగ రాదు మిన్నుఁ బ్రాఁ
కిన భువిఁ దూఱినన్ దిశల [2]గిల్గొని యెచ్చట నైన డాఁగినన్. 1011

వ. అట్టి (పురుషరూపంబునొందిన) జీవుండు (నిరంతరస్త్రీసంగంబుచేవిత్తాపత్యగృహాది

1 తాను గారానిపని సేసెం గావున. 2 గ్రుమ్మరిన న్నెటనైన.

ప్రదం బగు స్త్రీత్వంబు నొందు నీక్రమంబున నంగనారూపుం డగుజీవుండు మన్మాయచేఁ బురుషరూపంబు నొంది ధనాదిప్రదుం డగుభర్తను నాత్మబంధకారణం బగుమృత్యువునుగ నెఱుంగ వలయు మఱియు జీవోపాధిభూతం బగులింగదేహంబుచే స్వావాసభూతలోకంబుననుండి లోకాంతరంబు నొందుచుం బ్రారబ్ధకర్మఫలంబుల ననుభవించుచు మరలఁ గర్మాదులం దాసక్తుం డగుచు మృగయుండు గానసంబున ననుకూలసుఖప్రదుం డైనను మృగంబునకు మృత్యు వగుచందంబున జీవుండు) భూతేంద్రియమనోమయం బైనదేహంబు గలిగి యుండు నట్టిదేహనిరోధంబె మరణంబు నావిర్భావంబె జన్మంబునుం గాన సకల వస్తువిషయజ్ఞానంబు గలుగుటకు జీవునకు సాధనంబు చక్షురింద్రియంబ కావున ద్రష్టృదర్శనీయయోగ్యతాప్రకారంబున (జీవునకు జన్మమరణంబులు లేవు గావున) భయకార్పణ్యంబులు విడిచి సంభ్రమంబు మాని [1]జీవప్రకారంబు జ్ఞానంబునం దెలిసి ధీరుం డై ముక్తసంగుం డగుచు యోగవైరాగ్యయుక్తం బైన సమ్యగ్జ్ఞానంబున మాయావిరచితం బైనలోకంబున (దేహాదులం దాసక్తి మాని) వర్తింప వలయు నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 1012

సీ. గృహమందు వర్తించు గృహమేధు లగువారు, మహితధర్మార్థకామములకొఱకు
సంప్రీతు లగుచుఁ దత్సాధనానుష్ఠాన, నిరతు లై వేదనిర్ణీత[2]భూరి
భగవత్సుధర్మతత్పరాఙ్ముఖు, లై దేవగణముల ననుదినంబు
భజియించుచును భక్తిఁ బైతృకకర్మముల్, సేయుచు నెప్పుడు శిష్టచరితు
తే. లగుచుఁ దగ దేవపితృసువ్రతాఢ్యు లగున
కామ్యచిత్తులు ధూమాదిగతులఁ జంద్ర
లోకమును జెంది పుణ్యంబు లుప్త మయిన
మరలి వత్తురు భువికి జన్మంబు నొంద. 1013

వ. అదియునుం గాక. 1014

తే. ప్రవిమలానంతభోగతల్పంబునందు, యోగనిద్రాళు వై హరి యున్నవేళ
నఖిలలోకంబులును విలయంబు నొందు, నట్టిసర్వేశ్వరునిఁ గూర్చి యలఘుమతు
మ. పరికింపన్ [3]నిజభక్తియుక్తిగరిమం బాటిల్లుపంకేరుహో [లు.
దరవిన్యస్తసమస్తధర్మముల శాంతస్వాంతు లై సంగముం
బరివర్జించి విశుద్ధచిత్తు లగుచుం బంకేజపత్త్రేక్షణే
తరధర్మైకనివృత్తు లై సతతముం దైత్యారిఁ జింతించుచున్. 1016

సీ. మఱియు నహంకారమమకారశూన్యు లై, యర్థి వర్తించుచు నర్చిరాది
మార్గగతుండును మహనీయచరితుండు, విశ్వతోముఖుఁడును విమలయశుఁడు

---

1 జగత్ప్రకారంబు. 2 మైన; యలభగవద్ధర్మములకుఁ బరా. 3 నిజకర్మధర్మగరిమం.

జగదుద్భవస్థానసంహారకారణుం, డవ్యయుం డజుఁడుఁ బరాపరుండుఁ
బురుషోత్తముఁడు నవపుండరీకాక్షుండు, నైనసర్వేశ్వరునందుఁ బొంది
తే. మానితాపునరావృత్తిమార్గమయిన, ప్రవిమలానందతేజోవిరాజమాన
దివ్యపదమున సుఖియించు ధీరమతులు, మరలి రారెన్నఁటికిని జన్మములఁ బొంద.

వ. మఱియుఁ (బరమేశ్వరదృష్టిచే హిరణ్యగర్భు నుపాసించువారు సత్యలోకంబున ద్విపరార్ధావసానం బగు ప్రళయంబునకుఁ బరుం డగు చతురాననుం బరమాత్మ రూపంబున ధ్యానంబు సేయుచు నుండి) పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశమానసేంద్రియ(శబ్దాది)భూతాదులతోడం గూడ (లోకంబును) బ్రకృతియందు లీనంబు సేయ సర్వేశ్వరుండు సకలసంహర్తయగు సమయంబున గతాభిమానంబులు గలిగి బ్రహ్మలోకవాసు లగు నాత్మలు బ్రహ్మతోడం గూడి [1]పరమానందరూపుండును సర్వోత్కృష్టుండును నగు పురాణపురుషుం బొందుదురు గావున నీవు సర్వభూతహృదయపద్మనివాసుండును [2]శ్రుతానుభావుండును నిష్కళంకుండును నిరంజనుండును నిర్ద్వంద్వుండును నగు పురుషుని భావంబుచే శరణంబు నొందు మని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 1018

మ. సకలస్థావరజంగమప్రతతికిం జర్చింపఁ దా నాద్యుఁడై
యకలంకశ్రుతిగర్భుఁడుం బరముఁడున్ నైనట్టి యీశుండు సే
నక యోగీంద్రకుమారసిద్ధముని దేవశ్రేణి యోగప్రవ
ర్తక మై తన్ను భజింపఁ జూపు సగుణబ్రహ్మంబు లీలాగతిన్. 1019

సీ. అట్టి సర్వేశ్వరుం డయ్యాయికాలంబు, లందును దద్గుణవ్యతికరమున
జనియించు చుండు నీ చాడ్పున ఋషిదేవ,గణములు దమతమకర్మనిర్మి
[3]తైశ్వర్యపారమేష్ఠ్యములందుఁ బురుషత్వ,మునఁ బొందియధికారములు వహించి
వర్తించి క్రమ్మఱ వత్తురు మఱికొంద, ఱారూఢకర్మానుసార మైన
తే. మనములను జాలఁ గలిగి ధర్మములయందు, శ్రద్ధతోఁ గూడి యప్రతిషిద్ధ మైన
నిత్యనైమిత్తికాచారనిపుణు లగుచుఁ, దగి రజోగుణకలితచిత్తములు గలిగి.

వ. సకాము లై యింద్రియజయంబు లేక పితృగణంబుల నెల్లప్పుడుఁ బూజించుచు గృహంబులయందు వర్తించి హరిపరాఙ్ముఖు లగువారు త్రైవర్గికపురుషు లని చెప్పంబడుదురు. 1021

[4]చ. వినుతగుణోత్తరుండు నురువిక్రముఁ డైనహరిన్ భజించి త

---

1 'యమృతరూపుం డగుపురాణ. 2 మహానుభావుని శరణం' వ్రా. ప్ర. 3 తము లైనయైశ్వర్యతము లగుపురుషులఁ బొంది యయ్యధికార. 4 చ. వినుతగుణోత్తరుండు నురువిక్రముఁడు న్నగు నట్టివిష్ణుకీ, ర్తనరుచిరామృతంబు ప్రమదంబునఁ గ్రోలుటమాని దుష్కథల్. విని ముద మందువారలు వివేకవిహీనత నూరఁబంది యై, తను మధురాజ్యభక్ష్యములు మాని పురీషము మెక్కుచాడ్పునన్. అని వ్రా. ప్ర.

న్మసనలసత్కథామృతము ఽ మానుగఁ గ్రోలుట మాని దుష్కథల్
విని ముద మందు చుందురు విఽవేకవిహీనత నూరఁబంది యా
త్మను మధురాజ్యభక్ష్యములు ఽ మాని పురీషము కేఁగుచాడ్పునన్. 1022

చ. అలవడ ధూమమార్గగతు ఽ లై పితృలోకముఁ బొంది పుణ్యముం
బొలసినవారు [1]దొంటితమఃపుత్రులకుం దగఁ దాము పుట్టి వి
హ్వలమతి గర్భగోళపతఽనాదిపరేతధరాగతాంత మై
వెలసినకర్మ మిం దనుభఽవింతురు గావున నీవు భామినీ. 1023

క. విను సర్వభావములఁ బర,ముని ననఘు ననంతు నీశుఁ ఽ బురుషోత్తముని
న్ననయము భజియింపుము ముద,మునఁ బునరావృత్తిలేనిఽముక్తి లభించున్.

వ. అని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె (భగవంతుం డగువాసుదేవునియందుం బ్రయుక్తం బగుభక్తియోగంబు బ్రహ్మసాక్షాత్కారసాధనంబు లగువైరాగ్యజ్ఞానంబులం జేయు) నట్టిభగవద్భక్తియుక్తం బైనచిత్తం (బింద్రియవృత్తులచే సమంబు లగు) సర్థంబులందు వైషమ్యంబును బ్రియాప్రియంబులను లేక నిస్సంగంబు సమదర్శనంబు హేయోపాదేయవిరహితంబు నై యారూఢం బై నయాత్మపదంబు (నాత్మచేఁ) జూచు చుండుజ్ఞానపురుషుండును బరబ్రహ్మంబును బరమాత్ముండును నీశ్వరుండును నగుపరమపురుషుం డేకరూపంబు గలిగి (యుండియు) దృశ్యద్రష్టృకరణంబులచేతం బృథగ్భావంబును బొందుచుండు నిదియ యోగికి (సమగ్రం బగు) యోగంబునం జేసి ప్రాప్యం బగుఫలంబు గావున విషయవిముఖంబు లగు నింద్రియంబులచేత జ్ఞానరూపంబును హేయగుణరహితంబును నగుబ్రహ్మంబు మనోవిభ్రాంతిం జేసి [2]శబ్దాదిధర్మం బగునర్థరూపంబునం దోఁచు నది యెట్టు లర్థాకారంబునం దోఁచు నని యడిగితి వేని నహంకారంబు గుణరూపంబునం జేసి త్రివిధంబును భూతరూపంబునం బంచవిధంబును నింద్రియరూపంబున నేకాదశవిధంబును నై యుండు జీవరూపుం డగువిరాట్పురుషుండు జీవవిగ్రహం బైన యండం బగుజగంబునం దోఁచు చుండు దీని శ్రద్ధాయుక్తం బయినభక్తిచేత యోగాభ్యాసంబునం జేసి సమాహితమనస్కుం డై నిస్సంగత్వంబున విరక్తుం డైనవాఁడు వొడగను చుండు నది యంతయు బుధజనపూజనీయచరిత్రవు గావున నీకుం జెప్పితి సర్వయోగసంప్రాప్యుం డగునిర్గుణుండు భగవంతుం డని చెప్పిన జ్ఞానయోగంబును మదీయభక్తియోగంబును నను రెండు నొక్కటియ యింద్రియంబులు భిన్నరూపంబులు గావున నేకరూపం బయినయర్థం బనేకవిధంబు లగునట్ల యేకం బగుబ్రహ్మం బనేకవిధంబులుగఁ దోఁచు మఱియును. 1025

సీ. అంబ నారాయణుం ఽ డఖిలశాస్త్రములను, సమధికానుష్ఠితఽసవనతీర్థ
దర్శనజపతపోఽధ్యయనయోగక్రియా,దానకర్మంబులఁ ఽ గానఁబడఁడ

---

1 ద్రోచి-తోఁచి-తోఁ(?)వ. 2 యథార్థాకారంబునం దోఁచు.

యేచినమనము బాహ్యేంద్రియంబుల గెల్చి, సకలకర్మత్యాగసరణి నొప్పి
తలకొని యాత్మతత్త్వజ్ఞానమున మించి, యుదుగక వైరాగ్యయుక్తిఁ దనరి
తే. మహితఫలసంగరహితధర్మమునఁ దనరు
నట్టిపురుషుండు దలపోయ నఖిలహేయ
గుణములను బాసి కల్యాణగుణవిశిష్టుఁ
డైనహరి నొందుఁ బరమాత్ము ననఘుఁ డగుచు. 1026

వ. అది గావున నీకుం జతుర్విధభక్తియోగప్రకారంబుఁ దేటపడ నెఱింగించితి నదియునుం గాక కామరూప యగుమదీయగతి జంతువులయందు నుత్పత్తివినాశరూపంబుల నుండు నవిద్యాకర్మనిర్మితంబు లైనజీవునిగతు లనేకప్రకారంబు లై యుండు నదియు జీవాత్మ వానియందుం బ్రవర్తించి యాత్మగతి యిట్టి దని యెఱుంగక యుండు నని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె (నిట్టియతిరహస్యం బగు) సాంఖ్యయోగప్రకారంబు ఖలునకు నవినీతునకు జడునకు దురాచారునకు డాంబికునకు నింద్రియలోలునకుఁ [1]బుత్రదారాగారాద్యత్యంతాసక్తచిత్తునకు భగవద్భక్తిహీనునకు విష్ణుదాసులయందు ద్వేషపరునకు నుపదేశింప వలవదు శ్రద్ధాసంపన్నుండును భక్తుండును వినీతుండును ననసూయుండును సర్వభూతమిత్రుండును శుశ్రూషాభిరతుండును బాహ్యార్థజాతవిరక్తుండును శాంతచిత్తుండును నిర్మత్సరుండును శుద్ధాత్ముండును మద్భక్తులయందుఁ బ్రేమ గలవాఁడును నన్యకాంతావిముఖుండును నిష్కాముండును నగునధికారికి నుపదేశింప నర్హం బగునీయుపాఖ్యానం బేపురుషుం డేనిఁ బతివ్రత యగునుత్తమాంగన యేని శ్రద్ధాభక్తులు గలిగి మదర్పితచిత్తంబునన్ వినుఁ బఠియించు నట్టిపుణ్యాత్ములు మదీయదివ్యస్వరూపంబుఁ బ్రాపింతు రని చెప్పె నని మైత్రేయుండు విదురునకు వెండియు ని ట్లనియె నీప్రకారంబునం గర్దమదయిత యైనదేవహూతి గపిలుని వచనంబులు విని నిర్ముక్తమోహపటల యగుచు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి తత్త్వవిషయాంకితసాంఖ్యజ్ఞానప్రవర్తకం బగుస్తోత్రంబు సేయ నుపక్రమించి కపిలున కి ట్లనియె. 1027

సీ. అనయంబు విను మింద్రియార్థమనోమయం,బును భూతచయమయంబును నశే
భూరిజగద్బీజభూతంబును గుణప్ర,వాహకారణమును వలను మెఱయు [ష
[2]నారాయణాభిఖ్య నాఁ గలభవదీయ,దివ్యమంగళమూర్తి దేజరిల్లుఁ
జారుభవద్గర్భసంజాతుఁ డగునట్టి, కమలగర్భుండు సాక్షాత్కరింప
తే. లేక మనమునఁ గనియె [3]ననేకశక్తి, వర్గములు గల్గి సుగుణప్రవాహరూప
మంది విశ్వంబు దాల్చి సహస్రశక్తి,కలితుఁ డై సర్వకార్యముల్ గలుగఁ జేయు.

---

1 'గృహక్షేత్రపుత్రదారాసక్తునకు. 2 నారాయణంబు ననంగల 3. చె నదియు నానావిధంబు లై యులరుశక్తి...కలిత మై సర్వ' వ్రా.ప్ర.

వ. అంత. 1029

తే. అతులభూరియుగాంతంబునందుఁ గపట,శిశువ వై యొంటి కుక్షినిక్షిప్తనిఖిల
భువననిలయుండవై మహాంభోధినడుమఁ,జారువటపత్త్రతల్పసంస్థాయి వగుచు.

తే. లీల నాత్మీయపాదాంగుళీవినిర్గ,తామృతము గ్రోలినట్టిమహాత్మ నీవు
గడఁగి నాపూర్వభాగ్యంబుకతన నిపుడు,వూని నాగర్భమున నేఁడు వుట్టితయ్య.

వ. అట్టిపరమాత్ముండ వయిననీవు. 1032

సీ. వరుస విగ్రహపారవశ్యంబునను జేసి, రఘురామ కృష్ణ వరాహ నార
సింహాదిమూర్తు లంచితలీల ధరియించి, దుష్టనిగ్రహమును శిష్టపాల
నమును గావించుచు నయమున సద్ధర్మ,నిరతచిత్తులకు వర్ణింపఁ దగిన
చతురాత్మతత్త్వవిజ్ఞానప్రదుండ వై, వర్తింతు వనఘ భగవన్మహాత్వ

తే. మజున కయినను వాక్రువ్వ నలవిగాదు, నిగమజాతంబు లయిన వర్ణింపలేవ
యెఱిఁగి సంస్తుతిసేయ నే నెంతదాన, వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల.

వ. అదియునుం గాక. 1034

క. ధీమహిత భవన్మంగళ,నామ స్మరణానుకీర్తనము గలహీనుల్
శ్రీమంతు లగుదు రగ్ని,ష్టోమాదిక్రతులకంటె శుద్ధులు దలఁపన్. 1035

వ. అదియునుం గాక. 1036

క. నీనామస్తుతి శ్వపచుం, డైనను జిహ్వాగ్రమందు ననుసంధింపన్
వానికి సరి భూసురుఁడుం, గా నేరఁడు చిత్ర మిది జగంబుల నరయన్. 1037

ఉ. ఈవిధ మాత్మలం దెలిసి యెప్పుడు సజ్జనసంఘముల్ జగ
త్పావన మైననీగుణకథామృత మాత్మలఁ గ్రోలి సర్వతీ
ర్థావళిఁ గ్రుంకినట్టిఫల మందుదు రంచు సమస్తవేదముల్
వావిరిఁ బల్కుఁ గావునను వారలు ధన్యులు మాన్యు లుత్తముల్. 1038

వ. అది గావునఁ బరబ్రహ్మంబవును బరమపురుషుండవును బ్రత్యఙ్మనోవిభావ్యుండవును సమస్తజనపాపనివారకస్వయంప్రకాశుండవును వేదగర్భుండవును శ్రీమహావిష్ణుండవును నగునీకు వందనంబు లాచరించెద నని స్తుతియించినం బరమపురుషుండును మాతృవత్సలుండును నగుకపిలుండు గరుణారసార్ద్రహృదయకమలుండై జనని కిట్లనియె. 1039

తే. తవిలి సుఖరూపమును మోక్షదాయకంబు, నైనయీయోగమార్గ మేనంబ నీకు
నెఱుఁగ వివరించి చెప్పితి నిది దృఢంబు,గాఁగ భక్తి ననుష్ఠింపు కమలనయన.

క. జీవన్ముక్తి లభించుం, గావున నేమఱక తలఁపు కైకొని దీనిన్
వావిరి నొల్లనివారికిఁ, దావల మగు మృత్యుభయము దవ్వగు సుఖమున్.

క. అని యిట్లు దేవహూతికి, మన మలరఁగఁ గపిలుఁ డాత్మమార్గం బెల్లన్
వినిపించి చనియె నని విదు,రునకున్ మైత్రేయమునివరుం డెఱిఁగించెన్.

వ. అట్లు కపిలుం డేఁగినఁ బిదప దేవహూతియుం బుత్త్రుండు సెప్పినయోగమార్గం
బున విజ్ఞానంబు గలిగి యుండియుం బెనిమిటి యైనకర్దమునిం దనయుం డైన
కపిలునిం బాసి వినష్టవత్సంబు గల గోవుచందంబునం దల్లడిల్లుచుఁ గపిలమహా
మునిం దలంచుచుం గర్దమతపస్సామర్థ్యరచితం బైనయట్టి. 1043

ఉ. మానితసౌరభప్రసవమంజులపక్వఫలప్రవాళభా
రానతచూతపోతవిటపాగ్రనికేతనరాజకీర[1]స
మ్మానిసుఖానులాపపరిమండితకర్దమతాపసాశ్రమో
ద్యానవనప్రదేశకమలాకరతీరనికుంజపుంజముల్. 1044

వ. వెండియు. 1045

సీ. అంచితస్ఫటికమయస్తంభదీప్తిచేఁ, గొమరారుమరకతకుడ్యములను
సజ్జాతివజ్రాలసజ్జాలరుచులచే, భాసిల్లునీలసోపానములను
దీపించుచంద్రకాంతోపలవేదుల, విద్రుమగేహాళివిలసితముల
హాటకరత్నకవాటశోభితముల, నలరినసౌధశాలాంగణముల

తే. వరపయఃఫేనపటలపాండురకరీంద్ర, దంతనిర్మితఖట్వాంగధవళపటవి
రచితశయ్యాళులను జతురంతయాన, కనకపీఠాదివస్తుసంఘముల నెల్ల. 1046

వ. మఱియు వికచకమలకుముదసౌగంధికబంధురసుగంధానుబంధిగంధవహాశోభితం
బును నరవిందనిష్యందకందళితమరందరసపానమదవదిందిందిరసందోహఝం
కారసంకులంబును నై చెలువారుబావులు గలిగి పురందరసుందరీనందితం
బైనకర్దమాశ్రమంబుఁ బరిత్యజించి కుటిలంబులైనకుంతలంబులు జటిలంబులుగా
ధరియించి సరస్వతీబిందుసరోవరంబులం ద్రిషవణస్నానంబు గావించుచు నుగ్ర
తపోభారంబునం గృశీభూతశరీర యై నిజకుమారుండును బ్రసన్నవదనుండును
గపిలనామధేయుండును నగునారాయణుని (సమస్తన్యస్తచింతలచే) ధ్యానంబుసే
యుచుఁ బ్రవాహరూపంబైనభక్తియోగంబునను నధికవైరాగ్యంబునను [2]యుక్తా
నుష్ఠానజాతం బై బ్రహ్మత్వాపాదకం బగుజ్ఞానంబునను విశుద్ధమనంబును గలిగి.

సీ. అనయంబునాత్మనాయకుఁడుసువిశ్వతో, ముఖుఁ డనంతుఁడు పరముఁడు నజుండు
చతురుండు నిజపరిజ్ఞానదీపాంకుర, మహిమనిరస్తసమస్తభూరి
మాయాంధకారుఁ డమేయుఁ డీశ్వరుఁ డగు, నాపరబ్రహ్మంబునం దవిరత
బద్ధతత్త్వజ్ఞానపరతచే నిర్ముక్త, జీవభావమున విశిష్టయోగ

తే. భవ్యసంప్రాప్తనిర్మలబ్రహ్మభావ, ములను గలిగి సమాధిచే నెలమిఁ దనరు
నపునరావృత్త మగుత్రిగుణప్రధాన, తత్త్వముల నొప్పి సంతతోదారనియతి.

తే. కలలఁ దోఁచినవస్తుసంఘముల మేలు, కని కనుంగొనఁగా లేనిమనుజుపోల్కిఁ

---

1 'కేకీనికరానులాప పరికీర్తిత...తీరనికుంజ' 2 'బ్రహ్మజ్ఞానంబునను జ్ఞానహేతువు లైనయు
క్తానుష్ఠానంబులను విశుద్ధ' వ్రా. ప్ర.

బొలఁతి దనయాత్మమఱచి యిమ్ములసధూమ, మైనపావకుగతినుండెనంతలోన.

క. గురుయోగశక్తిచే నం, బరతలమున కెగసి సత్కృపామయుఁ డగునా
పరవాసుదేవుచరణాం, బురుహయుగన్యస్తచిత్తమును గల దగుచున్. 1050

వ. ఇట్లు కపిలోక్తమార్గంబున దేవహూతి శ్రీహరియందుఁ గలసె నయ్యంగనారత్నంబు మోక్షంబునకుం జనినక్షేత్రంబు సిద్ధిపదం బనుపేరం బరఁగి ప్రసిద్ధి వహించె నంత నక్కడఁ గపిలుండు దల్లిచేత ననుజ్ఞాతుం డై సిద్ధచారణగంధర్వాప్సరోమునినివహసంస్తూయమానుం డగుచు సముద్రునిచేత దత్తార్హణ [1]పూజానికేతనంబులు వడసి సాంఖ్యాచార్యాభిష్టుతం బగుయోగంబు నవలంబించి (లోకత్రయ)శాంతికొఱకు సమాహితుం డై (స్వపిత్రాశ్రమంబు విడిచి) యుదగ్భాగంబునకుం జనియె నని మైత్రేయమహాముని విదురున కిట్లనియెఁ దండ్రీ యీయుపాఖ్యానంబు నాకు గోచరించినరీతి నీకుం జెప్పితి నిది కపిలదేవహూతిసంవాదం బత్యంతపావనంబు గపిలప్రణీతంబు నయినయోగంబు దీనిం బరమభక్తియుక్తుం డై యెవ్వండు పఠించు నెవ్వండు విను నట్టిపుణ్యాత్ములు విగతపాపు లై గరుడధ్వజుం డైనపుండరీకాక్షుని శ్రీచరణారవిందంబులం బొందుదు రని మైత్రేయుండు విదురున కెఱింగించినవిధంబున శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదిమహామునులకు నీకథావృత్తాంతంబు సెప్పిన విని ప్రహృష్టహృదయు లై మునికులోత్తమా భవద్వాక్పూరం బగుభగవత్కథామృతంబులు గ్రోలుచుండ మా మనంబులు దనివోవ దింకను దరువాతివృత్తాంతంబులు మాకు విశదంబులుగ వినిపింప నీవ యర్హుండ వని యడుగుటయు. 1051

చ. జనకసుతామనోవిమలసారసకోమలచంచరీక చం
దన శరదిందు కుందహార తార మరాళ పటీర చంద్రికా
వినుతయశోవిశాల రఘువీర దరస్మితపద్మపత్త్రలో
చన నిటలాంబకప్రకటచాపవిఖండన వంశమండనా. 1052

తరలము. పరమపావన విశ్వభావన బాంధవప్రకరావనా
శరధిశోషణ సత్యభాషణ సత్కృపామయభూషణా
దురితతారణ సృష్టికారణ దుష్టలోకవిదారణా
ధరణిపాలన ధర్మశీలన దైత్యమర్దనఖేలనా. 1053

మాలిని. దివిజగణశరణ్యా దీపితానంతపుణ్యా
ప్రవిమలగుణజాలా భక్తలోకానుపాలా
భవతిమిరదినేశా భానుకోటిప్రకాశా
కువలయహితకారీ ఘోరదైత్యప్రహారీ. 1054

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజ

పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభాగవతంబను మహాపురాణంబు నందు విదురనీతియు విదురునితీర్థాభిగమనంబును యుద్ధవసందర్శనంబును గౌరవ యాదవకృష్ణాదినిర్యాణంబును గంగాద్వారంబున విదురుండు మైత్రేయునిం గనుట యు విదురమైత్రేయసంవాదంబును జగదుత్పత్తిలక్షణంబును మహదాదులసంభవ ప్రకారంబును మహదాదులు నారాయణు నభినందించుటయు విరాడ్విగ్రహప్ర కారంబును శ్రీమహాభాగవతభక్తికారణం బగుపద్మసంభవుజన్మప్రకారంబును బ్రహ్మతపంబును బరమేష్ఠికిం బుండరీకాక్షుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు బ్రహ్మకృతం బయినవిష్ణుస్తోత్రంబును గమలసంభవునిమానససర్గంబును బరమాణువులపుట్టువు ను భూర్భువస్సువరాదిలోకవిస్తారంబును గాలదివసమాసవత్సరాదినిర్ణయంబును నాయుఃపరిమాణంబును జతుర్యుగపరిమాణంబును బద్మసంభవుసృష్టిభేదనంబును సనకాదులజన్మంబును స్వాయంభువమనువుజన్మంబును శ్రీహరివరాహావతారంబు ను భూమ్యుద్ధరణంబును సూకరాకారుండైన హరిని విధాత స్తుతియించుటయు దితికశ్యపసంవాదంబును గశ్యపుండు రుద్రునిం బ్రశంసించుటయుఁ గశ్యపువలన దితి గర్భంబు ధరియించుటయుఁ దత్ప్రభావంబునకు వెఱచి దేవతలు బ్రహ్మసన్నిధికిం జని దితిగర్భప్రకారంబు విన్నవించుటయు సనకాదులు వైకుంఠంబున కరుగుట యు నందు జయవిజయుల కలిగి సనకాదులు శపించుటయు శ్రీహరిదర్శనంబును బ్రాహ్మణప్రశంసయు సనకాదులు హరిని నుతించుటయు హిరణ్యకశిపుహిరణ్యా క్షులజన్మప్రకారంబును హిరణ్యాక్షునిదిగ్విజయంబును సవనవరాహహిరణ్యాక్షు లయుద్ధంబును బ్రహ్మస్తవంబును హిరణ్యాక్షువధయు నమరగణంబులు శ్రీహరి నభినందించుటయు హరి వరహావతారవిసర్జనంబు సేయుటయును దేవతిర్యఙ్మను ష్యాదులసంభవంబును గర్దమమహామునితపంబునకు సంతసించి శ్రీహరి ప్రత్యక్షం బగుటయుఁ గర్దముండు స్వాయంభువమనుపుత్త్రి యైన దేవహూతిం బరిణయం బగు టయు దేవహూతిపరచర్యలకు సంతసిల్లి కర్దముండు నిజయోగకల్పితం బగువి మానంబునందు నిలిచి సహస్రదాసీపరివృత యైన దేవహూతిం గూడి భారతా దివర్షంబులు గలయం గ్రుమ్మరుటయు దేవహూతి గర్దమునివలనఁ గన్యకానవకం బును గపిలునిం గనుటయుఁ దత్కన్యకావివాహంబులును గర్దమునితపోయా త్రయుఁ గపిలదేవహూతిసంవాదంబును శబ్దాదిపంచతన్మాత్రలజన్మప్రకారంబును బ్రహ్మాండోత్పత్తియు విరాట్పురుషకర్మేంద్రియపరమాత్మప్రకారంబును బ్రకృ తిపురుషవివేకంబును నారాయణునిసర్వాంగస్తోత్రంబును సాంఖ్యయోగంబును భక్తియోగంబును జీవున కైన గర్భసంభవప్రకారంబును జంద్రసూర్యమార్గం బును బితృమార్గంబును దేవహూతినిర్యాణంబును గపిలమహాముని దపంబు నకుం జనుటయు ననుకథలం గలతృతీయస్కంధము. 1055

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామచన్ద్రాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము

చతుర్థస్కంధము.

విలసితధరణీతన
యావదనసరోజవాసరాధిప సితరా
జీవదళనయన నిఖిలధ
రావరనుతసుగుణధామ రాఘవరామా. 1

వ. మహనీయగుణగరిష్ఠులగునమ్మునిశ్రేష్ఠులకునిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీసమేతుం
డైనసూతుం డిట్లనియె నట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డైనపరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయో
గీంద్రుఁ డిట్లనియె. 2

సీ. జననాథ విను విదురునకును మైత్రేయ, మునినాథచంద్రుఁ డిట్లనియె మఱియు
స్వాయంభువున కర్థి శతరూపవలనను, గూఁతులు మువ్వు రాకూతి దేవ
హూతి ప్రసూతులు నొనరఁ బ్రియవ్రతో, త్తానపాదులు నను తనయయుగము
జనియింప నం దగ్రసంభవ యైనయా, కూతిని సుమహితభ్రాతృమతిని

తే. దనకు సంతానవిస్తారార్థంబుగాఁగఁ, బుత్త్రికాధర్మ మూఁది యాపువ్వుఁబోఁడిఁ
బ్రకటమూర్తిరుచిప్రజాపతికి నిచ్చె, మనువుముద మొందిశతరూప యనుమతింప.

వ. అట్లు వివాహం బైనరుచిప్రజాపతి బ్రహ్మవర్చస్వియుఁ బరిపూర్ణగుణుండును
గావునఁ జిత్తైకాగ్రతంజేసి యాకూతియందు శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞరూపధరుం డగు
పురుషుండుగను జగదీశ్వరి యగునాదిలక్ష్మి యమ్మహాత్మునకు నిత్యానపాయిని
గావునఁ దదంశంబున దక్షిణ యనుకన్యకారత్నంబుగను మిథునంబు సంభవించె
నందు స్వాయంభువుండు సంతుష్టాంతరంగుం డగుచుఁ బుత్త్రికాపుత్త్రుండును
వితతతేజోధనుండును శ్రీవిష్ణుమూర్తి(రూపుండును నగుయజ్ఞునిఁ) దనగృహంబు
నకుఁ దెచ్చి యునిచె రుచియుఁ గామగమన యైనదక్షిణ యనుకన్యకాలలామం
బును దనయొద్దన నిలిపె నంత సకలమంత్రాధిదేవత యగుశ్రీయజ్ఞుండు (దనుఁ
బతిఁగం గోరెడు) దక్షిణ యనుకన్యకం బరిణయం బయ్యె వార లాదిమిథునంబు

గావున నది నిషిద్ధంబు గాకుండె నని చెప్పి మైత్రేయుండు వెండియు ని ట్లనియె.

క. ధీమహిత యంత వారల, యామాఖ్యలు గలుగు దేవతావళి గడఁకన్
వేమఱు [1]నభినందించుచు, నామిథునమువలనఁ బుట్టె ఘనబలయుతమై. 5

వ. వారు తోషుండును ప్రతోషుండును సంతోషుండును భద్రుండును శాంతియు నిడస్పతియు నిధ్ముండును గవియు విభుండును వహ్నియు సుదేవుండును రోచనుండును నన బన్నిద్దఱు సంభవించిరి (వారలు స్వాయంభువాంతరంబునం దుషితులను దేవగణంబులై వెలసిరి మఱియు) మరీచిప్రముఖులైన మునీశ్వరులును యజ్ఞుండును దేవేంద్రుండును మహాతేజోరూపసంపన్ను లయిన ప్రియవ్రతోత్తానపాదులునుం గలిగి పుత్రపౌత్రనప్తృజనసంకీర్ణం బయి యామన్వంతరంబు (పాలితం బగుచు)వర్తిల్లె మనువు ద్వితీయపుత్రి యైన దేవహూతిం గర్దమున కిచ్చి తద్వంశవిస్తారంబు గావించె నని మున్న యెఱింగించితి వెండియు నమ్మనువు మూఁడవచూలైన ప్రసూతి యనుకన్యకను(బ్రహ్మపుత్త్రుం డగు)దక్ష ప్రజాపతికి నిచ్చె నాదక్షునకుఁ బ్రసూతివలన నుదయించిన ప్రజాపరంపరల చేత ముల్లోకంబులు విస్తృతంబు లయ్యె మఱియుఁ గర్దమపుత్రికాసముదయంబు బ్రహ్మర్షిభార్య లగుటం జేసి వారివలనం గలిగినసంతానపరంపరల వివరించెద. 6

కర్దమప్రజాపతిసంతతిని దెలుపుట.

సీ. ఘనుఁడౌ మరీచికిఁ గర్దమాత్మజ యగు,కళ యనునంగనవలనఁ గశ్య
పుం డనుకొడుకును బూర్ణిమ యనునాఁడు,బిడ్డయుఁ బుట్టిరి పేర్చి వారి
వలనఁ బుట్టినప్రజావళిపరంపరలచే, భువనంబు లెల్ల నాపూర్ణ మగుచు
జరగెను బూర్ణిమ జన్మాంతరంబున, హరిపదప్రక్షాళితాంబువులను
తే. గంగ యనుపేరఁ బుట్టి యక్కన్య దేవ,కుల్య యనుపేరఁ దగునొక్కకూఁతు నఖిల
విశ్వసంవ్యాపకుం డగువిరజుఁ డనెడి,తనయు నొక్కనిఁ గాంచె మోదంబుతోడ.

క. అనఘుం డత్రిమహాముని, యనసూయాదేవివలన నజహరిపురసూ
దనులకళాంశంబుల నం, దనులను మువ్వురను గనియెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 8

క. అనవుడు విదురుఁడు మైత్రే,యునిఁ గనుఁగొని పలికె మునిజనోత్తమ జగతీ
జననస్థితిలయకారణు, లన వెలసినపద్మగర్భహరిహరు లెలమిన్. 9

క. ఏమినిమిత్తం బత్రిమ,హామునిమందిరమునందు ననసూయకును
ద్దామగుణు లుదయ మై రన, నామైత్రేయుండు పలికె నవ్విదురునితోన్. 10

సీ. సుచరిత్ర వినుము విధిప్రచోదితుం డై యత్రి, దప మాచరింపఁ గాంతాసమేతుఁ
డయి ఋక్షనామకశైలాద్రితటంబున, ఘుమఘుమారావసంకులవిలోల
కల్లోలజాలసంకలితనిర్వింధ్యాన,దీజలపరిపుష్టరాజితప్ర

1. 'నభినందించిరి... నమరగణంబుల్' వ్రా. ప్ర.

సూనగుచ్ఛస్వచ్ఛమానితాశోకపల్లవకాంతారస్థలమున కెలమి

తే. నరిగి యచ్చటనిర్ద్వంద్వుఁడగుచుఁ బ్రాణనియమమున నేకపదమున నిలిచిగాలిఁ
దివుటఁ గ్రోలి కృశీభూతదేహుఁడగుచుఁ, దపము గావించె దివ్యవత్సరశతంబు.

వ. ఇట్లతిఘోరం బైనతపంబు సేయుచుఁ దనచిత్తంబున. 12

క. ఏవిభుఁడు జగదధీశ్వరుఁ, డావిభుశరణంబు సొత్తు నతఁ డాత్మసమం
బై వెలసినసంతతిని దయ,తోవరమతి నిచ్చుఁ గాక యని తలఁచునెడన్. 13

చ. మునుకొని యత్తపోధనునిమూర్ధజ మైనతపఃకృశానుచే
తను ద్రిజగంబులుం గరఁగి తప్తము లైనను జూచి పంకజా
సనమురశాసనత్రిపురశాసను లచ్చటి కేఁగి రప్సరో
జనసురసిద్ధసాధ్యమునిసన్నుతభూరియశోభిరాము లై. 14

వ. అట్లు మునీంద్రునాశ్రమంబు డాయం జనునవసరంబున. 15

చ. అనఘుతపోభిరాముఁ డగునత్త్రిమునీంద్రుఁడు గాంచెఁ దప్తకాం
చనఘనచంద్రికారుచిరచారుశరీరుల హంసనాగసూ
దనవృషభేంద్రవాహుల నుదారకమండలుచక్రశూలసా
ధనుల విరించివిష్ణుపురదాహుల నొక్కమలాంబికేశులన్. 16

వ. మఱియుఁ గృపావలోకనమందహాససుందరవదనారవిందంబులు గలమహాత్ముల సందర్శించి యమందానందకందలితహృదయారవిందుం డై సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి పుష్పాంజలి గావించి నిటలతటఘటితకరపుటుం డై దుర్నిరీక్షుం బైనతత్తేజోవిశేషంబు దేఱి చూడం జాలక ముకుళితనేత్రుం డై తత్పరాయత్తచిత్తుం డగుచు సర్వలోకగరిష్ఠంబు లైనమృదుమధురగంభీరభాషణంబుల నిట్లని స్తుతియించె. 17

సీ. ప్రతికల్పమందు సర్వప్రపంచోద్భవ,స్థితివినాశంబులఁ జేయునట్టి
మహితమాయాగుణమయదేహములఁ బొల్చు, నజవాసుదేవశివాభిధాన
ములు గల్గుమీపాదజలజాతములకు నే, నతిభక్తి వందనం బాచరింతు
నఖిలచేతనమాన్యసామగ్య్ర మనఁ బొల్చు, మూర్తులు గల్గుమీముర్వురందుఁ

తే. బరఁగనాచేతఁ బిలువంగఁబడినధీరుఁ, డెవ్వఁ డొక్కరునిఁ బిల్వనిపుడుమీరు
ముర్వు రేతెంచుటకు నాదుబుద్ధి విస్మ,యంబు గదిరెడిఁ జెప్పరే యనఘులార.

వ. అదియునుం గాక సంతానార్థంబు నానావిధపూజలు గావించి నాచిత్తంబున ధరియించినమహాత్ముం డొక్కరుండ యనిన నమ్ముర్వురు విబుధశ్రేష్ఠులు సతినిం గనుంగొని సుధామధురంబు లయినవాక్యంబుల నిట్లనిరి. 19

క. విను మేము ముగుర మయ్యును, ననుపమమతిఁ దలఁప నేక మై యుందుము నీ
మనమందు నేమి గోరితి, వనయము నాకోర్కి సఫల మయ్యెడుఁ జుమ్మీ. 20

క. మాముర్వురయంశంబుల, ధీమంతులు సుతులు వుట్టి త్రిజగము లెల్లన్

నీమంగళగుణకీర్తిఁ, శ్రీమహితము సేయఁ గలరు సిద్ధము సుమ్మా. 21
క. అని మునిచంద్రుఁడు దనమన, మునఁ గామించినవరంబు బుధవరులు ముదం
బున నొసఁగి యతనిచేఁ బూ,జనములఁ బరితృప్తు లగుచుఁ జనిరి యథేచ్ఛన్.
ఉ. ఆసుచరిత్రదంపతు లుదంచితలీలఁ గనుంగొనంగ న
బ్జాసనునంశమందు నమృతాంశుఁడు [1]విష్ణుకళన్ సుయోగవి
ద్యాసుభగుండు దత్తుఁడుఁ బురాంతకుభూరికళాంశమందు దు
ర్వాసుఁడు నై జనించి రనవద్యపవిత్రచరిత్రు లిమ్ములన్. 23
క. అంగిరసుఁ డనెడుమునికిఁ గు,లాంగన యగుశ్రద్ధయందు నంచితసౌంద
ర్యాంగులు గూఁతులు నలువురు, మంగళవతు లుదయ మైరి మాన్యచరిత్రా.
క. వారు సినీవాలి యనఁ గు,హూరాకానుమతు లనఁగ నొప్పిరి మఱియుం
గోర సుతయుగము గలిగెను, స్వారోచిషమనువువేళ శస్త్రఖ్యాతిన్. 25
వ. వార లెవ్వ రనిన భగవంతుం డగునుచథ్యుండును బ్రహ్మనిష్ఠుం డగుబృహస్పతి
యు ననం బ్రసిద్ధి వహించిరి పులస్త్యుండు హవిర్భుక్కనునిజభార్యయందు నగ
స్త్యునిం బుట్టించె నాయగస్త్యుండు జన్మాంతరంబున జఠరాగ్నిరూపం బై ప్రవ
ర్తించె నెండియు నాపులస్త్యుండు విశ్రవసునిం గలిగించె నావిశ్రవసునకు నిల
బిల యనుభార్యవలనం గుబేరుండును గైకసి యనుదానివలన రావణకుంభ
కర్ణవిభీషణులునుం బుట్టిరి పులహునకు గతి యనుభార్యవలనఁ గర్మశ్రేష్ఠుం
డును వరీయాంసుండును సహిష్ణుండును నను మువ్వురు గొడుకులు జనియించిరి
మఱియుఁ గ్రతువునకుఁ గ్రియ యనుభార్యయందు (బ్రహ్మతేజంబున జ్వలించు
చున్న) షష్టిసహస్రసంఖ్యలు గలవాలఖిల్యు లనుమహర్షులు గలిగిరి వసిష్ఠుం
డూర్జ యనుభార్యయందుఁ జిత్రకేతుండును సురోచియు విరజుండును మిత్రుండు
ను నుల్బణుండును వసుభృద్ధ్యానుండును ద్యుమంతుండును నను సప్తఋషులను
భార్యాంతరంబున శక్తిప్రముఖపుత్రులనుం బుట్టించె నథర్వుం డనువానికిఁ జిత్తి
యనుభార్యయందు ధృతవ్రతుండు నశ్వశిరస్కుండు నయినదధ్యంచుండు వుట్టె
మహాత్ముం డగుభృగువు ఖ్యాతి యనుపత్నియందు ధాతయు విధాతయు నను
పుత్రద్వయంబును భగవత్పరాయణ యగు శ్రీ యనుకన్యకం బుట్టించె నాధా
తృవిధాతృలు మేరు వనువానికూఁతు లయినయాయతినియతు లనుభార్యల
వలన మృకండప్రాణు లనుకొడుకులం బుట్టించి రందు మృకండునకు మార్కం
డేయుండును బ్రాణునకు వేదశిరుం డనుమునియుం బుట్టిరి భృగువునకు నుశన
యనుకన్యయందుఁ గవి యనువాఁడు వుట్టె నిట్లు కర్దమదుహిత లయినకన్యకా
నవకంబువలనం గలిగినసంతానపరంపరలచేత సమస్తలోకంబులుఁ బరిపూర్ణంబు
లయ్యె నట్టిసద్యఃపాపహరంబును శ్రేష్ఠతమంబును నైనకర్దమదౌహిత్రసంతాన

1. 'విష్ణుకళందుయోగ' వ్రా. ప్ర.

ప్రకారంబు శ్రద్ధాగరిష్ఠచిత్తుండ వగు నీకుం జెప్పితి నింక దక్షప్రజాపతివంశం బెఱింగింతు వినుము. 26

దక్షప్రజాపతిసంతతిని దెలియఁజేయుట.

క. వనజజునివలన భవ మం,దిన యా దక్షప్రజాపతికి మనునిజనం
దన యగు ప్రసూతివలనను, దనఘా పదియార్వు రుదయ మందిరి కన్యల్. 27

వ. ఇట్లుదయించిన యక్కన్యాషోడశంబునందు శ్రద్ధయు మైత్రియు దయయు శాంతియుఁ దుష్టియుఁ బుష్టియుఁ బ్రియయు నున్నతియు బుద్ధియు మేధయుఁ దితిక్షయు హ్రీయు మూర్తియు ననునామంబులు గలపదుమువ్వురను ధర్మరాజున కిచ్చె నొక్క కన్యక నగ్నిదేవునకును నొక్కతెం బితృదేవతలకును నొక్కతె (జన్మ మరణాదినివర్తకుం డగు) భవునకుం బెండ్లి సేసె నంత నాధర్మునిపత్నులయం దు శ్రద్ధవలన శ్రుతంబును మైత్రివలనఁ బ్రసాదంబును దయవలన నభయంబును శాంతివలన సుఖంబును దుష్టివలన ముదంబును బుష్టివలన స్మయంబును ప్రియవలన యోగంబును నున్నతివలన దర్పంబును బుద్ధివలన నర్థంబును మేధవలన స్మృతియుఁ దితిక్షవలన క్షేమంబును హ్రీవలనఁ బ్రశ్రయంబును మూర్తివలన సకలకల్యాణగుణోత్పత్తిస్థానభూతు లగు నరనారాయణు లను ఋషు లిద్దఱును సంభవించిరి వారలజన్మకాలంబున. 28

సీ. గంధవాహుండు మందగతి ననుకూలుఁడై, వీచె నల్దిక్కులు విశద మయ్యె
నఖిలలోకంబులు నానందమును బొందెఁ, దుములమై దేవదుందుభులు మొరసెఁ
గర మొప్ప జలధులు కలఁక లడంగెను, మించినగతిఁ బ్రవహించె నదులు
గంధర్వకిన్నర గానముల్ వీతెంచె, నప్సరోజనములాస్యములు సెలఁగె

తే. సురలు గురియించి రందంద విరులవాన, మునిజనంబులు సంతోషమునఁ జెలంగి
వినుతు లొనరించి రవ్వేళ విశ్వమెల్లఁ, బరమమంగళమై యొప్పె భవ్యచరిత.

వ. ఆసమయంబున బ్రహ్మాదిదేవత లమ్మహాత్ములకడకుఁ జనుదెంచి యిట్లని స్తుతియించిరి.

సీ. గగనమందులఁ దోఁచు గంధర్వనగరాది, రూపభేదములట్లు రూఢి మెఱసి
యేయాత్మయం దేని నేపారు మాయచే, నీవిశ్వ మిటు రచియింపఁ బడియె
నట్టియాత్మప్రకాశార్థమై మునిరూప,మున ధర్మగృహమునఁ బుట్టినట్టి
పరమపురుష నీకుఁ బ్రణమిల్లెద మదియుఁ, గాక యీసృష్టి దుష్కర్మవృత్తి

తే. జరగ నీ కుండుకొఱకు నై సత్త్వగుణము,చే సృజించినమ మ్మిట్లు శ్రీనివాస
మైనసరసీరుహప్రభ నపహసించు, నీకృపాలోకనంబుల నెమ్మిఁ జూడు. 31

క. అని యిట్లు దేవగణములు, వినుతింపఁ గృపాకటాక్షవీక్షణములచేఁ
గని వారు గంధమాదన,మున కేఁగిరి తండ్రి ముదము ముప్పిరిగొనఁగన్. 32

క. ధరణీభర ముడుపుట కా, నరనారాయణులు భువి జనన మనయము నొం
దిరి యర్జునకృష్ణాఖ్యలఁ, గురుయదువంశముల సత్త్వగుణయుతు లగుచున్. 33

వ. మఱియు నగ్నిదేవునకు దక్షపుత్త్రి యైనస్వాహాదేవి యనుభార్యయందు హుత భోజను లగుపావకుండును బవమానుండును శుచియు ననుమువ్వురు గొడుకులు గలిగిరి వారివలనం బంచచత్వారింశత్సంఖ్యలం గలయగ్ను లుత్పన్నంబు లయ్యె నిట్లు పితృపితామహాయుక్తంబుగా నేకోనపంచాశత్సంఖ్యలు గలయగ్నులు బ్రహ్మవాదులచే యజ్ఞకర్మంబులం దగ్నిదేవతాకంబు లై నయిష్టులు దత్తన్నామంబులచేతఁ జేయంబడుచుండు (నాయగ్ను లెవ్వ రనిన నగ్నిష్వాత్తులు బర్హిషదులు సౌమ్యులు పితలు నాజ్యపులు సాగ్నులు నిరగ్నులు నన నేడుదెఱంగు లై యుందురు దాక్షాయణి యగుస్వధ యనుధర్మపత్నియందు వారలవలన వయునయు ధారిణియు ననునిద్దఱు కన్య లుదయించి జ్ఞానవిజ్ఞానపారగ లగుచు బ్రహ్మనిష్ఠ లయి పరఁగిరి) వెండియు. 34

—ఈశ్వరునకును దక్షప్రజాపతికిని విరోధము సంభవించుట.—

సీ. దక్షప్రజాపతితనయ యాంభవునిభార్య యనఁగాఁ దగుసతి యనులతాంగి
సతతంబుఁ బతిభక్తిసలుపుచుండియుఁ దనూజాతలాభము నందఁజాలదయ్యె
భర్గుని దెసఁ జాలఁ బ్రతికూలుఁ డై నట్టి, తమతండ్రిమీఁది రోషమునఁ జేసి
వల నేది తా ముగ్ధవలె నిజయోగమార్గంబున నాత్మదేహంబు విడిచె
తే. నని మునీంద్రుండు వినిపింపసమ్మహాత్ముఁ, డై నవిదురుండుమనమునదద్భుతంబు
గదురఁదత్కథవినవేడ్కగడలుకొనఁగ, మునివరేణ్యునిఁజూచియిట్లనియెమఱియు.
సీ. చతురాత్మ దుహితృవత్సలుఁ డై నదక్షుండు, దనకూఁతుసతి ననాదరము సేసి
యనయంబునఖిలచరాచరగురుఁడు ని, ర్వైరగుండు శాంతవిగ్రహుఁడుఘనుఁడు
జగముల కెల్లను జర్చింప దేవుండు, నంచితాత్మారాముఁ డలఘుమూర్తి
[1]శీలవంతులలోన శ్రేష్ఠుండు నగునట్టి,భవునందు విద్వేషపడుట కేమి
తే. కారణము సతి దా నేమికారణమున, విడువరానట్టిప్రాణముల్విడిచె మఱియు
శ్వశురజామాతృవిద్వేషసరణి నాకుఁ, దెలియ నానతియిమ్ము సుధీవిధేయ. 36
క. అని యడిగిన నవ్విదురునిఁ, గనుఁగొని మైత్రేయుఁ డనియెఁ గౌతుక మొప్పన్
విను మనఘ తొల్లి బ్రహ్మలు, జననుతముగఁ జేయునట్టిసత్త్రముఁ జూడన్. 37
చ. సరసిజగర్భయోగిజనశర్వసుపర్వమునీంద్రహవ్యభు
క్ప్రరమఋషిప్రజాపతులు భక్తిమెయిం జనుదెంచి యుండ [2]న
త్తరణిసమానతేజుఁ డగుదక్షుఁడు వచ్చినఁ దత్సదస్యులుం
దర మిడి లేచి రప్పుడు పితామహభర్గులు దక్క నందఱున్. 38
క. చనుదెంచినయాదక్షుఁడు, వనజజునకు మ్రొక్కి భక్తివశు లై సభ్యుల్
దన కిచ్చినపూజలు గైకొని యర్హాసనమునందుఁ గూర్చుండి తగన్. 39
తే. తన్నుఁ బొడగని సభ్యు లందఱును లేవ, నాసనము దిగనట్టిపురారివలను

1. శీలవ్రతులలోన. 2. 'నత్తఱిఁ దరుణార్క తేజుఁ' వ్రా. ప్ర.

గన్నుఁగొనలను విస్ఫులింగములు సెదరఁ,జూచి యిట్లనురోషవిస్ఫురణ మెఱయ.
తే (వినుఁడుమీరలురోదమానిలవిబుధమునిహు,తాశనాదిసురోత్తములార మోహ
మత్సరోక్తులు గావు నామాట లనుచు, వారి కందఱ కాపురవైరిఁ జూపి.)41
సీ. పరికింప నితఁడు దిక్పాల[1]యశోహాని,కరుఁ డీక్రియాశూన్యపరునిచేతఁ
గర మొప్ప సజ్జనాచరితమార్గము దూషి,తం బయ్యె నెన్న గతత్రపుండు
మహితసావిత్రీసమానను సాధ్వి న, స్మత్తనూజను మృగశాబనేత్ర
ననలభూసురబంధుజనసమక్షమున మ,ర్కటలోచనుఁడు గరగ్రహణ మర్థిఁ
తే. జేసి తా శిష్యభావంబుఁ జెందుటొత్తఁ,దలఁచి ప్రత్యుద్గతాభివందనము లెలమి
నడప కుండిన మాననీ నన్నుఁ గన్న, నోరిమాటకుఁ దన కేమి గోరవోయె.42
సీ. *అనయంబు లుప్తక్రియాకలాపుఁడు మాన,హీనుఁడు మర్యాద లేనివాఁడు
మత్తప్రచారుఁ డున్మత్తప్రియుఁడు దిగం,బరుఁడు భూతిప్రేతపరివృతుండు
దామసప్రమథభూతములకు నాథుండు, భూతిలిప్తుం డస్థిభూషణుండు
నష్టశౌచుండు దుర్మదనాథుఁడును దుష్ట,హృదయుఁ డుగ్రుఁడును బరేతభూని
తే. కేతనుఁడు వితతస్రస్తకేశుఁ డశుచి, యయినతన కొక్క శివనామమనుప్రవాద
గలిగెఁ గాని యశివుఁ డనికాన కెఱిఁగి, యెఱిఁగి వేదంబు శూద్రునకిచ్చినటులు.
వ. ఇతనికి నస్మత్తనూజను విధివత్ప్రకారంబున నిచ్చితి. 44
క. అని యిట్టులు ప్రతికూలవ,చనములు దక్షుండు పలికి శపియింతును శ
ర్వాని నని జలములు గొని కర,మున నిలిచి యిటు లనె రోషమున ననఘాత్మా.
క. ఇతఁ డింద్రోపేంద్ర పరీ,వృతుఁ డై మఖసమయమున హవిర్భాగము దే
వతలం గూడఁగ మహితని,యతిఁ బొందక యుండుఁ గాక యని శపియించెన్.
వ. ఇట్లు దక్షుండు వల్కినగర్హితవాక్యంబులు వినిందితంబు లగుం గాని యాథా
ర్థ్యంబున వాస్తవంబు లగుచు భగవంతుం డగురుద్రునందు ననిందితంబు లై
స్తుతిరూపంబుల నొప్పెఁ దదనంతరంబ రుద్రునకు శాపం బిచ్చినకారణంబున
దక్షుండు సదస్యముఖ్యులచే నకృత్యం బని) నిషేధింపంబడి ప్రవృద్ధం బయినక్రో
ధంబుతోడ నిజనివాసంబునకుం జనియె నంత గిరిశానుచరాగ్రేసరుం డగునందికే
శ్వరుండు దక్షుండు నిటలాక్షుని శపియించినశాపంబు నతనిపల్కినయనర్హవా
క్యంబులును విని కోపారుణితలోచనుం డై యి ట్లను నీదక్షుండు మర్త్యశరీరంబు
శ్రేష్ఠంబుగాఁ దలఁచి యప్రతిద్రోహి యైనభగవంతునందు భేదదర్శి యై యప
రాధంబుఁ గావించె నిట్టిమూఢాత్ముండు దత్త్వవిముఖుం డగు మఱియుం గూట

1 కవరయశో, హానికరుఁడు క్రియాహీనుచేత. *42 వ 43వ పద్యములకు నడుమ 'ఇ ట్లను మన్న సమయంబున, క. శివు దక్షుఁడు నిందించు తె, గువకుఱ శిర నూఁచె రుచి భృగుఁడు కనుగీఁటెం, (వకవ నగియెను బూషుఁడు, దివిజులు బుత్విజులు ననుమతిఁ వినుచుండన్. వ. అంత దక్షుండు సతీయును,' అని యధికపాఠ మొకప్రతిని గానిపించుచున్నది.

ధర్మంబు(లయిననివాసంబు)లగాఁ బ్రియ్యసుఖకాంక్షులం జేసి సక్తుండై యర్థవాదంబు లయినవేదంబులచేత నష్టమనీషం గలిగి కర్మతంత్రంబు విస్తృతంబు సేయు వెండియు దేహాదికంబు లుపాదేయంబులుగాఁ దలఁచుచు బుద్ధిచేత నాత్మతత్త్వంబు మఱచి వర్తించుచుఁ బశుప్రాయుండై స్త్రీకాముండు నగు నదియునుం గాక దక్షుండచిరకాలంబున మేషముఖుం డగు నని మఱియు. 47

మ. అనయంబుం దనమానసంబున నవిద్యల్ ముఖ్యతత్త్వంబు గాఁ
గని గౌరీశుఁ దిరస్కరించినయనర్త్కాత్ము నీదక్షుని
న్ననువర్తించినవాఁడు సంసరణకర్మారంభుఁడై నిచ్చలున్
జననం బందుచుఁ జచ్చుచున్ మరల నోర్జం బుట్టుచున్ వర్తిలున్. 48

వ. అదియునుం గాక యీహరద్వేషు లైనద్విజు లర్థవాదబహుళంబు లైనవేదవాక్యంబులవలన మధుగంధసమం బైనచిత్తక్షోభంబుచేత విమోహితమనస్కులయి కర్మాసక్తు లగుదురు మఱియును భక్ష్యాభక్ష్యవిచారశూన్యు లై దేహాదిపోషణంబుకొఱకు ధరియింపఁబడినవిద్యాతపోవ్రతంబులు గలవార లై ధనదేహేంద్రియంబులయందుఁ బ్రీతిం బొంది యాచకు లై విహరింతు రని నందికేశ్వరుండు బ్రాహ్మణజనంబుల శపియించినవచనంబులు విని భృగుమహాముని మరల శపియింపం బూని యి ట్లనియె. 49

తే. వసుధ నెవ్వారు ధూర్జటివ్రతులు వారు, నారికనుకూలు రగుదు రెవ్వారువారు
నట్టిసచ్ఛాస్త్రపరిపంథు లైనవారు, నవనిఁ బాషండు లయ్యెద రని శపించె. 50

సీ. సకలవర్ణాశ్రమాచారహేతువు లోక,మునకు మంగళమార్గమును సనాత
నముఁ బూర్వఋషిసమ్మతము జనార్దనమూల,మును నిత్యమును శుద్ధమును బరంబు
[1]నార్యపథానుగం బగువేదమును విప్ర,గణము నిందించినకారణమున
నేశివదీక్షయం దేని మధ్యమపూజ్యుఁ, డై భూతపతి దైవ మగుచు నుండు

తే. నందు మీరలు భస్మజటాస్థిధార,ణములఁ దగి మూఢబుద్ధులు నష్టశౌచు
లై నశింతురు పాషండు లగుచు ననుచు, శాప మొనరించె నాద్విజసత్తముండు.

వ. ఇట్లన్యోన్యంబును శాపంబులం బొందియు భగవదనుగ్రహంబు గలవార లగుటం జేసి నాశంబు నొంద రై రట్టియెడ విమనస్కుం డగుచు ననుచరసమేతుం డై భవుండు సనియె నంత. 52

సీ. అనఘాత్మ యోయజ్ఞమందు సర్వశ్రేష్ఠుఁ, డగుహరి సంపూజ్యుఁ డై వెలుంగు
నట్టియజ్ఞంబు సమ్యగ్విధానమున స,హస్రవత్సరములు నజుఁ డొనర్చెఁ
గర మొప్ప నమరగంగాయమునాసంగ,మావనిఁ గలుగు ప్రయాగయందు
నవభృథస్నానంబు లతిభక్తిఁ గావించి, గతకల్మషాత్ము లై ఘనత కెక్కి

తే. [2]తగ నిజాశ్రమభూములఁ దలఁచి వార,లందఱును వేడ్కతోఁ జనిరనుచువిదురు

1. నార్యపథంబును నగు. 2. తమతమాశ్రమ.

నకునమ్మైత్రేయుఁడనుమునినాయకుండు, నెఱుఁగవినిపించి వెండియు నిట్టులనియె.

—దక్షప్రజాపతియజ్ఞమునకు దాక్షాయణి వోఁ గోరుట.—

వ. అంత శ్వశురుండగు దక్షునకు జామాత యైన భర్గునకు నన్యోన్యవిరోధంబు వెరుఁగుచుండ నతిచిరం బగుకాలం బరిగె నంత దక్షుండు రుద్రవిహీనంబగుయాగంబు లేనిది యైనను శర్వుతోడిపూర్వవిరోధంబునను బరమేష్ఠికృతం బైనసకలప్రజాపతివిభుత్వగర్వంబుననుం జేసి బ్రహ్మనిష్ఠు లగునీశ్వరాదుల ధిక్కరించి యరుద్రకంబుగా వాజపేయసవనంబు గావించి తదనంతరంబ బృహస్పతిసవనామకం బైనమఖంబు సేయ నుపక్రమించిన నచ్చటికిం గ్రమంబున. 54

చ. కర మనురక్తి నమ్మఖము గన్గొను వేడుక దొంగలింపఁగాఁ
బరమమునిప్రజాపతిసురర్షిమహర్షి నరుల్ సభార్యులై
పరువడి వచ్చి యందఱు శుభస్థితి దీవన లిచ్చి దక్షుచేఁ
బొరిఁ బొరి నచ్చటన్ విహితపూజల నొంది[1]రి సమ్మదంబునన్. 55

తే. దక్షతనయ సతీదేవి దవిలి యాత్మ, సదనముననుండి జనకునిసవనమహిమ
గగనచరులు నుతింప నాకలకలంబు, విని కుతూహలిని యయి విస్ఫూర్తిఁ జూడ.

వ. అయ్యవసరంబునఁ దదుత్సవదర్శనకుతూహలులై సర్వదిక్కులవారును జనుచుండి రాసమయంబున. 57

సీ. తనరారునవరత్నతాటంకరోచులు, చెక్కుటద్దములతోఁ జెలిమి సేయ
మహనీయతపనీయమయపదకద్యుతు, లంసభాగంబుల నావరింప
నంచితచీనిచీనాంబరప్రభలతో, మేఖలాకాంతులు మేల మాడఁ
జంచలాచంచలచారువిలోచన, ప్రభలు నల్దిక్కులఁ బ్రబ్బికొనఁగ

తే. మించువేడుక భర్తృసమేత లగుచు, మానితము లైనదివ్యవిమానయాన
లగుచు నాకాశపథమున నరుగుచున్న, ఖచరగంధర్వకిన్నరాంగనలఁ జూచి. 58

క. సతి దనపతి యగునాపశు, పతిఁ జూచి సముత్సుకతను భాషించి ప్రజా
పతి మీమామ మఖము సు, వ్రతమతి నొనరించుచున్నవాఁ డఁట వింటే. 59

క. కావున నయ్యజ్ఞమునకు, నీవిబుధగణంబు లర్థి నేఁగెద రదె వో
దేవ మన మిప్పు డచటికిఁ, బోవలె నను వేడ్క నాకుఁ బుట్టెడు నభవా. 60

క. ఆయజ్ఞముఁ గనుఁగొనఁగా, నాయనుజలు భక్తిఁ బ్రాణనాథులతోడం
బాయక వత్తురు మనముం, బోయిన నే వారి నచటఁ బొడగనఁ గల్గున్. 61

క. జనకునిమఖమున కర్థిం, జని నీతోఁ బారిబర్హసంజ్ఞకతఁ గడుం
దనరినభూషణములఁ గై, కొన వేడ్క జనించె నీశ కుజనవినాశా. 62

క. నాతోడను స్నేహము గల, మాతను దత్సోదరీసమాజము ఋషిసం
ఘాతకృతమఖసమంచిత, కేతువుఁ గన వేడ్క గగనకేశ జనించెన్. 63

1. వసించి రిమ్ములన్.

వ. అదియునుం గాక దేవా మహాశ్చర్యకరంబై గుణత్రయాత్మకం బగు ప్రపంచంబు
భవదీయమాయావినిర్మితం బగుటంజేసి నీకు నాశ్చర్యకరంబు గాదయినను భవ
దీయతత్త్వం బెఱుంగంజాలక కామినీస్వభావంబు గలిగి కృపణురాల నై మదీ
యజన్మభూమిఁ గనుంగొన నిచ్చగించితి నని వెండియు ని ట్లనియె. 64

చ. ముదమునఁ దన్మఖోద్భవవిభూతిఁ గనుంగొన నన్యకామినుల్
పదువులు గట్టి భూషణవిభాసిత లై నిజనాథయుక్త లై
మదకలహంసపాండురసమంచితదివ్యవిమానయాన లై
యదె చను చున్నవారు గను మభ్రపథంబున నీలకంధరా. 65

క. అనఘా విను లోకంబుల, జనకుని గేహమునఁ గలుగు సకలసుఖంబుల్
తనయలు సని సంప్రీతిం, గనుఁగొన కేరీతి నిలుచుఁ గాయము లభవా. 66

క. అనయముఁ బిలువక యుండం, జన ననుచిత మంటి వేని జనకగురుసుహృ
జ్జననాయక గేహములకుఁ, జను చుందురు పిలువ కున్న సజ్జను లనఘా. 67

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె దేవా నాయందుఁ బ్రసన్నుండ వై మదీయమనోరథం
బు దీర్ప నర్హుండవు సమధికజ్ఞానంబు గలనీచేత నేను భవదీయదేహంబునం
దర్ధంబున ధరియింపంబడితి నట్టినన్ను ననుగ్రహింప వలయు నని ప్రార్థించిన మం
దస్మితవదనారవిందుం డగుచు [1]జగత్స్రష్టలసమక్షంబున దక్షుండు త న్నాడిన
మర్మభేదంబు లై నకుహకవాక్యసాయకంబులం దలంచుచు ని ట్లనియె. 68

సీ. కల్యాణి నీమాట గడు నొప్పు బంధువుల్, పిలువ కుండినను సంప్రీతిఁ జనుదు
[2]రంటి విదియు లెస్స యైనను దేహాభి, మానమదమున నమర్షమునను
గడఁగి యారోపితఘనకోపదృష్టులు, గా రేనిఁ బోఁ దగుఁ గాని వినుము
వినుతవిద్యాతపోవిత్తవయోరూప, కులములు సుజనులకును గుణంబు
తే. లివియ కుజనులయెడ దోషహేతుకంబు, లై వివేకంబు సెఱుచు మహాత్ము లైన
వారిమాహాత్మ్య మాత్మగర్వమునఁ జేసి, జడులు పొడగానఁజాలరు జలజనేత్ర.

క. విను మట్టికుటిలు లగుదు, ర్జనులగృహంబులకు బంధుసరణిని బోవం
జనదు వినీతుల కది గడు, ననుచిత మైనట్ల యుండు నది యె ట్లనినన్. 70

ఆ. కుటిలబుద్ధు లయినకుజనులయిండ్లకు, నార్యు లేఁగ వా రనాదరమున
బొమలు ముడివడంగ భూరిరోషాత్ము లై, చూతురదియుఁ గాక సుదతి వినుము.

చ. సమదరిపుప్రయుక్తపటుసాయకజర్జరితాంగుఁ డయ్యు దుః
ఖము[3]ను దొఱంగి నిద్రఁ గనుఁ గాని కృశింపఁడు మానవుండు నో
యుమ విను మిష్టబాంధవదురుక్తులు మర్మము లంట నాటఁ జి
త్తమున నహర్నిశంబుఁ బరితాపము నొంది కృశించు నెప్పుడున్. 72

క. విను లోకోత్కృష్టుఁడు ద, క్షునికిఁ దనూభవలలోనఁ గూరిమిసుత వై

1 బ్రహ్మలసమక్ష. 2 నంటి. 3 నఁ గడంగి.

నను నాసంబంధంబున, జనకునిచేఁ బూజ వడయఁ జాలవు తరుణీ. 73

వ. అది యెట్లతనిచేత భవత్సంబంధవశంబునం జేసి పూజఁ బడయ లేమికి నతనికి నీకు విరోధంబునకు హేతు వెట్టి దని యంటి వేని. 74

మ. నిరహంకారనిరస్తపాపసుజనానీకనిందోల్లసత్కీర్తిఁ గొం
డఱు కామించి యశక్తులై మనములన్ దందహ్యమానేంద్రియా
తురులై యూరక మచ్చరింతురు మహాత్ముం డీశ్వరుం డైనయా
హరితో బద్ధవిరోధముం దొడరుదైత్యశ్రేణిచందంబునన్. 75

వ. అదియునుం గాక నీ వతనికిం బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గావింప కుండుటం జేసి తిరస్కృతుండ వైతి వంటి వేని లోకంబున జను లన్యోన్యంబును బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గావింతు రదియ ప్రాజ్ఞు లయినవారు సర్వభూతాంతర్యామి యైనపరమపురుషుండు నిత్యపరిపూర్ణుండు గావునఁ గాయికవ్యాపారం బయుక్తం బని తదుద్దేశంబుగా మనంబునంద నమస్కారాదికంబులు గావింతురుగాని దేహాభిమానంబులు గలుగుపురుషులందుఁ గావింపరు గాన యేనును వాసుదేవశబ్దవాచ్యుండు శుద్ధసత్త్వమయుండు నంతఃకరణంబునందు నావరణవిరహితుండు నై ప్రకాశించువాసుదేవునకు నెల్లప్పుడు నమస్కరించుచుండుదు నిట్లనపరాధి నైన నన్నుఁ బూర్వంబున బ్రహ్మలు సేయుసత్త్రంబునందు దురుక్తులం జేసి పరాభవించి మద్ద్వేషి యైనదక్షుండు భవజ్జనకుం డైన నతఁడును దదనువర్తు లయినవారలును జూడఁ దగరు గావున మద్వచనాతిక్రమంబునం జేసి యరిగితి వేని నచట నీకుఁ బరాభవంబు సంప్రాప్తం బగు లోకంబున బంధుజనంబులవలనఁ బూజ వడయక తిరస్కారంబు వొందుట చచ్చుటయ కాదే యని పలికి మఱియు నభవుండు పొమ్మని యనుజ్ఞ యిచ్చిన నచ్చట నవమానంబునం జేసి యశుభం బగు ననియు నిచ్చటఁ బొమ్మనక నివారించిన మనోవేదన యగు ననియు మనంబునం దలపోయుచు నూరకుండె నంత. 76

సీ. సతి సుహృద్దర్శనేచ్ఛాప్రతికూలదుః,ఖస్వాంత యగుచు నంగములు వడఁక
నందంద తొరఁగెడునశ్రుపూరంబులు, గండభాగంబులఁ గడలుకొనఁగ
నున్నతస్తనమండలోపరిహారముల్, వేఁడినిట్టూర్పుల వెచ్చఁగంద
నతిశోకరోషాకులాత్యంతదోధూయ,మాన మై హృదయంబు మలఁగుచుండ

తే. మఱియుఁ గుపితాక్షి యై స్వసమానరహితు, నాత్మదేహంబు సగమిచ్చినట్టిభవుని
విడిచి మూఢాత్మ యగుచు నవ్వెలఁది సనియె, జనకుఁ జూచెడు వేడుక నందడింప.

వ. ఇట్లతిశీఘ్రగమనంబున. 78

సీ. మానిని చను చండ మణిమన్మదాదిస,హస్రసంఖ్యాతరుద్రానుచరులు
యక్షులు నిర్భయులై వృషభేంద్రుని, ము న్నిడికొనుచు నమ్ముదిత దాల్చి
కందుకాంబుజశారికాతాళవృంతద,ర్పణధవళాతపత్రప్రసూన

మాలికాసౌవర్ణమణివిభూషణఘన, సారకస్తూరికాచందనాది
తే. వస్తువులు గొంచు నేఁగి శర్వాణిఁ గదిసి, శంఖదుందుభివేణునిస్స్వనము లొప్ప
మానితం బైనవృషభేంద్రయానఁ జేసి, యజ్ఞభూమార్గు లై యర్థి నరిగి యరిగి.
వ. ముందట. 80
చ. మనమున మోద మందుచు సుకుమారమణీమణి గాంచెఁ జారుమృ
త్కనకకుశాజినాయసనికాయవినిర్మితపాత్రసీమము
న్ననుపమవేదఘోషసుమహత్పశుబంధనకర్మభూమమున్
మునివిబుధాభిరామము సముజ్జ్వలహోమము యజ్ఞధామమున్. 81
వ. ఇట్లు గనుంగొని యజ్ఞశాలం బ్రవేశించిన. 82
క. చనుదెంచినయమ్మగువను, జననియు సోదరులుఁ దక్క సభఁ గలజను లె
ల్లను దక్షువలనిభయమున, ననయము నపు డాదరింప రైరి మహాత్మా. 83
క. నెఱిఁ దల్లియుఁ బినతల్లులు, బరిరంభణ మాచరింపఁ బరితోషాస్రుల్
దొరఁగఁగ డగ్గుత్తికతోఁ, సరసిజముఖి సేమ మరయ సతియును నంతన్. 84
క. జనకుం డవమానించుట,యును సోదరు లర్థి నసితు ననుచితక్రియఁ జే
సినపూజల నందక శోభన మరసిన మాఱుమాటఁ బలుకక యుండెన్. 85
వ. ఇట్లు తండ్రిచే నాదరింపంబడని దై విభుం డైనయీశ్వరునందు నాహ్వానక్రియా
శూన్యత్వరూపం బైనతిరస్కారంబును నరుద్రభాగం బైన యజ్ఞంబునుం గనుం
గొని నిజరోషానలంబున లోకంబులు భస్మంబు సేయం బూనిన తెఱంగున నుద్రే
కించి రుద్రవిద్వేషియుఁ గ్రతుకర్మాభ్యాసగర్విష్ఠుండు నగుదక్షుని వధియింతు మ
నుచు లేచిన భూతగణంబుల నివారించి రోషవ్యక్తభాషణంబుల ని ట్లనియె లో
కంబున శరీరధారు లైనజీవులకుఁ బ్రియాత్మకుం డైనయీశ్వరునకుఁ బ్రియా
ప్రియులును నధికులును లే రట్టిసకలకారణుండును నిర్మత్సరుండును నైనరుద్రు
నందు నీవు దక్క నెవ్వండు ప్రతికూలం బాచరించు నదియునుం గాక మిము
బోఁటివారలు పరులవలనిగుణంబులందు దుర్గణంబుల నాపాదింతురు మఱి
యుం గొందఱు మధ్యస్థు లైనవారలు పరులదుర్గణంబులయందు దోషంబుల
నాపాదింపరు గొందఱు సాధువర్తనంబు గలవారలు పరులదోషంబుల నైన
గుణంబుల కా నను గ్రహింతురు మఱియుం గొంద ఱుత్తమోత్తములు పరుల
యందు దోషంబుల నాపాదింపక తుచ్ఛగుణంబులు గలిగినను సద్గుణంబులుగాఁ
గైకొందు రట్టిమహోత్తములయందు నీవు పాపబుద్ధి గల్పించితి వని వెండియు
ని ట్లను మహాత్ము లగువారలపాదధూళిచే నిరస్తప్రభావు లై జడస్వభావంబు
గలదేహంబు నాత్మ యని పల్కుకుజను లగువారు మహోత్తముల నిందించుట
కార్యంబు గా దదియు వారి కనుచితం బగు నని వెండియు ని ట్లనియె. 86
సీ. అనయంబు శివ యనునక్షరద్వయ మర్థి, వాక్కునఁ బలుక భావమునఁ దలఁప

సర్వజీవులపాప సంఘముల్ సెడు నట్టి, మహితాత్మునందు నమంగళుండ
వగునీవు విద్వేషి వగుట కాశ్చర్యంబు, నందెద వినుము నీ వదియుఁ గాక
చర్చింప నెవ్వని చరణపద్మంబుల, నరసి బ్రహ్మానంద మనుమరంద
తే. మతులభక్తిని దమహృదయంబు లనెడి, తుమ్మెదలచేతఁ గ్రోలి సంతుష్టచిత్తు
లగుదు రత్యంతవిజ్ఞాను లట్టిదేవు, నందు ద్రోహంబు సేసితే మందు నిన్ను.
క. మఱియును నమ్మహితాత్ముని, చరణసరోజాతయుగము సకలజగంబుల్
నెఱిఁ [1]గొలువఁ గోరుకోర్కులు, దర మిడి వర్షించు నతనిఁ దగునే తెగడన్.
చ. పరఁగఁ జితాస్థిభస్మనృకపాలజటాధరుఁడుం బరేతభూ
చరుఁడు పిశాచయుక్తుఁ డని శర్వు నమంగళుఁ గాఁ దలంప రె
వ్వరు నొకఁ డీవు దక్క మఱి వాక్పతిముఖ్యులు నమ్మహాత్ముస
చ్చరణసరోజరేణువులు సమ్మతిఁ దాల్తురు మస్తకంబులన్. 89
చ. నెలకొని ధర్మపాలనవినిర్మలు భర్గుఁ దిరస్కరించున
క్కలుషునిజిహ్వఁ గోయఁ దగు గా కటు సేయఁగ నోపఁ డేనిఁ దాఁ
బొలియుట యొప్పు రెంటికిఁ బ్రభుత్వము సాలమిఁ గర్ణరంధ్రముల్
బలువుగ మూసికొంచుఁ జనఁ బాడి యటందురు ధర్మవర్తనుల్. 90
వ. అది గావున. 91
మ. జనుఁ డజ్ఞానమునన్ భుజించినజుగుప్సం బైనయన్నంబు స
య్యన వెళ్ళించి పవిత్రుఁ డైనగతి దుష్టాత్ముండ వై యీశ్వరున్
ఘను నిందించిననీతనూభవ యనం గా నొర్వ నీహేయభా
జన మైనట్టిశరీరమున్ విడిచి భాస్వచ్ఛుద్ధి వాటిల్లెడన్. 92
వ. అదియునుం గాక దేవతల కాకాశగమనంబును మనుష్యులకు భూతలగమనం
బును స్వాభావికంబు లయినట్లు ప్రవృత్తినివృత్తిలక్షణకర్మంబులు రాగవైరా
గ్యాధికారంబులు గా వేదంబులు విధించుటంజేసి రాగయుక్తు లై కర్మతంత్రు
లయినసంసారులకు వైరాగ్యయుక్తులయి యాత్మారాము లయినయోగిజనులకు
విధినిషేధరూపంబు లయినవైదికకర్మంబులు గలుగుటయు లేకుండుటయు
నైజంబు లగుటంజేసి స్వధర్మనిష్ఠుం డగువాని నిందింపం జన దాయుభయకర్మ
శూన్యుండు బ్రహ్మభూతుండు నయినసదాశివునిఁ గ్రియాశూన్యుం డని నిందిం
చుట పాపం బగుఁ దండ్రీ సంకల్పమాత్రప్రభవంబు లగుటంజేసి మహాయోగి
జనసేవ్యంబు లయినయస్మదీయంబు లగుననిమాద్యష్టైశ్వర్యంబులు నీకు సంభ
వింపవు భవదీయంబు లగునైశ్వర్యంబులు ధూమమార్గప్రవృత్తు లై యాగాన్న
భోక్తలైనవారిచేత యజ్ఞశాలయందె చాల నుతింపంబడి యుండుఁగాన నీమనం

[1] గోరినకోరికలను.

బున నే నధికసంపన్నుండ ననియుఁ జితాభస్మాస్థిధారణుం డైనరుద్రుండు దరిద్రుం డనియును గర్వింపం జన దని వెండియు ని ట్లనియె. 93

ఉ. నీలగళాపరాధి యగుకోనికిఁ దనూభవ నోట చాలదా
చాలుఁ గుమర్త్య నీదుతనుజాత ననఁ మది సిగ్గు పుట్టెడి
న్నేల ధరన్ మహాత్ములకు నె గ్గొనరించెడివారిజన్మముల్
గాలుపనే తలంప జనకా కుటిలాత్మక యెన్ని చూడఁగన్. 94

చ. వరవృషకేతనుండు భగవంతుఁడు నైనమహాత్ముండు సన్ను నా
దరపరిహాసవాక్యముల దక్షతనూభవ యంచుఁ బిల్వ నేఁ
బురపురఁ బొక్కుచున్ ముదముఁ బొందక నర్మవచఃస్మితంబులం
దొఱఁగుదు నీతనూజ ననుదుఃఖముకంలెను జచ్చు టొప్పగున్. 95

వ. అని యిట్లు యజ్ఞసభామధ్యంబునం బ్రతికూలుం డగుదక్షు నుద్దేశించి పలికి కామక్రోధాదిశత్రువిఘాతిని యగుసతీదేవి యుదఙ్ముఖి యయి జలంబుల నాచమనంబు సేసి శుచి యై మౌనంబు ధరియించి జితాసనయై భూమియం దాసీన యగుచు యోగమార్గంబునం జేసి శరీరత్యాగంబు సేయం దలంచి. 96

సీ. వరుసఁ బ్రాణాపానవాయునిరోధంబు, గావించి వాని నేకముగ నాభి
తలమునఁ జేర్చి యంతట నుదానముదాఁక, [1]నెగయించి బుద్ధితో హృదయపద్మ
మున నిల్పి వాని మెల్లన కంఠమార్గము,నను మఱి భ్రూమధ్యమున వసింపఁ
జేసి శివాంఘ్రిరాజీవచింతనముచే, నాథునిఁ దక్క నన్యంబుఁ జూడ

తే. కమ్మహాత్మునియంకపీఠమ్మునందు, నాదరంబున నుండుదేహంబు దక్షు
వలనిదోషంబునను విడువంగఁదలఁచి, తాల్చెఁ దనువున ననిలాగ్నిధారణములు.

వ. ఇట్లు ధరియించి గతకల్మషం బైనదేహంబు గలసతీదేవి నిజయోగసమాధిజనితం బయినవహ్నిచేఁ దత్క్షణంబ దగ్ధ యయ్యె నంత. 98

క. అది గనుఁగొని హాహారవ, మొదవఁగ ని ట్లనిరి మానవులుఁ ద్రిదశులు నీ
మదిరాక్షి యకట దేహము, వదలెఁ గదా దక్షుతోడివైరముకతనన్. 99

వ. మఱియు ని ట్లనిరి. 100

సీ. సకలచరాచరజనకుఁ డై నట్టియీ, దక్షుండు దనకూర్మితనయ మాన
వతి పూజనీయ యీసతి దనచే నవ,మానంబు నొంది సమక్షమందుఁ
గాయంబుఁదొఱఁగంగఁ గనుఁగొనుచున్నవాఁ, డిట్టిదౌరాత్మ్య మెందేనిఁ గలదె
యనుచుఁ జిత్తంబుల నాశ్చర్యములఁ బొంది, రదియునుఁగాక యిట్లనిరి యిట్టి

తే. దుష్టచిత్తుండు బ్రహ్మబంధుండునయిన,యీతఁడనయంబుఁదానపఖ్యాతిఁబొందు
నిందఁబడిమీఁదదుర్గతిఁజెందుఁగాక, యనుచుజనములు వలుకునయ్యవసరమున.

క. దేహము విడిచినసతిఁ గని, బాహాబల మొప్ప రుద్రపార్షదులును ద

1 నదియించి.

ద్రోహిం ద్రుంచుటకై యుత్సాహంబున లేచి రసిగదాపాణులునై. 102

క. అరవ మపు డీక్షించి మహారోషముతోడ భృగుమహాముని క్రతునం
హారకమారక మగునభిచారకహోమం బొనర్చి సరభసవృత్తిన్. 103

వ. ఇట్లు దక్షిణాగ్నియందు వేల్చిన నందుఁ దపం బొనర్చి సోమలోకంబున నుండు సహస్రసంఖ్యలు గలఋభునామధేయు లైనదేవత లుదయించి బ్రహ్మతేజంబునం జేసి దివ్యవిమాను లై యుల్ముకంబులు సాధనంబులుగా ధరియించి రుద్రపార్షదు లయినప్రమథగుహ్యకగణంబులఁ బాఱందోలిన వారును బరాజితు లైరి తదనంతరంబ నారదువలన నభవుండు దండ్రిచే నసత్కృతురా లగుటం జేసి భవాని పంచత్వంబు నొందుటయుం బ్రమథగణంబులు ఋభునామకదేవతలచేఁ బరాజితు లగుటయు విని. 104

శా. ఆద్యుం డుగ్రుఁడు నీలకంఠుఁ డిభదైత్యారాతి దష్టోష్ఠుఁ డై
మాద్యద్భూరిమృగేంద్రఘోషమున భీమప్రక్రియన్ నవ్వుచున్
విద్యుద్వహ్నిశిఖాసముచ్చయరుచిన్ వెల్గొందుచంచజ్జటన్
సద్యఃక్రోధముతోడఁ బుచ్చి వయిచెన్ క్ష్మాచక్రమధ్యంబునన్. 105

వ. ఇట్లు వెఱికి వైచినరుద్రునిజటయందు. 106

—❖ శివుఁడు వీరభద్రునిచే దక్షయజ్ఞంబు ధ్వంసంబు సేయించుట. ❖—

సీ. అభ్రంలిహాదభ్రవిభ్రమాభ్రభ్రమ, కృష్ణిలదీర్ఘశరీర మమరఁ
బ్రజ్వలజ్జ్వలనదీప్తజ్వాలికాజాల, జాజ్వల్యమాన కేశములు మెఱయఁ
జండదిగ్వేదండశుండాభదోర్దండ, సాహస్రధృతహేతిసంఘ మొప్ప
వీక్షణత్రయలోకవీక్షణద్యుతిలోక, వీక్షణతతిదుర్నిరీక్షముగను

తే. క్రకచకఠినకరాళదంష్ట్రలు వెలుంగ, ఘనకపాలాస్థిననమాలికలును దనర
నఖిలలోకభయంకరుఁడగుచు వీరభద్రుఁ డుదయించె మాఱట రుద్రుఁడగుచు.

తే. వీరభద్రుండు విహతవిద్వేషిభద్రుఁ, డగుచుఁ దనవేయిచేతులు మొగిచి వినయ
మెసఁగ నేనేమి సేయుదు నెఱుఁగ నాకు, నాన తిమ్మన నతని కయ్యభవుఁ డనియె.

చ. గురుభుజశౌర్య భూరిరణకోవిద మద్భటకోటి కెల్ల నీ
వరయ నరూథినీపతుఁడ వై చని యజ్ఞము గూడ దక్షునిం
[1]బరిపరిసేసి ద్రుంపు మట బ్రాహ్మణతేజ మజేయ మంటి వే
నరిది మదంశసంభవుఁడ వై తగునీకు నసాధ్య మెయ్యెడన్. 109

వ. అని కుపితచిత్తుం డై యాజ్ఞాపించిన నట్ల కాక యని. 110

చ. అనఘుఁడు రుద్రుఁ జేరి ముద మారఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి వీ
డ్కొని యనివార్యవేగమునఁ గుంభిని గ్రక్కదలన్ ఝుళంఝుళ
ధ్వని మణినూపురంబులు పదంబుల మ్రోయఁగ భీషణప్రభల్

1 బరువడిఁ ద్రుంపు మీ వచట.

దనరఁ గృతాంతకాంతకశితస్ఫుటశూలముఁ బూని చెచ్చెరన్. 111

చ. సరభసవృత్తి సట్లురుగుసై స్వపదాహతపాంసుధూళిధూ
సరితకుబేరదిక్తటము సభ్యులు దక్షుఁడుఁ జూచి యెట్టిభీ
కరతమ మంచనం దమము గాదు రజఃపటలం బటంచు ని
వ్వెఱపడి పల్కి రాత్మల వివేకవిహీనతఁ బొంది వెండియున్. 112

సీ. ఈధూళి పుట్టుట కెయ్యది హేతువో, విలయసమీరమా పొలయ దిపుడు
ప్రాచీనబర్హి ధరాపతి మహితోగ్ర, శాసనుఁ డిపుడు రాజ్యంబు సేయఁ
జోరసంఘములకో రా రాదు మఱి గోగ, ణాళిరాకకు సమయంబు గాదు
కావున నిప్పుడు కల్పావసానంబు, గాఁ బోలుఁ గా దటు గాక యున్న

తే. నిట్టియాత్మాతికరజమెందేనిఁగలదె, యనుచుమనములభయమందిరచటిజనులు
సురలు దక్షుఁడు నంతఁబ్రసూతిముఖ్య, లయినభూసురకాంత లిట్లనిరి మఱియు.

క. తనకూఁతులు సూడఁగ నిజ,తనయను సతి ననపరాధఁ దగ వఱియి ట్లె
గ్గొనరించినయాదక్షుని, ఘనపాపవిపాక మిదియుఁ గాఁ దగు ననుచున్. 114

వ. అని వెండియు నిట్లనిరి కుపితాత్ముండై నదక్షుండు దనకూఁతుతోడివిరోధంబు
సాలక జగత్సంహారకారణుం డయినరుద్రునిం గ్రోధింపం జేసె నమ్మహాత్ముం డెంత
టివాఁ డం చేనిం బ్రళయకాలంబున. 115

సీ. సుమహితనిశితత్రిశూలాగ్ర[1] సంప్రోత, నిఖిలదిక్కరిరాజనివహుఁ డగుచుఁ
జటులోగ్రనిష్ఠురస్తనితగంభీరాట్ట, హాసనిర్భిన్నాఖిలాశుఁ డగుచు
భూరికరాళవిస్ఫారదంష్ట్రాహతి, పతితతారాగణప్రచయుఁ డగుచు
వివిధహేతివ్రాతవిపులప్రభాపుంజ, మండితచండదోర్దండుఁ డగుచు

తే. వికటరోషభయంకరభ్రుకుటిదుర్ని, రీక్షదుస్సహతేజోమహిమఁ దనర్చి
ఘనవికీర్ణజటాబంధకలితుఁ డగుచు, నఖిలసంహారకారణుఁ డయి నటించు. 116

తే. అట్టిదేవునిఁ ద్రిపురసంహారకరునిఁ, జంద్రశేఖరు సద్గుణసాంద్రు నభవు
మనము రోషింపఁజేసిన మంగళములఁ, బొంద వచ్చునె పద్మగర్భునకు నైన.

వ. అని యివ్విధంబున భయవిహ్వలలోచనలై పలుకుచున్నసమయంబున మహా
త్ముండైనదక్షునకు భయావహంబులై సహస్రసంఖ్యాతంబులైనమహోత్పా
తంబులు భూనభోంతరంబులఁ గానంబడుచుండె నాసమయంబున రుద్రాను
చరులు నానావిధసాధనంబులు ధరియించి కపిలపీతవర్ణంబులు గలిగి వామనా
కారులు మకరోదరాననులునై యజ్ఞశాలాప్రదేశంబునం బరువులు వెట్టుచుఁ
గదియం జనుదెంచి దక్షాధ్వరవాటంబులు విటతాటంబులు సేయుచుం గొందఱు
ప్రాగ్వంశంబును గొందఱు పత్నీశాలయుఁ గొందఱు సదస్యశాలయుఁ గొంద
ఱాగ్నీధ్రశాలయుఁ గొందఱు యజమానశాలయుఁ గొందఱు మహానసగృహం

1 కుంఠిత.

బును విధ్వంసంబులు గావించిరి మఱియుఁ గొందఱు యజ్ఞపాత్రంబుల నగ్ను
లనుం జెఱిచిరి వెండియుఁ గొందఱు హోమాగ్ను లార్చిరి పదంపడి కొందఱు
హోమకుండంబులయందు మూత్రంబులు విడిచిరి గొంద ఱుత్తరవేదికామేఖ
లలు ద్రెంచిరి గొందఱు మునుల బాధించిరి గొందఱు తత్పత్నుల వెఱపించిరి
మఱికొందఱు దేవతానిరోధంబుఁ గావించి రంత మణిమంతుండు భృగువును
వీరభద్రుండు దక్షునిఁ జండీశుండు పూషుని నందీశ్వరుఁడు భగునిఁ బట్టి
రివ్విధంబున సదస్యదేవర్షిపక్షికాయంబుల శిలల నువ్వియు జానువులఁ బొడి
చియు నఱచేతుల నడిచియుఁ గూర్పరంబులఁ బొడిచియు వివిధబాధలు వఱచిన
వారు కాందిశీకు లై యెక్కడెక్కడేనియుం జనిరి మఱియును. 118

క. మును దక్షుఁ డభవుఁ బలుకఁగఁ, గను గీఁటినభగునిఁ బట్టి కన్నులు పెకలిం
చెను నందీశ్వరుఁ డచ్చటి, జనములు హాహారవముల సందడిఁ బెట్టన్. 119

తే. కుపితుఁ డై నాఁడు భవుని దక్షుఁడు శపింపఁ, బరిహసించినపూషునిపండ్లు డుల్లఁ
గొట్టె బలభద్రుఁ డాకళింగునిరదంబు, లెలమి డుల్చినపగిదిఁ జండీశ్వరుండు.

క. తగ వేది దక్షుఁ డాసభ, నగచాపుఁ దిరస్కరించునాఁ డట శ్మశ్రుల్
నగుచుం జూపుట నాభృగు, పగకై శ్మశ్రువులు వీరభద్రుఁడు వెఱికెన్. 121

సీ. అతులదర్పోద్ధతుం డై వీరభద్రుండు, గైకొని దక్షువక్షంబుఁ ద్రొక్కి-
ఘనసితధారాసిఁ గొని మేను వొడిచియు, మంత్రసమన్వితమహితశస్త్ర
జాలావినిర్భిన్నచర్మంబు గలదక్షుఁ, జంపఁగా లేక విస్మయము నొంది
తద్వధోపాయంబు దనచిత్తమునఁ జూచి, కంఠనిష్పీడనగతిఁ దలంచి

తే. మస్తకముద్రుంచి యంచితామర్షణమున, దక్షిణానలమున వేల్చెఁ దదనుచరులు
హర్షమునఁ బొంద నచటిబ్రాహ్మణజనంబు, లాత్మలను జాలదుఃఖంబు నందుచుండ.

వ. ఇట్లు వీరభద్రుండు దక్షునియాగంబు విధ్వంసంబు గావించి నిజనివాసం బైనకైలా
సంబునకుఁ జనియె నయ్యవసరంబున. 123

దేవతలు వీరభద్రాదులచేఁ బరాజితు లై బ్రహ్మతో విన్నవించుట.

చ. హరభటకోటిచేత నిశితాసి గదా కరవాల శూల ము
ద్గర ముస లాదిసాధనవిదారితజర్జరితాఖిలాంగు లై
సురలు భయాకులాత్ము లగుచున్ సరసీరుహగర్భుఁ జేరి త
చ్చరణసరోరుహంబులకు సమ్మతిఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి నమ్రు లై. 124

క. తము ధూర్జటిసైనికు లగు, ప్రమథులు దయ మాని పెలుచ బాధించుట స
ర్వముఁ జెప్పి రనుచు మైత్రే, యముసీంద్రుఁడు విదురుతోడ ననియె మఱియున్.

తే. ఇంతయును మున్న మనమున నెఱిఁగి యున్న
కతన విశ్వాత్మకుండును గమలలోచ
నుండు నన నొప్పునారాయణుండు నజుఁడుఁ

జూడ రారైరి మున్ను దక్షునిమఖంబు. 126

వ. అని చెప్పి సుర లిట్లు విన్నవించినఁ జతుర్ముఖుండు వారల కి ట్లనియె. 127

క. ఘనతేజోనిధి పురుషుం, డనయంబుఁ గృతాపరాధుఁ డయినను దా మ
ల్లన ప్రతికారముఁ గావిం,చినజనులకు లోకమందు సేమము గలదే. 128

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 129

క. క్రతుభాగార్హుం డగుపశు,పతి నీశ్వరు నభవు శర్వు భర్గుని దూఱి
కృతయజ్ఞభాగుఁ జేసిన,యతిదోషులు దుష్టమతులు నగుమీ రింకన్. 130

సీ. పూని యే దేవునిబొమముడిమాత్రన, లోకపాలకులును లోకములును
నాశ మొందుదు రట్టియీశుండు ఘనదురు,క్తాస్త్రనికాయవిద్ధాంతరంగుఁ
డును బ్రియావిరహితుండును నైననాఁ డమ్మ,హాత్ముని త్రిపురసంహారకరుని
మఖపునస్సంధానమతి నపేక్షించు మీ,రలు సేరి శుద్ధాంతరంగు లగుచు

తే. భక్తినిష్ఠలఁ దత్పాదపద్మయుగళ,ఘనపరిగ్రహపూర్వంబు గాఁగ నతని
శరణ మొందుఁ డతండు ప్రసన్నుఁ డయినఁ,దివిరి మీకోర్కి సిద్ధించు దివిజులార.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె నద్దేవుని డాయం జన వెఱతు (మని తలంపకుం) డతనిఁ
జేరునుపాయం బెఱింగింపు మంటి రేని నేను నింద్రుండును మునులును మీర
లును(మఱియు దేహధారు లెవ్వ రేని)నమ్మహాత్మునిస్వరూపంబు నతనిబలపరాక్ర
మంబులకొలందియు నెఱుంగఁ జాల మతండు స్వతంత్రుండు గావునఁ దదుపాయం
బెఱింగింప నెవ్వఁడు సమర్థుం (డగు నయిన నిపుడుభక్తపరాధీనుండును శరణాగత
రక్షకుండు నగునీశునిఁ జేరం బోవుద) మని వినం బలికి పద్మసంభవుండును దేవ
పితృగణప్రజాపతులం గూడి కైలాసాభిముఖుఁ డై చని చని. 132

ఉ. భాసురలీలఁ గాంచిరి సుపర్వులు భక్తజనైకమానసో
ల్లాసముఁ గిన్నరీజనవిలాసము నిత్యవిభూతిమంగళా
వాసము సిద్ధగుహ్యకనివాసముఁ జారువిరాజమానకై
లాసముఁ గాంతినిర్జితకులక్షితిభృత్సుమహద్విభాసమున్. 133

సీ. ధాతువిచిత్రితోదాత్తరత్న[1]వ్రజ,రుగ్విభాసితతుంగశృంగములును
గిన్నరగంధర్వకింపురుషాప్సరో,జననికరాకీర్ణసానువులును
మానితనిఖిలవైమానికమిథునస,ద్విహారకైకశుభప్రదేశములును
గమనీయనవమల్లికాసుమనోవల్లి,కామతల్లీలసత్కందరములు

తే. సమరసిద్ధాంగనాశోభితాశ్రమములు, విబుధజనయోగ్యసంపన్నివేశములును
గలిగి బహువిధపుణ్యభోగములనొప్పు, వినుతసుకృతములకుదండ వెండికొండ.

వ. అది మఱియును మందార పారిజాత సరళ తమాల సాల తాల తక్కోల కోవి
దార శిరీ షార్జున చూత కదంబ నింబ నీప నాగ పున్నాగ చంపక పాటలాశోక

1 'ప్రభాసంగతోజ్జ్వలతుంగ' అ. ప్ర.

వకుళ కుంద కురవక కనకామ్ర శతపత్త్రి కింశుకైలా లవంగ మాలతీ మధూక
మల్లికా పనస మాధవీ కుట జోదుంబ రాశ్వత్థ ప్లక్ష వట హింగుళ భూర్జ పూగ
జంబూ ఖర్జూ రామ్రాతక ప్రియాళు నారికేళేంగుద వేణు కీచక ముఖర తరుశో
భితంబును గలకంఠ కాలకంఠ కలవింక రాజకీర మత్తమధుకర నానావిహంగకోలా
హలనినదబధిరీభూతరోదోంతరాళంబును సింహ తరక్షు శల్య గవయ శరభ శాఖా
మృగ వరాహ వ్యాఘ్ర కుర్కుర రురు మహిష వృకసారంగ ప్రముఖవన్యసత్త్వస
మాశ్రయవిరాజితంబును గదళీషండసమావృతమండిత కమల కహ్లార కైరవకలిత
పులినతల లలితకమలాకర విహరమాణ కలహంస కారండవ సారస చక్రవాకబక
జలకుక్కుటాదిజలవిహంగకులకూజితసంకులంబును సలిలకేళీవిహరమాణ సతీర
మణీరమణీయ కుచమండలవిలిప్తమృగమదమిళితహరిచందనగంధసుగంధిజలపూ
రితగంగాతరంగిణీసమావృతంబును నైన కైలాసపర్వతంబు వొడగని యరవింద
సంభవపురందరాది దేవగణంబు లత్యద్భుతానందంబులం బొంది ముందటం దార
హీర హేమమయవిమానసంకులంబును బుణ్యజనమానినీశోభితంబును నైన యలకా
పురంబుం గడచి తత్పురోబాహ్య(ప్రదేశ)ంబునం దీర్ఘపాదుం డైన పుండరీకాక్షు
పాదారవిందరజఃపావనంబును రతికేళీవ్యాసంగపరిశ్రమనివారకసలిలకేళీవిలోల
దేవకామినీపీనవక్షోజవిలిప్తకుంకుమపంకసంగతపిశంగవర్ణవారిపూరవిలసితంబును
నైన నందాలకనందాభిదానంబులు గలనదీద్వితయంబు దాంటి తత్పురో
భాగంబున వనగజసంఘృష్టమలయజ(పరిమిళిత)మలయపవనాస్వాదనముహుర్ము
హురున్మథితమానసపుణ్యజనకామినీకదంబంబును వైడూర్యసోపానసమంచితకన
కోత్పలవాపీవిభాసితంబును గింపురుషసంచారయోగ్యంబును నగుసౌగంధికవన
సమీపంబునందు. 135

—బ్రహ్మాదులు దక్షిణామూర్తిరూపుం డగునీశ్వరుని స్తుతియించుట.—

సీ. ఉజ్జ్వలం బయి శతయోజనంబులపొడువునుం బంచసప్తతియోజనముల
పఱపును గల్గి యేపట్టునం దఱుగని నీడ శోభిల్ల నిర్ణీత మగుచుం
బర్ణశాఖాసమాకీర్ణ మై మాణిక్యములం బోలం గలఫలములం దనర్చి
కమనీయసిద్ధయోగక్రియామయ మయి, యనఘముముక్షుజనాశ్రయమును
తే. భూరిసంసారతాపనివారకమును, నగుచుం దరురాజ మనంగం బెం పగ్గలించి
భక్తజనులకునిచ్చలుం బ్రమద మెసంగ, వలయుసంపద లందునావటము వటము.
వ. ఆవృక్షమూలతలంబున. 137
సీ. ఇద్ధసనందాదిసిద్ధసంసేవితు, శాంతవిగ్రహుని వాత్సల్యగుణునిం
గమనీయలోకమంగళదాయకుని శివు, విశ్వబంధుని జగద్వినుతయశుని
గుహ్యకసాధ్యరక్షోయక్షనాథకుబేర సేవితుని దుర్వారబలుని
నుదితవిద్యాతపోయోగయుక్తుని బాల,చంద్రభూషణుని మునీంద్రనుతునిం

తే. దాపసాభీష్టకరు భస్మదండలింగ, ఘనజటాజినధరుని భక్తప్రసన్ను
వితతసంధ్యాభ్రరుచివిడంబితవినూత్న,రక్తవర్ణు సనాతను బ్రహ్మమయుని. 138

వ. మఱియును. 139

సీ. అంచితవామపాదాంభోరుహము దక్షి, ణోరుతలంబున నొయ్య నునిచి
సవ్యజానువుమీఁద భవ్యబాహువు సాఁచి, వలపలిముంజేత సలలితాక్ష
మాలిక ధరియించి మహనీయతర్కము,ద్రాయుక్తుఁ డగుచుఁ జిత్తంబులోన
నవ్యయం బయినబ్రహ్మానందకలితస,మాధినిష్ఠుఁడు వీతమత్సరుండు

తే. యోగపట్టాభిరాముఁ డై యుచితవృత్తి, రోషసంగతిఁ బాసి కూర్చున్నజముని
యనువునను దర్భరచితబ్రుస్యాసనమున, నున్నమునిముఖ్యసంచితయోగనిరతు.

క. అలఘుని నభవుని యోగీంద్రులు వినుచుండంగ నారదునితోఁ బ్రియభా
షలు జరపుచున్నరుద్రుని, సలలితపన్నగవిభూషు సజ్జనపోషున్. 141

క. కని లోకపాలురును ముని, జనులును సద్భక్తి నతసిచరణంబులకున్
వినతు లయి రప్పు డబ్జా,సనుఁ గని యయ్యభవుఁ డధికసంభ్రమ మొప్పన్.

క. అనఘ మహోత్తముఁ డగువా,మనుఁ డాకశ్యపున కొగి నమస్కారము సే
సినగతి నజునకు నభివం,దన మొగిఁ గావించె హరుఁడు దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 143

తే. అంత రుద్రానువర్తను లైనసిద్ధ, *దేవమహఋషిజనము లర్థిని బయోజ
గర్భునకు మ్రొక్కి రంతనా కమలభవుఁడు, శర్వుఁ గని పల్కె మందహాసంబుతోడ.

తే. జగములకు నెల్ల యోనిబీజంబు లైన, శక్తిశివకారణుండ వై జగతి నిర్వి
కారతత్త్వంబ వగునిన్నుఁ గడఁగి విశ్వ,నాథుఁగా నెఱిఁగెదనామనమున నభవ.

తే. సమత నది గాక తావకాంశంబు లైన,శక్తిశివరూపములఁ గ్రీడసలుపు దూర్ణ
నాభిగతి విశ్వజననవినాశవృద్ధి,హేతుభూతుండ వగుచుందు వీశ రుద్ర.

సీ. అనఘ లోకంబులయందు వర్ణాశ్రమ,సేతువు లనఁగఁ బ్రఖ్యాతి నొంది
బలసి మహాజనపరిగృహీతంబు లై, యఖిలధర్మార్థదాయకము లైన
వేదంబులను మఱి వృద్ధి నొందించుట,కొఱకు నై నీవ దక్షుని నిమిత్త
మాత్రునిఁ జేసి యమ్మఖముఁ గావించితి, వటు గాన శుభమూర్తి వైననీవు

తే. గడఁగి జగముల మంగళకర్మ లయిన,వారి ముక్తినమంగళాచారు లయిన
వారి నరకంబు నొందింతు భూరిమహిమ, భక్తజనపోష రాజితఫణివిభూష.

వ. అట్లగుటం దత్కర్మంబు లోకానొకనికి విపర్యాసంబు నొందుటకుఁ గారణం బెయ్యదియో భవదీయరోషంబు హేతు వని తలంచితి నేనిఁ ద్వదీయపాదారవిందభజను లై సమస్తభూతంబులయందు నినుం గనుంగొనుచు భూతంబుల నాత్మకు వేఱుగాఁ జూడక వర్తించుమహాత్ములయందు నజ్ఞు లైనవారియందుం బోలె రోషంబు దఱుచు వొరయ దఁట నీకుఁ గ్రోధంబు గలదే యని. 148

* 'దేవమహాఋషి' యనియే. వ్రాతప్రతులు.

సీ. మఱి భేదబుద్ధిఁ గర్మప్రవర్తనముల, మదయుతు లయి దుష్టహృదయు లగుచుఁ
బరవిభవాసహ్యభవమనోవ్యాధులఁ, దగిలి [1]మర్మాత్మభేదకము లయిన
బహుదురుక్తులచేతఁ బరులఁ బీడించుచు, నుండుమూఢులను దైవోపహతులఁ
గాఁ దలపోసి యక్కపటచిత్తులకు నీ,వంటిసత్పురుషు లేవలన నైన
తే. హింసఁ గావింప కుండ్రు సమిద్ధచరిత, నీలలోహిత మహితగుణాలవాల
లోకపాలనకలిత గంగాకలాప, హర జగన్నుతచారిత్ర యదియుఁ గాక. 149
సీ. అమర సమస్తదేశములందు నఖిలకా,లములందుఁ దలఁప [2]దుర్లంఘ్యమహిముఁ
డగుపద్మనాభుమాయామోహితాత్మకు, లై భేదదర్శను లైనవారి
వలనను ద్రోహంబు గలిగిన నైనను, నది దైవకృత మని యన్యదుఃఖ
ముల కోర్వలేక సత్పురుషుఁడు దయసేయుఁ, గాని హింసింపఁడు గాన నీవు
తే. నచ్యుతునిమాయమోహమునందకుంటఁ, జేసి సర్వజ్ఞుఁడవుమాయచేత మోహి
తాత్ములై కర్మవర్తను లయినవారి,వలన ద్రోహంబు గలిగిన నలయుఁ బ్రోవ.
వ. అది గావున యజ్ఞభాగార్హుండ వయిననీకు సవనభాగంబు సమర్పింపనికతన నీ
చేత విధ్వస్తం బయి పరిసమాప్తి నొందనిదక్షాధ్వరంబు మరల నుద్ధరించి ద
క్షునిఁ బునర్జీవితుం జేయుము భగునినేత్రంబులును (భృగుమునిశ్మశ్రువులును)
బూషునిదంతంబులును గృపసేయుము భగ్నాంగు లయినదేవఋత్విఙ్నికాయం
బులకు నారోగ్యంబు గావింపు మీమఖావశిష్టంబు యజ్ఞపరిపూర్తిహేతుభూతం
బయినభవదీయభాగం బగుం గాక. 151

శివుఁడు బ్రహ్మాదులచేఁ బ్రార్థితుఁ డై దక్షాదుల ననుగ్రహించుట.

చ. అని చతురాననుండు వినయంబున వేఁడిన నిందుమౌళి స
య్యనఁ బరితుష్టిఁ బొంది దరహాసమునం గృప దొంగలింప ని
ట్లను హరిమాయచేత ననయంబును బామరు లైనవారు సే
సినయపరాధదోషములు చిత్తములోఁ గణియింప నెన్నఁడున్. 152
వ. అట్లయ్యుండి. 153
క. బలియుర దండింపను దు,ర్బలులను రక్షింప ధర్మపద్ధతి యగుటం
గలుషాత్ములయపరాధము,కొలఁదిని దండించుచుందు గొనకొని యేనున్. 154
వ. అని దగ్ధశీర్షుం డయినదక్షుం డజముఖుం డగు భగుండు బర్హిస్సంబంధభాగంబులు
గలిగి మిత్రనామధేయచక్షుస్సునం బొడగాంచుఁ బూషుండు పిష్టభుక్క గు(చు
యజమానదంతంబులచే భక్షించు) దేవతలు (యజ్ఞావశిష్టంబు నా కొసంగుటం
జేసి) సర్వావయవపూర్ణులై వర్తింతురు ఖండితాంగు లైనయధ్వర్యుఋత్విగాదిజ
నంబు లశ్విదేవతలబాహువులచేతను బూషునిహస్తంబులచేతను లబ్ధబాహుహ
స్తులై జీవింతురు భృగువు బస్తశ్మశ్రువులు గలిగి వర్తించు నని శివుం డానతిచ్చిన

1 పరాత్మభే. 2 దుర్లంఘనీయ మగు.

సమస్తభూతంబులు సంతుష్టాంతరంగంబులై తండ్రీ తండ్రీ యని సాధువాదం
బుల నభినందించి రంత (నాశంభునియామంత్రణంబు వడసి) సునాసీరప్రముఖు
లగు దేవతలు (ఋషులతోడం గూడి రా) నజుండును రుద్రునిం బురస్కరించు
కొని దక్షాధ్వరవాటంబునకుం జని రచ్చట. 155

క. శర్వునియోగక్రమమున, సర్వావయవములుఁ గలిగి సన్మునిఋత్వి
గ్గీర్వాణముఖ్యు లొప్పిరి, పూర్వతనుశ్రీల నార్యభూషణ యంతన్. 156

క. విమ దక్షు నంత మేషము, ఖునిఁ జేసిన నిద్ర మేలుకొని లేచినపో
ల్కిని నిలిచె దక్షుఁ డభవుఁడు, గనుఁగొనుచుండంగ నాత్మఁగౌతుక మొప్పన్.

వ. ఇట్లు లేచి నిలిచి ముందఱ నున్న శివునిం గనుంగొనినమాత్రన శరత్కాలంబున
నకల్మషంబైనసరస్సునుంబోలెఁ బూర్వరుద్రవిద్వేషజనితంబులైనకల్మషం
బులం బాసి నిర్మలుండై యభవుని నుతియింపం దొడంగి మృతిఁ బొందినసతీ
తనయం దలంచి యనురాగోత్కంఠల బాష్పపూరితలోచనుండును గద్గదకంఠుం
డునై పలుకం జాలక యెట్టకేలకు దుఃఖంబు సంస్తంభించికొని ప్రేమాతిరేక
విహ్వలుం డగుచు సర్వేశ్వరుం డగుహరున కిట్లనియె. 158

క. విను నీ కపరాధుఁడ నగు,నను దండించుటిది దండనము గాదు మది
న్నను రక్షించుటగా మన,మునఁ దలఁతును దేవ యభవ పురహర రుద్రా. 159

సీ. అనఘాత్మ తగ నీవు సజ్జనాంభుండును, బరికింప బ్రాహ్మణాభాసు లయిన
వారలయెడల నెవ్వలన నుపేక్షింప, రఁట దృఢవ్రతచర్యులైనవారి
యెడ నీ కుపేక్ష యెక్కడిది సర్గాదిని, నామ్నాయసంప్రదాయప్రవర్త
నము నెఱింగించుట కమరవిద్యాతపో,వ్రతపరాయణులైన బ్రాహ్మణులను

తే. వరుసఁ బుట్టించితివి కాన వారి నెపుడుఁ, గేల దండంబుఁబూనిగోపాలకుండు
బలసి గోవుల రక్షించుపగిది నీవు, నరసి రక్షించుచుందు గదయ్య రుద్ర. 160

సీ. తలపోయ నవిదితతత్త్వవిజ్ఞానుండ, నైననాచేత సభాంతరమున
నతిదురుక్తాంబకక్షతుఁడవయ్యును మత్కృ,తాపరాధము హృదయంబునందుఁ
దలఁపక సుజననిందాదోషమున నధో,గతిఁ బొందుచున్నదుష్కర్ము నన్నుఁ
గరుణఁ గాచిననీకుఁ గడఁగి ప్రత్యుపకార, మెఱిఁగి కావింప నే నెంతవాఁడ

తే. నుతచరిత్ర భవత్ప్రసాదానుగ్రహాను,రూపకార్యంబుచేత నిరూఢమైన
తుష్టి నీచిత్తమందు నొందుదువుగాక, క్షుద్రసంహార కరుణాసముద్ర రుద్ర.

వ. అని యిట్లు రుద్రక్షమాపణంబు గావించి పద్మసంభవుచేత ననుజ్ఞాతుండై
దక్షుం డుపాధ్యాయఋత్విగ్గణసమేతుం డగుచుఁ గ్రతుకర్మంబు నిర్వర్తించు
సమయంబున బ్రాహ్మణజనంబులు యజ్ఞంబులు నిర్విఘ్నంబులై సాగుటకుఁ బ్ర
మథాదివీరసంసర్గకృతదోషనివృత్త్యర్థంబుగా విష్ణుదేవతాకంబును ద్రికపాలపు
రోడాశద్రవ్యకంబును నైనకర్మంబుఁ గావింప నుపాత్తహవిష్యుం డగుభృగువు

తోడం గూడి నిర్మలాంతఃకరణుం డగుచు దక్షుడు ద్రవ్యత్యాగంబుఁ గావిం
పఁ బ్రసన్నుం డై నర్వేశ్వరుండు. 162

దక్షాధ్వరంబునకు వచ్చిన నారాయణుని దక్షాదులు నుతించుట.

సీ. మానితశ్యామాయమానశరీరదీ,ధితులు నల్దిక్కుల దీటుకొనఁగఁ
గాంచనమేఖలాకాంతులతోడఁ గా, శేయచేలద్యుతుల్ సెలిమి సేయ
లక్ష్మీసమాయుక్తలలితవక్షంబున, వైజయంతీప్రభల్ వన్నె నూప
హాటకరత్నకిరీటకోటిప్రభల్, బాలార్కరుచులతో మేల మాడ
తే. లలితనీలాభ్రరుచిఁ గుంతలములు దనరఁ, బ్రవిమలాత్మీయదేహజప్రభసరోజ
భవభవామరముఖ్యులప్రభలు మాప, నఖిలలోకైకగురుఁడు నారాయణుండు.
చ. సలలితశంఖ చక్ర జలజాత గదా శర చాప ఖడ్గని
ర్మలరుచులన్ సువర్ణరుచిమన్మణికంకణముద్రికాప్రభా
వలులును దేజరిల్ల భుజవర్గ మనర్ఘళ కాంతియుక్త మై
విలసితకర్ణికారపృథువీగుహముం బురుడింపఁ బట్టుగన్. 164
క. సరసోదారసమంచిత, వరహాసవిలోకనములఁ దగ లోకములం
బరితోషము నొందించుచుఁ, బరమోత్సవ మొప్ప విశ్వబంధుం డగుచున్. 165
చ. మఱియును రాజహంసరుచిమచ్ఛ్రిమణీకృతతాలవృంతచా
మర లిరువంకలన్ దివిజమాన్యను లీయ సుధామరీచివి
స్ఫురితసితాతపత్రరుచిపుంజము దిక్కులఁ బిక్కటిల్లఁగాఁ
గరివరదుండు వచ్చె సుభగ స్తుతివర్ణసుపర్ణయానుఁ డై. 166
చ. ఘనరుచి నట్లు వచ్చినవికారవిదూరు ముకుందుఁ జూచి బో
రన నరవిందనందనపురందరచంద్రకళాధరాద్యతా
శనముఖు లర్థి లేచి యతిసంభ్రమ మొప్ప నమో నమో దయా
వననిధయే యటంచు ననివారణ మ్రొక్కిరి భక్తియుక్తు లై. 167
వ. అట్లు కృతప్రణాము లైనయనంతరంబ. 168
ఉ. ఆనలినాయతాక్షునియనంతపరాక్రమదుర్నిరీక్ష్యతే
జోనిహతస్వతేజు లగుచున్ నుతి సేయ నశక్తు లై భయ
గ్లాని వహించి బాష్పములు గ్రమ్మఁగ గద్గదకంఠు లై తనుల్
మ్రానుపడంగ నవ్విభుని మన్ననఁ గైకొని యొట్టకేలకున్. 169
వ. నిటలతటఘటితకరపుటు లై యమ్మహాత్మునియపారమహిమంబు బెఱింగి నుతియింప
శక్తులు గాక యుండియు భక్తానుగ్రహపరిగ్రహుం డగుటం జేసి తమతమ
మతులకు గోచరించినకొలంది నుతియింపఁ దొడంగి రందు (గృహీతంబు లగు
పూజాద్యుపచారంబులు గలిగి బ్రహ్మాదులకు జనకుండును సునందనందాదిపరమ
భాగవతజనసేవితుండును యజ్ఞేశ్వరుండు నగుభగవంతుని శరణ్యునిం గాఁ దలం

చి) దక్షుం డిట్లనియె దేవా నీవు స్వస్వరూపంబునం దున్నయప్పు (డుపరతంబులు గాని) రాగాద్యఖిలబుద్ధ్యవస్థలచే విముక్తుండవును నద్వితీయుండవును జిద్రూపకుండవును భయరహితుండవును నై మాయం దిరస్కరించి మఱియు నామాయ ననుసరించి నటనకొఱకు లీలామానుషరూపంబుల నంగీకరించి స్వతంత్రుండ వయ్యును మాయాపరతంత్రుండ వై రాగాదియుక్తుండునుంబోలె రామకృష్ణాద్యవతారంబులఁ గానంబడు చుందువు గావున నీలోకంబులకు నీవ యీశ్వరుండ వనియు నితరు లైన బ్రహ్మరుద్రాదులు భవన్మాయావిభూతు లగుటం జేసి లోకంబులకు నీశ్వరులు గా రనియును భేదదృష్టి గలనన్ను రక్షింపు మీవిశ్వకారణు లైనఫాలలోచనుండును బ్రహ్మయు దిక్పాలురును సకలచరాచరజంతుసంతానములును నీవ గానిది లేశంబు లే దని విన్నవించినం దదనంతరంబ ఋత్విగ్జనంబు లి ట్లనిరి. 170

సీ. వామదేవుని శాపవశమునఁ జేసి కర్మానువర్తులము మే మైనకతన
బలసి వేదప్రతిపాద్యధర్మోపలక్ష్యం బైనయట్టిమఖంబునందు
దీపింప నింద్రాదిదేవతాకలితరూపవ్యాజమునఁ బొంది పరఁగునిన్ను
యజ్ఞస్వరూపుండ వని కాని కేవలనిష్కించనుండవు నిర్మలుఁడవు
తే. నరయ ననవద్యమూర్తివి నైననీదు, లలితతత్త్వస్వరూపంబుఁ దెలియఁ జాల
మయ్య మాధవ గోవింద హరి ముకుంద, చిన్మయాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార.
వ. సదస్యు లి ట్లనిరి. 172
సీ. శోకదావాగ్నిశిఖాకులితంబు పృథుక్లేశఘనదుర్గదుర్గమంబు
దండధరక్రూరకుండలిశ్లిష్టంబు, పాపకర్మవ్యాఘ్రపరివృతంబు
గురుసుఖదుఃఖకాకోలపూరితగర్త, మగుచు ననాశ్రయ మైనయట్టి
సంసారమార్గసంచారు లై మృగతృష్ణికలఁ బోలువిషయసంఘము నహమ్మ
తే. మేతిహేతుకదేహనికేతనములు, నయి మహాభారవహు లైనయట్టిమూఢ
జనము లేనాఁట మీపదాబ్జములు గానఁ, జాలువారలు భక్తప్రసన్న దేవ. 173
వ. రుద్రుం డి ట్లనియె. 174
చ. వరద నిరీహయోగిజనవర్గసుపూజిత నీపదాబ్జముల్
నిరతము నంతరంగమున నిల్పి [1]సమగ్రభవత్పరిగ్రహ
స్ఫురణఁ దనర్చునన్ను సతిమూఢులు సంతతము న్నమంగళా
[2]చరణుఁ డటంచుఁ బల్కినది సన్మతి నే గణియింప నచ్యుతా. 175
వ. భృగుం డి ట్లనియె. 176
మ. అరవిందోదర తావకీనఘనమాయామోహితస్వాంతు లై
పరమం బైనభవన్మహామహిమముం బాటించి కానంగ నో

1 'భవత్సదనుగ్రహాదికస్ఫురణఁ. 2 చరణు...బల్కఁగ భవన్మతి నే గణి.' అ.ప్ర.

పరు బ్రహ్మాదిశరీరధారులును నోపద్మాక్ష భక్తార్తిసం
హరణాలోకన నన్నుఁ గావఁ దగు నిత్యానందసంధాయి వై. 177

వ. బ్రహ్మ యిట్లనియె. 178

సీ. సమధికజ్ఞానార్థసత్త్వాదిగుణముల, కాశ్రయభూత మైనట్టిపురుషుఁ
డగ్రపదార్థభేదగ్రాహకము లైన, చక్షురింద్రియముల సరవిఁ జూడఁ
గలుగునీరూపంబు గాదు మాయామయం, బగునసద్వ్యతిరిక్త మైనయట్టి
నిరుపమాకారంబు నీకు విలక్షణ, మై యుండు ననుచు నే నాత్మఁ దలఁతు
తే. నిర్వికార నిరంజన నిష్కళంక, నిరతిశయ నిష్క్రియారంభ నిర్మలాత్మ
విశ్వసంపాద్య నిరవద్య వేదవేద్య, ప్రవిమలానంద సంసారభయవిదూర. 179

వ. ఇంద్రుం డిట్లనియె. 180

మ. దితిసంతానవినాశసాధనసముద్దీప్తాష్టబాహాసమ
న్వితమై యోగిమనోనురాగకర మై వెల్గొందునీదేహ మా
యత మైనట్టిప్రపంచముంబలెను మిథ్యాభూతముం గామి శా
శ్వతముం గా మదిలోఁ దలంతు హరి దేవా దైవచూడామణీ. 181

వ. ఋత్విక్పత్ను లిట్లనిరి. 182

చ. కడఁగి భవత్పదార్చనకుఁ గా నిటు దక్షునిచే రచింపఁ గాఁ
బడి శితికంఠరోషమున భస్మము నొంది పరేతభూమి యై
చెడి కడుశాంత మేధమునఁ జెన్నఱి యున్నమఖంబుఁ జూడు మే
ర్పడ జలజాభనేత్రములఁ బావన మై విలసిల్లు నచ్యుతా. 183

వ. ఋషు లిట్లనిరి. 184

మ. అనఘా మాధవ నీవ మాపలెనె కర్మారంభి వై యుండియున్
వినుతత్కర్మఫలంబు వొంద వితరుల్ విశ్వంబునన్ భూతికై
యనయంబున్ భజియించునిందిర మిము న్నర్థించి యేతేరఁ గై
కొన వే మందుము నీచరిత్రమునకున్ గోవింద పద్మోదరా. 185

వ. సిద్ధు లిట్లనిరి. 186

చ. హరి భవదుఃఖభీషణదవానలదగ్ధతృషార్తమన్మనో
ద్విరదము శోభనంబును బవిత్రము నైనభవత్కథాసుధా
సరిదవగాహనంబునను సంసృతితాపము వాసి క్రమ్మఱం
దిరుగదు బ్రహ్మముం గనినధీరునిభంగిఁ బయోరుహోదరా. 187

వ. యజమాని యగుప్రసూతి యిట్లనియె. 188

చ. కరచరణాదికాంగములు గల్గియు మస్తము లేనిమొండెముం
బరువడి నొప్ప కున్నగతిఁ బంకజలోచన నీవు లేనియ
ధ్వరము ప్రయాజులం గలిగి తద్దయు నొప్పక యున్నదయ్య యో

హరి యిటు నీదు రాక శుభ మయ్యె రమాధిప మమ్ముఁ గావవే. 189
వ. లోకపాలకు లిట్లనిరి. 190
సీ. దేవాదిదేవ యీదృశ్యరూపం బగు, సుమహితవిశ్వంబుఁ జూచుప్రత్య
గాత్మభూతుండ వై నట్టినీ[1]వు నసత్ప్రకాశరూపంబు లై కలుగుమాయ
కేంద్రియంబులచేత నీశ్వర నీమాయ, నొందించి పంచభూతోపలక్షి
తం బగు దేహివిధంబునఁ గానంగఁ, బడుదువు గాని యేర్పడినశుద్ధ
తే. సత్త్వగుణయుక్త మైనభాస్వత్స్వరూప, ధరుఁడ వై కానఁబడవు గా పరమపురుష
యవ్యయానంద గోవింద యట్లు గాన, యెనయమాజీవనము నీక నేమి సెలవు.
వ. యోగీశ్వరు లిట్లనిరి. 192
సీ. విశ్వాత్మ నీయందు వేఱుగా జీవులఁ, గనఁ డెవ్వఁ డట వానికంటెఁ బ్రియుఁడు
నీకు లేఁ డయినను నిఖిలవిశ్వోద్భవ, స్థితివిలయంబులకతన ద్వైత
సంగతి నిర్భిన్నసత్త్వాదిగుణవిశిష్టాత్మీయమాయచే నజభవాది
వివిధభేదము లొందుదువు స్వస్వరూపంబు, నం దుండుదువు వినిహతవిమోహి
తే. వగుచు నుందువుగద నిన్న నన్యభక్తి, భృత్యభావంబు దాల్చి సంప్రీతిఁ గొల్చు
మమ్ము రక్షింపవే కృపామయ రమేశ. పుండరీకాక్ష సంతతభువనరక్ష. 193
వ. ప్రజాపతు లిట్లనిరి. 194
చ. హరి భవదీయతత్త్వము సమంచితభక్తి నెఱుంగ నేను నా
సరసిజసంభవాదులును జాలము సత్త్వగుణాశ్రయుండవుఁ
బరుఁడవు నిర్గుణుండవును బ్రహ్మము మున్నగునీకు నెప్పు నిం
దఱముఁ జతుర్విధార్థఫలదాయక మ్రొక్కెద మాదరింపవే. 195
వ. అగ్నిదేవుం డిట్లనియె. 196
మ. హవనరక్షాచరణుండ వై నెగడుచు న్నయ్యగ్నిహోత్రాదిపం
చవిధంబుల్ మఱి మంత్రపంచక[2]సుపూజ్యాయోగ్యము న్నైనయా
హవరూపం బగునీకు మ్రొక్కెదను నీయాజ్ఞన్ భువిన్ హవ్యముల్
సవనవ్రాతములన్ వహింతు హరి యుష్మత్తేజముం బూనుచున్. 197
వ. దేవత లిట్లనిరి. 198
మ. మును కల్పాంతమునందుఁ గుక్షి నఖిలంబున్ దాఁచి యేకాకి వై
జనలోకోపరిలోకవాసులును యుష్మత్తత్త్వమార్గంబు చిం
తనముం జేయఁ బయోధియందు నహిరాట్తల్పంబునం బవ్వళిం
చిన [3]నీరూపము నేఁడు సూపితివి లక్ష్మీనాథ దేవోత్తమా. 199
వ. గంధర్వు లిట్లనిరి. 200

1 విద యసత్ప్రకాశరూప మై ♦ పరఁగుమాయ. 2 'సుస్పష్టం బై తగం బొల్చునాహవ' అ. ప్ర. 3 'నీరూపముఁ జూడఁ గంటి మిద రా♦జీవాక్ష సర్వాత్మకా' వ్రా. ప్ర.

మ. హరపంకేజభవామరాలియు మరీచ్యాదిప్రజానాథులు
న్నరవిందాక్ష రమాహృదీశ భవదీయాంశాంశసంభూతులై
పరఁగం దావకలీలకై నెగడు నీబ్రహ్మాండము న్నట్టియీ
శ్వర నీకే మతిభక్తి మ్రొక్కెదము దేవా దేవచూడామణీ. 201

మ. [1]భవదంశాంశజు లీమరీచిముఖరుల్ బ్రహ్మమహేంద్రాద్రిజా
ధవముఖ్యుల్ దివిషద్గణంబుఁ బరమాత్మా నీకు విశ్వంబు ను
త్సవలీలాకరకందుకోపమము నాథా వేదశాఖాశిఖా
స్తవనీయాంఘ్రికి నీకొనర్తుము నమస్కారంబు లశ్రాంతమున్. 202

వ. విద్యాధరు లిట్లనిరి. 203

సీ. నలినాక్ష విను భవన్మాయావశంబున, దేహంబు దాల్చి తద్దేహమందు
నాత్మ నహమ్మమేత్యభిమానమునఁ బొంది, పుత్రజాయాగృహక్షేత్రబంధు
ధనపశుముఖవస్తుతతులసంయోగవి,యోగదుఃఖంబుల నొందుచుండు
ధృతివిహీనుఁడు నసద్విషయలాలసుఁడును, నతిదుష్టమతియు నైనట్టివాఁడు
తే. దవిలి భవదీయగుణసత్కథావిలోలుఁ, డయ్యెనేనియు నాత్మమోహంబువలనఁ
బాసి వర్తించువిజ్ఞానపరతఁ దగిలి, చిరదయాకార యిందిరాచిత్తచోర. 204

వ. బ్రాహ్మణజనంబు లిట్లనిరి దేవా యాక్రతువును హవ్యంబును నగ్నియు మంత్రంబులును సమిద్దర్భపాత్రంబులును సదస్యులును ఋత్విక్కులును దంపతులును దేవతలును నగ్నిహోత్రంబులును స్వధయు సోమంబును నాజ్యంబును బశువును నీవ నీవు దొల్లి వేదమయసూకరాకారంబు ధరియించి దంష్ట్రాదండంబున వారణేంద్రంబు నళినంబు ధరియించుచందంబున రసాతలగతయైనభూమి నెత్తితి వట్టియోగిజనస్తుత్యుండవును మఖరూపకుండవును నైననీవు పరిభ్రష్టకర్ములమై కాంక్షించుమాకుం బ్రసన్నుండ వగుము భవదీయనామకీర్తనంబుల సకలయజ్ఞవిఘ్నంబులు నాశంబు నొందు నట్టినీకు నమస్కరింతుము. 205

క. అని తన్ను సకలజనములు, వినుతించిన హరి భవుండు విఘ్నము గావిం
చినయాదక్షునియజ్ఞము, ఘనముగఁ జెల్లించెఁ గొఱఁతగాకుండంగన్. 206

క. సకలాత్ముఁడు దా నగుటను, సకలహవిర్భోక్త యయ్యు జలజాక్షుండుం
స్వకీయభాగమునను న,య్యకలంకుఁడు తృప్తిఁ బొంది యనె దక్షునితోన్. 207

వ. అనఘా కారణభూతుండును నీశ్వరుండును ద్రష్టయును స్వయంప్రకాశకుండును నైనయేను గుణమయం బయినయాత్మీయమాయం బ్రవేశించి జననవృద్ధివిలయంబులకు హేతుభూతంబు లగుతత్క్రియోచితంబు లైనబ్రహ్మరుద్రాది నామభేదంబుల నొందుచుండుదు నట్టియద్వితీయబ్రహ్మరూపకుండ నైననాయందు నజభవాదులను భూతగణంబులను మూఢుం డగువాఁడు వేఱుగాఁ జూచు

1 ఇది యొకానొకప్రతిని జూపట్టెడి.

మధ్యస్థుం డగువాఁడు శరీరంబునకుఁ గరచరణాదులు వేఱుగాఁ దలంపనిచందం
బున నాయందు భూతజాలంబు భిన్నంబుగాఁ దలంపఁడు గావున మామువ్వు
రయందు నెవ్వండు వేఱుసేయకుండు వాఁడు కృతార్థుం డని యానతిచ్చిన
దక్షుండును. 208

క. విను విష్ణుదేవతాకం, [1]బనఁగాఁ ద్రికపాలకలిత ∮ మగునాయాగం
బునఁ దగ నవ్విష్ణునిపద, వనజంబులు పూజ సేసి ∮ వారసిభక్తిన్. 209

వ. మఱియును. 210

సీ. అంగప్రధానక ∮ యాగంబులను జేసి, యమరుల రుద్రుని ∮ నర్థిఁ బూజ
సేసి విశిష్టేష్ట ∮ శిష్టభాగమున నుదవసానకర్మంబుఁ ∮ దవిలి తీర్చి
దాను ఋత్విక్కులుఁ ∮ దగ సోమపాను లై, యవభృథస్నానంబు ∮ లాచరించి
కడఁక నవాప్తసకలఫలకాముఁ డై, తనరుదక్షునిఁ జూచి ∮ ధర్మబుద్ధి

తే. గలిగి సుఖవృత్తి జీవింతు ∮ గాక యనుచుఁ
బలికి దివిజులు మునులును ∮ బ్రాహ్మణులును
జనిరి నిజమందిరముల కా ∮ జలజనయన
భవులు వేంచేసి రాత్మీయ ∮ భవనములకు. 211

వ. అంత దాక్షాయణి యయినసతీదేవి పూర్వకళేబరంబు విడిచి హిమవంతునకు మేనకయందు జనియించి విలయకాలంబునం బ్రసుప్తం బయినశక్తి సృష్టికాలంబున నీశ్వరునిఁ బొందుచందంబునఁ బూర్వదయితుం డగురుద్రుని వరియించెనని దక్షాధ్వరధ్వంసకుం డగురుద్రునిచరిత్రంబు బృహస్పతి శిష్యుం డయిన యుద్ధవునకు నెఱింగించె నతండు నాకుం జెప్పె నేను నీకుం జెప్పితి నని మైత్రేయుండు వెండియు విదురున కి ట్లనియె. 212

క. ఈయాఖ్యానముఁ జదివిన, ధీయుతు లై వినినయట్టి ∮ ధృతిమంతులకు
న్నాయుఃకీర్తులు గలుగును, బాయును దురితములు దొలఁగు ∮ భవబంధంబుల్.

వ. అని వెండియు ని ట్లనియె. 214

క. విను సనకాదులు నారదుఁ, [2]డునుహంసుఁడునరుణియు ఋభుఁ ∮ డుయతియుఁ గమలా
సనజులు నైష్ఠికు లని కే, తను లగుటం జాఁగ నయ్యెఁ ∮ దద్వంశంబుల్. 215

వ. మఱియు నధర్మునకు మృష యనుభార్యయందు దంభుండును మాయ యను కామినియుం బుట్టి రధర్మసంతానం బగుట వారిరువురును మిథునం బైన వారిని సంతానహీనుం డగునిరృతి గై కొనియె నాదంపతులకు లోభుండును నికృతి యను సతియునుం గలిగి మిథునం బైరి నామిథునంబునకుఁ గ్రోధుండు హింస యను నంగనయుం బుట్టి మిథునం బైరి నామిథునంబునకుఁ గలియు దురుక్తి యనునతి

---

1 'బును ద్రికపాలపురోడాశమును నగుయాగం' వ్రా. ప్ర. 2 'డును నరుణియు యతియు ఋభువుఁ◆డును నజానకు నం, దనులును' వ్రా. ప్ర.

వయు జన్మించి దాంపత్యంబు గైకొని రాదంపతులకు భయమృత్యువు లను మిథునంబు గలిగె దానివలన యాతనయు నిరయంబునుం బుట్టిరి వీరలు సంసారహేతు వగునధర్మతరుశాఖ లయి నెగడిరి వీని శ్రేయస్కాముం డగుజనుం డీమన్మాత్రంబు ననువర్తింపం జన) దివ్విధంబునం బ్రతిసర్గంబును సంగ్రహంబున వినిపించితి నిప్పుణ్యకథ నెవ్వండేని ముమ్మాఱు వినిన నతండు నిష్పాపుం డగు నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 216

—✿ ధ్రువోపాఖ్యానము. ✿—

క. విను నిఖిలభువనపరిపా, లనమునకై చంద్రధరక✽ళాకలితుం డై
వనజజునకు స్వాయంభువ,మను వపు డుదయించెఁ గీర్తి✽మంతుం డగుచున్.217

తే. రూఢి నమ్మనువుకు శత✽రూపవలన, భూనుతు లగుప్రియవ్రతో✽త్తానపాదు
లనఁగ నిద్దఱు పుత్త్రులై✽ రందులోన, భవ్యచారిత్రుఁ డుత్తాన✽పాదునకును.218

క. వినుము సునీతియు సురుచియు, నను భార్యలు గలరు వారి✽యందును ధ్రువునిం
గనినసునీతియు నప్రియ,యును సురుచియుఁ బ్రియయు నగుచు✽నున్నట్టియెడన్.

సీ. ఒకనాఁడు సుఖలీల✽ నుత్తానపాదుండు, నెఱిఁ బ్రియురా లైన✽సురుచి గన్న
కొడుకు నుత్తముఁ దన✽తొడలపై నిడికొని, యుపలాలనము సేయు✽చున్నవేళ
నర్థిఁ దదారోహ✽ణాపేక్షితుం డైన,ధ్రువునిఁ గనుంగొని✽ తివుట నాద
రింప కుండుటకు గ✽ర్వించి యాసురుచియు, సవతిబిడ్డం డైన✽ధ్రువునిఁ జూచి

తే. తండ్రితొడ నెక్కు వేడుక✽ దగిలెనేనిఁ, బూని నాగర్భమున నాఁడ✽ పుట్ట కన్య
గర్భమునఁ బుట్టి కోరినఁ✽గలదె నేఁడు, జనకుతొడయెక్కు భాగ్యంబు✽సవతికొడుక.

క. అది గాన నీ వధోక్షజ,పదపద్మము లాశ్రయింపు✽ పాయక హరి నా
యుదరమునఁ బుట్టనిచ్చును, వదలక యట్లయిన ముదము✽ వఱలెడి నీకున్.221

క. అని యీరీతి నసహ్యవ,చనములు పినతల్లి యపుడు✽ జనకుఁడు వినఁగాఁ
దను నాడినదుర్భాషా,ఘనశరములు మనము నాటి✽ కాఱియఁ బెట్టన్. 222

క. తను నట్లుపేక్ష సేసిన, జనకునికడఁ బాసి దుఃఖ✽జలనిధిలోనన్
మునుఁగుచును దండతాడిత,ఘనభుజగముఁబోలె రోష✽కలితుం డగుచున్. 223

క. ఘనరోదనంబు సేయుచుఁ, గనుఁగవలను శోకబాష్ప✽కణములు దొరఁగన్
జననికడ కేఁగుటయు నిజ,తనయునిఁ గని యాసునీతి✽ దద్దయుఁ బ్రేమన్. 224

వ. తొడలపై నిడికొని. 225

క. కర మనురక్తిని మోము ని,విరి తద్వృత్తాంత మెల్ల✽ వెలఁదులు నంతః
పురవాసులుఁ జెప్పిన విని, పఱపుగ నిట్టూర్పు లెసఁగ✽ బాష్పాకుల యై. 226

తే. సవతి యాడినమాటలు✽సారెఁ దలఁచి,కొనుచుఁ బేర్చినదుఃఖాగ్నిఁ✽గుందుచుండె
దావపావకశిఖలచేఁ✽ దగిలి కాఁలి,వితతిఁ గందినమాధవీ✽లతికవోలె. 227

వ. అంత నాసునీతి బాలకునిం జూచి తండ్రీ దుఃఖింపకు మని యి ట్లనియె. 228

క. అనఘా యీదుఃఖమునకుఁ, బనిలే దన్యులకు సాలయ బలవంతం బై
తనపూర్వజన్మదుష్కృత, ఘనకర్మము వెంట నంటఁగా నెవ్వలనన్. 229

వ. కావున. 230

క. పెనిమిటిచేతను బెండ్లా, మని కాదు నికృష్టదాసి యనియును బిలువం
గను జాలనిదుర్భగురా, లనఁ గలనాకుక్షి నుదయ మందినకతనన్. 231

క. నిను నాడినయాసురుచివ,చనములు సత్యంబు లగును సర్వశరణ్యుం
డనఁ గలహరిచరణంబులు, గను జనకునియంక మెక్కఁగాఁ దలఁతేనిన్. 232

వ. కావునం బినతల్లి యైనయాసురుచియాదేశంబున నధోక్షజు నాశ్రయింపు మని వెండియు ని ట్లనియె. 233

సీ. పరికింప నీవిశ్వపరిపాలనమునకై, యర్థి గుణవ్యక్తిఁ దైనయట్టి
నారాయణునిపాదనలినముల్ సేవించి, తగ బ్రహ్మ బ్రహ్మపదంబు నొందె
ఘనుఁడు మీతాత యామనువు సర్వాంతర,యామిత్వ మగు నేక మైనదృష్టిఁ
జేసి యాగముల యజించి తా భౌమసు,ఖములను దివ్యసుఖమున మోక్ష
తే. సుఖములనుబొందె నట్టియచ్యుతునిఁ బరుని, వితతయోగీంద్రనికరసంవేష్ట్యమాణ
చరణసరసిజయుగళు శశ్వత్త్రికాలు, భక్తవత్సలు విశ్వసంపాద్యు హరిని. 234

వ. మఱియును. 235

క. [1]కరసరసీజగృహీతాం,బురుహయు సరవిందగర్భముఖగీర్వాణుల్
పరికింపం గలలక్ష్మీ,తరుణీమణిచేత వెదకఁ దగుపరమేశున్. 236

—ధ్రువుఁడు నారదోపదేశంబు వడసి తపంబు సేయుట.—

వ. నిజధర్మపరిశోభితం బైనయేకాగ్రచిత్తంబున నిలిపి సేవింపు మమ్మహాత్మునికంటె నీదుఃఖం బపనయించువాఁ డన్యుం డొక్కరుండు గలండే యని పలికినఁ బరమార్థప్రాప్తిహేతుకంబు లైనతల్లివాక్యంబులు విని తన్నుఁ దాన నియమించుకొని పురంబు వెడలి చనునవసరంబున నారదుండు తద్వృత్తాంతం బెఱింగి యచ్చటికిం జనుదెంచి యతనిచికీర్షితంబు దెలిసి పాపనాశకరం బైనతనకరతలంబున నా ధ్రువునిశిరం బంటి మానభంగంబునకు సహింపనిక్షత్త్రియులప్రభావం బద్భుతంబు గదా బాలకుం డయ్యుఁ బినతల్లి యాడినదురుక్తులు చిత్తంబునం బెట్టి చనుచున్నవాఁ డని మనంబున నాశ్చర్యంబు నొంది (యోబాలక సకలసంపత్సమృద్ధం బగుమందిరంబు దెగడి యొంటి యెందు నేఁగెదవు స్వజనకృతం బగు నవమానంబుచే నిను సంతప్తుంగాఁ దలంచెద ననిన ధ్రువుం డి ట్లనియె సపత్నీమాతృవాగిషుక్షతం బగువ్రణంబు భగవద్ధ్యానయోగరసాయనంబున మాపికొందు ననిన విని) ధ్రువునికి నారదుం డి ట్లనియె. 237

క. విను పుత్త్రక బాలుఁడ వై, యనయంబును గ్రీడలందు నాసక్తమనం

1 కరకమలగృహీతలీలాం.

బునఁ దిరిగెదునిక్కాలం, బున నీ కవమానమానములు లే వెందున్. 238

తే. కాన మనమునఁ దద్వివేకంబు నీకుఁ, గలిగె నేనియు సంతోషకలితు లయిన
పురుషు లాత్మీయకర్మవిస్ఫురణఁ జేసి, వితతసుఖదుఃఖము లనుభవింతు రెపుడు.

వ. కావున వివేకంబు గలపురుషుండు దనకుం బ్రాప్తంబు లగుసుఖదుఃఖంబులు దైవవశంబులుగాఁ దలంచి తావన్మాత్రంబునం బరితుష్టుం డగు నీవును దల్లి చెప్పినయోగమార్గప్రకారంబున సర్వేశ్వరానుగ్రహంబునం బొందెద నంటివేని.

సీ. అనఘాత్మ యోగీంద్రు లనయంబు ధరఁ బెక్కు, జన్మంబులందు నిస్సంగ మైన
మతిని బ్రయోగసమాధినిష్ఠలఁ జేసి, యైనను దెలియ లే రతనిమార్గ
మదిగాన యతఁడు దురారాధ్యుఁ డగు నీవు, నుడుగుము నిష్ఫలోద్యోగ మిపుడు
గాక నిశ్శ్రేయసకాముఁడ వగుదేనిఁ, దండ్రి వర్తించు తత్కాలమందుఁ

తే. బూని సుఖదుఃఖములు రెంటిలోన నెద్ది, దైవవశమునఁ జేకుఱు దానఁ జేసి
డెందమునఁ జాలసంతుష్టి నొందువాఁడు, విమలవిజ్ఞాని యన ధర వెలయుచుండు.

వ. మఱియు గుణాధ్యుం డగువానిం జూచి సంతోషించుచు నాభాసుం డగువానిం జూచి కరుణించుచు సమానునియెడ మైత్రి సలుపుచు వర్తించుచున్నవాఁడు తాపత్రయాదికంబులం దొఱంగు నని నారదుండు వలికిన విని ధ్రువుం డి ట్లనియె యనఘా యీశమంబు సుఖదుఃఖహతాత్ము లగుపురుషులకు దుర్గమం బని కృపాయత్తుండ వై ననీచేత వినంబడె నిట్లయినం బరభయంకరం బగుక్షాత్త్రస్వభావంబు నొందినయవినీతుండ నగు నేను సురుచిదురుక్తిబాణవినిర్భిన్నహృదయుండ నగుట మదీయచిత్తంబున శాంతి నిలువదు కావునం ద్రిభువనోత్కృష్టంబు నన్యాధిష్ఠితంబు నగుపదంబునం బొంద నిచ్ఛయించిననాకు సాధుమార్గంబు నెఱింగింపుము నీవు భగవంతుం డగునజునియూరువువలన జనించి వీణావాదనకుశలుండ వై జగద్ధితార్థంబు సూర్యుండునుంబోలె వర్తింతు వనిన విని. 242

క. నారదుఁ డిట్లను ననఘ కు, మారక విను నిన్ను మోక్షమార్గంబునకుం
బ్రేరేచినవాఁ డిప్పుడు, ధీరజనోత్తముఁడు వాసుదేవుం డగుటన్. 243

వ. నీవు నమ్మహాత్మునిపదధ్యానప్రవణచిత్తుండ వై భజియింపుము. 244

క. పురుషుఁడు దవిలి చతుర్విధ, పురుషార్థశ్రేయ మాత్మఁ బొందెద ననినన్
ధరఁ దత్ప్రాప్తికి హేతువు, హరిపదయుగళంబు దక్క నన్యము గలదే. 245

వ. కావున. 246

క. వరయమునానదితటమున, హరిసాన్నిధ్యంబు శుచియు నతిపుణ్యము నై
పరఁగినమధువనమునకును, సరసగుణా చనుము మేలు సమకుఱు నచటన్. 247

క. ఆయమునాతటినీశుభ, తోయములం గ్రుంకి నిష్ఠతో నచ్చట నా
రాయణునకును నమస్కృతు, లాయతమతిఁ జేసి సేయు యమనియమములన్.

వ. మఱియుఁ బాలుండ వగుటం జేసి వేదాధ్యయనాద్యుచితకర్మానర్హుండ వయ్యు

నుచితంబు లగుకుశాజినంబులం జేసి స్వస్తికప్రముఖాసనంబులం గల్పించికొని
త్రివృత్ప్రాణాయామంబులచేతం బ్రాణేంద్రియమనోమయంబుల నుచాంచల్యదో
షంబులం బ్రత్యాహరించి స్థిరం బయినచిత్తంబున. 249

సీ. ఆశ్రితసత్ప్రసాదాభిముఖుండును, నిద్ధప్రసన్నాననేక్షణుండు
సురుచిరనాసుండు సుభ్రూయుగుండును, సుకపోలతలుఁడును సుందరుండు
హారినీలసంశోభితాంగుండుఁ దరుణుండు, నరుణావలోకనోష్ఠాధరుండుఁ
గరుణాసముద్రుండుఁ బురుషార్థనిధియును, బ్రణతాశ్రయుండు శోభనకరుండు

తే. లలితశ్రీవత్సలక్షణలక్షితుండు, సర్వలోకశరణ్యుండు సర్వసాక్షి
పురుషలక్షణయుక్తుండుఁ బుణ్యశాలి, యసితమేఘనిభశ్యాముఁ డవ్యయుండు.

వ. మఱియును. 251

సీ. హారకిరీటకేయూరకంకణఘన, భూషణుం డాశ్రితపోషణుండు
లాలితకాంచీకలాపశోభితకటి, మండలుం డంచితకుండలుండు
మహనీయకౌస్తుభమణికీలితాచ్ఛగ్రై, వేయకుం డానందదాయకుండు
సలలితఘనశంఖచక్రగదాపద్మ, హస్తుండు భువనప్రశస్తుఁ డజుఁడుఁ

తే. గమ్రసౌరభవనమాలికాధరుండు, హతవిమోహుండు సవ్యపీతాంబరుండు
లలితకాంచననూపురాలంకృతుండు, నిరతిశయసద్గుణుఁడు దర్శనీయతముఁడు.

క. సరసమనోలోచనము, త్కరుఁడు సుహృత్పద్మకర్ణికానివసితవి
స్ఫురదురునఖమణిశోభిత, చరణసరోజాతుఁ డతులశాంతుఁడు ఘనుఁడున్. 253

వ. అయినపురుషోత్తముం బూజించుచు హృదయగతుండును సానురాగవిలోకనుం
డును వరదశ్రేష్ఠుండును నగునారాయణు నేకాగ్రచిత్తంబునం ధ్యానంబు సే
యుచుఁ బరమనివృత్తిమార్గంబున ధ్యానంబు సేయంబడ్డపురుషోత్తమునిదివ్య
మంగళస్వరూపంబు చిత్తంబునం దగిలిన మరల మగుడ నేర దదియునుం గాక
యేమంత్రం బేని సప్తవాసరంబులు పఠియించిన ఖేచరులం గనుఁగొనుసామ
ర్థ్యంబు గలుగు నట్టిప్రణవయుక్తం బగుద్వాదశాక్షరకలితంబును దేశకాలవి
భాగవేది యగుబుధానుష్ఠితంబును నయినవాసుదేవమంత్రంబునం జేసి. 254

సీ. దూర్వాంకురంబుల దూర్వాంకురశ్యాము, జలజంబులను జారుజలజనయనుఁ
దులసీదళంబులఁ దులసికాదాముని, మాల్యంబులను సునైర్మల్యచరితుఁ
బత్త్రంబులను బక్షిపత్త్రునిఁ గడు వన్య, మూలంబులను నాదిమూలఘనుని
నంచితభూర్జత్వగాదినిర్మితవివి, ధారంబులను బీతాంబరునిని

తే. దనరుభక్తిని మృచ్ఛిలాదారురచిత, రూపములయందుఁ గాని నిర్గూఢమైన
సలిలములయందుఁ గాని సుస్థలములందుఁ, గాని పూజింపవలయు నక్కమలనాభు.

క. ధృతచిత్తుఁడు శాంతుండు ని, యతపరిభాషణుఁడు సుమహితాచారుఁడు వ
ర్ణితహరిమంగళగుణుఁడును, మితవన్యాశనుఁడు నగుచు మెలఁగుచు మఱియున్.

వ. ఉత్తమశ్లోకుం డగుపుండరీకాక్షుండు నిజమాయాస్వేచ్ఛావతారచరితంబుల
చేత నచిత్యంబుగా నెద్ది సేయు నద్దియు హృదయగతంబుగా ధ్యానంబు సేయుం
దగు మఱియుం గార్యబుద్ధిం జేసి సేయంబడుపూజావిశేషంబులు వాసుదేవ
మంత్రంబున సర్వేశ్వరునికి సమర్పింప వలయు నిట్లు మనోవాక్కాయకర్మం
బులచేత మనోగతం బగునట్లుగా భక్తియుక్తంబు లయినపూజలచేతఁ బూజిం
పంబడి సర్వేశ్వరుండు మాయాభిభూతులు గాక సేవించుపురుషులకు ధర్మాది
పురుషార్థంబులలోన నభిమతార్థంబు నిచ్చు విరక్తుం డగువాఁడు నిరంతరభావం
బయినభక్తియోగంబునం జేసి మోక్షంబుకొఱకు భజియించు నని చెప్పిన విని
ధ్రువుండు నారదునకుం బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగా నమస్కరించి (మహర్షిజన
సేవ్యం బై సకలసిద్ధుల నొసంగుచు) భగవత్పాదసరోజాలంకృతం బైనమధు
వనంబునకుం జనియె నంత. 257

తే. పద్మభవసూనుఁ డుత్తానపాదుకడకు, నరిగి యారాజుచే వివిధార్చనముల
నంది సంప్రీతుఁ డై యుచితాసనమున, నెలమిఁ గూర్చుండి యానృపవలనుఁ జూచి. 258

వ. ఇట్లనియె. 259

క. భూనాయక నీ విపు డా, మ్లానాస్యుఁడ వగుచుఁ జాల మదిలోఁ జింతం
బూనుట కేమికతం బన, నానారదుతోడ నాతఁ డనియెన్ మరలన్. 260

క. మునివర వివేకశాలియు, ననఘుఁడు నై దేండ్లబాలుఁ డస్మత్ప్రియనం
దనుఁ డదయుఁడ నగునాచేఁ, దను బరిభవ మొందిచనియెఁ దల్లియుఁ దానున్. 261

మ. చని యుగ్రాటవిఁ జొచ్చి యచ్చటఁ బరిశ్రాంతుండు క్షుత్పీడితుం
డును నామ్లానముఖాంబుజుండు ననఘుం డెట్టి బాలుఁ డెం తైనస
త్తనయుం డెం ఘోరవృకాహిభల్లముఖసత్త్వశ్రేణి నిర్జించెనో
యని దుఃఖించెద నాదుచిత్తమున నార్యస్తుత్య యి ట్లాటకున్. 262

తే. అట్టియుత్తమబాలు నాయంకపీఠ, మందుఁ గూర్చుండ నీక నిరాకరించి
యంగనాసక్తచిత్తుండ నైనయట్టి, నాదుదౌరాత్మ్య మిది మునినాథచంద్ర. 263

ఉ. నా విని నారదుండు నరనాథున కిట్లను నీకుమారుఁ డా
దేవకిరీటరత్నరుచిదీపితపాదసరోజుఁ డై నరా
జీవదళాక్షరక్షితుఁ డశేషజగత్పరికీర్తనీయకీ
ర్తివిభవప్రశస్తసుచరిత్రుఁడు వానికి దుఃఖ మేటికిన్. 264

ఉ. కావున నమ్మహాత్ముఁడు సుకర్మముచేత సమస్తలోకపా
లావళి కందరానిసముదంచితనిత్యపదంబునం బ్రభు
శ్రీ విలసిల్లఁ జెందుఁ దులసీదళదాము భజించి యాజగ
త్పావనుఁ డై ననీసుతుప్రభావ మెఱుంగవు నీవు భూవరా. 265

వ. అదియునుం గాక. 266

క. నీకీర్తియు జగములయం,దాకల్పము నొందఁ జేయు । నంచితగుణ
త్నాకరుఁ డిట కేతెంచును, శోకింపకు మతనిఁగూర్చి । సుభగచరిత్రా. 267

క. అని నారదుండు వలికిన, విని మనమున విశ్వసించి । విభుఁడును బ్రియనం
దనుఁ జింతించుచు నాదర,మునఁ జూడం డయ్యె రాజ్య । మును బూజ్యముఁగన్.

వ. అంత నక్కడ నాధ్రువుండు. 269

క. చని మునికటఁ గనుఁగొనె మధు,వనమును మునియోగిదేవ । వర్ణితగుణపా
వనమును దుర్భవజలశోష,వనమును నిఖిలైకపుణ్య । వరభవనంబున్. 270

వ. అట్లు గని డాయం జని యమునానదిం గృతస్నానుం డై నియతుండును సమాహితచిత్తుండును నై సర్వేశ్వరుని ధ్యానంబు సేయుచుం [1]ద్విరాత్రత్రిరాత్రంబుల కొక్కమాఱు కృతకపిత్థబదరీఫలపారణుం డగుచు దేహస్థితి ననుసరించి యొక్కమాసంబు హరిం బూజించి యంతనుండి యాఱేసిదినంబుల కొక్కపరి కృతజీర్ణతృణపర్ణాహారుం డగుచు రెండవమాసంబున విష్ణుసమారాధనంబు సేసి యంతనుండి నవరాత్రంబుల కొకమా ఱుదకభక్షణంబు సేయుచు మూఁడవమాసంబున మాధవు నర్చించి యంతనుండి ద్వాదశదినంబుల కొకతోయంబు వాయుభక్షణుం డగుచు (జితశ్వాసుం డై) నాలవమాసంబునం బుండరీకాక్షుని భజియించి యంతనుండి మనంబున (నలయక నిరుచ్ఛ్వాసుం డై యేకపదంబున నిలిచి పరమాత్మునిం జింతించుచు) సచేతనం బైన స్థాణువుంబోలె నై యేనమాసంబును జరపె నంత. 217

సీ. సకలభూతేంద్రియాశయ మగుహృదయంబు,నందు విషయములఁ । జెంద నీక
మహదాదితత్త్వసమాజమ్ములకును నా,ధారభూతమును బ్ర । ధానపూరు
షేశ్వరుఁ డైనట్టి । శాశ్వతబ్రహ్మంబుఁ, దన హృదయప । ద్మమున నిలిపి
హరిరూపమునకంటె । నన్యంబు నెఱుఁగక, చిత్త మవ్విభునందుఁ । జేర్చియున్న

తే. కతనముల్లోకములుసాలఁ । గంపమొందె, వెండియును బేర్చియయ్యర్భ । కుండుధరణి
నొక్కపాదంబు చేర్చి ని । ల్చున్నవేళఁ, బేర్చి యబ్బాలునంగుష్ఠ । పీడఁ జేసి. 272

తే. వసుమతీతల మర్ధము । వంగఁ జొచ్చె, భూరిమదదుర్నివారణ । వారణేంద్ర
మెడమఁ గుడి నొరగఁగ నడు । గడుగునకును, జలన మగునుదధిస్థిత । కలముఁబోలె.

చ. అతఁడు ననన్యదృష్టిని జ । రాచరదేహశరీరధారణా
స్థితి గలయీశునందుఁ దన । జీవితముం ఘటియింపఁ జేసి యే
కతఁ గనఁ దన్నిరోధమునఁ । గైకొని కంపము నొందె నీశ్వరుం
డతఁడు చలింప నిజ్జగము । లన్నియుఁ జంచల మయ్యె భూవరా. 274

క. ఆలోకభయంకర మగు, నాలోకమహావిపద్ద । శాలోకను లై
యాలోకపాలు రందఱు, నాలోకశరణ్యుఁ గాన । నరిగిరి భీతిన్. 275

1 ద్విరాత్రోపవాసంబులఁ గృత.

వ. అట్లరిగి నారాయణు నుద్దేశించి కృతప్రణాము లై కరంబులు ముకుళించికొని యి ట్లనిరి. 276

చ. హరి పరమాత్మ కేశవ చరాచరభూతశరీరధారి వై
పరఁగుదు వీవు నిట్టులుగఁ బ్రాణనిరోధము లెందు మున్ను నే
మెఱుఁగ మనాథనాథ జగదీశ్వర సర్వశరణ్య నీపదాం
బురుహము లర్థిమై శరణు వొందెద మార్తి హరించి కావవే. 277

వ. అని దేవతలు విన్నవించిన నీశ్వరుండు వారల కి ట్లనియె నుత్తానపాదుం డను వానితనయుండు విశ్వరూపుఁడ నయిననాయందుఁ దనచిత్తం బైక్యముసేసి తపంబు గావించు చుండ దానం జేసి భవదీయప్రాణనిరోధం బయ్యె నట్టిదురత్యయం బైనతపంబు నివర్తింపఁ జేసెద వెఱవక మీమీనివాసంబులకుం జనుం డని యానతిచ్చిన నాదేవతలు నిర్భయాత్ము లై యీశ్వరునకుం బ్రణామంబు లాచరించి త్రివిష్టపంబునకుం జనిరి తదనంతరంబ. 278

సీ. హరి యీశ్వరుండు విహంగకులేశ్వర, యానుఁ డై నిజభృత్యుఁ డైనధ్రువునిఁ
గనుఁగొను వేడుక జనియింప నామధు, వనమున కప్పుడు సని ధ్రువుండు
పరువడి యోగవిపాకతీవ్రం బైన, బుద్ధిచే నిజమనోంబురుహముకుళ
మందుఁ దటిత్ప్రభాయతమూర్తి యటఁ దిరో, ధానంబునను బొందితత్క్షణంబ
తే. తనపురోభాగమందు నిల్చినను బూర్వ
సమధికజ్ఞాననయనగోచరసమగ్ర
మూర్తిఁ గనుఁగొని సంభ్రమమునను సమ్మ
దాస్రువులు రాలఁ బులకీకృతాంగుఁ డగుచు. 279

—✿ సాక్షాత్కరించినభగవంతుని ధ్రువుండు స్తుతించుట. ✿—

తే. నయనముల విభుమూర్తిఁ బానంబు సేయు
పగిదిఁ దనముఖమునను జుంబనము సేయు
లీలఁ దగిలి భుజముల నాలింగనంబు
సేయుగతి దండవన్నమస్కృతు లొనర్చె. 280

వ. ఇట్లు దండప్రణామంబు లాచరించి కృతాంజలి యై స్తోత్రంబుసేయ నిశ్చయించి స్తుతిక్రియాకరణసమర్థుండు గాక యున్నధ్రువునకును సమస్తభూతంబులకు నంతర్యామి యైనయీశ్వరుం డాతనితలం పెఱింగి వేదమయం బయినతనశంఖంబుచేత నబ్బాలునికపోలతలం బంటిన జీవేశ్వరనిర్ణయజ్ఞుండును భక్తిభావనిష్ఠుండును నగుధ్రువుండు నిఖిలలోకవిఖ్యాతకీర్తి గలయీశ్వరుని (భగవత్ప్రతిపాదితంబు లగుచు) [1] వేదాత్మకంబు లైనతనవాక్కుల ని ట్లని స్తుతియించె దేవా నిఖిలశక్తిధరుండవు నంతఃప్రవిష్టుండవు నైననీవు లీనంబు లైనమదీయవాక్కులం బ్రా

1 తనవేదస్వరూపంబు లైన.

సేంద్రియంబులం గరచరణశ్రవణత్వగాదులను జిచ్ఛక్తిచేఁ గృపంజేసి జీవింపం జేసినభగవంతుండవును బరమపురుషుండవును నైననీకు నమస్కరింతు నీ వాక్క రుండ వయ్యు మహదాద్యం బై నయీయాయశేషవిశ్వంబు మాయాఖ్యం బయిన యాత్మీయశక్తిచేతం (గల్పించి యందుం) బ్రవేశించి యింద్రియంబులం[1]దు వసించుచుఁ దత్తద్దేవతారూపంబులచే నానాప్రకారంబుల దారువులం దున్న వహ్నిచందంబునం బ్రకాశింతు వదియునుం గాక. 281

చ. వరమతి నార్తబాంధవ భవద్ఘనబోధసమేతుఁ డై భవ
చ్చరణముఁ బొందినట్టివిధి సర్గము సుప్తజనుండు బోధమం
దిరయఁగఁ జూచురీతిఁ గను నట్టిముముక్షుశరణ్య మైననీ
చరణములం గృతజ్ఞుఁ డగుసజ్జనుఁ డెట్లు దలంప కుండెడున్. 282

సీ. మహితాత్మ మఱిజన్మమరణప్రణాశన, హేతుభూతుండవు నిద్ధకల్ప
తరువవు నగునిన్నుఁ దగ నెవ్వఁడే నేమి, పూని నీమాయావిమోహితాత్మ
లగుచు ధర్మార్థకామాదులకొఱకుఁ [2]దా, మర్చించుచును ద్రిగుణాధ మైన
దేహోపభోగ్య మై దీపించుసుఖముల, నెనయంగ మదిలోన నెంతు రట్టి
తే. విషయసంబంధజన్య మై యొప్పుసుఖము, నారకనిరయమందును నఖలు దేవ
భూరిసంసారతాపనివారకుఁ డగు, ధామ్నతాప్రాజ్ఞ యగు శ్రీశ మాధవ ముకుంద.

మ. అరవిందోదర తావకీనచరణధ్యానానురాగోల్లస
చ్చరితాకర్ణనజాతిభూరిసుఖముల్ స్వానందకబ్రహ్మమం
దరయన్ లే వట దండభృద్భటవిమానాకీర్ణులై కూలునా
సురలోకస్థులఁ జెప్ప నేల సుజనస్తోమైకచింతామణీ. 284

చ. హరి భజనీయమార్గనియతాత్మకు లై భవదీయరూప మై
వఱలినభక్తియుక్తు లగువారలసంగతిఁ గల్గఁ జేయు స
త్ప్రగుణసుసంగతిన్ వ్యసనదుర్భరసాగర మప్రయత్నతన్
సరసభవత్కథామృతరసంబున మత్తుఁడ నై తరించెదన్. 285

చ. నిరతముఁ దావకీనభజనీయపదాబ్జసుగంధలుబ్ధు లై
వ్వారిమదిఁ బొందఁగాఁ గలుగువారలు తత్ప్రియమర్త్యదేహము
న్నరయఁ దదీయదారతనయాదిసుహృద్గృహబంధువర్గము
మఱతురు విశ్వతోముఖ సమాహృదయేశ ముకుంద మాధవా. 286

సీ. పరమాత్మ మర్త్యసుపర్వతిర్యఙ్మృగ, దితిజసరీసృపద్విజగణాది
సంవ్యాప్తమును సదసద్విశేషంబును, గాక్రొని మహదాదికారణంబు
నై నవిరాడ్విగ్రహంబు నే నెఱుఁగుదుఁ, గాని తక్కినసుమంగళము నై స
సంతతసుమహిత్వైశ్వర్యరూపంబును, భూరిశబ్దాదివ్యాపారశూన్య

1 జేష్టింపం జేయుచు దారువులందు. 2 గా భజియించుచును గుణప్రభవ మైన.

తే. మైన బ్రహ్మస్వరూప మే నాత్మ నెఱుఁగఁ, బ్రవిమలాకార సంసార భయవిదూర
పరమమునిగేయ సంతత భాగధేయ, నలినసేత్ర రమాలల నాకళత్ర. 287

సీ. సర్వేశ కల్పాంత సమయంబునందు నీ, యఖిలప్రపంచంబు నాహరించి
యనయంబు శేషసహాయుండ వై శేష, పర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి
యోగనిద్రారతి నుండి నాభీసింధు, జస్వర్ణలోకకంజాతకర్ణి
కందుఁ జతుర్ముఖు నమరఁ బుట్టించుచు, రుచి నొప్పు బ్రహ్మస్వరూపి వైన

తే. నీకు మ్రొక్కెద నత్యంతనియమ మొప్ప, భవ్యచారిత్ర పంకజపత్త్రనేత్ర
చిరశుభాకార నిత్యలక్ష్మీవిహార, యవ్యయానంద గోవింద హరి ముకుంద. 288

వ. అట్లు యోగనిద్రాపరవశుండ వయ్యును జీవులకంటె నత్యంతవిలక్షణుండ వై యుండుదు వది యెట్లనిన బుద్ధ్యవస్థాభేదంబున నఖండితం బయినస్వశక్తిం జేసి మూఁడులోకపాలననిమిత్తంబు యజ్ఞాధిష్ఠాతవు గావున నీవు నిత్యముక్తుండవును బరిశుద్ధుండవును జిద్రూపకుండవును నాత్మవును గూటస్థుండవును (నాదిపురుషుండవును భగవంతుండవును) గుణత్రయాధీశ్వరుండవును నై వర్తింతువు భాగ్యహీనుం డైనజీవునియందు నీగుణంబులు గలుగ వే సర్వేశ్వరునందే నేమి విరుద్ధగతు లై వివిధశక్తియుక్తంబు లై నయవిద్యాదు లానుపూర్వ్యంబునం జేసి ప్రలీనంబు లగుచుండు నట్టివిశ్వకారణంబు నేకంబు ననంతంబు నాద్యంబు నానందమాత్రంబు నవికారంబు నగుబ్రహ్మంబునకు నమస్కరించెద మఱియు దేవా నీవు సర్వవిధఫలం బని చింతించునిష్కాము లయినవారికి రాజ్యాదికామితంబులకంటెఁ బరమార్థం బయినఫలంబు సర్వార్థరూపుండ వై నభవదీయపాదపద్మసేవనంబ యిట్లు నిశ్చితంబ యైనను సకాము లై నదీనులను గోవు వత్సంబును స్తన్యపానంబు సేయించుచు వృకాదిభయంబువలన రక్షించుచందంబునం గామప్రదుండ వై సంసారభయంబువలనం బాపుదు వని యిట్లు సత్యసంకల్పుండును సుజ్ఞానియు నయినధ్రువునిచేత వినుతింపంబడి భృత్యానురక్తుం డైనభగవంతుండు సంతుష్టాంతరంగుఁ డై యిట్లనియె. 289

క. ధీరవ్రత రాజన్యక, మారక నీహృదయమందు మసలినకార్యం
బారూఢిగా నెఱుంగుదు, నారయ నది వొంద రాని దైనను నిత్తున్. 290

వ. అది యెట్టి దనిన నెందేని మేధియందుఁ బరిభ్రామ్యమాణగోచక్రంబునుంబోలె గ్రహనక్షత్రతారాగణజ్యోతిశ్చక్రంబు నక్షత్రరూపంబు లయినధర్మాగ్నికశ్యపశక్రులును సప్తర్షులును దారకాసమేతు లై ప్రదక్షిణంబు దిరుగుచుండుదు రట్టి దురాపంబును ననన్యాధిష్ఠితంబును లోకత్రయప్రళయకాలంబునందు నశ్వరంబు గాక ప్రకాశమానంబును నయినధ్రువక్షితి యనుపదంబు ముందట నిరువది యాఱువేలేండ్లు ననం బ్రాపింతువు తత్పదప్రాప్తిపర్యంతంబు భవదీయజనకుండు వనవాసగతుం డైనం దద్రాజ్యంబు పూజ్యంబుగా ధర్మమార్గంబున జితేం

ద్రియుండ వై చేయుదువు భవదనుజుం డగునుత్తముండు మృగయార్థంబు వనం
బునకుం జని మృతుం డగుఁ దద న్వేషణార్థంబు తదాహితచిత్తయై తన్మాతయు
వనంబునకుం జని యందు దావదహననిమగ్న యగు వెండియు. 291

సీ. అనఘాత్మ మఱి నీవు యజ్ఞరూపుం డనఁ, దగునన్ను సంపూర్ణదక్షిణంబు
లగుమఖంబులచేత నర్చించి సత్యంబు, లగునిహసౌఖ్యంబు లనుభవించి
యంత్యకాలమున న న్నాత్మఁ దలంచుచు, మఱి సర్వలోకనమస్కృతమును
మహిఁ బునరావృత్తిరహితంబు సప్తర్షి,మండలోన్నత మగుమామకీన

తే. పదము నగఁ బొందఁ గల వని పరమపురుషుఁ
డతనియభిలషితార్థంబు లర్థి నిచ్చి
యతఁడు గనుఁగొను చుండంగ నాత్మపురికి
గరుడగమనుఁడు వెంచేసెఁ గౌతుకమున. 292

తే. అంత ధ్రువుఁడును బంకేరుహాక్షపాద,కమలసేవోపపాదితఘనమనోర
థములఁ దనరియుఁ దనదుచిత్తంబులోనఁ, దుష్టిఁ బొందక చనియె విశిష్టచరిత.

క. అని మైత్రేయుఁడు ధ్రువుఁ డ, ట్లనయము హరిచేఁ గృతార్థుఁ డైనవిధం బె
ల్లను వినిపించిన విదురుఁడు. విని మునివరుఁ జూచి పలికె వినయం బెసఁగన్.

క. మునినాయక విను కాముక,జనదుష్ప్రాపంబు విష్ణుచరణాంబురుహా
ర్చనమునిజనసంప్రాప్యము, నసఁ గలపంకేరుహాక్షునవ్యయపదమున్. 295

వ. పెక్కుజన్మంబులం గాని పొంద రానిపదంబు దా నొక్కజన్మంబుననే పొంది
యుం దనమనంబునం దప్రాప్తమనోరథుండ నని పురుషార్థవేది యైనధ్రువుం
డెట్లు దలంచె ననిన మైత్రేయుం డి ట్లనియె. 296

తే. అనఘ పినతల్లి దన్నుఁ బల్కినదురుక్త
బాణవిద్ధాత్ముఁ డగుచుఁ దద్భాషణములు
చిత్తమందుఁ దలంచుటఁ జేసి ముక్తి
గోరమికి నాత్మలో నగఁ గూరుచుండె. 297

వ. అంత నాధ్రువుండు. 298

చ. అనఘ జితేంద్రియుల్ సుమహితాత్ములు నైనసనందనాదు లెం
దనయము నైకజన్మసముపార్జితయోగసమాధిఁ జేసి యె
వ్వనిచరణారవిందములు వారనిభక్తి నెఱుంగు చుందు రా
ఘనుఁ బరమేశు నీశు నవికారు నమేయు నజయ్యు నాద్యునిన్. 299

వ. ఏను షణ్మాసంబులు భజియించి తత్పాదపద్మచ్ఛాయం బ్రాపించియు భేదదర్శ
నుండ నై తి నక్కటా యిట్టిభాగ్యహీనుండ నైన నేను భవనాశకుం డైనయ
తనిం బొడగనియు నశ్వరంబు లైనకామ్యంబు లడిగితి నిట్టిదౌరాత్మ్యం బెం
దేనిం గలదే తమపదంబులకంటె నున్నతపదంబునం బొందుదునో యని సహిం

పం జాలనియీదేవతలచేత మదీయమతి గలుషితం బయ్యెం గాక నాఁడు నారదుం డాడినమాట తథ్యం బయ్యె నతనివాక్యంబు లంగీకరింపక యే నసత్తముండనై స్వప్నావస్థలం బొందినవాఁడు దైవికం బైనమాయం జెంది భిన్నదర్శనుం డగుచందంబున సద్వితీయుండ నై నను భ్రాత యనుశత్రువుచేఁ బ్రాప్తం బైన దుఃఖంబు నొంది జగదాత్మకుండును సుప్రసాదుండును భవనాశకుండును నైన యీశ్వరు నారాధించి తత్ప్రసాదంబు వడసియు నాయుర్విహీనుం డై నరోగికిం బ్రయోగించునౌషధంబుంబోలె నిరర్థకంబు లై నశ్వరంబు లైనయీకామితంబులు గోరితి నని వెండియు. 300

మ. ధనహీనుండు నృపాలుఁ జేరి [1]మిగులన్ ధాత్రీన్ ఫలీకార మి
మ్మని యర్థించినరీతి ముక్తిఫలదుం డైనట్టిపంకేజలో
చనుఁడే చాలఁ బ్రసన్నుఁ డైన నతనిన్ సాంసారికం బర్థిఁ గో
రిననావంటివిమూఢమానసులు ధాత్రిం గల్గిరే యెవ్వరున్. 301

—ధ్రువుండు మరలఁ దనపురంబునకు వచ్చుట.—

సీ. అని యిట్లు చింతించె ననుచు మైత్రేయ,ముని విదురునకు ని ట్లనియెఁ దండ్రి
కమనీయహరిపాదకమలరజోభిసం,స్కృతశిరులును యాదృచ్ఛికముగ
సంప్రాప్త మగుదాన సంతుష్టచిత్తు లై, వఱలుచు నుండుమీవంటివారు
తగ భగవత్పాదదాస్యంబు దక్కఁగ, నితరవదార్థమే యెడఁదలంపు
తే. మఱచియును గోర నొల్లరు మనుచరిత్ర, తవిలి యిట్లు హరిప్రసాదంబు నొంది
మరల వచ్చుచు నున్నకుమారువార్తఁ, జారుచే విని యుత్తానచరణుఁ డంత.
వ. మనమ్మున ని ట్లని తలంచె. 303
క. చచ్చినవారలు క్రమ్మఱ, వచ్చుటయే కాక యిట్టివార్తలు గలవే
నిచ్చలు నమంగళుఁడ నగు, నిచ్చట మఱి నాకు శుభము లేల ఘటించున్.
క. అని విశ్వసింప కుండియు, మనమున నానారదుఁడు కుమారుఁడు వేగం
బున రాఁ గలఁ డనుచును బలి,కినపలుకులు దలఁచి నమ్మి కృతకృత్యుం డై.
క. తనసుతునిరాక సెప్పిన,ఘనునకు ధనములును మౌక్తికపుహారములున్
మన మలర నిచ్చి తనయునిఁ, గనుఁగొనుసంతోష మాత్మఁ గడలుకొనంగన్.
సీ. వలను మీఱినసైంధవంబులఁ బూన్చిన,కనకరథంబు నుత్కంఠ నెక్కి
బ్రాహ్మణకులవృద్ధబంధుజనామాత్య,పరివృతుం డగుచు విస్ఫురణ మెఱసి
బ్రహ్మనిర్ఘోషతూర్యస్వనశంఖకా,హళవేణురవము లందంద చెలఁగ
శిబిక లెక్కియు విభూషిత లై సునీతి సురుచు లుత్తముండు నారూఢి నడవ
తే. గరిమ దీపింప నతిశీఘ్రగమన మొప్ప, నాత్మనగరంబు వెలువడి యరుగు చుండి
బలసి నగరోపవనసమీపంబునందు, వచ్చుధ్రువుఁ గని మేదినీశ్వరుఁడు నంత.

1 ‘యడుగన్ దారొక్కన్నచో లేశ మిమ్మని’ వ్రా. ప్ర.

చ. అరదము డిగ్గి ప్రేమ దొలఁకాడ ససంభ్రముఁడై రమామనో
హరుచరణారవిందయుగళార్చననిర్దళితాఖిలాఘు నీ
శ్వరకరుణావలోకనసుజాతసమగ్రమనోరథుం సుతుం
గర మనురక్తిఁ జూచి పులకల్ దన లొత్తఁ బ్రమోదితాత్ముఁడై. 308

తే. బిగియఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి నెమ్మొగము నివిరి, శిరము మూర్కొని చుబుకంబు సేతఁ బుణికి
యవ్యయానందబాష్పధారాభిషిక్తుఁ, జేసి యాశీర్వదించె నాచిరయశుండు.

క. జనకునియాశీర్వచనము, లనయముఁ గైకొని ప్రమోదియై తత్పదముల్
దనఫాలతలము సోఁకఁగ, వినతులు గావించి భక్తివిహ్వలుఁ డగుచున్. 310

తే. అంత నాసజ్జనాగ్రణియైనధ్రువుఁడు, దల్లులకు భక్తి వినతులు దగ నొనర్చె
సురుచి మ్రొక్కినయర్భకుఁ జూచి యెత్తి, నగుమొగంబున నాలింగనంబు సేసి.

సీ. కరమొప్ప నానందగద్గదస్వరమున, జీవింపు మనుచు నాశీర్వదించె
భగవంతుఁ డెవ్వనిపై మైత్రి నాటించు, సత్కృపానిరతఁ బ్రసన్నుఁ డగుచు
నతనికిఁ దమయంత ననుకూలమై యుండు, సర్వభూతంబులు సమతఁ బేర్చి
మహిఁ దలపోయ నిమ్నప్రదేశములకు, ననయంబుఁ జేరుతోయములపగిదిఁ

తే. గాన ఘను నమ్మహాత్ముని గారవించె, సురుచి పూర్వంబుఁ దలఁపక సుజనచరిత
విష్ణుభక్తులు ధరను బవిత్రు లగుట, వారి కలుగరు ధరణి నెవ్వారు మఱియు.

వ. కావున నుత్తముండును ధ్రువుండును బ్రేమవిహ్వలు లగుచు నన్యోన్యాలింగితు
లై పులకాంకురాలంకృతశరీరు లై యానందబాష్పంబుల నొప్పి రంత సునీతియుఁ
దనప్రాణంబులకంటెం బ్రియం బగుసుతు నుపగూహనంబు సేసి తదవయవస్ప
ర్శనంబుచేత నానందంబు నొంది విగతశోక యయ్యె నప్పుడు సంతోషబాష్ప
ధారాసిక్తంబులై చనుఁబాలునుం గురిసె నంత. 313

సీ. అప్పుడు సంతోష ముప్పతిల్లఁగఁ బౌర, జనము లాధ్రువతల్లి నెనయఁ జూచి
తొడరినభవదీయదుఃఖనాశకుఁడైన, యిట్టితనూజుఁ డెందేనిఁ బెద్ద
కాలంబు క్రిందటఁ గడఁగి నష్టుండైన, వాఁ డిప్పు డీభాగ్యవశముచేతఁ
బ్రతిలబ్ధుఁ డయ్యెను నితఁడు భూమండల, మెల్లను రక్షించు నిద్ధమహిమఁ

తే. గమలలోచనుఁ జింతించుఘనులు లోక, దుర్జయం బైనయట్టిమృత్యువును గెల్తు
రట్టిప్రణతార్తిహరుఁ డైనయబ్జనాభుఁ, డర్థి నీచేతఁ బూజితుం డగుట నిజము.

వ. అని ప్రశంసించి రట్లు పౌరజనంబులచేత నుపలాల్యమానుండును (సంస్తూయ
మానుండును) నగుచు నుత్తానపాదుం డుత్తమసమేతంబుగా ధ్రువుని గజారూఢు
నిం జేసి ప్రహృష్టాంతరంగుం డగుచుఁ బురాభిముఖుం డై చనుదెంచి. 315

సీ. స్వర్ణపరిచ్ఛదస్వచ్ఛకుడ్యద్వార, రాజితగోపురాట్టాలకంబు
ఫలపుష్పమంజరీకలితరంభాస్తంభ, పూగపోతాదివిభూషితంబు
ఘనసారకస్తూరికాగంధజలబంధు, రాసిక్తవిపణిమార్గాంచితంబు

మానితనవరత్నమయరంగవల్లివి, రాజితప్రతిగృహప్రాంగణంబు
తే. శుభనదీజలకుంభసంశోభితంబు, తండులస్వర్ణలాజాక్షతప్రసూన
ఫల[1]బలివ్రాతకలితవిభ్రాజితంబు, నగుచు సర్వాలంకృతమైనపురము. 316
వ. ప్రవేశించి రాజమార్గంబునఁ జనుదెంచుసప్పుడు. 317
మ. హరిమధ్యల్ పురకామినీజనులు సౌధాగ్రంబులందుండి భా
స్వరసిద్ధార్థఫలాక్షతప్రసవదూర్వాప్రాతదధ్యంబుపుల్
గరవల్లీమణిహేమకంకణఝణత్కారంబు శోభిల్లఁ జ
ల్లిరి యాభాగవతోత్తమోత్తమునిపై లీలాప్రమేయంబుగన్. 318
వ. ఇట్లు వాత్సల్యంబునం జల్లుచు సత్యవాక్యంబుల దీవించుచు సువర్ణపాత్రరచిత
మణిదీపనీరాజనంబుల నివాళింపం (బౌరజానపదమిత్రామాత్యబంధుజనపరివృ
తుం డై) చనుదెంచి. 319
సీ. కాంచనమయమరకతకుడ్యమణిపరి, చ్ఛదవిరాజిస్వచ్ఛసౌధములను
వరసుధాఫేనపాండురరుక్మపరికరో, దాత్తసమంచితతల్పములను
[2]సురతరుశోభితశుకపికమిథునాళి, గానవిభాసితోద్యానములను
సుమహితవైదూర్యసోపానవిమలశో, భితజలపూర్ణవాపీచయముల
తే. వికచకల్హారదరదరవిందకైర, వప్రదీపితబకచక్రవాకరాజ
హంససారసకారండవాదిజలవి, హంగనినదాభిరామపద్మాకరముల. 320
వ. మఱియును. 321
తే. చారుబహువిధవస్తువిస్తార మొప్ప
నంగనాయుక్త మగుచుఁ బెంపగ్గలించి
యర్థిఁ దనరారుజనకుగృహంబు సొచ్చె
నెలమిఁ ద్రిదివంబు సొచ్చు దేవేంద్రుపగిది. 322
వ. ఇట్లు ప్రవేశించిన రాజర్షి యైనయుత్తానపాదుండు సుతునియాశ్చర్యకరం బైన
ప్రభావంబు వినియుం జూచియు మనంబున విస్మయంబు నొంది ప్రజానురక్తుం
డును బ్రజాసమ్మతుండును నవయౌవనపరిపూర్ణుండును నైనధ్రువుని రాజ్యాభి
షిక్తుం జేసి వృద్ధవయస్కుం డై నతన్నుఁ దాన యెఱింగి యాత్మగతిఁ బొంద నిశ్చ
యించి విరక్తుం డై వనంబునకుం జనియె నంత నాధ్రువుండు శింశుమారప్రజా
పతికూఁతు రైనభ్రమి యనుదాని వివాహం బై దానివలనఁ గల్పవత్సరు లను
నిద్దఱు గొడుకులం బడసి వెండియు వాయుపుత్త్రి యైనయిల యనుభార్యయందు
నుత్కలనామకుం డైనకొడుకు నతిమనోహర యైనకన్యా(రత్నంబు)నుం గనియె
నంతఁ దద్భ్రాత యైనయుత్తముండు వివాహంబు లేకుండి మృగయార్థంబు వనం
బున కరిగి హిమవంతంబున యక్షునిచేత హతుం డయ్యె నతనితల్లియుఁ దద్దుః

1 పరివ్రాత. 2 సురతప్రశోభిత.

ఖంబున వనంబున కేఁగు నెడ గహనదహనుచేత మృతిం బొందె ధ్రువుండు భ్రాతృమరణంబు విని శోకవ్యాకులితచిత్తుం డై జైత్రం బగురథం బెక్కి యుత్తరాభిముఖుం డై చని హిమవద్ద్రోణియందు భూతగణసేవితంబును గుహ్యకసంకులంబును నైన యలకాపురంబు వొడగని యమ్మహాబాహుండు. 323

—✤ ధ్రువుండు కుబేరానుచరు లైన గుహ్యకులతో యుద్ధము సేయుట. ✤—

మ. ఘనశౌర్యోన్నతితోడ సర్వకకుబాకాశంబులందుం బ్రతి
ధ్వను లొలిన్ నిగుడంగ శంఖము మహోద్యల్లీలఁ బూరింపఁ ద
న్నినదంబుల్ విని యక్షకాంతలు భయాన్వీతాత్మ లై గుగ్రసా
ధను లై యక్షభటుల్ పురిన్ వెడలి రుత్సాహంబు సంధిల్లఁగన్. 324

వ. ఇట్లు వెడలి యాధ్రువునిం దాఁకిన. 325

చ. కరము మహారథుండు భుజగర్వపరాక్రమశాలియున్ ధను
ర్ధరుఁడును నైనయాధ్రువుఁడు దన్ను నెదిర్చినయక్షకోటిఁ జె
చ్చెరఁ బదుమూఁడువేల నొకచీరికిఁ గైకొన కొక్కపెట్ట భీ
కరముగ మూఁడుమూఁడుశితకాండములం దెగ గ్రువ్వ నేసినన్. 326

ఉ. వారు లలాటముల్ వగిలి వారక సోలియుఁ దేఱి యమ్మహో
దారుపరాక్రమప్రకటధైర్యముఁ దత్కరలాఘవంబుఁ బ
ల్మాఱు నుతించుచుం గుపితమానసు లై పదతాడితప్రదు
ష్టోరగకోటివోలెఁ జటులోగ్రభయంకరరోషమూర్తు లై. 327

ఉ. ఆరథికోత్తముం దొడరి యందఱు నొక్కటఁ జుట్టుముట్టి నా
రాచశిలీముఖంబులను నంగములం బగిలించి నెండి వి
స్ఫారగదా శర క్షురిక పట్టిస తోమర శూల ఖడ్గముల్
సారథియుక్తుఁ డైనరథసత్తముపైఁ గురియించి రేపునన్. 328

వ. అట్లు గురియించిన నతండు. 329

క. పెంపఱి యుండెను ధారా, సంపాతచ్ఛన్న మైనశైలముభంగిన్
గుంపులు గొని యాకసమునఁ, గంపించుచు నపుడు సిద్ధగణములు వరుసన్.

క. హాహాకారము లెసఁగఁగ, నోహో యీరీతి ధ్రువపయోరుహహితుఁ డు
త్సాహము సెడి యిటు దైత్యస, మూహార్ణవమందు నేఁడు మునిఁగెను యకటా.

వ. అని చింతించు నవసరంబున. 332

క. తా మాతని గెలిచితి మని, యామనుజాశనులు వలుక నట నీహార
స్తోమము సమయించుమహో, ద్దాముం డగుసూర్యుఁ బోలి తద్దయుఁ దోఁచెన్.

వ. అట్లు దోఁచిన. 334

మ. అరిదుఃఖావహ మైనకార్ముకము శౌర్యస్ఫూర్తితోఁ దాల్చి భీ
కరబాణావళిఁ బింజఁ బింజ గఱవంగా నేసి ఝంఝానిలుం

దురుమేఘావళిఁ బోలెఁ దోలుఁగతి నత్యుగ్రాహితక్రూరబం
ధురశస్త్రావళి రూపు మాపి విలసద్దోర్లీల సంధిల్లఁగన్. 335

చ. మఱియును సమ్మహాత్ముఁ డసమానబలుండు మహోగ్రబాణముల్
గఱి గఱిఁ దాఁక నేసి భుజగర్వ మెలర్ప విరోధివర్మముల్
పఱిపఱి సేసి యంగములు భంగము నొందఁగఁ జేసె వ్రేల్మిడిన్
[1]గిఱికొని పర్వతంబుల నొగిం దెగఁ గొట్టెడునింద్రుకైవడిన్. 336

వ. అయ్యవసరంబున. 337

చ. అలఘుచరిత్రుఁ డమ్మనుకులాగ్రణిచే వికలాంగు లైన వా
రలసకిరీటకుండలవిరాజితమస్తకకోటిచే సము
జ్జ్వలమణికంకణాంగదలసద్భుజవర్గముచేత సంగర
స్థల మతిరమ్య మై తనరె సంచితవీరమనోహరాకృతిన్. 338

వ. అంత హతశేషులు. 339

క. వరబలుఁ డగుమనుమనుమని, శరసంఛిన్నాంగు లగుచు సమరవిముఖు లై
[2]హరిరాజముఁ గని పఱచిన, కరిబృందముఁబోలెఁ జనిరి కళవళపడుచున్. 340

క. అప్పుడు రాక్షసమాయలు, గప్పెఁ ధరిత్రిఁ దెసలవెసలఁ గార్యం బెఱుఁగం
జొప్పడక వారిఁ బొడగని, దప్పర మగుటయును సారథిం గని యంతన్. 341

క. తలపోయఁగ భువి మాయావులకృత్యం బెఱుఁగ నెవ్వ రోపుదు రనుచుం
బలుకుచుఁ దత్పురిఁ జొరఁగాఁ, దలఁపఁగ నది గాసి రాక తద్దయు మానెన్.

వ. అట్లు పురంబున కరుగుట మాని చిత్రరథుం డైనయాదవపుత్రుండు సప్రయత్నుం డయ్యును [3]బరప్రతియోగశంకితుం డై యుండె నయ్యెడ మహాజలధిఘోషంబు ననుకరించుశబ్దంబు వినంబడె నంత సకలదిక్తటంబుల వాయుజనితం బయినరజఃపటలంబు దోఁచెఁ దత్క్షణంబ యాకాశంబున విస్ఫురత్తటిత్ప్రభాకలితగర్జారవయుక్తంబు లగుమేఘంబు లమోఘంబు లై భయంకరాకారంబు లై తోఁచె నంత.

మ. అనయంబున్ ధరిత్రిమీఁద దైత్యకృతమాయాజాల మశ్లేచి బో
రన మస్తిష్కపురీషమూత్రపలదుర్గంధాస్థిమేదశ్శరా
సన నిస్త్రింశ శరాసి తోమర గదా చక్ర త్రిశూ లాదిసా
ధనభూభృద్భుజగావళిం గురిసె నుద్దండక్రియాలోలతన్. 344

వ. మఱియు మత్తగజసింహవ్యాఘ్రసమూహంబులును నూర్మిభయంకరం బై సర్వతఃప్లవనం బయినసముద్రంబును గానంబడియె వెండియుం గల్పాంత(ంబునందుం బోలె) భీషణం బైనమహాహ్రాదంబునుం దోఁచె నవ్విధంబున నానావిధంబులు ననేకంబులును నవిరళభయంకరంబులు నయినయసురమాయలు క్రూరప్రవర్తను

1. 'గిఱిగొనఁ బర్వతంబులఁ బఱిగిల్చుమహాశనికోటిరూపునన్' వ్రా. ప్ర. 2 'హరియూథముఁ గని' వ్రా. ప్ర. 3 'బరోద్యోగశంకితు' వ్రా. ప్ర.

లగుయక్షులచేత సృజ్యమానంబు లై యడరె నాసమయంబున. 345

క. అనయంబును నయ్యక్షుల, ఘనమాయ నెఱింగి మునినికాయము వరుసన్
మనుమనుమని మను మను మని, మనమునఁదలఁచుచును దత్సమక్షంబునకున్. 346

వ. చనుదెంచి యాధ్రువునిం గని యి ట్లనిరి. 347

సీ. అనఘాత్మ లోకు లెవ్వనిదివ్యనామంబు, సమత నాకర్ణించి సంస్మరించి
దుస్తరంబైనమృత్యువునైన సుఖవృత్తిఁ, దరియింతు రట్టియీశ్వరుఁడు పరుఁడు
భగవంతుఁడును శార్ఙ్గపాణియు భక్తజ, నార్తిహరుండును నైనవిభుఁడు
భవదీయవిమతులఁ బరిమార్చుఁ గా కని, పలికిన మునులసంభాషణములు

తే. విని కృతాచమనుఁ డయి మాధవవిభునిపాద
కమలముఁ దలంచి రిపుభయంకరమహోగ్ర
కలితనారాయణాస్త్రంబుఁ గార్ముకమునఁ
బూనఁ దొడవఁ దదీయసంధానమునను. 348

తే. కడఁగి గుహ్యకమాయాంధకారమపుడు, వెగవు నడఁ దర్పుగ వ్వల విరిసి పోయె
విమల జ్ఞానవివేకోదయమునఁ జేసి, సమయు రాగాదికంబులసరణి నంత. 349

మ. వరనారాయణబాణరాజనిశితద్వారప్రభాహేమపుం
ఖరుచిస్ఫారమరాళరాజసితపక్షక్షురధారారణ
చ్ఛరసాహస్రము లోలి భీషణవిపక్షశ్రేణిపైఁ బ్రాలె భీ
కరరావంబునఁ గానఁ జొచ్చుశిఖసంఘాతంబుచందంబునన్. 350

వ. అ ట్లేసిన, 351

చ. ఖరనిశితప్రదీప్తఘనకాండపరంపరవృష్టిచేఁ బొరిం
బొరి వికలాంగు లై యడరి పుణ్యజనుల్ పృథుహేతిపాణు లై
గరుడునిఁ జూచి భూరిభుజగప్రకరంబు లెదిర్చి పేర్చి చె
చ్చెరఁ నడతెంచుచందమునఁ జిత్రరథుం బలు పూని తాఁకిసన్. 352

ఉ. వారలఁ జండతీవ్రశరవర్గముచేత నికృత్తపాదజం
ఘోరుశిరోధరాంబకకరోదరకర్ణులఁ జేసి యోగిపం
కేరుహమిత్రమండల[1]నక్రమ్యద నెట్టిపదంబుఁ జెందు నా
భూరిపదంబునం బెలుచఁ బొందఁగఁ బంపె భుజావిజృంభి యై. 353

వ. ఇవ్విధంబున నాచిత్రరథు(ండగుధ్రువు)నిచేత నిహన్యమానులును నిరపరాధులు
ను నయినగుహ్యకులం జూచి యతనిపితామహుండై నస్వాయంభువుండు [2]ఋషి
గణపరివృతుండై చనుదెంచి ధ్రువునిం జూచి యి ట్లనియె వత్సా నిరపరాధులైన
యీపుణ్యజనుల నెట్టిరోషంబున వధియించితి విట్టి[3]నిరయహేతు వైనరోషంబు
సాలు భ్రాతృవత్సల భ్రాతృవధాభితప్తుండ వై కావించునీయత్నంబు బుడుగు మని.

1 'నికృత్తత నేమిపదంబు' వ్రా. ప్ర. 2 ఋచినహేతుం డై ... నిరహేతు వైనరోష' వ్రా. ప్ర.

క. అనఘా మనుకులమున కిది, యనుచితకర్మంబ యొకనికై పెక్కండ్రి
ట్లని మొనఁ ద్రుంగిరి యిది నీ, కనయంబును వలవ దుడుగుమయ్య కుమారా.

వ. అదియునుం గాక దేహాభిమానంబునం బశుప్రాయులై భూతహింస గావించుట హృషీకేశానురక్తు లయినసాధువులకుం దగదు నీవు సర్వభూతంబుల నాత్మభావంబునఁ(దలఁచి)సర్వభూతావాసుండును దురారాధ్యుండును నైనవిష్ణునిపదంబులఁ బూజించి తత్పరమపదంబునం బొందితి వట్టిభగవంతుని హృదయంబున (ననుధ్యాతుండవు) భాగవతులచిత్తంబులకును (సమ్మతుండవు మఱియు) సాధువర్తనుండవన నొప్పునీ వీపాపకర్మం బెట్లు సేయ సమకట్టితి వేపురుషుం డైన నేమి మహాత్ములయందుఁ దితిక్షయు సములయందు మైత్రియు హీనులయందుఁ గృపయు నితరంబు లగుసమస్తజంతువులయందు సమత్వంబును గలిగి వర్తించువాని యందు సర్వాత్మకుం డైనభగవంతుండు ప్రసన్నుం డగు నతండు ప్రసన్నుం డయిన వాఁడు ప్రకృతిగుణంబులం బాసి లింగశరీరభంగంబు గావించి బ్రహ్మానందంబునం బొందు నదియునుం గాక కార్యకారణసంఘాతరూపం బయిన విశ్వం బయస్కాంతసన్నిధానంబు గలిగినలోహంబుచందంబున నేసర్వేశ్వరుండు నిమిత్తమాత్రంబుగాఁ బరిభ్రమించు నట్టియీశ్వరునిమాయాగుణవ్యతికరంబున నారబ్ధంబు లయినపంచభూతంబులచేత యోషిత్పురు(షవ్యవాయంబువలన యోషిత్పురు)షాదిరూప(సంభూతి యగు నివ్విధంబునఁ ద)త్సర్గంబుఁ దత్సంస్థానంబుఁ దల్లయంబు నగుచు నుండు నిట్లు దుర్విభావ్యం బైనకాలశక్తిం జేసి గుణక్షోభంబున విభజ్యమానవీర్యుండు ననంతుండు ననాదియు నై జనంబులచేత జనంబులం బుట్టించు చుండుటం జేసి జగదాదికరుండును మృత్యుహేతువు లగుజనంబుల లయంబు నొందించుటం జేసి యంతకరుం[1]డును ననాది యగుటం జేసి యవ్యయుండును నైనభగవంతుండు జగత్కారణుం డగుం గావున నీసృష్టిపాలనవిలయంబులం గర్త గానివాఁడునుంబలెఁ జేయు చుండు నిట్లు మృత్యురూపుండును బరుండును సమవర్తియు నైనయీశ్వరునికి స్వపక్షపరపక్షంబులు లే వతనికిఁ గర్మాధీనంబు లయినభూతసంఘంబులు మహావాయువు ననుసరించురజంబులచాడ్పున (నస్వతంత్రంబు లగుచు) ననువర్తించునతండును (జంతుచ)యాయురుపచయాపచయకరణంబులం దస్పృష్టుండును (నగు జీవుండు) కర్మబద్ధుం డగు(టం జేసి కర్మంబ) వానికి నాయురుపచయాపచయంబులం జేయు చుండు మఱియు (సర్వజగత్కర్మసాక్షి యగు)నసర్వేశ్వరుని. 356

క. కొందఱు కర్మం బందురు, కొందఱు స్వాభావ్య మండ్రు కొందఱు కాలం
బందురు కొందఱు దైవం, బందురు కొంద ఱొగిఁ గామ మండ్రు మహాత్మా.

వ. ఇట్టు లవ్యక్తరూపుండును నప్రమేయుండును నానాశక్త్యుదయహేతుభూతుం

1 డు నై యవ్యయుం డై నభగ.

డును నైనభగవంతుండు సేయుకార్యంబులు బ్రహ్మరుద్రాదు లెఱుంగ రట యతనితత్త్వంబు నెవ్వ రెఱుంగ నోపుదు [1]రాభగవంతుండు సృష్టిస్థితిలయంబులు సేయు చుండియు ననహంకారుం డగుట గుణకర్మంబులం బొరయఁడు సర్వభూతాత్ముండును సర్వభూతనియంతయు సర్వభూతభావనుండు నైనభగవంతుండు తనమాయతోడఁ గూడి భూతసృష్టిస్థితిసంహారంబులు సేయుచుండుఁ గావునఁ బుత్రా యిట్లు త్పత్తిస్థితిలయంబులకు దైవంబు కారణం బై యుండ నీధనదానుచరులు భవదీయభ్రాతృహంతలగుదు రే యదియునుంగాక యీ ప్రజాపతులు విశ్వసృణ్నామంబుల నియంత్రితు లై ముకుద్రాళ్లు వెట్టినపశువులుంబోలె నెవ్వనియాజ్ఞాధీనకృత్యులై వర్తింతు రట్టిదుష్టజనమృత్యువును సుజనామృతస్వరూపుండును సర్వాత్మకుండును జగత్పరాయణుండును నైనయీశ్వరుని సర్వప్రకారంబుల శరణంబుఁ బొందు మదియునుం గాక. 358

సీ. అనఘాత్మ నీవు పంచాబ్దవయస్కుండ, వై పినతల్లి ని న్నాడినట్టి
మాటల నిర్భిన్నమర్ముండ వగుచును, జనయిత్రి దిగనాడి వనము కేఁగి
తపముఁ జేసి యచ్చపుభక్తి నీశ్వరుఁ, బూజించి మహితవిభూతి మెఱసి
రమణఁ ద్రిలోకోత్తరం బైనపదమును, బొందితి వది గానభూరిభేద

తే. రూప మైనప్రపంచంబు రూఢి నేమహాత్ముసందుఁ బ్రతీత మై యలరు నట్టి
యగుణుఁడద్వితీయుండు నక్షరుండు. నైనయీశ్వరుఁ బరమాత్మననుదినంబు.

సీ. కైకొని శుద్ధంబు గతిమత్సరంబును, నమలంబు నగుహృదయంబునందు
నొలవ కన్వేషించుచును బ్రత్యగాత్ముండు, భగవంతుఁడును బరబ్రహ్మమయుఁడు
నానందమాత్రుండు నవ్యయుఁ డుపపన్న,సకలవీర్యుండును నగుణుఁ డజుఁడు
నయిన సర్వేశ్వరుని౦ దుత్తమం బైన,సద్భక్తిఁ జేయుచు సమత నొప్పి

తే. రూఢి సోహమ్మమేతిప్రరూఢమగుచు, ఘనత కెక్కునవిద్య యన గ్రంథి నీవు
ద్రెంచివైచితి కావున ధీవరేణ్య, సర్వశుభహాని యైనరోషంబు వలదు. 360

క. విను రోషహృదయుచేతను, ననయము లోకము నశించు నౌషధములచే
ఘనరోగములు నశించిన,యనువున నది గాన రోష మడఁపు మహాత్మా. 361

తే. అనఘ నీదుసహోదరహంత లనుచుఁ, బెనఁచి యీపుణ్యజనులఁజంపితి కడంగి
పరఁగ నిదియె సదాశివభ్రాత యైన,యక్షవిభునకు నపరాధ మయ్యెఁ గాన.

క. నతినుతులచేత నీ విపు, డతనిఁ బ్రసన్నునిఁగఁ జేయు మని మనువు దయా
మతిఁ జెప్పి ధ్రువునిచే న,త్కృతుఁ డై నయ మొప్పఁ జనియె ఋషియుక్తుండై. 364

వ. అంత.

---

1 'భూతాత్మకుండు భూతేశుండు భూతభావనుండు సర్వేశ్వరుండుఁ బరాపరుండునగునీశుండ మాయాయుక్తుం డై స్వశక్తిచే సృష్టిస్థితిలయంబులం జేయు నయిన నహంకారగంబునం జేసి గుణకర్మంబులచే నస్పృశ్యుం డగుచు వర్తించు నదియునుం గాక' అ. ప్ర.

తే. యక్షచారణసిద్ధవిద్యాధరాది,జనగణస్తూయమానుఁ డై ధనదుఁ డంతఁ
బుణ్యజనవైశసనివృత్తు భూరిరోష,రహితుఁ డై నట్టిధ్రువునిఁ జేరంగ వచ్చె.

సీ. చనుదెంచి వెసఁగృతాంజలియైనధ్రువుఁజూచి,తివుటనిట్లనియె క్షత్రియకుమార
తగ భవదీయపితామహాదేశంబు,నను దుస్త్యజం బైనఘనవిరోధ
ముడిగితి వటు గాన యొనరంగ నిపుడు నీ,యందుఁ బ్రసన్నుండ నైతి భూత
జననలయంబుల కనయంబుఁ గాలంబె, కర్తయై వర్తించుఁ గాన యుష్మ

తే. దనుజుఁ జంపినవార లీయక్షవరులు, గారు తలపోయ నీయక్షగణము నిట్లు
నెఱి వధించినవాఁడవు నీవు గావు, వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల. 366

వ. అదియునుం గాక యోబుద్ధిం జేసి కర్మసంబంధదుఃఖా(దిక)ంబులు దేహాత్మానుసం
ధానంబునం జేసి సంభవించు నట్టియహంత్వ మ్మనునపార్థజ్ఞానంబు స్వప్నమందుం
బోలెఁ బురుషునకుం దోఁచు నది గావున సర్వభూతాత్మవిగ్రహుండును నధోక్ష
జుండును భవచ్ఛేదకుండును భజనీయపాదారవిందుండును ననంతామేయశక్తి
యుక్తుండును గుణమయాత్మమాయావిరహితుండును నైనయీశ్వరుని సేవింపుము
నీకు భద్రం బయ్యెడు భవదీయమనోగతం బైనవరంబుఁ గోరుము నీ వంబుజ
నాభపాదారవిందసేవనంబుఁ దిరంబుగఁ జేయుదు వని యెఱుంగుదు ననిన రాజ
రాజుచేత నట్లు మహామతియు భాగవతోత్తముండు నైనధ్రువుండు ప్రేరేపింపం
బడి యోహరిస్మరణంబుచేత నప్రయత్నంబున దురత్యయం బైనయజ్ఞానంబుఁ ద
రియింతు రట్టిహరిస్మరణం (బచలితం బగున ట్లొసంగు మని యడిగిన నట్ల కాక
యని) యంగీకరించి యంతం గుబేరుండు సంప్రీతచిత్తుం డయి ధ్రువునికి శ్రీహరి
స్మరణం బట్లుపదేశించి యంతర్ధానంబు నొందె నంత ధ్రువుండు (యక్షకిన్నర
కింపురుషగణసంస్తూయమానవైభవుం డగుచు) నాత్మీయపురంబునకు మరలి
చనుదెంచె నంత. 367

సీ. గణుతింప భూరిదక్షిణలచేఁ గడు నొప్ప, యజ్ఞముల్ సేయ నయ్యజ్ఞవిభుఁడు
ద్రవ్యక్రియాదేవతాఫలరూపస,త్కర్మఫలప్రదాతయును నైన
పురుషోత్తముని నర్థిఁ బూజించి మఱియు స,ర్వోపాధివర్జితుఁ డుత్తముండు
సర్వాత్మకుఁడు నగుజలజాక్షునందుఁ దీ,వ్రం బై ప్రవాహరూపంబు నైన

తే. భక్తిసలుపుచు నఖిలప్రపంచమందు, నలరఁ దనయందు నున్నమహాత్ము హరిని
జిదచిదానందమయునిలక్ష్మీవరుఁ బరము, నీశ్వరేశ్వరుఁ బొడగనె నిద్ధచరిత. 368

వ. ఇట్లు సుశీలసంపన్నుండును బ్రహ్మణ్యుండును ధర్మసేతురక్షకుండును దీనవత్సలుం
డు నయి యవని పాలించుధ్రువుండు దన్నుఁ బ్రజలు దండ్రి యని తలంప నిరువ
దియాఱువే లేండ్లు భోగంబులచేతం బుణ్యక్షయంబును నభోగంబు లైనయా
గాదులచేత నశుభక్షయంబునుం జేయుచు బహుకాలంబు దనుకఁ ద్రివర్గసాధ
నంబుగా రాజ్యంబు సేసి కొడుకునకుఁ బట్టంబు గట్టి యచలితేంద్రియుం డై య

విద్యారచితస్వప్నగంధర్వనగరోపమం బయిన దేహాదికం బగువిశ్వంబు భగవన్మా
యారచితం బని యాత్మం దలంచుచు వెండియు. 369

చ. మనునిభుఁ డంత భృత్యజనమంత్రిపురోహితబంధుమిత్రనం
దనపశువిత్తరత్నవనితాగృహరమ్యవిహారశైలవా
రినిధిపరీతభూతలహరిద్విపముఖ్యపదార్థజాలముల్
ఘనమతిచే ననిత్యములుగాఁ దలపోసి విరక్తచిత్తుఁడై. 370

సీ. పురము వెల్వడి చని పుణ్యభూబదరికా, ఘనవిశాలానదీకలితమంగ
ళాంబుపూరంబుల ననురక్తిమైఁ గ్రుంకి, కమనీయపరిశుద్ధకరణుఁ డగుచు
బద్ధాసనస్థుఁడై పవనుని బంధించి, నెలకొని ముకుళితనేత్రుఁ డగుచు
హరిరూపమైన భవద్ధ్యానంబు సేయుచు, భగవంతు నచ్యుతు బద్ధనేత్రు

తే. నందు సతతంబు నిశ్చలమైనయట్టి
భక్తిఁ బ్రవహింపఁ జేయుచుఁ బరమమోద
బాష్పధారాభిషిక్తుండు భవ్యయశుఁడుఁ
బులకితాంగుండు నగుచు నిమ్ములఁ దనర్చి. 371

వ. మఱియు విగతక్లేశుండును ముక్తలింగుండునునైన ధ్రువుండు తన్నుఁ దా మఱచి
యుండుసమయంబున దశదిక్కుల నుద్యద్రాకానిశానాయకుండునుంబోలె వెలిం
గించుచు నాకాశంబుననుండి యొక్కవిమానంబు నను దేర నందు దేవశ్రేష్ఠులు
ను జతుర్భుజులును రక్తాంబుజేక్షణులును శ్యామవర్ణులును గదాధరులును సువా
సులును గిరీటహారాంగదకుండలధారులును గౌమారవయస్కులును నుత్తమశ్లోక
కింకరులు నయినవారల నిద్దఱం గని సంభ్రమంబున లేచి మధుసూదననామం
బులు సంస్మరించుచు వారల భగవత్కింకరులం గాఁ దలంచి దండప్రణామంబు
లాచరించినం గృష్ణపాదారవిందవిన్యస్తచిత్తుండుఁ గృతాంజలియు వినమితకంధ
రుండు నైనధ్రువునిం గనుంగొని పుష్కరనాభభక్తులైనసునందనందులు ప్రీ
తియుక్తులై మందస్మితులగుచు ని ట్లనిరి. 372

ఉ. ఓనృప నీకు భద్ర మగు నొప్పగు చున్నమదీయవాక్యముల్
వీనులయందుఁ జొన్పుము వివేకముతో నయిదేండ్లనాఁడు మే
ధానిధివై యొనర్చినయుదాత్తతపోవ్రతనిష్ఠచేతఁ దే
జోనయశాలి యైనమధుసూదనుఁ దృప్తి వహింపఁ జేయవే. 373

ఆ. అట్టిశార్ఙ్గపాణి యఖిలజగద్భర్త, దేవదేవుఁ డతులదివ్యమూర్తి
[1]మమ్ముఁ బనుప మేము మాధవపదమున, కర్థి నిన్నుఁ గొనుచు నరుగుటకును.

వ. వచ్చితిమి యేపదంబు నేని సూరిజనంబులు (సర్వోత్తమం బని)పొందుదురు దేనిఁ
జంద్రదివాకరగ్రహనక్షత్రతారాగణంబులు ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరుగుచుండు

1 పార్షదులము మేము ♦ భగవత్పదంబున.

(మఱియు నీదుపితరులచేతను నన్యులచేతను ననధిష్ఠితంబును జగద్వంద్యంబును భక్తజనార్తి([1]దుర్జయంబును నయినవిష్ణుపదంబుం బొందుదువు రమ్మిదె విమానశ్రేష్ఠం బుత్తమశ్లోకజనమౌళిమణి యైనశ్రీహరి పుత్తెంచె దీని నెక్కి నర్హుండ వనిన నురుక్రమప్రియుం డయినధ్రువుండు తన్మధురవాక్యంబులు విని కృతాభిషిక్తుం డయి యచ్చటిమునులకుఁ బ్రణమిల్లి తదాశీర్వాదంబులు గైకొని విమానంబునకుం బ్రదక్షిణార్చనంబులు గావించి హరిపార్షదు లైనసునందనందులకు వందనం బాచరించి భగవద్రూపవిన్యస్తచక్షురంతఃకరణాదికుం డగుచు విమానాధిరోహణంబు గావించుటకు హిరణ్మయరూపంబు ధరియించె నప్పుడు. 375

క. సురదుందుభిపణవానక,మురజాదులు మొరసె విరులముసురు గురిసెఁ గి
న్నరగంధర్వులపాటలు, భరితము లై చెలఁగె నపుడు భవ్యచరిత్రా. 376

వ. అట్టిసమయంబున ధ్రువుండు దుర్గమం బగుత్రివిష్టపంబునకు నేఁగువాఁ డగుచు దీన యగుజననిం దిగనాడి యెట్లు వోవుదు నని చింతించువానిం బార్షదు లవలోకించి యగ్రభాగంబున విమానారూఢ యై యేఁగు చున్నజననిం జూపిన సంతుష్టాంతరంగుం డగుచు. 377

క. జనని సునీతిని మున్నిడి,కొని యతులవిమాన మెక్కి కొనకొని విబుధుల్
దనమీఁదఁ బుష్పవర్షము, లనయముఁ గురియింప ధ్రువుఁడు హర్షముతోడన్.

క. చని చని వెస గ్రహమండల,మును దైత్రిలోక్యంబు సప్తమునిమండలమున్
ఘనుఁ డుత్తరించి యవ్వలఁ, దనరెడుహరిపదము నొందెఁ దద్దయుఁబ్రీతిన్. 379

వ. అది మఱియు నిజకాంతిచేతం ద్రిలోకంబులం బ్రకాశింపం జేయుచు నిర్దయాగమ్యంబును శాంతులు సమదర్శనులు శుద్ధులు సర్వభూతానురంజనులు నచ్యుతభక్తబాంధవులు నయినభద్రాచారులకు సుగమ్యంబును నయి గంభీరవేగంబు ననిమిషంబు నగుజ్యోతిశ్చక్రంబు సమాహితం బై గోగణంబు మేధియందుం బోలె నెందుఁ బరిభ్రమించు చుండు నట్టియచ్యుతపదంబునం బొంది విష్ణుపరాయణుం డైనధ్రువుండు త్రిలోకచూడామణి యై యొప్పు చుండె నప్పుడు భగవంతుం డైననారదుండు ధ్రువునిమహిమం గనుంగొని ప్రచేతస్సత్త్రంబునందు వీణ వాయించుచు. 380

సీ. పతియె దైవంబుగా భావంబులోపలఁ, దలఁచుసునీతి నందనుతపఃప్ర
భా[2]వముక్రియ ధర్మభవ్యనిష్ఠలఁ బొందఁ, జాలరు బ్రహ్మర్షిజనము లనిన
క్షత్త్రియకులు లెన్నఁగా నేల యెవ్వఁడు, పంచసంవత్సరప్రాయమునను
సురుచిదురుక్త్యుగ్రశరభిన్నహృదయుఁ డై, మద్వాక్యహితబోధమతిఁ దనర్చి
తే. వనమునకు నేఁగి హరిభక్తివశత నొంది, యజితుఁ డగుహరి తనవశుఁ డై చరింప
జేసి వెసఁ దత్పదంబును జెందె నట్టిహరిపదంబును బొంద నెవ్వరికిఁ దరము.

1 నట్టిదుర్జయంబును. 2. భగవద్ధర్మ.

క. అని పాడె ననుచు విదురున, కనఘుఁడు మైత్రేయుఁ డనియె నంచితభక్తిన్
వినుతోద్దామయశస్కుం, డనఁ గలయాధ్రువునిచరిత మార్యస్తుత్యా. 382

సీ. మహితసత్పురుషసమ్మతమును ధన్యంబు, స్వర్గప్రదంబు యశస్కరంబు
నాయుష్కరంబుఁ బుణ్యప్రదాయకమును, మంగళకర మఘమర్షణంబు
సౌమనస్యముఁ బ్రశంసాయోగ్యమును బాప,హరమును ధ్రువపదప్రాపకంబు
నై యొప్పునీయుపాఖ్యానంబుఁ దగ నీకు, నెఱిఁగించితిని దీని నెవ్వఁ డేనిఁ

తే. దివుట శ్రద్ధాగరిష్ఠుఁ డై తీర్థపాద
చరణసరసీరుహద్వయాశ్రయుఁడు నైన
భవ్యచరితు [1]దినాంతప్రభాతవేళ
నలఘుమతిఁ బూర్ణిమావాస్యలందు మఱియు. 383

తే. ద్వాదశిని బద్మబాంధవవాసరమున, శ్రవణనక్షత్రమున దినక్షయమునందుఁ
బరఁగ సంక్రమణవ్యతీపాతలందు, సభల భక్తిని వినునట్టిసజ్జనులకు. 384

వ. క్లేశనాశంబును మహాప్రకాశంబును నైనభగవద్భక్తియు శీలాదిగుణంబులును గలుగు మఱియుఁ దేజఃకామునకుఁ దేజంబును మనఃకామునకు మనంబును నిష్కామునకుఁ దత్త్వవిజ్ఞానంబును గలుగు దీని వినిపించువారికి దేవతానుగ్రహంబు గలుగు నిట్టియుపాఖ్యానంబు నీ కెఱింగించితి నని మైత్రేయుండు విదురునకుఁ జెప్పినక్రమంబున శుకయోగి పరీక్షిత్తున కెఱింగించిన తెఱంగు సూతుండు శౌనకాదులకు వినిపించి వెండియు నిట్లనియె నట్లు సెప్పినమైత్రేయునిం గని విదురుం డిట్లనియె. 385

సీ. అనఘాత్మ నారదమునిపతి ధ్రువచరి,త్రము ప్రచేతసులసత్త్రంబునందు
నర్థిమైఁ గీర్తించె నంటి ప్రచేతసు,లన నెవ్వరెవ్వరితనయు లెట్టి
వంశజుల్ సత్త్ర మెవ్వలనను జేసి ర,ధ్వరమందు నిజకులధర్మశీలు
రగు ప్రచేతసులచే యజియింపఁబడునట్టి,యజ్ఞపూరుషుఁ డగునచ్యుతాంఘ్రి

తే. భక్తియుక్తుఁడు విదితసద్భాగవతుఁడు, దివిరి హరిపాదసేవావిధిప్రయుక్త
దేవదర్శనుఁ డగునట్టిదివ్యయోగి, నారదుం డెట్లు గొనియాడె శౌరికథలు. 386

క. నా కిపు డెఱిఁగింపుము సు,శ్లోకునిచరితామృతంబు శ్రోత్రాంజలులం
బై కొని జుర్రియుఁ దనివిం, గై కొన కున్నది మనంబు కరుణోపేతా. 387

క. అని యడిగిన విదురునిఁ గనుఁ,గొని మైత్రేయుండు వలికెఁ గొనకొని ధ్రువుఁడున్
వనమునకుఁ జనిన నాతని,తనయుం డగునుత్కలుండు దళితాఘుం డై. 388

సీ. చతురుఁ డాజన్మప్రశాంతుండు నిస్సంగుఁ,డును సమదర్శనుండును ఘనుండు
నై యాత్మయందు లోకావలి లోకంబు,లందు నాత్మను జూచు చనఘ మైన
యనుపమయోగక్రియాపావకాదగ్ధ,కర్మమలాశయకలనఁ బేర్చి

1. ‘ఁడు సాయముప్రాతలందు’ వ్రా. ప్ర.

జడునికైవడిఁ జీకుచందంబునను మూఁగు,పగిది నున్మత్తునిభంగిఁ జెవిటి
తే. వడువునను గానఁబడుచు సర్వజ్ఞుఁ డై ప్ర,శాంతకీలహుతాశనుసరణిఁ బొల్చి
సతతశాంతంబు సంచితజ్ఞానమయము, నైనబ్రహ్మస్వరూపంబు నాత్మఁదలఁచి.
క. తనకంటె నితర మొకటెఱుఁ,గనికతమున సార్వభౌమశ్రీఁ బొందక్
మనమునఁ గోరక యుండుటఁ, గని కులవృద్ధులును మంత్రిగణములు నంతన్.
వ. అతని నున్మత్తునిం గాఁ దెలిసి తదనుజుం డైనవత్సరునికిఁ బట్టంబు గట్టి రావత్స
రునికి సర్వర్ధి యనుభార్యయందుఁ బుష్పార్ణుండును జంద్రకేతుండును నిషుండును
నూర్జుండును వసువును జయుండును నన నార్వురుతనయులు గలిగి రందుఁ బు
ష్పార్ణుం డనువానికిఁ బ్రభయు దోషయు నను నిద్దఱు భార్య లై రందుఁ బ్రభ
యనుదానికిం బ్రాతర్మధ్యందినసాయంబు లనుసుతత్రయంబును దోష యను
దానికిం బ్రదోషనిశీథవ్యుష్టు లనువారు ముగ్గురును బుట్టి రందు వ్యుష్టుఁ డ
నువానికిఁ బుష్కరిణి యనుపత్నియందు సర్వతేజుం డనుసుతుండు పుట్టె వానికి
నాకూతి యనుమహిషివలనఁ జక్షుస్సంజ్ఞుం డయినమనువు జనియించె వానికి
నడ్వల యనుభార్యయందుఁ బురువును గుత్సుండును ద్రితుండును ద్యుమ్నుం
డును సత్యవంతుండును ఋతుండును వ్రతుండును నగ్నిష్టోముండును నతిరాత్రుం
డును సుద్యుమ్నుండును శిబియును నుల్ముకుండును నను పన్నిద్దఱు తనయులు గ
లిగి రందు నుల్ముకునికిఁ బుష్కరిణి యనుదానివలన నంగుండును సుమనసుండును
ఖ్యాతియుఁ గ్రతువును నంగిరసుండును గయుండును సత్యవంతుండును నను నార్వు
రు గొడుకులు పుట్టి రందు నంగునికి సునీథ యనుధర్మపత్నివలన వేనుం డనుపు
త్రుం డుదయించిన. 391

మ. క్షితినాథోత్తముఁ డాత్మనందనుని దుశ్శీలంబు వీక్షించి దుః
ఖితుఁ డై యొంటిగఁ దత్పురిన్ వెడలి పోఁగన్ వేగ మెందేనిఁ ద
ద్గతి వీక్షించి మునీశ్వరుల్ గుపితు లై దంభోళిసంకాశవా
క్యతతిన్ జావ శపింపవాఁ డపుడు పీఁకం గూలె నమ్మేదినిన్. 392

సీ. కైకొని యపుడు లోకం బరాజక మైనఁ, బ్రజలు దస్కరపీడఁ బల్లటిల్ల
గనుఁగొని దుఃఖించి మునులు గతాసుఁ డై, పడినవేనునివలపలిభుజంబు
నర్థి మథింప నారాయణాంశంబున, నాదిరాజన నొప్పునట్టిపృథుఁడు
జనియించె ననవుడు విని విదురుఁడు మునిఁ, గనుఁగొని పలికె నోయనఘచరిత
తే. సాధువు సుశీలనిధియును సజ్జనుండు, నలఘుబ్రహ్మణ్యుఁడును నైనయట్టియంగ
ధరణివిభునకు దుష్టసంతాన మెట్లు, గలిగె, నయ్యంగపతి యేమికారణమున.
వ. విమనస్కుం డగుచుఁ బురంబు విడిచె ధర్మకోవిదు లైనమునులు దండవ్రతధ
రుండును రాజు నగువేనునియందు నేపాపంబు నిరూపించి బ్రహ్మదండం బొనర్చి రది
యను గాక లోకంబున రాజులు లోకపాలతేజోధరులుఁ (బ్రజాపాలనాసక్తులుఁ)

గావునఁ గల్మషంబు గలిగినం బ్రజలచేత [1]నవజ్ఞానదగ్ధులై యుండురు గావున నావేనునిచరిత్రంబు శ్రద్ధాగరిష్ఠుండవు భక్తుండవు నైననాకుం బరాపరవిదగ్రేసరుండవయినవాఁడవు వెల్లడింపవలయు ననిన మైత్రేయుం డతని కిట్లనియె. 393

—అంగపుత్రుం డగువేనునిచరిత్రము.—

సీ. అనఘాత్ముఁ డగు రాజర్షి యైనట్టియయ్యంగ,మేదినీవిభుఁ డశ్వ మేధమఖము
గావింప ఋత్విజ్ఞికాయంబుచేతి నా,హూత మయ్యును సురవ్రాత మంత
నాత్మహవిర్భాగ మంది రాకుండిన, నప్పుడు ఋత్విక్కు లద్భుతంబు
నందుచు యజమానుఁ డైనయయ్యంగమ,హీపతిఁ జూచి రాజేంద్ర యిట్లు
తే. త్రిదశు లిదె పిల్వఁబడియు సంప్రీతి నాత్మ
భాగములఁ బొంద రా రైరి భవ్యచరిత
యేమి హేతువొ యిది మాకు నెఱుఁగఁబడదు
కనఁగ హోమంబు దుష్టంబు గాదు మఱియు. 394

వ. శ్రద్ధాయుక్తులై దృఢవ్రతులైనయీబ్రహ్మవాదులచేత సంప్రయుక్తంబులైన యీఛందస్సులు వీర్యవంతంబు లయి యున్నయవి యిందు దేవతాపరాధం బణుమాత్రం బయిన నెఱుంగ మిట్టిచోటం గర్మసాక్షు లయినదేవతలు స్వకీయ భాగంబు లంగీకరింపకుండుటకుఁ గతం బెయ్యదియో యనిన నయ్యంగుండు దుఃఖితస్వాంతుం డై తన్నిమిత్తంబు సదస్యుల నడుగం దలంచి వారలయనుమతిం బడసి మౌనంబు మాని యి ట్లనియె. 395

ఆ. అనఘచరితులార యాహూతు లయ్యును,పర్వగణము లాత్మభాగములను
స్వీకరింప రేను చేసినయపరాధ,మెట్టి దనిన వార లిట్టు లనిరి. 396

క. నరనాథా యిది యిప్పుడు, వొరసినదుష్కృతము గాదు పూర్వభవమునం
బరఁగినదురితం బిది యీ,దరమున నెఱిఁగింతు మింత ధన్యచరిత్రా. 397

క. నీ వింతవాఁడ వయ్యును, భూవర సంతానలాభ మును బొందమి నా
దేవతలు యాగభాగము, లీవేళ భుజింప రైరి యిందుకు నీవున్. 398

తే. పుత్రకామేష్టిఁ గావించి పుత్రుఁ బడయు, మట్లు సేసిన దేవత లాత్మభాగ
మర్థి నంగీకరింతు రయ్యజ్ఞపురుషుఁ, డరి భుజించిన సకలకార్యములుఁ గలుగు.

వ. అనిన నాతండు సంతానార్థంబు శిపివిష్టదేవతాకం బయినపురోడాశంబుచే హోమంబు గావించినం దదీయహోమకుండంబునందు హేమమాల్యాంబరాభరణుం డయినపురుషుండు హిరణ్మయపాత్రంబున స్నిగ్ధపాయసంబు గొనుచు నుదయించిన నప్పుడు విప్రానుమతంబున నారాజు దత్పాయసంబు నంజలిచే గ్రహించి సంతోషయుక్తుం డగుచు భార్య కొసంగె నంత. 400

చ. కమలదళాక్షి పాయసము గౌతుక మొప్ప భుజించి భర్తృసం

---

1 నవధ్యు లై యుండురు.

గమమునఁజేసి తత్క్షణమ గర్భముఁ దాల్చి కుమారుఁ గాంచె న
క్కొమరుఁడు నంత మాతృజనకుం డగుమృత్యువుఁ బోలి తా నధ
ర్మమునఁ జరించుచుండె గుణమండన వేనుఁ డనంగ నిచ్చలున్. 401

చ. ఎనయఁగ బాల్యమందుఁ దనయీడుకుమారులఁ గ్రీడఁబోలె నె
మ్మనమున భీతి లేక కృప మాలి పశుప్రకరంబు నొంచుపో
ల్కి నరికట్టి చంపుచును గిల్బిషలుబ్ధకవృత్తిమై శరా
సనశరముల్ ధరించి మృగజాతి నసాధుగతిన్ వధించుచున్. 402

వ. ఇట్లు మాతామహదోషంబునం బాపప్రవర్తనుం డై చరియించుకొడుకుం జూచి యంగుండు వివిధశాసనంబుల దండించియు నతనిదుశ్చేష్టితంబులు మానుపం జాలక దుఃఖితాత్ముం డై మనంబున. 403

క. అనయము నిట్టికుపుత్త్రునిఁ, గని పరితాపంబుఁ బొందుకంటెను ధరణి
న్ననపత్యుం డగు టొప్పును, వనజాక్షు భజించునట్టివాఁ డగువాఁడున్. 404

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 405

సీ. జనులకు దుష్పుత్త్రకునిచేత నపకీర్తి, యు నధర్మమును సర్వజనవిరోధ
మును మనోవ్యథయును ననయంబు ప్రాపించు, నట్టికుపుత్త్రమోహమున విడువఁ
జాలక బహుమానసంగతిఁ గను నెవ్వఁ, డతనిగేహంబు దుఃఖాలయంబు
నగు నని మఱియు నిట్లను మనుజుండు శోకస్థాన మగుపుత్త్రకతనఁజేసి

తే. యనుపమక్లేశభాజనం బగునగృహము
విడుచుఁ గావున నిట్టివివేకహీనుఁ
డగుకుపుత్త్రు సుపుత్త్రుఁగా నాత్మఁ దలఁతు
ననుచు నారాజు బహుదుఃఖితాత్ముఁ డగుచు. 406

క. తగుసుమహైశ్వర్యోదయు, మగుగృహమును బ్రజల నిద్ర నందినభార్యన్
దిగవిడిచి యెక్కడేనియు, జగతీశుఁడు సనె నిశీథసమయమునందున్. 407

వ. అంతఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు సుహృద్బాంధవపురోహితామాత్యప్రభృతు లయినప్రజ లెఱింగి దుఃఖించుచున్నసమయంబున భూమియం దెల్లయెడలఁ దదన్వేషణం బాచరించి గూఢుం డయినపరమపురుషునిం గాన లేనికుయోగి చందంబున నారాజుం బొడగాన లేక విఫలోద్యోగు లయి మగిడి పురంబునకు వచ్చిరి తదనంతరంబ. 408

సీ. సమధిక బ్రహ్మనిష్ఠాతిగరిష్ఠు లౌ, భృగ్వాదిమౌనీంద్రబృంద మపుడు
[1]లోకావనైకావలోకనోత్సుకు లైన, జనులు స్వరక్షకజనవిభుండు
లేమిఁ బశుప్రాయు లై మెలంగుటఁ గని, యంత వేనునిమాత యగుసునీథ
యనుమతి నఖిలప్రజావళి కప్రియుం, డైన నవ్వేనుఁ బట్టాభిషిక్తుఁ

1 కైకొని లోకరక్షకు లెల్ల నీలోక,జనరక్షకుం డగుజనవిభుండు.

తే. జేసి రంతట మహిలో గ్రశాసనుఁ డగు, వేనుఁ బట్టంబు గట్టుట విని సమస్త
[1]తస్కరులు సర్పభీతిచేఁ దలఁగుమూషి, కములకై వడి నడఁగిరి గహనములను.

వ. అంత నతండు. 410

చ. పరువడి నష్టలోకపరిపాలకముఖ్యవిభూతియుక్తుఁ డై
పరఁగి నృపాసనంబున విభాసితుఁ డౌట స్వభావసిద్ధ మై
వఱలుమహావలేపమున వారక సంతతమాననీయస
త్పురుషుల నెల్ల నెందుఁ బరిభూతులఁ జేయుచు నుండె నిచ్చలున్. 411

చ. మఱియు నతండు భూగగనమార్గములం దొకవేళ నొక్కఁడు
న్నరదము నెక్కి క్రమ్మరు నిరంకుశవృత్తిఁ జరించు మత్తసిం
ధురవిభుపోల్కి సత్పురుషదూషితవర్తన నొప్పుచుం నిరం
తరసుజనాపరాధకృతతత్పరమానసుఁ డై క్రమంబునన్. 412

క. దివ్యులు వెఱఁ గందఁగఁ బృథ్వీవ్యోమము లగల భేరి వేయించె నయ
ష్టవ్య మదాతవ్య మహో, తవ్యం విప్రా యనుచు నుదాత్తధ్వనులన్. 413

క. అని యిట్టులు భేరీరవ, మునఁ జేసి సమస్తధర్మములు వారింపం
మును లవినీతుం డగు వే, నునిదుశ్చరితంబు జనమనోభయ మగుటన్. 414

తే. కని కృపాయత్తు లగుచు ని ట్లనిరి యిట్టి
రాజచోరభయంబు లీభూజనులను
బలసి యిరువంకలను బాధనఱుపఁ జొచ్చె
దారువందులవహ్ని చందమునఁ బెలుచ. 415

చ. అరయ నరాజకం బగుమహాభయముం దొలఁగింపఁ గోరి యు
ల్లెఱుఁగక యీయనర్హుని మహీపతిఁ జేసినయట్టిదోషముం
బరువడిఁ జెందె దుగ్ధచయపానమునం బరివృద్ధి నొందున
య్యురగముభీతి పోషకుని నొందినరీతి ననర్థహేతు వై. 416

వ. అదియునుం గాక. 417

క. మునుకొని సునీథగర్భం, బున జనియించియు స్వభావమున దుర్జనుఁ డై
యొనయఁ బ్రజాపాలనమున, కును బాల్పడి ప్రజల మన్నిగొనఁ జొచ్చెఁ గదే.

వ. అదిగాన యీ వేనుండు పూర్వంబున జ్ఞానసంపన్నులచేత రాజుగాఁ జేయంబడియెఁ గావున నిట్టివాని మన మండఱమును గూడి ప్రార్థింతము లోకరక్షణార్థం బగుటఁ దద్దోషంబు మనల స్పృశింపదు సమీచీనోక్తులం జేసి వీని ననునయింప వాని గ్రహింప కుండెనేని మున్న లోకధిక్కారాగ్నిసందగ్ధుం డగువీని మన తేజోమహాగ్నిచేత భస్మీభూతుం జేయుద మని యాలోచించి గూఢమన్యు లగుచు వేనునిం గదియం జని యతని కి ట్లనిరి. 419

1 జనులు మార్జాలమును గని చనెడిమూషి, కములకై వడి నడఁచిరి గహనములను.

క. నరపాలక నీ కాయువు, సిరియును బలమును యశంబుఁ జేకుఱు వృద్ధిం
బొరయుదు గాకనుచు మనో,హరముగ నాశీర్వదించి యతివినయమునన్. 420

వ. ఇట్లనిరి నరేంద్రా యే మొక్కటి విన్నవించెద మవధరింపుము పురుషులకు వాఙ్మనఃకాయవృత్తులవలన నాచరించుధర్మంబు సమస్తలోకంబులను విశోకంబులం జేయు నసంగు లయినవారికి మోక్షంబు నిచ్చు నట్టిధర్మంబు ప్రజలకు క్షేమకారణంబు గావున నీయందుఁ జెడకుండుం గాక యని పలికి మఱియు ధర్మంబు నాశంబు నొందిన నైశ్వర్యంబువలన మోసపోవుటచే రాజు విడువంబడు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనిరి దుష్టచిత్తు లగునమాత్యులవలనను దస్యులవలనను బ్రజలు నాశంబు నొందకుండ రక్షించుచు యథాన్యాయంబుగ వారలచేఁ గరంబు గొనుచు నుండుమహీపతి యిహపరసౌఖ్యంబుల నందు నదియునుం గాక యెవ్వనిరాష్ట్రంబున నేపురంబున యజ్ఞేశ్వరుం డగునపురుషోత్తముండు నిజవర్ణాశ్రమోచితం బగునధర్మంబు గలవారిచేత యజియింపంబడు నట్టినిజశాసనవర్తి యగురాజువలన సర్వభూతభావనుండును మహాభాగుండును భగవంతుండును నగుసర్వేశ్వరుండు సంతుష్టుం డగు నట్టిసకలజగదీశ్వరుం డైనసర్వేశ్వరుండు సంతోషించిన రాష్ట్రాధిపతికి సర్వసౌఖ్యంబులుఁ బ్రాపించు లోకపాలకు లగువారు సర్వేశ్వరునికొఱకు బలిప్రదానంబులు సేయుదురు సమస్తలోకదేవతాయజ్ఞాదిసంగ్రహుండును వేదమయుండును ద్రవ్యమయుండును దపోమయుండు నగునారాయణుని విచిత్రంబు లైనయజ్ఞంబులచేత యజనంబు సేసిన నీకు నభయం బగు మోక్షంబునుం గలుగుం గావున నీరాజ్యంబున మఖంబులు సేయు మని యాజ్ఞాపింపుము నీదేశంబునఁ జేయంబడినయజ్ఞంబులచేత హరికళాయుక్తంబు లగుదేవగణంబులు స్విష్టంబు లై తుష్టంబు లగుచు భవదీయవాంఛితార్థంబుల నిత్తురు గావున దేవతాతిరస్కారంబు నీకు యుక్తంబు గాదు వేదచోదితంబు లగు ధర్మంబులం దాసక్తుండవు గ మ్మనిన వేనుం డిట్లనియె. 421

క. మునులార మీర లిప్పుడు, నను నీగతిఁ బదుచుఁదనమునం బలికితి రై
నను నది యధర్మ మందుల, నెనయఁగ ధర్మ మనఁ గలదె యెచ్చట నైనన్.

వ. అదియునుం గాక. 423

చ. ఎనయఁగ జారకామిని నిజేశుని మ్రుచ్చిలి జారపూరుషుం
దనపతి గాఁ దలంచుగతిఁ దద్దయు మూఢమనస్కు లై తన
ర్చినరపాలరూపము ధరించినయీశ్వరు నన్నెఱుంగ క
న్యుని భజియింప మీ రిహపరోన్నతసౌఖ్యము లంద రెన్నఁడున్. 424

వ. అని మఱియు నిట్లనియె యజ్ఞపురుషుం డన నెవ్వాం డెవ్వనియందు మీకు భక్తిస్నేహంబు లుదయించె భర్తృస్నేహవిదూరము లైనకుయోషిద్గణంబులు జారునందుఁ జేయుభక్తిచందంబునఁ బలికెద రదియునుం గాక. 425

క. హరి హర హిరణ్యగర్భ, స్వరధీశ్వర వహ్ని శమన జలధిపతి మరు
న్నరవాహన శశిభూ రవి, సురముఖ్యులు నృపశరీరసూచకు లగుటన్. 426
క. పరికించి నను భజింపుఁడు, ధరణీశుఁడు సర్వదేవతామయుఁ డగు మ
త్సర ముడుగుఁడు నాకంటెను, బురుషుఁడు మఱియెవ్వఁ డగ్రపూజార్హుఁ డిలన్.
వ. అది గాన మీరు నాయందు బలివిధానంబులు సేయుం డని పాపకర్ముండు నస
త్ప్రవర్తకుండు విపరీతజ్ఞానుండు నష్టమంగళుండు నగు వేనుండు పండితమాని య
గుచుం బలికి మునులవచనంబులు నిరాకరించి యూరకున్న నమ్మునులు భగ్నమ
నోరథులై తమలో నిట్లని రీదారుణకర్ముం డయినపాతకుండు హతుం డగుం
గాక వీఁడు జీవించెనేని వీనిచేత నీజగంబులు భస్మంబులు గాఁగల విది నిశ్చితంబు
దుర్వృత్తుం డగువీఁడు మహారాజసింహాసనంబున కర్హుండు గాఁడు వీఁడు మున్ను
నేసర్వేశ్వరునను గ్రహంబున నిట్టివిభూతియుక్తుం డయ్యె నట్టియజ్ఞపతి యైనశ్రీ
మహావిష్ణుని నిందించుచున్నవాఁడు గావున నిర్లజ్జుం డైనహరినిందకుని హననంబు
సేయ వలయు నని మును లుద్యోగించి యాత్మప్రకాశితం బైనక్రోధంబునం జేసి
హుంకారమాత్రంబున నా యీశ్వరనిందాహతుం డగు వేనునిం బొలియం
జేసి రంత. 428
క. అరసి సునీథయు శోకాతుర యై తనసుతుఁడు దనువుఁ దొఱఁగినఁ దదనం
తరమునను యోగశక్తిం, బరువడి నిజరాజ్య మరసి పరిపాలించెన్. 429
వ. అంత నొక్కనాఁడు. 430
సీ. మునివరేణ్యులు భక్తి ననర సరస్వతీ,సలిలంబులను గృతస్నాను లగుచు
మునుకొని తత్తీరమున నగ్నిహోత్రముల్, విలసిల్ల నియతిఁ గావించి యచటఁ
దవిలి సత్పురుషకథావి శేషంబులు, నలుపుచు నుండంగ సకలలోక
భయదంబు లగుమహోత్పాతముల్ దోఁచిన,మసలి లోకంబు లమంగళములు
తే. వొరయకుండెడుఁ గాకని బుద్ధిలోనఁ, దలఁచుచుండఁగఁ బెలుచనుదగ్రమగుచు
సర్వదిశలను బాంసువర్షంబు గురిసెఁ, దస్కరులు సర్వజనులవిత్తములు గొనిరి.
వ. ఇట్టిలోకోపద్రవం బెఱింగి జననాథుం డుపరతుం డగుటం జేసి జనపదంబు లరాజ
కంబులై యన్యోన్యహింసల నొందుచుం దస్కరబాధితంబు లగుచునుండుట యె
ఱింగియుఁ దన్నివారణంబునకు సమర్థు లయ్యును జోరాదిబాధలం గనుంగొనుచు
మునులు వారింపక యుండిరి మఱియు సమదర్శనుండు శాంతుండు మననశీలుం
డు నగుబ్రాహ్మణుండు దీనుల నుపేక్షించిన నతనితపంబు భిన్నభాండగతం బయిన
క్షీరంబు చందంబున క్షయించుం గావున నంగవసుధాధీశవంశోద్భవులు హరిపదా
శ్రయు లగుటం జేసియు నమోఘసత్త్వనిష్ఠు లగుటం జేసియు వీరలవంశంబు వి
చ్ఛిత్తి నొందింప ననర్హంబు గాన స్థాపనీయం బగు నని నిశ్చయించి మృతుం
డైనవేనునికళేబరంబు డగ్గఱ వచ్చి తదూరుమథనంబు గావింప నందు. 432

సీ. ఘనకాకకృష్ణసంకాశవర్ణుండును, హ్రస్వావయవుఁడు మహాహనుండు
హ్రస్వబాహుండును హ్రస్వపాదుండును, నిమ్ననాసాగ్రుండు నెఱయురక్త
నయనుండుఁ దామ్రవర్ణశ్మశ్రుకేశుండు, నతిదీనవదనుండు నైనయట్టి
యొక్కనిషాదకుండుదయించి యేమి సేయుదు నని పలుకుచు నున్నఁ జూచి
తే. వరమునులు నిషీద యనుచుఁ బలుకుటయును
దాన వాఁడు నిషాదాభిధానుఁ డయ్యె
నతనివంశ్యులు గిరికాననాళి వేను
కల్మషముఁ దెల్పుచుండిరి కడఁగి మఱియు. 433
క. అనయము ననపత్యుం డగు,మనుజేంద్రుని బాహు లంత మథియించిన నం
దనఘం బగునొకమిథునము, జనియించెను సకలజనులు సమ్మద మందన్. 434
వ. అందు లోకరక్షణార్థంబుగా నారాయణాంశంబున నొక్కపురుషుండును హరికి
నిత్యానపాయిని యయిన లక్ష్మీకళాకలిత (యై గుణంబు లనుభూషణంబులకు నలం
కారప్రదాత్రి)యునగు కామినియు జనియించె నందుఁ బృథుశ్రవుండును బృథుయ
శుండు నగుట నతండు పృథుచక్రవర్తి యనుపేరం బ్రసిద్ధుం డయ్యె నయ్యంగన
యు నర్చి యనునామంబునం దనరుచు నతని వరియించె నాసమయంబున. 435
సీ. అందంద కురియించి రమరులు మునినాథ,వితతి మోదం బంద విరులవానఁ
బరమానురక్తి శుంభల్లీలఁ జూపట్టె, సురపతివీట నచ్చరలయాట
కర్ణరసాయనక్రమముగ వీతెంచెఁ, బఱపైన తేటకిన్నరులపాట
యనిమిషకరహతం బై చాలఁ జెలఁగెను, విభవోత్సవంబు దుందుభిరవంబు
తే. మునినుతి సెలంగె [1]శిఖి గుండములు వెలింగె, నంత నచటికి సరసీరుహాసనుండు
గరుడగంధర్వదేవతాగణముతోడ, నర్థిఁ జనుదెంచె సమ్మోద మతిశయిల్ల.
వ. అంత. 437
కవిరాజవిరాజితము. అరయఁగ వైన్యునిదక్షిణహస్తమునం దెరమారమణీయమనో
హరలలితాయుధ[2]చిహ్నము లంఘ్రులయందు సమగ్రహలాంకుశభా
స్వరకులిశధ్వజచాపసరోరుహశంఖవిరాజితరేఖలు వి
స్ఫురగతి నొప్పఁ బితామహముఖ్యులు సూచి సవిస్మయు లైరి తగన్. 438
వ. (ఇతండు నారాయణాంశసంభూతుండు నితనియంగన రమాంశసంభూతయుం గా
నోపుదు రని తలంచి) యయ్యవసరంబున బ్రహ్మవాదు లగుబ్రాహ్మణోత్తము లత
నికి విధ్యుక్తప్రకారంబున రాజ్యాభిషేకంబు గావించిరి తదనంతరంబ. 439
క. సరిదంభోనిధిఖగమృగ,ధరణీసురవర్త్మపర్వతప్రముఖము లై
పరఁగినభూతశ్రేణులు, నరవరునకుఁ దగ నుపాయనము లిచ్చె నొగిన్. 440
తే. సమధికఖ్యాతి నాపృథుచక్రవర్తి

1 రవిచంద్రములు వెలింగె. 2 చిహ్నలు పాదములందు,

దేవి యగు నర్చితోఁ గూడ దివ్యవస్త్ర
గంధమాల్యవిభూషణకలితుఁ డగుచుఁ
బావకుఁడుఁ బోలె సత్ప్రభాభాసి యయ్యె. 441

సీ. రాజరాజు పృథురాజునకు హేమమయం బైనవీరవరాసనంబు
జలపతి జలకణస్రావకం బగుపూర్ణ, చంద్రసన్నిభసితచ్ఛత్రకమును
బవమానుఁ డతులశోభన మగువాలవ్య,జనసమంచితసితచామరములు
ధర్ముండు నిర్మలోద్యత్కీర్తిమయ మగు, మహనీయనవపుష్పమాలికయును
తే. జంభవైరి కిరీటంబు శమనుఁ డఖిల,జననియామకదండంబు జలజభవుఁడు
నిగమమయకవచంబు వాణీలలామ, స్వచ్ఛమగునవ్యహారము సమత నిచ్చె.

సీ. దామోదరుండు సుదర్శనచక్రంబు, నవ్యాహతైశ్వర్య మబ్జపాణి
చంద్రార్ధధరుఁ డర్ధచంద్రరేఖాంకిత, కమనీయకోశసంకలితఖడ్గ
మంబిక శతచంద్రమను[1] ఫలకముఁ జంద్రుఁ, డమృతమయశ్వేతహయచయంబు
త్వష్ట రూపాశ్రయోదారరథంబును, భానుండు ఘృణిమయబాణములను
తే. శిఖియు నజగోవిషాణసంచితమహాజ,గవ మనం దగుచాపంబు నవని దేవి
యోగమయ మైనపాదుకాయుగము గగన,చరులు గీతంబు లిచ్చిరి సంతసమున.

వ. వెండియుం బ్రతిదివసంబు నాకాశంబు పుష్పంబులు గురియింప మహర్షులు సత్యంబు లైనయాశీర్వచనంబులు సలుప సముద్రుండు శంఖంబును నదంబులు పర్వతంబులు నదులును రథమార్గంబు నొసంగెఁ దదనంతరంబ సూతమాగధ వందిజనంబులు దన్ను నుతియించినం బ్రతాపశాలి యగు నవ్వైన్యుండు మంద స్మితసుందరవదనారవిందుం డై చతురవచనుం డగుచు మేఘగంభీరభాషణం బుల వారల కిట్లనియె. 444

సీ. వందిమాగధసూతవరులార నాయందుఁ, గమనీయగుణములు గలిగె నేని
సర్వంబు నుతిసేయ నవి లేవు నాయందు, నది గాన మీనుతి వ్యర్థ మయ్యె
నిటమీఁద గుణముల నేపారి యుండిన, నపుడు నుతించెద మంటి రేని
చతురభాషణు లైనసభ్యులు నుత్తమ,శ్లోకునిగుణము లస్తోకభూప్ర
తే. సిద్ధములు గాన సన్నుతిసేయుఁ [2]డజుని, నతనిబహువిధభావంబు లభినుతింప
నలవి గాక యె యుండుదు రదియుఁ గాక, చతురమతులార మాగధజనములార.

వ. మఱియు మహాత్ములగుణంబులు దనయందు సంభావితంబులు సేయుసామర్థ్యం బులు గలిగిన నందు మహాత్ములగుణంబులు ప్రసిద్ధంబులు గావునం దత్సమంబు గా నెట్లు నుతింప వచ్చు నెవ్వం డే నొకండు శాస్త్రాభ్యాసంబునం దనకు విద్యా తపోయోగగుణంబులు గలుగు నని పలికిన వానిం జూచి సభ్యులు పరిహాసింతు రది కుమతి యగువాఁ డెఱుఁగం డదియునుం గాక. 446

---

1 శిఖి యజాగోవి. 2 వేళ, అందు సర్వార్చనంబుల... నలవి గా దని.

క. అతిపరిశుద్ధులు లజ్జాన్వితులు న్నగునట్టిసభ్యనికరము లాత్మ
స్తుతిపరనిందల దోషము, లతిహేయము లని తలంతు రాత్మల నెపుడున్. 447

క. వందిజనంబులు లోకము,లందును బరిశిష్టకర్మ లగుభూపతులన్
నందించు టవశ్యం బై,నం దగదు నుతింప శిశుజనంబులపగిదిన్. 448

క. అని సూతవందిమాగధ, జను లానరనాయకునివచనములు వినియున్
మునిచోదితు లై క్రమ్మఱ, ననురాగము లుప్పతిల్ల నమ్మనుజేంద్రున్. 449

వ. అమృతోపమానంబు లగుననమధురవాక్యంబుల నిట్లనిరి. 450

క. వేనాంగసంభవుండవు, శ్రీనాథకళాంశజుండవు చిరతరగుణస
మ్మానార్హుండ వతర్కిత, మైనభవన్మహిమఁ బొగడ నలవియె మాకున్. 451

క. అని వెండియు నిట్లని రై, నను నోకమార్గంబు గలదు నందింప భవ
ద్ఘనచరితామృతపానం,బున జేసియు మునులవచనములఁ జేసి తగన్. 452

వ. శ్లాఘ్యంబు లైనభవదీయచరిత్రంబుల స్తోత్రంబులు సేసెద మని యిట్లనిరి. 453

సీ. ఈవైన్యుఁ డఖిలలోకావలి ధర్మాను,వర్తనముల నెప్డు వఱలఁ జేసి
ఘనధర్మమార్గవర్తనులతోఁ దుల్యుఁ డై, ధర్మసేతువుఁ బ్రీతిఁ దగిలి ప్రోచు
ధరను శాత్రవులను దండించు నష్టది,క్పాలకానయనసంకలితుఁ డగుచు
సయ్యాయికాలంబులందు భాషణదాన,ములఁ బ్రజారంజనములఁ దనర్చు

తే. [1]సవనసద్వృష్టికరణాదిసక్తుఁ డగుట
నుభయలోకంబులకుఁ బ్రీతి నొదవఁ జేయు
న్యాయమార్గంబునను భూజనాళిధనముఁ
బుచ్చుకొని యిచ్చు సూర్యుఁడుంబోలె నితఁడు. 454

వ. మఱియును. 455

సీ. సర్వభూతములకు సముఁడు[2]ను బర్యతి,క్రమమున లోకాపరాధములను
నతిశాంతసంయుక్తుఁడై సహించుచునార్తి, లగువారియెడఁ గృపాయత్తుఁడగుచు
నరరూపు దాల్చినహరిమూర్తి గావున, నింద్రుండు వర్షించి యెల్లప్రజల
రక్షించుగతిఁ దాను రక్షించు నమృతాంశు,సన్నిభవదనాబ్జసస్మితాను

తే. రాగమిళితావలోకనరాజిఁ జేసి, సకలజనులకు సంప్రీతి సంభవింపఁ
జేయు సంతతమును గూఢచిత్తుఁ డగుచు, శత్రువరుల కగమ్యుఁ డై సంచరించు.

వ. అని వెండియుఁ బ్రవేశనిర్గమశూన్యమార్గనిరూఢకార్యుండును నపరిమితమహాత్మ్యా
దిగుణగణైకధాముండును సముద్రునిభంగి గంభీరచిత్తుండును సుగుప్తవిత్తుం
డును వరుణుండునుంబోలె సంవృతాత్ముండును శాత్రవాసహ్యప్రతాపయుక్తుం
డును దురాసదుండును సమీపవర్తి యయ్యును దూరస్థునిభంగి వర్తించుచు
వేనారణిజనితహుతాశనుండు గావున హుతాశనుచందంబున నన్యదుస్స్పర్శనుం

1. 'సవనకరణాదికాచారసమితిచేత' వ్రా. ప్ర. 2 నై క్రమ మతిక్రమమున.

డును నై చారులవలన సకలప్రాణిబాహ్యాభ్యంతరకర్మంబులం దెలియుచు (దేహధారులకు నాత్మభూతుం డై సూత్రాత్మకుం డైన)వాయువుభంగి వర్తించుచు నాత్మస్తుతిపరనిందలవలన నుదాసీనుం డగుచు (ధర్మపథంబున వర్తించుచు) నాత్మీయసుహృద్బంధువులవలనం దప్పు గలిగినను దండించుచు నాత్మశత్రువుల నైన నదండ్యుల దండింపక ధర్మమార్గగతుం డగుచుఁ దనయాజ్ఞాచక్రం బప్రతిహతంబగుచు మానసాచలపర్యంతంబు వర్తింప సూర్యుండు నిజకిరణంబులచేత నెంతపర్యంతంబు భూమిం బ్రకాశింపం జేయు నంతపర్యంతంబు నిజగుణంబులచేత లోకంబుల రంజిల్లంజేయు నదియునుంగాక ప్రకృతిరంజకంబులైన గుణంబులచేత దృఢవ్రతుండును సత్యసంధుండును బ్రహ్మణ్యుండును సర్వభూతశరణ్యుండును వృద్ధసేవకుండును మానప్రదుండును దీనవత్సలుండును బరవనితామాతృభావనుండును దనపత్ని నర్ధశరీరంబుగాఁ దలంచువాఁడును నగుచుం బ్రజలయెడఁ దండ్రివలెఁ బ్రీతి సేయుచు రక్షించుచుండు మఱియును. 457

సీ. తలపోయ బ్రహ్మవిద్యానిష్ఠజనముల, కనయంబుఁ గింకరుం డైనవాఁడు
నఖిలశరీరగుఁ డాప్తసుహృజ్జనా, నందకరుఁ డన నలరువాఁడు
సంసారఘనకర్మసంగహీనులయందు, సంగసంప్రీతుఁ డై జరగువాఁడు
దుర్మార్గమనుజసంద్రోహంబునకు నుగ్ర, దండధరుం డనఁ దనరువాఁడుఁ

తే. ప్రకృతిపురుషకావేశుఁ డై పరఁగువాఁడు
భగవదవతారయుక్తుఁ డై నెగడువాఁడు
నగుచు వర్తించు సమ్మోదమతిశయిల్లఁ
జారుతరమూర్తి యారాజచక్రవర్తి. 458

వ. మఱియుం (ద్ర్యధీశుండుఁ) గూటస్థుండుఁ బరమాత్మయు బ్రహ్మకళారూపుండు నగువాఁడును నై యుదయించెం గావున నితనియందు నవిద్యారచితం బైన భేదంబు నిరర్థకం బగు నని పెద్ద లగువారలు చూతు రని మఱియు ని ట్లనియె.

సీ. ఉదయాద్రిపర్యంత ముర్వీతలం బేక, వీరుఁ డై రక్షించి వెలయునితఁ
డేకనాఁడు విజయయాత్రోత్సవం బేపార, సన్నద్ధుఁ డై మణిస్యందనంబు
నెక్కి చాపముఁ బూని దిక్కుల సూర్యుని, గిదిని శత్రుభూపాలతమము
విరియింతు నని చాల వెలుఁగొందుచును ధరా, చక్రప్రదక్షిణశాలి యగుచుఁ

తే. దిరుగు నెడ సర్వదిక్పాలవరసమేత, పార్థివోత్తమనికర ముపాయనంబు
లిచ్చి తనుఁ జక్రపాణిని నెనయునాది, ధరణివిభుఁ డని నుతియించి తలఁతు రెదల.

క. ఈనృపతి ధరాచక్రము, ధేనువు గాఁ జేసి పిదుకు ధృతి నఖిలపదా
ర్థానీకము విబుధులు సన్మానింపఁగఁ బ్రజకు జీవనప్రదుఁ డగుచున్. 461

చ. అమరవరేణ్యుఁ బోలి యనయంబును నీతఁడు గోత్రభేదన

త్వమునఁ జెలంగుచు న్నజగవప్రదరాసనశింజినీనినా
దమున విరోధిభూపతులు దల్లడ మంద నసహ్యసింహవి
క్రమమున సంచరించు నని కౌతుక మొప్పఁగఁ బల్కి వెండియున్. 462

వ. ఇట్లనిరి. 463

చ. సకలదిగంతరాళములఁ జారుయశోనిధి యశ్వమేధముల్
ప్రకటము గా [1]శతంబు దగఁ బావన మైనసరస్వతీతటీ
నికటధరిత్రిఁ జేయుతఱి నేర్పున నంతిమయాగమందుఁ గొం
జక మఖసాధనాశ్వమును జంభవిరోధి హరించు నుద్ధతిన్. 464

సీ. ఒకనాఁడు నిజమందిరోపాంతవనమునకుఁ, జని యందు సద్గుణశాలి యైన
ఘనుని సనత్కుమారునిఁ గాంచి యమ్మునివరు బ్రహ్మతనయుఁ గా నెఱిఁగి భక్తిఁ
బూజించి [2]విజ్ఞానమును బొందు నచ్చటి, బ్రహ్మవేత్తలు మునిప్రవరులవలన
మానితలబ్ధవిజ్ఞాను లై నర్తింతు, రిమ్మహారాజు మహీతలంబు

తే. నందు విస్తృతవిక్రముఁ డై నయట్టి, పావనకథావళిభూప్రజాతతి నుతింప
నక్కడక్కడ వినుచు శౌర్యమునఁ ఖలుల, దిక్కులను గెల్చి వర్తించు ధీరయశుఁడు.

వ. ఇట్లు విపాటితవిరోధిశల్యుండు సురాసురజేగీయమాననిజవైభవుండు నై ధరాచక్రంబున కీర్తిం దు రాజయ్యె నని యవ్విధంబున స్తోత్రంబు సేసినవందిమాగధసూతజనంబులం బృథుచక్రవర్తి పూజించి మఱియుం బ్రాహ్మణభృత్యామాత్యపురోహితపౌరజానపదశ్రేణికతాంబూలికనియోజ్యప్రముఖాశేషజనంబులం దత్తదుచితక్రియలం బూజించె నని మైత్రేయుండు సెప్పిన విని విదురుం డిట్లనియె. 466

పృథుచక్రవర్తి గోరూపిణి యగుభూమివలన నోషధులఁ బిదుకుట.

సీ. ఏమినిమిత్త మై భూమి [3]గోరూపిణి, యయ్యె దానికి వత్స మయ్యె నెద్ది
గొనకొని దోహనమునకు సర్వం బైన, పాత్ర మెయ్యది దలఁపంగ దోగ్ధ
యైనయాపృథు వేపదార్థముల్ పిదికెను, బరికింప నవని స్వభావమునను
విషమ మై యుండియు వెలయంగ నేరీతి, సమగతిఁ [4]జెందెను జంభవైరి

తే. క్రతుహయంబును గొనిపోవఁ గార్య మెద్ది, ధీరనిధి యాతఁడు సనత్కుమారువలనఁ
గలితవిజ్ఞానుఁ డగుచు నేగతిని బొందె, నసఘచారిత్ర మైత్రేయ యదియుఁగాక.

వ. మఱియుఁ (బరబ్రహ్మంబును) భగవంతుండును బుణ్యశ్రవణకీర్తనుండును సర్వనియామకుండును నగుకృష్ణుని యవతారాంతరాశ్రయం బగుదివ్యకథలను భగవంతుం డైనపుండరీకాక్షుండు పృథ్వవతారంబు ధరియించి గోరూపిణి యగు

---

1 'నొనర్చుటకు భారతి సన్నిధినుండి వెండియు న్నకుటిలభక్తిఁ దత్సవనమాదర మొప్పఁగఁ జేయుచుండఁ గొంజక' వ్రా. ప్ర. 2 తత్ఫలములఁ బొందు. 3 'గోరూపయై వఱలెడుదానికి వత్స మెద్ది' వ్రా. ప్ర. 4 జేఁపెను.

పృథివిం బిదికినది మొద లగుకథలన్నియు నీకు నధోక్షజునకు దాసుండ నయిన నాకు నెఱింగింపు మనిన వాసుదేవకథాసంప్రీతచేతస్కుం డగువిదురుం బ్రశంసించి మైత్రేయుం డి ట్లనియె నట్లు బ్రాహ్మణజనంబులచేత రాజ్యంబునం దభిషిక్తుం డగుచు సకలప్రజాపాలననియుక్తుం డై పృథువు రాజ్యంబు సేయుచుండు నంత (నీరస యగుధరిత్రియం దన్నరహితు లగుచుం) బ్రజలు క్షుత్పీడాక్షీణదేహు లై వైన్యునిం జూచి యి ట్లనిరి. 468

క. అరయంగ నేము బుభుక్షా, పరిపీడం బడితి మయ్య పైకొని తరుకో
టరజనితవహ్నిచేతను, దరికొనువృక్షములుం బోలె ధరణీనాథా. 469

క. శరణశరణ్యుఁడ వగుదువు, శరణము వేఁడెదము మాకు సత్కృప నన్నం
బరసి కృప సేసి ప్రోవుము, నరనాయక యనుచుఁ బ్రజలు నతు లై పలుకన్.

క. విని దానికి సదుపాయము, జననాయకుఁ డాత్మఁ దలఁచి సక్రోధుం డై
ధనువున బాణముఁ దొడిగెను, ఘనరౌద్రుం డైన త్రిపురఘస్మరుఁగిదిన్. 471

వ. ఇట్లు దొడిగిన. 472

క. మహిపతి నప్పుడు గనుఁగొని,[1]మహి గోరూపమునఁ గంపమానయు నగుచున్
గుహకుం డగులుబ్ధకుఁ గని, గహనంబునఁ బాఱుహరిణిక్రియ వడిఁ బాఱెన్. 473

వ. ఇట్లు ధరణి పాఱిన నతండు కుపితారుణేక్షణుం డై వెంటం దగిలి నలుదిక్కులను విదిక్కులను భూభాగనభోభాగంబుల నెక్కడఁ జనియె నక్కడికి వెనుతగిలి యుద్యతాయుధుం డై చనుచుండ నవ్వైన్యునిం [2]గని మృత్యుగ్రస్తు లగు ప్రజలచందంబున ననన్యశరణ్య యై యతిభయంబునం బరితప్యమానహృదయ యగుచు వైన్యా ధర్మవత్సలుండవును నాపన్నరక్షకుండవును మహాత్ముండవును సకలప్రాణిపరిపాలనావస్థితుండవును నయిననీ వీదీనయుం బాపరహితయుం గామినియు నగునన్ను వధియింపం బూని యేల వెనుతగులుచున్నవాఁడవు (ధర్మతత్త్వం బెఱుంగువారు) సతీజనులు కృతాపరాధు లైనం దీనవత్సలతం జేసి వధింప రని పలికి మఱియు నాధరణీదేవి పృథుచక్రవర్తి కిట్లనియె. 474

క. జననాథచంద్ర యీభూ, జనకోటికి యానపాత్ర సదృశస్థితితో
ఘనదృఢశరీర నగుచును, ననయము నాధారభూత నగుచుఁ జరింతున్. 475

తే. ఇట్టినన్నుఁ గృపామతి యెడలి యిటు వి,పాటనము సేసి త్రుంచెదు ప్రజలు నీట
మునుఁగ కుండంగ నేరీతి ననఘచరిత, యరసి రక్షింతు వన నతం డవని కనియె.

వ. ధరిత్రీ మదీయాజ్ఞోల్లంఘనంబు సేయుచున్న దాన వదియునుం గాక నీవు యజ్ఞంబులందు హవిర్భాగంబుల ననుభవించుచు ధాన్యాదికంబుల విస్తరింపం జేయక గోరూపంబు ధరియించి యనయంబుఁ దృణభక్షణంబు సేయుచుఁ బాలం బిదు

---

1 మహి వలయము కంపమానమానస. 2 'మృత్యుసమునిఁగా భావించి విత్రాసంబు నొందుచుండ నాసమయంబునఁ గంపమానహృదయ యై వసుంధర యి ట్లనియె వైన్యా'.

కక నీయందు నడంచికొంటివి నీయందున్న యోషధీబీజంబులు బ్రహ్మచేతం బూర్వంబునందె కల్పింపంబడినయవి వానిని నీదేహంబునందు నడంచికొని యిప్పు డీయక మూఢహృదయవు మందమతివియు నై యపరాధంబు సేసినదు రాత్మురాల వగునిను నాబాణంబులచే జర్జరీభూతశరీరం జేసి వధియించి నీమేని మాంసంబునం జేసి క్షుద్బాధితులు దీనులు నగునీప్రజలయార్తి నివారించెద నీవు కామిని నంటివి స్త్రీపురుషనపుంసకులలో నెవ్వ రేని భూతదయ లేక స్వమాత్రపోషకు లగుచు నిరనుక్రోశంబుగ భూతద్రోహు లై వర్తింతురు వారిని రాజులు వధించినన్ వధంబు గాదు గాన దానం బాపంబు వొరయదు నీవు కామిని వైనను దుర్మదవు స్తబ్ధవు నగుచు మాయాగోరూపంబునం బాఱిపోవు చున్న నిన్నుం దిలలంతలఖండంబులు సేసి నాయోగమహిమం బ్రాణికోటి నుద్ధరించెద నని పలికి రోషభీషణాకారంబు ధరియించి దండధరునివడువున వర్తించుపృథునిం జూచి వడంకుచు మేదిని ప్రాంజలి యై యిట్లని నుతియింపం దొడంగె. 477

క. ఓనాథ పరమపురుషుఁడ, వై నిజమాయాగుణంబు । లందినకతనన్
నానావిధదేహములం, బూనుదు సగుణుండ వగుచు । బుధనుతచరితా. 478

వ. అట్టినీవు. 479

క. నను సకలజీవతతికిని, మును నీ వాధారభూత । ము గ నిర్మింపన్
విను నాయందుఁ జతుర్విధ,ఘనభూతవిసర్గ మర్థిఁ । గైకొన వలసెన్. 480

వ. అట్లయి యుండ. 481

క. నను నుద్యతాయుధుఁడ వై, మనుజేంద్ర వధింపఁ బూని । మసలెదు నీకం
టెను నన్యుని నెవ్వని నే, ఘనముగ శరణంబు సొత్తుఁ । గరుణాభరణా. 482

వ. అదియునుం గాక. 483

సీ. అనఘ స్వకీయంబు । నై యతర్కితము నై, మహిమ నొప్పినభవ । న్మాయచేత
సకలచరాచర । సర్గంబు నిర్మించి, ధర్మార్థపరుఁడ వై । తనరు దీశ
నీవిక్రమము నవ । నీరజలోచన, సకలలోకులకు దు । ర్జయము దలఁపఁ
దగు నట్టినీవు స్వ । తంత్రుఁడ వగుటను, బ్రహ్మఁ బుట్టించి యా । బ్రహ్మచేత

తే. సకలజగములఁ జేయింతు । సమతఁ బేర్చి
యేక మయ్యు మహాత్మ య । నేకవిధము
లగుచు వెలుఁగొందు చుందు వీ । యఖిలమందుఁ
జారుతరమూర్తి యోపృథు । చక్రవర్తి. 484

వ. మఱియు మహాభూతేంద్రియకారకచేతనాహంకారంబు లనుశక్తులం జేసి యీ జగంబుల కుత్పత్తిస్థితివిలయంబులఁ గావించుచు సముత్కటవిరుద్ధశక్తులు గల పురుషునకు నమస్కరించెద నట్టిపరమపురుషుండ వయిననీవు నిజనిర్మితంబును భూతేంద్రియాంతఃకరణాత్మకంబును నై నయీవిశ్వంబు సంస్థాపింపం బూని. 485

సీ. ఆదివరాహంబ వై యాగసాతల,గత నైననన్ను [1]నక్కుటికతోడ
నుద్ధరించితి వట్టియుగాగ్రభాగంబు, నం దర్థి నున్న నే నసెడినావ
యం దున్ననిఖిలప్రజావళి రక్షింపఁ, గోరి యాపృథురూపధారి వైతి
వట్టిభూధరుండ వైననీ విపుడు ప,యోనిమిత్తంబుగా నుగ్రచరుఁడ
తే. వగుచు నన్ను వధించెదననుచు బుద్ధిఁ, దలఁచుచున్నాఁడ విది విచిత్రంబు గాదె
విశ్వసంపాద్య నిరవద్య వేదవేద్య, భవ్యగుణసాంద్ర వైన్యభూపాలచంద్ర.
వ. కావున నీశ్వరగుణసర్గరూపం బైనమాయావి మోహితాంతఃకరణుల మైనమా వంటివారలచేత హరిభక్తులచేష్టితం బెఱుంగఁబడ దన్న హరిచేష్టితం బె ట్లెఱుంగఁబడు నట్టిజితేంద్రియయశస్కరు లయినవారలకు నమస్కరింతు నను చు నివ్విధంబునం గోపప్రస్ఫురితాధరుం డైనపృథుని నభినుతించి ధైర్యం బవ లంబించి వెండియు ని ట్లనియె. 487
క. విమలాత్మ నాకు నభయము, సమకూరెడునట్లు గాఁగ సన్మతి నీక్రో
ధము నుపశమించి కరుణిం,పుము నావిన్నపము వినుము పురుషనిధానా. 488
క. ధర విరులు గంధ కుండఁగ, సరసగతిం బూవుఁదేనెఁ జవి గొనునిందిం
దిరవిభుక్తి వడి బుధుఁ డగు,పురుషుఁడు సారాంశ మాత్మఁబూని గ్రహించున్.
సీ. వినవయ్య తత్త్వదర్శను లైనయట్టిస,న్మునులచే నైహికాముష్మికంబు
లైనఫలప్రాప్తి కర్థి కృష్యాద్యగ్ని,హోత్రాద్యుపాయంబు లుర్విమీఁద
సృష్టంబులును నాచరితములు నగుచుఁ దా, నెనయఁ దగునుపాయ మెవ్వఁ డాచ
రించును వాఁడు ప్రాపించుఁ దత్ఫలమును, విద్వాంసుఁ డైనను వెలయ దీని
తే. నాదరింపక తనయంత నాచరించె, నేని నాయాసమే యగుఁ గాని తత్ఫ
లమునఁ బొందఁడు బహుళకాలమున నైన,వినుతగుణశీల మాటలు వేయు నేల.
వ. అని మఱియు మహి యి ట్లనియె. 491
చ. జలరుహగర్భుచేత మును చాల సృజింపఁగఁ బడ్డయోషధుల్
కలుషమతిన్ ధృతవ్రతులు గానియసజ్జనభుజ్యమాన మై
[2]వెలయుటఁ జూచి యేనృపతివీరులు మాన్యమిఁ జోరబాధలన్
బలుమఱుఁ బొందుచు న్నపరిపాలిత నై కృశియించి వెండియున్. 492
క. అనుపమమఖకర్మక్రియ, లనయము లే కుంట నే సనాదృత నగుచున్
జననాయక యాలోకము, ఘనచోరీభూత మగుటఁ గనుఁగొని యంతన్. 493
క. నవనాదిసిద్ధికొఱ కై, తవిలి తదీయౌషధీవితతులను ధరణీ
ధవ యే నపుడు గ్రసించితి, నవియును నాయందు జీర్ణ మయ్యెఁ గడంకన్.
క. విను వాని నొకయుపాయం,బునఁ గ్రమ్మఱఁ బడయ వచ్చు భూవరచంద్రా
విను మది యెఱిఁగించెద నీ,కును వత్సలురాల నగుట గురుతరచరితా. 495

1 నత్కూలికతోడ. 2 మెలఁగుట... వీరలు.

క. అనయము నా కొకవత్సము, ననురూపసుదోహనమ్ము ననురూపకదో
గ్ధను గల్పింపుము యట్లయి, నను నీభూతముల కవనినాయక దానన్. 496

క. పరఁగ నభీప్సితములు బల,కరములు నగునన్నదుగ్ధకలితము లగుభా
సురకామంబులఁ బిదికెద, నరనాయకచంద్ర వినుము నావచనంబుల్. 497

చ. మనుజవరేణ్య నేను విషమస్థలి నై యిపు డున్నదానఁ గా
వున జలదాగమోదితపయోనివహంబు తదాగమంబు వో
యినను దదంబువుల్ పుడమి నింకక యంతట నిల్చునట్లు గా
మనునిభ నన్ను నిప్పుడు సమస్థలి నై పెను పొందఁ జేయవే. 498

క. అని యివ్విధమున నాభూ,వనితామణి పలుకుమధురవచనంబులు దా
విని యనురాగము దనమన,మునఁ గడలుకొనంగ రాజముఖ్యుం డంతన్. 499

చ. మనువును [1]దూడఁ జేసి గరిమన్ నిజపాణితలంబు లీల దో
హనము గఁ జేసి యందు సకలౌషధులం బిదికెం గ్రమంబునం
దనరఁగఁ దద్విధంబునను దత్పృథువత్సల యైనభూమియం
దనయము వారువారును బ్రియం బగుకోర్కులు వొంది రున్నతిన్. 500

సీ. బలసి ఋషుల్ బృహస్పతిని వత్సంబు గా, నర్థించి తమ యింద్రియంబులందు
నంచితచ్ఛందోమయక్షీరమును దేవ,తలు సురరాజవత్సకము గాఁగఁ
గనకపాత్రమునందుఁ దనరునోజోబల,[2]వీర్యామృతంబు నై వెలయుపయసు
దైత్యదానవులు దైత్యశ్రేష్ఠుఁ డగుగుణ,శాలిఁ బ్రహ్లాదు వత్సంబుఁ జేసి

తే. ఘనసురాసవరూపదుగ్ధంబు వరుస, నప్సరోజనగంధర్వు లలరి యపుడు
[3]దనర విశ్వావసువు వత్సముగఁ జేసి, పద్మమయనిర్మితం బైనపాత్రమందు.

వ. మాధుర్యసౌందర్యసహితగాంధర్వక్షీరంబును బిత్రుదేవతలు సూర్యవత్సకంబుగా నామపాత్రంబునందుఁ గవ్యం బనుదుగ్ధంబును సిద్ధులు గపిలవత్సకంబుగా నాకాశపాత్రమందు సంకల్పనారూపాణిమాదిసిద్ధి యనుక్షీరంబును విద్యాధరాదులు తద్వత్సకంబును దత్పాత్రకంబునుం గా ఖేచరత్వాదివ్యాపారరూపక్షీరంబును గింపురుషాదులు మయవత్సకంబుగా నాత్మపాత్రంబున సంకల్పమాత్రప్రభవంబు నంతర్ధానాద్భుతాత్మ[4]సంబంధియు నగుమాయ యనుక్షీరంబును యక్షరక్షోభూతపిశాచంబులు భూతేశవత్సకంబుగాఁ గపాలపాత్రంబుగా రుధిరాసవం బనుదుగ్ధంబును నహిదందశూకసర్పనాగంబులు దక్షకవత్సంబు బిలపాత్రంబునుం గా విషరూపక్షీరంబును బశువులు గోవృషవత్సకంబుగా నరణ్యపాత్రంబునందుఁ దృణం బనుక్షీరంబును గ్రవ్యాదమృగంబులు మృగేంద్రవత్సకంబును నాత్మకళేబరపాత్రకంబునుంగాఁ గ్రవ్యం బనుదుగ్ధంబును విహంగంబులు సువర్ణవత్సకంబు

1 వత్సఁ. 2 వీరస్వరూపమై. 3 వలను మెఱయ విశ్వావసు ♦ వత్సఁ జేసి. 4 సంబంధిని యగుబుద్ధి యనుక్షీరంబు.

గా నిజకాయపాత్రంబులందుఁ గీటకఫలాదికం బనుదుగ్ధంబును వనస్పతులు వట
వత్సకంబుగా భిన్నరోహరూపపయస్సును గిరులు హిమవద్వత్సకంబుగా నిజసాను
పాత్రలయందు నానాధాతువు లనుదుగ్ధంబునుంగా నివ్విధంబున సమస్తచరాచర
వర్గంబు స్వముఖ్యవత్సకంబు స్వస్వపాత్రకంబునుం గా భిన్నరూపంబులై సక్షీరం
బులఁ బిదికె నని చెప్పి మఱియును. 502

క. క్రమమున నిటు పృథ్వ్యాదులు, దమతమకామితము లనఁగఁ దగుభిన్నక్షీ
రము దోహనవత్సకభే,దమునం దగఁ బిదికి రంత ధరణీధవుఁడున్. 503

తే. సముచితానందమునుబొందిసర్వకామ,దుఘయనందగుభూమినిహితఁగాఁగఁ
గోరి కైకొని నిజధనుఃకోటిచేత, భూరిగిరికూటములఁ జూర్ణములు గఁ జేసి.

తే. చండదోర్దండలీల భూమండలంబు, సమతలంబు గఁ జేసి శశ్వత్ప్రసిద్ధి
నొంది యవ్విభుఁ డీలోకమందు నెల్ల, ప్రజకుఁ దండ్రియు జీవనప్రదుఁడునగుచు.

తే. అక్కడక్కడఁ బూర్వంబునందు లేని, గ్రామపట్టణదుర్గఖర్వటపులింద
ఖేటశబరాలయవ్రజవాటఘోష,వివిధనిలయము లర్థిఁ గావించె నంత. 506

క. వారును భయవిరహితులై, బోరనఁ దత్తన్నివాసములయందు సుఖ
శ్రీగుచి నొప్పుచు నుండిరి, నారక యాపృథునిఁ బొగడ నశమె ధరిత్రిన్.

సీ. అని చెప్పి మునినాథుఁ డైన మైత్రేయుఁ డ,వ్విదురున కిట్లను వేడ్కతోడ
ననఘాత్మ రాజర్షి యైన వైన్యుం డశ్వ,మేధశతంబు సమ్మోదతోడఁ
గావింతు నని దీక్ష గైకొని ప్రణిధిష్ఠ, గవిరి బ్రహ్మావర్తదేశమందు
నలరుమనుక్షేత్రమందు సరస్వతీ,నదిపొంతఁ దా మహోన్నతి నొనర్చు

తే. సవనకర్మక్రియకు నతిశయవిశేష
ఫలము గలిగెడి నని బుద్ధిఁ దలఁచి యచట
వరుసఁ గావించునతిశ యాధ్వరమహోత్స
వము సహింపక యుండె సద్యమరవిభుఁడు. 508

—✿ పృథుచక్రవర్తియశ్వమేధంబున నింద్రుం డశ్వము నపహరించుట. ✿—

సీ. అట్టియధ్వరకర్మమందు సాక్షాద్భగ,వంతుఁడు, హరి రమేశ్వరుఁడు లోక
గురుఁడును సర్వాత్మకుండును విభుఁడును, నీరజభవభవాన్వితుఁడు లోక
పాలకనిఖిలసుపర్వానుగుండును, యజ్ఞాంగుఁ డఖిలాధ్వరాదివిభుఁడు
గంధర్వ ముని సిద్ధగణ సాధ్య విద్యాధ, రాప్సరో దైత్య గుహ్యాళి దాస

తే. వాదిజేగీయమానుఁ డత్యలఘుయశుఁడు, ప్రకటనందసునందాదిపార్షదుండు
కపిలనారదసనకాదికప్రముఖ్య,మహితయోగీంద్రసంస్తూయమానుఁ డజుఁడు.

వ. మఱియుం బరమభాగవతసేవితుండును నారాయణాంశప్రభవుండును నైనపృథు
చక్రవర్తికి భూమి హవిరాదిదోగ్ధ్రి యయ్యును సర్వకామదుఘయై సమస్తపదా
ర్థంబులం బిదుకు చుండె మఱియుఁ దరువులు ఘనతరాకారంబులు గలిగి మకరం

దస్రావు లగుచు నిక్షుద్రాక్షాదిరసంబులును దధిక్షీరాజ్యతక్రపానకాదికంబులును వర్షింప నవియెల్ల నదులు వహించె సముద్రంబులు హీరాదిరత్నవిశేషంబుల నీనుచుండెఁ బర్వతంబులు భక్ష్యభోజ్యలేహ్యచోష్యంబు లనుచతుర్విధాన్నంబులు గురియుచుండె లోకపాలసమేతు లైనసకలజనంబులు నుపాయనంబులు దెచ్చి యిచ్చుచుండి రిట్టిపరిపూర్ణవిభవాభిరాముండై యధోక్షజసేవాపరాయణుం డగుపృథుచక్రవర్తి యేకోనశతాశ్వమేధంబులు సన్మేధంబునం గావించి నూఱవయాగంబునందు యజ్ఞపతి యైనపుండరీకాక్షుని యజించుచుండం దదీయపరమోత్సవంబు సహింపం జాలక. 510

క. అమరేంద్రుఁడు ఘనరోషోద్గముఁ డై పాషండవేష కలితాంగోభా
సమునం దన్మఖపశువుం, గ్రమమేది హరించి చనియె గగనంబునకున్. 511

వ. అట్లు సనునప్పుడు. 512

క. అనఘుం డగునత్రిమహాముని చోదితుఁ డగుచుఁ బృథునిపుత్రుఁడు బాణాసనతూణీరధరుం డై, యనిమిషపతివెనుకఁ జనియె నతిదర్పమునన్. 513

వ. అట్లు సని చని ముందట. 514

సీ. యజ్ఞసాధనపశుహరణాని విధియించు, ధర్మంబునందు నధర్మమనెడి
బుద్ధిఁ బుట్టఁగఁ జేయు భూరిమాయావేష, ధారి యై యరుగుసుత్రాముఁ గదిసి
నిలు నిలు మని యార్చి విలుగుణధ్వని సేసి, ఘనజటాభస్మాస్థికలిత మయిన
మూర్తిఁ గనుంగొని మూర్తిభవించిన, ధర్మంబ కా బుద్ధిఁ దలఁచి యమర

తే. నాయకునిమీఁద సాయక మేయఁ జాల, కున్నఁ గనుఁగొని యత్రి విద్వన్నుతుండు
వైన్యజున కని నాసన్నవలను సూపి, మనములోపలరోషంబు మల్లడింప.

క. విను మితఁడు యజ్ఞహంతయు, ననిమిషనికరాధముండు నగునింద్రుఁడు గా
వున నితని జయింపుము నీ, వని మున్మా ఱుచ్చరింప నవ్వైన్యజుఁడున్. 516

మ. వినువీదిం జనుదేవవల్లభునిపై వీరుండు క్రోధాంతరం
గనిరూఢిన్ మృగరాట్కిశోరము మహాగంధద్విపేంద్రంబుమీఁ
దను లంఘించువిధంబునం బడిన నాతం డశ్వచౌర్యైకసా
ధనరూపంబుఁ దదశ్వమున్ విడిచి యంతర్ధానముం బొందినన్. 517

క. వీరుఁడు పృథుభూపాలకు, మారుఁడు నిజయజ్ఞపశువు మరలం గొని దు
ర్వారబలుఁ డగుచు జనకుని, భూరిసవనరాజపుణ్యభూమికి వచ్చెన్. 518

వ. అయ్యవసరంబున నచ్చట నున్న పరమర్షిపుంగవు లతనియద్భుతకర్మంబు గనుంగొని యాశ్చర్యంబు నొంది యతనికి జితాశ్వుం డనుసన్వర్థనామంబు వెట్టి యున్నసమయంబున. 519

చ. మఱియును దేవతాపతి తమఃపటలంబు జనింపఁ జేసి యె
వ్వరుఁ దనుఁ గాన కుండ ననివారణఁ గాంచనపాశబద్ధ మై

సురుచిరయూపదారుపరిశోభితమైనహయంబుఁ గొంచుఁ జె
చ్చెర వినువీధి నేఁగఁగ ఋషిప్రవరుం డగునత్రి సెప్పినన్. 520

క. విని పృథుభూవరతనయుఁడు, ఘనబలమునఁ జని కపాలఖట్వాంగము లో
లిని ధరియించి రయంబునఁ, జనునింద్రునిఁ గాంచి నొంపఁ జాలక యంతన్.

ఉ. బ్రహ్మజు నత్రిచేఁ దెలుపఁ గాఁ బడి వైన్యతనూభవుండు రో
షమ్మునఁ దోఁకఁ ద్రొక్కినభుజంగమపుంగవుఁ బోలి యుగ్రుఁడై
య మ్మరిఁ బోసినం గని సురాధిపుఁ డప్పటియట్లఁ బాసె న
శ్వమ్మును రూపమున్ విడిచి చాలఁ దిరోహితుఁడై రయంబునన్. 522

వ. అట్లు సనినం బశువుం గొని మరలి యవ్వీరోత్తముండు పితృయజ్ఞశాలకుం జను
దెంచె నంత. 523

సీ. హరిహయుం డధ్వరహయహరణార్థమై, మించి కైకొని విసర్జించినట్టి
భూరియమంగళభూతమాయారూప,ములను [1]ధరించిరి మూఢజనులు
పాషండచిహ్నముల్ పరఁగుట వారలు, జగతిపై నగ్నవేషములు గలుగు
జైనులు భూరికాషాయవస్త్రంబులు, ధరియించుబౌద్ధులుఁ దగ జటాస్థి

తే. భస్మధారులు నయినకాపాలికులును, ననఁగ వెలసిరి లోకంబులందుఁ జాలఁ
గలుష ధర్మోపమం బనఁ దగునధర్మ,మందు నభిరతి పొడమినయజ్ఞజనులు.

వ. తదీయచిహ్నంబులు పారంపర్యంబు గా ధరియింపం దొడంగిరి తద్వృత్తాంతంబు
భగవంతుం డయినపృథుచక్రవర్తి యెఱింగి కుపితుండై యుద్యతకార్ముకుం
డగుచు నింద్రునిమీఁద బాణంబు నేయ నుద్యమించిన ఋత్విక్కులు శక్రవధో
ద్యుక్తుండు నసహ్యరంహుండు నయినపృథుచక్రవర్తిం గనుంగొని యి ట్లనిరి.

క. జననాయక యజ్ఞములం, దనుపమవిధిచోదితంబు లనఁ దగుపశుబం
ధనహింస[2]ల కా కితరుల, ఘనదీక్షితునకు వధింపఁ గా దండ్రు బుధుల్. 526

వ. కావున నీ విపు డింద్రవధోద్యోగం బుపసంహరింపుము భవదీయధర్మవిరోధి
యైనయట్టియింద్రుని. 527

క. జనపాల వీర్యవంతము, లనఁ దగుమంత్రములచేత నాహ్వానము సే
సిన నతఁ డిచటికి వచ్చును, జనుదెంచినయమరవిభుని సరభసత దగన్. 528

క. ధృతి సెదరఁ బట్టి శిఖ కా,హుతిఁ గా వేల్చెదము దాన నుర్వీవర నీ
వితతమహోహతవీర్యో,న్నతుఁడై చెడి పోవు నమరనాథుం డంతన్. 529

వ. అని పృథుని వారించి ఋత్విగ్జనంబులు గుపితస్వాంతులై హస్తంబుల స్రుక్స్రు
వంబులు ధరియించి వేల్చుసమయంబునం జతుర్ముఖుండు సనుదెంచి ఋత్విజులం
గనుంగొని యి ట్లనియె యజ్ఞంబులందు యజింపంబడుదేవత లెవ్వనియంశంబు
లెవ్వాండు యజ్ఞనామకం బగుభగవదంశం బగు నట్టియింద్రుండు మీచేత వధా

1 జనించిరి. 2 య కాని పరుల.

ర్షుండు గాఁ డితండు భగవదంశసంభవుం డగుట నీయజ్ఞకర్మవిధ్వంసనేచ్ఛుం
డయి కావించుధర్మవ్యతికరంబులు సూచుచుండ వలయుం గాని ప్రతికారం
బులు గర్తవ్యంబులు గావు పృథుకీర్తి యగునీపృథునకు నేకోనశతం బగునధ్వర
ప్రయోగఫలంబు సిద్ధించుం గాక యని పృథుచక్రవర్తి కి ట్లనియె. 530

సీ. మనుజేంద్ర మోక్షధర్మము నెఱింగిననీకు, సవనముల్ సేయుట చాలు వినుము
నేవిధంబున నైన దేవేంద్రు మనమునఁ, గైకొని రోషంబు గదురకుండ
వర్తింప వలయును వాసవుండును నీవుఁ, బూని సుశ్లోకులు గాన మీకు
మంగళం బగుఁ గాక మానవనాథ నీ,చిత్తంబులోపలఁ జింతఁ దొఱఁగి

తే. మించిమద్వాక్యముల నాదరించివినుము, దైవహతమగుయజ్ఞంబుఁ దగిలిచేయు
కొఱకు భవదీయచిత్తంబు గుంది రోష,కలుషితం బైన సజ్జ్ఞానకలిత మగును.

వ. భవదీయయజ్ఞహననార్థం బశ్వహరణుం డైనయింద్రుండు దేవతలలోన దురా
గ్రహుం డగుటం జేసి యతనిచేత నిర్మింపంబడి చిత్తాకర్షకంబు లైనయీపా
షండధర్మంబులచేత ధర్మవ్యతికరంబు గలుగుం గాన యీయజ్ఞంబు పాలింపు
మని మఱియు ని ట్లనియె. 532

సీ. అది గాక వినుము వేనాపచారంబునఁ, బూని విలుప్తంబు లైనయట్టి
యలఘునానాసమామ్నానుధర్మంబులఁ, బరిపాలనము సేయఁ బరఁగి వేను
దేహంబువలనను దివిరి జనించి యు,న్నాఁడవు నారాయణాంశజుఁడవు
గావున నీనరకలితలోకంబునఁ, బుట్టిన తెఱఁగు నీబుద్ధిఁ దలఁచి

తే. యెవరిచే నేమిటికి సృజియింపఁబడితి, వట్టియాబ్రహ్మసంకల్ప మవనినాథ
తప్పకుండంగఁ బాలింపు ధర్మగతిని, జారుశుభమూర్తి యొప్పు పృథుచక్రవర్తి.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె నుపధర్మమాతయుం బ్రచండపాషండమార్గంబు నైన
యీయింద్రకృతం బగుమాయను జయింపు మని వనజసంభవుం డాన తిచ్చినం
బృథుచక్రవర్తియుఁ దదాజ్ఞాపితుం డై దేవేంద్రునితోడ బద్ధసఖ్యుం డయ్యె నంత
నవభృథానంతరంబున. 534

చ. సురుచిరలబ్ధదక్షిణలసొంపునఁ బొంపిరి వోయి భూసురుల్
వరుసను బెక్కుదీవన లవారణ నిచ్చిరి సర్వదేవతల్
భరితముదంతరంగములఁ బాయని వేడ్క వరంబు లిచ్చి రా
నరవరుఁ డైనవైన్యునకు నందితకీర్తికిఁ బుణ్యమూర్తికిన్. 535

వ. అంత నచ్చటిజనంబు లి ట్లనిరి. 536

తే. అనఘ నీ చేత నాదృతు లైరి సర్వ,జనులు మఱి దానమానోపచారములను
బితృకదేవర్షిమానవవితతి పూజ, నొంది యంచితమోదంబు నొందె నయ్య.

— నారాయణుండు పృథుచక్రవర్తి ననుగ్రహించుట. —

వ. అని పలుకుసమయంబున యజ్ఞభోక్తయు యజ్ఞవిభుండును భగవంతుండు నైన

సర్వేశ్వరుం డింద్రసమేతుం డై యచ్చటికిం జనుదెంచి యాపృథున కిట్లనియె.

క. జనవర భవదీయం బై, జననుత మగునశ్వమేధ§శతమున కిపు డీ
యనిమిషపతి భంగము సే,సినకతన క్షమాపణంబు § సేసెడిఁ గంటే. 539

వ. కావున నితని క్షమింపుము సత్పురుషు లగువారు దేహాభిమానులు గాకుండు
టం జేసి భూతంబులయెడ ద్రోహం బాచరింప రట్లగుటం జేసి నీవంటిమహాత్ములు
దేవమాయామోహితు లై పరోపతాపంబులు సేసి రేని దీర్ఘతరం బైనవృద్ధజన
సేవ వ్యర్థంబు గాదె యదియునుం గాక యీశరీరం బవిద్యాకామకర్మంబులచేత
నారబ్ధం బని తెలిసినభూతద్రోహి గానిపరమజ్ఞాని యీదేహంబునందు ననుష
క్తుండు గాకుండుట సహజం బగు దేహోత్పాదితంబు లైనగృహదారాదులయం
దు మమతం బు లేకుండుటం జెప్ప నేల యిట్టిదేహంబునం దున్నయాత్మ యేకం
బును శుద్ధస్వరూపంబును స్వయంజ్యోతియు నిర్గుణంబును గుణాశ్రయంబును
వ్యాప్యవ్యాపకంబును ననంవృతంబును సాక్షిభూతంబును నిరాత్మంబును నగు
దీని దేహంబుకంటె వేఱుగా నెవ్వండు దెలియు వాఁడు మత్పరుం డగుటం జేసి
దేహధారి యై యుండియుఁ దద్గుణంబులం బొరయక వర్తించు మఱియు నెవ్వం
డేని స్వధర్మాచారపరుండును నిష్కాముండును శ్రద్ధాయుక్తుండు నై నన్నెల్లప్పు
డు భజియించు నట్టివానిమనంబు క్రమంబునఁ బ్రసన్నం బగు నట్లు ప్రసన్నమన
స్కుండును ద్రిగుణాతీతుండును సమ్యగ్దర్శనుండును నై నయతండు మదీయస
మవస్థానరూపశాంతి నొందు నదియ కైవల్యపదం బనంబడుఁ గూటస్థం బైన
యీయాత్మ యుదాసీనభూతం బై నను దీనిద్రవ్యజ్ఞానక్రియామనంబులకు నీశ్వ
రుం గా నెవ్వండు దెలియు వాఁడు భవంబు నొందకుండు నీసంసారంబు ద్రవ్యక్రి
యాకారకచేతనాత్మకం బగుటం జేసి ప్రభిన్నదేహోపాధికంబు గావునఁ బ్రాప్తం
బు లైనయాపత్సంపదలయందు మత్పరు లైనమహాత్ములు వికారంబు నొందరు
గావున నీవు సుఖదుఃఖంబులయందు సమచిత్తుండవును సమానోత్తమమధ్యమా
ధముండవును జితేంద్రియాశయుండవును నై వినిష్పాదితాఖిలామాత్యాదిసంయు
తుండ వై యఖిలలోకరక్షణంబు సేయు మని వెండియు ని ట్లనియె. 540

సీ. పార్థివోత్తములకుఁ § బ్రజల రక్షించుట, పరమధర్మం బగు § నరవరేణ్య
ధరణీశులకుఁ బ్రజా§పరిపాలనంబునఁ, బూని లోకులు సేయు§పుణ్యమందు
షష్ఠాంశ మర్థిని § సంప్రాప్త మగు నట్లు, ప్రజలఁ బోషింపనిరాజు § ప్రజలచేత
నపహృతసత్పుణ్యుఁ § డై వారు గావించు,ఘనపాపఫలముఁ దా § ననుభవించుఁ

తే. గాన నీవును విప్రవ§రానుమతము, సాంప్రదాయికవిధము నై § జరగుధర్మ
మహిమఁ జేపట్టి యర్థకా§మములఁ జెందు,సమత నమ్ముఁటియందు నా§సక్తి లేక.

వ. ఇవ్విధంబున. 542

క. జనులకు ననురక్తుఁడ వై, జననాయక నీవు ధరణి § సమచిత్తుఁడ వై

యనయముఁ బరిపాలించిన, సనకాదులఁ గాంతు వాత్మసదనమునందున్. 543
వ. అని వెండియు నిట్లని యానతిచ్చె. 544
సీ. భూవర యోగతపోముఖంబులచేతఁ, గైకొని సులభుండఁ గాని యేను
సమచిత్తులైనసజ్జనులచిత్తంబుల, వర్తించుచుండెడివాఁడ నగుటఁ
జేసి తావకశమశీలవిమత్సర, [1]కీర్తనముల వశీకృతుఁడ నైతి
నే నీకు నొకవరం బిచ్చెద వేఁడుము, నావుడు విని మేదినీవరుండు
తే. లోకగురుఁ డైనయప్పుండరీకనయనుఁ, జూచి యిచ్చినమృదులలితామృతోప
మానవాక్యములాత్మీయమస్తకమునఁ, దాల్చి సమ్మోదితాత్ముఁ డై ధరణివిభుఁడు.
క. తనపాదములకు భక్తిన్, వినతుం డై యాత్మకర్మవితతికి లజ్జం
దనరుచు నున్నసురేంద్రునిఁ, గనుఁగొని సత్ప్రేమ మొదవఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్.
వ. ఇట్లు గౌఁగిటం జేర్చి గతద్వేషుం డై యున్నయనంతరంబ. 547
మ. భగవంతుండును విశ్వరూపకుఁడు నై భాసిల్లు నవ్విష్ణుఁ డా
జగతీనాథకృతార్చనానతులచే సంప్రీతచేతస్కుఁ డుర్
నిగృహీతాంఘ్రిసరోరుహద్వయుఁడు నై నిల్చెం బ్రయాణాభిము
ఖ్యగరిష్ఠాత్మకుఁ డయ్యు నాపృథునిపైఁ గారుణ్య మేపారఁగన్. 548
వ. ఇట్లు దనమీఁదియనుగ్రహంబునం జేసి విలంబితుం డగుటయు నయ్యాదిరాజన్యుం డై నప్పృథుచక్రవర్తి యమ్ముకుందసందర్శనానందబాష్పజలబిందుసందోహకందళితనయనారవిందుం డై యవ్విభుమూర్తిం గనుంగొని కనుంగొన లేక గద్గదకంఠుం డై పలుక లేక యుండియు నెట్టకేలకుఁ దనహృదయంబున నద్దేవుని నుపగూహనంబు గావించి తన్మూర్తి ధరియించి కన్నులం దొరఁగునానందబాష్పంబులు దుడిచికొని విలోకనంబు సేయుచు నతృప్తదృగ్గోచరుండును గరుడస్కంధవిన్యస్తహస్తుండును వసుధాతలస్థితపాదకమలుండును నై యొప్పునద్దివ్యపురుషునకిట్లనియె. 549
క. వరదా యీశ్వర నిను సత్పురుషుఁడు దేహాభిమాన[2]భోగములకు నీ
వర మెట్లు గోరు నిహసుఖ,వరములు నారకుల కైన వలవవె చెప్పుమా. 550
చ. ఘన మగుదేవ యీవరమె కాదు మహాత్మక వాగ్వినిర్గతం
బనఁ దగుతావకీనచరణాంబుజచారుమరందరూప మై
తనరినకీర్తియున్ విని ముదంబును బొందఁగ లేనిమోక్ష మై
నను మదిఁ గోర నొల్ల నఘనాశ రమేశ సరోజలోచనా. 551
క. అది గాన పద్మలోచన, సదమలభవదీయఘనయశము వినుటకు నై
పదివేలచెవులు కృప ని, మ్మది యే నా కభిమతంబు నగును ముకుందా. 552
చ. అనఘ మహాత్మ వాగ్గళిత మైనభవత్పదపంకజాతసం

1 గుణములచే. 2 భోగ్యం బగునీవర.

జనితసుధాకణానిలవశంబున విస్మృతతత్త్వమార్గవ
ర్తను లగుదుష్టయోగులకుఁ గ్రమ్మఱఁ దత్త్వముఁ జూపఁ జాలుఁ గా
పున నిది దక్క నన్యవర మొల్లఁ బయోరుహపత్త్రలోచనా. 553

సీ. వినుతమంగళయశోవిభవ సర్వేశ్వర, యిందిర గుణసంగ్రహేచ్ఛఁ జేసి
యే నీకుశివతరం బైనసత్కీర్తిని, నర్థిమై వరియించె నట్టికీర్తి
చతురసత్పురుషసంగతము గల్గుచు నుండ, ధృతి నెవ్వఁ డేని యాదృచ్ఛికమునఁ
జేసియు నొకమాటు చెవులార విన్నవాఁ, డనయంబును గుణజ్ఞుఁ డయ్యె నేని

తే. విరతి నేరీతిఁ బొందును ధరణిఁ బశువుఁ, దక్కఁ దక్కినతజ్జుండు దనుజభేది
గాన యుత్సుకమతి నైనయేను లక్ష్మి,కరణి నిన్ను భజింతు నోపరమపురుష.

వ. ఇట్లు భవదీయసేవాతత్పరుల మైనయిందిరయు నేను నేకపదార్థాభిలాషంజేసి
స్పర్ధమానుల మగు చున్నమాయిద్దఱకును బర్యాయసేవంజేసి కలహంబు లే
కుండ నిమ్మట్లు గాక భవదీయచరణసరోరుహసేవానక్తమనోవిస్తారుల మగుటం
జేసి యేన యేస మున్ను భజియింతు ననుతలంపులం గలహం బయిననుం గా
నిమ్ము దేవా యని వెండియు నిట్లనియె. 555

సీ. జగదీశ దేవ యుష్మత్పాదకైంకర్య,పరతఁ గనత్పునాగరతినూజ
కృత్యంబునందు నక్లిష్టబుద్ధి నేఁ, బ్రీతిఁ గోరుట జగన్మాత యైన
యారమాసతితోడ వైర మవశ్యంబుఁ, గల్గు నైనను దయాకార నీవు
దీనవత్సలుఁడవు గాన స్వల్పంబును, నధికంబు సేయుదు వట్లు గాన

తే. భవ్యచరిత నిజస్వరూపంబునందు, నభిరతుఁడ వైననీవు స న్నాదరించు
పగిది నిందిర నాదరింపవు మహాత్మ, భక్తజనలోకమందార భవవిదూర.556

వ. ఇట్లగుటంజేసి సత్పురుషు లైనవారలు నిరస్తమాయాగుణసముదయంబు గల
నిన్ను భజియింతురు వారలు భవత్పాదానుస్మరణరూపం బయినప్రయోజనంబు
దక్క నితరప్రయోజనంబుల నెఱుంగరు దేవా సేవకజనంబులను వరంబులు
వేఁడు మని జగద్విమోహనంబు లైనవాక్యంబులు పలుకుదు వట్టిభవదీయవాక్య
తంత్రీనిబద్ధులు లోకులు గాకుండి రేని ఫలకాము లై కర్మంబుల నెట్లు లాచరిం
తు రీశా భవదీయమాయావిమోహితు లై జను లేమికారణంబున నీకంటె నిత
రంబులఁ గోరుచుందు రిట్లగుటంజేసి తండ్రి దనంతన బాలహితం బాచరించు
నట్లు మాకు నీవ హితాచరణం బాచరింప నర్హుండ వని పలికిన నాదిరాజర్షి యైన
పృథుచక్రవర్తియర్థవంతంబు లయినవచనంబులు విని విశ్వద్రష్ట యగునారాయ
ణుండు సంతుష్టాంతరంగుం డై యి ట్లనియె మహారాజా దైవప్రేరితుండ వై నా
యెడ నిట్టిబుద్ధి గలుగుటంజేసి యచలాచలంబగుభక్తి వొడము దానిచే దుస్తరం
బగుమదీయమాయం దరింతువు నీవు నాచే నాదిష్టం బగుకృత్యం బప్రమత్తుండ

వగుచు నాచరించిన సకలశుభంబులం బొందుదువు మదీయభక్తజనంబులు స్వ
ర్గాపవర్గనరకంబులం దుల్యంబులు గా నవలోకింతురు గావున నీయధ్యవసాయం
బు నట్టిదియ మఱియు మదీయాదేశంబున దుస్త్యజం బగురోషంబును ద్యజించి
నాయెడ భక్తి సలిపితివి గాన యిదియె నాకుఁ బరమహర్షదం బగు నని యభినం
దించి యనుగ్రహించి యతండు గావించుపూజలు గైకొని గమనోన్ముఖుం
డయ్యె నయ్యవసరంబున. 557

సీ. నర సిద్ధ చారణ | సుర ముని గంధర్వ, కిన్నర పితృ సాధ్య | పన్నగులును
నఖిలజనంబులు | హరిపార్శ్వవర్తులు, నానందమగ్నాంగు | లగుచు వేడ్క-
యజ్ఞేశచింతనం | బై నయాపృథువుచే, సత్కారములఁ బొంది | సమ్మదమునఁ
జనిరి నిజాధివా | సములకు భగవంతుఁ, డైననారాయణుం | డచ్యుతుండు
తే. తగ నుపాధ్యాయసహితుఁ డై | తనసుపృథుని
విమలమతు లాయు చూచుచు | సమరవరులు
దన్ను జయజయకలితశ | బ్దములఁ బొగడ
జనియె నప్పుడు వైకుంఠ | సదనమునకు. 558

వ. అంతఁ బృథుచక్రవర్తియు నింద్రియాగోచరుం డయ్యును దృక్పథస్థుండును దేవ
దేవుండును నయినవాసుదేవునకు నమస్కరించి నిజపురంబునకుం జనుదెంచుసమ
యంబున మౌక్తికకుసుమమాలికాదుకూలస్వర్ణతోరణాలంకృతంబును లలితసు
గంధధూపవిలసితంబును రత్నమయరంగవల్లికావిరాజితంబును ఫలపుష్పలాజా
క్షతదీపమాలికాస్తంభపూగపోతాభిరామప్రతిగృహప్రాంగణంబును మృగమద
ఘనసారచందనాగరువాఃపూరసంసిక్తరథ్యావళీవిభాసితంబును దరుపల్లవాభి
శోభితంబును నైనపురంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనుదేర మండిత
రత్నకుండలమణిమరీచులు గండఫలకంబులం దాండవంబులు సలుపం బురకామి
నులు కనకపాత్రవిరచితంబు లయినయశేషమంగళనీరాజనంబుల నివాళింప శం
ఖదుందుభిప్రముఖతూర్యఘోషంబులును ఋత్విక్కాయాశీర్వచనంబులును జె
లంగ వందిమాగధజనసంస్తూయమానుం డగుచు విగతగర్వుం డై యంతఃపు
రంబుం బ్రవేశించి యనంతరంబ. 559

సీ. సమధికమతిఁ బౌర | జనజానపదులచేఁ, దనరారువివిధపూ | జనము లొంది
రాజు సంతుష్టాంత | రంగుండుఁ బ్రియవర, ప్రదుఁడు నై వారల | బహువిధములఁ
బూజించె నివ్విధం | బున మహత్తరము లై, నట్టికర్మంబుల | నాచరించు
చును నిరవద్యచే | ష్టుం డై మహత్త్వముఁ, దన నొప్పునాపృథు | మనుజవిభుఁడు
తే. మించి భూమండలంబుఁ బా | లించి విశద, యశము సర్వధరాచక్ర | మందు నిలిపి
చారుశుభమూర్తి రాజన్య | చక్రవర్తి, పరమమోదమునఁ బరమ | పదమునొందె.
క. అని మైత్రేయమహాముని, యనఘుఁడు విదురునకుఁ జెప్పె | నని శుకుఁ డభిమ

న్యాసినుతునకుఁ జెప్పిన తెఱఁ, గని సూతుఁడు సెప్పె శౌనకాదులతోడన్.

— పృథుచక్రవర్తి సభాసదులకు సద్ధర్మము నుపదేశించి బ్రాహ్మణప్రశంస సేయుట. —

వ. అ ట్లెఱింగించి వెండియు ని ట్లనియె నివ్విధంబున నాదిరాజన్యుం డైన పృథుచక్రవర్తి యశేషగుణవిజృంభితంబును నిర్దోషంబును సత్పురుషసత్కృతంబును నగు యశంబును బ్రకటంబుగాఁ జేయం జాలు మైత్రేయునిం జూచి మహాభాగవతుం డైన విదురుం డి ట్లనియె. 562

సీ. మునినాథ విను పృథుజనపాలచంద్రుండు, సాబ గొప్ప మేదినీసురులచేత
రాజ్యాభిషేకసంపూజ్యుఁ డై దేవతా,గణముచే లబ్ధార్హగుణుఁడు నగుచు
వైష్ణవతేజంబు వలన నొప్ప ధరియించి, యర్థి నేయేకర్మ మాచరించె
నది నాకు నెఱిఁగింపు మనఘాత్మ భూమి నే,రూఢి గవాకృతిరూఢ యెవని
తే. విక్రమోద్దీప్తమై యొప్పి వెలయునట్టి, కర్మమున నిప్డు రాజన్యగణము బ్రదుకు
నట్టిపృథుకీర్తి ధరలోన నతివివేకి, చవిలి యెవ్వాఁడు విన కుండు ధన్యచరిత.

క. నావుడు విని మైత్రేయుం, డావిదురునిఁ జూచి పలికె నతివినయమునం
బావనచరితుఁడు పృథుఁడు ధ,రావరనుతుఁ డలఘుయశుఁడు ప్రమదం బలరన్.

సీ. రంగదుత్తుంగతరంగగంగాయము,నామధ్యమందు నున్నతి వసించి
కైకొని ప్రారబ్ధకర్మక్షయార్థమై, యఖిలపుణ్యంబుల ననుభవించు
చును సర్వదేశంబులను దనయాజ్ఞ య,ప్రతిహతసత్ప్రతాపమునఁ జెల్లఁ
బూని సప్తద్వీపములకుఁ దా నొక్కండ, వైష్ణవభూసురావలికిఁ దక్కఁ
తే. దక్కఁ గల్గినప్రజ కెల్లఁ దండధరునిఁ, బోలి వర్తించుచును గొంతకాల మరుగఁ
జవిలి యొకనాఁడు దీర్ఘసత్త్రంబు సేయ, నర్థిఁ గైకొని దీక్షితుం డయ్యె నందు.

తే. రాజఋషిదేవఋషిపితృబ్రహ్మఋషులు, జనవరునిచేత విహితపూజనము లొంది
సమధికైశ్వర్యగతి నున్నసమయమునను, జిరశుభాకారుఁ డా రాజశేఖరుండు.

సీ. ఉన్నతోన్నతుఁడు నమ్ముత్తుంగభుజుఁడు స,న్మహనీయతరశోభమానముఖుఁడుఁ
జారుసంపుల్లకంజారుణేక్షణుఁడు సు,నాసాపుటుండు మందస్మితుండు
వక్రసూక్ష్మస్నిగ్ధవరనీలకేశుండుఁ, గమనీయరుచికంబుకంధరుండు
సుభగవిశాలవక్షుండును ద్రివళిశో,భితమధ్యభాగుండుఁ బృథునితంబ
తే. మండలుండు నావర్తసమాననాభి
వివరుఁడును గాంచనస్తంభవిలసదూరు
రాజితుండును నరుణచరణుఁడు లలిత
నవదుకూలోత్తరీయుఁ డున్నతయశుండు. 567

వ. మఱియు నియమనిమిత్తంబునం బరిత్యక్తభూషణుం డగుటం జేసి వ్యక్తాశేషగాత్రశ్రీకుండును గృష్ణాజినధరుండును శ్రీమంతుండును గుశహస్తుండును గృతోచితుండును శిశిరస్నిగ్ధతారాక్షుండును నైన పృథుచక్రవర్తి సభామధ్యంబునం

తారాగణమధ్యవిభాసితుండును సకలజనాహ్లాదకరుండును నగుసుధాకరుండునుం
బోలె వెలుంగుచు లేచి నిలుచుండి సదస్యసంతోషదాయకంబులును చిత్రపద
విరాజితంబులును బ్రసన్నంబులును బరిశుద్ధంబులును గంభీరార్థంబులును నవ్యా
కులంబులును నైన భాషణంబుల ని ట్లనియె. 568

క. వినుఁడీ సభ్యులు ధర్మము, ననయము నెఱుఁగంగఁ గోరు నట్టి జనుఁడు దాఁ
దనతలఁపునఁ గలయర్థముఁ, జను నెఱిఁగింపంగ ధీరసత్పురుషులకున్. 569

సీ. ఏను నీలోకవిఖ్యానంబు నెల్లను, శాసించి భూప్రజాసంతతులను
దత్తద్విహితవృత్తిదానంబులను జేసి, రక్షింప వివిధమర్యాదఁ దప్పి
పోకుండ నిలుపుట కై కమలజుచేత, నియోగింపఁబడితి ని ట్లొనరి యుంట
నిట్టిప్రజాపాలనాద్యనుష్ఠానవ, శంబున భావికర్మసాక్షి యీశుఁ

తే. డెట్టివానికి సంతుష్టి నెసఁగు చుండు, నట్టివానికి నేలోకమంత్రు బుధులు
గామదుఘములు నైనలోకములు నాకుఁ, బరఁగఁ గలుగు ననుష్ఠానపరుఁడ నగుట.

వ. ఇట్లు ప్రజలను ధర్మంబులయందు ననుశాసింపక యర్థకాముండై వారివలన నప్ప
నంబులు గొనె నేని వారలపాపంబు దనకుఁ బ్రాపింపం దేజోహీనుండై భూవి
భుండు చెడు గావునం బ్రజలు భూపతిహితార్థంబునకు స్వార్థంబునకు ననసూ
యారహితులై వాసుదేవార్పణబుద్ధిం జేసి ధర్మంబు నెప్పుడు నాచరింప వలయు
నిదియు నన్ను ననుగ్రహించుట యదియునుం గాక పితృదేవర్షితుల్యు లగుమీార
లనుమోదించి కర్తయు ననుశాసకుండు ననుజ్ఞాతయు నయిన నాకుఁ బరలోకం
బున నేఫలంబు గలుగు నట్టిఫలంబునకు సదృశం బైనకర్మం బాచరింప వలయు
న ట్లయిన సంతోషంబు నొందుదు ననిన వార లారాజేంద్రున కి ట్లనిరి. 571

క. జననాయక ప్రజ లిర వొం, దిన ధర్మము లెల్ల వాసుదేవార్పణబు
ద్ధిని జేయ వలయు నంటివి, యనయంబును వాసుదేవుఁ డనఁ గలఁడె మహిన్.

సీ. అన విని వారికి మనుజేశుఁ డను సద్వ్రతములార వినుఁ డయ్య తవిలి మీారు
యజ్ఞాధిపతి యైనయఖిలేశ్వరుఁడు గొన్ని, మతములఁ గలఁడు ధీమంతులార
య ట్లైన మీారలు నందుకు విప్రతిపత్తి గల్గుటను బ్రసన్న మరయఁ
గా దంటి రేని నాఘనునిచే రచిత మై, కాంతిమంత మగుజగంబు గానఁ

తే. బడుచు నున్నది యిట్టిప్రపంచరచిత
కర్మవైచిత్ర్య మమ్మేటి కలుగ కున్న
నమర నది తదుక్తులుఁ బ్రపన్నములు గావు
గాన యవ్వాసుదేవుండు గలఁడు మఱియు. 573

వ. అదియునుం గాక యీజగద్వైచిత్ర్యంబు గర్త యైనయీశ్వరుండు లేకున్నం
గర్మవశంబునం జేసి యుపపన్నం బగు నంటి రేని. 574

సీ. పూని ప్రియవ్రతోత్తానపాదధ్రువ,మనుల కస్మత్పితామహుఁ డనంగఁ
దగునంగమేదినీధవునకు మఱియును, వినుతి కెక్కినపృథివీపతులకుఁ
బద్మసంభవభవప్రహ్లాదబలిచక్ర,వర్తిప్రముఖభాగవతుల కర్థి
వర్గసుస్వర్గాపవర్గంబులకు నను,గతకారణుం డన ఘనత కెక్కి
తే. హీను లగుమృత్యుదౌహిత్రుఁడైన వేన,ముఖదురాత్ములుధర్మవిమోహితులును
దక్కఁదక్కినవారికిఁదాఁ బ్రసన్న,వరదుఁడై యిచ్చు నభిమతావళుల నతఁడు.
వ. ఇట్టివిష్వదనుభవంబున భువనహితుం డగువాసుదేవుండు లేఁ డనుట యుప
పన్నంబు గా దదియునుం గాక. 575
ఉ. భూరితపోభిరామమునిపూజన[1] మెవ్వనిపాదపద్మసే
వారతి వృద్ధిఁ బొంది యనివారణఁ బూర్వభవానుసారసం
సారమహోగ్రతాపము భృశంబుగఁ బాపఁగ నోపుఁ దత్పదాం
భోరుహజాతదేవనదిఁ బోలి యశేషమనోఘహారి యై. 576
వ. మఱియు. 577
చ. అనుపమభక్తి నెవ్వనిపదాంబుజమూలము మందిరంబు గా
ననయముఁ బొందువాఁడు నిహతాఖిలభూరిమనోమలుండు స
ద్వినుతవిరక్తిబోధధృతివీర్యవిశేష[2]సమన్వితుండు దా
ననఁ దగి భూరిసంసృతిమహార్తిదుఃఖము నందఁ డెన్నఁడున్. 578
క. నారాయణుండు జగదా,ధారుం డగునీశ్వరుండు దలఁప నతనికిన్
లే రెందు సములు నధికులు, ధీరోత్తముఁ డతఁడు నద్వితీయుం డగుటన్. 579
వ. అదియునుం గాక. 580
ఉ. కర్మవశంబునన్ జగము గల్గును హెచ్చు నడంగు[3] నన్నచోఁ
గర్మముఁ బుద్ధిఁ జూడ జడకార్యము గాని ప్రపంచకల్పనా
కర్మమునందుఁ గర్త యనఁ గా విలసిల్లఁగఁ జాల దీజగ
త్కార్మికకార్యకారణము గావున నీశుఁడు విష్ణుఁ డారయన్. 581
వ. కావున మీర లవ్వాసుదేవుని నధికారానుసారంబున నిశ్చితార్థఫలసిద్ధి గలవార
లై మనోవాక్కాయకర్మంబుల నిష్కపటవృత్తిం దగిలి వినుతినతిపరిచర్యా
పూర్వకంబు గాఁ గామదుఘంబు లయినయతనిపాదపంకజంబులు భజియింపుం
డదియునుం గాక. 582
సీ. రూఢి నీశ్వరుఁడు స్వరూపంబునం జేసి, పూని విశుద్ధవిజ్ఞానఘనుఁడు
నగుణుండు నయినఁ దా నరయనికర్మమా,ర్గమునందు వ్రీహ్యాదిద్రవ్యములను
శుక్లాదిగుణము విస్ఫురదవఘాతాది,సత్క్రియలును మంత్రసంచయంబు
సంకల్పమును యాగసాధ్య మైనట్టియు,ఖండోపకారంబు ఘనపదార్థ

1 పూజ్యము లెవ్వని. 2 'మనీషవంతుఁడున్. 3 నందులో" వ్రా. ప్ర.

తే. శక్తియు మఱిజ్యోతిష్టోమ సవనముఖ్య, నామత బహువిశేషగుణతను మెఱయు
నట్టియధ్వరరూప మై యఖిలజగము, నందు ననిశంబుఁ బ్రఖ్యాతి నొందుచుండు.

వ. అదియునుం గాక దారుసంస్థితం బైనయనలంబు తద్దారుగుణంబు లయినదైర్ఘ్య వక్రత్వాదికంబుల ననుసరించుచందంబున నవ్యక్తంబు తత్క్షోభకం బయినకాలంబును వాసనయు నదృష్టంబు ననుకారణంబులచేతం బుట్టినశరీరంబునందు విషయాకారం బయినబుద్ధి నొంది తద్విషయాభివ్యంగ్యం బైనయానందస్వరూపుం డగుచుఁ గ్రియాఫలంబునం బ్రసిద్ధి నొందు నని చెప్పి వెండియు ని ట్లను మదీయజనంబు లిమ్మేదినీతలంబున దృఢవ్రతు లై యజ్ఞభుగీశ్వరుండును గురుండును నయిననర్వేశ్వరుని హరిని నిరంతరంబును స్వధర్మయోగంబునం బూజించుచున్నవారలు వారు న న్నాశ్చర్యకరంబు గా ననుగ్రహించువా రని హరిభక్తిరతు లైనమహాత్ముల నుతియించి వెండియు ని ట్లనియె. 584

మ. వరసంపద్విభవప్రతాపసుమహైశ్వర్యంబులం బొల్చునీ
ధరణీనాథుల తేజ మంచితతపోదాంతిక్షమావిద్యలం
గర మొప్పారు ధరాసుపర్వహరిభక్తశ్రేణులం దెప్పుడుం
ధరలోనం బ్రభవింప కుండు న ని యద్ధాత్రీవిభుం డి ట్లనున్. 585

చ. అరయఁగ వేదరామరపదాంబుజరేణువు లర్థిఁ దాల్చి య
ప్పరమపురాణపూరుషుఁడు బ్రాహ్మణదేవుఁడు నై నయట్టియీ
శ్వరుఁడు సదానపాయినిని సాగరకన్యను సర్వలోకవి
స్ఫురితపవిత్రకీర్తియును బొంది విభూతిఁ దనర్చెఁ గావునన్. 586

సీ. ఏవసుధామరసేవను జేసి య, శేషగుణాన్వితస్థితిఁ దనర్చు
సర్వేశ్వరుఁడు మఱిసంతుష్టుఁ డగు నట్టి, ధరణిదివిజులఁ దద్ధర్మపరులు
నలఘువినీతులు నై యవశ్యంబును, సేవింపఁ గే ధరాదేవనిత్య
సేవచేఁ బురుషుఁడు చిరతరజ్ఞానవి, ద్యాభ్యాసి గా కున్న నైన నతఁడు
తే. వేగమున నంతరంగంబు విశద మగుటఁ, జేసి కైవల్యపదమును జెందునట్లు
గాన లోకులు భూదేవతానికరముఁ, దగిలి భజియింపవలయు నుదాత్తమతిని.

వ. మఱియు. 588

సీ. విజ్ఞానఘనుఁ డన వెలయునీశ్వరుఁడు త, త్త్వజ్ఞానయుతు లైననరులచేత
నీపింప నింద్రాదిదేవతోద్దేశంబు, ననుభూమిసురముఖంబున హుతంబు
లగుహవిస్సులఁ దృప్తి నందినగతి నచే, తన మైనయాహుతాశనముఖంబు
వలన వేల్చినహవిస్సులచేతఁ దృప్తుండు, గా కుండుఁ గావున లోకమందు
తే. నగ్నిముఖమునకంటె ధరామరేంద్ర, ముఖముపరిశుద్ధ మత్యంతముఖ్యమనఁగఁ
దనరునదిగానభూసురార్చనము సకల, జనులుఁ గావింపఁదగు నార్యజనములార.

వ. అదియునుం గాక. 590

సీ. ఏవేదమం దేని యీవిశ్వ మెల్లను, దర్పణప్రతిబింబితప్రభూష
నివహంబులై వడిఁ దవిలి ప్రకాశించు, నట్టివిరజమును నవ్యయమును
నగుచు సనాతనం బగువేద మేధరా, దేవతాజన మనుదినముఁ దగిలి
మహితశ్రద్ధాతపోమంగళమానసం, యమసమాధులఁ బొలుపారు చుండి

తే. యర్థిసదసద్విచారు లై యధికరింతు, రట్టివారల పదరజం బర్థిఁ దాల్చు
నలఘులకు సర్వపాపక్షయంబు నఖిల,సద్గుణావాప్తియును నగుఁ జతురులార.

వ. కావున నట్టివిప్రపాదసరోజరేణువు లేనును గిరీటంబున ధరియింతు నిట్లు బ్రాహ్మణ భజనంబునం జేసి యవాప్తసకలగుణుండును శీలధనుండును గృతజ్ఞుండును శ్రద్ధా యుక్తుండును నైనమహాత్ము నఖిలసంపదలు ప్రాపించుం గావున గోబ్రాహ్మణ కులంబును ననుచరసమేతుం డయినజనార్దనుండును నాయెడం బ్రసన్ను లయ్యె దరు గాక యని పలుకు చున్నపృథుచక్రవర్తిం గనుంగొనిపితృదేవద్విజసత్పురు షులు సంతుష్టాంతరంగు లై సాధువాదంబుల నభినందించి యి ట్లనిరి. 592

క. మనుజేంద్ర నీకతంబున, ననుపమఘనబ్రహ్మదండహతుఁ డత్యఘవ
ర్తనుఁడు నగునట్టివేనుం, డనయము నరకంబువలన నర్థిఁ దరించెన్. 593

వ. కావునం బుత్రేణ లోకాన్ జయతి యను వేదవచనంబు నిశ్చయం బదియునుం గాక. 594

చ. పురుషవరేణ్య హేమకశిపుండు రమాలలనేశునింద చే
నరకము నొందఁ గోరియు గుణజ్ఞుఁడు భాగవతుండు నైనయా
వరతనయప్రభావమున వాసికి నెక్కి విఘాతపాపుఁ డై
నిరయముఁ బొందఁ డయ్యె నతినిర్మలకీర్తిఁ [1]దనర్చెఁ గావునన్. 595

క. అని పలికి వీరవర్యుం, డనఁ దగుపృథు శాశ్వతంబు లగుహాయనముల్
దనరఁగ జీవింతువు గా, కని తగ నాశీర్వదించి యభిమతి మొప్పన్. 596

వ. వెండియు ని ట్లనిరి దేవా నీకు సకలలోకభర్త యగునారాయణునందు నిట్టిభక్తి వొడముటం జేసియు బ్రహ్మణ్యదేవుండు నుత్తమశ్లోకుండు నైనసర్వేశ్వరుని సత్కథాజాలంబు వ్యక్తంబు సేయు చున్ననీవు మాకు నాథుండ వగుటం జేసి యు నేము ముకుందదాసుల మైతి మీభవదీయప్రజానుశాసనంబు ప్రజానురా గంబు గలకారుణ్యమూర్తు లైనమహాత్ములకు స్వభావంబులు గావున నాశ్చర్యం బు గాదు దైవసంజ్ఞితంబు లయినకర్మంబులచేత వినష్టజ్ఞానుల మై పరిభ్రమించు మాదగుతమఃపారంబుఁ గంటి మేసర్వేశ్వరుండు బ్రాహ్మణజాతి నధిష్ఠించి క్ష త్రియులను క్షత్రియజాతి నధిష్ఠించి బ్రాహ్మణులను నీయుభయంబు నధిష్ఠించి విశ్వంబును భరియించు నట్టివివృద్ధసత్త్వుండు సర్వరూపుండు మహాపురుషుండు

1. ధరించెఁ.

నైనపృథునకు నీశ్వరబుద్ధిం జేసి యేము నమస్కరింతు మనుసమయంబున. 597

పృథుచక్రవర్తియొద్దకు సనకాదు లరుగుదెంచుట.

క. వినువీధినుండి మెల్లన, చనుదెంచిరి బాలసూర్యసంకాశతనుల్
జనవినుతసిద్ధవర్యులు, సనకాదులు శేముషీవిచక్షణు లంతన్. 598

వ. ఇట్లు సనుదెంచి. 599

క. అనఘాత్ము లతిథిరూపంబున రా గృహమేధి ప్రాణములు నుద్గతిచేఁ
దనరినఁ బ్రత్యుద్గతివందనముల [1]మరలం బ్రతిష్ఠితము లగు ననుచున్. 600

క. వినఁబడువచనన్యాయంబున నుద్గతము లగుప్రాణములఁ గ్రమ్మఱఁ బొం
దను గోరువాఁడునుంబలె, ననుచరఋత్విక్సదస్యుఁడై పృథుఁ డంతన్. 601

తే. ఇంద్రియేశుఁడు గంధాదికేష్టగుణముఁ, గూర్చి యుద్గమనక్రియఁ గోరి చేయు
పగిదిఁ బృథుచక్రవర్తి సంభ్రమముతోడ,మహితభక్తిని బ్రత్యుద్గమంబు సేసె.

క. ఘనగౌరవమున నమ్ముని,జనచిత్తవశీకృతుండు సభ్యుఁడుఁ బ్రియుఁడున్
వినయానతకంధరుఁడై, జననాథుఁ డాపరమయోగిచంద్రుల నెలమిన్. 603

సీ. పూని యర్హాసనాసీనులఁ గావించి, కర మర్థి విధివత్ప్రకారమునను
బూజించి తత్పదాంభోరుహక్షాళన,సలిలంబు లాత్మమస్తమునఁ దాల్చి
హాటకకలితసింహాసనాసీను లై, విహితాగ్నులను బోలి వెలుఁగు చున్న
శర్వాగ్రజన్ముల సనకాదులను జూచి, యతులశ్రద్ధాసంయమాన్వితుండుఁ

తే. బరమసంప్రీతిమతియు నై పలికె రాజు, గోరి యోమంగళాయనులార పూర్వ
భవమునం దెద్ది మంగళప్రదసుకర్మ, మేను జేసితి మిముఁ జూడ నిపుడు గలిగె.

వ. అని వెండియు. 605

క. భువి నెవ్వనియెడ విప్రులు, భవుఁడును విష్ణుఁడుఁ దదీయభక్తులును బ్రస
న్నవదను లగుదురు వానికి, భువి దివిని నసాధ్యకర్మములు లే వరయన్. 606

వ. అని మఱియు ననఘాత్ములారా లోకంబుల నీక్షించుచుం బర్యటనంబు సేయు మిమ్ము సర్వదర్శనుం డయినయాత్మం గనుంగొనఁ జాలనిసర్వదృశ్యంబుచందంబున నీలోకంబు గనుంగొనఁ జాలకుండు నట్టిమహాత్ముల రయినమీదర్శనంబునం జేసి యేను ధన్యుండ నైతి నదియునుం గాక. 607

చ. అరయ ధరిత్రి నెవ్వనిగృహంబు మహార్హజనోపయోగ్యవి
స్ఫురితతృణాంబుభృత్యగృహభూముల సారెఁ దనర్చు నట్టిమం
దిరపతి పేద యైన జగతిం గడు ధన్యుఁ డటండ్రు గాన సు
స్థిరమతి మీరు వచ్చుట నశేషశుభంబుల నేను బొందెదన్. 608

వ. అదియునుం గాక. 609

చ. వరమతులార యెవ్వనినివాసముఁ [2]దీర్థపదాంతరంగు లై

1 ను బునఃప్రతిష్ఠి. 2 దీర్ఘపదాంబుజాతు లై.

పరఁగినయట్టిభాగవతపాదజలంబులు సోఁక వేనిఁ ద
త్పురుషుఁడు భూరిసంపదలఁ బొంపిరిపోయిన నైన వానిమం
దిర మురగప్రకీర్ణజగతీజముఁ బోలు నటంచు రోవిదుల్. 610

వ. అని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 611

సీ. పరమపావనులార బాల్యంబునందుండి, మానితశ్రద్ధాసమన్వితులును
గుణనిధుల్ ధైర్యయుక్తులు ముముక్షువులు నై, యధికవ్రతంబుల నాచరింతు
రట్టిపుణ్యుల భవదాగమనంబు స్వాగత మయ్యె సత్కృపాకలితులార
యనివారితవ్యసనార్ణవం బయినట్టి, భూరిదుర్లంఘ్యసంసారమందు

తే. [1]మతివిహీనస్వకీయకర్మములఁ జేసి, యడరి మగ్నుల మై యింద్రియార్థములని
తివిరిపురుషార్థములుగాఁగఁ దెలియువారుఁ, గుశలమున్న దెలోకైకకుశలులార.

వ. మీర లాత్మారాములగుటం జేసి మీయందుఁ గుశలాకుశలరూపంబు లయిన మతివృత్తులు సంభవింపవు గావునఁ గుశలప్రశ్నం బుపపన్నంబు గాదు నేను గృతవిశ్వాసుండ నై సంతప్తు లయినవారలకు సుహృత్తు లైనమిమ్ము నాకు నీసంసారంబునందు నేమిట వేగంబె క్షేమంబు గలుగు నని యడిగెద నాత్మవంతులకు నాత్మయు నాత్మభావనుండు నయినయీశ్వరుండు భక్తానుగ్రహంబుకొఱకు నీ లోకంబుల మీవంటిసిద్ధరూపంబున వర్తించుచుండు నని పలికిన యతనిగంభీరార్థగౌరవంబులును శుభకరంబులును న్యాయసహితంబులును మితాక్షరంబులును శ్రోత్రప్రియంబులును నయినవచనంబులు విని సంప్రీతచేతస్కుండును మందస్మితుండును నై సనత్కుమారుం డిట్లనియె. 613

మ. ధరణీశోత్తమ సర్వభూతహితచేతస్కుండ వై ధర్మను
స్థిరభాగ్యోదయశాలి వై యెసఁగునీచే సాధులోకోత్తరో
త్తరసంప్రశ్నము సేయఁగాఁబడె మహాత్మా సాధులోకైకస
చ్చరితంబుం దలపోయ నిట్టిద కదా చర్చింప లోకత్రయిన్. 614

తే. ధరణి సజ్జనసంగంబు దలఁప నుభయ,సమ్మతం బగువారలు నలుపునట్టి
సరససంభాషణప్రశ్నసరణి నిఖిల,జనములకు సుఖకర మగు జనవరేణ్య. 615

వ. అని యభినందించి మోక్షసాధనోపదేశకాముం డైనపృథుచక్రవర్తికి వెండియు
నిట్లనియె. 616

సీ. ధరణీశ మధునిషూదనుఁ డైనయట్టినా,రాయణులలితపాదారవింద
వరగుణధ్యానధీపరిణతత్వంబున, సకలాత్మమలవిమోచనము లైన
రతియును నిత్యవైరాగ్యంబు మొదలు గా, లోకోత్తరుఁడ వైననీకుఁ గలవు
సమ్యగ్విచారశాస్త్రములందు జనులకు, సేమంబునకును నిశ్చితము లయిన

తే. యాత్మవ్యతిరిక్తవస్తువులందు వీత,రాగతఁ దలంప నిర్గుణబ్రహ్మ మయిన

---

1 మరగి రొంపుడు స్వకీయ.

యాత్మయందులరతియును నసంగ నివియ, హేతువులు బుద్ధిఁ జింతింప ననిద్ధచరిత.

వ. కావున శ్రద్ధయు భగవద్ధర్మచర్యయుఁ దద్విశేషజిజ్ఞాసయు నాధ్యాత్మికయోగనిష్ఠయు యోగీశ్వరోపాస్తియుఁ బుణ్యశ్లోకాశ్రయుండును బుణ్యశ్రవణుండును నైన నారాయణకథాలాపంబులు నర్థేంద్రియారామము లైన వారలతోడిసంగతులయందు విరక్తియు వారల కభిమతంబు లైన యర్థకామంబులందు ననాకాంక్షయు సర్వేశ్వరునిగుణకీర్తనామృతపానంబు దక్క నితరపదార్థంబులందు వైరాగ్యంబు నొంది యాత్మారామత గలిగి విజనస్థలంబులందు రుచి గలుగుటయును నహింసయు శమాదిప్రధానవృత్తియు నాత్మహితానుసంధానంబును భగవత్కథానుస్మరణంబును నకామ్యంబు లయిన యమనియమంబులును నితరభక్తిమార్గాగర్హణంబును యోగక్షేమార్థక్రియారాహిత్యంబును శీతోష్ణాదిద్వంద్వసహిష్ణుతయు భాగవతకర్ణాలంకారభూతం బగు భగవద్గుణాభిధానంబును వీనిచేత విజృంభమాణం బయిన భక్తియోగంబు సంజేసి యనాత్మయందు నసంగంబును గార్యకారణరూపం బగు నిర్గుణబ్రహ్మంబునందు రతియును నెప్పుడు గలుగు నప్పుడ సదాచార్యానుగ్రహవంతుం డయిన పురుషుండు బ్రహ్మనిష్ఠులతోడఁ జెలిమి సేయుచు నీషణత్రయంబు వర్జించి ప్రకృతిం జేరక జ్ఞానవైరాగ్యవేగంబు సంజేసి. 618

సీ. అనఘ సాక్షాత్కార మగు భక్తియోగాగ్నిఁ, గడఁగి జీవాధారకము నను బంధ
భూతాత్మకంబు నై పొలుచు హృద్గ్రంథిని, బూని స్వకారణభూత మయిన
యరణి దహించు హుతాశను కైవడి, నిర్దహించిన నిట్లు నెఱసి దగ్ధ
చిత్తుఁడై ముక్తనిశ్శేషాత్మగుణుఁడు [1]స, దగ్ధుఁడు నైన యతండు మిగుల

తే. నర్థ బాహ్యంబు లయిన ఘటాదికములు, నాంతరము లైన సౌఖ్యదుఃఖాదికములు
ననువిభేదము లాత్మ[2]భేదనము లగుట, నయ్యుపాధివినాశంబు నందఁ గలఁడు.

వ. అది యె ట్లనిన. 620

చ. పురుషుఁడు నిద్రవోఁ గలలఁ బొందిన యాత్మసుఖైకహేతువై
పరఁగిన రాజభృత్యజనభావగుణంబులు సంప్రబోధమం
దరయఁగ మిథ్య యైనగతి నాంతరబాహ్యగుణప్రభేదముల్
పరువడిఁ గాన కుండు జనపాలనశీలన నిత్యఖేలనా. 621

వ. మఱియును ద్రష్ట యైన యాత్మయు దృశ్యం బయిన యింద్రియార్థంబు ననువీనికి నహంకారంబు సంబంధహేతు వగుటం జేసి యది యంతఃకరణంబునం గలుగు చుండు జాగ్రత్స్వప్నంబులయం దీభేదంబు గనుంగొను చుండు నిట్టి యంతఃకరణంబు లేనిది యగు సుషుప్తికాలంబునం బురుషుండు జలదర్పణాదినిమిత్తాభావం బగునప్పుడు బింబప్రతిబింబభేదంబు గనుంగొననిచందంబున దృశ్యభేదంబు గనుంగొన కుండుం గావున నంతఃకరణవిలయంబు నొందిన బాహ్యం

1 సహృదయుఁడు. 2 సాధనము లగుట.

తరభేదంబు గన కుండుట నిశ్చయం బని వెండియు నిట్లనియె. 622

సీ. భువి విషయాకృష్టభూతంబు లయినయిం, ద్రియములచేతను దివిరి మనము
దగ విషయాసక్తిఁ దగిలి యంతర మైన, మహితవిచారసామర్థ్య మెల్ల
[1]శరకుశాది స్తంబజాలంబు హ్రదతోయ, ములు గ్రోలుగతిఁ గ్రమంబున హరించు
నీరీతి నంతర్విచారసామర్థ్యంబు, నపహృతం బయినఁ బూర్వాపరాను

తే. మేయసంధానురూపసంస్కృతి నశించు, నది నశించిన విజ్ఞాన మంతఁ దొలఁగు
నట్టివిజ్ఞాననాశంబు నార్యజనులు, స్వాత్మకది సకలాపహ్నవం బటండ్రు. 623

వ. అదియునుం గాక యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి యనువేద
వచనంబునం జేసి విషయంబులకుం బ్రియతమత్వం బైనయాత్మోపాధికంబు నొంది
యాత్మాపహ్నవంబునం బాటిల్లుస్వార్థనాశం బెద్ది గలుగు దానికంటె లోకంబున
నధికం బైనస్వార్థనాశంబు లే దది యెట్లనిన సర్వార్థనాశంబునకు స్థైర్యంబు
నొందించునట్టియర్థకామాభిధ్యానంబునం దద్ధేతుకం బైనస్వార్థనాశంబునం
బరోక్షాపరోక్షరూపజ్ఞానంబునం జేసి నశించుం గావున నాత్మాపహ్నవంబున
కంటె నధికతరం బైనసర్వార్థనాశంబు లే దని వెండియు నిట్లనియె. 624

సీ. అనఘ యీసంసార మతిశయంబునఁ దరి, యింపంగ మది నిశ్చయించువాఁడు
గైకొని ధర్మార్థకామమోక్షములకు, నతివిఘాతుక మెద్ది యట్టిదాని
వలన సంగము సేయవలవ దాధర్మాదు, లందుఁ ద్రివర్గంబు నంతకోగ్ర
భయయుతంబగుటను బరమమోక్షంబె ము, ఖ్యార్థ మై విలసిల్లు నండ్రు బుధులు

తే. భువి గుణవ్యతికరమునఁ బుట్టినట్టి, యబ్జజాతాదులకు సన్నదాదులకును
గాలవిధ్వంసితాఖిలక్రమము గల్గుఁ, గలుగ దెన్నఁడు సేమంబు గాని వినుము.

వ. కావున మోక్షంబె పరమపురుషార్థం బని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె నరేంద్రా
దేహేంద్రియప్రాణబుద్ధ్యహంకారపరివృతంబు లయినయీస్థావరజంగమంబుల
హృదయంబులందు వ్యాపకుండుఁ బ్రత్యక్షభూతుండుఁ బ్రత్యగాత్ముండు భగవం
తుండు నయినయీశ్వరుం డంతర్యామిరూపంబునం బ్రకాశించుచుండు నది
నారాయణునిసదాత్మపంబు గాఁ దెలియు మని వెండియు నిట్లనియె. 626

ఉ. భూవర యోమహాపురుషభూషణునందుల నీసమస్తవి
శ్వావళి లీలమై సదసదాత్మకభావము నొంది భూరిమా
యావిభవంబులం దగి సమగ్రవివేకనిరోధిస్రగ్ఘనా
శీవిషబుద్ధి దోఁచుచు విశేషగతిఁ వెలుఁ గొందు నెప్పుడున్. 627

చ. సుమహితనిత్యముక్తపరిశుద్ధవిబుద్ధసుతత్త్వుఁ డై యురు
క్రముఁ డభిభూతసత్ప్రకృతి [2]కర్మకళంకుఁడు నైనయట్టియు
త్తమచరితుం గృపాకరు నుదాత్తగుణోన్నతు నీశ్వరేశుఁ జి

[1] శకులకుశీరాదిజాలంబు. [2] కర్మకలుండు నైన.

త్తమునఁ దలంపు మయ్య జనతాపరిరక్షణ దుష్టశిక్షణా. 628

సీ. వసుమతీనాథ యెవ్వనిపాదపద్మప, లాశవిలాససల్లలితభక్తి
సంస్మరణంబుచే సజ్జనప్రకరంబు, ఘనకర్మసంచయగ్రథిత మగుచ
హంకార మనుహృదయగ్రంథిఁ జెఱుతురు, వివరింప నిల్లు నిర్విషయమతులు
మహి నిరుద్ధేంద్రియమార్గులు నైనట్టి, యతులకుఁ జేరంగ నలవి గాని
తే. యట్టిపరమేశుఁ గేశవు నాదిపురుషు, వాసుదేవుని భువనపావనచరిత్రు
నర్థి శరణంబు గాఁ దత్పదాంబుజములు, భక్తి సేవింపు గుణసాంద్ర పార్థివేంద్ర.

మ. అరిషడ్వర్గమహోర్మినక్రనికరవ్యాకీర్ణసంసారసా
గర మజ్జోదరకీర్తనాతరణిసాంగత్యంబునం బాసి తా
మరు దారంగ నఘాపహప్రకటయోగాదిక్రియాయుక్తిచేఁ
దరియింపన్ మదిఁ గోరువారలకు దుర్దాంతం బగుం గావునన్. 630

మ. ధరణీశోత్తమ నీవు కేవలసముద్యద్భక్తి ధీయుక్తిమై
వరగోవిందపదారవిందయుగభాస్వన్నావ సంధించి దు
స్తరభూరివ్యసనాకరోల్లసితదుర్దాంతోగ్రగంభీరసం
సరణాంభోధిఁ దరింపవయ్య పరమోత్సాహంబు దీపింపఁగన్. 631

క. అని యీగతిఁ బంకరుహా, ననసుతుఁడును బ్రహ్మబోధశాలియు నగునా
ఘనయోగివల్లభునిచే, తను దెలియఁగఁబడిన బ్రహ్మతత్త్వం డగుచున్. 632

క. జనపతి మునిఁ బొగడి ముదం, బున నిట్లనుఁ బూర్వజన్మమున నే దీనా
వనుఁ డైనయీశ్వరునిచే, తను నిక్క మనుగ్రహింపఁ దగితి మునీంద్రా. 633

క. వినుఁ డట్టియనుగ్రహసా, ధనమున కై మీర లిపుడు దగ నిచ్చటికిం
జనుదెంచితిరి దయాళురు, సనఘులు భగవత్తములును నగుమీచేతన్. 634

సీ. నిరతంబు నాయందు నిష్పాదితము లగు, దేహసమేతమదీయరాజ్య
సర్వసంపదలును సద్ద్విజసత్తముల్, గావునఁ బ్రాణకాంతావిభూతి
మందిరసుతరాజ్యమహిబలకోశప, రిచ్ఛదంబుల నెల్ల ధృతిఁ దలంప
రాజుకు భృత్యుండు రాజకీయము లగు, తాంబూలముఖపదార్థములఁ జేసి
తే. రమణసంతర్పణోపచారములు నడపు, గతిని వారల కవి నివేదితము లయ్యెఁ
గాన మీ కుపచార మేగతి నొనర్తు, [2]నతులగుణసాంద్ర యోగికులాబ్ధిచంద్ర.

వ. అది యెట్లు బ్రాహ్మణాధీనం బంటి రేని సేనాధిపత్యరాజ్యదండనేతృత్వసర్వలో
కాధిపత్యంబులు వేదశాస్త్రవేది యైనబ్రాహ్మణునకు కాని యితరులకు యోగ్యం
బులు గావు గావున బ్రాహ్మణులకు భోజనవసనదానంబులు స్వకీయంబు లై
యుండు క్షత్త్రియాదులకు బ్రాహ్మణానుగ్రహంబున నన్నమాత్రంబు దక్కం
దక్కినవస్తుస్వాతంత్ర్యంబు లేదు గావున మీకు గురుదక్షిణ యేమి సమర్పించు

1. నీపదార్చనమున. 2. నతులగుణసాంద్రులార మహాత్ములార.

వాఁడ నదియునుం గాక స్వాతంత్ర్యంబు గలిగిన యిట్టియధ్యాత్మవిచారులు వేదాంతవేద్యులు నై భగవద్భక్తి నుపదేశించెడుమీవంటిపుణ్యాత్ములకుం బరిహాసాస్పదుండు దక్కఁ దక్కినవాఁ డెవ్వం డంజలిమాత్రంబు దక్కఁ దక్కిన ప్రత్యుపకారంబు సేయం దలంచు నది గావున సనకాదులు వైనమీరలు స్వకృతోపచారంబులం జేసి సంతుష్టాంతరంగు లగుదురు గా కని పలుకుచున్నయాదిరాజు నప్పృథుచక్రవర్తిచేతఁ బూజితు లై యాత్మయోగనిష్ఠు లైన సనకాదులతనిస్వభావంబుఁ బ్రశంసించుచు సమస్తజనంబులుఁ జూచుచుండ నాకాశగమనంబునం జని రయ్యవసరంబున. 636

—పృథుచక్రవర్తి జ్ఞానవైరాగ్యవంతుం డై ముక్తి నొందుట.—

ఆ. విను మహాత్ముఁ డైన నొప్పు వైన్యుఁ డేకాగ్రచిత్తుఁ డగుచు నాత్మనిష్ఠుఁ
డై నయట్టితను నవాప్తకాముని గాఁగ, బుద్ధిలోనఁ దలఁచె భూవరుండు. 637

వ. అంత. 638

సీ. కర్మంబులను యథాకాలదేశోచిత, బలవిత్తములు గాఁగఁ బరఁగుధర్మ
ములను బ్రహ్మార్పణబుద్ధిని జేసి కర్త్రాసక్తుఁ డగుచు సమాహితుండు
ప్రకృతికంటెను నన్యుఁ బరమైనయాత్మను, గర్మసంచయసాక్షిఁ గాఁగ బుద్ధి
నర్థిఁ దలంచుచు నాచరించుచు నట్లు, మెఱసి సామ్రాజ్యలక్ష్మీసమేతి

తే. మందిరోద్యానవనభూము లందు రాజ్య
గరిమ నర్తింపఁగా నహంకారరహితుఁ
డగుచుఁ దనచిత్తము నింద్రియార్థములను
దగులకయ యుండె నస్పృహోదారుఁ డగుచు. 639

వ. ఇట్లధ్యాత్మయోగనిష్ఠుం డై కర్మంబుల నాచరించుచు నర్చి యనుభార్యయందు విజితాశ్వుండు ధూమ్రకేశుండు హర్యశ్వుండు ద్రవిణుండు వృకుండు ననునాత్మసము లైనపుత్రుల నేవురం గనియె నంత. 640

క. జనవినుత భూమివలనను, ధనముల మర్యాదఁ గొనుచు దాననిమిత్తం
బునఁ గ్రమ్మఱఁ దా నిచ్చుచు, దిననాయకుఁ బోలి వసుమతీపతి యొప్పెన్.

వ. అతండు మఱియు నగ్నిచందంబునం దేజోదుర్ధర్షుండును మహేంద్రునిపగిది దుర్జయుండును ధరణికరణి సహితక్షమాయుక్తుండును స్వర్గంబునుంబోలె నభీష్టదుండును బర్జన్యునిభాతిఁ గామితప్రవర్షణుండును సముద్రురీతి గాంభీర్యయుక్తుండును మేరువుపోలికి ధైర్యవంతుండును ధర్మరాజుకైవడి ననుశాసకుండును మహేంద్రునివిధంబున నైశ్వర్యవంతుండును గుబేరునిమాడ్కి ధనవంతుండును వరుణునిసరణి గుప్తార్థుండును సర్వాత్మకుం డగువాయువుచెలువున బలౌజస్తేజోయుక్తుండును రుద్రునిపగిది నసహ్యతేజుండును గందర్పునియనువున సౌందర్యవంతుండును మృగరాజునోజ నధికశౌర్యోపేతుండును మనువునువున వాత్సల్య

యుక్తుండును నజునిచందంబునం బ్రభుత్వసమేతుండును బృహస్పతిగరిమ బ్రహ్మ
వాదియు సర్వేశ్వరునిజాడ జితేంద్రియుండును నై విష్వక్సేనానువర్తను లైన
గోగురువిప్రజనంబులందు భక్తి గలిగి లజ్జావినయశీలంబులందును బరోపకా
రంబునందును నిరుపముం డై యివ్విధంబున సర్వలోకపాలకపృథగ్విధగుణం
బుల నన్నింటిని దా నొక్కరుండ ధరియించి. 642

క. అనఘాత్మక లోకత్రయమున సజ్జనకర్ణరంధ్రముల వినఁబడు నా
వినుతియశోమహనీయుఁడు, జనవినుతుం డైనరామచంద్రునిమాడ్కిన్. 643

చ. సరసవచోర్థసత్పురుషసంఘసమంచితగీయమానసు
స్థిరవరకీర్తిపూరముల దిగ్గజకర్ణములందు నించి తా
నిరుపమసౌమ్యభాషణమనీషలచేతఁ బ్రజానురంజి యై
ధరణిని రాజనామమునఁ దాఁ దగు రెండవచంద్రుఁడో యనన్. 644

వ. మఱియు సమ్మహోత్సాహుండు విజ్ఞానియు వర్ధితాశేషసత్త్వానుషక్తుండును బ్రజాపాలకుం
డును స్థావరజంగమవృత్తిదాయకుండును సత్పురుషధర్మవర్తనుండును నిష్పాది
తేశ్వరాదేశికుండును నై సప్పృషుం డొక్కనాఁడు దనవార్ధకంబు వీక్షించి నిజా
త్మజ [1]నాత్మజులయందు నిలిపి ప్రజలు చింతాతురచిత్తు లగుచుండ నిజభా
ర్యాసమేతుం డై యప్రతిహతనియమంబున వైఖానససమ్మతం బైన యుగ్రతపం
బునందుఁ బూర్వంబున దిగ్విజయప్రవృత్తుం డగుచందంబునం బ్రవృత్తుం డై
తపోవనంబునకుం జని యందు. 645

మత్తకోకిలము. కందమూలఫలాశి యై బహుకాల ముగ్రతపఃపరి
స్పందుఁ డై యటమీఁదటం దృణపర్ణభక్షణ సేసి యా
చంద మేది జలాశి యై స్వపసత్తముం దది మాని తా
మందగంధవహాశి యయ్యెఁ గ్రమంబునన్ దృఢచిత్తుఁ డై. 646

వ. ఇట్లు వర్తించుచు. 647

సీ. మెండుగా మిటమిటమండు వేసవియందుఁ, దప్తపంచాగ్నిమధ్యమున నిలిచి
మానక జడి గొన్న వానకాలంబునఁ, బైఁ గోక వేయక బయట నిలిచి
జనులు హూహూయనుచలి వేళఁ గుత్తుక, బంటితోయములలోపల వసించి
శిశిరంబు సాల సద్దిశలఁ బర్విన వేళ, వెలయ భూశయనుఁ డై విశ్రమించి

తే. మహితనియతిఁ దితిక్షాసమన్వితుండు
నియతపరిభాషణుఁడు జితానిలుఁడు దాంతుఁ
డిద్ధమతి యీశ్వరార్పితబుద్ధి యనఘుఁ
డూర్ధ్వరేతస్కుఁడును నై క్రమోచితము గ. 648

వ. అతిఘోరం బయినతపం బాచరించె నివ్విధంబునం గ్రమానిరుద్ధం బయినత

[1] నాత్మజులయందు నిలిపి జితాఖ్యునకుఁ బట్టంబు గట్టి ప్రజలు.

పంబున విధ్వస్తాశేషకర్మమలాశయుండును బ్రాణాయామంబులచే జితారిషడ్వర్గుండును ఛిన్నబంధనుండును నై పురుషశ్రేష్ఠుం డైనపృథుచక్రవర్తి భగవంతుం డైనసనత్కుమారుం డెఱింగించినయోగమార్గంబున సర్వేశ్వరభజనంబు గావించె నిట్లు భగవద్ధర్మపరుండును సాధువర్తనుండును శ్రద్ధాసమన్వితుండును నైనపృథునకు నారాయణునందు భక్తి యనన్యవిషయం బై ప్రవృద్ధ బయ్యె నివ్విధంబున. 649

క. నరలోకోత్తర భగవ,త్పరిచర్యారాధనమునం దతశుద్ధాంతః
కరణుం డగునాపృథునకు, సరసిరుహోదరుకథానుసంస్మరణమునన్. 650

క. పరిపూర్ణం బగుభక్తిని, గర మనిశము నంశయాత్మకం బై చాలన్
వఱలినహృదయగ్రంథిని, నిరసించువిరక్తియుతమనీష జనించెన్. 651

వ. దానం జేసి యతండు సంఛిన్నదేహాత్మజ్ఞానుండు నధిగతాత్మస్వరూపుండు నై గదాగ్రజుం డయినశ్రీకృష్ణునికథాసక్తి నొంది సమస్తయోగసిద్ధులందు నిస్పృహుం డగుటను హృదయగ్రంథివిచ్ఛేదకం బయినజ్ఞానయోగంబును విడిచి యాత్మయందు నాత్మయోగంబుం గావించి బ్రహ్మభూతుం డయి నిజకళేబరంబు విడువ నిశ్చయించి. 652

సీ. కోరి మడమలచే గుదంపీడనము సేసి, పూని యుత్తానాసీనుం డగుచుం
దనరుమూలాధారమునందుండి వాయువు, నొయ్యన నెగయించి యెయెసగ నాభి
కలితంబు గావించి క్రమమున హృదయోరః,కంఠశిరఃకోష్ఠకములం జేర్చి
కైకొని మూర్ధభాగమునకు నెగయించి, ప్రాణముల్ విడిచి యాపవనుం బవను
తే. నందు నాకాశ మాకాశమందుం దేజ,మందు దేజంబు నుదకంబునందు నుదక
మర్థిం గాయంబు మేదినియందుం గలిపెం, బూని వానియథోచితస్థానములుగ.

వ. మఱియు భూమి నుదకంబునందును నుదకంబును దేజమందుం దేజంబును వాయువున వాయువు నాకాశంబునందు నాకాశంబును మనంబున మనంబు నింద్రియంబుల నింద్రియతన్మాత్రల భూతాది యైనయహంకారంబునందు నహంకారంబు మహత్తత్త్వంబునందును గూర్చి యట్టిసర్వకార్యహేతుభూతం బైన మహత్తత్త్వంబును జీవోపాధిభూతం బయినప్రకృతియందుం గలిపి జీవభూతుం డయినపృథుండు జ్ఞానవైరాగ్యంబులచేత బ్రహ్మనిష్ఠుం డై మాయోపాధిం బాసి ముక్తుం డయ్యె నని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 654

సీ. అంత నాపృథునిభార్యామణి యగునర్చి, పుడమిపై వడి నడుగిడినం గందు
సుకుమారపాదాబ్జసుందరీరత్నంబు, నతులపతివ్రత యగుటం జేసి
యాత్మేశకృతసువ్రతాచరణంబును, సుమహితభక్తిశుశ్రూషణమును
నార్షేయ మగుదేహయాత్రయు ననువీని,చేత మిక్కిలికృశీభూత దేహ
తే. యయ్యుం బ్రియనాథకృతకరుణావలోక

కరతలస్పర్శనాదిసత్కారములను
నబల సుఖవృత్తిఁ జెంది యయ్యడవులందుఁ
గృశత మదిఁ దోఁప కుండఁ జరించునపుడు. 655

క. తనమనమున నేదుఃఖము, ననయంబు నెఱుంగనట్టియర్చి నిజాధీ
శునిప్రాణరహితదేహము, గనుఁగొని విలపించి విగతకౌతుక యగుచున్. 656

సీ. మానితమందరసానుప్రదేశంబు,నందుఁ జితారోప మర్థిఁ జేసి
లలితమహానదీసలిలసుస్నాత యై, కలితమహోదారకీర్తుఁ డయిన
నాథున కుదకదానక్రియల్ గావించి, యతిభక్తి సురలకు నతు లొనర్చి
వహ్నికి ముమ్మాఱు వలగొని పతిపాదకమలయుగంబుఁ జిత్తమున నిలిపి
తే. వీరవరుఁ డైన పృథుపృథ్వీతలేశు, నంత ననుగమనము సేయునట్టిసాధ్వి
నర్చిఁ గనుఁగొని దేవభార్యాసహస్ర, మాత్తనాథులఁ గూడి నెయ్యంబుతోడ.

క. పరమోత్కంఠను సమ్మందరగిరిసానుప్రదేశతలముఁ బతిసం
గురియించిరి సవసురభిత,వరమందారప్రసూనవర్షము లంతన్. 658

క. తర మిడి యచ్చర లాడిరి, మొరయించిరి శంఖతూర్యములు దివిజులు పా
డిరి కిన్నరజనులు పరస్పరనుతు లొనరించి భాసురాంగనలున్. 659

వ. మఱియు నిట్లనిరి. 660

సీ. చర్చింప నిట్టిసాధ్వీరత్న మెందేనిని. గనుఁగొంటిమే యర్చి యనులతాంగి
ధన్యాత్మురాల్ గదా తనవిభుతోఁ గూడి, యిందిరారమణు నధోక్షజుఁ గూడి
వెనుచనుక్రైవడి ననుగమనము సేసె, నియ్యమ నిజహృదయేశుఁ డయిన
ఘను వైన్యు నూర్ధ్వలోకమ్మును బొందును, నేఁ డింతవట్టును నిశ్చితంబు
తే. పరమయోగీంద్రులకు దుర్విభావ్య మైన,పృథుసుకర్మమువలన నతిక్రమించి
వైన్యభూమీశు వెనుచనివరుసనూర్ధ్వ,[1]గామినియు నయ్యె నీయింతిఘనత నొండి.

వ. కాన పతివ్రతలకు నసాధ్యం బెందును గలదే యని మఱియును. 662

క. పరికింపఁగ నేమనుజుఁడు, హరిపదమును బొందఁ జేయునట్టివివేక
స్ఫురణం దనర్చు వానికిఁ, బరువడి నిలఁ బొంద రానిపదముం గలదే. 663

తే. అట్టియపవర్గసాధన మైనమనుజ,భావ మొందియు విషయసంబద్ధుఁ డగుచు
వసుధ నెవ్వఁడు వర్తించు వాఁడు ధరణి,ననయము నిజాత్మవంచకుఁ డనఁగఁ బరఁగు.

క. అని వారలు దన్నర్థిని, వినుతింపఁగ నర్చి యాత్మవిభుఁ డగుపృథుఁ డొం
దినయచ్యుతలోకంబున, ననుపమవిభవమును బొందె నని విదురునకున్. 665

క. మునివరుఁ డగుమైత్రేయుఁడు, వినయంబున నెఱుఁగఁ జెప్పి వెండియుఁ దగ ని
ట్లను నమ్మహానుభావుం, డనఘుఁడు భగవద్వరుండు నగుఁ బృథుఁ డనఘా. 666

క. ఏ నీ కిప్పుడు సెప్పితి, నూనఁగ నీపుణ్యకథను మహితశ్రద్ధా

---

1 గామి యగు చున్న దీయింతి గాన యిపుడు.

ధీనుం డై విస్ఫురదవ,ధానుం డై యెవ్వఁ డేనిఁ దనరినభక్తిన్. 667

క. వినినఁ బఠించిన వ్రాసిన, వినిపించిన వాఁడు పృథుఁడు విమలగతిం బొం
దినక్రియ హరిపద మొందెడు, ననయము నిర్ధూతపాపుఁ డగుచు మహాత్మా.

సీ. బ్రాహ్మణుం డంచితభక్తిఁ బఠించిన, బ్రహ్మవర్చసము సంప్రాప్త మగును
క్షత్రియుం డర్థిమైఁ జదివిన విన్నను, జగతీవిభుత్వంబు సంభవించు
వైశ్యుండు విని ధనవంతుఁ డై యొప్పను, శూద్రుండు వినిన సుశ్లోకుఁ డగును
మఱియును భక్తి ముమ్మార్లు పఠించిన, విత్తవిహీనుండు విత్తపతియు

తే. సప్రసిద్ధుఁడు ప్రఖ్యాతయశుఁడుఁ బ్రజలు
లేనియధముఁడు వితతసంతానయుతుఁడు
మూర్ఖచిత్తుండు విజ్ఞానబోధమతియు.
నగుచు నుతి కెక్కు మగుడు మహితాత్మ మఱియుఁ 669

వ. ఈశ్లోకంబునం బురుషులకు స్వస్త్యయనంబును సమంగళనివారణంబును ధనప్ర
దంబును యశస్కరంబును నాయుష్కరంబును స్వర్గదాయకంబులు గలిమలాప
హంబును నైనయీపుణ్యచరిత్రంబు చతుర్విధపురుషార్థకాము లైనవారికిఁ జతు
ర్విధపురుషార్థకారణం బగుం గావున వినం దగు సంగ్రామాభిముఖుం డైనరా
జీచరిత్రంబు ననుసంధించి విరోధి నెదిర్చిన వవ్విరోధి పృథునకుంబోలెఁ గప్పంబు
లిచ్చు ముక్తాన్యసంగుండును భగవద్భక్తుండును నైనవాఁడు పుణ్యంబును వైన్య
మహాత్మ్యసూచకంబును నైనయీచరిత్రంబు వినుచుం బఠియించుచుం గృత
మతి యై దినదినంబును నాదరంబునం బ్రకటంబు సేయువాఁడు భవసింధుపోత
పాదుం డై నసర్వేశ్వరునియందు నచలం బగునభక్తి గలిగి పృథుచక్రవర్తి వోలెం
దినవిష్ణుపదంబుఁ బొందు నని యిప్పుణ్యచరిత్రంబు మైత్రేయుండు విదురున
కెఱింగించి వెండియు ని ట్లనియె, 670

క. పృథునకు నర్చికిఁ బుట్టిన,పృథుకీర్తిధనుండు ఘనుఁడు పృథుతుల్యుం డై
[1]పృథుశౌర్యధైర్యధుర్యుఁడు, పృథివిఁ విజితాశ్వుఁ డొప్పెఁ బృథివీపతి యై.

క. (విను మంతర్ధానగతిం, దనరుసునాసీరువలనఁ దగ విజితాశ్వుం
డును మఱి యంతర్ధానుం, డనుపేరఁ బ్రసిద్ధుఁ డయ్యె నతిచతురుం డై). 672

సీ. స్థిరమతి రాజ్యాభిషిక్తుఁ డై యమ్మేటి, సమమతి నయ్యనుజన్ము లైన
హర్యశ్వునకు సమాదరమునఁ దూర్పు ద,క్షిణదిశఁ దగ ధూమ్రకేశునకును
బరఁగంగ వృకునకుఁ బశ్చిమభాగంబు, ద్రవిణున కర్థి నుత్తరపుదిశను
గామ రొప్ప నలువురకును బంచి యిచ్చి స్వ,కాంత యైనట్టిశిఖండినికిని

తే. మనుజయోనిని జనియింపుఁ డనుచు మున్ను, పలికినట్టివసిష్ఠుశాపమునఁ జేసి
పూని త్రేతాగ్ను లతనికిఁ బుత్త్రు లగుచు, జనన మొందిరి సజ్జనస్తవ్యచరిత.

---

1 'పృథుశ్రవసుం డనుపేరను... విజితాశ్వుఁ డనెడిపేరం గడఁకన్' వ్రా. ప్ర.

వ. వారలు పావకుండుఁ బవమానుండు శుచియు ననునామంబుల మనుష్యయోనిం
బుట్టియు నాత్మప్రభావంబునం గ్రమ్మఱ నగ్ను లయి చనిరి తదనంతరంబ. 674

క. అతఁడు నభస్వతి యనియెడి, ద్వితీయపత్నివలనను హవిర్ధానుఁడు నా
సుతుఁ గని విజితాశ్వుం డా, నతవిమతుఁడు రాజ్యవర్తనము దలపోయున్. 675

క. విమలాత్మ కరాదానము, దమశుల్కాదికము గరము దారుణ మని ధై
ర్యమునం దీర్ఘమఖవ్యా, జమునం దద్వర్తనంబు సమమతి విడిచెన్. 676

వ. ఇట్లు విడిచి. 677

క. అతఁ డాత్మకర్మనుం డయి, చతురతఁ బరమాత్ము హంసు సర్వేశ్వరుఁ ద
త్క్రతువుః యజించి కుశలా, న్వితయోగసమాధి ముక్తిఁ బొందె మహాత్మా.

వ. అంత విజితాశ్వుండు పరలోకగతుం డయిన హవిర్ధానుండు హవిర్ధాని యను
భార్యవలన బర్హిష్మదుండు గయుండు శుక్లుండు కృష్ణుండు సత్యుండు జితవ్ర
తుండు ననుపుత్రుల నార్వురం గాంచె నందు బర్హిష్మదుండు. 679

సీ. సంతతసవనదీక్షాశాలి యగుచు ధ, రాతలం బెల్లను గ్రతువులకును
విలసిల్లుయజనశాలలు వేఱువేఱ కల్పించి యజ్ఞములు గావించుచుండి
చిరకీర్తి యతఁడు ప్రాచీనాగ్రకుశలచే, క్షితితలం బెల్ల నాస్తృతము సేయ
వసుధయెల్లను యజ్ఞవాట మై విలసిల్ల, సత్క్రియాకాండనిష్ఠాస్థుఁ డగుచు

తే. సుభగయోగసమాధినిష్ఠుఁడు ప్రజాప, తియగు ననితన్ను జనము నుతింప వెలయు
[1]నట్టిఘనుఁడు హవిర్ధాని యఖిలజగతిఁ, బఱపి కుశలను బ్రాచీనబర్హి యయ్యె.

వ. మఱియు నతండు. 681

చ. అలవడ నేసతీమణి సమంచితలీల వివాహవేళ ను
త్కలికఁ బ్రదక్షిణంబు లిడఁగాఁ గని హవ్యవహుండు దొల్లి యి
మ్ముల శుకిఁ జూచి మోహమును బొందినరీతి విమోహి యయ్యె నా
లలితవిసూత్నభూషణ యలంకృతచారుశుభాంగి వెండియున్. 682

చ. సురుచిరభంగి నాసతి కిశోరవయఃపరిపాకయై రణ
ద్వరమణిహేమనూపురరవంబు సెలంగఁగ నాడుచుం దినా
కరరుచి లేఖ నొప్పెసఁగఁ గాఁ గని నిర్జితులైరి దేవకి
న్నరనరసిద్ధసాధ్యమునినాగనభశ్చరముఖ్యు లందఱున్. 683

వ. అట్టిసౌందర్యఖనియు సముద్రపుత్రియు నయినశతధృతి యనుకన్యం బ్రహ్మదే
శంబునం బాణిగ్రహణంబు సేసె నాశతధృతివలనం బ్రాచీనబర్హికిఁ బదుగురు
గొడుకులు జనియించిరి వారలు తుల్యనామవ్రతులును ధర్మపారగులును నయిన
ప్రచేతసులు ప్రజాసర్గంబునందుఁ దండ్రిచేత నాజ్ఞాపితు లయి తపంబు గావింప
నర్ణవంబునకుం జనుసమయంబునం దన్మార్గంబునఁ బ్రసన్నుం డగుచు దృశ్యమా

1 'నట్టిసుతుఁడు హవిర్ధానుఁ డనెడిపేరఁ, బరఁగ జనియించెఁ బ్రాచీనబర్హి యనఁగ' వ్రా. ప్ర.

నుం డైన శ్రీరుద్రునిచేత నేది యుపదేశింపంబడె [1]దానివస్తుధ్యానపూజానియ మంబునఁ దపంబు సేయుచుండఁ దపఃపతి యైననారాయణుం బదివేలదివ్యసం వత్సరంబులు పూజించి రని చెప్పిన విని విదురుండు మైత్రేయున కిట్లనియె.

సీ. తాపసోత్తమ ప్రచేతసులకు నర్ణవమార్గంబునందు నాభర్గుతోడ
సంగ మెట్లయ్యెఁ బ్రసన్నుఁ డై హరుఁ డెద్ది, తివుట వారల కుపదేశ మిచ్చె
జీవరాసులకు నాశివుతోడిసంగంబు, గడుదుర్లభం బీజగంబునందుఁ
జర్చింప నమ్మేటి సన్మునీంద్రులకును, సంచితధ్యానగోచరుఁడు గాని

తే. పుడమిఁ బ్రత్యక్షమునఁ గానఁబడఁడు మఱియు, నంచితాత్మసదారాముఁ డఖిలలోక
రక్షణార్థంబుగా విరూపాక్షుఁ డాత్మ, శక్తితోఁ గూడి జగతిప్పె సంచరించు.

—✿ రుద్రుండు ప్రచేతసులకు యోగాదేశ మను స్తోత్రముం జెప్పుట. ✿—

క. కావున భగవంతుండును, దేవస్తుతుఁ డయినదేవదేవునిసంగం
బే వెరవున ఘటియించెనొ, యావిధ మంతయును దెలియ నానతి యీవే.

క. అనవుడు విదురున కమ్ముని, జననాయకుఁ డనియె సచ్చరిత్రసాధుమనీషుం
డనఘుఁ బ్రచేతసులును నిజ, జనకునిపరిభాషణములు సమ్మతితోడన్. 687

క. శిరసా వహించి పశ్చిమ, కరిగెడుసమయమున నెదుర నంబుధికంటెం
బఱ పగునొకసరసి మనో, హరనిర్మలసలిలపూర్ణ, యైనది మఱియున్. 688

సీ. రక్తోత్పలేందీవర ప్రఫుల్లాంభోజ, కమనీయకహ్లారకలిత మగుచుఁ
గంజాతకింజల్కపుంజవిక్షేపక, మందగంధానిలానంద మగుచు
రమణీయహంససారసచక్రవాకకా, రండవనినదాభిరామ మగుచు
నరమత్తమధుపసుస్వరమోదపల్లవాం, కురితలతాతిరుచిభరిత మగుచు

తే. [2]సిద్ధచారణగంధర్వసేవ్య మగుచుఁ
బుణ్యముల కాలయం బయి పొలుపు మిగిలి
లలిత మై చూడ నొప్పుసులక్షణములఁ
బరఁగి శుచిలఘుమధురాంబుభవ్య మగుచు. 689

తే. [3]సజ్జనునిహృదయముఁ బోలి స్వచ్ఛమగుచు, హరిపదాకృతిదివిజవిహార మగుచు
ఘనునిసిరిభంగి నర్థాజీవనము నగుచు, మానవతివృత్తిగతిని నిమ్నంబు నగుచు.

తే. (శశికరంబులుఁ బోలె విశదము లగుచు
హరికథలఁ బోలి కల్మషహారము లగుచు

1 'దాని జపధ్యానపూజానియమంబుల సేవించుచు.' అ. ప్ర. 2 'భువనపాలననిర్మలస్ఫూర్తి మెఱసి, నిర్మలం బైనజీవనాన్వితము నగుచు, మహితయోగీంద్రసంవేద్యమాన మగుచు, లోకపావన మన నొప్పు నొకసరస్సు' అని యొకప్రతి. 3 సజ్జనునిహృదయముఁ బోలె స్వచ్ఛ మగుచు, మత్స్యకచ్ఛపమకరసంపాది యగుచు, భేకదర్వీకరావళీభీమ మగుచు, నుదధినందన కనిశంబు నునికి యగుచు— అని పాఠాంతరము.

వహ్నులునుబోలె భువనపావనము లగుచుఁ
బొగడఁ దగునీరములచేఁ బ్రపూర్ణ మగుచు.) 691

వ. ఒప్పునట్టిసరోవరంబుఁ బొడగని యందు నొక్కదివ్యపురుషునిం గని రతండు. 692

మ. సమదశ్రీకమృదంగవేణుముఖభాస్వన్నాద మై దివ్యమా
ర్గమనోరంజక మై తనర్చువిలసద్గాంధర్వగానంబు న
య్యము సంధిల్లఁగ వించుఁ దన్మహిమ కత్యాశ్చర్యముం బొంది వే
గమునం దత్కమలాకరంబు వెడలెం గౌతూహలోల్లాసి యై. 693

వ. ఇట్లు వెడలి వచ్చిన. 694

మ. కని రాతాపసపుంగవుల్ దివిజలోకశ్రేష్ఠునిం దప్తకాం
చనవర్ణున్ సనకాదియోగిజనభాస్వద్ధ్యేయమానుం ద్రిలో
చను భక్తానుగుణానుగున్ సుమహితైశ్వర్యున్ బ్రసాదాభిశో
భనవక్త్రున్ నిహతాఘుకర్తృజనసంపద్భద్రునిన్ రుద్రునిన్. 695

క. కని వారలు దమమనముల, ననురాగము నద్భుతంబు నసయముఁ బొడమన్
వినయము దోఁపఁగఁ దత్పద,వనజములకు మ్రొక్కి భక్తిపరగతు లగుచున్.

వ. భగవంతుండును (నఖిలధ్యక్షుండును గృపాళుండును) ధర్మవత్సలుండును (నఖిల
పాపహరుండును) నఘనహరుండు (ప్రీతుం డగుచుం) బ్రసన్నాంతఃకరణులు
ధర్మజ్ఞులు శీలసంపన్నులు సంప్రీతులు నయినవారల కిట్లనియె. 697

సీ. వినుఁడు నృపాలనందనులార మీమదిఁ, గలతలం బెల్లను గానవచ్చె
మీకు భద్రం బగు మీయెడ నేనను,గ్రహబుద్ధిచే నిటు గానఁబడితిఁ
గైకొని యిపుడు సాత్త్వికముఁ ద్రిగుణాత్మక,ము నగునాప్రకృతికంటెను ధరణిని
బరఁగుజీవునికంటెఁ బరుఁ డైనవాసుదే,వునిచరణాబ్జముల్ దనరుభక్తి

తే. నర్థి నెవ్వారు భజియింతు రట్టివారు
నాకుఁ బ్రియతముల్ వారికి నయచరిత్రు
లార యేను బ్రియుండ నై భూరిమహిమ
వెలయు చుందుదు నది గాక వినుఁడు మీరు. 698

వ. స్వధర్మనిరతుం డైనపురుషుం డనేకజన్మాంతరసుకృతివిశేషంబులం జతుర్ముఖత్వంబు నొంది తదనంతరంబునం బుణ్యాతిరేకంబున నన్నుం బొంది యధికారాంతంబున నేనును దేవతాగణంబులును నవ్యాకృతం బైనమోహారిపదంబును బొందుదు మట్టిపదంబు భాగవతుండు దనంతనె పొందుం గావున మీరు భాగవతత్వంబు నొందియు నాకుం బ్రియంబు ఘటియింపుడు భాగవతజనంబులకు నాకంటె నధికప్రియుండు లేఁడు గాన వివిక్తంబును జప్యంబును బవిత్రంబును మంగళంబును నిశ్శ్రేయసకరంబును నైననావచనంబు నాకర్ణింపుఁడు సర్గాదిని బ్రహ్మ నిజనందనుల కెఱింగించినశ్రీహరిస్తోత్రంబు మీకు నెఱింగింతు

వినుం డది యెట్టి దనిన. 699

క. వనజాసనుఁ డాత్మజు లగు, సనకాదులఁ జూచి పలికె సమ్మతితోడన్
వినుఁడు కుమారకులారా, వనజోదరుమంగళ స్తవం బెఱిఁగింతున్. 700

వ. (అని హరి నుద్దేశించి వారలు విన నిట్లనియె.(నోయీశా యాత్మవేదులై నవారలకు భవదీయోత్కర్ష స్వానందలాభకరంబు గావున నట్టిస్వానందలాభంబు మాకుం గలుగ వలయు నీవు పరిపూర్ణానందస్వరూపుండ విట్టిసర్వాత్మకుండ వైననీకు నమస్కరింతు నని వెండియు ని ట్లనియె. 701

సీ. పఙ్కజనాభాయ సఙ్కర్షణాయ శాన్తాయ విశ్వప్రబోధాయ భూత
సూక్ష్మేన్ద్రియాత్మనే సూక్ష్మాయ వాసుదేవాయ పూర్ణాయ పుణ్యాయ నిర్వి
కారాయ కర్మనిస్తారకాయ క్షేత్రపాలాయ త్రైలోక్యపాలకాయ
సోమరూపాయ తేజోబలాఢ్యాయ స్వయంజ్యోతిషే దురన్తాయ కర్మ

తే. సాధనాయ పురాపుంసాయ యజ్ఞ, రేతసే జీవతృప్తాయ పృథ్వీరూప
కాయ లోకాయ నభసేఽన్తకాయ విశ్వయోనయే విష్ణవే జిష్ణవే నమోఽస్తు.

సీ. స్వర్గాపవర్గసుద్వారాయ సర్వర, సాత్మనే పరమహంసాయ [1]కర్మ
పాకాయ తదితరఫలరూపకాయ కృష్ణాయ ధర్మాత్మనే సర్వశక్తి
యుక్తాయ ఘనసాఙ్ఖ్యయోగీశ్వరాయ హిరణ్యవీర్యాయ రుద్రాయ శిష్ట
నాథాయ దుష్టవినాశాయ శూన్యప్రవృత్తాయ కర్మణే మృత్యవే వి

తే. రాట్ఛరీరాయ నిఖిలధర్మాయ [2]వాగ్విభూతయే నివృత్తాయ సత్పుణ్యభూరి
వర్చసేఽఖిలధర్మదేవాయ చాత్మనే నిరుద్ధాయ నిభృతాత్మనే నమోఽస్తు.

తే. సర్వసత్త్వాయ దేవాయ సన్నియామకాయ బహిరన్తరాత్మనే కారణాత్మ
నే సమస్తార్థలిఙ్గాయ [3]నిర్గుణాయ, వేధసే జితాత్మకసాధవే నమోఽస్తు.704

వ. అని మఱియుఁ బ్రద్యుమ్నుండవును నంతరాత్మవును సమస్తశేషకారణుండవును జాతుస్తోత్రరూపుండవును నంతకుండవును సర్వజ్ఞుండవును జ్ఞానక్రియారూపుం డవును నంతఃకరణవాసివియు నైననీకు నమస్కరింతు నని. 705

క. అనఘా దేవ భవత్పద, వనరుహసందర్శనేచ్ఛ నఖిలనమాకున్
విను వైష్ణవసత్కృతి మై, యొనయుభవద్దర్శనంబు నీవె మహాత్మా. 706

వ. అది యెట్టి దనిన. 707

క. అనఘ సకలేంద్రియగుణాం, జనమును భక్తప్రియంబు జలదశ్యామం
బును సౌందర్యసమగ్రము, ననుపమమును నిఖిలమంగళావహ మగుచున్. 708

వ. మఱియును. 709

1 ధర్మపాలాయ సద్గతిఫల' అ. ప్ర. 2 'భూతివర్చసే పితృదేవాయ వాగ్విభూతయే నివృత్తాయ వరహృషీకేంద్రియాత్మనే నిరుద్ధాయ నిభృతాత్మనే నమస్తే' వ్రా. ప్ర. 3 నిర్వికల్ప మేధసేహం కృతాత్మనే' వ్రా. ప్ర.

సీ. అళికులోపమలసదలకశోభిత మగు, నమృతాంశురేఖానిభాననమును
సమకర్ణదివ్యభూషాప్రభాకలితంబు, సుందరభ్రూనాసాసురుచిరంబు
సలలితకుందకుట్మల[1]సన్నిభద్విజ. పూరితస్నిగ్ధకపోలయుగము
పద్మపలాశశోభనలోచనంబును, మందస్మితాపాంగసుందరమును
తే. సస్మితాలోకసతతప్రసన్నముఖముఁ, గంబుసుందరరుచిరమంగళగళంబు
హారమణికుండలప్రభాపూరకలిత, చారుమృగరాజసన్నిభస్కంధయుతము. 710

వ. వెండియు శంఖచక్రగదాపద్మకలితాయతబాహుచతుష్టయంబును వైజయంతీ
వనమాలికాకౌస్తుభమణిశ్రీవిరాజితంబును నిత్యానపాయిని యయిన యిందిరా
సుందరీరత్నపరిస్పందంబునం దనరి తిరస్కృతనికషోపలం బైన వక్షస్స్థలంబును
నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసంబులం జంచలంబు లైన వళిత్రయరుచిరప్రకాశమాన
దళోదరంబును బూర్వవినిర్గతనిఖిలవిశ్వంబునుం బ్రవిష్టంబు సేయురీతి నొందు
సలిలావర్తసన్నిభగంభీరనాభివివరంబును బంకజకింజల్కవిభాసితదుకూలనిబద్ధ
కనకమేఖలాకలాపశోభితశ్యామపృథునితంబబింబంబును నీలకదళీస్తంభరుచిరోరు
యుగళంబును సమచారుజంఘంబును నిమ్నజానుయుగళంబును బద్మపత్త్ర
భాసురపాదద్వయంబును మదీయాంతరంగతమోనివారకనిర్మలచంద్రశకలసన్ని
భనఖంబును గిరీటకుండలగ్రైవేయహారకేయూరవలయముద్రికామణినూపు
రాదివివిధభూషణభూషితంబును నిరస్తసమస్తనతజనసాధ్వసంబును భక్తజన
మనోహరంబును సర్వమంగళాకారంబును నైన భగవద్దివ్యరూపంబు దాసజన
సన్మార్గప్రదర్శకుండ వైన నీవు నాకుం జూపి మమ్ముం గృతార్థులం జేయు మని
వెండియు నిట్లనియె. 711

సీ. ఆత్మకుం బరిశుద్ధి నర్థించువారికి, ధ్యేయమ నవు భవద్దివ్యమూర్తి
యంచితస్వర్గరాజ్యాభిషిక్తున కైన, సమధికస్పృహణీయతముఁడ వీవు
సద్భక్తియుతభక్తజనసులభుండవు, దుష్టాత్ములకుఁ గడు దుర్లభుండ
వాత్మదర్శనులకు నరయ గమ్యుండవు, నైన యర్థి విలసిల్లు దనఘచరిత
తే. యిట్టినిఖిలదురారాధ్యు నీశు నిన్ను, నెఱయ సుజనుల కైన వర్ణింప రాదు
వఱల నెవ్వఁడు పూజించువాఁడు విడువఁ, జాలునే పద్మదళనేత్ర సచ్చరిత్ర.

చ. ఎనసినభక్తియోగమున నే భవదీయపదాబ్జమూలము
న్ననయముఁ బొందువాఁడు చటులాగ్రహభీషణవీర్యశౌర్యత
ర్జనములచే ననూనగతి సర్వజగంబులు సంహరించున
య్యనుపముఁ డైనకాలునిభయంబును బొందఁడు దాను గావునన్. 713

తే. ఇట్టినీపాదమూలంబు లెవ్వఁడేనిఁ, బొంది ధన్యాత్ముఁ డౌ నట్టిపుణ్యుఁ డొందు
మనములోపలఁ గోరునే మఱచి యైన, నవ్యయానందగోవింద హరి ముకుంద.

1 నిభద్విజకంబు.

క. హరి నీభక్తులతోడను, నిరుపమగతిఁ జెలిమి సేయు నిమిషార్ధముతో
సరి గాదు మోక్ష మనినను, జిరశుభ మగుమర్త్యసుఖముఁ జెప్పఁగ నేలా. 715

క. దురితవినాశకపుణ్యం, కరుహా భవత్కీర్తితీర్థకణచయబాహ్యాం
తరసేకధూతకల్మష, పురుషులు ధరమీఁదఁ దీర్థభూతులు గారే. 716

వ. అట్టిభూతదయాసమేతులును రాగాదివిరహితచిత్తులును నార్జవాదిగుణయుక్తులును నయినభాగవతజనులసంగంబు మాకుం గలుగఁజేయు మిదియ మమ్మను గ్రహించుట యని వెండియు నిట్లనియె. 717

చ. సరసిజనాభ సత్పురుషసంగసమంచితభక్తియోగవి
స్ఫురణ ననుగ్రహింపఁబడి శుద్ధము నొందినవానిచిత్తము
స్థిరబహి[1]రంగముం గనుచు జెందదు భూరితమస్స్వరూపసం
సరణగుహాగతంబుఁ గనఁ జాలు భవన్మహనీయతత్త్వమున్. 718

వ. అది యెట్టి దనిన. 719

సీ. అరయంగ నేమిటియందు నీవిశ్వంబు, విదితమై యుండు నీవిశ్వమందు
నేది ప్రకాశించు నెప్పుడు నట్టిస్వ,యంజ్యోతి నిత్యంబు నవ్యయంబు
నాకాశమును బోలి యవికళవ్యాపక, మగునాత్మతత్త్వంబు నధికమహిమ
నమరుపరబ్రహ్మ మగు నని పల్కుచు, నిట్లనియె నవిక్రియుం డైనవాఁడు
తే. నెవ్వఁ డాతఁడు దనయందు నెప్పుడు నాత్మ,కార్యకరణసమర్థంబు గానిభేద
బుద్ధిజనకంబు నాఁ దగుభూరిమాయఁ, జేసి విశ్వంబు సత్యంబు గా సృజించె.
ఆ. మరల మరలఁ బెక్కుమారు లీవిశ్వంబు, జననవృద్ధివిలయసంగతులను
నందఁజేయుచుండు నట్టియీశ్వరుఁడవై, తనరునిన్ను నాత్మతత్త్వము గను.

వ. తెలియుదు మని వెండియు నిట్లనియె యోగపరాయణు లగువారు శ్రద్ధాసమన్వితులై క్రియాకలాపంబుల నంతఃకరణోపలక్షితం బయినభవదీయరూపంబు యజింతురు వారు వేదాగమతత్త్వజ్ఞానులు నీ వాద్యుఁడవును ననాదియు నద్వితీయుండవును మాయాశక్తియుక్తుండవు నై విలసిల్లుచుండుదు వట్టిమాయాశక్తి చేత. 722

సీ. చతురాత్మ సత్త్వరజస్తమోగుణములు, వరుస జనించెను వానివలన
మహదహంకారతన్మాత్రనభోమరు,దనలజలావనిమునిసుపర్వ
భూతగణాత్మకస్ఫురణ నీవిశ్వంబు, భిన్నరూపమున నుత్పన్న మయ్యె
దేవ యీగతి భవదీయమాయను జేసి, రూఢిఁ జతుర్విధరూప మైన
తే. పురము నాత్మాంశమునఁ జెందుపురుషుఁ డింద్రి
యములచే విషయసుఖము లనుభవించు
మహిని మధుమక్షికాకృతమధువుఁ బోలి

---

1 రర్థముం.

యతినిఁ బురవర్తి యగుజీవుఁ గడంప్రు మఱియు. 723

వ. ఇట్టిజగత్సర్జకుండ వైననీవు. 724

క. భూతగణంబులచేతను, భూతగణంబులను మేఘపుంజంబుల ని
ర్ధూతముగఁ జేయుననిలుని, భాతిని జరియింపఁ జేసి పౌరుష మొప్పన్. 725

తే. రూఢిఁ దత్తిక్రియాలబ్ధరూపుఁడవును, సుమహితస్ఫురదమితతేజుఁడవుఁ జండ
వేగుఁడవు నయి ఘనభుజావిపులమహిమ, విశ్వసంహారమూర్తిఁ గావింతు వీశ.

వ. అది యెట్లనిన. 727

క. ఇతికర్తవ్యవిచారక, మతిచేత ననూనముగఁ బ్రమత్తంబును సం
చితవిషయలాలసము నూర్జితలోభము నైనయట్టిసృష్టి గడంకన్. 728

తే. అప్రమత్తుండ వగుచుఁ బద్ధాతు నీవు మ్రింగుదువు చాలనాఁకట మేఁగుచుండి
నాలుకలు గ్రోయుభూరిపన్నగము వాతఁ, బడినయెలుకను భక్షించుపగిది ననఘ.

చ. అనిశము నస్మదీయగురుఁ డైననరోరుహసంభవుండు న
మ్మనువులు నాత్మసంశయము మాని భజించుచు నత్పదాబ్జముల్
మనమున నిల్పి యుష్మదవమానమహావ్యథఁ జెందునట్టిస
జ్జనుఁడు పరిత్యజించునె భుజంగమతల్పక భక్తకల్పకా. 730

క. కావున నాకును సూరిజ, నావళికిని సర్వసంశయంబులు వాసం
గానను బోవను దగుగతి, నీ వని వినుతించినట్టియా స్తవ మెలమిన్. 731

వ. రుద్రుండు ప్రచేతసుల కెఱింగించి వెండియు నిట్లనియెఁ బ్రచేతసులారా యిట్టి
యోగాదేశనామకంబై నయీస్తోత్రంబు [1]బహువారావృత్తిచేఁ బఠించి మనంబున
ధరియించి సమాహితచిత్తులై మీరందఱు నాదరంబున విశ్వాసయుక్తులును స్వధ
ర్మాచారవంతులును భగవదర్పితాశయులును నై జపియించుచు సర్వభూతావస్థి
తుండు నాత్మారాముండు నైననర్వేశ్వరుని [2]నుతించుచు ధ్యానంబు సేయుచుఁ
బూజించుచుండుఁడు తొల్లి యీస్తోత్రంబు భగవంతుం డైనపద్మసంభవుండు
(సిసృక్షు వగుచు) నాత్మజుల మైనమాకును (సృజియింప నిచ్ఛగించు)భృగ్వాదుల
కును నెఱింగించె నేము (నాభృగ్వాదులును) బ్రజాసర్గంబునందు బ్రహ్మచోదితు
లమై యీస్తోత్రంబునం జేసి విధ్వస్తసమస్తతమోగుణుల మై వివిధప్రజాసర్గంబు
గావించితిమి కావున నీస్తోత్రంబు నెల్లప్పుడు నేకాగ్రచిత్తుండును వాసుదేవపరాయ
ణుండు నై యెవ్వండు జపియించు వాఁడు వేగంబె శ్రేయస్సును బొంది తదీయ
జ్ఞానప్లవంబున వ్యసనార్ణవరూపం బయినసంసారంబును సుఖతరంబుగఁ దరియిం
చు నట్టిమదుపదిష్టం బయినయీహరిస్తవంబు నెవ్వండు చదువుచు దురారా
ధ్యుం డైనశ్రీహరిం బూజించు వాఁడు మదుక్తస్తోత్రగానసంతుష్టుండును శ్రేయ
స్సులకు నేకాశ్రయభూతుండును నగుశ్రీమన్నారాయణునివలన సమస్తాభీష్టం

1 'నాచార్యోపదేశంబునం బఠించి' వ్రా. ప్ర. 2 ధ్యానయుక్తంబుగాఁ బూజింపుఁడు.

బులం బొందు నెవ్వం డేని ప్రభాతంబున లేచి ప్రాంజలియు శ్రద్ధాసమన్వితుండు నై యీమంగళ స్తవరాజంబును వినును వినిపించును వాఁడు గర్మబంధ విముక్తుం డగు నని మఱియు ని ట్లనియె. 732

క. నరదేవతనయులారా, పురుషార్థశుండు పరమ పురుషుఁడు నగునీ శ్వాసుస్తోత్రము మీ కే, నెఱిఁగించితి మీరు మదిని నెడపనిభక్తిన్. 733

క. ఏకాగ్రచిత్తులును సుశ్లోకులు నై జపము సేయుచును ఘనతపముం గైకొని చేసిన మీకును, జేకుఱు మహితేప్సితార్థసిద్ధి గడంకన్. 734

క. అని యీగతి నుపదేశం, బొనరించి సదాశివుండు నోగి వారలచే తను బూజితుఁడై వారలు, గన నంతర్ధానుఁ డయ్యెఁ గౌతుక మొప్పన్. 735

వ. అంత. 736

తే. తివుట వారలు రుద్రోపదిష్ట మైన, యచ్యుత స్తవము జపించు చయుతసంఖ్య వత్సరము లుగ్రతపము సర్వారవారి, మధ్యమునఁ జేయుచున్న సమయమునందు.

—నారదుండు ప్రాచీనబర్హికి జ్ఞానమార్గమును దెలియఁజేయుట.—

వ. ఘనకర్మాసక్తచిత్తుం డై యున్న ప్రాచీనబర్హి కడకు నధ్యాత్మవేదియుం గృపాళువు నై ననారదుండు చనుదెంచి యారాజునకు జ్ఞానబోధంబు సేయుకొఱకు నతనితో ని ట్లనియె రాజా యీకర్మంబునం జేసి యెట్టిశ్రేయస్సు నభిలషించుచున్నవాఁడ వట్టియనిష్టనిరసనేష్టప్రాప్తికరంబు నయినశ్రేయం బీకర్మంబువలన లభింప దని నం బ్రాచీనబర్హి నారదున కి ట్లనియె. 738

సీ. అనఘ మునీంద్ర మహాభాగ నేను గర్మాపవిద్ధజ్ఞాని నగుచు మోక్ష మెఱుఁగంగ లే నైతి నిట్టినా కిప్పుడు, గడువిమలంబును గర్మబంధ నాశకంబును నగుజ్ఞానోపదేశంబు, గావింపు మతిద మూకార కూట ధర్మంబు లగు గేహతతులందుఁ జెంది జా,యాతనూజాతధనాదికములె

తే. భూరిపురుషార్థములుగాఁగ బుద్ధిఁదలఁచు,మతివిహీనుండు సంసారమార్గములను దగఁ బరిభ్రామ్యమాణుఁడై నోగిలి మోక్ష,పదమునొందంగఁజాలఁడు భవ్యచరిత.

క. అనవుడు నతనికి నతఁడును, ననఘా యీయధ్వరంబులందును గృప మాలినసీచే విశసింపం, జని కూలినపసుల వేలసంఖ్యలఁ గనుమా. 740

వ. కావునం బశువ్రాతంబులు ద్వదీయవైశసంబును స్మరించుచున్న వై లోహాయుం త్రమయశృంగంబులచేత నెప్పుడు నీవు పరలోకంబు నొందెద వప్పుడ నిన్ను హింసింతు మని భవదీయమృతికి నెదురుచూచు చున్న విట్టిసంకటంబు నొందం గలనీకు నిస్తారకం బయినయొక్క యితిహాసంబు గల దెఱింగింతు విను మని యి ట్లనియె. 741

—పురంజనోపాఖ్యానము.—

సీ. భూమీశ వినవయ్య పూర్వకాలమునఁ బు,రంజనుం డనునొక్కరాజు గలఁడు

సతనికి విజ్ఞాతుఁ డను పేరఁ దగినవి,జ్ఞాతచేష్టితుఁ డగుసఖుఁడు గలఁడు
నాపురంజనుఁడు పురాన్వేషి యై ధరా,చక్రంబు గలయంగ సంచరించి
తన కనురూప మై పెను పొందుపుర మొందు, వీక్షింపఁ జాలకవిమనుఁ డగుచు

తే. నేపురము లుర్విఁ జూడఁగనె నాపురములు
గామములఁ గోరుతనకు నకామములను
బొందుటకు వానిని ననర్హములు గఁ దనమ
నమునఁ దలఁచి యొకానొకనాఁ డతండు. 742

వ. చనుచున్నసమయంబున హిమవత్పర్వతదక్షిణసానువులందు. 743

సీ. వరనవద్వారకవాటగవాక్షతో,రణదేహళీగోపురముల నొప్పి
ప్రాకారయంత్రపరిఖాతోలీపరి,ఖాట్టాలకోపవనాళిఁ దనరి
సౌవర్ణరౌప్యాయసఘనశృంగంబుల, రమణీయవివిధగేహముల మించి
రథ్యాసభాచత్వరధ్వజక్రీడాయ, తనసుచైత్యాపణతతిఁ దనర్చి

తే. మరకతస్ఫటికవిదూరమణివినూత్న,మౌక్తికాయుతఖచితహర్మ్యములు గలిగి
విద్రుమద్రుమవేదుల వెలయునొక్క, పురముఁ గనె భోగవతి కెనఁబోలుదాని.

వ. ఇట్లు గనుంగొని యనంతరంబ ముంగటం బురబాహ్యాంతరంబున దివ్యద్రుమల
తాకుంజపుంజంబును ననునదద్విహంగమత్తమధుకరకులకోలాహలసంకులజలా
శయశోభితంబును హిమనిర్ఝరబిందుసందోహపరిస్పందితకందళితమందమలయ
మరుదుచ్చలితప్రవాళవిటపనళినీతటంబును శాంతిజనమనోరంజనాహ్వానబుద్ధిజ
నకకలహంసరాజకీరకోకిలాలాపవిరాజమానంబును మునివ్రతినానావిధవనమృగ
వారితబాధారహితంబును నైనపురబాహ్యోద్యానవనంబునందు యాదృచ్ఛికం
బుగ నేకైకశతనాయకం బైనయనుచరదశకంబును బంచమస్తకసర్పప్రతీ
హారుండును దోడ రాఁ జనుదెంచుచున్న భర్త్రన్వేషిణియుం గామరూపిణియు
నవోఢయు నగునయట్టి. 745

సీ. ఘనసమవిన్యస్తకర్ణకుండలరుచుల్, గండభాగంబుల నిండి పర్వఁ
దమ్మితేకులసిరిఁ దటమటింపఁగఁ జాలు,మెఱుఁగుఁగన్నులు దలఁ దిరిగి రాఁగ
జఘనసంకలితపిశంగనీవిద్యుతి, కనకకాంచీరుచిఁ గరము పెనుపఁ
జరణసరోజభాసురచలన్నూపుర,ఝుణఝుణధ్వని నర్మసరణిఁ జూప

తే. లలితయౌవనలక్ష్మీవిలాసభాసు, రోదయవ్యంజితప్రభాయుక్తపీన
సమనిరంతరకుచకుట్మలముల వ్రీడఁ, జెంది పయ్యెదఁ గప్పుబాలేందుముఖిని.

వ. మఱియును బాలయు సుదతియు గజగామినియు నయినయొక్కప్రమదోత్తమం
గాంచి. 747

క. తర మిడి ప్రేమోద్గత మై, మరువిందులకోమరు నగుబోమలు గలతరుణీ
సరసాపాంగవిలోకన,శరపరివిద్ధాంగుఁ డగుచు జనవిభుఁ డనియెన్. 748

క. ఎవ్వరిదానవు జనకుం, డెవ్వఁడు పే రేమి భృత్యు లీపదియొకరిం
డెవ్వరు సతు లెవ్వరు మఱి, యివ్వనమున నుండఁ గార్య మెద్ది మృగాక్షీ. 749

క. భవదీయపురస్సరుఁ డగు, పవనాశనుఁ డెవ్వఁ డతికృపామతి నాకుం
బివరింపు మనుచు వెండియు, ధవళేక్షణఁ జూచి ధరణిధవుఁ డిట్లనియెన్. 750

సీ. తరళాక్షి పతి యగుధర్ము నన్వేషింపఁ, జరియించుహ్రీ యనుసతివొ కాక
రుద్రు నన్వేషించురుద్రాణివో కాక, బ్రహ్మను వెదకుభారతివొ కాక
నారాయణుని భక్తిఁ గోరి యన్వేషించు, నిందిరవో కాక యెవ్వ రీవు
త్వత్పాదకామనత్వమునను సంప్రాప్త, సకలకాముం డగుసరసు నట్టి

తే. వాని వెదకెదు తరుణి భవత్కరాగ్ర, పద్మకోశం బు డెక్కడఁ బతిత మయ్యె
నాకు నెఱిఁగింపఁదగుదు వివేకచరిత, యని నృపాలుఁడు మఱియు నిట్లనియె సతికి.

క. కర మొప్పఁగ నీ విల భూ, చర వగుటను హ్రీవి శివవు శారదవును సా
గరకన్యవుఁ గాకుండుటఁ, దరుణి పొడగంటి నని పదంపడి పలికెన్. 752

సీ. మొనసి యగభ్రకర్ముఁడ నైననాచేత, నిపుడు పాలిత మైనయీపురంబు
సరసిజోదరునిభుజాపాలిశోభిత, లలిత మై కుంఠ మలంకరించు
నిందిరాసుందరిచందంబునను నీ వ, లంకరింపఁ గడంగుపంకజాక్షి
యది గాక తావకీనాపాంగరుచి మోహి, తాంతరంగుండ నైనట్టినన్ను

తే. మహితసవ్రీడభావసన్మందహాస, చాపవిభ్రమభూలతాప్రేరితుఁడుగఁ
జనరుభగవంతుఁ డగునట్టిమనసిజుండు, పడఁతి యుడుగక పీడింపఁ దొడఁగె నిపుడు.

వ. కావున. 754

చ. తరుణి సుతారలోచనయుతంబును మంజుసుధాసమానభా
సురమృదువాక్యయుక్తమును శోభితకోమలలంబమానసుం
దరచికురాభిరామము నుదారము నైనభవన్ముఖాబ్జముం
సురుచిరలీల నెత్తి ననుఁ జూడుము సిగ్గున వెంద నేటికిన్. 755

వ. అని యివ్విధంబున నధీరుండై పలుకుపురంజనుం జూచి యాప్రమదోత్తమ వీర మోహిత యై సస్మితానన యగుచు నానందంబు నొంది యిట్లనియె. 756

క. పురుషవర నాకు నీకును, గురువును నామమును గులముఁ గోరి యెఱుఁగ నీ
పురమున నుండుదుఁ గాకీ, పురమును నిర్మించినట్టిపురుషు నెఱుంగన్. 757

క. వీరలు నాసఖు లీలల, నారత్నము లార్యవినుత నాచెలు లీవ్
ధోరగ మే నిద్రింపఁగ, ధీరత మేల్కాంచి పురము ధృతిఁ బాలించున్. 758

వ. అని వెండియు నిట్లనియె. 759

సీ. మనుజనాయక నీవు మద్భాగ్యవశమున, నిటకు నేతెంచితి విపుడు నీకు
మంగళం బగునీవు మహితేంద్రియగ్రామ, భోగ్యంబు లగుకామపుంజములను
నర్థి సంపాదింతు వనఘాత్మ యీనవ, ద్వారప్రయుక్త మై తనరుపురము

¹నీవు నైకొని నేలు । నీకంటె దీనికి, నధిపుఁ డన్యుండు లేఁ । డనఘ యిందు
తే. మదుపనీతము లైన కా । మములననుభ, ²వింపఁగా సమాంశత మధి । ష్ఠింపు మెలమిఁ
గోరినీకంటెఁ బ్రియులు నె । వ్వారునాకు, నరసిచూడంగమనుజేంద్ర । యదియుఁగాక.

వ. మఱియు రతిజ్ఞానవిహీనుండు నకోవిదుండు నిహాపరచింతాశూన్యుండుఁ బశుప్రాయుండుఁ ద్వాన్యుండునైనవాని నెవ్వని నరయింతు గృహస్థాశ్రమమందు ధర్మార్థకామమోక్షప్రజానందంబులును యశంబును ³యతివేద్యంబులు గానిరజస్తమోవిహీనపుణ్యలోకంబులును గలుగుఁ బితృదేవర్షిమర్త్యభూపగణంబులకుం దనకు నీలోకంబున గృహస్థాశ్రమంబు సర్వక్షేమార్థం బయినయాశ్రమం బంత్రు గాపున నదాన్యుండవు వీరవిఖ్యాతుండవుఁ బ్రియదర్శనుండవు స్వయంప్రాప్తుండవు నయి భోగిభోగసస్పృశభుజాదండంబులచే నొప్పుభవాదృశుం దగిలి మాదృశయగుకన్య నరియింప కుండునే యని వెండియు. 761

క. కరుణారసపరిపూర్ణ, స్ఫురితస్మితరుచివిలోక । పుంజముచేతం
గర మర్థి దీనజనభయ, హరణుఁడ వై సంచరింపు । మఖిలజగములన్. 762

క. అని యీగతిఁ బలికినయా, ననజాక్షిఁ బురంజనుండు । వరియించి ముదం
బున నన్యోన్యము మైత్రిం, బసయుచుఁ దత్పురము సొచ్చి । ధన్యుం డగుచున్.

చ. శతసమకాల మప్పురి నజస్రము భూరిసమ స్తసౌఖ్యసం
గతులఁ దనర్చి వందిజన । గాయకసద్వినుతోరుగానమో
దితమతి నొప్పి సుందరస । తీజనసేవితుఁ డై నృపాలకో
చితలలితస్థలంబుల న । సించుచుఁ గ్రీడలు సల్పుచుండఁగన్. 764

క. నరనాథుఁడు లోకభయం.కరగతి వర్తించు గ్రీష్మ । కాలము గోఁపం
దరళలహరీ⁴మనోహర, వర హ్రదినిసలిలమందు । వసియించెఁ దగన్. 765

వ. ఇట్లు వసియించి కతిపయదినంబు లపగుసమయంబున. 766

సీ. అవనీశ్వరోత్తమ । యప్పురంబున నాల్గు, వంకల నున్నగ । వనఁకులు వినుము
తూర్పుదిక్కునను నై । దును దక్షిణోత్తరం, బుల రెండుఁ బశ్చిమం । బునను రెండుఁ
గాఁగ నాఁశొమ్మిది । గవఁకుల నుపరిది, క్కున నేఁడుఁ గ్రిందిది । క్కునను రెండు
నయి యుండు మఱి వాని । యందుఁ బృథగ్విధ, విషయగత్యర్థ మై । వెలయునీశ్వ
తే. రుం డొకం డరయఁ గలండు । రూఢిఁ దత్పు, రంబుఁబాలించునట్టిపు । రంజనుండు
నాపురద్వారనవకంబు । నందులోన, నర్థిఁ బ్రాగ్ద్వారపంచక । మందు వరుస. 767

వ. ఖద్యోతయు నావిర్ముఖియు ననునామంబులు గలద్వారయుగంబున ద్యుమత్సఖుం డై విభ్రాజితాఖ్యజనపదంబును బొందు వెండియు నళినియు నాళినియు

1 నందును వసియించి యనుదినంబును మన్మ, నోభీష్టనిరత మైఁ బ్రాభవమున; నందు నాచెలులచే నభిమతకామముల్, నెమ్మి నరిందమ నీకుఁ గూర్తు. 2 వించుచును సమశత. 3 హృద్యంబులు గాని. 4 యుతమనో, హరశీతలసలిలహ్రదమునందు వసించెన్.

ననుపేళ్లు గలవాకిళ్లు రెంటియందు నవధూతసఖుం డై సౌరభరూపంబు లయిన విషయంబులం బొందు మఱియు ముఖ్యానామకం బైన ప్రధాన ప్రాగ్ద్వారంబున రసజ్ఞవిపణాన్వితుం డై యాపణబహూదనంబు లనువిషయంబుల నొందుఁ బితృహూనామకం బయినదక్షిణద్వారంబున శ్రుతధరాన్వితుం డై దక్షిణపాంచాలం బనురాష్ట్రంబు నొందు దేవహూనామకం బయినయుత్తరపువాకిట శ్రుతధరాన్వితుం డై యుత్తరపాంచాలం బనురాష్ట్రంబు నొందు వెండియుం బడమటివాకిళ్లు రెంటియందు నాసురీనామకం బైనవాకిట దుర్మదసమేతుం డై గ్రామకనామకం బైనవిషయంబును నిరృతినామకం బయినవాకిటియందు లుబ్ధకయుక్తుం డై వైశసం బనువిషయంబు నొందు చుండు వెండియుం బురంజనుం డప్పురంబునం బౌరజనంబులందు నిర్వాగ్వ్యశస్కరు లన నిద్ద ఱంధులు గలరు వారలచేత గమనకరణంబు లనుక్రియల నొందుచు నంతఃపురగతుం డగునప్పుడు విషూచీసమన్వితుం డై జాయాత్మజోద్భవంబు లైనమోహప్రసాదహర్షంబుల నొందు చుండు నవ్విధంబునం గర్మాసక్తుండుఁ గామాత్మకుండు నై బుద్ధి యను మహిషిచేత వంచితుం డయ్యె నక్కామినియు. 768

సీ. పానంబు సేసినఁ § దానుఁ బానముసేయుఁ, గుడిచినఁ దానును§గుడుచు మఱియు
భక్షింపఁ దానును § భక్షించు నడచిన, నడచును నవ్విన § నవ్వు నేడ్వ
నేడుచుఁ బాడినఁ § బాడు విన్నను వినుఁ, జూచినఁ జూచుఁ గూ§ర్చున్న నుండు
దుఃఖింప దీనుఁ డై § దుఃఖించు నిలిచిన, నిలుచు నిద్రింపంగ § నిద్ర వోవు

తే. ముట్టినను ముట్టు మూర్కొన్న § మూరుకొనును
బలుకఁ బలుకును బవళింపఁ § బవ్వళించు
హర్షమును బొంద నాత్మను § హర్ష మొందు
మోదమును బొంద దానును § మోద మందు. 769

వ. ఇవ్విధంబున నతండు మహిషీవిప్రలబ్ధుండును వంచితస్వభావుండును నై పారవశ్యంబునం జేసి యజ్ఞుండును నితరేచ్ఛావిరహితుండును నై క్రీడామృగంబుచాడ్పున వర్తించుచు నాపురంబునఁ గాఁపురం బుండఁ గొన్నిదినంబుల కాపురంజనుండు ధనుర్ధరుం డై. 770

సీ. పంచాశ్వయుక్తంబు § పంచబంధనముఁ జక్రద్వితయమును యు§గద్వయంబు
నాశువేగంబు నే§కాక్షంబు కూబరద్వయముఁ [1]బతాకాత్రి§తయయుతంబు
నేకప్రగ్రహమును § నేకసారథికంబు, సప్తవరూథంబు § స్వర్ణభూష
మును బంచవిక్రమ§మును నేకనీడంబుఁ, బ్రకటపంచప్రహా§రణము నయిన

తే. రథము కాంచనరచితవ§ర్మము ధరించి, విలసదక్షయతూణీర§కలితుఁ డగుచుఁ
గడఁక దీపింప నెక్కి యే§కాదశప్రసంఖ్యసేనాసమేతుఁ డై § సరభసము గ.

---

1. ‘ద్రితయపతాకయుతము’ వ్రా. ప్ర.

వ. పురంబు వెడలి పంచప్రస్థం బనువనంబునకుం జని యందు విడువ రానిమహిషిని విడిచి మృగయాసక్తుం డై తృప్తుం డగుచు ధనుర్బాణంబులు ధరియించి సంచరించుచు నాసురవర్తనంబునం దగిలి ఘోరాత్ముండు నదయుండు నై నిశాతసాయకంబులచేత నమ్మృగవ్రాతంబులం బరిమార్చె రాజులకు మృగయావినోదంబు విహితానుష్ఠానం బగుచుండ నాసురవృత్తి యెట్లయ్యె నని యంటివేని నిది రాగప్రాప్తం బగుటను విహితంబు [1]గాదు వినుము శ్రాద్ధాదులందే ప్రఖ్యాతశ్రాద్ధదివసంబులయందే రాజైనవాఁడే మేధ్యంబు లయినపశువులనే వనంబునందే యథోపయుక్తంబుగానే వధియింపం జను ననునియమమాత్రంబు గలదు గావున జ్ఞాని యైనవిద్వాంసుండు యాచరింపండుగాక యాచరించినం గర్మానుష్ఠానజనితం బయినజ్ఞానంబునం జేసి యందుఁ బొరయం డట్లు గాక నియమోల్లంఘనంబునం గర్మాచరణుం డగువాఁ డభిమానంబు నొంది కర్మబద్ధుం డై గుణప్రవాహపతితుండును నష్టప్రజ్ఞుండును నై యధోగతిం గూలు నిట్లగుటం జేసి సాధుజనులకు సర్వప్రకారంబుల నాసురవృత్తి మానం దగు నని వెండియు నిట్లనియె నంతం బురంజనుం డవ్వనంబున. 772

క. వరచిత్రపక్షసునిశిత,శరములచే శశ వరాహ § చమరీ రురు కా
సర గవయ శల్య హరిణీ, కరి హరి వృక పుండరీక § కపి ఖడ్గములన్. 773

వ. వధియించి మఱియును. 774

సీ. వరుస మేధ్యామేధ్య§వనమృగంబుల[2]ఘృణ, నన దుస్సహక్రీడ § సంహరించి
శ్రమయుక్తుఁ డై వేఁట § చాలించి మరలి మం,దిరమున కర్థి నే§తెంచి యందు
సముచితస్నానభో§జనకృత్యములు దీర్చి, యతివిశ్రమమున శ§యానుఁ డగుచుఁ
బరిమళమిళితధూ§పవ్రాతవాసిత,సర్వాంగుఁ డగుచు స్ర§క్చందనములు

తే. వివిధభూషణచేలముల్ § వెలయఁ దాల్చి
తనమనోహారియందుఁ జి§త్తంబు వెట్టి
తుష్టుఁడును హృష్టుఁడున్ మఱి § దృప్తుఁ డై య
నన్యజాకృష్టచిత్తుండు § నై రతిప్ర
సంగకౌతుక మాత్మను § దొంగలింప. 775

వ. అంత స్వకీయప్రాణవల్లభ యగుమహిషియందు మనంబు నునిచిన నావరారోహయు గృహమేధినియు నయినగృహిణిం గానక విమనస్కుం డై నిజాంతఃపురకామినులం గనుంగొని యి ట్లనియె. 776

క. రామాజనసంఘములా,రా మానవతీలలామ § రామామణి నా
రామకృప వడసి మెలఁగుదు, రా మానుగఁ గుశలమా ప§రామర్శింపన్. 777

ఉ. సారవివేకలార గృహ§సంపద [3]లీయెడఁ బూర్వరీతిచే

---

1 'గాదయినను బ్రఖ్యాతతీర్థదివసంబులయందే' వ్రా. ప్ర. 2. గృపాజనదుస్సహ. 3 లందుఁ బురాతనక్రియన్

నారయఁ గా రుచింపవు గృహస్థునకుం గృహమందు మాత గా
నీ రమణానుకూలరమణీమణి యై తన చారుభార్య గా
నీ రుచి నొందకున్నఁ గన నేర్చునె తద్గృహమేధి సౌఖ్యముల్. 778

వ. అదియునుం గాక. 779

క. పొగడొందుజనని గానీ, తగవున వర్తించునట్టిదయితయు గానీ
తగ నుండనిగృహమున నుం, టగుఁ జక్రవిహీనరథమునం దుం టరయన్.

వ. కావున. 781

చ. తలకొని నాకుఁ దాను సుపథంబునఁ బ్రజ్ఞ జనింపఁ జేసి సం
చలదురుదుర్భరవ్యసనసాగరమగ్నుఁడ నైననన్ను ని
శ్చలమతి నుద్ధరించి యనిశంబును మత్ప్రియ యైనభార్య నే
వలనఁ జరించుచున్న దని వారణ నా కెఱిఁగింపఁగే దయన్. 782

క. అనవుడు విని యక్కాంతలు, జనపతి కి ట్లనిరి రాజసత్తమ యిదిగోఁ
దనకొం గైనను బఱపక, నొనరింపక నేలఁ బొరలుచున్నది వగలన్. 783

తే. ఏమికతమున నున్నదో యెఱుఁగ మేము, నీవు సూడు మటన్న నాభూవరుండు
నేలఁబడి పొరలెడుభార్యఁ బోలఁజూచి, మనములో దుఃఖతాపంబు మల్లడింప.

వ. అంత. 785

ఆ. జలజనేత్ర ప్రణయసంజాతరోషభా, వమున నయినయట్టివక్రదృష్టి
జనవిభుండు సూచి యనునయకోవిదుఁ, డగుచు నప్పయోరుహాక్షిఁ జేరి. 786

క. పొలఁతుకఁ దనయుత్సంగం, బుల నిడి తత్పాదయుగళమును నంటుచు మం
జులమృదుభాషణముల నా, లలనామణిఁ జూచి పలికె లాలన మొప్పన్. 787

చ. రమణిరో భృత్యులందు నపరాధము గల్గిన నాయకుల్ స్వప
క్షముఁ దలపోసి యుగ్రతరశాసనముం దెగి చేయ రట్లు గా
క మనములోనికిన్కఁ దమకంబున నాజ్ఞ యొనర్చి రేని ని
క్కముగ ననుగ్రహించుటయ కాక తలంపఁగ నాజ్ఞ సేయుటే. 788

క. కమలానన బాంధవకృ, త్యముఁ దలఁపక రోషచిత్తుఁ డగుకుటిలాత్ముఁ
సమదామర్షుఁడు నీతి, క్రమరహితుఁడు నైనబాలుఁ గా నెన్నఁ దగున్. 789

వ. అని వెండియు ని ట్లనియె సుదతీ హృదయేశ్వరి వైననీవు. 790

మ. సరసోదారసుధారసోపమవచశ్చాతుర్యసౌభాగ్య మై
హరినీలోపమకోమలాలకయుతం బై విభ్రమభ్రూలతా
పరిజుష్టస్మితసద్విలోకనము నై భాసిల్లుయుష్మన్ముఖాం
బురుహంబుం భవదీయదాసునకుఁ బూఁబోఁడీ కృపం జూపవే. 791

క. విను వీరపత్ని నీయెడ, ననయంబును బ్రాహ్మణులును హరిభక్తులుఁ ద

క్కనునితరు లెగ్గు సేసిన, వనితా శిక్షింతు నెంతవారల నయినన్. 792

క. ఈముల్లోకములందును, నామనమున రోష మొదవిన నభయరహితుం
డై మదిలోఁ బరితోషము,తో మెలఁగెడువానిఁ గానఁ దోయజనేత్రా. 793

సీ. ఇందీవరేక్షణ యిందుఁ గ్రోధమునకు భవదీయ,తిలకవిరహితము మలినయుతము
హర్షశూన్యంబు మఱనోప్రకాశకమునై, యత్యమర్షయుతంబునయినముఖము
గళితాశ్రుబిందుసంకలితసంచితశోభ,మానపీనస్తనమండలమును
రమణీయతాంబూలరాగవిహీనమై,నట్టిసుపక్వబింబాధరంబు

తే. గాఁగ నిట్లుంట కిపు డేమికతమునాకు, నర్థి నెఱిఁగింపవే మృగవ్యసనమంది
యబల నీ కెఱిఁగింపక యరిగినట్టి,తప్పు సైరించి కావంగఁ దగుదు నేను.

క. వనితాజనపరవశుఁ డై, మనసిజశరబాధ్యమానమానసుఁ డగువా
నిని దగఁ గర్తవ్యార్థము,లను భజియింపక సొలంగులలనలు గలరే. 795

వ. అనుచుం దదీయవిభ్రమవశంగతుం డై పలికిన విని. 796

క. కంజాతపత్త్రనేత్ర పు,రంజనుదెస రోష ముడిగి రమణీయశ్రీ
మంజులమృదూక్తుల మనము, రంజించుచుఁ బలికె సదనురాగ మెలర్పన్.

వ. అంత. 798

సీ. అమ్మహాదేవి నెయ్యంబున మంగళ,స్నాత యై మృదులవస్త్రంబు గట్టి
స్రక్చందనాదిభూషణములు ధరియించి, కమనీయమోహనాకార యగుచుఁ
బతికడ నిలిచిన నతఁడు సంతుష్టాంత,రంగుఁ డై యభ్యంతరమున నుండి
యన్యోన్యసరసగాఢాలింగనంబులు, గావించి గోప్యవాక్యములచేత

తే. నతఁడు ప్రమదాపరిగ్రహవ్యసనమునను
గడఁక నపకృష్టఘనవివేకంబు గలిగి
పగలు రే యని ప్రొద్దు లేర్పఱుప రాక
యొనసి యాయుర్వ్యయంబు దా నెఱుఁగఁ డయ్యె. 799

వ. మఱియు నతం డున్నద్ధమదుండును మహామనుండును సర్వాశయ్యాశయానుం
డును మహిషీభుజోపధానుండును నై యజ్ఞానాభిభూతుం డగుటం జేసి స్వరూప
భూతపరమపురుషార్థంబు నెఱుంగక నిజమహిషియె పరమపురుషార్థంబు గాఁ
దలంచుచు రమించుచుం గామకశ్మలచిత్తుం డైన నతనికి నవయౌవనం బైన
కాలంబు క్షణార్ధంబునుంబోలె గతం బయ్యె నంత. 800

క. విశదయశోజలనిధి యా,శశిముఖి యగుభార్యవలన సమ్మతి నేకా
దశశతపుత్త్రుల రణక,ర్కశదేహులఁ గాంచి కౌతుకంబున మఱియున్. 801

క. గురుశీలౌదార్యగుణో,త్తరలను సల్లలితగుణకదంబలఁ బ్రియలన్
వరకులపావనల దశో,త్తరశతదుహితలను గాంచెఁ దత్పతివలనన్. 802

వ. ఇట్లు పుత్త్రపుత్త్రికాజనంబులం గని యున్నంత. 803

క. విను మాతనియాయువులో, నను నర్ధం బరిగె నంత నరపతికులవ
ర్ధను లగుసుతులకుఁ బరిణయ, మొనరించెఁ సదృశ లయినయువిదలతోడన్.

క. నరనాథుఁ డాఁడుబిడ్డల, వరరూపవయోవిలాసవైభవములచేఁ
బరఁగిననిజతనయసదృశ, వరులకు సంప్రీతితో వివాహము చేసెన్. 805

వ. అట్లు వివాహంబులు గావించి యున్నసమయంబున. 806

క. విను తత్సుతు లొక్కొకనికి, ననయముఁ బాంచాలదేశమందులఁ బౌరం
జనకులవర్ధను లగుచుఁ, జనియించిరి నూర్వురేసి శౌర్యబలాఢ్యుల్. 807

ఆ. అనఘ యట్టిరిక్థహారులు గేహకో, శానుజీవయుతులు నయినయట్టి
నందనాదులందుఁ జెందినమమత ని, బద్ధుఁ డయ్యె నంతఁ బార్థివుండు. 808

చ. తిర మగునిష్ఠతో నతఁడు దీక్షితుఁ డై పశుమారకంబు లు
న్నరిది భయంకరంబులును నైనమఖంబులఁ బెక్కు సేసి యా
దరమున నీవునుంబలెను దత్తదనూనఫలాప్తికాముఁ డై
సురపితృభూతసంఘము ననసూయఁ దనర్ప భజించె భూవరా. 809

వ. ఇట్లాత్మహితంబు లైనకర్మంబులయం దనవహితుండును గుటుంబాసక్తమానసుండును నై యున్నయతనికి విరోధి యై ప్రియాంగనాజనంబులకు నప్రియం (బగుకాలంబు సంభవించినం) జండవేగవిఖ్యాతుం డనుగంధర్వాధీశుండు షష్ట్యుత్తరశతత్రయసంఖ్యాకు లైనగంధర్వులును నందఱు గంధర్వీజనంబులును (సితాసితవర్ణంబులు గలిగి మిథునీభూతు లగుచు) ననుగమింపం జనుదెంచి (స్వపరిభ్రమణంబుచేతనే సర్వకామంబుల నిర్మితం బగు) నాపురంబు నిరోధించిన నప్పుడాచండవేగానుచరు లైనగంధర్వు లాపురంజనుపురంబు [1]వ్యాకులత్వంబు నొందించుచు నపహరింప నుపక్రమించుసమయంబునఁ బురంజనపురాధ్యక్షుం డై నప్రజాగరుం డనువాఁడు వింశత్యుత్తరసప్తశతంబు లైనగంధర్వగంధర్వీజనంబుల నివారించి బలవంతుం డై సంవత్సరశతంబు యుద్ధంబు గావించి యొక్కరుం డయ్యు నప్పెక్కండ్రతో నిట్లు పోరి క్షీణుం డై నం బురంజనుండు దాన నిలిచి తత్పురంబున నల్పసుఖంబు లనుభవించుచుఁ బాంచాలదేశంబులందు నిజపార్షదులచేత నానీతంబు లైనపదార్థంబుల నొందుచుం గామినీజనసమేతుం డై భయపర్యాలోచనంబు సేయ నేరక రాష్ట్రపురబాంధవసమేతుం డై యార్తి నొంది చింతాక్రాంతుం డై యుండె నంత. 810

క. అనయంబుఁ గాలపుత్త్రిక, యనునొకకామిని వరేచ్ఛ నఖిలజగంబుం
దనయంతఁ గలయఁ దిరుగుచుఁ, జని చని యొకనాఁడు రాజసత్తమ వింటే.

సీ. అనఘాత్మ రాజర్షి యైనయయాతికు, మారకుం డయినట్టి పూరుచేత
వరియింపఁగాఁ బడి వల నొప్ప నతనికి, వర మిచ్చి దౌర్భాగ్యవశత నొంది

1. 'ఁ బర్యాయంబున విశీర్ణత్వంబు నొందిం' వ్రా. ప్ర.

ప్రఖ్యాతి గనుట దుర్భగ యనుపేరను, బరఁగునకాంత నేపురుషవరుఁడు
వరియింపఁడయ్యె నాతరుణియు నొకనాఁడు, గరమొప్ప బ్రహ్మలోకముననుండి

తే. వసుధ కేతెంచి విను బృహద్వ్రతుఁడ వయిన
నన్ను వరియింపఁ గోరి మనమునఁ గామ
శరవిమోహిత యై వేఁడఁ గరము నేను
సమ్మతింపక యున్న గోపమున నలిగి. 812

వ. ఇట్లను మునీంద్రా మదీయాశావిముఖుండ వైననీకు నేకత్రావస్థానంబు లేక యుండుం గాక యని శపించి విహతసంకల్ప యై మదుపదేశంబునం జని యవనేశ్వరుండును భయనామకుండును నయిననానిం గదిసి యిట్లనియె. 813

క. అననీపతి భయనామక. యవనకులాధీశ్వరుండ వగుదునిను బతిఁ గాఁ
దవిలి వరింపఁగ వచ్చితి, సవినయముగ వినుము భూతసంకల్పమునన్. 814

వ. కలుగు మత్కామితంబు వృథ గాదు లోకంబున వేదంబులందు దేయగ్రాహ్యరూపంబై నవస్తువు యాచ్యమానం బగు చుండ నెవ్వండేఁ డెవ్వం డిందు దీయమానం బగు చుండం గోరం డట్టివీర లిద్దఱును జడస్వభావు లని సత్పురుషులు శోకంబు నొందుదురు గావున నిన్ను భజియించు చున్ననన్నుం గరుణార్ద్రచిత్తుండ వై భరియింపు మిట్టిమార్తానుకంపయుఁ బురుషధర్మం బని పలికిన నక్కాలపుత్రిక వచనంబులు విని యవనేశ్వరుండు దేవగుహ్యచికీర్షు వగుదానిం గనుంగొని మందస్మితవదనుం డగుచు ని ట్లనియె. 815

క. విను తరుణి యాచ్యమానం, బనఁ దగునీలోకమందు నత్యశుభవు స
జ్జనముల కసమ్మతవు నగు,నిను నభినందింప కుండ్రు నెఱి నెవ్వారున్. 816

వ. కావున నేను జ్ఞానదృష్టిం జేసి నీకుం బతినిరూపణంబు సేసెద నది యెట్లనిన మదీయసేనాసాహాయ్యంబు వడసి ప్రజానాశం బొనరించునట్టినీ వవ్యక్తగతి వై కర్మనిర్మితం బైనలోకంబు ననుభవింపు మీాప్రజ్వారుం డనువాఁడు నాకు సహోదరుండు నీవు మదీయభగినివి మీా రిద్దఱుం గూడి యీాలోకంబునందు నవ్యక్తుండును భీమసైనికుండును నై యేను వర్తింతు ననిన నాభయనామకుం డయినయవనేశ్వరునిదిష్టకారు లై నసైనికులు ప్రజ్వారకాలకన్యాయుక్తు లై భూమండలంబెల్లఁ దిరుగుచు నొక్కనాఁ డతివేగంబున భూమభోగాఢ్యంబును జరత్పన్నగపాలితంబును నయినపురంజనుపురంబు నావరించి యున్నంత స్వాభిభూతుం డయిన పురుషునకు నిస్సారత్వంబు గలిగించునట్టికాలకన్యక బలాత్కారంబున నాపురంజనుపురంబు ననుభవించె నట్లు కాలకన్యకోపభుజ్యమానం బైనపురంబు సర్వద్వారంబులందును సర్వతోధికంబు గా నయ్యవనులు ప్రవేశించి తత్పురంబు సమస్తంబును బీడింప నిట్లు పురంబు ప్రపీడ్యమానం బగు చుండ నభిమాని యైనపురంజనుండు. 817

సీ. అనఘ యెంతయు మమతాకులచిత్తుఁ డై, బహువిధభూరితాపములఁ బొందె
ఘనకుటుంబియుఁ గాలకన్యోపగూఢుండు, నష్టసంపదుఁడు వినష్టమతియు
విషయాత్మకుండును వినిహతైశ్వర్యుండు, గృపణుండు సాలనకించనుండు
నగుపురంజనుఁడు శోకావిలభావుఁ డై, గంధర్వయవనసంఘములచేత
తే. నోజ సెడి వికలత నొందుచున్న జపురముఁ
దవిలి ప్రతికూలురును సనాదరణయుతులు
నయినపుత్త్రుల బౌత్త్రుల ననుచరులను
సచివపౌరోహితుల నిజసతిని జూచి. 818

వ. మఱియుం గాలకన్యాగ్రస్తుం డయినతన్నును నరిదూషితంబు లైనపాంచాలబలంబులనుం జూచి యపారచింత నొంది తత్ప్రతీకారంబు సేయ నేఱుంగక కాలకన్యాపహృతవీర్యంబు లయినం గామంబుల నభిలషించుచు దీనుండును విగతాత్మగతికుండును స్నేహంబునం జేసి పుత్త్రదారోపలాలనపరుండును నై కాలకన్యోపమర్దితంబును గంధర్వయవనాక్రాంతంబును నైనపురంబు విడువ నిచ్ఛ లేకయు విడువ నుపక్రమించె నప్పుడు. 819

క. అనఘా భయనామాగ్రజుఁ, డనఁ గల ప్రజ్వారుఁ డపుడ యరుదెంచి పురంబును సకలంబును భయనామునికిం బ్రీతి గ దహించె మునుకొని యంతన్. 820

వ. అట్లు పురంబు దహ్యమానం బగుచుండఁ బౌరభృత్యవర్గాదిసమన్వితుండును గాటుంబికుండును బుత్రాదిసమన్వితుండును యవనోపరుద్ధాలయుండును గాలకన్యాగ్రస్తుండును నయినపురంజనుం డప్పురంబునందుఁ బ్రజ్వారసంస్పృష్టుం డై యనుతాపంబు నొంది తత్పురిపాలనంబునందు సమర్థుండు గాక పురుకృచ్ఛ్రగువేపథుం డయి యుండుండ నశక్తుం డయ్యె నంత. 821

క. దవశిఖయుతతరుకోటర, నివసితపన్నగము పగిది నిజపురి వెడలం దివురుచు నతఁడు శిథిలడవ, యప్పుడును గంధర్వగణవిహతశౌర్యుండున్. 822

సీ. అయిచాల ఘురఘురమనుశబ్ద మడరంగ, మనమునఁ జింతానిమగ్నుఁ డగుచుఁ
గొడుకులఁ గోడండ్రఁ గూఁతుల నల్లుర, మనుమల నాప్తుల ననుచరాళి
ననయంబు నల్పమాత్రావశిష్టం బైన, గృహకోశనివహపరిచ్ఛదముల
మసలునహంకారమమకారములఁ జేసి, మతిహీనుఁ డగుచు నెమ్మనములోనఁ
తే. గడఁకఁ దలఁచుచు విప్రయోగమునఁ దాను, గటకటా యిట్లునరలోకగతుఁడ నైన
యిట్టిభార్య యనాథ యైయీకుమార, వరుల నేరీతిఁ బోషించునో యరసి యనుచు. 823

వ. మఱియు ని ట్లని తలంచు. 824

సీ. పడఁతి నేమును భుజింపక భుజింపదు నేను, నిద్రపోవక మఱి నిద్రపోదు
నేను నీళ్లాడక నీళ్లాడ నొల్లదు, పదరి యేఁ గోపింప భయము నొందు
భర్జించినను మాఱు పలుకక వా యోదు, బుద్ధిహీనుఁడ నైన బుద్ధి సెప్పు

లలి మీఱ నిట్టికళత్రంబుతో నేను, గడఁగి దేహాంతరగతుఁడ నైన

తే. ననయమును దాను బుత్రిణి యగుటఁ జేసి
యాత్మశోచిని యగుచు గృహస్థధర్మ
మాచరించుచు నుండునో యనుగమనము
సేయునో యని మనమునఁ జింత నొంది. 825

క. తనపుత్త్రులుఁ దత్తనయులు, ననయముఁ దాఁ జనినయెడ నిరాశ్రయు లగుచున్
వననిధిమధ్యంబున నవి,సినకలముంబోలె నెట్లు జీవించెదరో. 826

క. అని యివ్విధమునఁ గృపణుని, యనువున ఘనదుఃఖవిహ్వలావస్థుం డ
య్యును దుఃఖించుపురంజను, ననయముఁ గొనిపోవ నిశ్చితాత్ముం డగుచున్.

క. చనుదెంచెను భయనాముం, డనునాఁ డప్పుడు పురంజనాఖ్యుఁడు పెలుచన్
వినుతాత్మ పశువుభంగిని, మనము గలఁగ యవనీయమానుం డయ్యెన్. 828

వ. అనుచరవర్గంబు భృశాతురులును దుఃఖితులు నై వెనుచనుచుండ నుపరుద్ధం బగుభుజంగమం బప్పురంబు నెపుడు నాసె నప్పు డప్పురంబు పురంజనుం బాసి విశీర్ణంబై ప్రకృతిం బొందె బలవంతుం డయిన యవనునిచేత బలాత్కారంబున వికృష్యమాణుం డైనపురంజనుండు తమఃపిహితుం డై పూర్వసుహృత్తగు సఖు నీశ్వరు నెఱుంగకుండె నంతం బరలోకగతుం డైనపురంజనుం గదిసి పూర్వంబున నదయుం డైనయతనిచేత హింసింపం బడినయజ్ఞపశువులు క్రోధోద్రేకంబునఁ గుఠారంబుల నతని నఱకె నివ్విధంబునఁ బ్రమదాసంగదోషదూషితుండును నపారతమోనిమగ్నుండును నష్టజ్ఞానుండును నయి పురంజనుం డనేకకాలంబు పరలోకంబున నార్తి ననుభవించి తద్భార్య యైనప్రమదోత్తమం జిత్తంబున నశ్రాంతంబును దలంచుచుండం దదీయసంస్మరణంబునం జేసి తరువాతిజన్మంబున విదర్భరాజగృహంబునం బ్రమదోత్తమ యై జన్మించె నంత.

సీ. అవనీశ వీర్యపణాత్త యైనట్టివై,దర్భిని మలయకేతనుఁ డనంగఁ
బరపురంజయుఁ డైనపాండ్యభూమీశుండు, దారుణసంగరస్థలమునందు
శక్తి ననేకరాజన్యుల నిర్జించి, పరిణయం బయ్యె నాగురుభుజుండు
నావిదర్భాత్మజయం దసితేక్షణ, యైనకూఁతును ద్రవిడాధినాథు

తే. లైనకొడుకుల నేడ్వుర నర్థిఁ గనియె, వారలకు నెల్ల నొక్కొక్కవరుస నర్బ
దార్బుదసుతులు సంజాతు లైరి యతని,సుత ధృతవ్రత నాయగస్త్యుఁడువరించె.

క. అతఁ డాకన్యకవలనను, జతురుం డై యిధ్మవాహజనకుఁ డగుదృఢ
చ్యుతుఁ డనుమునీంద్రుఁ గనియెను,మతినంతవిరక్తుఁడగుచు మలయధ్వజుఁడున్.

తే. క్ష్మాతలం బెల్ల నిజతనూజాతులకును, బంచి యిచ్చి సరోజాక్షపాదపంక
జార్చనాయత్తుఁ డగుచుఁ గులాద్రి కరుగ,నంత మదిరాక్షి సతియగు నావిదర్భి.

తే. కడఁక గృహములు నఖిలభోగములు విడిచి
చంద్రు వెనుచనుచంద్రికచందమునను
భక్తి దళుకొత్తఁ బాండ్యభూపాలుఁ డయిన
మలయకేతను వెనుకొని మగువ సనియె. 833

వ. ఇట్లు ధర్మపత్ని వెంట రాఁ జని యందుఁ జంద్రవసా తామ్రపర్ణీ వటోదక లను నదులపుణ్యజలంబుల సుస్నాతుండయి ప్రక్షాళితబాహ్యాభ్యంతరమలుండును గందమూలఫలబీజపుష్పపర్ణతృణతోయాహారుండు నై కాయకర్శనంబైన తపంబాచరించుచు శీతోష్ణవర్షవాతంబులు క్షుత్పిపాసలుఁ బ్రియాప్రియంబులు సుఖదుఃఖంబులు ననుద్వంద్వంబులు సమదర్శనుండై జయించి తపోవిద్యాయమనియమంబులం జేసి పక్వకషాయుండై బ్రహ్మంబునందు నిజాత్మ ననుసంధించి విజితేంద్రియప్రాణచిత్తుండై స్థాణువుంబోలె దివ్యవర్షశతంబు తపంబు సేసి భగవంతుం డయిన వాసుదేవునియందుఁ బ్రీతి వహించుచు నన్యం బెఱుంగక వర్తించుచుఁ దన్ను స్వప్నమందు మమేతిం శిరశ్ఛిన్న మిత్యాది ప్రతీతియందుంబోలె వ్యతిరిక్తుని గా వ్యాపకుని గా నంతఃకరణవృత్తిసాక్షిని గా నెఱింగి. 834

సీ. సాక్షాత్కృతుండును సర్వేశ్వరుండును, భగవంతుఁడును గృపాపరుఁడు నైన
హరి యనులోకైకగురునిచే నుక్తమై, సర్వతోముఖమును స్వప్రకాశి
తము నగుమహితశుద్ధజ్ఞానదీపప్రభాతతిచేఁ బరబ్రహ్మమందుఁ
దన్నును దనయందుఁ దగఁ బరబ్రహ్మంబు, నెనయఁ గన్గొనుచు దగ్ధేంధనాగ్ని

తే. భంగి నీషణములఁ బెడఁబాసి భూరి,వ్యసనసాగరసంసృతివలనఁ జాల
నుపరతుండయ్యె నామహితోన్నతుండు, నవనినాయక విను మప్పుడతనిభార్య.

క. పతిదైవత శీలసమం,చిత వేణీభూతచికుర చీరాంబర సు
వ్రతచర్యాక్షామాంగి వి,గతదోష విదర్భరాజకన్యక యచటన్. 836

తే. కమలలోచన నిఖిలభోగములఁ దొఱఁగి, మలయకేతనుఁ బరమధర్మజ్ఞుఁ జేరి
నిరుపమైకపతివ్రతానియమ మొప్ప, సాధ్వియై భక్తిఁ బరిచర్య సలుపుచుండె.

క. విమలమతి నిజేశుసమీ,పమునన్ సతి ధూమరహిత [1]పవమానసఖా
గ్రమున వెలుఁగొందుకీలవి,ధమునఁ బ్రకాశించుచుండెఁ దద్దయు వేడ్కన్.

క. సతి దనప్రాణేశ్వరుఁ డుప,రతుఁ డగుట మనంబులో [2]నరయక యె పూర్వ
స్థితి నుపచారక్రియ లం,చితమతిఁ గావింపఁ దలఁచి చిరతరభక్తిన్. 839

క. అనుపమసుస్థిరనియమా,సనుఁ డగునిజనాథు డాయఁ జని పూర్వగతిన్
వినమిత యై సతి తత్పద,వనజము లర్చించునపుడు వరుపాదములన్. 840

క. విను మూష్మత లేకున్నను, గని యూథభ్రష్టహరిణికైవడి సతి నె
మ్మనమున బెగడుచు దీనత, ననయంబును బంధురహిత యై శోకించెన్. 841

1 'వహ్నిపురోభాగమున. 2 నెఱుఁగకయు.' వ్రా. ప్ర.

చ. అనయము నిట్లు శోకవిపులాశ్రుపయఃకణసిక్తమానిత
స్తనయుగ యై వియోగపరితాపమునన్ హృదయంబు మాఁడ శో
భనలలితాధరోష్ఠనవపద్మము గందఁగ సుస్వరంబు గా
వనజదళాక్షి యేడ్చె ననివారణఁ దద్విపినాంతరంబునన్. 842

ఉ. హా నరనాథ హా సుమహితాత్మక హా గుణశాలి యింక సం
భోనిధిమేఖలాకలితభూతల మెల్లను నుగ్రచోరపీ
డానిరతిం గృశింప నకటా తగు నయ్య యుపేక్ష సేయ శో
భానయశాలి నీవు పరిపాలన సేయుము లెమ్ము భూవరా. 843

చ. అని విలపించుచున్ సరసిజాక్షి నిజేశుపదారవిందముల్
దననిటలంబు సోఁకఁ బరితాపమునం బడి బిట్టు చాల రో
దన మొనరించుచుం గఠినదారువులం జితిఁ బేర్చి యందుఁ బోఁ
బెను పగుతత్కళేబరముఁ బెట్టి శిఖిం దరికొల్పి యుమ్మలన్. 844

క. తా ననుగమనము సేయం, బూనుటయును నంతలోనఁ బూర్వసఖుఁడు వి
జ్ఞానస్వరూపకుండును, నైన ధరాదివిజుఁ డొక్కఁ డబలం గనుచున్. 845

క. చనుదెంచి యుత్తలోదరి, సునయోక్తుల ననునయించుచుం దగ ననియెన్
వనితా నీ వెవ్వతె వెవ్వనిదాన [1]వితం డెవండు వగచెద వేలా. 846

క. అని యడిగి వెండియును ని, ట్లనియెను నీసృష్టిపూర్వకమందును నీ వె
వ్వనితోడిసఖ్యసౌఖ్యం, బనయంబు న్ననుభవించి తట్టిసఖుండన్. 847

క. న న్నెఱుఁగు దేని మనమున, న న్నెఱుఁగక యున్న నైన నలినదళాక్షీ
నన్నుఁ బురాతనసఖుఁ గా, నెన్నం గలదాన వైన నెఱుఁగవె చెపుమా. 848

వ. కావున నీవును నేనునుం బూర్వంబునందు మానసనివాసుల మైనహంసల మై యుండి గృహంబుఁ బాసి సహస్రవత్సరంబులు సఖుల మై వర్తించునంత నీవు నన్నుం బాసి భామభోగరతుండ వై మనంబున నివాసంబు నిచ్ఛయించుచు మహీమండలంబు గలయం గ్రిమ్మరునప్పు డొక్కకామినీనిర్మితంబుం బంచారామంబు నవద్వారసమేతంబు నేకపాలకంబుఁ ద్రికోష్ఠంబు షట్కులంబుఁ బంచవిపణంబుఁ బంచప్రకృతియు స్త్రీనాయకంబు నైనయొక్కపురంబు వొడగంటి వది యెట్టి దనినం బంచారామంబు లనం బంచేంద్రియార్థంబులు నవద్వారంబు లన నాసికాదిద్వారంబు లేకపాలకం బనం బ్రాణపాలనంబు త్రికోష్ఠంబు లనం దేజోభిన్నంబులు షట్కులంబు లన నింద్రియసంగ్రహంబు విపణంబు లనఁ గర్మేంద్రియంబులు పంచప్రకృతి యనం బంచభూతంబులు ప్రకృతి యను కామిని యన బుద్ధి యిట్టిపురంబునకుం బ్రవిష్టుం డైనపురుషుం డంగనాపరతంత్రుఁడు నజ్ఞుండు నై ననీవ యప్పురంబునం గామినీసంస్పృష్టుండ వై రమియించుచుఁ దత్సంగమం

1 వు నిట్లు పడినవాఁ డెవ్వఁ డిలన్.

బున నష్టస్మృతి వై వైదర్భీజనసంభావితసుఖాభాసంబు లగుదుఃఖంబులచే నిట్టి పాపిష్ఠం బైనదశం బొందితివి గావున. 849

సీ. నీవు వైదర్భివి గావు వీఁడు డితండు, వివరింపఁగాఁ గాఁడు విభుఁడు నీకు
నొగి మున్ను పురమున నుపరుద్ధుఁ జేసిన,యాపురంజనపతి వరయఁ గావు
[1]మఱియు నీ వన్యసీమంతిని యనియును, జర్చింపఁగాఁ బూర్వజన్మమందుఁ
బురుషుండ వనియును బుద్ధిఁ దలంచుట, యరయంగ నీయుభయము నసత్య

తే. మింతయును మామకీన మై యెసఁగుమాయఁ
జేసి కల్పిత మయ్యెఁ జర్చింప మనము
పూర్వమున హంసలమ యని పూని యెఱుఁగఁ
బలికితిఁ దెలియ మనలరూపంబుఁ జూడు. 850

వ. ఏనే నీవు గాని యన్యుండవు గావు నీవే నేఁ గాని యన్యుండం గా నిట్లని యెఱుంగుము విద్వాంసులు మనయిద్దఱయందు నంతరంబు నీక్షింపరు పురుషుండు దను నొక్కనిగ యాదర్శచక్షువులందు భిన్నరూపునిం గాఁ దలంచు చందంబున మనయిద్దఱకిని భేదంబు గలిగినయట్లు తోఁచు నని యివ్విధంబున నతం డతనిచేత నీవు పూర్వంబున మదీయసఖుండ వైనహంస వని తెలుపంబడి స్వస్థుం డై తద్వియోగనష్టం బైనజ్ఞానంబు గ్రమ్మఱం బొందె నని చెప్పి నారదుండు ప్రాచీనబర్హిం జూచి యీయధ్యాత్మతత్త్వంబు రాజకథామిషంబున నీకు నెఱింగించితి ననిన. 851

క. విని భూమీశుఁ డు నారద,ముని కను భవదీయవచనములు సూరులు ద
క్కను గర్మమోహితుల మై, వనరెడునే మెట్లు దెలియువారము చెపుమా.

వ. అనిన యోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె నరేంద్రా యేమిటతంబున నాత్మచేత నేకద్విత్రిచతుష్పాదంబును బహుపాదంబును నపాదంబు నగుచుఁ బురంజను దేహంబు ప్రకటం బగు చుండు నాకతంబునం బురంజనుండు పురుషుం డయ్యె నట్టిపురుషునకు నామక్రియాగుణంబుల విజ్ఞాయమానుండు గా కుండుటంజేసి యవిజ్ఞాతశబ్దంబునం జెప్పంబడుసఖుం డీశ్వరుండు పురుషుండు సాకల్యంబునంజేసి దేహపరిగ్రహంబు సేయ నిచ్ఛయించునప్పుడు నవద్వారకలితంబును ద్విహస్తచరణయుక్తంబును నయినపురం బేది గల దదియ లెస్స యని తలంచి యప్పురం బనుదేహంబునందుఁ బురుషుం డింద్రియంబులంజేసి యేబుద్ధి నధిష్ఠించి విషయంబుల ననుభవించు నహంకారమమకారంబులకు నేబుద్ధితత్త్వంబు గారణం బగు నట్టిబుద్ధి ప్రమదోత్తమ యనంబడు దానికి సఖులు జ్ఞానకర్మకారణంబు లై నయింద్రియగుణంబులు సఖీజనంబులు దదీయవృత్తులు పంచముఖోరగం బనం బంచవృత్తి యైనప్రాణంబు నేకాదశమహాభటు లన బృహద్బలుండు నుభ

1 వర్థి నీ విపుడు పరాంగన ననియును.

ర్వేంద్రియనాయకుండు నైన మనంబు నవద్వారసమేతం బైన యప్పురంబు చుట్టి
వచ్చినపాంచాలదేశంబు లనం బంచవిషయంబులు నవద్వారంబు లన నక్షినాసి
కాకర్ణముఖగుదశిశ్నంబులు నందు నక్షినాసాస్యంబు లైదునుం బ్రాగ్ద్వారపు
రస్కృతంబులు దక్షిణోత్తరకర్ణంబులు దక్షిణోత్తరద్వారంబులు గుదశిశ్నం
బులు పశ్చిమద్వారంబు లందు [1]నేకస్థలనిర్మితంబు లయినఖద్యోతావిర్ముఖులు
నేత్రంబులు విభ్రాజితం బన రూపంబు ద్యుమంతుం డనం జక్షురింద్రియంబు న
ళినీనాళినులు లన నాసికాద్వారంబులు సౌరంభం బన గంధంబు నవధూత యన
ఘ్రాణేంద్రియంబు ముఖ్య యన నాస్యంబు విపణం బన వాక్కు రసజ్ఞుం డన ర
సనం బాపణం బన వ్యవహారంబు బహూదనం బన వివిధాన్నంబు పితృహూ యన
దక్షిణకర్ణంబు దేవహూ యన నుత్తరకర్ణంబు చండవేగుం డనం గాలోపలక్షి
కం బైనసంవత్సరంబు గంధర్వు లన దివంబులు గంధర్వీజనంబు లన రాత్రులు
పరీవర్తనం బన నాయుర్హరణంబు గాలకన్యక యన జర యవనేశ్వరుం డన మృ
త్యు వతనిసైనికు లన నాధివ్యాధులు ప్రజ్వారుం డనం బ్రాణిహింస యందు శీ
ఘ్రవేగంబు గలిగి శీతోష్ణభేదంబులం ద్వివిధం బైనజ్వరంబు దక్షిణపాంచాలం
బనం బితృలోకప్రాపకంబును బ్రవృత్తిరూపకంబును నైనశాస్త్రం బుత్తరపాంచా
లం బన దేవలోకప్రాపకంబును నివృత్తిసంజ్ఞకంబు నయినశాస్త్రంబు శ్రుతధ
రుం డన శ్రోత్రంబు నాసురీనామకం బనం బశ్చాద్ద్వారం బైనమేఢ్రంబు గ్రా
మకం బన సురతసుఖంబు దుర్మదుం డన గుహ్యేంద్రియంబు నిరృతినామకం
బైనపశ్చిమద్వారం బన గుదంబు వైశసం బన నరకంబు లుబ్ధకుం డనం బాయు
వు సంధు లన హస్తపాదంబు లంతఃపురం బన హృదయంబు విషూచి యన మ
నం బని వెండియు ని ట్లనియె. 853

సీ. అనఘాత్మ వినుము జాగ్రదాత్మజు [2]నను గుణా, త్మం బగు మతి బుద్ధితత్త్వ మర్థి
వెలయ నేగోగతి [3]వికృతి సేయంబడు, నేగోతెఱంగుల నింద్రియములు
వికసించు నాయా[4]విధమునఁ దద్గుణా, న్వితుఁడును వరుసఁ దద్వృత్తులకును
ఘనుఁడు నుపద్రష్టయును నగు నాత్మయుఁ, దద్వృత్తులను బలాత్కారమునను
తే. ననుకరింపంగ నర్థిఁ జేయంగఁ బడుట
ననయమును నాత్మమహిమయు ననుసరించు
టయు నెఱుఁగఁ జెప్పి యిట్టు లనియెను మఱియు
జనవరేణ్యునితో యోగిసత్తముండు. 854

వ. మఱియు నరదం బన దేహంబు తురంగంబు లన నింద్రియంబు లీషాద్వయం
బన సంవత్సరంబునుం దత్కృతవయస్సును జక్రద్వయం బనం బుణ్యపాపకర్మ

1 'నేకత్రనిర్మితం' వ్రా. ప్ర. 2 'లన గుణత్రయ మగు మతి బుద్ధి. 3 వివరింపఁగాఁబడు' వ్రా ప్ర. 4 'వికృతిని బొందు నావిధము' అ. ప్ర.

ద్వయంబు వేణుత్రయం బన గుణత్రయంబు పంచబంధురం బనం బంచప్రాణం బులు రశ్మి యన మనంబు సారథి యన బుద్ధి రథికోపవేశస్థానం బన హృదయం బు గూబరంబు లన శోకమోహంబులు పంచప్రహరణంబు లనం బంచేంద్రియార్థప్రక్షేపంబు పంచవిక్రమం బనం గర్మేంద్రియంబులు సప్తవరూథంబు లన ధాతువులు హైమోపస్కరం బన రజోగుణం బక్షయతూణీరం బన ననంత వాసనాహంకారోపాధి యేకాదశచమూపతి యన నేకాదశేంద్రియం బై నమనం బాసురీవృత్తి యనం బాహ్యవిక్రమంబు పంచేంద్రియంబులచేత మృగయావినోదంబు[1] చందంబున హింసామలం జేసి పంచవిషయంబు లనుభవించుటయ మృగయాచరణంబును గా నీప్రకారంబున నుండ జీవుండు దేహంబున స్వప్నసుషుప్తిజాగ్రదవస్థలయందు నాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబు లైనబహువిధదుఃఖంబులం జేసి క్లేశంబుల ననుభవించుచు నజ్ఞానావృతుం డయి వర్షశతంబు నిర్గుణుం డయ్యును బ్రాణేంద్రియమనోధర్మంబులం దనయందు నధ్యవసించి కామలవంబుల ధ్యానంబు సేయుచు నహంకారమమకారసహితంబు గాఁ గర్మాచరణంబు సేయు చుండు. 855

క. పురుషుఁడు నిజప్రకాశతఁ, బరఁగియు నలఘుఁడుఁ బరుండు భగవంతుండున్
గురుఁడును నగునయ్యాత్మను, బరువడి నెఱుఁగంగ లేక ప్రకృతిగుణములన్.

క. విను మెప్పుడు నగులు నప్పుడ, యొనరంగ గుణాభిమానియును గర్మవశుం
డనఁ దగునాపురుషుఁడు దా, ఘన మగుత్రైగుణ్యకర్మకలితుం డగుచున్.

సీ. ధృతి నొప్పు చున్నసాత్త్వికకర్మమునను బ్రకాశభూయిష్ఠలోకముల భూరి
రాజసప్రకటకర్మమున దుఃఖోదర్కలోలక్రియాయాసలోకములను
గైకొని తామసకర్మంబునను దమశ్శోకమోహోత్కటలోకములను
[2]బొందుచుఁ బుంస్త్రీనపుంసకమూర్తుల, దేవతిర్యఙ్మర్త్యభావములను

తే. గలుగుఁ గర్మానుగుణములు గాఁగ జగతిఁ, బుట్టి చచ్చుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టు చిట్లు
దివిరి కామాశయుం డైనదేహి యెప్డు, నున్నతానతపదముల నొందుచుండు.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 859

మ. ఎనయన్ క్షుత్పరిపీడఁ గుంది శునకం బింటింటికిం బోవఁ బూ
ననఁ దద్దైవిక మైనదండహతి గానీ కాక చౌర్యాన్న మై
నను గానీ తగఁ బొందుచందమున నెన్నన్ దైవయోగంబుపెం
పున నీజీవుఁడు దాఁ బ్రియాప్రియములం బొందుం ద్రిలోకంబులన్. 860

చ. గొనకొని యిట్టిదుఃఖములకుం బ్రతికారము మాన వేంద్ర క
ల్గిన విను తత్ప్రతిక్రియ నకించనవృత్తి జనుండు మస్తకం

1 'న నన్యాయంబునం జేసి' వ్రా. ప్ర. 2 'గడఁక నొందుచుఁ ద్రిలింగస్వరూపములను' వ్రా. ప్ర.

బున నిడుమోఁపు మూఁపునను బూనినఁ దద్భరదుఃఖ మాత్మఁ బా
యనిగతి జీవుఁడుం ద్రివిధమై తగుదుఃఖముఁ బాయఁ డెన్నఁడున్. 861

క. ఘనదుఃఖహేతుకర్మం,బును దత్ప్రతికారకర్మమును నన మాయా
జననము లగుటను బురుషుఁడు, గనుఁ గలలోఁ దోఁచినట్టికలచందమునన్.

వ. సవాసనోచ్ఛేదకంబు గాదని వెండియు నిట్లనియె. 863

సీ. నరనాథ వినుము స్వప్నంబుచందంబున, నజ్ఞానవిలసితం బగుటఁ జేసి
తివిరి మిథ్యాభూతదేహాదికమునకు, నరయ నివర్తనాయాస మేటి
కని యంటి వేనియు నర్థంబు లేకున్న, నర్థిఁ బోపాధికం బైనమనము
వాంఛతో స్వప్నము వర్తింపఁ బురుషునిఁ, బూని జాగ్రద్బోధచే నుపాధి

తే. చెడక స్వాప్నికసంసృతి విడువదట్లు, తత్త్వవిజ్ఞానమున నవిద్యానివృత్తి
దార దేహాదికనివృత్తి దగుల కున్నఁ, దివుట సంసృతి దానివర్తింప కుండు.

చ. ఘనపురుషార్థభూత మనఁగాఁ దగునాత్మకు నేనిమిత్తమై
యొనర ననర్థహేతువన నూల్కొనుసంసృతి సంభవించిన
ట్లనయముఁ దన్నిమిత్తపరిహారక మర్థి జగద్గురుండు నాఁ
దనరినవాసుదేవపదతామరసస్ఫుటభక్తి యారయన్. 865

క. పూనిన తద్భక్తి సమీ,చీనగతిం దెలియ ననఘ చిరవైరాగ్య
జ్ఞానకరం బగుభక్తిని,దానము గోవిందవరకథాశ్రయమ యగున్. 866

వ. కావున నది తత్కథాకర్ణనగాననిరతుండు విశ్వాససంయుక్తుండు నైనవానికి
సంభవించు మఱియును. 867

క. ధర సాధులు విమలాంతః,కరణులు భగవద్గుణానుకథనశ్రవణ
స్ఫురితస్వాంతులు ననఘులు, [1]వరధిషణులు నైనభాగవతజనులసభన్. 868

క. సరసోదారమహాత్మ్యము,ఖరితము లగుమధువిరోధికమనీయగుణో
త్కరసురుచిరచరితామృత,పరిపూరితవాహినులను బరమప్రీతిన్. 869

క. మన మలరఁగ శ్రోత్రాంజలు,లను బానము సేయుపుణ్యులకు క్షుత్తృష్ణా
ఘనభయశోకవిమోహము, లనయంబును సోఁక కుండు నవనీనాథా. 870

వ. కావున నిట్టిభాగవతసహవాసంబు లేకయున్నఁ (దనంతన భగవద్భాగవతగుణాభి
వర్ణనకథానుచింతనాదులయందుం బ్రవర్తించిన) నాలస్యాదిదోషంబు లొంది
యీజీవలోకంబు సహజక్షుదాదికంబున నుపద్రుతం బై సర్వేశ్వరకథామృత
వాహినియందు రతిం జేయదు దిది నిశ్చితం బని మఱియు నిట్లనియె. 871

సీ. పద్మసంభవుఁడును భవుఁడును మనుకుల,సమితి దక్షాదిప్రజాపతులును
నైష్ఠికులై సనకసనకముఖ్యమునులుఁ బు,లస్త్యుండు భృగువుఁ బులహుండుఁ గ్రతువు
నత్రి మరీచియు నంగిరసుండు న,రుంధతీవిభుఁడును రూఢి మెఱయ

1 వరమతులు నైనయనభాగవతనిలయములన్.

బహుపుణ్యులే కడపలగాఁగఁ గల బ్రహ్మవాదులు నందఱు వాక్కులకును
తే. నెనయ నీశ్వరులై యుండియును సమగ్ర, మతిఁ దపోయోగవిద్యాసమాధివరవి
చారులై యుండియును సర్వసాక్షి యైన, యీశ్వరుని వెదకియుఁ గాన రిద్ధచరిత.
వ. అది యెట్లంటేని. 873
మ. ఘనవిస్తారమపార మవ్యయ మనంగా నొప్పునీవేదము
న్ననువర్తించుచు మంత్రయుక్తి వివిధంబైనట్టి దేవాఖ్యశో
భనసామర్థ్యముచేత నింద్రముఖరూపం బిష్టదైవంబు గాఁ
గని వేడ్కన్ భజియించువారలు గనంగా నేర్తురే యీశ్వరున్. 874
క. విను మాత్మభావితుం డన, నెనసినభగవంతుఁ డెప్పు డెవ్వనిఁ గరుణ
న్ననయము ననుగ్రహించును, మనుజేశ్వర యపుడ వాఁడు మహితాత్మకుఁడై.
క. ధీరత నీలోకవ్యవహారంబును వైదికంబు నసనఁ దగుకర్మా
చారములందు వినిష్ఠిత, మై రూఢిఁ దనర్చుబుద్ధి సర్థిన్ విడుచున్. 876
సీ. కావున రాజేంద్ర నీవును బరమార్థ, [1]రూపంబు లగుచుఁ బ్రకాశమాన
ములును గర్ణప్రియంబులును నస్పష్టవ, స్తువులును నైనయావివిధకర్మ
ములయందుఁ బురుషార్థబుద్ధి గావింపకు, మతిఘనస్వాంతులైనట్టివారు
పరఁగుజనార్దనప్రతిపాదకంబైన, శ్రుతి గర్మపర మని చూపు చుండు
తే. వారు వేదజ్ఞు లనఁ దగువారు గారు, రూఢి మఱివారు నిత్యస్వరూపభూత
మైనయీయాత్మతత్త్వంబు నలరువేద, కలితతాత్పర్యమని యాత్మఁ దెలియలేరు.
వ. కావునం బ్రాగగ్రంబులైన దర్భలచేత సకలక్షితిమండలాస్తరణంబు గావించి యహంకారయుక్తుండవు నవినీతుండవు నై పెక్కుపశువులఁ జంపనేకాని కర్మస్వరూపంబును విద్యాస్వరూపంబును నెఱుంగవు; కర్మవిద్యాస్వరూపంబు లెట్టివనినఁ సర్వేశ్వరపరితోషకం బేది యదియ కర్మం బాసర్వేశ్వరునియందు నేమిట మతి సంభవించు నదియ విద్య యతండే దేహులకు నాత్మయు నీశ్వరుండు నగు చుండుఁ గావునఁ బురుషులకు క్షేమకరంబైనయాశ్రయంబు దత్పాదమూలంబ యతండు ప్రియతముండును సేవ్యమానుండును నగు చుండ నణుమాత్రంబయిన దుఃఖంబు లేదట్టియాభగవత్స్వరూపం బెవ్వాం డెఱుంగును వాఁడు విద్వాంసుండును గురుండును హరియు నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 878
క. అవనీశ యీవిధంబున, భవదీయప్రశ్న మిట్లు పరిహృత మయ్యెం
దవిలి యిఁక నొక్కగోప్యము, వివరించెదఁ జిత్తగింపు విమలచరిత్రా. 879
సీ. లలి సుమనోవాటికలయందు నల్పప్ర, సూనమరందగంధానుమోద
సంచారియును మృగీసహితముఁ దన్నివే, శితచిత్తమును మధువ్రతనినాద
మేదురశ్రవణానుమోదితమును బురో, భాగచరన్నిజప్రాణహారి

---

1 కలితంబు లగుచుఁ బ్రకాశమాన.

దీపితవృకగణాక్షిప్తితమును లుబ్ధకక్రూరఘనసాయకప్రభిన్న
తే. పృష్ఠభాగంబు నై [1]తగనెదను మృత్యుభీతి వాటిల్ల నొందు దక్షింప వెరవు
గాన కడవఁ జరించుమృగంబుపగిది, భూవరోత్తమ వినవయ్య పురుషుఁ డెపుడు.

వ. అంగనానివాసంబులయందు క్షుద్రతమం బగుకామ్యకర్మపరిపాకజనితం బైన జిహ్వోపస్థాదికామజనితసుఖలేశంబుల నన్వేషించుచుఁ గామినీయుక్తుండును దన్నివేశితమానసుండును నతిమనోహరవాంఛితవనితాజనాలాపశ్రవణతత్పర చిత్తుండును బ్రత్యక్షంబున నాయుర్హరణకారణాహోరాత్రాదికాలవిశేషగణనా పరుండును గాక పరోక్షంబునం గృతాంతశరనిర్భిన్నగాత్రుండును నగుచు నీజీవుండు విహరించుచుండుం గావున నీవు నీజీవుని [2]మృగచేష్టితంబుగా విచారించి శ్రోత్రాదులం దున్న [3]శబ్దాదులంబోలె బాహ్యవృత్తు [4]లగుశ్రౌతస్మార్తాదిరూప కర్మంబులను హృదయంబునందు నియమించుచు సజ్జనయూథవార్తాసహితం బైనగృహాశ్రమంబు విడువుము సకలజీవాశ్రయుం డైనయీశ్వరుని భజియింపు మిట్లు సర్వతోవిరక్తుండవు గ మ్మని నారదుండు వలికినం బ్రాచీనబర్హి యిట్లనియె.

క. మునివర భగవంతుండవు, సనుపమవిజ్ఞాననిధివి యనఁ దగునీచే
తను వివరింపంగాఁ దగి, యెనసినయాత్మతత్త్వ మిట నాచేతన్. 882

వ. శ్రుతంబును విచారితంబును నయ్యెఁ [5]గర్మనిష్ఠు లగునుపాధ్యాయు లైనవార లీయాత్మతత్త్వంబు నెఱుంగ రెఱింగి రేని నుపదేశింపరు గావునఁ దత్కృతం బయినమహాసంశయంబు నీచేత నివృత్తం బయ్యె నని వెండియు ని ట్లనియె.

సీ. అనఘాత్మ యేమిటియందు నీయింద్రియవృత్తులు దగఁ బ్రవర్తింపకుండు
టను జేసి బుధు లైన ఘనముగ మోహింతు, రట్టియర్థమునందు నాత్మసంశ
యము గల్గుచున్నది యది యెట్టి దనినను, బురుషుఁ డేదేహమునను జేసి
కర్మముల్ సేసి తత్కార్యంబు నీలోకమందునే విడిచి తా నన్యదేహ
తే. మర్థితో ఘటియించి లోకాంతరమునఁ
బొంది తత్కర్మఫలమును బొందు ననుచుఁ
బ్రకటముగ వేదవేత్తలు వలుకుచుందు
రన్న దది యెట్లు విన నుపపన్న మగును. 884

వ. అదియునుం గాక యాచరితం బైనకర్మంబు తత్క్షణంబ వినష్టం బగుటంజేసి దేహాంతరలోకాంతరభావి యైనఫలం బెట్లు సంభవించు ననినఁ బ్రాచీనబర్హికి నారదుం డి ట్లనియె నరేంద్రా స్వప్నావస్థయందు లింగశరీరాధిష్ఠాత యైనజీవుండు జాగ్రద్దేహాభిమానంబు విడిచి తాదృశంబ కాని యతాదృశంబ కాని యైన శరీరాంతరంబు నొంది మనంబునందు సంస్కారరూపంబున నాహితం బైనక

1. మనంబునను 2. యొక్కమృగ. 3. నదులంబోలె. 4. లు ధరియించుచు నీచిత్తంబునందు నియ. 5. నిష్ఠోపదేష్ట లైనవారు.

నాచరించు నాలింగశరీరంబున లోకాంతరంబున దేహావిభేదంబు నొందక తత్ఫలం బనుభవించు నదియునుం గాక దానప్రతిగ్రహాదులయందు స్థూలదేహంబునకుం గర్తృత్వంబు గల దంటివేని నహంకారమమకారయుక్తుం డగునపురుషుండు మనంబునం జేసి యేయే దేహంబు పరిగ్రహించు నాయా దేహంబున సిద్ధం బైన కర్మం బాజీవుం డనుభవించు నట్లు గాకున్నఁ గర్మంబు పునర్భవకారణం బగుట యుపపన్నంబు గాకుండుఁ గావున మనఃప్రధానం బైనలింగశరీరంబునకే కర్తృత్వం బుపపన్నం బగు నని వెండియు ని ట్లనియె. 885

క. క్షితి నుభయేంద్రియకర్మస్థితు లనుభవ మండఁబడినఁ జిత్తముపగిదిన్
ధృతిఁ జిత్తవృత్తులను లక్షిత మగుఁ దత్పూర్వదేహకృతకర్మంబుల్. 886

వ. అది యెట్లనిన నీదేహంబునం జేసి యేరూపంబు నేప్రకారంబున నెప్పు డెచ్చట నగు నది యననుభూతంబును నదృష్టంబును నశ్రుతంబును నైయుండు నట్టిది యొకానొకకాలంబున వాసనాశ్రయుం డగునపురుషునకుఁ (దదనుభవాదియుక్తం బగు)పూర్వదేహంబున ననుభూతంబును దృష్టంబును శ్రుతంబును నని విశ్వసింపు మీమనంబున ననుభూతార్థంబు గోచరింపఁ జాల దీమనంబె పురుషులకు శుభాశుభనిమిత్తంబు లైనపూర్వాపరదేహంబులం బ్రకాశింపం జేయుచుండు నీమనంబునందు నదృష్టంబు నశ్రుతంబు నైనయర్థంబు స్వప్నాదికమందుం దోఁచు నంటి వేని నది దేశకాలక్రియాశ్రయం బని తలంపం దగు నీసమస్తవిషయంబులుఁ గ్రమానురోధంబున మనంబునం జేసి భోగ్యంబు లగు నని మఱియు ని ట్లనియె. 887

చ. సుమహితశుద్ధసత్త్వగుణశోభితమున్ సరసీరుహోదరో
త్తమగుణచింతనాపరము ధన్యము నైనమనంబునందు భూ
రమణ సుధాంశునందు నుపరాగమునన్ దివిఁ దోఁచురాహుచం
దమునను గోచరం బగు నుదారత నీయఖిలప్రపంచమున్. 888

వ. అని వెండియు ని ట్లనియె లింగదేహమునకుఁ గర్తృత్వభోక్తృత్వంబులు స్థూలదేహద్వారకంబు లగుటం జేసి స్థూలదేహవినాశంబు గలుగన్ జీవునకుఁ గర్తృత్వభోక్తృత్వంబులు లే కుండుటం జేసి ముక్తి గలుగు నంటి వేని నీస్థూలదేహసంబంధంబు జీవునియందు బుద్ధిమనోమోహార్థగుణవ్యూహరూపాదిలింగశరీరభంగపర్యంతంబు గలుగు చుండును సుషుప్తిమూర్ఛాదులయందు (నిష్టవియోగాదిదుఃఖమందు) నహంకారంబు గలిగి యుండు నది యింద్రియోపహతిం జేసి యమావాస్యయందలిచంద్రుండునుంబోలెఁ దరుణపురుషునకు గర్భబాల్యావస్థలయందు నింద్రియపౌష్కల్యంబు లేకుండుటం జేసి యేకాదశేంద్రియస్ఫురణసమర్థం బైనయహంకారంబు (గర్భాదులకుఁ) బ్రకాశింపనిచందంబునం దోఁపకుండుఁ గావున స్థూలదేహవిచ్ఛేదకంబు లే కుండుటం జేసి వస్తుభూతార్థంబు లే

కున్న నీసంసారంబు (విషయంబులయందాసక్తుం డగుజీవునకు) స్వాప్నికాన
ర్థాగమనంబునుంబోలె నివర్తింప దీతీరునం బంచతన్మాత్రాత్మకంబును (త్రిగుణా
త్మకంబును) షోడశవికారయుక్తంబును నయినలింగశరీరంబు నధిష్ఠించి చేతనా
యుక్తుండై నజీవుం డని చెప్పంబడు మఱియును. 889

సీ. తివిరి యప్పురుషుండు ॥ దేహంబునను జేసి, యనయంబుఁ బెక్కు దే॥హాంతరముల
నంగీకరించుచు ॥ నవి విసర్జించుచు, సుఖదుఃఖభయమోహ॥శోకములను
[1]బొలుపొందుతద్దేహ॥ములను బొందుచు నుండు,నది యెట్టు లన్నను॥నగ్రభాగ
తృణమూఁదిమఱిపూర్వ॥తృణపరిత్యాగంబు.గావించుతృణజలూ॥కయునుబోలె
ఆ. జీవుఁ డనని గొంత ॥ జీవించి మ్రియమాణుఁ, డగుచు నొండుదేహ॥మర్థిఁ జెంది
కాని పూర్వ మైన॥కాయంబు విడువఁడు, గాన మనమె జన్మ॥కారణంబు. 890

తరలము. నరవరోత్తమ యట్లు గాన మ॥నంబె జీవుల కెల్ల సం
సరణకారణ మట్టికర్మవ॥శంబునన్ సకలేంద్రియా
చరణుఁ డౌట నవిద్య గల్గును ॥ సంతతంబు నవిద్యచేఁ
బరఁగుటన్ బహుదేహకర్మని॥బంధముల్ గలుగుం జుమీ. 891

చ. విను మది గాన భూవర య॥విద్య లణంచుట కై రమాపతిన్
ఘనజననస్థితిప్రళయ॥కారణభూతుఁ బయోజపత్రలో
చనుఁ బరమేశు నీశ్వరుని ॥ సర్వజగంబుఁ దదాత్మకంబు గాఁ
గనుఁగొనుచుం దదీయపద॥కంజము లర్థి భజింపు మెప్పుడున్. 892

క. అని యోగతి భగవంతుం, డనఘుఁడు ఘనభాగవతుఁడు ॥ నగు నారదుఁ డా
ఘనునకు జీవేశ్వరగతి, ఘనకృప నెఱిఁగించి సిద్ధ॥గతిఁ జనినయెడన్. 893

సీ. రాజర్షి యైనట్టి॥ప్రాచీనబర్హి దాఁ, దగఁ బ్రజాపాలనా॥ర్థంబు సుతుల
ధరకు నియోగించి ॥ [2]తపము సేయుటకునై, కపిలాశ్రమంబున ॥ కప్పుడు వోయి
యచ్చట నియతి నే॥కాగ్రచిత్తుండును. ముక్తసంగుండును ॥ భూరిధైర్య
యుక్తుండు నగుచు న॥ద్భక్తియోగంబున, ననఘ గోవింద॥పాదారవింద
తే. చింతనామృతపానవి॥శేషచిత్తుఁ, డగుచు విధిరుద్రముఖ్యుల ॥ కందరాని
యవ్యయానందమయపద॥మందె నప్పు, డనుచు మైత్రేయముని విదు॥రునకుఁ జెప్పి.

వ. వెండియు నిట్లనియె నిట్లు ముకుందయశంబునం జేసి భువనపావనంబు మనశ్శుద్ధి
కరంబు సర్వోత్కృష్టఫలప్రదాయకంబు దేవర్షివర్యముఖవినిస్సృతంబు నైన
యీయధ్యాత్మపారోక్ష్యంబు నెవ్వండు పఠియించు నెవ్వండు విను నట్టివారు
లింగశరీరవిధూననంబు గావించి ముక్తసమస్తబంధు లయి (విదేహకైవల్యంబు
నొంది) సంసారంబునందుఁ బరిభ్రమింప రనిన మైత్రేయునకు విదురుం డి
ట్లనియె. 895

1 'పురుషుండు తద్దేహ. 2 దాఁ దపోరూపంబుఁ, బూని కపిలాశ్రమమునకు నేఁగి' వ్రా.ప్ర.

క. మునినాథ [1]ప్రచేతసు లా, ఘన మగురుద్రోపదిష్టకమలోదరకీ
ర్తనమున నేగతిఁ బొందిరి, వనజాక్షుఁడు సంతసింప వారసఘాత్మా. 896

ప్రచేతసుల తపంబునకు భగవంతుండు మెచ్చి వరంబు లిచ్చుట.

తే. కడఁగి మఱి వార లూర్ధ్వచ్ఛకమునఁ జేసి, హరికి నిత్యప్రియుండగు హరునిఁ గాంచి
[2]యతనివలని యనుగ్రహ మంది మోక్ష, మందిరని చెప్పితది నిశ్చయంబు మఱియు.

క. హరిదర్శనపూర్వం బిహ, పరలోకములందు నా నృపాలతనయు లం
దఱు నే ఫలముల నందిరి, యెఱిఁగింపు మటన్న నమ్మునీంద్రుఁడు వలికెన్. 898

క. విను జనకాదేశము మున్, మునఁ దాల్చి నృపాత్మజులు సముద్రోదరమం
దనుపమజపయజ్ఞంబున, నొనరఁ దపం బూని ముదము నొందుచు నుండన్.

క. పదివేలేఁడులు నిష్ఠను, వదలక తప మాచరింప వారల కర్థిన్
సదయాంతరంగుఁ డభయప్రదుఁడు సనాతనుఁడు నైన పద్మోదరుఁడున్. 900

క. అనుపమశాంతము లగు నిజ, తనురశ్ములచే నృపాలతనయతపోవే
దనలు శమింపఁగఁ జేయుచు, ననయముఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె నచ్యుతుఁ డంతన్.

సీ. ఘనమేరుశృంగసంగతనీలమేఘంబు, నాఁగ గరుడస్కంధనివసితుండు
గమనీయనిజదేహకాంతివిపాటిత, ప్రాక్తనాశాంతరాళతముండు
సుమహితాష్టాయుధసుమనోమునీశ్వర, సేవకపరిజనసేవితుండు
మండితకాంచనకుండలరుచిరోచి, రాలితవదనకపోలతలుఁడు

తే. చారునవరత్నదివ్యకోటీరధరుఁడు, కౌస్తుభప్రవిలంబమానగళగళుండు
లలితపీతాంబరప్రభాలంకృతుండు, హారకేయూరవలయమంజీరయుతుఁడు. 902

క. లలితాయతాష్టభుజమండలమధ్యస్ఫురితరుచివిడంబితలక్ష్మీ
లలనాకాంతిస్పర్ధా, కలితలసద్వైజయంతికాశోభితుఁడున్. 903

క. సురగరుడయక్షకిన్నర, నిరుపమజేగీయమాననిఖిలాశాసం
భరితయశోమహిమయు, స్ఫురణుం డగు నప్పురాణపురుషుం డెలమిన్. 904

క. కరుణావలోకనంబుల, నిర వొందఁ నృపాలసుతుల నీక్షించి రమా
వరుఁ డంబుదగంభీరమధుర భాషలఁ బలికెఁ బ్రియము దూఁకొనుచుండన్. 905

తే. తాపసోత్తము లగు ప్రచేతసులు నేడ్కఁ, వినుఁడు మీరలు సౌహార్దమున నభిన్న
ధర్ములగుట భవత్సౌహృదమున కేను, జాలఁ బరితోష మందితి సమత నేఁడు.

క. అనయమును మీ మనోరథ, మొనరింతు నెఱుఁగఁ బలుకుఁ డుత్తము లగు మి
మ్మనుదినము నెవ్వఁడు సుఖశ, యనుఁ డై మదిలోనఁ దలఁచు నా నరుఁ డెపుడున్.

క. భ్రాతృజనసౌహృదంబును, భూతదయాగుణము విమలబుద్ధియు సుజన
ప్రీతియుఁ గల్గి సుఖించును, వీతసమస్తాఘుఁ డగుచుఁ విశ్వములోనన్. 908

---

1 ప్రచేతస్కులు; 'ప్రచేతస్కులు' అనియే నారయ ప్రయోగము. 2 యతనిచే ననుగ్రహీతులై యలరు మోక్ష.

వ. మఱియు మత్ప్రగీతం బగు నమదీయ స్తవం బెవ్వ రనుదినంబును స్తోత్రంబు సే
యుదురు వారల కభిమతవరంబులును శోభనకరం బగు ప్రజ్ఞయు నిత్తు మీరలు
ముదితస్వాంతులై జనకాదేశం బంగీకరించుటం జేసి మీకీర్తి లోకంబుల విస్తరిల్లు
మీకు ననూన బ్రహ్మగుణుండు నాత్మసంతతిం జేసి లోకత్రయపరిపూర్ణగుణాకరుండు
నైన పుత్త్రుండు సంభవింపం గలండు కండుమహామునితపోవినాశార్థంబు గా నిం
ద్రప్రేషిత యగు ప్రమ్లోచ యను నప్సరస గర్భంబు దాల్చి యమ్మునీంద్రుని
వీడ్కొని దివంబునకుం జను సమయంబునం బ్రసూతయై తత్పుత్త్రిని వృక్షంబు
లందుం బెట్టి చనిన. 909

సీ. ఆశిశు వపుడు క్షుధార్తఁ గలిచేఁ గుంది, వావిచ్చి బిట్టు వాపోవు చుండ
నాలించి యటకు రాజైన సోముఁడు వచ్చి, వల నొప్ప నవసుధావర్షి యైన
యాత్మీయతర్జని నర్థిఁ బానమ్ము సేయింపంగఁ బెరిఁగి యయ్యిందువదనఁ
గన్య వరారోహఁ గడుఁ గరమారిష యను, చెలువఁ బుణ్యాంగఁ బ్రాచీనబర్హి

తే. [1]యన్నృపునిచేఁ బ్రజావిసర్గావసరము
నందు వేడ్కఁ దాదిష్టు లైన మీర
లందఱును నయ్యువిద వివాహంబు గండు
యని సనాతనుం డిట్లనియె మఱియు. 910

వ. అనఘాత్ములారా యభిన్నధర్మశీలనాముల రగు మీకు సంతతి నాసుమధ్య
యైనకన్య యభిన్నధర్మశీలయు భవదర్పితాశయయు నగు సభార్య యగు మీర
లప్రతిహతతేజస్కులరై దివ్యవర్షసహస్రంబులు భౌమదివ్యభోగంబులు మదను
గ్రహులరై యనుభవించెద రంత నాయందుల భక్తిం జేసి నిర్మలాంతఃకరణులరై
యీభోగంబులు నిరయప్రాయంబులు గాఁ దలంచి మదీయస్థానంబు నొందెద
రని వెండియు నిట్లనియె. 911

చ. అరయ గృహస్థు లయ్యును మదర్పితకర్ములు నస్మదీయసుం
దరచరితామృతశ్రవణతత్పరమానసయాతయాములున్
సరసగుణాఢ్యులై తనరుసాధుల కీగృహముల్ దలంప దు
ష్కరభవబంధహేతువులు గావు నృపాత్మజులార యెన్నఁడున్. 912

వ. అది యెట్లంటి రేని. 913

చ. అనుపమ బ్రహ్మవాదు లగు సంచితయోగిజనానుగీయమా
ననిజకథాసముత్సుకుఁ డనంతుఁడ నేను [2]మదీయులం దనూ
తనము గ నుండుఁ గావున సుదారత వారికి నీగృహావళుల్
ఘనభవబంధహేతువులు గా విది యంతయు నిక్క మారయన్. 914

క. సరసుఁడ నగు నన్నుం బొందిన పురుషులు ఘనశోకమోహమోదంబులఁ బొం

---

1 'రాజుచేతఁ బ్రజావిసర్గంబునందుఁ, బూని వేడ్క. 2 దదీయులం.

దరు గావున [1]నెసయఁగను ద్రిపురుషాధీశ్వరుఁడ బ్రహ్మభూతుఁడ నగుదున్. 915
వ. అని యిట్లు వలుకుచున్న పురుషార్థభాజనుం డగుజనార్దను దర్శించి తద్దర్శనవిధ్వస్తరజస్తమోగుణు లయినప్రచేతస్కులు. 916
చ. కరసరసీరుహంబు లెసకం బెసఁగన్ ముకుళించి గద్గద
స్వరములఁజేసి యి ట్లనిరి సర్వశరణ్యు నగణ్యు నిందిరా
వరు నజితు న్ననంతు ననవద్యచరిత్రుఁ బవిత్రు నచ్యుతుం
బరుఁ బరమేశు నీశు భవబంధవిమోచనుఁ బద్మలోచనున్. 917
సీ. కేశవ సంతతక్లేశనాశనుఁడవు, కోరి మనోవాగగోచరుఁడవు
నిఖిలమనోరథహేతుభూ[2]తోదార, గుణనాముఁడవు సత్త్వగుణుఁడ వఖిల
విశ్వోద్భవస్థితివిలయార్థధారిత, విపులమాయాగుణవిగ్రహుఁడవు
మహితాఖిలేంద్రియమార్గనిరధిగత, మార్గుఁడ వతిశాంతమానసుఁడవు
తే. తవిలి సంసార[3]హారిమేధస్కుఁడవును, దేవదేవుఁడవును వాసుదేవుఁడవును
సర్వభూతనివాసివి సర్వసాక్షి, వైననీకు నమస్కార మయ్య కృష్ణ. 918
వ. మఱియును. 919
ఉ. తోయసుహాసనాయ భవదుఃఖహరాయ నమో నమః పరే
శాయ సరోజకేసరపిశంగవినిర్మలదివ్యనవ్యవ
స్త్రాయ పయోజసన్నిభపదాయ సరోరుహమాలికాయ కృ
ష్ణాయ పరాత్పరాయ సుగుణాయ సురారిహరాయ వేధసే. 920
వ. అని వినుతించి. 921
చ. కమలదళాక్ష దుఃఖలయకారణ మై తగుతావకీనరూ
పము ననివార్యదుర్భరవిపద్దశ దుఃఖము నొందుమాకు నీ
సుమహితసత్కృపాగరిమఁ జూపుటకంటె ననుగ్రహంబు లో
కమునఁ దలంప నొం డొకటి గల్గునె భక్తఫలప్రదాయకా. 922
ఉ. భూరిశివేతరాపహ విభుత్వసమేత మహాత్మ దీనర
క్షారతి నొప్పునీవు చిరకాలమునన్ సుఖవృత్తి వీరు మా
వార లటంచు బుద్ధి ననవద్య తలంచినయంతమాత్రస
త్కారమె చాలు న ట్లగుట గా కిటు సన్నిధి వైతి వీశ్వరా. 923
చ. అరయఁగ క్షుద్రభూతహృదయంబులయందుల నంతరాత్మ వై
తిరముగ నుండునీవు భవదీయపదాంబురుహద్వయార్చనా
పరమతు లైనమామక శుభప్రదభూరిమనోరథంబు లీ
వెఱుఁగవె భక్తలోకహృదయేప్సితదాయక ముక్తినాయకా. 924
సీ. అయినను విను సరోజాయతలోచన, తగుమోక్షమార్గప్రదర్శకుఁడవుఁ

---

1 నే నింద్రియ, పురు. 2 తాధార. 3 హారణచేతస్కుఁడవును.

బురుషార్థభూతవిస్తరుఁడవు నగునీవు, దగిలి ప్రసన్నుఁడ వగుట మాకు
నర్థి మనోభీష్ట మైనవరం బయ్యె, నైనను నాథ పరాపరుండ
వైనని న్నొకవరం బర్థింతు మనినను, భువిఁ దావకీనవిభూతు లెన్న
తే. నంత మెఱుఁగంగ రామి ననంతుఁ డనుచుఁ
బలుకుదురు నిన్ను నది గాన పరమపురుష
యేవరం బని కోరుదు మేము దప్పి
గొన్న బాలకుఁ డబ్ధినీ ళ్లెన్ని గ్రోలు. 925
వ. అదియునుం గాక. 926
ఉ. పూని భవత్పదాంబురుహమూలనివాసుల మైనమేము మే
ధానిధి నీవిలోకనముఁ దక్కఁగ నన్యముఁ గోర నేర్తుమే
మానితపారిజాతకుసుమస్ఫుటనవ్యమరందగంధశో
భానయశాలి యైనమధుపంబు భజించునె యన్యపుష్పముల్. 927
చ. హరి భవదీయమాయ ననయంబును జెందిననేము నిచ్చలుం
గర మనురక్తి నేటితుదగా భవకర్ములమై ధరిత్రిపైఁ
దిరుగుచు మంతదాఁక భవదీయజనంబులతోడిసంగతిన్
గురుమతి జన్మజన్మములఁ గూర్మి సమకూరఁగఁ జేయు మాధవా. 928
మ. కమలాధీశ్వర తావకీనపరభక్తవ్రాతసంసర్గలే
శముతోడన్ సరిగాఁ దలంప మెలమిన్ స్వర్గాపవర్గాదిసౌ
ఖ్యము లన్నన్ వినుమానుషంబు లగునిష్కామంబులం జెప్ప నే
ల మునిప్రస్తుతపాదపద్మ సుజనాలాపానుమోదాత్మకా. 929
వ. మఱియు భగవద్భక్తసంగంబులయందుఁ దృష్ణాప్రశమనంబు లైనసమ్మృష్టకథలు చెప్పఁబడు(టచేత భూతంబుల)యందు వైరంబును లేకుండు నని. 930
చ. వనముల ముక్తసంగు లగువారు నుతింపఁ దనర్తు వీవు గా
వున నిలఁ బుణ్యతీర్థముల[1]నొప్పఁ బునీతము సేయఁ బూని య
ర్థిని బదచారులై ధరఁ జరించు భవత్పదభక్తసంగమం
బనుపమభూరిసంస్మృతి భయఘ్నునిబుద్ధి రుచింప కుండునే. 931
వ. కావున. 932
చ. వనరుహపత్త్రలోచన భవత్సఖుఁ డైనసుధాంశుమౌళితో
డనిమిషమాత్రసంగతిఁ గడిందివ్రణంబును దుశ్చికిత్సము
న్ననుభవకుష్ఠరోగమున కర్మిలివైద్యుఁడ వైననిన్ను నే
మనయముఁ జూడఁ గంటిమి కృతార్థుల మై తగ మంటి మీశ్వరా. 933
వ. దేవా మదీయస్వాధ్యాయాధ్యయనంబులును గురుప్రసాదంబును విప్రవృద్ధాను

1 'బోలఁ బవిత్రము' అ.ప్ర.

వర్తనంబును నార్యజననమస్కరణంబును సర్వభూతానసూయయు నన్నవిరహితంబుగా ననేకకాలం బుదకంబులయందు సుతప్తం బగుతపంబు సేయుటయు విని యన్నియును బురాణపురుషుండ వైనభవదీయచరితోషంబుకొఱకు నగుంగాక యని విన్నవించెద మని వెండియు నిట్లనిరి. 934

మ. మనుపద్మాసనధూర్జటిప్రముఖశ్రీమంతుల్ తపోజ్ఞానస
త్త్వసిరూఢిం దగువారు నీమహిమముల్ వర్ణింప నేరం బెఱుం
గనివారయ్యును నోపినంత వినుతుల్ గావింతు రట్లాట నే
మును నిన్నర్థి నుతింతు మీశ వరదా ¹బుద్ధ్యాదిమూలంబు గన్. 935

వ. అని మఱియు సముండవు నాదిపురుషుండవు (బరుండవు బుద్ధుండవు వాసుదేవుండవు) సత్త్వమూర్తివియు భగవంతుండవు నైననీకు నమస్కరించెదము (అని యిట్లు ప్రచేతసులచేత నుతింపంబడి శరణ్యావత్సలుం డగుహరి సంతుష్టాంతరంగుండై వారలకోరినయట్ల వరంబు లిచ్చిన). 936

తరలము. అనుచు నాస్పృహనందనుల్ ముకుందు నర్థి సన్నుతిఁ జేయఁగాఁ
మనమునం బరితోష మంది రమాహృదీశుఁడు భక్తపా
లనకరుండు తదీయదర్శనలాలసాత్మకు లాత్మలం
దనివి సాలక చూడ నాత్మపదంబు కేఁగ దయంబునన్. 937

వ. తదనంతరంబ ప్రచేతసులు భగవదాజ్ఞ శిరంబుల ధరియించి సముద్రసలిలనిర్గతులై. 938

క. భూరిసమున్నతినాక, ద్వారనిరోధంబు గాఁగఁ దనరఁ బెరిఁగినచూ
భూరుహసంవిహితాఖిల, ధారుణి నీక్షించి రాజతనయులు వరుసన్. 939

చ. ఘనకుపితాత్ము లై విలయకాలభయంకరహవ్యవాహలో
చనుగతి నుగ్రులై ధరణిచక్రము నిర్వసుధారుహంబు గా
ననయముఁ జేయఁ బూనిన జనాధిపసూనులమోముఁదమ్ముల
న్ననలసమీరముల్ జనన మంది కుజంబులఁ గాల్పఁ జొచ్చినన్. 940

క. నలినభవుఁ డామహీజ, ప్రళయముఁ గని వచ్చి ధరణిపాలతనూజా
తుల మధురోక్తుల నుపశాంతులఁ గావించుచును నయము దూఁకొనఁ బలికెన్. 941

వ. అట్లు పలికి వారల నుపశమితక్రోధులం జేసినయనంతరంబ. 942

సీ. అవశిష్టధరణీరుహంబులు భయ మంది, తివిరి చతుర్ముఖాదేశమునను
మారిష యనుసతీమణిఁ దమకూఁతును, నా ప్రచేతసులకు నర్థి నిచ్చె
నానరపాలకసూనులు దత్తున, కరయంగ ²ము న్నీశ్వరాపరాధ
మునఁ బ్రాప్త మైనట్టిజనపాలజన్మంబు, నకుఁ గారణం బైన నలిననయన

తే. నాదరంబునఁ గమలజునాజ్ఞఁ జేసి, కడఁక దీపింప విధివత్ప్రకారమునను

1 బుద్ధ్యానుసారంబు గన్. 2 మును సజ్జనాపరాధ.

వరుస నందఱుం గూడి వివాహు లైరి, గడవ వచ్చునె దైవసంకల్ప మెందు.
క. కలదే జగతిం బదురు నృపుల కిల నొకభార్య యెందుఁ బొసఁగునె వినఁగా
నలినోదరుఘనమాయా, కలితాద్భుతములకు నతులు గావింపఁ దగున్. 944
వ. అంతఁ జాక్షుషమన్వంతరంబున దైవచోదితుం డై యిష్టప్రజాసర్గంబు గావిం
చుచుఁ బ్రసిద్ధుం డై నదక్షుండు పూర్వదేహంబు గాలవిస్రుతంబుగాఁ బ్రచేతసు
లకు నమ్మారిష యనుభార్యయందు సంభవించి నిజకాంతింజేసి సమస్తతేజో
ధనుల తేజంబును బిహితంబుగాఁ జేయుచుఁ గర్మదాక్ష్యంబున దక్షుం డనునామం
బు వహించి బ్రహ్మచేతం బ్రజాసర్గరక్షయందు నియోగింపఁబడి మరీచ్యాదులం
దత్తద్వ్యాపారంబులందు నియోగించి యుండె నంత. 945
సీ. ఒనరఁ బ్రచేతస్కు లుత్పన్నవిజ్ఞాను, లగుచు వేగంబ నారాయణోక్తిఁ
దలఁచుచు నాత్మనందనుకడ నిజభార్య, నిడి వనవాసు లై కడఁగి మున్ను
జాబలి యనుమునీశ్వరునాశ్రమం బైన, భూరిపశ్చిమవార్ధితీరమునను
సర్వభూతాత్మవిజ్ఞానంబు గలయాత్మ, ఘనవిమర్శకృతసంకల్పు లైరి
తే. యంత నచటికి సమ్మోద మతిశయిల్ల, నరసురాసురయక్షకిన్నరవరేణ్య
మానితోన్నతసంపూజ్యమానుఁ డైన, నారదుండు వివేకవిశారదుండు. 946
వ. చనుదెంచి నిర్జితప్రాణమనోవాగ్దృష్టులును జితాసనులును శాంతులును నస
మానవిగ్రహులును నిర్మలం బై నపరబ్రహ్మంబునందు నియోజితం బైనయంతః
కరణంబు గలవారును నైనరాజనందనులకడ నిలిచిన. 947
క. చనుదెంచిననారదమునిఁ, గనుఁగొని నృపసుతులు లేచి కౌతుక మొప్పన్
వినమితు లై సముచితపూ, జనములఁ బరితుష్టుఁ జేసి సద్వినయమునన్. 948
చ. అనఘ మునీంద్రచంద్ర భవదాగమనంబు సమస్తలోకశో
భన మగు నస్మదీయ మగుభాగ్యవశంబున నేఁడు విశ్వపా
వన నినుఁ జూడఁ గంటి మనివార్యభవద్భ్రమణంబు లోకలో
చనుగతివోలెఁ బ్రాణులకు సర్వభయాపహరంబు గావునన్. 949
వ. అని మఱియు నిట్లనిరి. 950
సీ. అనఘాత్మ భగవంతు లైనకేశవవామ, దేవులచే నుపదిష్టమైన
యాత్మతత్త్వంబు గృహస్థుల మగుమాకు, ననయంబు విస్మృతం బయ్యె నట్టి
కలితతత్త్వార్థప్రకాశకంబును భూరి, తరళసంసారాబ్ధితారణంబు
నై కర మొప్పారునాత్మతత్త్వము నేఁడు, చిరదయామతిఁ బ్రకాశింపఁజేయు
తే. మని ప్రచేతస్కు లర్థిఁ బల్కినఁ జెలంగి, భగవదాయత్తచిత్తుండు భవ్యగుణుఁడు
నఖిలలోకవిహారుండు నైనయట్టి, నారదుఁడు వల్కె నారాకుమారులకును.
సీ. చర్చింప నరుల కేజన్మకర్మాయుర్మ, నోవచనంబుల దేవదేవుఁ
డఖిలవిశ్వాత్మకుం డైనగోవిందుండు, విలసిల్లుభక్తి సేవింపఁబడును

నవియ పో జన్మకర్మాయుర్మనోవచ,నములను ధరణి నెన్నంగఁ దగును
వనరుహనాభసేవారహితము లైన,జననోపనయనదీక్షాకృతంబు
తే. లైనజన్మంబు లేల దీర్ఘాయు వేల, వేదచోదిత యగుకర్మవితతి యేల
జపతపశ్శ్రుతవాగ్విలాసంబు లేల, మహితనానావధానసామర్థ్య మేల. 952

వ. మఱియు హరివిరహితం బైనయింద్రియపాటవంబును నిపుణ మైనబుద్ధియుఁ బ్రాణాయామాదియోగంబును దేహాదివ్యతిరిక్తాత్మజ్ఞానంబును సన్న్యాసాధ్యయనంబులును దక్షిణవ్రతవైరాగ్యాదిశ్రేయస్సాధనంబులును నేల సర్వేశ్వరుండును సమస్తశ్రేయస్స్వరూపుండును సమస్తశ్రేయోవధిభూతుండును సర్వభూతావాసుండును సర్వభూతాత్మప్రదుండును సర్వభూతప్రియుండును (సర్వవ్యాపకుండునుం) గావున. 953

మ. కమలాధీశ్వరుఁ బూజ సేయుట సమగ్రప్రీతిఁ బ్రాణోపహా
రము సర్వేంద్రియతృప్తిహేతువును సర్వాశాజమూలాభిషే
కము శాఖాభుజపుష్టిదంబు నగు రేఖన్ సర్వదేవార్చనా
క్రమ మై యొప్పు ధరావరేణ్యసుతులారా బుద్ధి నూహించినన్. 954

వ. అదియునుం గాక. 955

క. పెను పగునవర్షాకాలం, బున దిననాయకునివలనఁ బొడమినసలిలం
బనయముఁ గ్రమ్మఱ గ్రీష్మం,బున సూర్యునియందుఁ జెందుపోలిక మఱియున్.

క. ధరణిఁ జరాచరభూతము, లరయఁగ జనియించి యందె యడఁగినపగిదిన్
హరిచేఁ బుట్టినవిశ్వము, హరియందె లయంబు నొందు నది యెట్లన్నన్. 957

మ. [1]అరుదానభ్రతమఃప్రభల్ మును నభంబం దొప్పఁగాఁ దోఁచి క్ర
మ్మఱ నీక్షింపఁగ నందె లేనిగతి బ్రహ్మంబందు నీశక్తులుం
బరికింపం ద్రిగుణప్రవాహమున నుత్పన్నంబు లై క్రమ్మఱన్
విరతిం బొందుచు నుండుఁ గావున హరిన్ విష్ణున్ భజింపం దగున్. 958

వ. మఱియును సమస్తదేహులకు నాత్మయు (నిమిత్తభూతుండును) నద్వితీయుండును శశ్వత్ప్రకాశుండును బ్రధానపురుషుండును స్వతేజోవిధ్వస్తగుణప్రవాహుండును (మానసబుద్ధిసుఖేచ్ఛాద్వేషాదివికల్పరహితుండును సగుణుండును దేహాత్మభ్రమనివృత్త్యుపలభ్యుండును నాదిమధ్యాంతరహితుండును నిత్యానందస్వరూపుండును సర్వజ్ఞుండునుఁ) బరమేశ్వరుండును నైననారాయణు నభేదబుద్ధిం జేసి భజింపుఁ డతండు సర్వభూతదయయు నెంతమాత్రంబు సంభవించు నంతమాత్రంబున సంతుష్టుం డగుటయును సర్వేంద్రియోపశాంతియు ననునీగుణంబులు గలిగినయెడ సంతుష్టుం డగు నని వెండియు నిట్లనియె. 959

చ. చతురత నట్టియీశ్వరుఁడు సజ్జనలోకనిరస్తసర్వకా

---

1 అరయ నభ్రతమఃప్రకాశల.

మితవిమలాంతరంగమున § మిశ్రితభావనఁ జేసి సన్నిధా
పితుఁ డగుచున్ దయాకరగ§భీరగుణంబులఁ జాల నొప్పి యా
శ్రితజనపారతంత్ర్యమును § జేకొని పాయక యుండు నిచ్చలున్. 960

క. శ్రుతధనకులకర్మసము,న్నతమదములఁ జేసి సజ్జ§నప్రతతికి సం
తతమును నెగ్గొనరించుకు,మతు లర్థిం జేయుపూజ § మతిఁ గొనఁ డెందున్.

వ. అది యె ట్లనిన. 962

సీ. వల నొప్పఁ దను ననువ§ర్తించునిందిరా,కామినీమణిఁ బదా§కాంక్షు లగుచు
ధృతి ననువర్తించు§దేవేంద్రముఖ్యుల,నే ననువర్తింప § నెప్పు డాత్మ
నిత్యస్వతంత్రుఁడు § నిజభక్తవరదుఁడు, దీనవత్సలుఁడును § నైనయట్టి
పురుషోత్తముని జగ§ద్భరితు సర్వేశ్వరు, నారాయణునిఁ జిదా§నందమయుని

తే. నజితు నచ్యుతుఁ బుండరీ§కాయతాక్షుఁ, దవిలి సేవింపకుండునే § ధరఁ గృతజ్ఞుఁ
డైనపురుషుండు సమ్మోది§తాత్ముఁ డగుచుఁ,జాపమతులార రాజకు§మారులార.

వ. (అని మఱియు ని ట్లనియె భవదీయవంశధుర్యుండుఁ జిత్రరథుండు నగుధ్రువుండు సపత్నీమాతృవాగ్బాణభిన్నహృదయుం డై పంచవర్షార్భకుం డగుచుఁ దపోవనంబున కరుగునపుడు మార్గంబున నాచే నుపదిష్టం బైనక్రమంబున భగవంతుం డగుపుండరీకాక్షు నారాధించి యితరులచే నొంద రానిసర్వోత్తమం బగుపదంబు నొందెఁ గాన మీరును రుద్రోపదేశక్రమంబున సర్వభూతాంతర్యామి యగు నీశ్వరు భవచ్ఛేదంబున కై భజియింపుఁడు.) 964

క. అని యివ్విధమున నారద,ముని రాజకుమారులకును § ముదము దలిర్పన్
వనజోదరుసచ్చరితము, వినిపించి సరోజభవుని§పీటికిఁ జనియెన్. 965

వ. ఇట్లు నారదుండు చనినయనంతరంబ. 966

చ. నరవరనందనుల్ గడఁక § నారదవక్త్రవినిర్గతంబు సుం
దరమును మంగళావహము § ధన్యము లోకమలాపహంబు నై
పరఁగినవిష్ణుకీర్తి విని § పాయక తత్పదపద్మచింతనా
నిరుపమభక్తిఁ జెంది హరి§నిత్యపదంబునఁ బొంది రున్నతిన్. 967

వ. అని మైత్రేయుండు విదురున కి ట్లనియె మహాత్మా నీవు న న్నడిగినప్రచేతోనారదసంవాదరూపం బైనహరికీర్తనంబు మనుపుత్త్రుం డైనయుత్తానపాదునివంశప్రకారంబును జెప్పితి నని వెండియు ని ట్లనియె నారదువలనం బ్రియవ్రతుం డాత్మవిజ్ఞానంబు నొంది [1]'మహీమండలంబుఁ బరిపాలించి యనంతరంబునఁ బుత్త్రులకు రాజ్యంబుఁ బంచి యిచ్చి పరలోకగతుం డయ్యె ననిన. 968

క. విని విదురుం డాతాపసు,ఘనచరణము లాత్మమస్త§కంబున మధుసూ
దనుచరణాంభోరుహములు, మనమునఁ దగఁ దాల్చి పలికె § మైత్రేయునితోన్.

1 'మహీభోగానంతరమున' వ్రా. ప్ర.

క. మునినాథచంద్ర కరుణా,వననిధి నీచేత భక్తవత్సలుఁ డగునా
వనజాక్షుతత్త్వ మెఱిఁగితి, నని తత్పదములకు వినతుఁ డై వినయమునన్. 970

క. ఆమునిచే నామంత్రితుఁ, డై మనమున బంధుదర్శనాకాంక్షితుఁ డై
ధీమహితుఁ డై నవిదురుఁడు, సామజపురమునకుఁ జనియె సమ్మద మొప్పన్.

క. అని శుకుఁడు పరీక్షిత్తున, కనుకంపం జెప్పె నీయుపాఖ్యానంబుల్
వినువాఁ డైశ్వర్యాయు,ర్ధనకీర్తిస్వస్తిగతులఁ దగఁ బ్రాపించున్. 972

క. అని శుకయోగి పరీక్షి,జ్జనపాలసుధాపయోధిచంద్రున కర్థిన్
వినిపించినకథ మోదం,బున సూతుఁడు శౌనకాదిమునులకుఁ జెప్పెన్. 973

చ. సరసవచోవిలాసగుణసాగర సాగరమేఖలామహీ
భరణధురంధర ప్రకటభవ్యభుజాభుజగేంద్ర రాజశే
ఖర ఖరదూషణప్రముఖగాఢతమఃపటలప్రచండభా
స్కర కరకంఠకార్ముకవిఖండనఖేలన భక్తపాలనా. 974

క. శరవిదళితసారంగా, సరసదయాపాంగ భక్తజలధితరంగా
దురితధ్వాంతపతంగా, వరజనకసుతాభిషంగ వననిధిభంగా. 975

మాలిని. సురవిమతవిదారీ సుందరీశంబరారీ, సరసవినుతసూరీ సర్వలోకోపకారీ
నిరుపమగుణహారీ నిర్మలానందకారీ. గురుసమరవిహారీ ఘోరదైత్యప్రహారీ.

గద్యము. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలితకవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజపాం
డిత్య పోతనామాత్యప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభాగవతం బనుమహాపురాణంబు
నందు స్వాయంభువమనువునకు నాకూతి దేవహూతి ప్రసూతి ప్రియవ్రతోత్తాన
పాదులు జన్మించుటయు నందు నాకూతిని రుచిప్రజాపతికి నిచ్చుటయు నారుచి
ప్రజాపతికి నాకూతిదేవియందు శ్రీవిష్ణుమూర్త్యంశజుం డైనయజ్ఞుండును లక్ష్మీ
కళాంశజ యగుదక్షిణ యనుకన్యకయు నుద్భవించుటయు మనుపుత్త్రి యైనదేవ
హూతిని గర్దమున కిచ్చుటయుఁ బ్రసూతిం దక్షప్రజాపతి కిచ్చుటయు బ్రసూతి
దక్షులవలనం బ్రజాపరంపరలు గలుగుటయు మఱియుం గర్దమప్రజాపతి
పుత్త్రికానసముదయంబును ఋత్త్రిబ్రహ్మర్షుల కిచ్చుటయుఁ గర్దమపుత్త్రి యైనకళ
వలన మరీచికిఁ గశ్యపుం డనుపుత్త్రుండును బూర్ణిమ యనుకూఁతురుం బుట్టు
టయును బూర్ణిమవలన గంగయు విరజుం డనెడుకుమారుండును జన్మించుట
యుఁ గశ్యపప్రజాపతివలన నయినప్రజాపరంపరలచే ముల్లోకంబు లాపూర్ణం
బు లగుటయు నత్త్రిమహామునితపంబున నతనికి హరిహరబ్రహ్మలు ప్రత్యక్షం
బగుటయు ననసూయాపాతివ్రత్యమాహాత్మ్యంబువలన ననసూయాత్త్రులకుం
ద్రిమూర్తులకళాంశజు లయినచంద్రదత్తాత్త్రేయదుర్వాసులజన్మంబును దక్షా
త్మజలజన్మంబును భృగువువలన ఖ్యాతి యనునంగనకు శ్రీమహాలక్ష్మి జన్మించు
టయును భృగుపౌత్త్రుం డయినమార్కండేయుజన్మంబును ధర్మునకు మూర్తివల

న నరనారాయణులు సంభవించుటయును సత్త్రయాగంబునందు దక్షుండు శివుని నిందించుటయును దక్షాధ్వరధ్వంసంబును బ్రహ్మచేఁ బ్రార్థితుండై శివుండు దక్షాదుల ననుగ్రహించుటయును దక్షాదికృత శ్రీహరి స్తవంబును శ్రీహరి ప్రసన్నుండై దక్షునియజ్ఞంబు సఫలంబుగా ననుగ్రహించుటయును సతీదేవి హిమవంతునకు జనించి హరునకుం బ్రాప్తించుటయు నుత్తానపాదునివృత్తాంతంబును ధ్రువోపాఖ్యానంబును ధ్రువుండు దండ్రిచేత నవమానితుండై నారదోపదేశంబున మధువనంబునకుం జని తపంబు సేయుటయు హరి ప్రసన్నుండై యతని మనోరథంబు లిచ్చుటయును నతండు మరలఁ బురంబునకు వచ్చుటయుఁ గుబేరానుచరు లైన యక్షులతోడి యుద్ధంబును ధ్రువుండు యజ్ఞంబులు సేయుచు రాజ్యభోగంబులం దనిసి తనయు నుత్కలునిం బట్టంబు గట్టి హరియనుగ్రహంబున ధ్రువక్షితిని నిలుచుటయు నుత్కలుండు వత్సరుం డనుతనసుతునిఁ బట్టంబు గట్టి హరిం జేరుటయు వత్సరునివంశపరంపరయు నందు నంగునిసుతుండయిన వేనుకళేబరంబున లక్ష్మీనారాయణులయంశంబున నర్చియుఁ బృథుండును జన్మించుటయుఁ బృథుండు భూమిం గామధేనువురీతి నఖిలవస్తువులుం బిదుక నియమించి సమస్థలిం జేసి యింద్రుండు వశవర్తి యై యుండ బహుయజ్ఞంబులు సేసిన నతనికి హరి ప్రత్యక్షం బగుటయు నధ్యాత్మప్రబోధంబును నింద్రుని వలనఁ బాషండసంభవంబును నింద్రుని జయించినవిజితాశ్వుని నతనితమ్ములను బృథివీపాలనంబునకు నిలిపి పృథుండు నర్చియుం బరమపదప్రాప్తు లగుటయు వసిష్ఠుశాపంబున త్రేతాగ్నులు విజితాశ్వునికిఁ దనయు లై జనియించుటయుఁ బృథునిపౌత్రుం డయినప్రాచీనబర్హి రాజ్యంబును నతనియజ్ఞంబు లసంఖ్యాతంబు లైన నారదుండు మాన్పం దలంచి పురంజనుకథ నధ్యాత్మప్రపంచంబుగాఁ దెలుపుటయుఁ బ్రాచీనబర్హిసుతు లయిన ప్రచేతసులు పదువురకు శ్రీమహాదేవుండు ప్రత్యక్షం బై హరిస్తవం బుపదేశించుటయుఁ బ్రచేతసులతపంబునకు మెచ్చి హరి ప్రత్యక్షం బగుటయు వారికి మారిషవలన దక్షుండు పూర్వకాలంబున శివవిద్వేషప్రయుక్తశాపంబునం బుత్రుం డై జనియించుటయును బ్రచేతసులు ముక్తికిం జనుటయును విదురుండు మైత్రేయుని వీడ్కొని హస్తిపురంబున కరుగుటయు ననుకథలు గలచతుర్థస్కంధము. 977

లయు తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు.